

ਮੰਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਦੇ ਕਿੱਸੇ

(ਭਾਗ ਦੂਜਾ)

ਸੰਪਾਦਕ

ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ

ਮੌਲਵੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ-ਗੰਥਾਵਲੀ

1

ਚਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਪੰਜਾਬੀ

(ਸੱਯਦ ਰੋਸ਼ਨ ਅਲੀ ਦੇ ਨਾਮ)

ਸੱਯਦ ਰੋਸ਼ਨ ਅਲੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਗਈ, ਮੌਲਾਨਾ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਪਿਆਰਾ ਸ਼ਗਿਰਦ ਸੀ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰੇ ਅਚਾਨਕ ਉਹ ਨਾਭੇ ਜਾ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਮੌਲਵੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟੀਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਆਲਿਮ ਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿਆ। ਆਖਰ ਮੌਲਵੀ ਹੋਰਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰੀਤਿ-ਮਿਲਣੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਕੇਰਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਸੱਯਦ ਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਰੋਸ਼ਨ ਅਲੀ ਨਵੀਂ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾਭੇ ਗਇਆ ਕਿ ਫੇਰ ਮੁੜ ਆਲਿਮ ਪੁਰ ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਨਾ ਪਾਇਆ। ਸਿਰਫ਼ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਪਤ੍ਰ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਮੌਲਵੀ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸਾਹਿੱਤਕ ਚਿੱਠੀ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕ ਜਵਾਬੀ ਖ਼ਤ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਯਦ ਰੋਸ਼ਨ ਅਲੀ ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਮੁਨਸ਼ੀ ਮੌਲਾ ਬਖਸ਼ 'ਕੁਸ਼ਤਾ' ਕ੍ਰਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦਾ ਤਸਕਰਾ, 1960 ਸਫ਼ੇ 239—40)।

ਬਿਸਮਿੱਲਾ ਹਿੱਰਮਾਨੁ-ਰਹੀਮ¹ ।

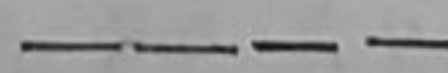
ਨਦੀਓਂ ਪਾਰ ਵਗ ਚਿੱਠੀਏ ਲਈਂ ਖਬਰਾਂ, ਕਹੇ ਪਏ ਮੁਆਮਲੇ ਦਰਦ ਵਾਲੇ ।
 ਸਾਡੇ ਨੈਣ² ਵਿਛੁੰਨੜੇ ਰੱਤ ਭਿੰਨੇ, ਲਹਿਰਾਂ ਮਾਰ ਵਗਾਂਵਦੇ ਨਦੀ ਨਾਲੇ ।
 ਨਦੀਓਂ³ ਪਾਰ ਵਸੇਂਦਿਆ ਬੋਲੀਆ⁴ ਓ, ਤੇਰੀਆਂ ਉਲਫ਼ਤਾਂ⁵ ਦੇ ਡਿੱਠੇ ਅਜਬ ਚਾਲੇ ।
 ਤੇਰੇ ਦਰਦ ਫਿਰਾਕ⁶ ਦੀਆਂ ਸ਼ੋਰਸ਼ਾਂ⁷ ਨੇ, ਤਰਸੰਦੜੇ ਨੈਣ ਵਿਚ ਨੀਰ⁸ ਗਾਲੇ ।
 ਅੱਖੀਂ ਤਕਦੀਆਂ ਤਕਦੀਆਂ ਪੱਕ ਰਹੀਆਂ, ਵਗਦੀ ਪੋਟਲੀ⁹ ਦਾਰੂਓਂ ਰੰਗ ਢਾਲੇ ।
 ਨੈਣਾਂ ਮੇਰਿਆਂ ਵਾਇਦੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਾਲੇ, ਚੰਗੀਆਂ ਗੂੜ੍ਹੀਆਂ ਲਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਪਾਲੇ ।
 ਭਾਵੇਂ ਪੁੱਛ ਲੈ ਆਣ ਤਅਲੁੱਕੇ¹⁰ ਥੀਂ, ਨੈਣਾਂ ਮੇਰਿਆਂ ਤੇ ਗੁਜ਼ਰੇ ਕੇਡ ਹਾਲੇ ।
 ਮੁੰਤਜ਼ਿਰਾਂ¹¹ ਦੀਆਂ ਧੀਰੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਤੇ, ਰਸਦੇ ਜ਼ਖਮ ਫਿਰਾਕ ਬੇਇੰਦ-ਮਾਲੇ¹² ।
 ਤੇਰਾ ਖਤ ਆਇਆ ਲਾਟਾਂ ਮਾਰਦਾ ਓ, ਸਾਡੇ ਜਿਗਰ ਅੰਦਰ ਪਾਂਦਾ ਗਿਆ ਛਾਲੇ ।
 ਵਾਹ ਵਾਹ ਝੂਠਿਆਂ ਵਾਇਦਿਆਂ ਤੇਰਿਆਂ ਨੇ, ਲਾਂਬੂ ਵਿੱਚ ਕਲੇਜੜੇ ਖੂਬ ਬਾਲੇ ।
 ਲਿਖੇ ਕੋਲ ਕਰਾਰ ਤੋਂ ਆਂਵਦੇ ਸੋ, ਓਹ ਗਏ ਗੁਜ਼ਰੇ ਡਿੱਠੇ ਬਾਝ ਫਾਲੇ ।
 ਸਾਨੂੰ ਰਹੀ ਉਡੀਕ ਨਿੱਤ ਆਵਣੇ ਦੀ, ਨਿੱਤ ਆਸ ਟੁੱਟੀ ਗਿਆ ਚਾ ਨਾਲੇ ।
 ਰੁੱਤਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਤੇ ਮੌਸਮ ਹੋਰ ਆਏ, ਧੁੱਪਾਂ ਗੁਜ਼ਰੀਆਂ ਤੇ ਲੱਗੇ ਪੌਣ ਪਾਲੇ¹³ ।
 ਅਸੀਂ ਸਰਦੀਆਂ ਗਰਮੀਆਂ ਚੱਖ ਗੁਜ਼ਰੇ, ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਵਾਲੇ ਰੋ ਰੋ ਵਕਤ ਜਾਲੇ¹⁴ ।
 ਕੁੰਦਨ¹⁵ ਫਟੇ ਪਰਖਣੇ ਹਾਰ ਨਿਰਧਨ, ਅਸੀਂ ਕਈ ਕੁਠਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਗਾਲੇ ।
 ਅਸਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਸੁਹਾਗ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਟਾਧਾਰੀਆਂ ਵਾਂਗੁ ਗਲ ਵਾਲ ਡਾਲੇ¹⁷ ।
 ਵਾਹ ਰੰਗ ਸੁਹਾਗ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇ ਦਾ, ਕੁਝ ਪੈਰ ਨੀਲੇ ਕੁਝ ਹੱਥ ਕਾਲੇ ।
 ਸੋਹਣਿਆਂ ਯਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਖੁਆਰੀਆਂ ਦੇ, ਵਗਿਆ ਤੀਰ ਤਕਦੀਰ ਦਾ ਕੌਣ ਟਾਲੇ ।੧

ਰੋ ਰੋ ਲਿਖੀਏ ਚਿੱਠੀਏ ਦਰਦ ਭਰੀਏ, ਪਤਾ ਲਈਂ ਪਰਦੇਸ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਫੇਰਾ ਘੱਤ ਪੁਗਣਿਆਂ ਸੱਜਣਾਂ ਤੇ, ਚੱਲ ਪੁੱਛ ਲੈ ਹਾਲ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਇੱਕੋ ਹਾਲ ਪਏ ਸੜਦੇ ਕਾਲਜੇ ਨੇ, ਸੜਨਾ ਰੋਵਣਾ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਲੈ ਜਾ ਸੁੱਖ ਸੁਨੇਹੜਾ ਦੁੱਖ ਵਾਲਾ, ਅੱਖੀਂ ਰੋਂਦੀਆਂ ਦੀਦ¹⁸ ਪਿਆਸੀਆਂ ਦਾ ।

1. ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅੱਲਾਹ (ਰੱਬ) ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ, ਜੋ ਵੱਡਾ ਰਹਿਮ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ । 2. ਨੇੜ, ਅੱਖਾਂ । 3. ਨਦੀਓਂ, ਦਰਿਆਓਂ । 4. ਸੱਜਣਾ, ਮਿੱਤ੍ਰਾ । 5. ਪ੍ਰੇਮ, ਮੁਹੱਬਤ । 6. ਵਿਛੋੜੇ । 7. ਬਗ਼ਾਵਤ, ਸਰਕਸ਼ੀ । 8. ਹੀੜੂ, ਆਂਸੂ । 9. ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਪੁਤਲੀ । 10. ਇਲਾਕਾ । 11. ਉਡੀਕਵਾਨ, ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । 12. ਜ਼ਖਮ ਨਾ ਭਰਨਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਖਮ ਨਾ ਭਰ ਸਕੇ । 13. ਪੈਣ । 14. ਗੁਜ਼ਾਰੇ, ਲੰਘਾਏ । 15. ਸੋਨਾ । 16. ਸਾਧਾਂ, ਫਕੀਰਾਂ । 17. ਪਾਏ । 18. ਦੀਦਾਰ, ਦਰਸ਼ਨ ।

ਝੂਠੇ ਅਹਿਦ ਪੈਮਾਨੇ¹ ਲਿਖਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਕਹੀਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹਾਲ ਨਿਰਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਪੈਂਡੇ ਮੁੱਕਦੇ ਨਹੀਂ ਫਿਰਾਕ ਵਾਲੇ, ਦਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਬੈਲ ਖਰਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਐਨੋਂ ਗੈਨ ਮਹਜੂਬ² ਬਰਾਤ ਪਾਈ, ਦੁੱਖ ਦੇਖ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀਆਂ ਫਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਨਫਸ-ਉਲ-ਅਮਰ³ ਮੁਆਮਲਾ ਜਾਣ ਬੈਠਾ, ਚਕਨਾਚੂਰ ਖਿਆਲ ਵਿਸਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਵੇ ਮੈਂ ਵਾਰੀਆਂ ਸੋਹਣਿਆਂ ਕਹਾਂ ਕਿਸਨੂੰ, ਜਾਪੇ ਰਾਜ⁴ ਨੂੰ ਰਾਜ ਉਗਾਸੀਆਂ⁵ ਦਾ ।
 ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁਣਾਵਣੇ ਹਾਂ, ਹਾਲਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬੇ ਹਿਰਾਸੀਆਂ⁶ ਦਾ ।
 ਛੁੱਟਾ ਬੇਟ⁷ ਤੈਥੀਂ ਧਰਿਆ ਪੇਟ ਅੱਗੇ, ਲੱਭਾ ਮਾਲਵਾ⁸ ਬਲ ਸੁਨਾਸੀਆਂ⁹ ਦਾ ।
 ਤੈਥੀਂ ਵਿਛੋੜੇ ਅਸੀਂ ਤੂੰ ਗਿਆ ਸਾਥੀਂ, ਘਾਟਾ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆ ਛਿਆਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਬੈਠੋਂ ਤੋੜ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਿਆਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਗਿਆ ਅਸਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਘਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਅਹਿਲਿ ਦਰਦ¹⁰ ਨੇ ਪੀਰਹਨ¹¹ ਚਾਕ ਜਾਤਾ, ਖਿਲਅਤਿ ਫਖਰੇ¹² ਖੁਲਫਾਇ
 ਅਬਾਸੀਆਂ¹³ ਦਾ ।

ਸਾਡੀ ਜਲਜਲਾ ਨਾਕ¹⁴ ਫਰਿਆਦ ਦਿਲਦੀ, ਜਾਤਾ ਤੁਸਾਂ ਕਲਿਆਨ ਮਰਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਬੇ ਦਰਦ ਕੀ ਦਰਦ ਦੀ ਸਾਰ ਜਾਣਨ, ਮਾਵਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਖੋਫ ਕੀ ਮਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਰਦ ਦੀਆਂ ਲੱਜ਼ਤਾਂ ਚੱਖੀਆਂ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾ ਖਲਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਉ ਖਲਾਸੀਆਂ ਦਾ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਹੋਸਲਾ ਕੁਮਕਾ¹⁵ ਖਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਫਿਕਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇ ਇਖਲਾਸੀਆਂ¹⁶ ਦਾ, ਚਾਉ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖਲਾਸੀਆਂ ਦਾ ।
 ਸ਼ਾਦਾਤ ਕਿਰਾਮ¹⁷ ਦੀ ਜੱਦਿ ਅਮਜਦ¹⁸, ਸ਼ਾਫਾ¹⁹ ਵਿੱਚ ਕੋਨੀਨ²⁰ ਹੈ ਆਸੀਆਂ ਦਾ²¹ । ੨।

ਸਾਨੂੰ ਰਹੀ ਉਡੀਕ ਤੂੰ ਨਾ ਆਇਆ, ਅਸਾਂ ਬਹੁਤ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝੱਲੀਆਂ ਓ ।
 ਆਹੀਂ ਦਰਦ ਭਰੀਆਂ ਸਾਡੇ ਕਾਲਜੇ ਥੀਂ, ਤੇਰੇ ਮਾਲਵੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਚੱਲੀਆਂ ਓ ।
 ਬੇ-ਬਸ ਦਿਲ ਦਰਦ ਤੁਸਾਡੇ ਅੰਦਰ, ਆਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਠੱਲੀਆ ਓ ।
 ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਨੋਕਾਂ, ਸਾਡੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਰੀਆਂ ਸੱਲੀਆਂ ਓ ।
 ਅਸੀਂ ਵਾਂਗੁ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ, ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਤੁਸਾਂ ਕੂਟਾਂ ਮੱਲੀਆਂ ਓ ।
 ਮੁੜ ਬਹੁੜ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਮੇਰਿਆ ਓ, ਮੈਨੂੰ ਬਾਝ ਨਾ ਤੁਸਾਂ ਤਸੱਲੀਆਂ ਓ ।

1. ਅਹਿਦੋ ਪੈਮਾਨ-ਕੋਲ ਕਰਾਰ । 2. ਗੁਪਤ । 3. ਅਰਥਾਤ-ਅਸਲ ਮੁੱਦਾ, ਸਹੀ ਭੇਦ । 4. ਭੇਦ ।
 5. ਤਰਗੀਬ ਅਥਵਾ ਐਵੇਂ ਵਾਧੂ ਜਿਹੇ ਵਾਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਭੇਦ । 6. ਨਿਡਰ, ਬੇਖੋਫ, ਨਿਰਭੈ । 7.
 ਬੇਟ, ਅਰਥਾਤ-ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਆਲਿਮ ਪੁਰ ਦਾ ਵਸੋਬਾ । 8. ਭਾਵ-ਨਾਭਾ । 9. ਪਡਾਣ । 10.
 ਦਰਦ ਵਾਲਿਆਂ । 11. ਪੀਰਾਹਨ-ਕੁੜਤਾ, ਕਮੀਜ਼ ਅਥਵਾ ਜਾਮਾ । 12. ਫਖਰ (ਮਾਣ) ਦਾ ਖਿਲਅਤ
 (ਸਿਰੋਪਾ) 13. ਅਬਾਸੀ (ਅਰਬੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ) ਖਲੀਫਿਆਂ (ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ) ਦਾ । 14. ਭੁਚਾਲ ਲਿਆਉਣ
 ਵਾਲੀ । 15. ਮਦਦਾਂ । 16. ਦੋਸਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ । 17. ਮੱਯਦਪੁਣਾਂ, ਬਜ਼ੁਰਗੀ । 18. ਮੁਢੱਲਾ
 ਵਡੱਪਣ । 19. ਸ਼ਾਫਇਤ (ਸ਼ਿਫਾਹਿਜ਼) ਕਟਨ ਵਾਲਾ । 20. ਏਥੇ ਉਥੇ ਅਥਵਾ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ।
 21. ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਆਜਿਜ਼ਾਂ ।

ਸੁੱਕੇ ਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਚਕਮਕਾਂ¹ ਝਾੜਦਾ ਏਂ, ਏਹ ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਅਵੱਲੀਆਂ ਓ ।
 ਤੇਰੇ ਖਤਾਂ ਨੇ ਜਿਗਰ ਵਿਚ ਖਤ ਪਾਏ, ਅੱਖੀਂ ਤਪਦੀਆਂ ਦਰਦ ਥਰਥੱਲੀਆਂ ਓ ।
 ਬਾਹਾਂ ਮੇਲ ਮਿਲ ਜਾਹ ਦੁੱਖ ਜਾਣ ਮੇਰੇ, ਅਜੇ ਜ਼ਖਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ੋਰਸ਼ਾਂ ਅੱਲੀਆਂ ਓ ।
 ਇਹ ਅੱਖੀਆਂ ਰੋਂਦੀਆਂ ਦੀਦਨਾਂ² ਨੂੰ, ਨਦੀਓਂ ਨਦੀਂ ਫਿਰ ਖੂਨ ਉਛੱਲੀਆਂ ਓ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਗੋਬਾਜ਼ਾ, ਕਾਹਨੂੰ ਝੂਠੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਘੱਲੀਆਂ ਓ ।
 ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਜ਼ਾਰੀਆਂ ਮਾਤ ਪਈਆਂ, ਛੇੜ ਛਾੜ ਥੀਂ ਫੇਰ ਉਛੱਲੀਆਂ ਓ ।
 ਅੱਖੀਂ ਦੀਦ ਵਿਛੁੰਨੀਆਂ ਜੁੱਗ ਦੀਏ, ਰਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਇੱਕਲੀਆਂ ਓ ।
 ਭਾਵੇਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੁਸਾਂ ਕੁਵੱਲੀਆਂ ਹੀ, ਅਸਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਸਭ ਸਵੱਲੀਆਂ ਓ ॥੩॥

— — —

ਵੇ ਤੂੰ ਨਿੱਜ ਵਿਆਹਿਆ ਜਾਵਦੇਂ ਵੇ, ਲੈਂਦੇਂ ਨਾਲ ਮਹੂਰਤਾਂ ਨਿੱਜ ਫੇਰੇ ।
 ਮਿਲਿਆ ਨਵੇਂ ਸੁਹਾਗਾ ਦ ਧਰਮ ਧੱਕਾ, ਨਦੀਓਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਮਹਬੂਬ ਮੇਰੇ ।
 ਚੜ੍ਹੀ ਜੰਵ ਫਿਰਾਕ ਦਿਆਂ ਜਾਵੀਆਂ ਦੀ, ਛੁੱਟਾ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਪਏ ਡੇਰੇ ।
 ਮਿਲਿਆ ਸ਼ਗਨ ਜਾਂ ਦੇਸ ਨਿਕਾਲੜੇ ਦਾ, ਹੋਇਆ ਲਾਟ ਫਿਰਾਕ ਵਿਚ ਜਿਗਰ ਬੇਰੇ³ ।
 ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਰੰਗ ਰੱਤੜੇ ਲਾਡਲੇ ਨੂੰ, ਪਏ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਹਾਗ ਦੇ ਕਹੇ ਘੇਰੇ ।
 ਜੰਜੀਰ ਤਕਦੀਰ ਦੇ ਪਏ ਭਾਰੇ, ਨਾ ਕੁਝ ਵੱਸ ਮੇਰੇ ਨਾ ਕੁਝ ਵੱਸ ਤੇਰੇ ।
 ਤੇਰੀ ਮਰੇ ਜੋੜੀ ਵੇ ਤੂੰ ਰਹੇਂ ਰੰਡਾ, ਕਦੀ ਫੇਰ ਆਵੇਂ ਮੁੜ ਪਾਸ ਮੇਰੇ ।
 ਮੈਨੂੰ ਚਾਹ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰੀ, ਮੈਂ ਵਲ ਮੌੜ ਵਾਗਾਂ ਜ਼ਰਾ ਦੁੱਕ ਨੇੜੇ ।
 ਸਾਨੂੰ ਹਿਜਰ⁴ ਮੁਆਮਲੇ ਪਏ ਜਿਹੜੇ, ਸਾਡੇ ਕਰਮ ਕੁਵੱਲੜੇ ਆਪ ਭੇੜੇ ।
 ਤੇਰੀਆਂ ਸੌਕ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਨੇ, ਸਾਨੂੰ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਚਾ ਫਿਰਾਕ ਬੇੜੇ ।
 ਸਾਨੂੰ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਇਕ ਸਾਰ ਬਣਿਆ, ਵੇ ਮੈਂ ਕਾਸਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਪੇਚ ਛੇੜੇ ।
 ਜਾਂ ਇਹ ਪੇਚ ਛੇੜੇ ਡਿੱਠਾ ਦੁੱਕ ਨੇੜੇ, ਦਰਦ ਦੁੱਖ ਦੇ ਲੰਮੜੇ ਪਏ ਝੇੜੇ ।
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਦ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਖੇਤ ਬੀਜੇ, ਅੰਤ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਨੈਣ ਦੇ ਹਲਟ ਗੇੜੇ ।
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ਼ਕ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਵੱਜੀਆਂ ਨੇ, ਥਾਓਂ ਉੱਖੜੇ ਫੇਰ ਨਾ ਵਸੇ ਖੇੜੇ ॥੪॥

— — —

ਰਵਾਦਾਰ ਹੈਂ ਜੇ ਲਾਈਆਂ ਯਾਰੀਆਂ ਦਾ, ਮੜ ਕਸਦ⁵ ਕਰ ਮੁੱਖ ਦਿਖਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਆਪੇ ਜੋੜਦਾ ਹੈਂ ਜੋੜ ਤੋੜਦਾ ਹੈਂ, ਆਵੇ ਰੋਦਿਆ ! ਯਾਰੀਆਂ ਲਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਜੇ ਤੇ ਪਿੱਟਣਾ ਸਿਰੇ ਤੇ ਸੁੱਝਦਾ ਸੀ, ਕਾਹਨੂੰ ਪਿ ਨਾ ਸੈਂ ਵਿਆਹ ਕਰਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਘਰ ਦੇ ਪਏ ਧੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੇ ਮੰਦੇ, ਦਿਲੋਂ ਯਾਰੀਆਂ ਭੁੱਲ ਭੁਲਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਸਾਥੋਂ ਓਹ ਚੰਗੀ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਰੁੱਝੇਂ, ਸਾਨੂੰ ਖੱਤ ਲਿਖੇ ਪਤਿਆਵਨੇ⁶ ਨੂੰ ।

1. ਇੱਕ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਚੱਮਕ ਪੱਥਰ । 2. ਦਟਸ਼ਨ, ਦੀਦਾਰ ।
 3. ਟੁਕੜੇ, ਟੋਟੇ । 4. ਹਿਜਰ-ਬਿਰੂਹੋਂ, (ਬਿਰਹੋਂ) ਵਿਛੋੜ ਦਾ ਦੁੱਖ । 5. ਇਰਾਦਾ, ਚਾਹ । 6.
 ਐਵੇਂ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣ ਲਈ ।

ਸਾਨੂੰ ਢੇਢ¹ ਜਾਤਾ ਆਪ ਚਤੁਰ ਬਣਿਓਂ, ਗੱਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਬਾਲ ਪਰਚਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਤੇਰੀ ਚਾਹ ਓ ਸੱਯਦਾ ! ਮੋੜ ਵਾਗਾਂ, ਦਿਲੋਂ ਝੱਲ ਦਵਾਲੇ ਵਲ ਆਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਸੁੱਚਾ ਪੀਰਹਨ² ਤੇ ਕਰ ਬਾਹੁੜੀ ਓ, ਦਰਦ ਮੰਦਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਹਟਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਪੀਰਾ ਸੱਚ ਦਿਆ ਵੇ, ਲਾਜਾਂ ਰੱਖਦਿਆ ਵੇ, ਪਰਦੇ ਕਜਦਿਆ ਐਬ ਛੁਪਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦਹੀਆਂ ਤੂੰ ਬਹੁੜ ਝਬਦੇ, ਸਾਡੀ ਦੁੱਖ ਥੀਂ ਜਾਨ ਛੁੜਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਮੈਂ ਵਲ ਆਵੀਂ ਵਾਰੀਆਂ ਰੱਜ ਵੇਖਾਂ, ਛੱਡ ਉਜ਼ਰਦਾਰੀ ਲਿਖ ਪਹੁੰਚਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਆਵਨਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਲਿੱਖ ਸਾਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਆਈਏ ਦਰਸਨ ਪਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਇਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਤੇ ਨਸਰ³ ਹੋ ਕੇ ਅਸੀਂ ਫਿਰਾਂਗੇ ਹਾਲ ਵਿਖਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਸੋਚ ਨਾਕ⁴ ਹੋਈ ਦਿਲ ਥੀਂ ਆਹ ਪੂਈਂ, ਜੁਲਫ ਯਾਰ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਵਲ ਖਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਹੋਵਾਂ ਖੂਨ⁵ ਬਹਿ ਨੈਨ ਥੀਂ ਵਗਾ ਸਾਰਾ, ਰੁੱਖ ਮਹਿੰਦੀ ਦੇ ਜੜੀਂ ਸਮਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਰੁਚੇ ਰੰਗ ਹੋ ਬਰਗ⁶ ਤੇ ਯਾਰ ਸਾਇਦ, ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰੇ ਪੈਰੀਂ ਲਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਪੈਰੀਂ ਲੱਗਿਆਂ ਦੀ ਅੰਤ ਲਾਜ ਪਾਲੇ, ਕਰੇ ਸਰਮ ਸਾਹਿਬ ਲੜ ਲਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਇਹ ਦੂਰ ਨਾਹੀਂ ਰਹਿਮ ਯਾਰ ਦੇ ਥੀਂ, ਔਗੁਨਹਾਰ ਤੇ ਫਜ਼ਲ⁷ ਕਮਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਅਸੀਂ ਇਸਕ ਜੰਜੀਰੀਆਂ ਘੱਤ ਪੈਰੀਂ, ਲਿਖੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦਰਦ ਸੁਨਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਥੱਯਾ ਥੱਈ ਨਚਾਇਆ ਏ ਸੋਚ⁸ ਤੇਰੇ, ਧਮਕ ਪਈ ਜਨੂੰਨ⁹ ਬੁਲਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਏਧਰ ਚੜ੍ਹੀ ਬਹਾਰ ਜਨੂੰਨੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠਾ ਯਾਰ ਖੁਦ ਤਬਲ ਵਜਾਵਨੇ ਨੂੰ ।

— — —

ਵਾਜਾ ਵੱਜਿਆ ਤੇ ਤਾਰਾਂ ਹਿੱਲੀਆਂ ਨੇ, ਇਸਕ ਗੱਜਿਆ ਰਮਜ¹⁰ ਸਮਝਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਰਮਜਾਂ ਲਾਈਆਂ ਨਾਲ ਅਚਵਾਨਿਆਂ¹¹ ਦੇ, ਮੁੜ ਸੁੱਤੀਆਂ ਕਲਾਂ ਜਗਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਤਾਰ ਤਾਰ ਸਰਸਾਰ¹² ਤੇ ਤਾਬ ਔਦਰ, ਨਦੀ ਨਸੇ ਦੀਆਂ ਚਾੜ੍ਹ ਝੁਲਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਭਰਿਆ ਦੋਰ ਸਰਾਬ ਦਾ ਕੁੱਲ ਆਲਿਮ¹³, ਸਾਕੀ¹⁴ ਉੱਠਿਆ ਜਾਮ¹⁵ ਪਿਲਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਰੁਖ ਸਾਕੀ ਦੇ ਝਲਕ ਵਿਚ ਜਾਮ ਦਿੱਤਾ, ਪੀਵਨਹਾਰ ਦੇ ਰੂਬਰੂ¹⁶ ਗਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਇਸਕ ਰੋਹੜਦਾ ਤੇ ਰੋਹੜ ਸਾੜਦਾ ਈ, ਨਦੀਆਂ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਥੀਂ ਲਾਟਾਂ ਚਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਅਸਾਂ ਭੇਤ ਕਹੇ ਵਿਚ ਖੇਤ ਰਹੇ, ਲੱਗੋਂ ਕਾਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਸੁਲਗਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਇਹ ਇਸਕ ਹੈ ਬਹਿਰੇ¹⁷ ਅਮੀਕ¹⁸ ਭਾਰਾ, ਕਾਹਨੂੰ ਪਿਆ ਹੈ ਭੇਤ ਫੁਲਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਮੀਆਂ ਸੱਯਦਾ ! ਆ ਮਿਲ, ਮਿਲਨ ਤੇਰਾ, ਦੇਂਦਾ ਲੱਜ਼ਤਾਂ ਪੀਵਨੇ ਖਾਵਨੇ ਨੂੰ ।

1. ਢੇਡ, ਮੂਰਖ । 2. ਜਾਮਾ । 3. ਪਸਰਨਾ । 4. ਸੜਨ (ਜਲਨ) ਵਾਲੀ । 5. ਲਹੂ ।
 6. ਪੱਤਾ, ਪੜ੍ਹ । 7. ਉਦਾਰਤਾ । 8. ਬਿਰਹੋਂ, ਪ੍ਰੀਤਮ-ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ । 9. ਪਾਗਲਪਨ, ਢੋਲਾ । 10.
 ਭਤ, ਰਹੱਸ । 11. ਪੇਟੂ (ਭੁੱਖੜਾਂ) ਨਾਲੇ । 12. ਲੱਥਾ ਲੱਥ (ਨੱਕਾ ਨੱਕ) ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ । 13. ਸੰਸਾਰ ।
 14. ਸਰਾਬ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ । 15. ਸਰਾਬ ਦਾ ਪਿਆਲਾ । 16. ਸਾਮੁਣੇ, ਸਾਹਵੇਂ । 17. ਸਾਗਰ,
 ਸਮੁੰਦ੍ਰ । 18. ਗਹਿਰਾ, ਡੂੰਘਾ ।

ਸਾਡਾ ਪੀਵਨਾ ਖਾਵਨਾ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣਿਆ, ਦਮ ਦਮ ਖੜੇ ਹਾਂ ਦੁੱਖ ਉਠਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਤੇਰਾ ਆਵਨਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਬਹੁਤ ਮੁਸਕਿਲ, ਮੈਂ ਵਲ ਘੱਲਦੇ ਖਤ ਬੁਲਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਪਹੁੰਚੇ ਅਸਾਂ ਵਲ ਖਤ ਬੁਲਾਵਨੇ ਨੂੰ, ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਬਹਾਂਗੇ ਆਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਲਿਖੀਂ ਸੱਚ, ਕੁਝ ਕਰੀਂ ਨਾ ਕੱਚ ਮੀਆਂ, ਲਿਖੀਂ ਖਤ ਨਾਹੀਂ ਆਜ਼ਮਾਵਨੇ ਨੂੰ ।
 ਇਨਕਾਰ ਜੇ ਕਰੇਂ ਤੂੰ ਆਵਨੇ ਥੀਂ ਅਸਾਂ ਆਵਨਾ ਤੇਰੇ ਲਿਆਵਨੇ ਨੂੰ ॥੫॥

— — — —

ਬੀਹੂ ਬੈਠਾ ਨੀਂ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀਆਂ ਰੰਗਤਾਂ ਨੂੰ, ਨਵੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਅੱਜ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਹੋਈਆਂ ।
 ਗਈਆਂ ਬੱਤਖਾਂ ਬੇਟ ਦਿਆਂ ਛੱਪੜਾਂ ਤੇ, ਵੜੀਆਂ ਮਾਲਵੇ ਵੜਦੀਆਂ ਹੋਰ ਹੋਈਆਂ ।
 ਏਥੇ 'ਅਸੀਂ' ਆਹੇ ਉਥੇ ਬਣੇ 'ਆਪਾਂ' ਜਦੋਂ ਬੋਲੀਆਂ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਹੋਈਆਂ ।
 ਝਿਣਕਾਂ ਚਾ ਲਾਈਆਂ ਗੱਲੇ ਲਾ ਲਈਆਂ, ਪੁਰਾਨੀਆਂ ਛੁੱਟੜਾਂ ਚੋਰ ਹੋਈਆਂ ।
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਛੁੱੜੇ ਯਾਰ ਨਾ ਮਿਲੇ ਮੁੜਕੇ, ਓਹ ਲੇਖ ਨੂੰ ਰੋਂਦੀਆਂ ਠੋਰ ਹੋਈਆਂ ।
 ਓਹ ਜਿੰਦਗੀ ਤੇ ਜ਼ਾਰ ਜ਼ਰ ਰੋਈਆਂ, ਤੇ ਓਹ ਬਾਝ ਮੋਇਆਂ ਵਿਚ ਗੋਰ¹ ਹੋਈਆਂ ।
 ਜਿਮੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੇ ਸਾਈਂ ਛੋੜ ਬੈਠੇ, ਬਿਨਾਂ ਸਾਂਭ ਕੱਲਰ ਬੰਜਰ ਸੋਰ ਹੋਈਆਂ ।
 ਓਹ ਦਾਰ ਬਕਾ² ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਐਵੇਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਦਾਰ ਫਨਾ³ ਵਿਚ ਗੋਰ ਹੋਈਆਂ ।
 ਦੁੱਖ ਚੁੱਪ ਚੁਪਾਤੀਆਂ ਜਰਨ ਕਿਉਂਕਰ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਅੰਦਰੋਂ ਸਖਤ ਪੁਰਸ਼ੋਰ⁴ ਹੋਈਆਂ ।
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੁਲਬੁਲਾਂ ਗੁਲ ਦੀ ਮਿਲੀ ਨਸਹਤ⁵, ਟੁੱਟੇ ਪਿੰਜਰੇ ਤੇ ਖੁਲੀ ਡੋਰ ਹੋਈਆਂ ।
 ਪਾਈ ਸਮਾ⁶ ਦੀ ਚਮਕ ਪਰਵਾਨਿਆਂ⁷ ਨੇ, ਅੱਖੀਂ ਨੀਰ ਭਰੀਆਂ ਆਤਿਸ਼⁸ ਖੋਰ ਹੋਈਆਂ ।
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਬ ਲੈ ਰਸਾ ਕਮਾਵਦੇ ਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਂਗੜਾ⁹ ਸੀ ਓਹ ਭੀ ਨੋਰ ਹੋਈਆਂ ।
 ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂਘ ਮਹਬੂਬ ਦੀ ਜਾਲਿਆ ਹੈ, ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਹੋਈਆਂ ॥੬॥

— — — —

ਵਾਈਂ ਠੰਢੀਆਂ ਝੁੱਲੀਆਂ ਰੁੱਤ ਬਦਲੀ, ਲਈਆਂ ਬਦਲੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਦਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਵਾਉ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਗੀ ਮਿਜ਼ਾਜ ਬਦਲੇ, ਪਈਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬੀਅਤਾਂ ਸਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਅਹਵਲ⁹ ਚਸਮ¹⁰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥੀ, ਦੋ ਦਿੱਸਣ, ਤੇ ਨਸੀਹਤਾਂ ਅਸਰ ਨਾ ਕਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਵੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਨਾਹੀਂ ਤੇ ਤੂੰ ਹੋਰ ਨਾਹੀਂ, ਯਾਰੋਂ ਮੂਰਤਾਂ ਅਸਲ ਸਵਰਦੀਆਂ¹² ਓ ।
 ਮਾਅਨੇ¹² ਇੱਕ ਵਿਚ ਸੂਰਤਾਂ ਫਰਕ ਭਾਵੇਂ, ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਇਹ ਭੀ ਦਮ ਭਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਫਰਕ ਜਾਤਾ ਸੋ ਓਹ ਗਰਕ ਹੋਏ, ਭਾ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੁਰੋ ਨਾਮਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਬਹਾਰ ਸੈਂਸਾਰ ਦੇ ਤੇ, ਅੱਖੀਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਨਜੇ ਵਿਚ ਤਰਦੀਆਂ ਓ ।

1. ਕੁਬਰਾ । 2 ਦਾਰ (ਘਰ) ਬਕਾ (ਅੰਨਾਬੀ), ਅਰਥਾਤ-ਸੂਰਗ ਜਾਂ ਬਹਿਸ਼ਤ । 3. ਦੁਨੀਆਂ ਜੋ ਫਨਾਹ ਦਾ ਮਕਾਨ ਅਥਵਾ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ । 4. ਦੁੱਖੀ, ਪੀੜਿਤ । 5 ਨਕਹਤ, ਖੁਸ਼ਬੂ, ਸੁਰੀਧੀ । 6. ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ । 7. ਪਤੰਗੇ । 8. ਆਤਿਸ਼ (ਅੱਗ) ਖੋਰ (ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ) ਭਾਵ-ਲਾਲ ਸੂਰਖ । ਝਕਾਣੀਆਂ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ, ਰੋਸ਼ਨ । 9. ਭੈਂਗੀ । 10. ਅੱਖ । 11 ਪੁੰਦਲੀਆਂ । 12 ਅਰਥ ।

ਤੂੰ ਭੀ ਖੋਲ੍ਹ ਅੱਖੀਂ ਨੈਨਾਂ ਵਾਲਿਆ ਓ, ਅਰਜ਼ਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਬਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਕਿਸ ਥੀਂ ਦੂਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵਸੋਂ, ਕਿਹੀਆਂ ਸੱਜਨਾਂ ਇਹ ਬੇਦਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਮਗਰੂਰ ਹੋਇਓਂ ਸਾਥੀ ਦੂਰ ਹੋਇਓਂ, ਸਾਇਦ ਦੇਸ ਵਿਚ ਸੋਖੀਆਂ ਜ਼ਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਵੇਹਨ ਲੱਜਤਾਂ ਸ਼ੌਕ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਓ, ਹੋਰ ਸਾਈਆਂ ਜਿਤ ਜਿਤ ਹਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਲੂਨ ਤੇਲ ਮਿਰਚਾਂ ਹਲਦੀ ਦਾਲ ਆਟਾ, ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਖੀਆਂ ਘਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਘਰ ਲਿਉਣ ਵਿਚੇ ਜੇ ਕੁਛ ਰਹਿਓਂ ਬਾਕੀ, ਗਲ ਆਨ ਲਗ ਬੁੱਕਲਾਂ ਤਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਵਗਨੋਂ ਅੱਖੀਆਂ ਬੱਸ ਨਾ ਕਰਦੀਆਂ ਓ, ਨਾ ਇਹ ਮੱਛੀਆਂ ਸਬਰ ਦੇ ਸਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਝਬਦੇ ਪਹੁੰਚ ਬੇਲੀ ! ਹਣ ਵੇਲੜਾ ਈ, ਏਦੂੰ ਪਰੇ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਾ ਜਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਮੀਆਂ ਹਾਲ ਜੰਜਾਲ ਦੇ ਪਏ ਤੈਨੂੰ, ਜਾਨ ਜਾਲ ਕਾਲੀ ਏਧਰ ਮਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਵਿੱਚ ਸੁਫ਼ਨਿਆਂ ਦੇ ਚਮਕਾਂ ਦੇਵਨਾ ਏਂ, ਸੁਖ ਸੋਣ ਥੀਂ ਅੱਖੀਆਂ ਡਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਮੇਰਿਆ ਸੱਜਨਾ ! ਸਾਡਿਆਂ ਵੈਰੀਆਂ ਤੇ, ਧਾਰੀ ਤੇਜ਼ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਛੱਡ ਚਾਰ ਦਿਨ ਘਰ ਦਿਆਂ ਧੰਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਕਿਹੀਆਂ ਦੁੱਖ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਓ ।
 ਮਿਲ ਜਾ ਸਾਨੂੰ, ਵੇ ! ਤੂੰ ਜਗ ਜੀਵੇਂ, ਗਲੀਆਂ ਸੁੰਜੀਆਂ ਸ਼ੌਕ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਓ ।
 ਘਰ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰ ਦਿਨ ਚਾਰ ਭੁਲਾ ਦਿਲ ਥੀਂ, ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਰੱਬ ਕਾਰੀਗਰ ਦੀਆਂ ਓ ।
 ਜਿਮੇਵਾਰ ਜਹਾਨ ਦੇ ਰਿਜ਼ਕ ਵਾਹੇ, ਉਹਦੀਆਂ ਹਰਨੀਆਂ ਜੰਗਲੀਂ ਦਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਦੁੱਖ ਝੱਲਨੇ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਿਆ, ਨਫ਼ਸ ਪਰਵਰੀ¹ ਖਸਲਤਾਂ² ਖਰ³ ਦੀਆਂ ਓ ।
 ਅਸੀਂ ਸੱਚੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਸੁਣਾਵਨੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੀਆਂ ਅਸਾਂ ਬੇਦਿਲਾਂ ਥੀਂ ਸਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਪਰੋ ਬਾਲ⁴ ਸੜ ਜਾਣ ਪੰਖੇਜੂਆਂ ਦੇ, ਲਾਟਾਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਅੱਜ ਜਿਗਰ ਦੀਆਂ ਓ ।
 ਪਰਵਾਜ਼⁵ ਸਾਡਾ ਪੀਰਾਂ ਹੋਸਲੇ ਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਸੋਖੀਆਂ ਮੁਰਗ ਬੇ-ਪਰ⁶ ਦੀਆਂ ਓ ।
 ਬੇ-ਪਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਖੀਆਂ ਤੜਫਨਾ ਹੈ, ਕਲਮਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਦਰ⁷ ਦੀਆਂ ਓ ।
 ਵਿੱਚ ਸੀਨਿਆਂ ਬਿਜਲੀਆਂ ਵਿਰਹ ਦੀਆਂ ਓ, ਜਿੱਥੇ ਤਾਬਸਾਂ⁸ ਸੋਰ ਸਰਰ⁹ ਦੀਆਂ ਓ ।
 ਸਾਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਰੰਜ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਦਾ, ਸੀਨੇ ਸੋਰਸਾਂ ਤੇ ਰੁਖ¹⁰ ਜ਼ਰਦੀਆਂ¹¹ ਓ ।
 ਆਹਾਂ ਲੰਮੀਆਂ¹² ਵਾਂਗ ਨਿਕੰਮਿਆਂ ਓ, ਅਚੋਵਾਈਆਂ¹³ ਤੇ ਸਿਰਦਰਦੀਆਂ¹⁴ ਓ ।
 ਸੋਹਣੇ ਯਾਰ ਦੇ ਅਜੇ ਵਿਚ ਕਾਰਖਾਨੇ, ਨਹੀਂ ਕਮੀ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਤਰਦੀਆਂ ਓ ।
 ਝੱਲੀਂ ਸੋਹਣਿਆਂ ਓ ! ਜ਼ਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਇਹ ਬਰਦੀਆਂ ਫ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਦਰਦੀਆਂ ਓ । ੭।

ਜੇ ਹੈਂ ਯਾਰ ਮੇਰਾ ਮੈਂ ਵਲ ਕਰੀਂ ਫੇਰਾ, ਏਸ ਜਿੰਦ ਦਾ ਕੁਝ ਇਤਬਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਖਾਕੀ ਪੁਤਲਾ ਕਲਾ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਏ, ਉਡਿਆ ਭੋਰ ਤੇ ਫੇਰ ਦਰਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।

1. ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਪਾਲਣਾ । 2. ਆਦਤਾਂ, ਸੁਭਾਉ । 3. ਗਧਾ । 4. ਬੰਭ । 5. ਉਡਾਰੀ ।
 6. ਜਾ ਵਰ । 7. ਕਾਦਰ, ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ, ਸਿਰਜਨਹਾਰ (ਕਰਤਾਰ) । 8. ਗਰਮੀਆਂ । 9. ਦੰਗਿਆ-
 ਝੀਆਂ । 10. ਮੰਹ । 11. ਪੀਲੋਤਣ । 12. ਲੰਮੇ ਹਾਰੁਕੇ । 13. ਅੱਚਵੀ । 14. ਸਿਰ ਪੀੜਾਂ ।

ਏਹ ਕਲਾ ਦੀ ਤਾਰ ਤੇ ਵੱਜਦਾ ਏ, ਟੁੱਟੀ ਫੇਰ ਮੁੜ ਵੱਜਣੀ ਤਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਮੁੜ ਵੱਜਣੀ ਤਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਵੇਲਾ ਹੁਣੇ ਹੈ ਘੜੀ ਉਧਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਇਸ ਖੜਕਦੇ ਸਾਜ਼ ਦੇ ਸੰਦ ਵਿਗੜੇ, ਮੁੱਲ ਪਾਵਦੇ ਕਿਸੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਮੁੱਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਰਵਾ ਤਿਨਾਂ ਤੇ ਕਰਨ ਬਲਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਦੁਨੀਆਂ ਕੂਚ ਮੁਕਾਮ ਹੈ ਰਾਹੀਆਂ ਦਾ, ਏਥੇ ਲੰਬੜੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਚਲਾਚਲੀ ਦੇ ਟੱਲ ਪਏ ਖੜਕਦੇ ਨੇ, ਐਵੇਂ ਕੂੜ ਦੇ ਕੋਟ ਉਸਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਮੈਂ ਤੈਂ ਵਾਂਗੂ ਉਸਾਰਦੇ ਕਈ ਗੁਜ਼ਰੇ, ਲਿਆ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੱਢ ਬੁਖਾਰ¹ ਨਾਹੀਂ ।
 ਪ੍ਰੇਮ ਨਸ਼ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੋਕ ਦਿਲ ਨੂੰ, ਏਹ ਟੁੱਟਣਾ ਜੋਸ਼ ਖੁਮਾਰ² ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਿਸ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਜੋਸ਼ ਖੁਮਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਤਲਬ ਉਸ ਦੀ ਬਾਝ ਦੀਦਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤਲਬ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਝ ਦੀਦਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਓਹ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲਦਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਦਿਲਦਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਰਵਾਹ ਸਾਡੀ, ਸਾਡੇ ਦੀਦ³ ਦਾ ਉਹ ਤਲਬਗਾਰ⁴ ਨਾਹੀਂ ।
 ਅਸੀਂ ਬਾਝ ਦੀਦਾਰ ਬੇ-ਆਬ⁵ ਮਾਹੀਂ, ਤਪਨੇ ਤਤਫਨੇ ਬਾਝ ਰੋਜ਼ਗਾਰ⁶ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਖਮ ਵਿਡੋੜਿਆਂ ਤੋਰਿਆਂ ਦੇ, ਦੋਂਦੇ ਘੜੀ ਆਰਾਮ ਕਰਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੇਜ਼ ਜ਼ਖਮ ਡਿਰਾਕ ਦੇ ਬੇਲੀਆ ਓਟਿ, ਐਸੀ ਤੇਜ਼ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਨਾ ਤੂੰ ਲਾਈਆਂ ਲਾ ਨਾ ਜਾਤੀਆਂ ਓ, ਸਾਨੂੰ ਲੱਗੀਆਂ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੇਰਾ ਸੱਚ ਦਾ ਕੋਲ ਇਕਰਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਯਾਰ ਲਾਵਣੀ ਜਾਣ ਸਿਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਿਸ ਨਾਰ ਦਾ ਕੋਂਤ⁷ ਸਿਮੇਵਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਏਹ ਕੋਂਤ ਨਾਹੀਂ ਤੇ ਉਹ ਨਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਿਹੜਾ ਯਾਰ ਦਾ ਯਾਰ ਗਮਖ਼ੁਆਰ ਨਾਹੀਂ, ਜੱਗ ਪੁੱਛ ਦੇਖੋ ਉਹ ਕੁਝ ਯਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਚਾਰ ਦਿਨ ਮਾਲਵਾ ਛੱਡ ਆਵੇਂ, ਤੇਰੀ ਜਾਵਣੀ ਘੱਸ ਪਟਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਨੌਕਰ ਦੱਸ ਤੂੰ ਕਿਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈਂ, ਪਰੇ ਸੱਯਦੋਂ ਹੋਰ ਸਰਦਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਨੂੰ ਵਿੱਚ ਡਿਰਾਕ ਦੇ ਮਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਕੀਤੇ ਕੋਲ ਇਕਰਾਰ ਥੀਂ ਹਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਡੇ ਦਰਦ ਦੀ ਸੁਣੇਂ ਪੁਕਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਪੁਰ ਕਾਰ⁸ ਹੈ ਅਨਤ⁹ ਕਟਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜੇ ਕਰ ਸੱਚ ਪੁੱਛੋਂ ਕਲਮ ਹੱਥ ਸਾਡੇ, ਕਲਮ ਜਿਹੀ ਭੀ ਹੋਰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਘਾਇਲ ਕਰਾਂਗੇ ਕਲਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮਾਂ, ਖਾਲੀ ਜਾਵਦਾ ਇਲਮ ਦਾ ਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਵਰੀ ਕਲਮ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨਾ ਕਦੀ ਮਿਟਦੇ, ਵੱਡਾ ਕਲਮ ਥੀਂ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਕਲਮ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਕਲਮ¹¹ ਕਰ ਸੁੱਟਦੀ ਏ, ਕਲਮ ਜੇਡ ਕੇ ਬੜੀ ਪੈਕਾਰ¹² ਨਾਹੀਂ ।
 ਦਫ਼ਤਰ ਰਾਜ਼¹³ ਜਹਾਨ ਦੇ ਕਲਮ ਲਿਖਦੀ, ਕਿਹੜਾ ਸਾਹ ਇਸਦਾ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ਨਾਹੀਂ ।

1. ਜੋਸ਼ । 2. ਮਸਤੀ (ਖੁਮਾਰੀ) ਦਾ ਜੋਸ਼ । 3. ਦਰਦਨ । 4. ਚਾਹਵਾਨ, ਲੋੜਵੰਦ । 5. ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ । 6. ਮੱਠੀ ਵਾਂਗੂ । 7. ਭਾਵ-ਕੰਮ । 8. ਖਸਮ, ਮਾਲਿਕ, ਪਤੀ । 9. ਸਿਆਣਾ, ਸਮਝਦਾਰ । 10. ਤੂੰ ਇਕ ਮਰਦ । 11. ਕਤਲ, ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ । 12. ਜੰਗ, ਲੜਾਈ । 13. ਭੇਤ ।

ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਹਕੂਮਤਾਂ ਕਲਮ ਕਰਦੀ, ਖਾਂਦੀ ਵਿਚ ਜੰਗ ਜਦਲ¹ ਦੇ ਹਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਮੁਸਕੀ² ਜਾਦ³ ਗੁਲਰੰਗ⁴ ਦਿਲਦਾਰ ਜੇਬਾ⁵ ਕਲਮ ਜੇਡ ਸਰ ਮਸਤ⁶ ਨਿਗਾਰ⁷ ਨਾਹੀਂ ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਐਸ ਦਾ ਗਰਮ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਜਿਸ ਬਜ਼ਮ⁸ ਵਿਚ ਕਲਮ ਸਰਦਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਪਰੇ ਕਲਮ ਥੀਂ ਐਸ ਬਹਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਜੋਸ ਕਲਮ ਜੇਹਾ ਲਾਲਾ ਜ਼ਾਰ⁹ ਨਾਹੀਂ ।
 ਵਹਿੰਦਾ ਆਬ ਹਯਾਤ¹⁰ ਸਰ¹¹ ਕਲਮ ਦੇ ਥੀਂ, ਜਿਹੀਆਂ ਵਹਿਣ ਨਦੀਆਂ ਕੋਹਸਾਰ¹² ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਫ-ਉਲ-ਕਲਮ¹³ ਦਾ ਜਦੋਂ ਤੇ ਰਾਜ ਖੁਲ੍ਹਾ, ਕਲਮੋਂ ਬੜੀ ਕੋਈ ਪਈ ਪੁਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਕਲਮ ਧੁਰੋਂ ਤੇ ਨੂਰ ਅਨਵਾਰ¹⁴ ਆਹੀ, ਨੂਰੋ ਨੂਰ ਹੈ ਸ਼ਰਹ¹⁵ ਮੀਨਾਰ¹⁶ ਨਾਹੀਂ ।
 ਏਥੇ ਸ਼ਰਹ ਮੀਨਾਰ ਤੇ ਹਸਰ¹⁷ ਕਹਿਆ, ਕਿਸ ਰਾਜ ਦੀ ਕਲਮ ਪੁਰਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜੋਸ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਕਲਮ ਉਖਾੜਦੀ ਏ, ਵੱਧ ਕਲਮ ਥੀਂ ਹੋਰ ਸਚਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਨਖਰੇ ਭਰੀ ਲਡਿੱਕੜੀ ਨਾਜ਼ ਭਿੰਨੀ, ਕਲਮ ਜੇਹੀ ਮਹਬੂਬ ਮੁਟਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸ਼ੀਰੀ¹⁸ ਸੁਖਨ ਨਬਾਤ¹⁹ ਲਬ ਕਲਮ²⁰ ਜੇਹੀ, ਕੋਈ ਲਾਡਲੀ ਸ਼ਹਿਦ ਰੁਖਸਾਰ²¹ ਨਾਹੀਂ ।
 ਕੋਕਬ ਰੇਜ਼²² ਮਹਤਾਬ²³ ਤੇ ਸਮਸ਼²⁴ ਤਿਲਅਤ²⁵, ਕਲਮ ਜੇਡੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰ ਕਾਰ²⁶ ਨਾਹੀਂ ।
 ਖਰੇ ਖੋਟ ਜ਼ਰ ਕਲਬ²⁷ ਪਰਖਣੇ ਨੂੰ, ਬਾਝੋਂ ਕਲਮ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੱਯਾਰ²⁸ ਨਾਹੀਂ ।
 ਫੈਜ਼²⁹ ਕਲਮ ਦੇ ਥੀਂ ਚਾਰ ਕੂਟ ਅੰਦਰ, ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਸ਼ਿਗਾਰ³⁰ ਕਬਾਰ³¹ ਨਾਹੀਂ ।
 ਵਿਚ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਨ ਵਾਲੇ, ਬਾਝੋਂ ਕਲਮ ਸਾਹਿਬ ਇਫਤਖਾਰ³² ਨਾਹੀਂ ।
 ਮੈਦਾਨ ਬਿਆਨ ਦਾ ਉਲਟ ਵਗਿਆ, ਅਜੇ ਚਸਮ³³ ਸਾਡੀ ਬੇਦਾਰ³⁴ ਨਾਹੀਂ ।
 ਟੁਰਿਆ ਮਾਲਵੇ ਵੱਲ ਜਾ ਸਿੰਧ ਵੜਿਆ, ਮਿਲੀ ਕੂਜ ਵਿਛੁੰਨੜੀ ਡਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਗਾਫਿਲ ਯਾਰ ਥੀਂ ਪਲਕ ਹੋਸਿਆਰ ਨਾਹੀਂ, ਦੋਈ ਓਸ ਨੂੰ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਡੀਆਂ ਗਫਲਤਾਂ ਬੇੜੀਆਂ ਰੋੜੀਆਂ ਨੇ, ਫਜ਼ਲੋਂ ਰੱਖ ਲੈ ਡੋਬ ਵਿਚਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਮੇਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾ ਸਾਈਆਂ, ਮੇਰੇ ਵਾਂਗੁ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਕਰ ਫਜ਼ਲ ਤੂੰ ਫਜ਼ਲ ਹੈ ਕਾਰ ਤੇਰਾ, ਤੇਰੇ ਫਜ਼ਲ ਬਾਝੋਂ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਗਾਫੂਰ³⁵ ਰਹੀਮ ਸਾਈਆਂ, ਤੇਰੇ ਫਜ਼ਲ ਦੇ ਬਾਝ ਦਰਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੇਰੀ ਹੋ ਮੁੜ ਹੋਰ ਦੇ ਵੱਲ ਤੱਕੇ, ਇਸ ਥੀਂ ਹੋਰ ਫਿਰ ਵੱਧ ਖੁਆਰ ਨਾਹੀਂ ।

1. ਜੰਗ-ਯੁਧ, ਲੜਾਈ-ਭਿੜਾਈ । 2. ਮੁਸਕੀ, ਕਾਲਾ, ਸਿਆਹ । 3. ਘੁੰਗਰਾਲੇ ਵਾਲ, ਦੁਲਫਾਂ । 4. ਗੁਲਾਬ ਜਿਹਾ । 5. ਸੁਸੱਜਿਤ, ਸੁਭਾਇਮਾਨ । 6. ਮਤਵਾਲਾ, ਮਦਮਸਤ । 7. ਬੁੱਤ, ਅਥਵਾ-ਮਾਸੂਕ । 8. ਮਹਿਫਲ, ਮਜਲਿਸ । 9. ਸੁਰਖ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਫੁੱਲ । 10. ਅਮੀਂਜਲ, ਅਮ੍ਰਿਤ । 11. ਇਲਾਕਾ ਪਹਾੜ । 12. ਕਲਮ ਦਾ ਧਕਾ । 13. ਜੋਤੀ-ਸਰੂਪ । 14. ਟੀਕਾ, ਖੁਲਾਸਾ । 15. ਬੁਰਜ । 17. ਪੁਲੋਂ । 18. ਮਿੱਠੀ । 19. ਮਿਸ਼ਰੀ । 20. ਬੁਲ੍ਹ । 21. ਸ਼ਹਿਦ ਵਰਗੇ ਮਿੱਠੇ ਹੋਠਾਂ ਵਾਲੀ । 22. ਟੁਟਦਾ ਸਿਤਾਰਾ । 23. ਚੰਦ । 24. ਸੂਰਜ । 25. ਦ੍ਰਿਸ਼, ਨਜ਼ਾਰਾ । 26. ਸੋਨਾ । 27. ਦਿਲ । 28. ਨਾਪ । 29. ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । 30. ਫੋਟਾ । 31. ਵੱਡਾ । 32. ਮਾਨਯੋਗ, ਸਤਕਾਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ । 33. ਅੱਖ । 34. ਜਾਗ੍ਰੂਤ ਅਵੱਸਥਾ ਵਿੱਚ । 35. ਵੱਡੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ।

ਸੱਚੇ ਯਾਰ ਦਾ ਯਾਰ ਅਗਯਾਰ¹ ਨਾਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਐਨ ਦਾ ਗੈਨ ਅਉਤਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਪਾਲਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ, ਮੁਸਤਹਕ² ਉਸ ਦਾ ਮੱਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਦੀਦ ਬਾਜ਼³ ਚਾਹੀਏ ਜਾਨ ਬਾਜ਼⁴ ਹੋਵੇ, ਕੱਚੇ ਯਾਰ ਜੇਹਾ ਕੋਠਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਕੱਚੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਯਾਰ ਨਾ ਜਾਣਨੇ ਹਾਂ, ਸਿਰ ਓਸ ਦੇ ਸਿਦਕ ਦਸਤਾਰ⁵ ਨਾਹੀਂ ।
 ਕੱਚੇ ਯਾਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਲ ਗੈਰ ਜਾਂਦੀ, ਘਰ ਯਾਰ ਦੇ ਕਦੇ ਅਗਯਾਰ⁶ ਨਾਹੀਂ ।
 ਦੇਖੋ, ਕੱਚ ਨੂੰ ਰੰਗਤਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹੈ, ਕਦੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਰੰਗਦੀ ਖਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਵਿੱਚ ਰੰਗਤਾਂ ਵਹਿਮ ਦੀਆਂ ਗਰਦਸ਼ਾਂ⁷ ਥੀਂ ਰੰਗ ਭਿੰਨਿਆ ਕਦੀ ਛੁਟਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਡੇ ਝੱਲ ਨੇ ਸਭ ਵਿਗਾੜ ਪਾਈ, ਕਦੇ ਛੱਡਿਆ ਕੁਝ ਸਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਾਹਿਲ⁸ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਟ ਜੋ ਮਾਰਦਾ ਏ, ਕਦੀ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸਕਦਾ ਮਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਮੀਆਂ ਸੱਯਦਾ ! ਮਾਲਵੇ ਵਸਦਿਆ ਓ, ਲਾਈ ਤੋੜ ਨੇ ਮਰਦ ਦੀ ਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਝੱਬ ਆ ਮਿਲ ਮਿਲਨ ਦੀ ਚਾਹ ਸਾਨੂੰ, ਤੈਂ ਬਿਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੁਝ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਅੰਨ ਵਿਚ ਮਾਲਵੇ ਖਾਵਨਾਂ ਏਂ, ਮਰਦੀ ਭੁੱਖ ਵਿਚ ਇਹ ਦਯਾਰ⁹ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਡਾ ਬੇਟ ਤਨ ਪੇਟ ਹੈ ਨਿਆਮਤਾਂ ਦਾ, ਤੇਰੇ ਮਾਲਵੇ ਕਣਕ ਜੁਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੇਰਾ ਮਾਲਵਾ ਰੰਗ ਤਲਵੀਨ¹⁰ ਦਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ਕ ਦਿੱਸਦਾ ਵਿਚ ਅਨਹਾਰ¹¹ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਡੇ ਬੇਟ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਿਮਕੀਨ ਮੀਆਂ, ਐਸਾ ਬੁਲਬੁਲਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਵੇ ਤੂੰ ਆਂਵਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣ ਸਾਨੂੰ, ਪਈਆਂ ਉਲਫਤਾਂ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਵਿਸਾਰਦੇ ਯਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੋ ਬਣੇ ਗੱਦਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸ਼ਾਇਦ ਖਸਲਤਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਹੋਰ ਹੋਈਆਂ, ਰਹਿਆ ਅਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਯਾ ਤੇ ਘਰੋਂ ਤੈਨੂੰ ਇੱਜ਼ਨ¹² ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਦੇਂਦੀ ਛੁੱਟੀਆਂ ਅਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੇਰਾ ਸਫ਼ਰ ਦਾ ਸਾਜ਼ ਤਿਆਰ ਨਾਹੀਂ, ਸਾਡੇ ਦਰਦ ਦਾ ਅੰਤ ਸੁਮਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜੇ ਤੈਂ ਦਰਦ ਦੇ ਅਸਰ ਦੀ ਖਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਖਤ ਲਿਖਦਿਆਂ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਅਸਾਂ ਆਪ ਲਿਖਣਾ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰ ਕਿਹਾ, ਹੋਣਾ ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮਿੰਨਤਦਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਅਸੀਂ ਲਿਖਾਂਗੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਾ ਆਵੇਂ, ਘਾਟਾ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਮੀ ਨਾ ਕਾਨੀਆਂ ਦੀ, ਕਲਮਾਂ ਘੜਨ ਥੀਂ ਹੱਥ ਬੇਜ਼ਾਰ¹⁴ ਨਾਹੀਂ ।
 ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਦਵਾਤਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਸਾਡੇ, ਕਿਹੜਾ ਸਾਜ਼ ਜੋ ਅੱਜ ਤਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਹਰ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਤਾਂ ਰੰਗਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਕਦੇ ਜ਼ੰਗਾਰ¹⁵ ਨਾਹੀਂ ।
 ਕਦੋਂ ਸ਼ਿਅਰ¹⁶ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀਆ¹⁷ ਤੰਗ ਸਾਡਾ, ਕਦੇ ਵਿਗੜਦਾ ਵਜ਼ਨ ਮਿਕਦਾਰ¹⁸ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤਕਤੀਹ¹⁹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੀਜ਼ਾਨ²⁰ ਤੁਲਦਾ, ਮਤਲਅ²¹ ਹਸ਼ਵਿ²² ਅਰੂਜ਼²³ ਕਜ਼ਦਾਰ²⁴ ਨਾਹੀਂ ।

1. ਗੈਰ, ਬਿਗਾਨਾ । 2. ਹੱਕਦਾਰ । 3. ਅੱਖ ਲੜਾਉਣ ਵਾਲਾ । 4. ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
 5. ਪਗੜੀ । 6. ਗੈਰ, ਬੇਗਾਨਾ । 7. ਚਕ੍ਰ, ਗੋੜ । 8. ਮੂਰਖ । 9. ਦੇਸ਼, ਇਲਾਕਾ । 10. ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ,
 ਰੰਗ ਬਦਲਵਾਂ । 11. ਨਹਿਰਾਂ, ਨਦੀ ਨਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ । 12. ਆਗਿਆ, ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ । 14. ਦੁਖੀ । 15.
 ਜੰਗਲ । 16. ਕਵਿਤਾ । 17. ਤੁਕਾਂਤ । 18. ਨਾਪ-ਤੋਲ । 19. ਤਕਤੀਅ, ਅਨੁਪਾਸ । 20. ਵੋੜ
 (ਤੋਲ, ਨਾਪ ਦਾ) । 21. ਤੁਕਾਂਤ । 22. ਐਵੇਂ ਭਰਤੀ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ । 23. ਪਿੰਗਲ । 24. ਟੇਢ ਵਾਲਾ ।

ਵਿਚ ਇਕਤ ਮਾਅਨੇ¹ ਵਾਹਦ² ਕਾਫੀਏ ਦੀ, ਸੋਚ ਵੇਖ ਲੈ ਪਿਆ ਤਕਰਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਏਹ ਸਿਅਰ ਸ਼ੁਰੂ³ ਥੀਂ ਦੂਰ ਭਾਵੇਂ, ਐਪਰ ਸਿਹਰ⁴ ਹੈ ਹਰਫਿ ਇਸ਼ਆਰ⁵ ਨਾਹੀਂ ।
 ਨੌਕ ਕਲਮ ਦੀ ਛਾਣਦੀ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਐਸਾ ਅਬਰਿ ਨੇਸਾਂ⁶ ਗੌਹਰ ਬਾਰ⁷ ਨਾਹੀਂ ।
 ਗੌਹਰ ਰੇਜ਼⁸ ਦੋ ਨੈਣ ਜੋ ਆਸ਼ਕਾਂ ਦੇ, ਰਖਦੇ ਸਬਰ ਦਾ ਕਦੀ ਸੁਆਰ⁹ ਨਾਹੀਂ ।
 ਈਵੇਂ ਕਲਮ ਪਰੋਂਵਦੀ ਕਦੋਂ ਸਾਡੀ, ਲੜੀ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਤਾਰੋ ਤਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਸੋਈ ਜਾਣੇ, ਜਿਸਦਾ ਖੁਦੀ ਤੇ ਦਾਰੋ ਮਦਾਰ¹⁰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਦੇਖੇ ਨਾਲੇ ਯਾਰ ਤੱਕੇ, ਉਹ ਖੁਦੀ ਦੇ ਬਾਝ ਹਿਸਾਰ¹¹ ਨਾਹੀਂ ।
 ਰਮਜ਼ਾਂ ਵਗਦੀਆਂ ਵੇਖ ਕਿਸ ਕਾਰਨੇ ਤੇ ਕਾਰੇ ਹਾਰ ਯਾ ਗੈਰ ਚਿਤਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਨਕਦ ਦਮਾਂ ਦੇ ਵਣਜ ਦਾ ਅੱਜ ਵੇਲਾ, ਫਿਰ ਲੱਭਣੇ ਦਿਰਮ-ਦੀਨਾਰ¹² ਨਾਹੀਂ ।
 ਮੁੜ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਣੀਆਂ ਫੇਰ ਕਿਸ ਨੇ, ਗੌਹਰ¹³ ਹੋਵਨੇ ਨਿੱਤ ਨਿਸਾਰ¹⁴ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੇਰੇ ਸੈਰ ਦਾ ਵਕਤ ਪਿਆਰਿਆ ਓ, ਮੁੜ ਹੋਵਣਾ ਫੇਰ ਸੱਯਾਰ¹⁵ ਨਾਹੀਂ ।
 ਹੋ ਜ਼ਿਬਹ¹⁶ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਆ ਮੀਂਢਿਆ ਓ, ਏਥੋਂ ਦੌੜ ਕੇ ਜਾਹ ਮੁਰਦਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਰਲ ਡਾਰ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਮਕੱਲਦਾ¹⁷ ਵੇ, ਜਾਈਂ ਖੁਦੀ ਤੇ ਮੁਫਤ ਸਿਰ ਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਛੋੜ ਮਾਲਵਾ ਚਾਰ ਦਿਨ ਸੈਰ ਕਰ ਲੈ, ਮੁੜ ਲੱਭਣੀ ਏਹ ਬਹਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਝੋਕੇ ਖਿਜ਼ਾਂ¹⁸ ਦੇ ਝੁੱਲਣੇ ਅੰਤ ਇਕ ਦਿਨ, ਮੁੜ ਖਿਲਣੀ ਏਹ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਏਥੇ ਫੇਰ ਕਦ ਆਵਨਾ ਸੱਜਨਾ ਓ, ਲੱਦ ਗਏ ਮੁੜ ਮਿਲਣ ਵਨਜ਼ਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਏਸ ਅੰਬ ਦੇ ਕਰੇ ਤਰਬੂਜ¹⁹ ਕਿਉਂ ਕਰ, ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ ਏਹ ਅਚਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਬੇਦਰਦ ਨੂੰ ਦਰਦ ਸੁਣਾਵਣੇ ਕੀ, ਘਟਣੇ ਅਸਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਅੰਬਾਰ²⁰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜੇਹਾ ਦਰਦ ਦੁੱਖਾਂ ਸਾਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਏ, ਐਸਾ ਚੰਦ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਯਾਰ ਸੁਣੇ ਨਾ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਵਣੇ ਹਾਂ, ਹਟਣੀ ਹਿਜਰ²¹ ਦੀ ਏਹ ਬੇਗਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਖਤ ਲਿਖਦਿਆਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਹੋਏ ਕਾਲੇ ਲੈਣੀ ਸਾੜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਸਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਅਸੀਂ ਭੇਦ ਸਾਰੇ ਫੌਲ ਦੱਸਨੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਸੱਕਦੇ ਦਰਦ ਸਹਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਯਾਰ ਨਹੀਂ ਉਖਾੜਦਾ ਰਾਜ ਦਿਲ ਦੇ, ਅਸਾਂ ਵਾਂਗੁ ਓਹ ਨਿਰਾ ਗਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਉਮਰਾਂ ਬੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਦਾਂ, ਦਿਲਦਾਰ ਸਾਡਾ ਮਿਲਨਸਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੇਰੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਅਸੀਂ ਕਰਾਮਤਾਂ²² ਓ, ਪੱਥਰ ਡੋਬ ਕੇ ਤੋੜੀਆਂ ਤਾਰ ਨਾਹੀਂ ।

-
1. ਅਰਥ । 2. ਇੱਕੋ । 3. ਸਮਝ, ਸਿਆਣਪ । 4. ਜਾਦੂ । 5. ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਲਫਜ਼ੀ ਹੁਨਰ ।
 6. ਸਤਵਾਂ ਮਹੀਨਾ ਰੂਮੀ ਅਥਵਾ ਵਿਸਾਖ (ਅਪ੍ਰੈਲ) ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਜੋ ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ (ਸਵਾਂਤ) ਪੈਂਦੀਆਂ
 ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਪ ਵਿੱਚ ਮੋਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 7. ਮੋਤੀ ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ । 8. ਮੋਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਦੋ
 ਹੰਝੂ ਡੋਗਣ ਵਾਲੇ । 9. ਤਰੀਕਾ, ਆਦਤ, ਸੁਭਾਉ । 10. ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ । 11. ਕਿਲਾ, ਗੜ੍ਹੀ ।
 12. ਰੁਪਏ-ਪੈਸੇ । 13. ਮੋਤੀ । 14. ਵਾਰੇ ਜਾਣੇ । 15. ਕਾਰਵਾਨ, ਕਾਫਲਾ । 16. ਕੁਰਬਾਨੀ । 17.
 ਅਨੁਯਾਈ । 18. ਪਤਝੜ । 19. ਮਤੀਰਾ, ਹਦਵਾਣਾਂ । 20. ਢੇਰ । 21. ਵਿਛੋੜਾ, ਵਿਯੋਗ, ਦੁੱਖ ।
 22. ਕਰਾਮਾਤਾਂ ।

ਸਾਡੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਅਸਾਂ ਵਲ ਲਾਵਨਾ ਏਂ, ਸਾਨੂੰ ਲਾਵਨੇ ਥੀਂ ਇਨਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਮੱਥੇ ਚੰਮ ਚਮਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ, ਹੁਣ ਸਾਂਭਦੇ ਚੰਮ ਚਮਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਬਾਹੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਫੇਰ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਂ, ਹੋਇਆ ਕੂੜ ਦਾ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੇਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਸੀਂ ਮਨਾਵਨੇ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਡੇ ਦਰਦ ਦੀ ਆਹ ਥੀਂ ਜਿਗਰ ਕਿਹੜਾ, ਜਿਹੜਾ ਹੋਂਵਦਾ ਅੱਜ ਫਿਗਾਰ¹ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਡੇ ਗਲ ਇਕਬਾਲ² ਦਾ ਅਜੇ ਗੁੰਚਾ³, ਸਾਡੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਅੱਖੀਂ ਖਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਬਾਲ ਖਿਡਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਸਾਡੀ ਲਟਕਦੀ ਜੁਲਫ ਖਮਦਾਰ⁴ ਨਾਹੀਂ ।
 ਕਿਆ ਬਸ ਸਾਡੇ, ਸਾਡੇ ਲੇਖ ਐਂਵੇਂ, ਸਾਨੂੰ ਫੱਬਦੇ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸੁੰਜੇ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗੇ, ਅਸਾਂ ਜੋਗਨਾਂ ਦਾ ਘਰ ਬਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਵੇ ਮੈਂ ਨੀਂਦ ਵਿਗੁੱਤੀਆਂ ਬਾਝ ਤੇਰੇ, ਗਲੇ ਲੱਗ ਇਕੱਲੜੀ ਠਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਬੇ ਬਾਲ ਹੈ ਉਹ ਪਰਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਮਿਕਦਾਰ ਕੀ ਤੜਫਨੇ ਫੜਕਨੇ ਤੇ, ਕਦੇ ਹੋਂਵਦੀ ਡੱਡ ਉਡਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਨੂੰ ਦਰਦ ਦਿਆਂ ਲਸਕਰਾਂ ਸਰਦ⁵ ਕੀਤਾ, ਉਡਦਾ ਵੇਖਿਆ ਤੁਸਾਂ ਗੁਬਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਿਵੇਂ ਕਟਕ ਫਰੰਗ ਦੇ ਮਾਰ ਧਾਵਾ, ਕਾਬਲ ਛੱਡਿਆ ਸਣੇ ਕੰਧਾਰ⁶ ਨਾਹੀਂ ।
 ਚੜ੍ਹੀ ਫੌਜ ਗਨੀਮ⁷ ਫਿਰਾਕ ਦੇ ਦੀ, ਜੀਹਦੇ ਜੇਡ ਕੋਈ ਖੂਨ ਖਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਦਿਲ ਦੇ ਵੱਸ ਥੀਂ ਸਬਰ ਕਰਾਰ ਬਾਗੀ, ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਰਹਿਆ ਉਰਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਰਹਿਣ ਹੁਕਮ ਰਵਾ ਵਿਚ ਦੇਸ ਦਿਲ ਦੇ, ਏਹ ਬਾਝ ਫਿਰਾਕ ਮੁਖਤਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੈਨੂੰ ਯਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰਾਮ ਸਾਰਾ, ਅਸਾਂ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਅੱਜ ਬੀਮਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਿਹੜਾ ਹਿਜਰ ਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਦੇ ਦਾਰੂ, ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਤਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਅੱਜ ਅਜਲ ਦੇ ਹੱਥ ਮੁਹਾਰ ਸਾਡੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਮੋੜਨੀ ਅੱਜ ਮੁਹਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਸਾਡੇ ਗੁਜਰ ਗਏ ਹੱਦੋਂ, ਦੋ ਚਾਰ ਸੌ ਲੱਖ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਉਹਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਅੰਤ ਸੁਮਾਰ ਕਿਹਿਆ, ਜਿਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਯਾਰ ਗਮਖਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਦਰਦਮੰਦਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਬੇਦਰਦ ਅੱਗੇ, ਬਾਝੋਂ ਝੂਠ ਦੇ ਲਾਫ⁸ ਸੁਮਾਰ ਨਾਹੀਂ ॥੮॥

ਜਾਣਨ ਭਰੀ ਤਕਲੀਫ ਥੀਂ ਗੱਲ ਸਾਡੀ, ਘੋੜੇ ਇਸ਼ਕ ਜੋ ਹੋਏ ਸਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।

1. ਜ਼ਖਮੀ । 2. ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਕਬੂਲ ਕਰਨਾ । 3. ਅਣਖਿੜਿਆ ਫੁਲ । 4. ਵਿੰਗੀ, ਡਿੰਗੀ, ਟੇਢੀ, ਅਨੁਮਾਨ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ । 5. ਕਤਲ, ਨਾਸ਼ । 6. ਏਥੇ ਪਹਿਲੇ ਅਫਗਾਨ-ਜੁੱਧ (1839—40) ਦੀ ਉਸ ਘਟਨਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਜਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਲੁਦਿਹਾਣਿਓਂ ਸ਼ਾਹ ਸੁਜਾਅ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸਤ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਤੋਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਗੱਦੀ ਮੁੜ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਦੋਸਤ-ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਕਬਰ ਅਲੀ ਖਾਨ ਵਲੋਂ ਜਵਾਬੀ ਹਮਲਾ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਰੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਿਪਾਹ ਸ਼ਾਹ ਸੁਜਾਅ ਸਮੇਤ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਾਰੀ ਗਈ ਸੀ । 7. ਵਿਹੋਧੀ । 8. ਗੱਪ ।

ਸ਼ਾਇਦ ਮਸਰਕੋਂ¹ ਅੱਜ ਕਲ ਤੁਸੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤਕਦੇ ਹੋ ਵਸੋਂ ਕੁਝ ਇਸਰਾਰ² ਨਾਹੀਂ ।
 ਦੁੱਮਦਾਰ³ ਤਾਰਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਮਾਲਵੇ ਤੇ, ਆਤਿਸ਼ ਬਾਜ਼⁴ ਦਾ ਇਹ ਅਨਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਲਾਂਬੂ ਬਾਲ ਫ਼ਿਰਾਕ ਦੇ ਖੜਾ ਹੋਇਆ, ਸਾਡਾ ਲੇਖ ਦੇਖੋ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੇਰੇ ਦੇਸ ਉਤੇ ਘਟਾਂ ਛਾਇ ਰਹੀਆਂ, ਬਾਝੋਂ ਆਹ ਵਾਲੀ ਧੁੰਦੂ ਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਾਨੀਆਂ ਹੋਵਸੀ ਯਾਦ ਸਾਡੇ, ਅਜੇ ਨੈਣ ਰੋਂਦੇ ਚਾਰੋ ਚਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਡੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਮੀਸਾਕ⁵ ਦੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਦਾ, ਠਾਵਨਹਾਰ ਬਾਝੋਂ ਜਾਨਨਹਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਕੋਟ ਸਬਰ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਵੀਰਾਨ ਕੀਤੇ, ਨਜ਼ਰੀ ਆਂਵਦਾ ਅੱਜ ਮਿਆਮਾਰ⁶ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਿਹੜਾ ਮੋੜ ਖਵਰਨਕਾਂ⁷ ਤੋਂ ਕਰੇ ਕਾਇਮ, ਨੇੜੇ ਵੱਸਦਾ ਓਹ ਸੁਨਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਸਾਨੂੰ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਮਹਬੂਬ ਬਾਝੋਂ, ਸਾਡਾ ਹੋਰ ਥੀਂ ਕੁਝ ਸਰੋਕਾਰ⁸ ਨਾਹੀਂ ।
 ਦਮ ਦਮ ਫ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸਿਆਂ ਨੂੰ, ਯਾਰ ਸਿਰਫ ਜੱਬਾਰ⁹ ਕਹਾਰ¹⁰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਕਜ ਫ਼ਹਿਮ¹¹ ਕਲਾਮ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ, ਦੇਖ ਕਹਿਣਗੇ ਏਹ ਹਮਵਾਰ¹² ਨਾਹੀਂ ।
 ਹਮਵਾਰ ਕਲਾਮ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੈ, ਕੀਤਾ ਇਸ਼ਕ ਨੇ ਕੂੜ ਇਜ਼ਹਾਰ¹³ ਨਾਹੀਂ ।
 ਇਜ਼ਹਾਰ ਜੇ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਕੂੜ ਹੁੰਦਾ, ਮਿਲਦਾ ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਏਡਾ ਅਸ਼ਹਾਰ¹⁴ ਨਾਹੀਂ ।
 ਬੇ-ਦਰਦ ਖੁਦ ਰਾਜ਼ ਨਾ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਬੇਦਰਦ ਥੀਂ ਹੋਰ ਬੁਰਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਬੇ-ਮਜ਼ਾ ਤੁਆਮ¹⁵ ਬੇ-ਦਰਦ ਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਦੀ ਦਾਲ ਵਿਚ ਮਿਰਚ ਵਸਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਉਹ ਦੀਆਂ ਸਰਦ ਤਨੂਰ ਦੀਆਂ ਕਚੀਆਂ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਪੱਕ ਉਤੇ ਇਖਤਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤਾਉ ਦੇਖ ਤਨੂਰ ਤਨ ਆਪਣੇ ਦਾ, ਏਹ ਫੇਰ ਮੁੜ ਲੱਭਨਾ ਵਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਚਾੜ੍ਹ ਚਕਮਕਾ¹⁶ ਅੱਗ ਸੁਲਗਾ ਯਾਰਾ ! ਤੇਰੇ ਰਹਿਣਗੇ ਕਿਬਰ¹⁷ ਹੰਕਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਜਦੋਂ ਵਗੇ ਤਨ ਚਰਖ¹⁸ ਲਤਾਇਫ਼ਾਂ¹⁹ ਦਾ ਮੋਜ ਘਟੇਗੀ ਏਸ ਸੰਧਾਰ²⁰ ਨਾਹੀਂ ।
 ਤੈਨੂੰ ਵਹਿਮ ਇਫਲਾਸ²¹ ਦੇ ਚੋਰ ਕੀਤਾ, ਬੇ-ਖਬਰ ਹੈਂ ਤੂੰ ਨਾਦਾਰ²² ਨਾਹੀਂ ।
 ਖੋਲ੍ਹ ਵੇਖ ਮਦਫੂਨ²³ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦਾ, ਰਹਿਣੀ ਅੰਤ ਮਾਯਾ²⁴ ਮੁਸਤਆਰ²⁵ ਨਾਹੀਂ ।
 ਧਰੀਆਂ ਵੇਖ ਇਮਾਨਤਾਂ ਵਿਚ ਤੇਰੇ, ਖਾਈ²⁶ ਹੋਵਨਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਆਰ²⁷ ਨਾਹੀਂ ।
 ਬੇ-ਤਰਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਖ ਵਸਦਿਆਂ ਦਾ, ਦੁੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆ ਦਮ ਚਾਰ ਨਾਹੀਂ ।

-
1. ਪੂਰਬ । 2. ਭੇਦ । 3. ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ । 4. ਬਾਹੂਰ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ । 5. ਭਾਵ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ।
 6. ਰਾਜ, ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 7. ਬੈਬੀਏਨੀਆ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹੱਲ ਜੋ ਸ਼ਾਹ ਬਹਿਰਾਮ ਵਾਸਤੇ ਉਸਾਰਿਆ
 ਗਿਆ ਸੀ । 8. ਸੰਬੰਧ । 9. ਜਬਰ (ਪੱਕਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 10. ਕਹਿਰੀ । 11. ਟੈਫੀ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ।
 12. ਪੱਧਰ, ਠੀਕ । 13. ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ । 14. ਮਸ਼ਹੂਰੀ । 15. ਭੋਜਨ । 16. ਚਮਕ ਪੱਥਰ । 17.
 ਅਭਿਮਾਨ । 18. ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਧਾਗਾ । 19. ਨਰਮ, ਨਾਜ਼ਕ । 20. ਸੰਧਾਰੇ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਨਵੀਂ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ
 ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 21. ਗ਼ਰੀਬੀ । 22. ਨਿਰਧਨ, ਕੰਗਾਲ । 23. ਦਫੀਨਾ, ਦੱਬਿਆ ਹੋਇਆ
 ਖਜ਼ਾਨਾ । 24. ਮਾਇਆ, ਧਨ, Stock ਸਾਮਾਨ । 25. ਮੰਗਿਆ ਜਾਂ ਉਧਾਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ । 26.
 ਅਮਾਨਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਨਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ । 27. ਸ਼ਰਮ ।

ਵਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆ ਦਮ ਚਾਰ ਨਾਹੀਂ, ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਉਹ ਅਹਿਲਿਗੁਫਤਾਰ¹ ਨਾਹੀਂ ।
ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵੱਸੇ, ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਸਮਝੇ, ਹਿੰਦੀ ਸਮਝਦੇ ਅਹਿਲ ਤਾਤਾਰ² ਨਾਹੀਂ ।
ਲੋਹਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਲੋਹਾਰ ਜਾਣੇ, ਹੁੰਦੀ ਜ਼ਰਗਰੀ³ ਬਾਝ ਸੁਨਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ।
ਆਹੀਂ ਦਰਦ ਫ਼ਿਰਾਕ ਦੀਆਂ ਵੇਖ ਯਾਰਾ, ਇਕਦੂੰ ਵਗਦੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕਤਾਰ⁴ ਨਾਹੀਂ ।
ਦਿਲੋਂ ਦਰਦ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਲੁੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋਸ ਉਠਦੇ ਕਿਵੇਂ ਈਸਾਰ⁵ ਨਾਹੀਂ ।
ਵੇ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਖਬਰਾਂ ਲਾਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਨੇ, ਇਸ ਥੀਂ ਵੱਧ ਹੁਣ ਸੱਚ ਨਿਤਾਰ ਨਾਹੀਂ ।
ਯਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ ਖਤ ਨਾਲ ਦਰਦਾਂ, ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਅਜੇ ਖਲਿਆਰ ਨਾਹੀਂ ॥੬॥

ਕਲਮ ਤੇਜ਼ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿਛੁੰਨਿਆਂ ਦੀ, ਜੋਲਾਂ⁶ ਮਾਰਦੀ ਤੁੰਦ ਸਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਸਾਂਭੀ ਗਈ ਨਾ ਕਲਮ ਦੁੱਖ ਭੰਨਿਆਂ ਦੀ, ਸਭਨਾਂ ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ ਹੋਰ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਏਸ ਸਦਰ ਦੀ ਸ਼ਿਸਤ ਥੀਂ ਦੂਰ ਚਾਰਾ, ਫੱਟ ਕੱਟਨੇ ਹੁਕਮ ਖੁਆਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਏਥੇ ਕਿਨੇ ਨਾ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਦੇਨੀਆਂ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੱਥ ਕੁਆਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਏਹ ਕਲਮ ਸਿਪੁਰਦ ਮੈਂ ਡਰ ਗਈਆਂ, ਜਿੰਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੇਗ ਦੀਆਂ ਧਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਜਿਹੜੇ ਟੁਰੇ ਫ਼ਨਾਹ ਦੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਨੂੰ, ਦਫ਼ਤਰ ਲੱਦ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਭਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਇਕ ਜਾਤਾ, ਓ ਹਸ ਰਹੇ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਦੇ ਰੰਗ ਹੰਢਾਂਵਦੀ ਹੈ, ਯਕ ਰੰਗ⁷ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਅਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਅਸਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਵਰਜਨੇ ਨੂੰ, ਗੁੱਝੀ ਰਹੀ ਨਾ ਖੇਲ ਖਿਲਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਅਸਾਂ ਖੇਲ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੇਤ ਪਾਇਆ, ਓਹ ਰੁੱਠ ਗਏ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਹਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਜੇ ਮੈਂ ਕੋਝੜੀ ਸੌਕਣੇ ਹਸਦੀਏ ਨੀ, ਨੱਕ ਚਾੜ੍ਹ ਨਾਹੀਂ ਦਿਲੋਂ ਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਅੰਤ ਨਜ਼ਰ ਹੈ ਕੌਂਤ ਲਡਿੱਕੜੇ ਦੀ, ਛੇਜ ਭਰਦੀਆਂ ਤੇ ਪਤਿਆਰੀਆਂ⁸ ਤੇ ।
ਚਿੱਕੜ ਭਰੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਰ ਗਲ ਲਾਂਵਦਾ ਹੈ, ਇਤਬਾਰ ਨਾ ਕੁਝ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਕੁਰਬਾਨ ਦਿਲ ਜਾਨ ਸਦੱਕੜੇ ਨੀ, ਯਾਰ ਰਹਿਮ ਕਰਦਾ ਅੰਗਨਹਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਫ਼ਰੀਆਦ ਓ ਬੇਲੀਆ ! ਲਈਂ ਸਾਰਾਂ, ਕਰੀਂ ਰਹਿਮ ਫ਼ਿਰਾਕ ਦੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਘਰ ਉਜੜੇ ਵੱਸਣ ਜੇ ਕਰੀਂ ਫੇਰਾ, ਕਾਰੀ⁹ ਪਵੇ ਇਲਾਜ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਕੀ ਯਾਰ ਤੇ ਵਾਰੀਆਂ ਮੈਂ, ਬਲਕਿ ਯਾਰੀਆਂ ਕੁੱਲ ਪਿਆਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਖਲ ਦਰਬਾਰ ਮਨਜ਼ੂਰੀਆਂ ਦਾ, ਨਜ਼ਰ ਤਿਨਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇਗਿ ਫ਼ਿਰਾਕ¹⁰ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਝੱਲੇ, ਉਹ ਸੈਦ¹¹ ਕੁਰਬਾਨ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ।

1. ਵਾਕ-ਚਤੁਰ । 2. ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ ਦੇ ਲੋਕ । ਭਾਵ ਈਰਾਨੀ । 3. (ਸ਼ਰ ਸੋਨੇ ਦੀ) ਫਰੋ
(ਕਾਰੀਗਰੀ) 4. ਪਾਲ (Line) 5. ਕੁਰਬਾਨੀ । 6. ਛੜੱਪੇ, ਟਾਪਾਂ । 7. ਇੱਕ । 8. ਪਤਿਆਈਕ
ਹੋਈਆਂ, ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ । 9. ਗਹਿਰਾ, ਡੂੰਘਾ । 10. ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ । 11. ਸੈਦ = ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ
ਵਾਲਾ ਜਾਨਵਰ ।

ਸੋਜਿਸ਼¹ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਠੰਢ ਮਿਲਨੀ, ਨਹੀਂ ਸੁ ਆਬ² ਚਸਮ³ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਆਂ ਤੇ⁴ ।
ਸਾਡੇ ਦਰਦ ਦੀਆਂ ਵਜਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਤਾਰਾਂ, ਜਾਂ ਲਗ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਯਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਸੁਖ ਵੱਸਦਿਆਂ ਸੱਜਨਾ ! ਦੁੱਖ ਸੁਣਕੇ ਫੇਰਾ ਘੱਤ ਜਾ ਮਨੋ ਵਿਸਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਵੱਜੇ ਜਟਾਂ ਦਾ ਸਾਜ਼ ਨਿਗਾਰ ਦੇਸੀ, ਤੇਰੇ ਦਰਦ ਦੀਆਂ ਜੋਸ਼ ਖੁਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਹੱਥ ਲਈਂ ਤੰਬੂਰ ਖਤ ਪੜ੍ਹੀਂ ਸਾਡਾ, ਹਰ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਚਾੜ੍ਹ ਉਡਾਰੀਆਂ ਤੇ ।
ਅਸੀਂ ਚੁਪ ਚੁਪ ਯਾਰੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਸਨ, ਪਿਆ ਗਾਵਣਾ ਨਾਲ ਤੰਬਾਰੀਆਂ⁵ ਤੇ ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਓ ਸੱਯਦਾ ਮੇਰਿਆ ਓ, ਪਿਆ ਟੱਪਣਾ ਦਿਨੇਂ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ⁶ ਤੇ ।
ਧਨੇ ਭਾਗ ਓਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਰਦ ਨਾਹਾ, ਐਂਵੇਂ ਲੇਖ ਸੀ ਅਸਾਂ ਉਰਹਾਰੀਆਂ⁷ ਤੇ ॥੧੦॥

ਅੰਤ ਚਾਹੀਏ ਯਾਰ ਸੀ ਏਹੋ ਜਿਨ੍ਹੇ, ਅਸਾਂ ਜੇਹੀਆਂ ਬੇ-ਸ਼ੁਰੂਰੀਆਂ⁸ ਦੇ ।
ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੱਸੀਆਂ ਸੋਂਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਫੁੱਮਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਭਰੀਆਂ ਦੇ ।
ਯਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੂੜੀਆਂ ਖਸਲਤਾਂ⁹ ਦੇ, ਮਜ਼ਾਂ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਛੀਆਂ ਹੂਰੀਆਂ ਦੇ ।
ਸੱਟਾਂ ਝੱਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਫੇਰ ਕਰਨੇ, ਏਹ ਹੋਸਲੇ ਪੂਰਿਆਂ ਸੂਰਿਆਂ ਦੇ ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਤੀਆਂ ਪਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੁੱਕਲ, ਮੂੰਹ ਚੁੰਮਨੇ ਪਏ ਕਤੂਰਿਆਂ ਦੇ ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦੀਆਂ ਵਾਦੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾਸਾ, ਬਾਜ਼ ਆਵਨੇ ਨਹੀਂ ਬਿਨ ਘੂਰਿਆਂ ਦੇ ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗ ਪੁਰਾਣੇ ਦੀ ਰੜਕ ਸੀਤੀ, ਦੁੱਖ ਜਾਵਨੇ ਨਹੀਂ ਘੰਗੂਰਿਆਂ ਦੇ ।
ਸਾਡੇ ਦੁੱਖ ਨਾ ਗਏ ਲੱਖ ਜੋਸ਼ ਮਾਰੇ, ਏਹੋ ਜੋਸ਼ ਸੀ ਬੇਦਮਤੂਰਿਆਂ ਦੇ ।
ਵਿਹੜੇ ਵਸਲ¹⁰ ਦੇ ਦੱਸ ਦੁਖ ਬਹੁਤ ਪਾਏ, ਮੁੱਕਦੇ ਪੈਰ ਨਾ ਕੰਨ ਖਜੂਰਿਆਂ¹¹ ਦੇ ।
ਚਿੱਤ ਚਾਟ ਕਮਾਉ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਦੀ, ਪਏ ਚੂਸਨੇ ਰਸ ਧਤੂਰਿਆਂ ਦੇ ।
ਰੰਜ ਤਿੱਬ ਦਾ ਇਲਮ ਮੈਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ, ਰੰਗ ਦੇਖੀਏ ਪਏ ਕਰੂਰਿਆਂ¹² ਦੇ ॥੧੧॥

ਨਦੀਆਂ ਨੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਜ ਉਛੱਲ ਆਈਆਂ, ਅਸੀਂ ਸਫ਼ਰ ਤਿਆਰੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੈ ।
ਦੁੱਬ ਬਿਤੜ ਜੁਦਾਈਆਂ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਖਬਰਾਂ ਸਬਰ ਦੀਆਂ ਸਾੜ ਸਿਧਾਈਆਂ ਹੈ ।
ਤੇਰੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਰ ਕਰ ਜਾਣਿਆ ਸੀ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਮੌੜ ਜਵਾਬ ਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੈ ।
ਜੇ ਤੂੰ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਨ ਨੂੰ ਝੂਰਦਾ ਏਂ ਏਧਰ ਬਲਦੀਆਂ ਦੂਣ ਸਵਾਈਆਂ ਹੈ ।
ਤੂੰ ਤਾਰੂ ਮੈਂ ਵਾਰੀਆਂ ਜੱਗ ਜੀਵੇਂ, ਲਈਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਅਸੀਂ ਬਲਾਈਆਂ ਹੈ ।
ਸਾਨੂੰ ਆਨ ਮਿਲਨ ਦਿਆ ਸੌਕੀਆ ਓ, ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਸਾਨੂੰ ਅੱਚੋਵਾਈਆਂ¹³ ਹੈ ।

1. ਸੋਜਾ, ਸੜੀ ਹੋਈ ਥਾਂ । 2. ਸੁ (ਧੋਣਾ) ਆਬ (ਪਾਣੀ ਨਾਲ) । 3. ਆਖਾਂ । 4. ਅੰਧੇਰਾ, ਭਾਵ-ਅੰਧਰਾਤਾ । 5. ਤੰਬੂਰਾ, ਇੱਕ ਸਾਜ਼ । 6. ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ । 7. ਦਿਲ-ਢੱਠੀਆਂ । 8. ਬੇ-ਸਮਝ । 9. ਸੁਭਾਉ । 10. ਪ੍ਰੀਤਮ-ਮਿਲਾਪ । 11. ਭਾਵ- ਦੁਖਦਾਈ ਦੂਤੀਆਂ । 12. ਪੇਸ਼ਾਬ । 13. ਅੱਚਵੀ, ਭਾਵ-ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਗਰਮੀ ।

ਤੈਨੂੰ ਚਾਇ ਸਾਡਾ ਸਾਨੂੰ ਚਾਇ ਤੇਰਾ, ਦੋਹਾਂ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜ਼ ਜੁਦਾਈਆਂ ਹੈ ।
 ਮੁੰਤਜ਼ਿਰ¹ ਦੇ ਦੇਸ ਤੇ ਘੱਤ ਫੇਰਾ, ਅਸੀਂ ਗਰਦਨਾਂ ਆਪ ਨਿਵਾਈਆਂ ਹੈ
 ਅਸੀਂ ਖੜੇ ਉਡੀਕਦੇ ਰਾਹ ਤੇਰਾ, ਸਾਡੇ ਦੇਵਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦੁਹਾਈਆਂ ਹੈ ।
 ਹਾਲ ਹਾਲ ਓ ਸੱਜਨਾ ! ਹਾਲ ਵੇਖੀਂ, ਹਾਲ ਅਸਾਂ ਦਾ ਮਿਸਲ ਸੰਦਾਈਆਂ ਹੈ ।
 ਅਸੀਂ ਅੱਖੀਂ ਦੀਆਂ ਧੀਰੀਆਂ ਘੋਲੀਆਂ ਹੈ, ਖੋਲ੍ਹ ਵਿਚ ਦਵਾਤ ਉਲਟਾਈਆਂ ਹੈ ।
 ਅਸੀਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖ ਪੁਚਾਈਆਂ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਾੜ ਕੇ ਵਾਚ ਗਵਾਈਆਂ ਹੈ ।
 ਯਾਰ ! ਤੇਰੀਆਂ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀਆਂ ਨੇ, ਸਾਡੀਆਂ ਰੜਕਦੀਆਂ ਹੋਰ ਰੜਕਾਈਆਂ ਹੈ ।
 ਏਹ ਇਸਤ ਗਫਾਰੀਆਂ² ਤੇਰੀਆਂ ਹੈ, ਏਹ ਭੜਕਦੀਆਂ ਹੋਰ ਭੜਕਾਈਆਂ ਹੈ ।
 ਨਕਸ਼³ ਜ਼ਾਫਰਾਨੀ⁴ ਇਸ਼ਕ ਯਾਰ ਦੇ ਨੇ, ਲਾਟਾਂ ਬਾਲ ਦਿਲ ਵਿਚ ਚਮਕਾਈਆਂ ਕੈ ।
 ਜੈ⁵ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਵਗਦੀ ਜਲਵਾ ਯਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਅਜੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀਆਂ ਹੈ ।
 ਨੂਰਿ ਲਾਮਿਆ⁶ ਵਿਚ ਦਿਮਾਗ ਰਸਿਆ, ਦੇਂਦਾ ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਸਾਫ ਸਫਾਈਆਂ ਹੈ ।
 ਇਸ ਜਾਮਿਆਂ⁷ ਨੂਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ, ਨਦੀਆਂ ਨੂਰ ਦੀਆਂ ਖੂਬ ਵਗਾਈਆਂ ਹੈ ।
 ਜੇ ਮੈਂ ਹੱਥ ਤੇਰੇ ਤੂੰ ਕਦ ਦੂਰ ਮੈਂਥੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਤੇ ਪੱਛੋਤਾਈਆਂ ਹੈ ।
 ਆਪੇ ਆਪ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੈਂ, ਆਪੇ ਦੇਖੀਆਂ ਆਪ ਦਿਖਾਈਆਂ ਹੈ ॥੧੨॥

— — —

ਅਸੀਂ ਦਰਦ ਦੇ ਬਹਿਰ⁸ ਦੇ ਮੌਤੀਆਂ ਥੀਂ, ਲੜੀਆਂ ਮਿਜ਼ਗਾਂ⁹ ਦੀ ਨੌਕ ਪਰੋਤੀਆਂ ਹੈ ।
 ਜਾਂ ਲਗ ਸੋਜ਼¹⁰ ਫਿਰਾਕ ਦੇ ਤਪਨੇ ਨੂੰ, ਰੋ ਰੋ ਖੂਨ ਵਿਚ ਅੱਖੀਆਂ ਧੌਤੀਆਂ ਹੈ ।
 ਮੀਆਂ ਸੱਯਦਾ ਮਿਲੇਂ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਤਾਕਰ, ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ੋਰਸ਼ਾਂ ਤਮ¹¹ ਨਾ ਹੋਤੀਆਂ¹² ਹੈ ।
 ਧੰਦੇ ਦਰਦ ਦੇ ਗਰਦ ਦੀਆਂ ਭਰਤੀਆਂ ਥੀਂ, ਨਹਿਰਾਂ ਵਗਦੀਆਂ ਅਟਕ ਖਲੋਤੀਆਂ ਹੈ ।
 ਡਾਕਖਾਨੇ ਦੀ ਵਿਚ ਸੰਦੂਕਚੀ ਦੇ ਅਸੀਂ ਲਿਖ ਲਿਖ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੋਤੀਆਂ¹³ ਹੈ ।
 ਤੇਰੇ ਮੁਲਵੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਦਿਨੇ ਰਾਤੀਂ, ਫੌਜਾਂ ਦਿਲੇ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਢੋਤੀਆਂ¹⁴ ਹੈ ।
 ਬੇ-ਦਰਦਾਂ ਥੀਂ ਦਰਦ ਦੀ ਦਾਦ ਲੈਣੀ, ਅਸੀਂ ਆਉਵਨਾਂ ਖਾਂਗਰਾਂ¹⁵ ਚੋਤੀਆਂ¹⁶ ਹੈ ।
 ਆਦਮਜ਼ਾਦ¹⁷ ਦੇ ਵਿਚ ਖਮੀਰਿ ਦਹਿਸ਼ਤ¹⁸ ਤਾਉ, ਚਾੜ੍ਹ ਤਬੀਅਤਾਂ ਮੌਤੀਆਂ ਹੈ¹⁹ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਇਸ਼ਕ ਵਾਲੀ ਦਰਦ ਕਿਸ਼ਤ ਗਾਰੀ²⁰, ਅਸੀਂ ਦੌਰਿ²¹ ਹਲਾਂ ਵਿਚ ਜੋਤੀਆਂ²² ਹੈ ।

1. ਇੰਤਜ਼ਾਰ (ਉਡੀਕ) ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ, ਉਡੀਕਵਾਨਾਂ । 2. ਮਾਫੀ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ । 3. ਸ਼ਕਲ, ਸੂਰਤ । 4. ਕੇਸਰ । 5. ਜਿਸ, ਜਿਸ ਦੇ । 6. ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । 7. ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ । 8. ਸਮੁੰਦ੍ਰ । 9. ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਧੀਰੀ । 10. ਦਰਦ । 11. ਖਤਮ । 12. ਹੁੰਦੀਆਂ । 13. ਤੋਂ (ਭਰ) ਦਿੱਤੀਆਂ । 14. ਢੋ (ਚਾੜ੍ਹ) ਦਿੱਤੀਆਂ । 15. ਖਾਂਗੜ ਲਵੇਰੀਆਂ । 16. ਚੋ ਦਿੱਤੀਆਂ । 17. ਆਦਮ ਦੀ ਸੰਤਾਨ । 18. ਡਰ (ਭੈ) ਦਾ ਖਮੀਰ (ਸੁਭਾਉ) । 19. ਗੋ (ਗੰਨੂ) ਦਿੱਤੀਆਂ । 20. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ, ਖੇਤੀ ਵਾੜੀ ਕਰਨਾਂ । 21. ਹਲਾਂ ਦੀ ਪਾਲ ਵਿੱਚ । 22. ਜੋੜ-ਦਿੱਤੀਆਂ ।

ਯਕ ਰੰਗ¹ ਦੇ ਬਹਿਰਿ ਫਨਾ² ਅੰਦਰ ਦਿੱਕ ਦਾਰੀਆਂ ਰੋੜ੍ਹ ਵਗੋਤੀਆਂ³ ਹੈ ।
 ਏਹ ਫਿਰਾਕ ਦੀਆਂ ਦੂਰ ਗਵਾਈਆਂ ਭੀ, ਆਖਿਰ ਜਮਾ ਵਿਚ ਆਨ ਸਮੋਤੀਆਂ ਹੈ ।
 ਅਜੇ ਮਿੱਨਤਾਂ ਨਾਲ ਬਲਾਵਨੇ ਹਾਂ, ਨੌਕਾਂ ਤਾਨ⁴ ਦੀਆਂ ਫੇਰ ਫਰੋਤੀਆਂ ਹੈ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਨਾ ਆਇਆ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਈਵੇਂ, ਗਲੇ ਭੰਨ ਦੀਆਂ ਚੱਕੀਆਂ ਝੋਤੀਆਂ ਹੈ ।
 ਦੇਖ ਖਤ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਦੇ ਨੂੰ, ਵਿਚ ਮਾਲਵੇ ਅੱਖੀਆਂ ਰੋਤੀਆਂ⁵ ਹੈ ॥੧੩॥

— — — — —

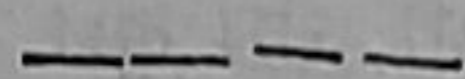
ਹੋਈਆਂ ਮੁੱਦਤਾਂ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਲਾਟ ਸੋਜ਼ਾਂ⁶ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਦੇ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦੀ ਸੀ ।
 ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਸੀ, ਖਰਮਨ⁷ ਸੋਇਆ ਨਾ ਬਰਕ ਦੀ ਬਾਣ⁸ ਦੀ ਸੀ ।
 ਸਦਮਾ ਗਾਹ⁹ ਬਲਾ ਦੀ ਜਾਨ ਸਾਡੀ, ਹਮਦੋਸ਼¹⁰ ਕਿਬਰੀਅਤ¹¹ ਦੀ ਯਾਨ ਦੀ ਸੀ ।
 ਪੁੰਦੂਕਾਰ ਅੰਧੇਰੜੀ ਸੋਜ਼ ਵਾਲੀ, ਗਰਦ ਦਰਦ ਦੀ ਜਿਗਰ ਵਿਚ ਛਾਣਦੀ ਸੀ ।
 ਹਮਜ਼ਾਦ¹² ਅਲਮਾਸ¹³ ਦੇ ਜਾਨ ਸਾਡੀ, ਆਹਨੋਦੋਜ਼¹⁴ ਬਰਮੀ ਤਰਖਾਨ ਦੀ ਸੀ ।
 ਸੰਗੀਨ ਦਿਲ ਟੁੰਬ ਪਰੋਵਨੇ ਨੂੰ, ਸਿਰ ਏਸਦੇ ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਸਾਨ ਦੀ ਸੀ ।
 ਲੱਗੀ ਰੜਕਨੇ ਜਾਂ ਦਿਲੇ ਜਿਗਰ ਅੰਦਰ, ਮੱਖੀ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰੀ ਖੂਨੀ ਧਾਨ ਦੀ ਸੀ
 ਜ਼ਖਮ ਰੜਕਿਆ ਤੇ ਦਿਲ ਧੜਕਿਆ ਸੀ, ਹੋਸ਼ ਗੁਮ ਹੋ ਗਈ ਔਸਾਨ¹⁵ ਦੀ ਸੀ ।
 ਜਾਨ ਸੋਜ਼¹⁶ ਜੋ ਕਤੜੀ ਸੋਜ਼ ਵਾਲੀ, ਦਰਦੋਂ ਸਬਰ ਕਰਾਰ ਨੂੰ ਰਾਨ ਦੀ ਸੀ ।
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਉ ਸਵਾਰੀਆਂ ਸੁਤਰ¹⁷ ਖੁੱਥਾਂ, ਤੇ ਨਾ ਸੁਤਰ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਪਲਾਨ ਦੀ ਸੀ ।
 ਵੱਜੀਆਂ ਦਸਤਕਾਂ¹⁸ ਨਾਲ ਅੰਗੁਸ਼ਤਗਾਂ¹⁹ ਦੇ, ਝੱਲੀ ਲਹਿਰ ਜਿਉ ਭੀਤ ਮਸਾਨ ਦੀ ਸੀ ।
 ਚਸਮਾ ਸਾਰਾ²⁰ ਇਰਾਦ ਤੋਂ²¹ ਮੌਜ ਵੱਗੀ, ਹੋਈ ਤਰ ਬਤਰ ਫਸਲ ਕਿਰਸਾਨ ਦੀ ਸੀ ।
 ਛੁੱਟੀਆਂ ਆਹ ਦਿਲ ਖਵਾਹ ਕਲੇਜੜੇ ਥੀਂ, ਜਿਹੜੀ ਵਿੱਚ ਸੀਨੇ ਤੰਬੂ ਤਾਨ ਦੀ ਸੀ ।
 ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੱਢ ਬੁਖਾਰ ਦੁੱਖ ਕੌਲ ਘੱਲੇ, ਜਾਂਦੀ ਟੁੱਟਦੀ ਨੈਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਨ ਦੀ ਸੀ ।
 ਸਾਡੀ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਯਾਰਾ, ਅੰਤ ਦੇਖ ਲੈ ਹੱਕ ਪਛਾਨ ਦੀ ਸੀ ॥੧੪॥

— — — — —

ਆਲਿਮ ਪੁਰੋਂ ਵਲ ਮਾਲਵੇ ਟੁਰੀ ਚਿੱਠੀ, ਹੁਣ ਰਹਿਆ ਨਾ ਵਕਤ ਤਾਖੀਰ²² ਦਾ ਹੈ ।
 ਸਾਡੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਰੋਵਨਾ ਈਂ, ਵੱਲ ਚੱਲਿਆ ਤੀਰ ਤਕਦੀਰ ਦਾ ਹੈ ।

1. ਮੁਹੱਬਤ । 2. ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿੱਚ । 3. ਵਗਾਈਆਂ । 4. ਲਾਨਤਾਨ
 5. ਰੋਂਦੀਆਂ । 6. ਸੜਦੀ (ਬਲਦੀ) ਹੋਈ । 7. ਖਲਵਾੜਾ । 8. ਬਿਜਲੀ । 9. ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ । 10.
 ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਾਥੀ । 11. ਬਜ਼ੁਰਗੀ । 12. ਜੋ ਇੱਕ ਸਾਥ ਜੰਮੀ ਹੋਵੇ । 13. ਹੀਰਾ, ਇੱਕ ਕੀਮ
 ਪੱਥਰ । 14. ਆਹਨ (ਲੋਹਾ) ਦੋਜ਼ (ਚੀਰਨ ਵਾਲੀ) । 15. ਬੁੱਧੀ, ਅਕਲ । 16. ਜਾਨ ਨੂੰ ਦੁੱਖ
 ਵਾਲੀ । 17. ਉਠ । 18. ਹੱਥ ਦੀ ਥਾਪ, ਤਾਲੀ, ਤਾੜੀ । 19. ਉਂਗਲੀਆਂ । 20. ਚਸਮਾਇ ਸਾ
 ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਚਸਮੇ (ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ) ਹੋਣ । 21. ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ । 22. ਦੇਰ, ਵਿੱਲ ।

ਦਿਲ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਖੂਨ ਦਾ ਰੰਗ ਖੁਲ੍ਹਾ, ਖਾਕ ਹਿਜਰ ਦੀ ਪਾਕ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਹੈ ।
 ਇਸ ਸਬਜ਼ ਤਰ ਬਰਗ¹ ਦਾ ਰੰਗ ਖੂਨੀ, ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਖਿਆ ਰਾਜ ਲਫਗੀਰ² ਦਾ ਹੈ ।
 ਤਫਸੀਰ³ ਇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ, ਧਰਦੀ ਖੁਾਬ⁴ ਮੈਂ⁵ ਹੁਕਮ ਤਾਬੀਰ⁶ ਦਾ ਹੈ ।
 ਤਾਬੀਰ ਇਸ ਖਵਾਬ ਦੀ ਖਵਾਬ ਦਾਇਮ, ਪਾਬੰਦ ਜਨੂਨ ਜੰਜੀਰ ਦਾ ਹੈ ।
 ਕੀਤਾ ਖਤਮ ਕਲਾਮ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ, ਅੱਗੇ ਖੌਫ ਹੁਣ ਅਮਲ ਕਜੀਰ ਦਾ ਹੈ ।
 ਕਾਇਮ ਰਹੀ ਨਿਮਾਜ਼ ਜੇ ਇਸ਼ਕ ਵਾਲੀ, ਜਾਣ ਫਜ਼ਲ ਕਰੀਮ ਕਦੀਰ⁷ ਦਾ ਹੈ ।
 ਜਾਨੀ ਯਾਰ ਦੀ ਵਿੱਚ ਦੁਕਾਨ ਬਹਿ ਕੇ, ਪਿਆ ਏਹ ਇਤਫਾਕ ਤਹਰੀਰ⁸ ਦਾ ਹੈ ।
 ਦਰਦੀਂ ਭਰੇ ਦਿਲ ਮੁਝ ਲੁਹੱਜ⁹ ਦੇ ਨੇ, ਰੋ ਰੋ ਡੋਹਲਿਆ ਰੰਗ ਤਾਸੀਰ ਦਾ ਹੈ ।
 ਅੱਖੀਂ ਦੁਖਦੀਆਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਖਤ ਲਿਖਿਆ, ਦੋ ਪਹਿਰ ਦਾ ਵਕਤ, ਦਿਨ ਪੀਰ¹⁰ ਦਾ ਹੈ ।
 ਅੱਜ ਅੱਠਵੀਂ ਮਾਹ¹¹ ਮੁਹੱਰਮੋਂ¹² ਹੈ, ਸਦੀ ਤੇਰੁਵੀਂ ਸਾਲ ਅਖੀਰ ਦਾ ਹੈ ॥੧੫॥

1. ਪੱਤਾ, ਪਤ੍ਰ । 2. ਧੂੰਆਂ । 3. ਖੁਲਾਸਾ । 4. ਸੁਪਨਾ । 5. ਸ਼ਰਾਬ 6. ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਫਲ ਕੁ-ਫਲ ਦੋਸਣਾ । 7. ਕਾਦਰ, ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ । 8. ਲਿਖਣ ਦਾ ਸਮਾਂ । 9. ਲੁਬਦੇ, ਨਿਹਾ ਹੀ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ । 10. ਸੋਮਵਾਰ । 11. ਮਹੀਨਾ । 12. ਮੁਹੱਰਮ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਜ਼ਰਤ ਹੁਸੈਨ ਮੁਆਵੀਏ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਯਜ਼ੀਦ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕੂਫ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਸੀਹਰਫੀ ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਦੀ

- ਅਲਫ— ਆ ਚੇਤੇ¹ ਸਜਨ ਗਲ ਬਾਹੀਂ ਨੀ, ਮੈਂ ਛੇਜ ਫੁਲਾਂ ਭਰ ਸੁੱਤੀ ।
 ਜਾਂ ਜਾਗੀ ਸ਼ਹੁ² ਨਾਲ ਨ ਪਾਇਆ, ਮੈਂ ਰੋਂਦਿਆਂ ਨੀਂਦ ਵਿਗੁੱਤੀ ।
 ਯਾਰ ਵਿਛੁੰਨਿਆਂ ਅੱਖੀਂ ਰੁੰਨੀਆਂ, ਤੇ ਭਾ ਸੜਦੀ ਛੇਜ ਕਰ ਸੁੱਤੀ ।
 ਆਖੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲਾਂ, ਸੱਸੀ ਕੂਕੇ ਲੁੱਟੀ ਲੁੱਟੀ ॥੧॥
- ਬੇ— ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਕਹਿਰ ਮੋ ਗਾੜੇ⁴, ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਾਰੀ⁵ ਲੱਗੇ ।
 ਕਰ ਘਾਇਲ ਸੁਟ ਗਏ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਕਿਤ ਵਲ ਵੱਗੇ ।
 ਕਰ ਕੇ ਜੁਦਾ ਪੁੰਨੂ ਥੀਂ ਮੈਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ ਸੁਖ ਠੱਗੇ ।
 ਵੇਖ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਵਲ, ਜਿਹੜੀ ਮਰਦੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ॥੨॥
- ਤੇ— ਤਪਦੇ ਦੋ ਨੈਣ ਤੱਤੀ ਦੇ, ਉਹ ਰੱਤ ਵਹਿੰਦੇ ਪਰਨਾਲੇ ।
 ਖੜੀ ਪੁਕਾਰੇ, ਕਰ ਕਰ ਨਾਰੇ, ਦੁੱਖ ਪਾ ਗਏ ਹੋਤ ਰਜਾਲੇ⁶ ।
 ਨਾ ਛੱਡ ਜਾਹੀਂ ਪੁੰਨੂ ਯਾਰਾ, ਮੈਨੂੰ ਆ ਮੁੜ ਲੈ ਚਲ ਨਾਲੇ ।
 ਲੈ ਪੈਗਾਮ⁷ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲਾ, ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੇ ਕਰੀਂ ਹਵਾਲੇ ॥੩॥

1. ਅਚਣਚੇਤ, ਅਚਾਨਕ । 2. ਪੀਆ, ਪ੍ਰੀਤਮ । 3. ਗਵਾਈ । 4. ਮੋਏਗਰ ਰੁਆਉਣ ਵਾਲੇ (ਤੀਰ) 5. ਗਹਿਰੇ, ਡੂੰਘੇ । 6. ਰਜ਼ੀਲ ਕਮੀਨੇ । 7. ਸੁਨੇਹਾ ।

ਮੈ— ਸਸੂਠੀ ਤੇ ਸਬਰ ਤਸੱਲੀ, ਮੈਂ ਵੇਚ ਵਿਹਾਜੀਆਂ ਆਹੀਂ ।
 ਨਾ ਲਜ ਨੀਂਦ ਦਿਲ ਦਿੱਤਾ ਸੋਹਣਾ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਰੋਨੀਆਂ ਉੱਭੇ ਸਾਹੀਂ ।
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰਾ ਪੁੰਨੂ ਵੰਜਿਆ¹, ਮੈਂ ਵੰਜ² ਮਿਲਸਾਂ³ ਓਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ।
 ਜਾਇ ਆਖ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸਜਨ ਨੂੰ, ਸੋਹਣਿਆਂ, ਮਾਰ ਮੁਈ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ।
 ਜੀਮ— ਜਲਾ ਕਰ ਰੁਖਸਤ ਹੋਇਓਂ ਜਾਂ, ਤੂੰ ਧਰਿਆ ਪੈਰ ਕਚਾਵੇ⁴ ।
 ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਲਾਹੇ ਗਲੋਂ ਗਲਾਵੇ⁵ ।
 ਬੇ-ਤਰਸਾ ਕਿਉਂ ਤਰਸ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਲਾਇ ਪਛਤਾਵੇ ।
 ਵੇਖ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਦੇ, ਹੁਣ ਨੈਣ ਬਲਣ ਵਿਚ ਹਾਵੇ ॥੫॥
 ਹਵਾਲੇ ਕਿਸ ਦੇ ਮੈਨੂੰ, ਵੇ ਤੂੰ ਛੋੜ ਪਇਓ ਉਠ ਰਾਹੀਂ ।
 ਹੁਣ ਰੱਤ ਰੁੰਨੀ ਦੀਦੋਂ⁶ ਛੁੱਟੀ, ਖੜੀ ਕੂਕਾਂ ਲੰਮੀ ਰਾਹੀਂ ।
 ਮਸਤ ਬਲੋਚਾ ਮੌੜ ਮੁਹਾਰਾਂ, ਮੁੜ ਸੁਣ ਲੈ ਮੇਰੀਆਂ ਆਹੀਂ⁷ ।
 ਵਾਂਗੁ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਦਾ, ਸਿਰ ਸੱਟਾ ਚੂਸ ਆਹੀਂ ॥੬॥
 ਖਤਾਈਂ⁸ ਬਖਸ਼ ਅਸਾਂਈ, ਅਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਬੇ-ਅਦਾਈਆਂ⁹ ।
 ਜੋ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ, ਅਸਾਂ ਖੁਦ ਕੀਤੀਆਂ ਭਰ ਪਾਈਆਂ ।
 ਕਿਤ ਵਲ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾਇ ਨ ਮੇਰੀ, ਵੇ ਮੈਂ ਮਿਲਨੀਆਂ ਭਰਵਾਈਆਂ ।
 ਕਰੋ ਬਿਆਨ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲਾ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਹੁ ਨੇ ਆਪ ਬੁਲਾਈਆਂ ॥੭॥
 ਦਾਲ— ਦੁੱਖੀ ਨੀਂ ਮੈਂ ਘਾਇਲ ਹੋਈ, ਮੈਨੂੰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਦਰਦ ਮਰੋੜਾ ।
 ਮੈਂ ਵਾਂਗੂ ਕੁੰਜ ਦੁੱਖੀ ਕੁਰਲਾਨੀ, ਜਾਂ ਲੈ ਹੋਤ ਗਏ ਘਿੰਨ ਜੋੜਾ ।
 ਸ਼ਾਲਾ¹⁰, ਜਾ ਨਾ ਵਿਛੁੰਨੇ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੁੰਨੇ, ਸਾਨੂੰ ਪਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਛੋੜਾ ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੀ ਵਿਛੁੜੇ, ਫਿਰ ਕਦਰੋਂ ਦੁੱਖ ਥੋੜਾ ॥੮॥
 ਜਾਲ— ਜ਼ਰਾ ਦਿਲ ਸਬਰ ਨ ਸਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਅਈ¹¹, ਘੁਲ ਗਹਿਆ ਪਿੱਤਾ ।
 ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਨ ਈਮਾਨ ਸੁਣੇ ਦਿਲ, ਨੀ ਮੈਂ ਚਾ ਪੁੰਨੂ ਹੱਥ ਦਿੱਤਾ ।
 ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਕੀਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ, ਸੋਹਣਾ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਇਆ ਪਸਿੱਤਾ¹² ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਅਜ ਹਰਨ¹³ ਸਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਪਿਆ ਬਿਰਹੋਂ ਧਾ ਚਿੱਤਾ ।
 ਰੋਵਾਂ ਮੈਂ ਦੁੱਖ ਧੋਵਾਂ, ਨੀ ਤੂੰ ਵਰਜ ਨ ਮੇਰੀਏ ਮਾਏ ।
 ਪੁੰਨੂ ਯਾਰ ਗਇਆ ਘੱਤ-ਦੁੱਖੀ, ਮੇਰੇ ਰੋਵਨ ਦੇ ਦਿਨ ਆਏ ।
 ਲਬ ਪੀਲੇ ਅੱਜ ਨੈਣ ਰੰਗੀਲੇ, ਗਲ ਜੁਲਫਾਂ ਕੁੰਡਲ ਪਾਏ ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਦੀਆਂ ਚੀਖਾਂ, ਦਿਲ ਸੰਗਾਂ ਸਲ ਪਾਏ ॥੧੦॥

1. ਚਲਿਆ ਗਿਆ । 2. ਜਾ । 3. ਮਿਲਾਂਗੀ । 4. ਕਜਾਵਾ, ਉਠ ਦੀ ਕਾਠੀ । 5. ਗ
 ਫਾਹੇ । 6. ਔਖੋਂ । 7. ਫਰਿਆਦਾਂ । 8. ਖਤਾ ਗੁਨਾਹ । 9. ਅਸੁਭਾਵਿਕ ਗੱਲਾਂ । 10. ਜੇ ਰੋਬ ਕਰ
 11. ਇੰਝ ਆਗਾਂ ਨਾਲ । 12. ਪਿਛੋੜਾ । 13. ਮਿੱਗ ,

ਜੇ— ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰੀ ਮੈਂ ਰੋਵਾਂ, ਮਾਂ ਪਕੜ ਪੱਲੂ ਖਲਿਆਰੇ ।
 ਨਾਂ ਕਰ ਪਿੱਛਾ ਏਹੋ ਜਿਹਾਂ ਦਾ, ਜਿਹੜੇ ਪਾਪ ਕਰਨ ਹਤਿਆਰੇ ।
 ਨਦੀਆਂ ਚੀਰ ਮਿਲੇਂਦੇ ਸਾਜਨ, ਤੇ ਇਹ ਗਲ ਥੀਂ ਲਾਹ ਸਿਧਾਰੇ¹ ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਜਿਹੜੇ ਦਰਦ ਨ ਵੰਡਣਹਾਰੇ ॥੧੧॥

ਸੀਨ— ਸੁਝਾ ਕੁਝ ਮੈਂ ਤੁਝ ਚੁੱਕੀਆਂ, ਨੀ ਮੈਂ ਵੋੜੇ ਤਾ ਨਾ ਥੋੜੇ ।
 ਵਡਿਆਈਆਂ ਤੇ ਮਾਨ ਤਕੱਬਰ², ਸਬ ਰੁਖਸਤ³ ਕਰ ਕਰ ਤੋੜੇ ।
 ਤੇ ਇਕ ਯਾਰ ਨ ਲੋੜਿਆ ਹੱਥੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਪਰ ਕਰ ਗਿਆ ਜ਼ੋਰੇ ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਸੱਸੀ ਕਰਨ ਲਗੀ ਹਡਖੋਰੇ⁴ ॥੧੨॥

ਸੀਨ— ਸ਼ਬਾਸ਼ਬ⁵ ਹੋਤ ਸਵਾਰੀ, ਨੀ ਓਹ ਥਲ ਮਾਰੂ ਲੰਘ ਗਇਆ ।
 ਵੰਜ ਮਿਲੇ ਕਦ ਡਾਚੀਆਂ ਵਾਲਾ, ਨੀ ਤੂੰ ਨਾ ਜਾ ਹਟ ਇਹ ਧਿਈਆਂ⁶
 ਤੇ ਤੂੰ ਪੰਥ ਨ ਪਇਓਂ ਉਪਰੇ, ਤੇ ਅੱਜ ਕਿਹੀ ਮੁਸੀਬਤ ਪਈਆ ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ, ਅੱਜ ਬਣਿਆ ਸਖਤ ਕਜਈਆ⁷ ॥੧੩॥

ਸਵਾਦ— ਸਬਰ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਚਲਿਆ, ਤੇ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਨਾ ।
 ਇਸ਼ਕ ਇਮਾਨਤ ਮੈਂ ਸਿਰ ਧਰਿਆ, ਜੇ ਇਹ ਧਰਿਆ ਪਰੇ ਨਾ ਜਾਨਾ ।
 ਛੋੜਿਆ ਮੈਂ ਬੇ-ਵਸ ਹੋਈਆਂ ਕੀਤਾ ਖੂਨੀ ਇਸ਼ਕ ਧਿਗਾਨਾ⁸ ।
 ਅੰਤ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਨੇ, ਵੰਜ⁹ ਜਾਨਾਂ ਤੇ ਖੋਫ ਖਾਨਾਂ ॥੧੪॥

ਜੁਆਦ— ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਰਾ ਮੱਨ ਕਹਿਣਾ, ਨੀ ਤੂੰ ਜਾਹ ਨ ਪਰੇ ਪਰੇਰੇ ।
 ਕੀ ਸ਼ੈ ਹੋਤ ਗਇਆ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਏਥੇ ਪੁੰਨੂ ਜਿਹੇ ਬਥੇਰੇ ।
 ਰੇਗਿਸਤਾਨ¹⁰ ਤਨੂਰ¹¹ ਥਲਾਂ ਦੀ, ਮਤ ਸੜ ਥਲ ਹੋਸੇਂ ਬੇਰੇ ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ, ਹੁਣ ਵਰਜਿਓਂ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ॥੧੫॥

ਤੋਇ— ਤਾਨੇ ਸੁਣਿ ਸੱਸੀ ਰੁੰਨੀ, ਨੀ ਤੂੰ ਕੀ ਮਾਏ ! ਫਰਮਾਇਆ ?
 ਪੁੰਨੂ ਜੇਹਾ ਮਸਤ ਰੰਗੀਲਾ, ਕਿਸੇ ਕਦ ਸਤ ਪੁਤ੍ਰੀ¹² ਜਾਇਆ ।
 ਦੋਵੇਂ ਆਲਿਮ¹³ ਤੇ ਦਿਲ ਦੁੱਖੇਂ ਭਰ ਪਾਨੀ, ਮੈਥੋਂ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਏਥੇ ਪੁੰਨੂ ਬਾਝੋਂ, ਸੱਸੀ ਕੂਕੇ ਹੋਰ ਨ ਆਇਆ ॥੧੬॥

ਜੋਇ— ਜ਼ਾਲਿਮ ਇਸ਼ਕ ਧਿਗਾਨਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਾੜ ਪੱਲੂ ਉਠ ਧਾਨੀ¹⁴ ।
 ਖੋਜੇ ਖੋਜ ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਨੀ ਓਹ ਕਰਦੀ ਗਈ ਵਰਾਨੀ ।

1. ਚਲੇ ਗਏ । 2. ਅਹੰਕਾਰ । 3. ਵਿਦਾ । 4. ਹਟਕੋਰੇ ਭਰਨੇ, ਡੁਸਕੀਂ ਡੁਸਕੀਂ ਰੋਣਾ । 5. ਬਟਾ ਪੱਟ । 6. ਧੀ, ਬੇਟੀ । 7. ਕਜੀਆ ਭਾਵ-ਦੁੱਖ, ਮੁਸੀਬਤ । 8. ਧੱਕਾ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ । 9. ਚਲੇ । 10. ਰੇਤ ਦਾ ਥਲ । 11. ਤੰਦੂਰ ਵਾਂਗੂ ਤੱਤਾ । 12. ਸੱਤ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ । (ਸੁਪੁੱਤੀ) ਮਾਂ ਨੇ । 13. ਸੰਸਾਰ । 14. ਧਾਈ, ਦੌੜੀ ।

ਪੈਰ ਨੀਯੇ ਉਹ ਮਹਿਦੀਆਂ ਰੱਤੇ, ਵਿਚ ਕੀਡਿਆਂ ਡਿਰੇ ਦਾਨੀਂ ।
 ਹੋਰ ਕੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਬਿਰਹੇ ਦੇ ਚੜ੍ਹ ਸੁਰਜ ਲਾਟ ਵਯਾਨੀ ॥੧੭॥
 ਇਨਾਇਤ ਕਰੇ ਪਲੂ ਦਾ ਸੋਸੀ, ਹੋ ਹੋ ਕੁਝ ਪੁਕਾਰੇ ।
 ਤੇਜ਼ ਰਵਾਨੀਂ ਡਾਚੀ ਵਾਲਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਦੇਵਦਾ ਇਸਕ ਕੁਲਾਰੇ ।
 ਮੈਂ ਬਿਰਹੇ ਕੁਜਾ ਬਾਲਣ ਹੋਈਆਂ, ਵਿਚ ਖਲ ਭਖਦੇ ਅਠਿਆਰੇ ।
 ਕੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਦਿਲ ਮਹਬਿਰ ਵਾਂਗੂੰ, ਵੱਟੇ ਸੁਰਜ ਦੇ ਲਿਆਕਾਰੇ ॥੧੮॥

ਸੀਨ— ਗਾਮ ਤੇ ਦਰਦਾਂ ਵਾਲੇ, ਮੈਨੂੰ ਪਾਏ ਇਸਤ ਸਿਆਪੇ ।

ਲੰਗਾ ਦਾਹੈ ਖਲਾ ਦੀਆਂ ਹੇਤਾਂ, ਮੇਰਾ ਤਨ ਮਨ ਡਾਂਦਿਆਂ ਡਾਪੇ ।
 ਪੁੰਨੁ ਤਾਉ ਦਿੱਤਾ ਵਿਚ ਸੀਨੇ, ਵੇ ਕੁੰ ਚਾਕਿਆ ਆਪੇ ਆਪੇ ।
 ਕੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਪੁਕਾਰੇ ਸੱਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਿਜ ਜਣੇਂਦੇ ਮਾਪੇ ॥੧੯॥
 ਫਿਰਾਕ ਪੁੰਨੁ ਦਿਓ ਦਰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਗ ਬਲਦੀ ਵਿਚ ਖੱਕੇ ।
 ਲਾਲ ਰਤੇ ਭਰ ਮਾਲਾ ਚੀਨੀ, ਕੁਸੀਂ ਖਿੱਲਣੀਆਂ ਦੀਓ ਨੱਕੇ ।
 ਭਰਿਆ ਨੂਰ ਪੁੰਨੁ ਦਾ ਮਖਮਲ, ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖੋ ਲੱਕੇ ।

ਕਾਫ— ਕੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਬਿਰਹੇ ਸਭਦੀ, ਕੁਸੀਂ ਨਾ ਸਭਦੀ ਨੂੰ ਹੋਕੇ ॥੧੫॥
 ਕਰਾਰ ਤਸੱਲੀ ਮੇਰੀ ਏ, ਕੁੰ ਲੈ ਪੁੰਨੁ ਕਿਤੇ ਛਪਿਆ ।

ਚੜ੍ਹੀ ਦੁਪਹਿਰ ਤੇ ਚਮਕਿਆ ਸੁਰਜ, ਖਲ ਮਾਰੂ ਦੱਜਖ ਤਪਿਆ ।
 ਵੇ ਮੈਂ ਸਭਦੀ ਬਲਦੀ ਕੋਲੇ ਹੋਂਦੀ, ਭੀ ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਹੀ ਜਪਿਆ ।

ਕੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਕੀ ਵੇਸ ਸੱਸੀ ਦੇ, ਮੂੰਹ ਬਿਰਹੇ ਦੇ ਸਭ ਜਗ ਖਪਿਆ ॥੧੬॥
 ਕਿਆਫ— ਕਰਮ ਦੀਆਂ ਮੌੜ ਮੁਹਾਰਾਂ, ਪੁੰਨੁ ! ਸੁਣ ਲੈ ਮੇਰੀਆਂ ਆਹਾਂ ।

ਕੁੰ ਤੋੜ ਵਿਛੋੜੀ ਵੇ ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ, ਦੰੜੀ, ਤੇਰਾ ਭੀ ਕਦਮ ਅਠਾਰਾਂ ।
 ਆਖਰ ਤੀਕ ਲਿਖਿਆ ਸਾਰਾਂ, ਲਾ ਛੱਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ।

ਕੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਪਿਆ ਨੇੜੇ ਵਸਦਾ, ਤੇਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਦੂਰ ਨਿਠਾਰਾਂ ॥੧੭॥
 ਲਾਮ— ਲਈ ਦਮ ਦਿੰਦੀ ਪੁੰਨੁ, ਭਰ ਅੱਖੀਂ ਲਕੂ ਪਲਟਿਆ ।

ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਪਰਾਣ ਹਯਾਤੀਂ ਘਟ ਗਈ, ਦੁੱਖ ਬਿਰਹੇ ਦਾ ਨ ਘਟਿਆ ।

ਨੀ ਮੈਂ ਘਟਦੀ ਘਟਦੀ ਘੱਟੇ ਰਲੀਆਂ, ਏਹੋ ਇਸਕ ਥੀਂ ਖਟਿਆ ਵਟਿਆ ।

ਕੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸਕ ਨੇ ਫਟਿਆ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਤਪਦਾ ਲੱਹਾ ਚਟਿਆ ॥੧੮॥
 ਮੀਮ— ਮਰੇਂਦੀ ਤੇ ਤੜਫੇਂਦੀ, ਸੱਸੀ ਡਿਗ ਡਿਗ ਪਵੇ ਬਿਚਾਰੀ ।

ਸਟ ਗਏ ਪੈਰ ਕਲੋਜਾ ਕੱਜਾ, ਸੀਨੇ ਵਠਦੀ ਦਰਦ ਕਟਾਰੀ ।

1. ਚੱਥਲੀ । 2. ਨਿਹਰਬਲੀ, ਖ਼ਿਪਾਭਾਵ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ । 3. ਚਾਮ । 4. ਪਲਕੇ ਦੇ ਸਿਕ

5. ਹਾਮਦਿਠ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਵੇਂ ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਗਾਠ ਵੀ ਗੰਗਾ ਨਾਮੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੁਝ ਪੁੱਟੀ ਸੀ
 ਏਹੋ 'ਲੰਕਾ ਚਾਹ ਹੋਣਾਂ' ਮੁਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਰਕਸਥ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ । 6. ਮਿੰਦਠਾਨੀ ।

- ਧੁੱਪ ਪਿਆਸ ਨਿਤਾਣੀ¹ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਓਹ ਸਾਬਤ ਦਮੋਂ ਨ ਹਾਰੀ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੱਸੀ ਚਿਚਲਾਨੀ², ਲੈ ਵੇ ਹੋਤ ਪੁੰਨੂ ਮੈਂ ਵਾਰੀ ॥੧੯॥
- ਨੂਨ— ਨਿਖੁੱਟ ਹਯਾਤੀ³ ਚੱਲੀ, ਅਜੇ ਕਦਮ ਅਗਾੜੀ⁴ ਧਰਦੀ।
 ਲੈ ਪੁੰਨੂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਬਾਂਦੀ, ਦੁੱਖ ਜ਼ਰਦੀ ਉਜ਼ਰ ਨ ਕਰਦੀ।
 ਉਸ ਦਿਲਬਰ⁵ ਦੀ ਦਰਦ ਬਿਦਰਦੀ, ਜਿਸ ਆਣ ਨ ਦੇਖੀ ਮਰਦੀ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਵਿਚ ਇਸਕੇ ਸੱਸੀ, ਕਾਈ⁶ ਦਾਗ ਲਗਣ ਥੀਂ ਡਰਦੀ ॥੨੦॥
- ਵਾਉ— ਵੇਲਾ⁷ ਆਇਆ ਸੱਸੀ, ਵੇਖਿਆ ਇਕ ਚਰਵਾਹੇ⁸।
 ਉਥੇ ਦੌੜ ਪੁੱਜੀ ਪਿੱਛੇ ਓਸ ਭਰਾਵਾ, ਕਿਤ ਵਲ ਹੋਤ ਲੰਘੇ ਮਤਵਾਲੇ।
 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਪੁੰਨੂ ਵਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਗਿਆ ਦੇਸ ਨਿਕਾਲੇ।
 ਸੱਸੀ ਛੋੜ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲਾ, ਮੈਂਥੀ ਕਰ ਗਿਆ ਟਾਲਮ ਟਾਲੇ ॥੨੧॥
- ਹੇ— ਹਿਜਰ⁹ ਤਪਾਈ ਜਿੰਦ ਲਬ¹⁰ ਤੇ ਆਈ, ਸੱਸੀ ਰੋ ਰੋ ਕਹਿੰਦੀ ਨਾਲੇ।
 ‘ਏਹ ਲੈ ਲੋਥ ਇਮਾਨਤ ਰੱਖੀਂ, ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੇ ਕਰੀਂ ਹਵਾਲੇ।’
 ਏਹ ਗਲ ਬੋਲ ਝੜੀ ਦਮ ਟੁੱਟਾ, ਹੁਣ ਗਿਰ ਗਈ ਤਮ ਕੋ ਸਾਲੇ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਦਬਾਈ ਕਬਰੇ, ਸੱਸੀ ਰੋ ਰੋ ਭੇਡਾਂ ਵਾਲੇ ॥੨੨॥
- ਲਾ— ਲਿਬਾਸ ਬਦਨ ਲਾ ਜਿੰਦੜੀ, ਕੌਲ ਪੁੰਨੂ ਥੀਂ ਕਰਦੀ ਪੱਕਾ।
 ਹੱਜ ਚਲੀ ਅੱਜ ਮੰਜ਼ਲ¹¹ ਪੁੰਨੀ¹², ਸੱਸੀ ਥਲ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ ਮੱਕਾ।
 ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਤੋੜ ਨਿਭਾਈਆਂ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਭਾਵੇਂ ਦੇਹ ਪੱਕਾ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਹੁਣ ਜਾਗਿਆ ਪੁੰਨੂ, ਤੱਕ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ¹³ ॥੨੩॥
- ਅਲਫ— ਉਦਾਸ ਸਜਨ ਬਿਨ ਪੁੰਨੂ, ਉਹ ਦੇ ਨੈਣ ਲਹੂ ਭਰ ਆਏ।
 ਜਾਤਾ ਹਾਲ ਜੋ ਹੋਤ ਸਿਤਮਗਰ¹⁴, ਮੈਨੂੰ ਸੱਸੀ ਥੀਂ ਤੋੜ ਲਿਆਏ।
 ਮੌੜ ਮੁਹਾਰ ਪਿਛਾੜੀ ਵਗਿਆ, ਹੁਣ ਹੋਤਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਜਾਏ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਭਖ ਲੌਂਦੇ¹⁵ ਥਲ ਵਿਚ, ਮੈਨੂੰ ਰੋ ਰੋ ਨੀਰ ਚਲਾਏ ॥੨੪॥

1. ਕਮਜ਼ੋਰ। ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। 2. ਚੀਖੀ, ਪੁਕਾਰੀ। 3. ਜ਼ਿੰਦਗੀ। 4. ਅਗੇਰੇ। 5. ਪ੍ਰੀਤਮ।
 6. ਕੋਈ। 7. ਆਖਰੀ ਵਕਤ, ਅੰਤਿਮ ਸਮਾਂ। 8. ਪਾਲੀ ਨੇ, ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ। 9. ਬਿਰਹੋਂ
 ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੇ। 10. ਬੁਲ੍ਹਾਂ (ਹੋਠਾਂ) ਤੇ। 11. ਮੰਜ਼ਲਿ ਮਕਸੂਦ, ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਅਸਲ ਥਾਵੇਂ। 12. ਪੁੱਜੀ।
 13. ਹੈਰਾਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨ। 14. ਪਾਪੀ, ਜ਼ਾਲਿਮ। 15. ਤਪਦੇ, ਸੜਦੇ ਬਲਦੇ।

੯— ਯਾਰ ਦੀ ਵਿੱਚ ਖੁਮਾਰੀ, ਖੰਢ ਪੁੰਨੁ ਦੀ ਚਾਂ' ਨਾ ਵੱਟੀ ।
ਅੱਗੇ ਕਬਰ ਡਿੱਠੀ ਚਰਵਾਰੇ, ਪੁੱਛਿਆ, 'ਉਥੇ ਕੌਣ ਦੱਖੀ ਦੁੱਖ ਲੱਟੀ ?'
ਬੁਣਿਆ ਹਾਲ ਤੇ ਨਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਵਿਚੇ' ਕਬਰ ਸੀਂਹੀ ਦੀ ਵੱਟੀ ।
ਕੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਵਿਚ ਹੜਿਆ' ਪੁੰਨੁ, ਉੱਤੇ' ਕਬਰ ਮਿਲੀ ਖੰਢ ਵੱਟੀ ॥੨੫॥

3.

ਬਾਰਾਂ ਮਾਹਾਂ ਮਾਲੀ ਤੇ ਬੁਲਬੁਲ ।

ਚੇਤ੍ਰ ਆਈ ਏ ਮੌਸਮ ਬਹਾਰ ਗੁਲ¹ ਦੀ, ਗੁੰਚਾ² ਬਰਗ³ ਜ਼ਾਹਿਰ ਸ਼ਾਖਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ।
 ਗੁਲ ਲਾਲਾ⁵ ਨੇ ਚੁੱਕ ਨਕਾਬ⁶ ਲੀਤਾ, ਹੈਰਾਨ ਬਦਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਾਲ⁷ ਹੋਏ ।
 ਮਾਲੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ, ਫਿਰਦੇ ਚਮਨ⁸ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਏ ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਬੋਲੀ ਬੁਲਬੁਲ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ, ਸਿਆਹ ਭੌਰ ਆਸ਼ਿਕ ਡਾਲ ਡਾਲ ਹੋਏ ॥੧॥
ਬੈਸਾਖ ਵੇਖ ਕੇ ਚਮਨ ਦੇ ਵਲ ਬੁਲ ਬੁਲ, ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਪਈ ਬੇਖੁਦ ਬੋਲੇ ।
 ਗੁੰਚੇ ਵਾਲੀ ਡਾਲੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਤੇ, ਨਾਲ ਚੁੰਜ ਦੇ ਗੁੰਚੇ ਦੇ ਬਰਗ ਖੋਲੇ ।
 ਗੁਲ ਲਾਲਾ ਉਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਗਈ, ਸੀਨੇ ਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਫੋਲੇ ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੋਖਤ ਖਾਧੀ ਭੌਰ ਨੇ ਜੀ, ਵਿੱਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਏਹ ਦਲੀਲ ਤੋਲੇ ॥੨॥
ਜੇਠ ਜਾਇਕੇ ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਭੌਰ ਕਹਿੰਦਾ,⁴ ਤੇਰਾ ਚਮਨ ਹੈ ਬੁਲਬੁਲ ਖਰਾਬ ਕਰਦੀ ।
 ਗੁਲ ਲਾਲਾ ਦੇ ਬਰਗ ਸਬ ਤੌੜ ਸੁੱਟੇ, ਤੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਗੁੰਚੇ ਬੇਤਾਬ ਕਰਦੀ ।
 ਬੜਾ ਗੁਲ¹⁰ ਕਰਦੀ ਗੁਲ ਗੁਲ ਕਹਿੰਦੀ, ਡਰ ਤੇਰਾ ਨਾ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਖਵਾਬ¹¹ ਕਰਦੀ ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੁਣਕੇ ਆਇਆ ਦੌੜ ਮਾਲੀ, ਮਾਲੀ ਨਾਲ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਕਰਦੀ ॥੩॥

1. ਫੁੱਲ 2. ਬਗ਼ੈਰ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਫੁੱਲ । 3. ਕਲੀਆਂ, ਪੜ੍ਹ । 4. ਟਹਿਣੀਆਂ । 5. ਸੁਰਖ
 ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਫੁੱਲ, ਦੁਪਹਿਰੀਏ ਦਾ ਫੁੱਲ । 6. ਘੁੰਡ, ਪਰਦਾ । 7. ਬਦਖਸ਼ਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲਾਲ । 8. ਬਾਗ਼ ।
 9. ਜਲਨ, ਸਾੜਾ । 10. ਸ਼ੋਰ, ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ । 11. ਸੁਪਨੇ ।

ਹਾੜੁ ਹਾਹ ਇਕ ਦਰਦ ਦੀ ਮਾਰ ਬੁਲ ਬੁਲ, ਕਹਿੰਦੀ, ਮਾਲੀ ! ਮੈਂ ਪਰ
ਕੋਈ ਕਰਮ¹ ਕਰ ਦਈਂ

ਕਰ ਦਈਂ ਬੇਦਰਦ ਹੋ ਕੇ ਨਾ ਕੋਈ ਫੁੱਲ ਤੋੜੇ, ਦਰਦੀ ਦਿਲੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾ ਜ਼ਖਮ ਕਰ ਦਈਂ-
ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਜੇ ਕਰ ਫੁੱਲ ਤੋੜਨੇ ਹੈਂ, ਤੇ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਵੀ ਪਰਾਂ ਨੂੰ ਕਲਮ ਕਰ² ਦਈਂ ॥੪॥

ਸਾਵਣ ਆਈ ਬਹਾਰ ਹੈ ਸੈਰ ਗੁਲ ਦੀ, ਮਾਲੀ ਕਹੇ ਉਸ ਨੂੰ, “ਉਪਰ ਬੈਠ ਫੁਲ ਫੁਲ ।
ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਕੜਨੇ ਦੀ, ਮੂੰਹੋਂ ਕਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਬੋਲ ਖੁਲ ਖੁਲ ।”

ਹਾਏ ਦਮ ਦੇ ਕੇ ਤੇ ਲਾ ਦਮ ਦਿੱਤਾ, ਓਹ ਬੇਖਬਰ ਆਸ਼ਕ ਕਰਦੀ ਫਿਰੇ ਚੁਲ ਚੁਲ ।

ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਜਦੋਂ ਆਈ ਦਾਮ³ ਉਤੇ, ਖਿਚੀ ਜਾਲੀ ਮਾਲੀ ਲਈ ਪਕੜ ਬੁਲ ਬੁਲ ॥੫॥

ਭਾਦ੍ਰੋਂ ਭੈਰ ਹੋ ਕੇ ਹੋ ਤੀਰ ਗਏ, ਬੁਲ ਬੁਲ ਕਹੇ, “ਮੇਰੀ ਤਕਦੀਰ ਅੱਲਾ ।

ਖਰੀਦਦਾਰ ਸਾਂ ਇਕ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਮੈਂ, ਹੋਰ ਕੁੱਛ ਨ ਸੀ ਤਕਸੀਰ⁴ ਅੱਲਾ ।

ਗੁਲ ਲਾਲਾ ਮੇਰਾ ਸਦਾ ਲਾਲ ਰੱਖੀ, ਖਾਤਰ ਜਿਹਦੀ ਮੈਂ ਹੋਈ ਅਸੀਰ⁵ ਅੱਲਾ ।

ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਕਹਿੰਦੀ ‘ਦਿਲ ਚੀਰ ਗਿਆ, ਨਿਗਾ ਸਖਤ ਜੁਦਾਈ ਦਾ ਤੀਰ ਅੱਲਾ ॥੬॥

ਅੱਸੂ ਆਸ ਕਰ ਆਈ ਸਾਂ ਚਮਨ ਅੰਦਰ, ਰਹੀ ਦਿਲ ਦੀ ਦਿਲ ਮੁਰਾਦ ਮਾਲੀ ।

ਇਕ ਜੁਦਾਈ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪਈ ਫਾਹੀ, ਤੀਜੀ ਸੁਣੀ ਨਾ ਤੂੰ ਫ਼ਰਿਆਦ ਮਾਲੀ ।

ਪਾਵਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਛੱਡ ਮੈਨੂੰ, ਤੇਰਾ ਚਮਨ ਜੋ ਰਹੇ ਆਬਾਦ ਮਾਲੀ ।”

ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਬੁਲ ਬੁਲ ਕਹਿੰਦੀ, “ਤਰਸ ਕਰ ਤੂੰ ਐ⁶ ਬੇਦਾਦ⁷ ਸੱਯਾਦ⁸ ਜੱਲਾਦ ਮਾਲੀ ।

ਕੱਤਕ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਪਾ ਲੀਤਾ, ਮਾਲੀ ਕਹੇ ਕੀ ਮੇਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਬੁਲ ਬੁਲ ।

ਨਹੀਂ ਵੱਸ ਮੇਰੇ, ਸਖਤ ਬਖਤ⁹ ਤੇਰੇ, ਹੋਈ ਸਖਤ ਹੈਂ ਤੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਰ ਬੁਲ ਬੁਲ ।

ਬੁਲ ਬੁਲ ! ਵੇਖ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆਇਆ, ਤੈਨੂੰ ਪਕੜ ਕਰਨਾ ਸਜ਼ਾਵਾਰ ਬੁਲ ਬੁਲ ।

ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਸੀ ਏਹ ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਅੰਦਰ, ਗਿਫ਼ਤਾਰ ਲਾਚਾਰ ਬੇਜ਼ਾਰ¹⁰ ਬੁਲਬੁਲ ॥੭॥

ਮੱਘਰ ਮਰਨ ਥੀਂ ਡਰਨ ਨਾ ਕਦੀ ਆਸ਼ਿਕ, ਡਰਨਾ ਕਿਆ ਮਰਨਾ ਬੇਸ਼ਕ ਮਾਲੀ ।

ਅਫ਼ਸੋਸ ਏਹ ਗੁਲ ਜੁੱਦਾ ਹੋਸਨ, ਪੱਕੇ ਦਮ ਸਮਝਾਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪੱਕ ਮਾਲੀ ।

ਮੈਂ ਭੀ ਆਸ ਥੀਂ ਹੋ ਬੇ ਆਸ ਚੁੱਕੀ, ਤੂੰ ਭੀ ਮਾਰਨੇ ਨੂੰ ਬੱਧਾ ਲੱਕ ਮਾਲੀ ।

ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਪਰ ਕਾਲ ਕੜਕੇ, ਅੱਛਾ ਤੂੰ ਜੀਵੇਂ ਕਬ ਤੱਕ ਮਾਲੀ ॥੮॥

ਪੌਹ ਪਕੜ ਮਾਲੀ¹¹ ਬੁਲਬੁਲ ਬਾਜ਼ੂਆਂ⁶ ਤੋਂ, ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਕਰ ਓਸ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ।

ਕਾਰਦ¹² ਕੱਢ ਰਗੜੇ ਉਪੱਰ ਸੰਗ¹³ ਦੇ ਜੀ, ਡਾਢਾ ਸੰਗ ਨਾਲੋਂ ਦਿਲ ਸੰਗ¹⁴ ਕਰਦਾ ।

1. ਕ੍ਰਿਪਾ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ । 2. ਕਲਮ ਕਰਨਾ, ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਵੱਢ ਦੇਣਾ । 3. ਜਾਲ । 4. ਗੁਨਾਹ, ਅਪ੍ਰਾਧ । 5. ਕੈਦੀ । 6. ਹੋ ! 7. ਜ਼ਾਲਿਮ । 8. ਸੈਦ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਹੋੜੀ । 9. ਭਾਗ, ਨਸੀਬ । 10. ਦੁੱਖੀ । 11. ਬਾਹੂਆਂ, ਅਰਥਾਤ-ਖੰਭਾ ਤੋਂ । 12. ਕਰਦ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੁਰੀ । 13. ਪੱਥਰ । 14. ਪੱਥਰ (ਸੰਗ) ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਸਖਤ, ਪੱਥਰ, ਅਰਥਾਤ-ਜ਼ਾਲਿਮ ।

ਬੁਲਬੁਲ ਲੱਗੀ ਤੜਫਨ ਨੀਮ¹ ਜਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਮਾਲੀ ਦੇਖੋ ਉਸ ਨੂੰ ਖੂਨੀ ਰੰਗ² ਕਰਦਾ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਯਜ਼ੀਦ³ ਬੇਦੀਦ⁴ ਵਾਂਗੂੰ, ਬੇ-ਉਜ਼ਰ ਆਜਿਜ਼ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਦਾ ॥੧੦॥
 ਮਾਘ ਮਾਰਨੇ ਥੀਂ ਇਕ ਦਮ ਠਹਿਰ ਜਾਵੀਂ, ਬੁਲਬੁਲ ਕਹੇ, 'ਇਕ ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਮਾਲੀ।
 ਮੇਰਾ ਖੂਨ ਸੁੱਟੀਂ ਆਪਣੇ ਚਮਨ ਅੰਦਰ, ਮੇਰੇ ਗੁਲ ਵੇਖਣ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਮਾਲੀ।
 ਦੋ ਚਾਰ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਲੈ ਕੇ, ਰੱਖੀਂ ਮੇਲ ਮੇਰੇ ਪਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਲੀ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਬੁਲਬੁਲ ਅੱਖੀਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ, ਮੂੰਹੋਂ ਕਹੇ ਉਸ ਨੂੰ "ਕਰ ਹਲਾਲ ਮਾਲੀ" ॥੧੧॥
 ਫੱਗਣ ਫੁੱਲ ਤੇ ਗੁਲ ਸਬ ਭੁੱਲ ਗਏ, ਮੌਤ ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਭੀ ਅਪਨੀ ਯਾਦ ਹੋ ਗਈ।
 ਪਾਇਆ ਤਰਸ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਰੱਬ ਸੱਤੇ, ਛਾਤੀ ਨੂਰ ਥੀਂ ਉਹਦੀ ਆਬਾਦ ਹੋ ਗਈ।
 ਅਲ ਕਿੱਸਾ⁵ ਖੁਦਾ ਦੀ ਬਾਤਗਾਹ⁶ ਦੇ ਵਿਚ, ਕੋਈ ਕਬੂਲ ਬੁਲਬੁਲ ਦੀ ਫ਼ਰਿਆਦ ਹੋ ਗਈ।
 ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਮਾਲੀ ਬੁਲਬੁਲ ਛੱਡ ਦਿਤੀ, ਤੇ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਬਹਿ ਦਿਲ ਸ਼ਾਦ⁷ ਹੋ ਗਈ ॥੧੨॥

1. ਮਰਨ ਕਿਨਾਰੇ। 2. ਲਹੂ ਨਾਲ ਲੱਥ ਪੱਥ। 3. ਮਿਸਰ ਦੇ ਅਮੀਰ ਮੁਆਵੀਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਯਜ਼ੀਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਬੇਟੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਖ਼ਲੀਫਾ ਹਸਨ ਤੇ ਹੁਸੈਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਲਾਲਚ ਪਿੱਛੇ ਬੜੀ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਮਰਵਾਇਆ ਸੀ। 4. ਬਿਨਾਂ ਦੀਦੇ (ਅੱਖਾਂ) ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੰਨ੍ਹਾਂ। 5. ਮੁੱਦਾ, ਗੱਲ ਕੀ। 6. ਦਰਬਾਰ 7. ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਦਾਸਤਾਨ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਹਮਦਿ ਬਾਰੀ (ਰੱਬ ਦੀ ਉਪਮਾ)

ਹਮਦ¹ ਕਦੀਮ² ਅਲਾਹ ਨੂੰ ਜਿਸਦਾ ਕੁੱਲ ਜਹਾਨ ।
 ਰਹਿਮਤ³ ਉਸ ਦੀ ਅਮ ਹੈ, ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀ ਅਸਮਾਨ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ⁴ ਬਾਤਨ⁵ ਜਾਣਦਾ, ਸੁਣਾ ਹਰ ਹਰ ਹਾਲ ।
 ਓਹ ਮਨਿੰਦ^{5*} ਨ ਕਿਸੇ ਦੀ, ਆਹਾ⁶ ਬਾਝ ਮਿਸਾਲ⁷ ।
 ਨਾਲ ਇਰਾਦੇ ਆਪਣੇ, ਬੂਦ⁸ ਕੀਤਾ ਨਾ-ਬੂਦ⁹ ।
 ਬਾਝ ਸ਼ਰੀਕ ਸਹੀਮ¹⁰ ਥੀਂ, ਓਹੋ ਹੈ ਮਅਬੂਦ¹¹ ।
 ਪਾਕ¹² ਸ਼ੁਰੂਹ¹³ ਅੰਜਾਮ¹⁴ ਥੀਂ ਦਾਇਮ¹⁵ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ
 ਨਾ ਵਿਚ ਅਪਨੀ ਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਮੁਹਤਾਜ ।
 ਉਪੱਰ ਕੁਦਰਤ ਕਾਮਲਾ¹⁶ ਮਾਹੀ¹⁷ ਥੀਂ ਤਾ ਮਾਹ¹⁸ ।
 ਜ਼ੋਰਹ¹⁹ ਥੀਂ, ਖੁਰਸ਼ੈਦ²⁰ ਤਕ ਹਰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਗਵਾਹ ।

-
1. ਉਪਮਾਂ, ਵਡਿਆਈ । 2. ਸਨਾਤਨ, ਪੁਰਾਤਨ । 3. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । 4. ਪ੍ਰਗਟ । 5. ਗੁਪਤ ।
 5* ਭਾਂਤ । 6. ਹੈ । 7. ਨਮੂਨਾ, ਨਜ਼ੀਰ । 8. ਹਸਤੀ । 9. ਨਾਸ਼ਵਾਨ । 10. ਹਿੱਸੇਦਾਰ, ਸਾਂਝੀਵਾਲ ।
 11. ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਯੋਗ ਮੰਨਣ-ਪੂਜਣਯੋਗ । 12. ਪਵਿਤ੍ਰ । 13. ਨੁਕਤਾ-ਚੀਨੀ । 14. ਫਲ ।
 15. ਅਥਿਨਾਸ਼ੀ । 16. ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੁਕੰਮਲ । 17. ਮੱਛੀ । 18. ਚੰਦ । 19. ਅਣੂ-ਪ੍ਰਮਾਣੂ ।
 20. ਸੂਰਜ ।

ਜੇ ਚਾਹੇ ਵਿਚ ਸਾਇਤੇ¹, ਉਹ ਕਾਦਿਰ² ਰਹਿਮਾਨ³ ।
 ਦੇਵੇ ਤਖਤ ਭਿਖਾਰੀਆਂ, ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਸੁਲਤਾਨ⁴ ।
 ਜਿਸ ਥੀਂ ਚਾਹੇ ਖੋਹ ਲਵੇ, ਤਖਤ ਹਕੂਮਤ ਮਾਲ ।
 ਚਾਹੇ ਬਖਸ਼ੇ ਜਿਸਨੂੰ, ਇੱਜ਼ਤ ਮਾਲ ਮਨਾਲ⁵ ।
 ਯਾ ਰੱਬਾ ਲੱਖ ਵਾਰੀਆਂ, ਬਹੁਤ ਦਰੂਦ⁶ ਸਲਾਮ ।
 ਭੇਜ ਰਸੂਲ ਮਕਬੂਲ⁷ ਨੂੰ ਹਰ ਦਮ ਸੁਬਹ⁸ ਵ ਸ਼ਾਮ ।
 ਪੈਦਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨੂਰ ਥੀਂ ਕੀਤਾ ਕੁੱਲ ਜਹਾਨ ।
 ਤੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਡਿਆਇਆ, ਵਿਚ ਜਿਮੀਂ ਅਸਮਾਨ ।
 ਚਾਰੇ ਯਾਰ ਰਸੂਲ ਦੇ ਉਮੱਤ ਦੇ ਅਰਕਾਨ⁹ ।
 ਅਬਾ ਬਕਰ¹⁰ ਤੇ ਉਮਰ¹¹ ਹੈ, ਉਸਮਾਂ¹² ਅਲੀ¹³ ਅਯਾਨ¹⁴ ।
 ਦੋਵੇਂ ਅੱਮ¹⁵ ਰਸੂਲ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ¹⁶ ਤੇ ਅੱਬਾਸ¹⁷ ।
 ਆਲ¹⁸ ਉਲਾਦ ਅਸਹਾਬ¹⁹ ਤੇ ਸਭਨਾ ਕੁਰਬ²⁰ ਅਕਾਸ ।
 ਰਹਿਮਤ ਬਹੁਤ ਸਲਾਮ ਹਰ ਭੇਜ ਅਲਾਹੀ ਤੂੰ ।
 ਬਖਸ਼ ਤੂਫੈਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਾ ਰਬ ! ਆਸੀ²¹ ਨੂੰ ।
 ਸਾਬਿਤ ਰੱਖ ਇਸਲਾਮ²² ਤੇ, ਮਾਰੀਂ ਨਾਲ ਵੀਮਾਨ²³ ।
 ਬਖੱਸ਼ ਇਲਾਹੀ ! ਮੌਮਨਾ²⁴, ਜੱਨਤ²⁵, ਅਮਨ ਅਮਾਨ²⁶ ॥੧॥

ਸਬੱਬ ਤਾਲੀਫਿ ਕਿਤਾਬ²⁷

ਕਹੀ ਮੁਵੱਰਿਖ²⁸ ਫਾਰਸੀ, ਲਿੱਖੀ ਨਸਰ²⁹ ਤਮਾਮ ।
 ਹਾਲਤਿ ਅੱਮ ਰਸੂਲ³⁰ ਦੀ, ਹਮਜ਼ਾ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ।

1. ਇੱਕ ਘੜੀ । 2. ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਵਾਲੀ । 3. ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ । 4. ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਮਹਾਰਾਜੇ । 5. ਧਨ
 ਦੌਲਤ । 6. ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਲੋਂ ਮੁਬਾਦਕਬਾਦੀ । 7. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ, ਜੋ ਰੱਬ ਨੂੰ ਕਬੂਲ (ਪ੍ਰਵਾਨ)
 ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । 8. ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਆਥਣੇ । 9. ਕਰਮਚਾਰੀ । 10. ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂਬਕਰ ।
 11. ਹਜ਼ਰਤ ਉਮਰ । 12. ਹਜ਼ਰਤ ਉਸਮਾਨ । 13. ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ । 14. ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਤੱਖ ।
 15. ਚਾਚੇਜਾਂ ਭਾਈ ਬੰਧ । 16. ਹਜ਼ਰਤ ਹਮਜ਼ਾ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੁਖ ਪਾਤ੍ਰ । 17. ਅਬਾਸੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ
 ਵੱਡਾ ਵਡੇਰਾ । 18. ਸੰਤਾਨ । 19. ਸ਼ਾਹਿਬ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ, ਸਾਥੀ । 20. ਕਰੀਬ (ਨੇੜੇ) ਦਾ ਸੰਬੰਧ ।
 21. ਗ਼ਰੀਬ (ਸੇਵਾਦਾਤ) । 22. ਦੀਨ ਇਸਲਾਮ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ । 23. ਧਰਮ, ਈਮਾਨ । 24.
 ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ । 25. ਸੁਰਗਲੋਕ । 26. ਅਮਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ । 27. ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਤਾਲੀਫ਼ (ਰਚਣ)
 ਦਾ ਕਾਰਣ । 28. ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ । 29. ਗੌਦ, Prose, 30. ਹਜ਼ਰਤ ਰਸੂਲ ਦੇ ਅੱਮ (ਭਾਈ-ਬੰਧੂ)
 ਜਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ।

ਹਰ ਹਰ ਉਸ ਦੀ ਦਾਸਤਾਂ¹, ਜ਼ੋਬ² ਲੁਤਫ ਆਮੋਜ਼³ ।
 ਵਿਚ ਵਿਚ ਰਮਜ਼ਾਂ ਦਸਦੀਆਂ, ਇਸਕੋਂ ਸ਼ੋਰ ਅੰਗੋਜ਼⁴ ॥
 ਹੋਰ ਅਮੀਰੁੱਲ ਮੋਮਨੀ⁵ ਹਮਜ਼ਾ ਦੀ ਸਮਸ਼ੋਰ⁶ ।
 ਚਮਕ ਦਰਖਸ਼ਾਂ⁷ ਬਰਕ⁸ ਥੀਂ, ਵਧ ਵਧ ਵਧੀ ਅਗੋਰ ॥
 ਸ਼ੋਰ ਵਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੋਖੀਆਂ, ਸੀਮਤਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ।
 ਉਮਰ ਜਿਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੋਖੀਆਂ ਕਰਨ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ।
 ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਸਾ ਵੇਖਿਆ ਮਜ਼ਲਿਸ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ।
 ਵਿੱਦਤੀ ਹਿੰਦੀ⁹ ਸ਼ਿਅਰ¹⁰ ਥੀਂ ਜ਼ੀਨਤ ਜ਼ੋਬ¹¹ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਪਈ ਪੁਕਾਰ ਮਜ਼ਲਿਸੀ¹² ਸ਼ਿਅਰ ਚੜ੍ਹਾਏ ਜੋਸ਼ ।
 ਇਸ ਮੋਜ਼ੂਨ¹³ ਕਲਾਮ¹⁴ ਥੀਂ, ਪੁਰ ਦਰ¹⁵ ਹੋਏ ਗੋਸ਼¹⁶ ।
 ਜ਼ਈਫ¹⁷ ਰਵਾਇਤ¹⁸ ਜੇ ਕਹੂੰ ਮੈਂ ਸਿਰ ਧਰੋ ਨਿਗਾ ।
 ਅਵੱਲ ਵਾਲੇ ਰਾਵੀਆਂ¹⁹ ਕੀਤੀ ਹੋਗ ਖਤਾ²⁰ ।
 ਅੱਮਿ ਨਬੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਮੈਂ ਝੂਠ ਨ ਜੋੜੀ ਆਪ ।
 ਅਸਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਕਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਿਰ ਨਾਹੀਂ ਪਾਪ ।
 ਓਹ ਮਕਬੂਲ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਲਾਇਕ ਸਿਫਤ ਸਹੀ ।
 ਹਰਫਗੀਰੀ²¹ ਵਿਚ ਏਸ ਦੇ, ਨਫਾ ਦਿਖਾਵੇ ਕੀ ?
 ਜੇ ਕੁਛ ਨਫਾ ਵਧੇਰ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ।
 ਦੂਰ ਕਰੇ ਦਿਲਗੀਰੀਆਂ, ਤੇ ਪਰਚਾਵੇ ਜੀ ।
 ਮਕਬੂਲਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਥੀਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸ਼ਿਫਾ²² ।
 ਸ਼ੁਨਸਿਫ ਦੇਖ ਗਰੀਬ ਦੇ ਦੇਸਨ ਅੰਬ ਛੁਪਾ ।
 ਐ ਦਿਲ ! ਤੋੜ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਨਕਸ ਉਘਾੜ ਦਿਖਾ ।
 ਕਲਮ ਚੜ੍ਹੀ ਸਿਰ ਜੋਸ਼ ਦੇ, ਵਰਕਾਂ²³ ਵਿਚ ਵਗਾ ॥
 ਲੈ ਚਲ ਵਲ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਲੁਗਜ਼ ਬਿਆਨੀ²⁴ ਨੂੰ ।
 ਪਹਿਲੇ ਜ਼ੀਨਤ ਜ਼ੋਬ ਦੇ ਤਖਤਿ ਕਿਆਨੀ²⁵ ਨੂੰ ॥੨॥

-
1. ਕਹਾਣੀ । 2. ਪਸੰਦਾਹ । 3. ਲੁਤਫ (ਸਵਾਦ) ਦੀ ਆਮੋਜ਼ (ਭਰੀ ਹੋਈ), ਅਰਥਾਤ ਸੁਆਦਲੀ ।
 4. ਸ਼ੋਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ । 5. ਮੋਮਨਾਂ । (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ) ਦਾ ਅਮੀਰ (ਸੁਲਤਾਨ) 6. ਤਲਵਾਰ । 7.
 ਚਮਕਦਾਰ । 8. ਬਿਜਲੀ । 9. ਭਾਵ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ । 10. ਕਵਿਤਾ । 11. ਸਜੀਲਾਪਣ ਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ।
 12. ਮਜ਼ਲਸਾਂ ਵਿੱਚ । 13. ਢੁਕਵਾਂ ਭਾਵ । 14. ਕਵਿਤਾ । 15. ਭਰਪੂਰ । 16. ਕੰਨ । 17. ਕਮਜ਼ੋਰ ।
 18. ਕਹਾਣੀ, ਇਤਿਹਾਸ । 19. ਕਹਾਣੀਕਾਰ, ਲੇਖਕ । 20. ਗ਼ਲਤੀ, ਗੁਨਾਹ । *ਨਬੀ (ਰਸੂਲ ਦੇ ਭਾਈ
 ਬੰਧੂਆਂ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੀ । 21. ਭਾਵ-ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ । 22. ਸਿਹਤ, ਤੰਦਰੁਸਤੀ । 23. ਪੜ੍ਹਿਆਂ ।
 24. ਭਾਵ-ਅਨੌਖੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਬਿਆਨ । 25. ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰਾਜਬੰਸ, ਜੋ ਕਿਆਨੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ
 ਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ।

ਕਿੱਸਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਤੇ ਖੁਆਜਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਦਾ ॥
 ਆਹੇ ਲਿਖਿਆ ਰਾਵੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬ ਬਿਆਨ ।
 ਵਿਚ ਮਦਾਇਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਆਹਾ ਇਕ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਬੇਟਾ ਸ਼ਾਹ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਕਬਾਦ ਦਲੇਰ ।
 ਕੈਖੁਸਰੋ ਜਮਸ਼ੈਦ ਥੀਂ, ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਨ ਵਧੇਰ ।
 ਵੱਡਾ ਉਸ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਵਿੱਚ ਤਸੱਲਤ¹ ਔਜ² ।
 ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਤੇ ਚੈਨ ਦੇ ਜ਼ੀਨਤ³ ਮਾਰੇ ਮੌਜ ।
 ਅਰਬ, ਅਜਮ⁴ ਤੇ ਰੂਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ ।
 ਕਿਤਨੇ ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਿਮੀਨ ਦੇ ਉਸ ਦਾ ਭਰਨ ਖਿਰਾਜ ।
 ਦਸ ਲੱਖ ਲਸਕਰ ਓਸਦਾ, ਕਾਮਿਲ⁵ ਚਿਹਲ⁶ ਵਜ਼ੀਰ ॥
 ਦੋ ਸੌ ਆਹੇ ਪਹਿਲਵਾਂ⁷ ਸਤ ਸੌ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ।
 ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਓਸ ਦੇ ਖਿਦਮਤ ਗਾਰ ਗੁਲਾਮ ।
 ਵੱਧੇ ਕਮਰ ਖਲੋਵਦੇ, ਅੱਗੇ ਸ਼ਾਹ ਤਮਾਮ ।
 ਵਿੱਚ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਉਸਦਿਆਂ ਸੀ ਇਕ ਅਲਕਸ਼ ਨਾਮ ॥
 ਵਿੱਚ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਸਾਰਿਆਂ, ਖਾਸ ਬੁਲੰਦ⁸ ਮੁਕਾਮ ।
 ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਕਬਾਦ ਦੇ ਉਸ ਦਾ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ।
 ਵਾਕਿਫ਼ਕਾਰ ਅਲੂਮ⁹ ਦਾ ਸਬ ਥੀਂ ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ¹⁰ ॥
 ਅਲਕਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਯਾਰ ਸੀ ਮੁਸਲਿਮ ਨੇਕ ਖਸਾਲ¹¹ ॥
 ਨਾਮ ਮੁਬਾਰਕ ਓਸ ਦਾ ਖੁਆਜਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ।
 ਆਵੇ ਜਾਵੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਅਲਕਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ।
 ਬਾਝ ਮਿਲੇ ਇਕ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਰਹਿਣ ਉਦਾਸ ।
 ਆਹਾਂ ਅਲਕਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਪੂਰਾ ਇਲਮ ਨਜ਼ੂਮ¹² ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਕਰ ਮਾਲੂਮ ॥
 “ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਚਾਲੀਆਂ, ਐ ਯਾਰਾ ਵਲ ਲਾ ॥
 ਆਹੀ ਨਾਜ਼ਲ¹³ ਹੋਵਨੀਂ ਤੈਂ ਸਿਰ ਕੁੱਝ ਬਲਾ ।
 ਘਰ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਜਾਵਸੇਂ, ਤੈਂ ਸਿਰ ਪਵੇ ਵਬਾਲ”¹⁴ ॥

1. ਹਕੂਮਤ, ਰੋਬਦਾਬ । 2. ਬੁਲੰਦੀ, ਉਚੱਤਾਂ, ਵੱਡਪਣਾ । 3. ਸੁਹੱਪਣ, ਸੁਹਜ-ਸ਼ਿੰਗਾਰ । 4. ਈਰਾਨ । 5. ਪੂਰਨ । 6. ਚਾਲੀ । 7. ਪਹਿਲਵਾਨ, ਭਲਵਾਨ । 8. ਉੱਚਾ । 9. ਇਲਮ (ਵਿਦਿਆ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਅਲੂਮ, ਅਰਥਾਤ-ਸਾਰੇ ਇਲਮ । 10. ਅਕਲ ਮੰਦ, ਬੁੱਧੀਵਾਨ । 11. ਖਸਲਤਾਂ, ਸੁਭਾਉ । 12. ਜੋਤਿਸ਼ । 13. ਉਤਰਨੀ, ਪੈਣੀ । 14. ਬੌਝ, ਭਾਰ, ਮੁਸੀਬਤ । ਸ਼ਾਹ ਨੋਬੀਰਵਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਰਾਕ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮਦਾਇਨ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ ।

ਦੇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਕੰਬਿਆ ਖੁਆਜਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ, “ਜੇ ਰਹੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਚਾਲੀ ਰੋਜ਼ ॥
 ਤਾਂ ਨਾ ਤੇਰੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਪਵੇ ਮੁਸੀਬਤ ਸੋਜ਼ ।
 ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਤਕ ਘਰੋਂ ਨਾ ਬਾਹਰ ਜਾਹਿ ।
 ਇਸ ਥੀਂ ਪਿੱਛੇ ਸੈਰ ਕਰ ਜਿਤ ਵਲ ਤੇਰੀ ਚਾਹਿ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਨੇ ਕੀਤਾ ਘਰੀਂ ਮੁਕਾਮ ।
 ਘਰ ਥੀਂ ਬਾਹਿਰ ਜਾਵਣਾ ਕੀਤਾ ਤਰਕ¹ ਤਮਾਮ ॥
 ਦਿਨ ਉਣਤਾਲੀ ਓਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਗੁਜ਼ਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ।
 ਪਈ ਮੁਲਾਮਤ ਗੈਬ ਥੀਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜਿੱਚ ।
 ਦਿਨ ਚਾਲੀਵੇਂ ਆਇਆ ਅਲਕਸ਼ ਜਦੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ।
 ਕੀਤੀ ਹਾਲ ਮਲਾਲ² ਦੀ ਖੁਆਜੇ ਨੇ ਤਕਰੀਰ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਰਹਿ ਗਿਆ ਅੱਜ ਦਾ ਰੋਜ਼³ ਤਮਾਮ ।
 ਉਣਤਾਲੀ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਪੂਰੇ ਵਿੱਚ ਆਰਾਮ ।
 ਜੇ ਅੱਜ ਬੇ-ਆਰਾਮ ਹੈਂ, ਚਲ ਬਾਗੀਂ ਕਰ ਸੈਰ ।
 ਚਲਸਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਗੁਜ਼ਰੇ ਖੈਰ ।”
 ਅਲਕਸ਼ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਹੋ ਘਰ ਥੀਂ ਗਏ ਤਿਆਰ ।
 ਸੈਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਂਵਦੇ ਦੋਂਵੇਂ ਬਾਹਿਰ ਵਾਰ ।
 ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੈਰ ਤਮਾਮ ।
 ਖੁਆਜਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਿਆ ਆਰਾਮ ।
 ਇਕ ਜਾ⁴ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਨੇ, ਕਹਿਆ ਅਲਕਸ਼ ਨੂੰ, ।
 “ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਤ ਹੋ⁵ ਆਵਸਾਂ, ਅਟਕ ਖੜਾ ਹੋ ਤੂੰ” ।
 ਅਲਕਸ਼ ਹੋਇਆ ਖੜਾ ਤੇ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਗਿਆ ।
 ਬੇ-ਆਬਾਦ ਮੁਕਾਮ ਇਕ ਉਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ।
 ਥਾਉਂ ਪੁਰਾਣਾ ਬਾਗ ਦਾ ਆਹਾ ਏਹੁ ਵੀਰਾਨ⁶ ।
 ਨਾ ਕੋ ਮਾਲਿਕ ਏਸ ਦਾ ਜਾਣੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਹਾਜ਼ਤ ਕਾਰਣ ਏਤ⁷ ਜਾ⁸, ਆਇਆ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ।
 ਇੱਟ ਉੱਖਾੜੀ ਜ਼ਿਮੀਂ ਥੀਂ ਢੇਲੇ⁹ ਕਾਰਣ ਹਾਲ ।
 ਇੱਟ ਪੁਟੀ ਜਦ ਜ਼ਿਮੀਂ ਥੀਂ ਨਜ਼ਰੀਂ ਛਪਕ¹⁰ ਪਿਆ ।

1. ਤਰਕ ਕਰਨਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਛੱਡਣਾ । 2. ਰੋਜ਼ । 3. ਦਿਨ । 4. ਜੱਗ੍ਹਾ, ਥਾਂ ਉਤੇ । 5. ਹਾਜ਼ਤ ਹੋ ਆਉਣਾ-ਟੱਟੀ (ਪਖਾਨੇ) ਜਾਣਾ । 6. ਜੰਗਲ ਉਜਾੜ । 7. ਇਸ । 8. ਜਗ੍ਹਾ, ਥਾਵੇਂ । 9. ਏਥੇ ਢੇਲੇ (ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਡਲੇ) ਨਾਲ ਹੱਥ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ । 10. ਛਿਦ੍ਰ, ਮੋਰਾ ।

ਇੱਟਾਂ ਹੋਰ ਉਖੜੀਆਂ ਰਸਤਾ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ।
 ਵਿੱਚ ਦੀ ਓਸ ਸੁਰਾਖ¹ ਦੇ ਵੇਖੇ ਬਖਤ ਜਮਾਲ।
 ਬੜਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਦੇਖਿਆ ਭਰਿਆ ਸੋਨੇ ਨਾਲ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਾਤਾ ਅਸਾਂ ਦੇ ਏਹ ਨਾਹੀਂ ਦਰਕਾਰ ॥
 ਦੌਲਤ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕਿਉਂ ਸਿਰ ਚੁੱਕਾਂ ਭਾਰ।
 ਦੱਸਾਂ ਅਲਕਸ਼ ਯਾਰ ਨੂੰ, ਉਹ ਪੁਟਵਾਵੇ ਗਾ।
 ਅੰਦਰ ਰਾਹਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ² ਉਹ ਲੁਟਵਾਵੇ ਗਾ।
 ਮੁੜਕੇ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਜਾਂ ਆਇਆ ਅਲਕਸ਼ ਕੋਲ।
 ਦੌਲਤ ਦਾ ਅਹਵਾਲ ਸਬ, ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ ਖੋਲ ॥
 ਰਾਜੀ ਹੋ ਕੇ ਅਲਕਸ਼ੇ ਕਹਿਆ, 'ਚਲ ਦਿਖਲਾਇ।
 ਦੌਲਤ ਹੈ ਯਾ ਹੋਰ ਕੁਛ, ਖੁਦ ਲੈਸਾਂ ਅਜਮਾਇ।'
 ਰਹਿਬਰ³ ਹੋ ਕੇ ਟੁਰ ਪਿਆ, ਖੁਆਜਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ।
 ਆਣ ਖਜ਼ਾਨਾ ਦੇਖਿਆ, ਅਲਕਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ।
 ਦੌਲਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਨਿਫਾਕ⁴।
 ਯਾਰ ਯਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਰੀਆਂ ਤੋੜ ਸੁੱਟੇ ਇਤਫਾਕ⁵।
 ਬਾਝ ਸੁਮਾਰੋ⁶ ਦੇਖਿਆ ਅਲਕਸ਼ ਦੌਲਤ ਮਾਲ।
 ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਓਸ ਦੇ ਪਿਆ ਨਿਫਾਕ ਵਬਾਲ⁷।
 ਦਿਲ ਅਪਨੇ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਅਲਕਸ਼ ਨਾਲ ਖਿਆਲ ॥
 'ਆ ਹੈ⁸ ਜਾਂ ਲਗ ਜੀਉਂਦਾ ਖੁਆਜਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ॥
 ਬਰਖੁਰਦਾਰੀ⁹ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲੋਂ ਹੋਗ ਨ ਮੂਲ।
 ਮਾਰਾਂ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਨੂੰ ਹੋਵੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹਸੂਲ¹⁰।'
 ਖੜਾ ਜੋ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸ¹¹ ਸੀ, ਖੁਆਜਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ॥
 ਅਲਕਸ਼ ਨੇ ਢਾਹ ਸੁੱਟਿਆ ਪਕੜ ਸਿਰੇ ਦੇ ਵਾਲ।
 ਚੜ੍ਹ ਛਾਤੀ ਤੇ ਰੱਖਦਾ ਉੱਪਰ ਹਲਕ¹² ਫੁਰੀ।
 ਦਰਦੋਂ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਦੀ ਅੱਖੀਂ ਰੱਤ ਤੁਰੀ।
 ਰੋ ਰੋ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਅਲਕਸ਼ਾ ! ਐ ਮੇਰੇ ਗਮਖ਼ੁਾਰ¹³।
 ਕੀ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਮੈਥੀਂ ਸੱਚ ਨਿਤਾਰ।

1. ਗਲੀ, ਤੋੜ। 2. ਅਰਥਾਤ-ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ। 3. ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ, ਪਥ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ। 4. ਬੇ-ਇਤਫਾਕੀ। 5. ਏਕਤਾ, ਮਿਲਵਰਤਣ। 6. ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। 7. ਫੁੱਟ (ਬੇਇਤਫਾਕੀ) ਦਾ ਭਾਰ। 8. ਹੈ। 9. ਖੁਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਕਾਮਯਾਬੀ। 10. ਹਾਸਲ, ਪ੍ਰਾਪਤ। 11. ਵਿਸ਼ਵਾਸ (ਭਰਮ ਜਾਂ ਸ਼ੱਕ), ਰਹਿਤ। 12. ਗਲੇ ਦੀ ਘੰਡੀ। 13. ਦਰਦੀ।

ਮੈਂ ਆਜਿਸਾ ਨੂੰ ਕਾਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਤੂੰ।
 ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਚਾਹਿਆ ਗਰਦਨ ਉਤੇ ਖੂੰਝੀ?।
 ਕਿੱਧਰ ਓਹ ਦਿਲਦਾਰੀਆਂ ਤੇਰਾ ਸੌਕ ਪਿਆਰ?।
 ਅੱਜ ਅਪਨੇ ਮਹਿਬੂਬ⁴ ਦੇ ਹਲਕ ਧਰੇਂ ਤਲਵਾਰ।
 ਅਲਕਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਦਿਲੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪਈ ਵਿਚਾਰ।
 "ਹਾਲ ਕਰੇਂ ਮਤ ਕਿਸੇ ਥੀਂ ਦੌਲਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ"⁵।
 "ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ⁶ ਬੁਦਾਇ ਦੀ, "ਕਹਿੰਦਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ।
 ਇਸ ਦੌਲਤ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਨਾ ਦੱਸਾਂ ਅਹਿਵਾਲ।
 ਦਸਣ ਦਾ ਤੁਧ ਖੌਫ⁷ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਾ ਦੱਸਾਂ ਮੂਲ।
 ਕਹੁ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ, ਹੋਵੇ ਕਿਆ ਵਸੂਲ⁸?
 ਅਲਕਸ਼ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਮੌੜ ਬਿਆਨ।
 "ਤੈਨੂੰ ਉਪੱਤਰ ਗੰਜ⁹ ਦੇ ਕਰ ਸੁੱਟਾਂ ਕੁਰਬਾਨ।"
 ਓੜਕ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਨੇ ਕਹਿਆ ਹੋ ਮਗਮੂਮ¹⁰।
 "ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਸੇ, ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਾਲੂਮ।
 ਮੰਨ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰਾ ਇਕ ਸਵਾਲ।
 ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰ ਦੇਖ ਮੇਰਾ ਅਹਿਵਾਲ।
 ਔਰਤ ਮੇਰੀ ਮਰੇਗੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਫ਼ਿਰਾਕ¹¹।
 ਤੜਫ ਮਰੇ ਵਿਚ ਭੁੱਖ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਬੇ-ਇਤਫ਼ਾਕ।
 ਜਾਂ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੋਵੇ ਗੁਜ਼ਰ ਮੁਹਾਰ।
 ਦੋ ਸੌ ਏਸ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਓਂ ਲੈ ਜਾਵੀਂ ਦੀਨਾਰ¹²।
 ਘਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਜਾਇਕੇ ਦੇਵੀਂ ਇਤਨਾ ਮਾਲ।
 ਨਾਲੇ ਆਖੀਂ ਹੋ ਗਿਆ ਨੌਕਰ ਬਖਤ ਜਮਾਲ।
 ਕਾਰਣ ਤੇਰੇ ਖਰਚ ਦੇ ਏਹ ਕੁਝ ਘੱਲ ਗਿਆ।
 ਨੌਕਰ ਹੋ ਖੁਆਰਜ਼ਮ¹³ ਦੇ ਤਰਫੇ ਰਾਹ ਪਿਆ।
 ਆਵੇ ਛਿਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਓਹ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਣ।
 ਫ਼ਿਕਰ ਨ ਕਰਿਓ ਦਿਲੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਕਰਿਓ ਗੁਜ਼ਰਾਨ।
 ਦੂਜੀ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਕਾਰਣ ਪਾਕ ਰਬੇ।

-
1. ਗਰੀਬ। 2. ਖੂਨ, ਕਤਲ। 3. ਦਿਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਹੱਬਤਾਂ। 4. ਹਥੀਥ (ਪਿਆਰੇ ਦੋਸਤ) ਦੇ। 5. ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ। 6. ਸਹੁੰ, ਸੁਗੰਦ। 7. ਡਰ, ਭੈ। 8. ਪ੍ਰਾਪਤ, ਹਾਸਲ। 9, ਖਜ਼ਾਨਾ। 10. ਗ਼ਮਗੀਨ, ਗ਼ਮ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੋਕਾਤਰ। 11. ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ। 12. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਢਾਈ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। 5. ਕੈਸਪੀਅਨ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਦੇਸ਼।

ਔਰਤ ਮੋਰੀ ਹਾਮਿਲਾ¹ ਘਰ ਵਿਚ ਮੋਰੇ ਹੈ ।
 ਜੇ ਪੁੱਤ ਜਾਇਆ ਓਸ ਨੇ, ਆਖੀ ਕਰਕੇ ਮਿਹਰ ।
 ਨਾਮ ਰਖਾਵੇ ਓਸ ਦਾ ਖੁਆਜਾ ਬੁਜਰਜ ਮਿਹਰ ।
 ਜੇ ਜੰਮੇ ਥੀ ਓਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਕਾਮ ।
 ਜੇ ਕੁਛ ਖੁਹਿਸ਼² ਓਸ ਦੀ, ਸੋਈ ਹੱਖੇ ਨਾਮ ।”
 ਏਹ ਵਸੀਹਤ ਸਮਝ ਕੇ ਅਲਕਸ਼ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ।
 ਛੁਰੀ ਵਗਾਈ ਹਲਕ ਤੇ, ਖੁਆਜੇ ਚਿੱਤੀ ਜਾਨ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ, ਹੋਇਆ ਬੇ-ਈਮਾਨ ।
 ਓੜਕ ਖਾਲੀ ਜਾਵਸੀ ਹੋ ਕੇ ਸਰਗਰਦਾਨ³ ।
 ਦੁਨੀਆਂ ਇਕ ਮਹਿਬੂਬ⁴ ਹੈ, ਪਰ ਹੈ ਬਾਝ ਵਫਾ⁵ ।
 ਲੱਖ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਸ ਨੇ ਮਾਰੇ ਯਾਰ ਬਣਾ ।

ਦਾਣਾ ਹੈ ਇਕ ਦਾਮ⁶ ਦਾ ਚੁਗੇ ਸੌ ਫਟਕ ਰਹੇ ।
 ਵਿੱਚ ਕਮੰਦ⁷ ਬਲਾਇ ਦੇ ਓੜਕ ਲਟਕ ਰਹੇ ।
 ਜੇਬਾ⁸ ਨਜ਼ਰੀ ਆਂਵਦੀ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਜੀਬ ।
 ਨਾਜ਼⁹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਏਸ ਦਾ ਨਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨਸੀਬ ।
 ਭੁੱਲ ਨ ਖਾਕੀ ਜਾਇਆ¹⁰, ਪਾ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਖਾਕ¹¹ ।
 ਨਹੀਂ ਤੇ ਵਿਚ ਅਫਸੋਸ ਦੇ ਰਹੇ ਗਰੇਬਾਂ¹² ਚਾਕ¹³ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਰਾਜੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਲੱਭਾ ਦੌਲਤ ਮਾਲ ।
 ਕੀਤਾ ਏਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕੁੱਲ ਤਸੱਰੁਫ¹⁴ ਹਾਲ ।
 ਗਿਰਦ ਬਗਿਰਦੇ ਬਾਗ ਦੇ ਕਰ ਦੀਵਾਰ¹⁵ ਤਿਆਰ ।
 ਬਹੁਤ ਬੁਲੰਦ ਇਮਾਰਤਾਂ ਕਰਦਾ ਅੰਦਰ ਵਾਰ ।
 ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖ ਲਵਾਂਵਦਾ, ਹਰ ਤਰਫੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ।
 ਬਾਗ ਅਜੀਬ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਕਰਕੇ ਨਕਸ਼ ਨਿਗਾਰ¹⁶ ।
 ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਵਿਚ ਏਸ ਦੇ ਕਰਦਾ ਐਸ਼ ਬਹਾਰ ।
 ਘਰ ਖੁਆਜੇ ਦੇ ਆਇਆ ਲੈ ਦੋ ਸੌ ਦੀਨਾਰ ।
 ਕਹਿਆ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਦਾ ਆਂਦਾ ਸਭ ਬਜਾ¹⁷ ।

1. ਗਰਭ-ਤੀ । 2. ਚਾਹ, ਇੱਛਾ । 3. ਜਿਸਦਾ ਸਿਰ ਚਕ੍ਰਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੈਰਾਨ, ਪਰੇਸ਼ਾਨ । 4. ਪ੍ਰੀਤਮ, ਪਿਆਰੀ ਚੀਜ਼ । 5. ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ, ਸ਼ੁਭ-ਚਿੰਤਨ । 6. ਟਕੇ ਦਾ । 7. ਫੰਧਾ । 8. ਸੋਹਣੀ, ਸੁੰਦਰ । 9. ਨਜ਼ਾਕਤ, ਚਾਉ, ਲਾਡ । 10. ਖਾਕ (ਮਿੱਟੀ) ਤੋਂ ਜਾਇਆ (ਉਪਜਿਆ-ਨਿਪਜਿਆ) ਇਨਸਾਨ । 11. ਘੱਟਾ, ਮਿੱਟੀ । 12. ਕੁੜਤੇ ਅਥਵਾ ਕੋਟ ਦਾ ਗਲਵਾਂ । 13. ਚਾਕ ਹੋਣਾ = ਫਟਣਾ । 14. ਖਰਚ । 15. ਕੰਧ । 16. ਸੂਰਤ, ਸ਼ਕਲ, ਭਾਵ-ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਜਾਵਟ । 17. ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਆ ਵੜਿਆ ਘਰ ਖੁਸ਼ੀ ਥੀਂ, ਕਰ ਪੈਗਾਮ ਅਦਾ¹ ।
ਐ ਦਿਲ ! ਬੁਜ਼ੁਰਜ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਲੈ ਆ ਨਾਲ ਇਖਲਾਸ² ।
ਅਲਕਸ਼ ਕੋਲੋਂ ਕਿਸ ਤਰਹ ਪਿਉ ਦਾ ਲਿਆ ਕਸਾਸ³ ॥੩॥

ਖੁਆਜਾ ਬਖ਼ਤ ਜਮਾਲ ਦੇ ਘਰ ਬੁਜ਼ੁਰਜ ਮਿਹਰ ਦਾ ਜਨਮ ਤੇ ਉਸਦਾ
ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਕੇ ਅਲਕਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿਉ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ॥

ਔਰਤ ਬਖ਼ਤ ਜਮਾਲ ਦੀ ਜਾਇਆ ਸੀ ਫ਼ਰਜ਼ਦ⁴ ॥

ਸੂਰਤ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੁ ਸੀ ਤੇ ਚੰਦੋਂ ਦੋਚੰਦ⁵ ।

ਜ਼ੇਬ⁶ ਸਤਰ ਚਿਹਰਿਓ⁷ ਫ਼ਮ ਫ਼ਮ ਬਰਸੇ ਨੂਰ ।

ਦਿਸਦਾ ਸਾਹਿਬ ਤਾਲਿਆ⁸ ਪਾਇਆ ਜਦੋਂ ਜ਼ਹੂਰ⁹ ॥

ਮਾਈ ਨਾਮ ਰਖਾਂਵਦੀ ਉਸ ਦਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ ਮਿਹਰ ।

ਹੁਣ ਦਿੱਤਾ ਰੱਬ ਓਸ ਨੂੰ ਗਰਦਸ਼¹⁰ ਵਿਚ ਸਿਪਹਿਰ¹¹ ॥

ਦਿਨ ਦਿਨ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਂਵਦਾ, ਕਲ ਨਾਲੋਂ ਦੋ ਚੰਦ ॥

ਨੇਕ ਸਿਤਾਰਾ ਓਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਦਾਨਿਸ਼ ਮੰਦ ।

ਮਾਈ ਕਰਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼¹² ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲ ।

ਘਰ ਵਿਚ ਨਾ ਮੁੜ ਆਇਆ ਖੁਆਜਾ ਬਖ਼ਤ ਜਮਾਲ ॥

ਔਰਤ ਨਿੱਤ ਉਡੀਕਦੀ, ਸੌ ਸੌ ਕਰੇ ਦੁਆਇ ॥

ਐਵੇਂ ਬਰਸਾਂ ਗੁਜ਼ਰਿਆਂ, ਮੁੱਦਤ ਗਈ ਵਿਹਾਇ ।

ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ ਖਾਵੰਦ¹³ ਇਕਰਾਰ ॥

ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੁੜ ਆਇਆ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਇਸ਼ਰਾਰ¹⁴ ? ॥

ਦਿਨ ਦਿਨ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਪਾਈ ਹੋਸ਼ ਸ਼ਫ਼ਾ ।

ਜਾਂ ਹੋਇਆ ਸਤ ਸਾਲ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਅਦਾ¹⁵ ॥

ਪਾਸ ਮੁਅੱਲਿਮ¹⁶ ਸੋਹਣਿਆਂ, ਮਾਈ ਨੇ ਫ਼ਰਜ਼ਦ¹⁷ ॥

ਜੋ ਸੀ ਬਖ਼ਤ ਜਮਾਲ ਦਾ ਦੋਸਤ ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ ॥

ਕੱਸਿਸ਼ ਥੀਂ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਝਬ ਹੋਇਆ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ॥

ਅਕਲ ਬੁਲੰਦੇਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਇਲਮਾਂ¹⁸ ਦੇ ਇਸ਼ਰਾਰ ॥

-
1. ਸੰਦੇਸ਼ ਅਥਵਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਕੇ । 2. ਦੋਸਤੀ, ਮਿਤ੍ਰ ਭਾਵ । 3. ਖੂਨ ਦਾ ਬਦਲਾ । 4. ਪੁਤ੍ਰ
 5. ਚੰਦ ਨਾਲੋਂ ਦੁਗਣਾ ਸੋਹਣਾ । 6. ਸੋਹਣੀ । 7. ਚਿਹਰੇ (ਮਸਤਕ) ਦੀ ਸਤਰ (ਚੋਖਾ) । 8. ਸਾਹਿ
 - ਤਾਲਿਆ, ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਸਾਲਿਕ (ਸੁਆਮੀ) । 9. ਜ਼ਹੂਰ ਪਾਉਣਾ = ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ । 10. ਚਕ੍ਰ । 11.
 - ਆਕਾਸ਼, ਆਸਮਾਨ । 12. ਪਾਲਣਾ । 13. ਪਤੀ । 14. ਭੱਤ । 15. ਚਾਲ, ਵੰਗ । 16. ਉਸਤਾਦ
 17. ਪੁਤ੍ਰ । 18. ਵਿਦਿਆ ।

ਛਹਿਮਾ¹ ਜੂ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਦਾ, ਨਾਲੇ ਅਕਲ ਬੁਲੰਦ² ॥
 ਦੀਪ ਕਿਆਸ³ ਉਸਤਾਦ ਦਾ, ਰਹਿਆ ਹੈਰਤ ਮੰਦ³ ॥
 ਆਪਨੇ ਜੋ ਉਸਤਾਦ ਥੀਂ ਕਸ਼ਫ⁴ ਨ ਹੁੰਦੇ ਮੂਲ ।
 ਜਾਹਿਰ ਆਪ ਸੁਣਾਵਦਾ, ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਮਕਬੂਲ ।
 ਨਾਲਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਦਾ, ਨਾਉਂ ਜਾਮਾਸ ਹਕੀਮ ।
 ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਤਸਨੀਫ ਥੀਂ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਅਜ਼ੀਮ⁵ ।
 ਹਿਥਾਵਸ ਸੀ ਓਸ ਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾਮ ਪਛਾਣ ।
 ਸੀ ਉਹ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤਸੱਰੁਫ⁶ ਜਾਣ ।
 ਆਜਿਜ਼⁷ ਉਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਥੀਂ ਹੋਇਆ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ।
 ਏਸ ਮੁਅੱਲਿਮ ਪਾਸ ਤਿਸ ਦਿੱਤਾ ਤਦੋਂ ਸੰਭਾਲ ।
 ਸੁਣ ਘਰ ਇਸ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਉਹ ਨੁਸਖਾ ਮੌਜੂਦ ।
 ਪਰ ਇਹ ਨਾ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਮਤਲਬ ਮਕਸੂਦ⁸ ।
 ਕਰਦਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਥੀਂ, ਇਹ ਬਿਆਨ ਉਸਤਾਦ ॥
 “ਜੇ ਹੀ ਖੁਹਿਸ਼ ਤੁੱਧ ਨੂੰ, ਲੈ ਕੇ ਕਰ ਲੈ ਯਾਦ ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ, ‘ਜੇ ਤੇ ਕਰੋ ਅਤਾ⁹ ।’
 ਇਨਸ਼ਾ ਅੱਲਾ¹⁰ ਓਸ ਨੂੰ ਸੈਂ ਪੜ੍ਹਸਾਂ ਦਿਲ ਲਾ ।”
 ਫਰਮਾਇਆ ਉਸਤਾਦ ਨੇ, ‘ਦੇਵਾਂ ਤੁਰਤ ਲਿਆ ।
 ਪਰ ਸੈਂ ਤੈਨੂੰ ਲੜਕਿਆ, ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾ ।
 ਤੇਰੀ ਅਕਲ ਬੁਲੰਦ ਹੈ, ਆਪੇ ਸਮਝ ਬਿਆਨ ।
 ਉਸਦਾ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਵਨਾ, ਨਾ ਮੇਰਾ ਇਮਕਾਨ¹¹ ।”
 ‘ਹਿਥਾਵਸ ਨਾਮਾ’ ਲੈ ਆਇਆ, ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਜਵਾਨ ।
 ਰੌਸ਼ਨ ਅੜਲ ਕਿਆਸ ਥੀਂ ਲੈਂਦਾ ਸਮਝ ਬਿਆਨ ।
 ਸਾਹਾਂ ਤੇ ਹੁਕਮਾ¹² ਦਾ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਮਜ਼ਕੂਰ¹³ ।
 ਜੋ ਕੁੱਛ ਅੱਗੇ ਹੋਵਨਾ, ਕਰ ਛਡਿਆ ਮਸਤੂਰ¹⁴ ।
 ਵਿਚ ਅਹਿਵਾਲ ਕਥਾਦ ਦੇ ਨਜ਼ਰ ਜੋ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ ।
 ਅਲਕਸ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਮਝ ਲਈ ।
 ਸਬ ਹਕੀਕਤ¹⁵ ਸਮਝਦਾ ਜਿਉਕਰ ਲੱਭਾ ਗੰਜ¹⁶ ।

-
1. ਸਮਥ, ਸੌਚ, ਗਿਆਨ । 2. ਅੜਲੀ ਅਨੁਮਾਨ । 3. ਹੈਰਾਨ, ਅਸਚਰਜ । 4. ਭੇਦ, ਰਹੱਸ ।
 5. ਵੱਡੀ, ਬਿਹਤ । 6. ਕਬਜ਼ੇ । 7. ਮਜ਼ਬੂਰ, ਤੰਗ, 8. ਮਕਸਦ, ਭਾਵ । 9. ਦੇਦਿਉਂ । 10. ਰੱਬ ਚਾਹੋ
 ਤਾਂ । 11. ਅਰਥਾਤ-ਸੈਕੋਂ ਮੁਮਕਿਨ ਅਥਵਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ । 12. ਹਕੀਮ (ਫਿਲਾਸਫਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ । 13.
 ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ । 14. ਲਿਖ ਛੱਡਿਆ ਸੀ । 15. ਹਾਲ, ਸਮਾਂ-ਚਾਰ । 16. ਖਜ਼ਾਨਾ ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਨੂੰ ਅਲਕਸ਼ ਕੀਤਾ ਰੰਜ ।
 ਸਮਝ ਹਕੀਕਤ ਪੁੱਛਦਾ ਮਾਈ ਥੀਂ ਅਹਿਵਾਲ ।
 “ਬਾਪ ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਕਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਸੇ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ? ।”
 ਕਹਿਆ, “ਨੌਕਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੈ ਤੇਰਾ ਬਾਪ ਪਸੰਦ¹ ।
 ਜਾਂ ਆਹਾ² ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਕਮ³ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਐ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ ।”
 ਫਿਰ ਕਹਿਆ, “ਦਸ ਕੌਣ ਹੈ ਅਲਕਸ਼ ਨਾਮ ਵਜ਼ੀਰ ?
 ਹੁਣ ਉਹ ਕਿਸ ਮਕਾਨ ਹੈ, ਇਹ ਭੀ ਕਰ ਤਕਦੀਰ⁴ ?”
 ਕਹਿਆ, “ਉਹ ਹੈ ਜੀਵਦਾ ਬਾਪ ਤੇਰੇ ਦਾ ਯਾਰ ।
 ਆਹਾ ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਥੀਂ, ਉਸ ਦਾ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ।”
 ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨਾ ਬੋਲਿਆ, ਉਸ ਥੀਂ ਅੱਗੇ ਮੂਲ ।
 ਕਰਦਾ ਖਿਦਮਤ ਮਾਂ ਦੀ, ਕਦੀ ਨਾ ਕਰੇ ਅਦੂਲ⁵ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਿਆ, “ਮਾਉਂ ਨੇ, “ਸੁਣ, ਫ਼ਰਜ਼ੰਦਾ ! ਤੂੰ ।
 ਖਰਚ ਜੋ ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਖਾਵਣ ਨੂੰ ।
 ਹੁਣ ਉਹ ਸਾਰਾ ਖਾ ਲਿਆ, ਕਰ ਕੋਈ ਤਦਬੀਰ ।
 ਹੋਈ ਬਾਝੋਂ ਖਰਚ ਦੇ ਮੈਂ ਵਿਚ ਗਮਾਂ ਅਸੀਰ⁶ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਮਾਈ ! ਨਾ ਕਰੀਂ ਤੂੰ ਜੋ ਦਿਲ ਗਮਨਾਕ⁷ ।
 ਰਿਜ਼ਕ ਦਹਿੰਦਾ⁸ ਕੁੱਲ ਦਾ ਖਾਲਿਕ⁹ ਮਾਲਿਕ ਪਾਕ¹⁰ ।
 ਇਹ ਗਲ ਕਹਿ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਲ ਹੋਇਆ ਉਠੋ ਰਵਾਨ¹¹ ।
 ਹੱਟੀ ਨਾਲ ਤੁਆਮ¹² ਦੇ ਇਕ ਜਾ ਭਰੀ ਮਕਾਨ ।
 ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਖਬਾਜ਼¹³ ਦੇ ਕਰਦਾ ਆਣ ਅਵਾਜ਼ ।
 “ਤੂੰ ਧੜੀ ਦੇ ਰੋਟੀਆਂ ਝਬ ਦੇ, ਐ ਖੱਬਾਜ਼ ।”
 ਕਹਿਆ, ਦੇਖ ਖਬਾਜ਼ ਨੇ, “ਕੀਮਤ ਕਰੀਂ ਅਦਾ ।
 ਜਾਂ ਤੂੰ ਕੀਮਤ ਦੋਉ, ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ ਤੋਲ ਗਿਜ਼ਾ¹⁴ ।
 ਕਹਿਆ, ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, “ਕੀਮਤ ਦਿਆਂ ਨ ਮੂਲ ।

1. ਮਨਸੂਰ, ਪ੍ਰਵਾਨ । 2. ਸੀ । 3. ਪੇਟ । 4. ਤਕਰੀਰ ਕਰਨਾ, ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸਣਾ । 5. ਅਦੂਲ
 ਕਰਨਾ ਹੁਕਮ ਦਾ, ਆਗਿਆ ਨਾ ਮੰਨਣਾ, ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਮਾਂ ਦੀ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ । 6.
 ਫਸੀ ਹੋਈ । 7. ਗਮਗੀਨ, ਚਿੰਤਾਵਾਨ । 8. ਦਾਤਾ, ਦੇਣ ਵਾਲਾ । 9. ਕਰਤਾਰ, ਸਿਰਜਨਹਾਰ । 10.
 ਪਵਿਤ੍ਰ । 11. ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ, ਚਲੇ ਜਾਣਾ । 12. ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ । 13. ਖੱਬਾਜ਼, ਤੰਦੂਰ ਵਾਲਾ,
 ਲਾਂਗਰੀ । 14. ਭੋਜ, ਭ ਵ-ਰੋਟੀ ।

ਮੁਫਤ ਆਹੀ ਮੈਂ ਤੁੱਧ ਥੀਂ, ਕਰਾਂ ਤੁਆਮ ਮਅਮੂਲ¹ ।”
 ਓਹ ਕਹਿੰਦਾ, “ਦੀਵਾਨਿਆ ! ਰੋਟੀ ਕਰੋਂ ਸਵਾਲ ।
 ਇਕ ਮੰਗੋਂ ਮੈਂ ਦੇਵਸਾਂ, ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਤੁਆਲ² ।”
 ਕਹਿਆ, ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, ‘ਐ ਖੱਬਾਜ਼ ਹਰਾਮ ।
 ਮੈਂ ਹਾਂ ਤੇਰਾ ਜਾਣ ਦਾ, ਹਾਲ ਅਹਿਵਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਵਿਚੋਂ ਗੱਲੋਂ³ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗੱਲਾ ਲਵੇਂ ਚੁਰਾਇ ।
 ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਤੁੱਧ ਦਾ ਅੱਜ ਤਕ ਰਿਹਾ ਸਦਾਇ⁴ ।
 ਸੁਲਤਾਨੀ ਅੰਬਾਰ⁵ ਦਾ ਰਲਿਆ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ।
 ਖਾਂਦੇ ਹੋ ਰਲ ਜਾਲਮੋਂ ! ਮਿਸਕੀਨਾਂ⁶ ਦਾ ਮਾਲ ।
 ਜੇ ਨਾਂ ਦੇਵੇਂ ਰੋਟੀਆਂ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰਾਂ ।
 ਅੱਗੇ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ਦੇ ਭੇਤ ਅਯਾਨ⁷ ਕਰਾਂ ।
 ਪਕੜੇ ਤੈਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਦੇਵੇ ਪਕੜ ਸਜ਼ਾ ।
 ਖਾਧਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ ਅਦਾ ।”
 ਆਹੋ⁸, “ਅੱਗੇ ਠੀਕ ਸੀ, ਏਵੇਂ ਹਾਲ ਅਹਿਵਾਲ ।”
 ਹੋਸ਼ ਭੁਲੀ ਖੱਬਾਜ਼ ਦੀ, ਸਿਰ ਤੇ ਪਿਆ ਵਬਾਲ⁹ ।
 ਪੈਰੀਂ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ ਮਿਹਰ ਦੇ ਆ ਡਿਗਿਆ ਖੱਬਾਜ਼ ।
 “ਧੜੀ ਦਿਆਂ ਨਿਤ ਰੋਟੀਆਂ, ਨਾ ਕਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਰਾਜ਼¹⁰ ।”
 ਮਿੰਨਤ ਦਾਰੀ ਓਸਦੀ ਖੁਆਜ਼ਾ ਕਰੇ ਕਬੂਲ ।
 ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਥੀਂ ਰੋਟੀਆਂ ਟੁਰ ਪੈਂਦਾ ਮਕਬੂਲ ।
 ਬਿਰੀਆਂ ਗਰ¹¹ ਦੀ ਹੱਟ ਤੇ ਕੀਤਾ ਆਣ ਸਵਾਲ ।
 “ਦੇਹ ਕਬਾਬ ਇਕ ਸੇਰ ਭਰ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ¹² ।”
 ਬਿਰੀਆਂ ਗਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਮੁੱਲ ਲਿਆਇਓਂ ਕੀ ?”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ ਮਿਹਰ ਨੇ, “ਦਿਆਂ ਨ ਕੁਝ ਕਦੀ ।”
 “ਐਵੇਂ ਕਹਿਆ ਨ ਦੇਵਸਾਂ, ਮੰਗੋਂ ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ?”
 ਫਰਮਾਇਆ ‘ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ, ਤੇਰਾ ਹਾਲ ਜਿਵੇਂ ।
 ਰਈਆ¹³ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਸ਼ਾਹੀ ਕੱਲਾ ਬਾਨ¹⁴ ।

-
1. ਭੋਜਨ (ਤੁਆਮ) ਮਾਮੂਲ (ਰੋਜ਼ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਮੁਤਾਬਿਕ) । 2. ਹੱਕ ਤਾਲਾ-ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ । 3. ਮੱਕ
 ਅਨਾਜ, ਜੋ ਕਹਿਤ (ਅਕਾਲ) ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ । 4. ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ । 5. ਸ਼ਾਹੀ ਢੇਰ
 6. ਗਰੀਬਾਂ, ਅਨਾਥਾਂ । 7. ਪ੍ਰਗਟ, ਜ਼ਾਹਿਰ । 8. ਆਖ, ਕਹੋ । 9. ਭਾਰ, ਬੋਝ । 10. ਭੇੜ । 11
 ਕਬਾਬ ਭੁੰਨਣ ਵਾਲਾ । 12. ਹਾਲ, ਹੁਣ । 13. (ਇੱਕ) ਘਸਿਆਰਾ । 14. ਅਨਾਜ ਦੇ ਕੋਠੇ
 ਰੱਖਿਅਕ ।

ਘੋੜੇ ਨਿੱਤ ਚੁਰਾਇ ਕੇ ਕਰੇਂ ਕਬਾਬ ਪਛਾਨ ।
 ਦੱਸਾਂ ਸਾਹ ਕਬਾਬ ਨੂੰ, ਫੜਿਆ ਜਾਵੇਂ ਤੂੰ ।
 ਹਾਲ ਤੇਰਾ ਫਿਰ ਹੋਵਸੀ ਬੰਦੀ¹ ਵਿੱਚ ਜਬੂ² ।
 ਬਿਰੀਆਂ ਗਰ ਤਦ ਕੰਬ ਕੇ ਪੈਰੀਂ ਪੌਂਦਾ ਆਇ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਨਿੱਤ ਕਬਾਬ ਲੈ, ਪਰ ਉਹ ਰੱਖ ਛੁਪਾਇ ।”
 ਐਵੇਂ ਨਿੱਤ ਲਿਆਂਵਦਾ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਤੁਆਮ
 ਮੁੱਦਤ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਵਿਚ ਜੁ ਮਤੇ ਆਰਾਮ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਬੁਜੁਰਜ ਮਿਹਰ ਬੀਂ ਮਾਈ ਕਰੇ ਸਵਾਲ ।
 “ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਅੱਜ ਸਾਗ ਦੀ ਖੁਹਿਸ ਕਰੇ ਕਮਾਲ ।”
 ਨਾਲੇ ਕਹਿਆ ਮਾਂ ਨੇ, “ਸੁਣ, ਐ ਚਸਮਿ ਚਿਰਾਗ³ ।
 ਸਾਗ ਬਬੇਰਾ ਸੁਣੀਂਦਾ ਅਲਕਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬਾਗ ।
 ਸੀ ਉਹ ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਦਾ ਦੋਸਤ ਖੁਹਿਸਮੰਦ ।
 ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਗ ਬੀਂ ਸਾਗ ਲਿਆ, ਫਰਜੰਦ ।”
 ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਉਠ ਟੁਰ ਪਿਆ ਉਤਵਲ ਤੁਰਤ ਪਲੱਟ ।
 ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਬਾਗ ਦੇ ਆਣ ਵਜਾਈ ਸੱਟ ।
 ਸੁਣ ਆਵਾਜ਼ਾ ਬਾਗਬਾਂ⁴ ਦਰ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਆਇ ।
 ਸੂਰਤ ਸੋਹਣੀ ਦੇਖ ਕੇ ਰਹਿਆ ਦੰਗ ਖੜਾ ।
 ਅਰਜ਼ ਕਰੇ, “ਸਾਹਜ਼ਾਦਿਆ ! ਆਇਆ ਹੈਂ ਕਿਸ ਕਾਰ⁵ ?
 ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਖੜਾ ਕਿਉਂ ? ਆ ਜਾ ਅੰਦਰ ਵਾਰ !”
 ਕਹਿਆ, ਬੁਜੁਰਜ ਮਿਹਰ ਨੇਂ, “ਐ ਮਾਲੀ ! ਪੁਰਕਾਰ⁶ ।
 “ਲੈ ਕੀਮਤ ਤੇ ਸਾਗ ਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਨ ਕਾਰ ।”
 ਮਾਲੀ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ, “ਜੋ ਚਾਹੇਂ ਲੈ ਜਾ ।
 ਪਰ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਬਾਗ ਦੇ ਕਦਮ ਰੰਜਾ ਫਰਮਾ⁷ ।”
 ਤਾਂ ਖੁਆਜਾ ਵਿਚ ਬਾਗ ਦੇ ਦਾਖਿਲ ਹੋਇਆ ਆ ।
 ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੇ ਬਾਗ ਦੇ ਹੋਇਆ ਬਾਪ ਫਨਾ⁸ ।
 ਅਲਕਸ ਸੀ ਵਿਚ ਬਾਗ ਦੇ ਆਹਾ ਇਕ ਦਰ ਵੱਲ ।
 ਬੈਠਕ ਲਈ ਬਣਵਾਇਆ, ਹੈਸੀ ਇਕ ਮਹੱਲ ।
 ਇਕ ਮਹੱਲ ਅਜੀਬ ਤੇ ਆਹਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ।

1. ਜੇਲ ਖਾਨਾ । 2. ਜਬੂਨ, ਕੈੜਾ, ਬੁਰਾ, ਮੰਦਾ । 3. ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾ, ਅਰਥਾਤ-ਪੁਤ੍ਰ । 4. ਬਾਗਬਾਨ ਬਾਗ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ । 5. ਕੰਮ । 6. ਕੰਮ ਦੇ ਲੱਦੇ ਹੋਏ । 7. ਕਦਮ ਰੰਜਾ ਫਰਮਾਉਣਾ-ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਣਾ । 8. ਨਸ਼ਟ ।

ਅਲਕਸ਼ ਤਦ ਵਿਚ ਓਸ ਦੇ ਬੈਠਾ ਕਰੇ ਧਿਆਨ ।
 ਡਿੱਠਾ ਇਕ ਜਵਾਨ ਹੈ ਸੂਰਤ ਨੂਰ¹ ਜ਼ਹੂਰ² ।
 ਆਇਆ ਅੰਦਰ ਬਾਗ ਦੇ ਮਾਲੀ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਖਾਮੋਸ਼³ ਹੋ ਗਏ ਨ ਕਾਈ ਗੱਲ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਆ ਗਏ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸ ਮਹੱਲ
 ਬੈਠਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਤੇ ਮਾਲੀ ਕਾਰ ਕਰੇ ।
 ਕਾਰਣ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਦੀ ਸਾਗ ਤਿਆਰ ਕਰੇ ।
 ਸਾਡੀ ਸੀ ਇਕ ਬੱਕਰੀ ਆਈ ਇਤ ਮਕਾਨ ।
 ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਰੁੱਖ ਥੀਂ ਕਰ ਕੇ ਤੰਗ ਮਕਾਨ ।
 ਚਾਹੇ ਸਬਜ਼ੀ ਖਾਵਨੀ, ਜ਼ੋਰ ਕਰੇ ਸੌ ਵਾਰ ।
 ਦਿੱਤਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ ਮਿਹਰ ਨੇ ਰੱਸਾ ਗਲੋਂ ਉਤਾਰ ।
 ਹੋ ਆਜ਼ਾਦ ਜੁ ਬੱਕਰੀ ਵੜੀ ਅੰਦਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ⁴ ।
 ਗੁਲ ਮੇਵਾ ਚੁਣ ਖਾਵਦੀ ਕਰਦੀ ਰੁੱਖ ਖੁਆਰ ।
 ਮਾਲੀ ਦੀ ਵਲ ਬੱਕਰੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ।
 ਮੋੜ ਬੱਧੀ ਫਿਰ ਰੁੱਖ ਥੀਂ ਜਾਤਾ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ।
 ਮਾਲੀ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਦੇ ਫਿਰ ਹੋਇਆ ਮਸ਼ਗੂਲ⁵ ।
 ਫਿਰ ਓਵੇਂ ਹੀ ਬੱਕਰੀ ਕਰੇ ਆਰਾਮ ਨ ਮੂਲ ।
 ਖੁਆਜਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਓਵੇਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ।
 ਰੱਸਾ ਗਲ ਥੀਂ ਓਸਦੇ ਦਿੱਤਾ ਝੱਬ ਉਤਾਰ ।
 ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਬੱਕਰੀ ਫਿਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਵੜੀ ।
 ਤੋੜ ਗਵਾਏ ਗੁਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵਿਚ ਘੜੀ ।
 ਮਾਲੀ ਨੇ ਗੁਲ ਖਾਵਦੀ ਬੱਕਰੀ ਵੇਖ ਲਈ ।
 ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਜਾਤਾ ਆਣ ਪਈ ।
 ਨਾਲ ਗਜ਼ਬ ਦੇ ਮਾਰਦਾ ਲਾਠੀ ਇਕ ਉਠਾ ।
 ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਤੇ ਬੱਕਰੀ ਹੋਈ ਤੁਰਤ ਫੁਨਾ⁶ ।
 ਖੁਆਜਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਕਹਿਆ ਮਾਲੀ ਨੂੰ ।
 “ਕੀਤੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਮਾਲੀਆ ! ਇਕ ਸੱਟੇ ਤਿੰਨ ਖੂੰ⁷ ।”
 ਮਾਲੀ ਕਹਿੰਦਾ, “ਬੱਕਰੀ, ਹੋਈ ਇਕ ਫੁਨਾ ।
 ਖੁਨ ਹੋਏ ਤਿੰਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਆਖ ਸੁਣਾ ।”

1. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । 2. ਉਠਦਾ ਹੋਇਆ ।। 3. ਚੁੱਪ । 4. ਥਾਗ । 5. ਸੁਰਲ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਿਆ । 6
 ਨਾਸ਼ ਹੋਈ ਭਾਵ-ਮਰ ਗਈ । 7. ਖੁਨ, ਕਤਲ ।

ਖੁਆਜਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਏਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਕਮ¹ ਪਛਾਨ ।
 ਡੱਬਾ ਇਕ ਸਿਆਹ ਹੈ, ਹੈਂ ਦੋ ਬੱਚੇ ਜਾਨ ।
 ਬੱਚੇ ਰੰਗ ਸਿਆਹ ਦੇ ਪੈਰ ਸਫੈਦ ਤਮਾਮ ।
 ਤੂੰ ਮਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਮ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਖਾਮ² ।”
 ਆਹਾ ਅਲਕਸ਼ ਵੇਖਦਾ ਤਾਕੀ ਥੀਂ ਅਹਿਵਾਲ ।
 ਸੁਣਿਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਦਾ, ਸਭ ਜਵਾਬ ਸਵਾਲ ।
 ਮਾਲੀ ਤਾਈਂ ਅਲਕਸ਼ੇ ਫਰਮਾਈ ਏਹ ਗੱਲ ।
 “ਬੱਕਰੀ ਸਣੇ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਲੈ ਆ ਮੇਰੀ ਵੱਲ ।”
 ਖੁਆਜੇ ਨੂੰ ਸਣ ਬੱਕਰੀ, ਮਾਲੀ ਨਾਲ ਲਿਆ ।
 ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਸ਼ਰੀਰ³ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਆ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਪੁੱਛਦਾ, “ਲੜਕਿਆ ! ਕਿਸ ਦਾ ਹੈਂ ਫਰਜੰਦ ?”
 ਕਹਿਆ, “ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਦਾ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਦਿਲਬੰਦ⁴ ।”
 ਅਲਕਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ, “ਬਾਪ ਤੁਧ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ? ਫਰਮਾ ।”
 ਕਹਿਆ, “ਮੈਂ ਨਾ ਦੇਖਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਕਾ ।”
 ਫੇਰ ਕਿਹਾ, “ਇਕ ਬੱਕਰੀ, ਮਾਲੀ ਕੀਤਾ ਖੂਨ ।
 ਜਾਨਾਂ ਤਿੰਨ ਗਵਾਈਆਂ, ਕਿਵੇਂ ਕਹਿਸੇਂ ਤੂੰ ।
 ਬਾਕੀ ਕਹਿ ਦੇ ਕਿਆ ਹੈ, ਆਵੇਂ ਅਸਾਂ ਯਕੀ⁵ ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ, “ਇਹ ਗਲ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ।
 ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਮ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਹਨ ਕੈਦ ।
 ਇਕ ਡੱਬਾ ਹੈ ਦੂਸਰਾ ਕਾਲਾ ਪੈਰ ਸਫੈਦ ।
 ਜਾਂ ਮਾਲੀ ਨੇ ਏਸ ਤੇ ਸੱਟ ਚਲਾਈ ਸੀ ।
 ਚਸਮ⁶ ਡੱਬੇ ਦੀ ਲਾਠੀਓਂ ਤੋੜ ਗਵਾਈ ਸੀ ।”
 ਸੁਣ ਬੱਕਰੀ ਦਾ ਅਲ-ਕਸ਼ੇ ਪੇਟ ਕਰਾਇਆ ਸਿੱਕ⁷ ।
 ਜੋ ਖੁਆਜੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਡਿਠਾ ਸੋ ਕੁਝ ਹੱਕ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈਰਤ ਮੰਦ ।
 ਬੇਟਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਦਾ ਡਿੱਠਾ ਅਕਲ ਬੁਲੰਦ⁸ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕਰਦਾ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ।
 “ਮਾਲੁਮ⁹ ਏਸ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਆਣ ਡਿੱਠੇ ਇਸਰਾਰ¹⁰ ।

1. ਪੇਟ । 2. ਕੱਚੇ । 3. ਸ਼ਰੀਰ (ਕੈੜੇ ਜਾਂ ਬਦ) ਆਦਮੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ । 4. ਦਿਲ ਦਾ
 ਟੁਕੜਾ, ਅਰਥਾਤ-ਪੁਤ੍ਰ । 5. ਯਕੀਨ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਭਰੋਸਾ । 6. ਅੱਖ । 7. ਚਾਕ ਅਥਵਾ ਟੁਕੜੇ । 8. ਅਕਲ
 ਦਾ ਟੁਕੜਾ (ਉੱਚ) । 9. ਮਾਲੂਮ । 10. ਭੇਤ ।

ਮੈਂ ਜੋ ਹੱਥੀਂ ਮਾਰਿਆ ਖੁਆਜਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ।
 ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਸੀ ਜਾਣਦਾ, ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਅਹੋਵਾਲ ।
 ਕਤਲ ਕਰਾਵਾਂ ਏਸ ਨੂੰ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅੱਜ ਜ਼ੋਰ ।
 ਮਤ ਏਹ ਵੇਲਾ ਪਾਇ ਕੇ ਕੁਝ ਉਠਾਵੇ ਸ਼ੌਰ¹ ।”
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਅਲਕਸ਼ ਪਾਸ ਸੀ, ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਜਾਣ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਨੇ ਝਬ ਓਸ ਨੂੰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਫੁਰਮਾਨ² ।
 “ਇਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਬਾਗ ਦੇ ਗੋਸ਼ੇ³ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾ ।
 ਕੱਢ ਕਲੇਜਾ ਏਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਭੁੰਨ ਖਵਾ ।”
 ਓਹ ਸਿਪਾਹੀ ਹਬਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਸੀ ।
 ਆ ਵੜਿਆ ਤਕਦੀਰ ਥੀਂ ਏਧਰ ਕਿਵੇਂ ਕਦੀ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਦੀ ਧੀ ਨਿੱਕਲੀ ਉਸ ਦੇ ਪਈ ਧਿਆਨ ।
 ਉਸ ਤੇ ਆਸ਼ਿਕ ਹੋਇ ਕੇ ਹੋਇਆ ਸਰਗਰਦਾਨ⁴ ।
 ਪਏ ਕਮੰਦ⁵ ਦੋ ਜੁਲਫ⁶ ਦੇ ਹੋਇ ਗਇਆ ਪਾਬੰਦ ।
 ਚਸਮ ਲੁਟੇਰੀ ਲੁੱਟਿਆ, ਰਹਿਆ ਹੈਰਤਮੰਦ ।
 ਅੱਖੀਂ ਨਾਜ਼ਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਅਸਰ ਗਈਆਂ ਕਰ ਖੂਬ ।
 ਝਲਕ ਪਰੀ ਦਾ ਦੇਖਿਆ, ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਮਜਜ਼ੂਬ⁷ ।
 ਇੱਕ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖਿਆ, ਸੀਨੇ ਜ਼ਰਬ⁸ ਲਗੀ ।
 ਤਨ ਮਨ ਉਸ ਦਾ ਸਾੜਿਆ, ਇਸਕੋਂ ਲਾਟ ਵਗੀ ।
 ਹੋ ਖਾਦਿਮ⁹ ਵਿਚ ਏਸ ਥਾਂ ਅਲਕਸ਼ ਨਾਲ ਰਹਿਆ ।
 ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਵਿਚ ਇਸਕ ਦੇ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਰਹਿਆ ।
 ਮਾਸੂਕਾਂ¹⁰ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਆ ਗੁਲਾਮ¹¹;
 ਜੇ ਦੇਖੇ ਮਹਿਬੂਬ ਤਾਂ ਪਾਵੇ ਕਦੀ ਆਰਾਮ ।
 ਹੁਕਮੇ ਨਾਲ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਹਬਸ਼ੀ ਉਠ ਪਇਆ ।
 ਖੁਆਜਾ ਬੁਜ਼ਰਜ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਪਕੜ ਲਇਆ ।
 ਖੜ¹² ਗੋਸ਼ੇ ਵਿਚ ਬਾਗ ਦੇ ਲੱਗਾ ਕਰਨ ਫਨਾ ।
 ਖੁਆਜੇ ਕਹਿਆ, “ਜ਼ਾਲਮਾਂ ! ਮਤ ਰਹਿਸੇਂ ਪਛੁਤਾ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਸੇਂ ਪਾਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਮੁਰਾਦ ?
 ਮੇਰੀ ਬਰਕਤ ਪਾਵਸੇਂ ਮਤਲਬ ਹੋ ਦਿਲਸ਼ਾਦ¹³ ।”

1. ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ, ਬਗ਼ਾਵਤ । 2. ਹੁਕਮ । 3. ਨੁੱਕਰ । 4. ਆਵਾਰਾ । 5. ਫੰਦੇ । 6. ਲਿਟਾਂ ।
 7. ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ । 8. ਚੋਟ । 9. ਦਾਸ, ਸੇਵਾਦਾਰ । 10. ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ । 11. ਟਹਿਲੂਆ । 12. ਲੈ
 ਜਾ ਕੇ । 13. ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਕੇ ।

ਸੁਣ ਹਬਸ਼ੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ, ਕਹਿੰਦਾ ਖੁਆਜੇ ਨੂੰ ।
 “ਮੇਰੀ ਕਿਆ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਆਖ ਸੁਣਾਵੀਂ ਤੂੰ ?”
 ਕਹਿਆ “ਹੈਂ ਤੂੰ ਹਬਸ਼ ਦਾ, ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਤੌਰਾਰ¹ ।
 ਆਇਓਂ ਤਰਫ ਮਦਾਇਨੋਂ ਕਰਦਾ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਦੀ ਧੀ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਏਥੇ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ।
 ਅਕਲ ਤੇਰੀ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਿਆ ! ਇਸ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਈ ।”
 ਹਬਸ਼ੀ ਦਾ ਸੁਣ ਹੋ ਗਿਆ ਖੁਆਜੇ ਤੇ ਇਤਕਾਦੀ² ।
 ਅਰਜ਼ ਕਰੇ, “ਦੱਸ ਮਿਲੇਗੀ ਮੈਨੂੰ ਕਦੋਂ ਮੁਰਾਦ ?”
 ਕਹਿਆ, “ਮੈਨੂੰ ਕਤਲ ਜੇ ਨਾਹ ਕਰੇਂਗਾ ਤੂੰ ।
 ਅੰਦਰ ਚਾਲੀ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਪਾਵੇਂ ਮਤਲਬ ਨੂੰ ।”
 ਕਰਦਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਥੀਂ ਹਬਸ਼ੀ ਫੇਰ ਸਵਾਲ ।
 “ਅਲਕਸ਼ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਮਾਲੁਮ ਹਾਲ ।
 ਕੀ ਉਸ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ਹੈ, ਕੀ ਕੁਝ ਦਿਆਂ ਲਿਜਾ ?
 ਬਦਲੇ ਤੇਰੇ ਕਾਲਜੇ ਕੀ ਤਿਸ ਦਿਆਂ ਖੁਲਾ ?”
 ਫ਼ਰਮਾਇਆ, “ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾ, ਹਰਗਿਜ਼ ਦੇਰ ਨ ਲਾ ।
 ਔਰਤ ਵੇਚੇ ਬੱਕਰੀ, ਉਸ ਥੀਂ ਮੁੱਲ ਲਿਆ ।
 ਕੱਢ ਕਲੇਜਾ ਓਸ ਦਾ ਅਲਕਸ਼ ਨੂੰ ਹੁਣ ਦੇਹ ।
 ਆਖੀਂ ਓਸ ਜਵਾਨ ਦਾ ਖਾਇ ਕਲੇਜਾ ਏਹ ।”
 ਹਬਸ਼ੀ ਕਹਿੰਦਾ, “ਕਾਲਜਾ ਲੈਸੀ ਓਹ ਪਛਾਣ ।
 ਨਾਲ ਕਲੇਜੇ ਬੱਕਰੀ ਕਦੋਂ ਮਿਲੇ ਇਨਸਾਨ³ ।”
 ਕਹਿਆ, “ਉਸ ਵਿਚ ਬੱਕਰੀ, ਆਦਮ ਦੀ ਤਾਸੀਰ⁴ ।
 ਉਸ ਨੇ ਆਦਮਜ਼ਾਦੇ⁵ ਦਾ ਪੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ੀਰ⁶ ।
 ਜ਼ਨ⁷ ਵੇਚੇ ਜੋ ਬੱਕਰੀ ਹੈ ਅੰਦਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ।
 ਲੜਕੀ ਉਸ ਦੀ ਧੀਅ ਦੀ ਮੌਈ ਜੰਮਦਿਆਂ ਸਾਰ ।
 ਬੱਚਾ ਜਾਇਆ ਬੱਕਰੀ, ਹੋਈ ਤੁਰਤ ਫ਼ਨਾ ।
 ਧੀ ਉਸ ਦੀ ਨੇ ਪਾਲਿਆ ਬੱਚਾ ਸ਼ੀਰ ਚੁੰਘਾ ।
 ਬੱਚਾ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੀਰ ਥੀਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ੂਬ ਜਵਾਨ ।
 ਭੁੱਖੀ ਬੁੱਢੀ ਵੇਚਦੀ ਹੁਣ ਬਾਜ਼ਾਰੇ ਆਨ ।”
 ਸੁਣ ਹਬਸ਼ੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ।

1. ਚੋਰ, ਠੱਗ, ਤੇਜ਼ ਸ਼ਬਾਨ ਵਾਲਾ । 2. ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਭਰੋਸਾ । 3. ਆਦਮੀ, ਮਨੁੱਖ । 4.
 ਅਸਰ । 5. ਇਨਸਾਨ । 6. ਦੁੱਧ । 7. ਔਰਤ, ਤ੍ਰੀਮਤ ।

ਬੁੱਢੀ ਡਿੱਠੀ ਪੁੱਛਿਆ, ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਖਲੋ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਕਰੀਰ ।
 ਓਵੇਂ ਬੁੱਢੀ ਦੱਸਦੀ ਰੋ ਰੋ ਹਾਲ ਜ਼ਹੀਰ¹ ।
 ਦੇ ਕੀਮਤ ਲੈ ਆਇਆ, ਕੀਤਾ ਜਿਗਰ ਕਬਾਬ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਦੀ ਵਿਚ ਖਿਦਮਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੇ ਸ਼ਿਤਾਬ² ।
 ਅਲਕਸ਼ ਖਾਵੇ ਕਾਲਜਾ, ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਸਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਲ ਖੁਆਰ ।”
 ਆਇਆ ਘਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ, ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਜਵਾਨ ।
 ਖਿਦਮਤ ਅੰਦਰ ਮਾਂ ਦੇ ਕਰਦਾ ਖੁਸ਼³ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ।
 ਦੇਖੋ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਓਸੇ ਰਾਤ ।
 ਆਈ ਹੈਸੀ ਖਵਾਬ⁴ ਇਕ ਭੁੱਲ ਗਈ ਪਰ ਬਾਤ ।
 ਫ਼ਜ਼ਰੇ⁵ ਸਦ ਮੁਅਤਬਰਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਵਜ਼ੀਰ ।
 ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਖਵਾਬ ਦੀ ਓਨ੍ਹਾਂ ਥੀਂ ਤਾਬੀਰ⁶ ।
 “ਖ਼ਾਬ ਜੋ ਰਾਤੀਂ ਸੁੱਤਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਆਈ ਸੀ ।
 ਭੁੱਲੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲੇ ਥੀਂ, ਦੱਸੋ, ਹੈ ਸੀ ਕੀ ?”
 ਸਭਨਾ ਕਹਿਆ, “ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਜੇ ਤੂੰ ਦੱਸੋ ਖ਼ਾਬ ।
 ਸੁਣਕੇ ਹਾਲਤ ਖ਼ਾਬ ਦੀ, ਸੱਕਾਂ ਆਖ ਜਵਾਬ ।
 ਹੁਣ ਜੋ ਤੇਰੇ ਦਿਲੇ ਥੀਂ ਭੁੱਲ ਗਈ ਉਹ ਬਾਤ ।
 ਕੀ ਜਾਣਾ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਤੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਰਾਤ ?”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕਰਦਾ ਤੰਗ ਕਬਾਦ ।
 “ਦੱਸੋ, ਖ਼ਾਬ ਨਜ਼ੁਮੀਓਂ ! ਮੈਨੂੰ ਰਹੀ ਨ ਯਾਦ ।”
 ਬਿਨ ਸੁਣਿਆਂ ਬਿਨ ਦੇਖਿਆਂ, ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿਆ ।
 ਫਿਕਰ ਪਿਆ ਦਿਲ ਸਾਰਿਆਂ, ਗਲੀਂ ਜੰਜਾਲ ਪਿਆ ।
 ਗੁੱਸੇ ਅੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤਪ ਤਪ ਹੋਇਆ ਲਾਲ ।”
 “ਬੋਲੋ, ਝਬਦੇ ਆਕਲੋ⁷ ! ਕਹੋ ਹਕੀਕਤ ਹਾਲ ।”
 ਫਿਰ ਸਭਨਾਂ ਥੀਂ ਗੁਜ਼ਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਅਲਕਸ਼ ਨੂੰ ।
 “ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਨੌਕਰਾਂ ਸਬ ਥੀਂ ਵੱਡਾ ਤੂੰ ।
 ਜੇ ਨਾ ਮੇਰੀ ਖ਼ਾਬ ਨੂੰ ਲੱਭੇਂਗਾ, ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਕਸਮ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰਤੁਸ਼ਤ⁸ ਦੀ ਤੈਨੂੰ ਕਰਾਂ ਖੁਆਰ ।

1. ਦੁੱਖ ਭਰਿਆ, ਦਰਦ ਾਕ । 2. ਛੇਤੀ । 3. ਚੰਗੀ, ਐਸ਼ ਭਰੀ । 4. ਸੁਪਨਾ । 5. ਸਵੇਰੇ, ਪ੍ਰਭਾਤੇ । 6. ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਫਲ । 7. ਬੁੱਧੀ ਮਾਨੋ । 8. ਪਾਰਸੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਵਤਾਰ, ਅਬਵਾ ਵੱਡਾ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ।

ਉੱਜਾ¹ ਨਾਲੇ ਜੰਦ² ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਸੋਗੰਦ ।
 ਟੱਬਰ ਤੇਰਾ ਮਾਰਸਾਂ, ਕਰਾਂ ਕਬੀਲੇ ਤੰਗ ।
 ਦੌਲਤ ਮੇਰੀ ਜ਼ਾਲਿਮਾ ! ਖਾਧੀ ਕਿਤਨੇ ਸਾਲ ।
 ਕਿਸ ਦਾਨਿਸ਼³ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ, ਆਏ ਮੰਦੇ ਹਾਲ ।”
 ਤਾਂ ਅਲਕਸ਼ ਵਿਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਕਰਦਾ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ।
 “ਕਿਉਂ ਮੈਂ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੂੰ ਕਲ ਗਵਾਇਆ ਮਾਰ । ?
 ਉਪਰ ਉਸਦੇ ਇਲਮ⁴ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਸੀ ਇਤਬਾਰ ।
 ਜੇ ਹੁੰਦਾ ਅੱਜ ਜੀਵਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਲ ਇਜ਼ਹਾਰ⁵ ।
 ਵੇਲਾ ਹੱਥ ਨ ਆਂਵਦਾ, ਕੁਟਦਾ ਹੱਥ ਪਿਆ ।
 ਦਿਲ ਟੁਟਦੇ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਮੁਹਲਤ ਲੈ ਗਿਆ ।
 ਥਾਂ ਆਪਨੇ ਵਿਚ ਆਇ ਕੇ ਪੁੱਛੇ ਹਬਸ਼ੀ ਨੂੰ ।
 “ਕਿਉਂ ਕਰ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਦੀ ਜਾਨ ਗਵਾਈ ਤੂੰ ?
 ਕੱਢ ਕਲੇਜਾ ਓਸ ਦਾ ਭੁੰਨ ਖਵਾਇਆ ਤੈਂ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ, “ਚੱਲਕੇ ਮੈਨੂੰ ਥਾਂ ਦਿਖਲਾ ।
 ਜਿੱਥੇ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਦੀ ਆਇਓਂ ਜਾਨ ਗਵਾ ।”
 ਹਬਸ਼ੀ ਇਹ ਗਲ ਜਾਂ ਸੁਣੀ, ਚੁੱਪ ਰਹਿਆ ਲਾਚਾਰ ।
 ਅੰਤ ਜੁ ਹਾਲ⁶ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਸਭ ਕੀਤਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ, “ਓਸ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਸੱਦ ਲਿਆ ।”
 ਹਬਸ਼ੀ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੂੰ ਆ ਲੈ ਨਾਲ ਗਿਆ ।
 ਨਾਲੇ ਕਹੇ ਜ਼ਬਾਨ ਥੀਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ਹੋ ਸ਼ਾਦ⁷ !
 “ਐ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦਾ⁸ ! ਤੁੱਧ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਬਰਬਾਦ ।
 ਦੱਸ, ਹਕੀਕਤ ਖ਼ੁਬ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਮਾਨ⁹ ।
 ਅੰਦਰ ਸੁਫਨੇ ਰਾਤ ਦੇ ਕੀ ਡਿੱਠਾ ਸੁਲਤਾਨ ?”
 ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨਾ ਬੋਲਿਆ, ਹੋ ਖਾਮੋਸ਼¹⁰ ਰਿਹਾ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਆਣ ਹਜ਼ੂਰ¹¹ ਕਿਹਾ ।
 “ਬੰਦਾ ਜ਼ਾਦਾ¹² ਅਸਾਂ ਦਾ ਜਾਣੇ ਖ਼ੁਬ ਨਜ਼ੂਮ¹³ ।
 ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਾਲੂਮ ।

1. ਕੁਰੈਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਉਹ ਬੁਤ ਬਣਾ ਕੇ ਪੂਜਦੇ ਸਨ । 2. ਪਾਰਸੀਆਂ ਦੀ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕ ਜੰਦ । 3. ਅਕਲ, ਬੁੱਧੀਮਤਾ । 4. ਵਿਦਿਆ, ਗਿਆਨ । 5. ਪ੍ਰਗਟ । 6. ਹਾਲ । 7. ਪ੍ਰਸੰਨ । 8. ਪੁਤ੍ਰਾ । 9. ਅਮਨ, ਸ਼ਾਂਤੀ । 10. ਚੁਪ, ਚੁਪੀਤਾ । 11. ਕੋਲ । 12. ਗ਼ੁਲਾਮ (ਸੇਵਕ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ । 13. ਜੋਤਿਸ਼ ।

ਹੋਇਆ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸੈਂਥੀ ਨਾ ਫਰਮਾਨ ।
 ਤੁਸੀਂ ਬੁਲਾਓ ਓਸ ਨੂੰ ਕਰਸੀ ਆਣ ਬਿਆਨ ।¹
 ਘੋੜਾ, ਨਫਰ, ਗੁਲਾਮ ਤੇ ਘੱਲੇ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ।
 “ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਲੈ ਆਓ ਕਰ ਸ਼ਾਦ ।”²
 ਘੱਲੇ ਹੋਏ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਏ ਆਇ ।
 ਹੁਕਮ ਜੁ ਆਹਾ¹ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਆਖ ਸੁਣਾਇ ।
 ਕਹਿਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਦਿਲ ਸ਼ਾਦ ।
 “ਕਰਾਂ ਸਵਾਰੀ ਮੂਲ ਨਾ ਘੋੜਾ ਹੈ ਦਿਉ ਜ਼ਾਦ² ।
 ਜ਼ੀਨ ਲਗਾਮ ਸਵਾਰ ਕੇ ਲਿਆਓ ਅਲਕਸ਼ ਨੂੰ ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਜੁਲਮੋਂ ਮੋਰੀਆਂ ਅੱਖੀਂ ਭਰੀਆਂ ਖੂੰ³ ।
 ਕਰਾਂ ਸਵਾਰੀ ਓਸ ਤੇ ਰੱਸਾ ਡਾਲ⁴ ਗਲੇ ।
 ਚਾਬਕ ਨਾਲ ਚਲਾਵਸਾਂ, ਸੌਹਣੀ ਚਾਲ ਚਲੇ ।”⁵
 ਮੁੜ ਅੱਗੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਕਰਨ ਗੁਲਾਮ ਬਿਆਨ ।
 ਸੁਣਕੇ ਹਾਲਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈਰਾਨ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਨੇ ਰੰਜਾਣਿਆਂ⁶ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਗੁ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਤਦਾਂ ਸਵਾਰੀ ਓਸ ਦੀ ਪਈ ਪਸੰਦ ਹਜ਼ੂਰ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਤਾਈਂ ਪਾਂਵਦੇ, ਨਵੀਂ ਜ਼ੀਨ ਲਗਾਮ ।
 ਅੱਗੇ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਦੇ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਗੁਲਾਮ ।
 ਜਾਂ ਅਲਕਸ਼ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਆਇਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ।
 ਬਗਲ ਅੰਦਰ ਉਠ ਪਕੜ ਸਿਰ ਚੁੰਮੇ ਅਰ ਪੈਰ ।
 ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਵਜ਼ੀਰ ਤੇ ਹੋ ਬੈਠਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਆਂਦਾ ਤਰਫੇ ਬਾਰਗਾਹ⁶ ਘੋੜਾ ਖੁਸ਼ ਰਫਤਾਰ⁷ ।
 ਵਿੱਚ ਕਚਿਹਿਰੀ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਾਖਿਲ ਹੋਇਆ ਆ ।
 ਘੋੜਾ ਜਾਈ ਗਏ ਦਾ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਅਦਾ ।
 ਦੇਖ ਖਲਾਇਕ⁸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਏਡ ਅਜਾਇਬ ਹਾਲ ।
 ਕਹਿੰਦੇ, “ਜੁਲਮ ਨਾ ਹੋਂਵਦਾ ਇਸ ਜ਼ਾਲਿਮ ਦੇ ਨਾਲ ।
 ਘੋੜਾ ਖੁਸ਼ ਰਫਤਾਰ ਹੈ ਜੇ ਹੁੰਦੀ ਇਕ ਦੁੰਬ⁹ ।
 ਖੁਆਜੇ ਨੇ ਵਿਚ ਬਾਰਗਾਹ ਆਣ ਕੁਦਾਇਆ ਟੁੰਬ ।

1. ਸੀ । 2. ਦੌਤ-ਜ਼ਾਦਾ ਅਥਵਾ ਦੌਤ ਦੀ ਸੰਤਾਨ । 3. ਖੂਨ, ਲਹੂ, । 4. ਸੁੱਟ ਕੇ, ਧਾ ਕੇ, 5.
 ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ । 6. ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ । 7. ਚੰਗੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ । 8. ਮਲੱਕ (ਖ਼ਲਕਤ), ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ।
 9. ਪੁਛ ।

ਖੁਆਜਾ ਚਾਬਕ ਮਾਰ ਕੇ ਗੋਸ਼ਤ¹ ਝਾੜੇ ਕੱਟ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਵੱਜੇ ਕੋਰੜਾ, ਚਲੇ ਕੁਦਾੜਾ ਪੁੱਟ ।
 ਓੜਕ ਪੱਥਰ ਜੁਲਮ ਦਾ ਸਿਰ ਤੇ ਪਿਆ ਪਲੱਟ ।
 ਖੁਆਜਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ਦੀ ਆਹ ਗਈ ਕਰ ਸੱਟ ।
 ਰੋਂਦਾ ਅਲਕਸ਼ ਅਮਲ ਥੀਂ, ਕੌਣ ਛੁੜਾਏ ਪੱਟ ।
 ਆਖਿਰ ਕੀਤੇ ਅਮਲ ਨੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਪੱਟ ।
 ਧਰਤੀ ਲੱਥਾ ਘੋੜਿਓਂ ਖੁਆਜਾ ਫੱਰੁੱਖ² ਫਾਲ³ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਨੀਵੀਂ ਗਰਦਨੇ ਰੋਂਦਾ ਵਿੱਚ ਵਬਾਲ⁴ ।
 ਖੁਆਜੇ ਦੇ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜੀ ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਹ ।
 ਸੂਰਤ ਚਮਕਾਂ ਮਾਰਦੀ, ਰੋਸ਼ਨ ਵਾਂਗੂ ਮਾਹ⁵ ।
 ਪਕੜ ਕਿਨਾਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਖੁਆਜੇ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾ ।
 ਕੁਰਸੀ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ਦੀ ਝਬਦੇ ਕਰੇ ਅਤਾ⁶ ।
 ਖੁਆਜਾ ਜਾ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਥੀਂ ਕਰਦਾ ਸ਼ਾਹ ਸਵਾਲ ।
 “ਕੀ ਰਾਤੀਂ ਵਿਚ ਖਵਾਬ ਦੇ ਮੈਂ ਡਿੱਠਾ ਅਹਿਵਾਲ ।”
 ਓਵੇਂ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਣਾਇਆ ਹਾਲ ।
 “ਤੂੰ ਡਿੱਠਾ ਵਿੱਚ ਖਵਾਬ ਦੇ ਹਲਵੇ⁷ ਦਾ ਇਕ ਥਾਲ ।
 ਜਾਂ ਫਿਰ ਲੁਕਮਾ⁸ ਚਾਇਕੇ⁹ ਖਾਵਣ ਲੱਗਾ ਤੂੰ ।
 ਕਾਲਾ ਕੁੱਤਾ ਲੈ ਗਿਆ ਹੱਥੋਂ ਖੋਹ ਜ਼ਬੂ¹⁰ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ਨੇ ਕਹਿਆ ਹੋ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ।
 “ਯਾਦ ਪਿਆ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਏਵੇਂ ਸੁਫਨੇ ਹਾਲ ।”
 ਫਿਰ ਫਰਮਾਇਆ ਸ਼ਾਹ ਨੇ, “ਕਹਿ ਇਸ ਦੀ ਤਾਬੀਰ ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਸਾਇਤ¹¹ ਕਰ ਤਾਖੀਰ¹² ।
 “ਅੱਵਲ ਮੇਰੀ ਦਾਦ ਦੇਹ, ਜੁਲਮੋਂ ਹੱਕ ਨਿਤਾਰ ।
 ਸੁਫਨੇ ਦੀ ਤਾਬੀਰ ਮੈਂ ਫੇਰ ਕਰਾਂ ਇਜ਼ਹਾਰ ।”
 ਕਹਿਆ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ਨੇ, ਤਪ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਲਾਲ ।
 “ਕਿਸ ਨੇ ਜੁਲਮ ਕਮਾਇਆ, ਸਚ ਕਹਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ?”
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ, ਕਹਿਆ ਹਾਲ ਅਹਿਵਾਲ ।
 “ਅਲਕਸ਼ ਨੇ ਪਿਉ ਮਾਰਿਆ, ਮੇਰਾ ਬਖਤ ਜਮਾਲ ।”

1. ਮਾਸ । 2. ਮੁਬਾਰਕ । 3. ਸ਼ਗਨ । 4. ਦੁੱਖ ਦਾ ਭਾਰ । 5. ਚੰਦ੍ਰਮਾ । 6. ਪ੍ਰਦਾਨ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । 7. ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ । 8. ਬੁਕਰੀ । 9. ਚੁੱਕ ਕੇ । 10. ਬੁਰਾ, ਭੈੜਾ । 11. ਇੱਕ ਘੜੀ, ਪਲ । 12. ਦੇਰ, ਚਿਰ ।

ਸਬ ਹਕੀਕਤ ਗੰਜ ਦੀ, ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਸਿਤਮ¹ ।
 ਲਿਆਇ ਦਿਖਾਈਆਂ ਹੱਡੀਆਂ, ਮਿੱਟੀ ਹੋਇਆ ਚੱਮ ।
 ਅਦਲੋਂ ਹੱਕ ਨਿਤਾਰ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੁਕਮ ਕਬਾਦ ।
 “ਅਲਕਸ਼ ਨੂੰ ਫੜ ਦੇਵਣਾ, ਚਾ ਸੂਲੀ ਜੱਲਾਦ ।”
 ਜਿਸ ਕੀਤਾ ਤਿਸ ਪਾਇਆ, ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਖਤਾ ।
 ਸਮਝ ਦਿਲਾ ਅੱਜ ਵੇਲੜਾ, ਮਤ ਮਰਸੇਂ ਪਛੁਤਾ ।
 ਦਿੱਤਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਅਲਕਸ਼ ਦਾ ਘਰ ਸ਼ਾਹ ।
 ਵੱਡੀ ਲੜਕੀ ਓਸ ਦੀ ਖੁਆਜੇ ਲਈ ਵਿਆਹ ।
 ਧੀ ਅਲਕਸ਼ ਦੀ ਨਿੱਕੜੀ ਦਿੱਤੀ ਹਬਸ਼ੀ ਨੂੰ ।
 ਖੁਆਜੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਮਤਲਬ ਪਾਵੇਂ ਤੂੰ ।
 ਪੁੱਛੀ ਢੇਰ ਕਬਾਦ ਨੇ ਸੁਫਨੇ ਦੀ ਤਾਬੀਰ ।
 ਕੀਤੀ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਗਿਣ ਉਸ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ।
 “ਗੁਜ਼ਰੇ ਥੋੜੇ ਰੋਜ਼ ਹਨ, ਸੁਣ ਐ ਆਲੀਜਾਹ² ।
 ਸੋਹਣੀ ਔਰਤ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਆਂਦੀ ਇਕ ਵਿਆਹ ।
 ਆਹਾ ਉਸ ਦੇ ਵਸਲ³ ਥੀਂ ਦਿਲ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ੌਕ ।
 ਖਰ ਕੁਛ ਤੂੰ ਇਸ ਵਸਲ ਥੀਂ ਅਜੇ ਨ ਪਾਇਆ ਜ਼ੋਕ⁴ ।
 ਇਕ ਹਬਸ਼ੀ ਤੇ ਹੋ ਗਈ ਉਹ ਆਸ਼ਿਕ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਵਸਲ ਕਰੇ ਹਰ ਰਾਤ ਦਿਨ, ਹੱਥੀਂ ਹਰ ਹਰ ਵਾਰ ।
 ਹਬਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਹੱਲ ਦੇ, ਪਾਸ ਸਦਾਇਆ ਹੈ ।
 ਇਕ ਵੱਡੇ ਸੰਦੂਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ ।”
 ਆਇਆ ਅੰਦਰ ਕਹਿਰ ਦੇ, ਜਦੋਂ ਸੁਣੀ ਇਹ ਗੱਲ ।
 ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ, ਆਇਆ ਵਿਚ ਮਹੱਲ ।
 ਆਣ ਲੱਭਾ ਸੰਦੂਕ ਤੇ ਲੈਂਦਾ ਕੁਫਲ⁵ ਉਤਾਰ ।
 ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਓਸ ਥੀਂ ਇਕ ਹਬਸ਼ੀ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਸੁਫਨੇ ਦੀ ਤਾਬੀਰ ਥੀਂ ਦੇਖ ਹੋਇਆ ਆਗਾਹ⁶ ।
 ਤਰ ਹਲਵੇ ਖੁਸ਼ ਰੰਗ ਥੀਂ ਕੁੱਤਾ⁷ ਖਿਆ ਸਿਆਹ⁸ ।
 ਹਬਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੁਣ ਔਰਤੇ ਕੀਤਾ ਮਾਰ ਫਨਾਹ ।
 ਨਿਕਲ ਘਰੇ ਥੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਇਆ ਵਿਚ ਦਰਗਾਹ⁹ ।

1. ਜੁਲਮ । 2. ਹੋ ਖੁਲੀਦ ਰੁਤਬੇ ਵਾਲੇ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) । 3. ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ । 4. ਲੁਤਫ ਸੁਆਦ । 5. ਜੰਦੂ । 6. ਜਾਣੂ । 7. ਹਬਸ਼ੀ ਕੁੱਤਾ । 8. ਹੋਰ ਕਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ । 9. ਦਰਬਾਰ ।

ਖੁਆਜਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਝਟ ਖਿਲਅਤ¹ ਪਹਿਨਾ ।
 ਦੇ ਅਲਕਸ਼ ਦਾ ਮਰਤਬਾ² ਲਿਆ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾ ।
 ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਵਜ਼ੀਰ ਜਾਂ ਹੋਇਆ ਖ਼ਾਸ ਅਮੀਨ³ ।
 ਉਸ ਤੇ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ਦਾ ਕਾਮਿਲ⁴ ਰਹਿਆ ਯਕੀਨ !
 ਹਰ ਮਸਲਾਹਤ ਪੁੱਛਦਾ ਖੁਆਜੇ ਥੀਂ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਅਦਲ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ ਥੀਂ ਵਸਦਾ ਸ਼ਾਦ⁵ ਜਹਾਨ ।
 ਖਲਕ ਵਸੇ ਆਰਾਮ ਥੀਂ ਮੁਲਕ ਹੋਇਆ ਆਬਾਦ ।
 ਰੱਖੇ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਹਰ ਦਮ ਪਾਸ ਕਬਾਦ ।
 ਖੁਆਜੇ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ਬਿਨ ਕਰੇ ਨਾ ਕਾਰ ਕਦੀ ।
 ਤੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਅਮਲ⁶ ਦੇ ਆਵੇ ਨਾਂਹ ਬਦੀ ।
 ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ-ਫ਼ਰਹਤਾਂ⁷ ਗੁਜ਼ਰੇ ਰੋਜ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਪਾਇਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਥੀਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਆਰਾਮ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਅੰਦਰ ਮੈਕਦਹ⁸, ਬੈਠਾ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ।
 ਜਾਮਿ ਖ਼ਮਰ⁹ ਭਰ ਪੀਂਵਦਾ, ਆਹਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦ ।
 ਆਇਆ ਖੁਆਜਾ ਖਾਨਗੀ¹⁰, ਕਹੇ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ¹¹ ।
 “ਸ਼ਾਹ ! ਘਰ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ ਥੀਂ, ਕੀਤਾ ਰੱਬ ਆਬਾਦ ।
 ਘਰ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆ ਬੇਟਾ, ਫ਼ਰੁੱਖਿ ਫ਼ਾਲ¹² ।”
 ਸੁਣ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ।
 ਪੁੱਛੇ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਥੀਂ ਹੋ ਹੋ ਸ਼ਾਦ ਖੁਸ਼ੀ ।
 “ਇਸ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ ਅਜ਼ੀਜ਼¹³ ਦਾ ਨਾਮ ਰਖਾਵਾਂ ਕੀ ?”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, “ਨੌਸ਼ ਕਰੋ¹⁴ ਭਰ ਜਾਮ¹⁵ ।
 ਨਾਮ ਧਰੂੰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਣ ਤਮਾਮ ।”
 ਨਾਮ ਰੱਖਣ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਸਭਨਾ ਪਿਆ ਪਸੰਦ ।
 ਮੁੜ ਪੁਛਿਆ, ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ, “ਇਹ ਕੈਸਾ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ ? ।
 ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਵਸੀ ਕੇਡ ਕੁ ਤਾਲਿਆ ਮੰਦ¹⁶ ?”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, ਹੋਸੀ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ।
 ਫਿਰਗੁ ਦੁਹਾਈ ਏਸ ਦੀ ਹੋਸੀ ਸ਼ਾਹ ਅਜ਼ੀਮ¹⁷ ।

1. ਭਾਵ-ਸਿਰਪਾਉ । 2. ਪਦਵੀ । 3. ਵੱਡਾ ਅਹਿਲਕਾਰ । 4. ਪੂਰਾ, ਮੁਕੰਮਲ । 5. ਖੁਸ਼, ਪ੍ਰਸੰਨ
 ਵਰਤਾਉ । 7. ਐਸ਼-ਆਰਾਮ । 8. ਸ਼ਰਾਬ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ । 9. ਖ਼ਮਰ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦਾ ਜਾਮ, ਪਿਆਲਾ
 10. ਘਰੇਗੀ । 11. ਵਧਾਈ । 12. ਵਡੀ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲਾ । 13. ਪਿਆਰੇ । 14. ਪੀਓ, ਪੀਵੋ । 15
 ਰਾਬ) ਪਿਆਲਾ ਭਰ ਕੇ 16. ਭਗਵਾਨ, ਕਿਸਮਤ ਵਾਲਾ । 17. ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ।

ਰੁਤਬਾ ਇਸਦਾ ਹੋਵਸੀ ਅੰਦਰ ਹਫ਼ਤ ਹਫ਼ਤ ਇਕਲਾਮ¹ ।
 ਆਖਿਰ ਤਾਈ ਏਸ ਦਾ ਅਦਲ ਰਹੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ।
 ਹੋਸੀ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ਦੇ ਸਾਹਿਬਿ ਅਕਲ-ਸ਼ਊਰ² ।
 ਰੂਏ ਜ਼ਿਮੀ³ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੌ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਇਸ ਤੇਰੇ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ ਦੇ ਹੋਸਨ ਤਾਬਿਆਦਾਰ ।
 ਚੌਦਹ ਸੌ ਵੁਜ਼ਰਾਇ⁴ ਥੀਂ ਪੂਰ ਰੱਖੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਸਤ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਲਾਮ ਇਸ, ਹੋਸਨ ਖ਼ਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੰਗ ਜੀ ਹੋਸੀ ਬਹੁਤ ਸਿਪਾਹ ।
 ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਹੋਣ ਗਾਨੀਮ⁵ ਤਬਾਹ ।
 ਹਾਲਾਂ ਭਰਸਨ ਏਸ ਦਾ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਹੋਸੀ ਹਫ਼ਤ ਇਕਲੀਮ ਤੇ ਇਸਦਾ ਹੁਕਮ ਰਵਾਨ⁶ ।
 ਜਦੋਂ ਸਵਾਰੀ ਏਸ ਦੀ ਕਿਧਰੇ ਹੋਗੁ ਤਿਆਰ ।
 ਤਖ਼ਤ ਜ਼ਿਮੀਂ ਪਰ ਪਵੇਗੀ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਕਈ ਕੋਹਾਂ ਤਕ ਫ਼ੌਜ ਥੀਂ ਪੂਰ ਹੋਸਨ ਮੈਦਾਨ ।
 ਹੋਸੀ ਇਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਸਬ ਥੀਂ ਵੱਡੀ ਸ਼ਾਨ ।
 ਸਤ ਸੌ ਹਾਥੀ ਹੋਸੀਆ ਇਸ ਦੇ ਪੇਸ਼⁷ ਰਵਾਨ ।
 ਸਤ ਸੌ ਪਿੱਛੇ ਹੋਵਸੀ ਪੂਰ ਜ਼ੀਨਤ⁸ ਪੂਰ ਸ਼ਾਨ ।
 ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਹੋਵਸੀ ਸਤ ਸਤ ਸੌ ਹਰ ਫ਼ੀਲ⁹ ।
 ਬਹੁਤੇ ਚਲਸਨ ਪਹਿਲਵਾਂ ਇਸਦਾ ਪਕੜ ਸਬੀਲ¹⁰ ।”
 ਓੜਕ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਦੱਸੀ ਸਿਫ਼ਤ ਤਮਾਮ ।
 ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਇਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਾਂ ਇਹ ਸੁਣੀ ਕਲਾਮ¹¹ ।
 ਖੌਲ੍ਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹੁਤ ਕਰੇ ਖ਼ੈਰਾਤ¹² ।
 ਗਾਨੀ¹³ ਹੋਏ ਸਭ ਮੰਗਤੇ, ਮੰਗਣੋਂ ਮਿਲੀ ਨਜ਼ਾਤ¹⁴ ।
 ਅਲਕਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਪੁੱਤ ਸੀ, ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ ਬਖ਼ਤਿਆਰ ।
 ਅੰਰਤ ਹਾਮਿਲ¹⁵ ਛੋੜ ਕੇ ਮੋਇਆ ਸੀ ਬਦਕਾਰ ।
 ਘਰ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ ਜੰਮਿਆ ਝੱਬ ਮੰਗਾਇਆ ਸ਼ਾਹ ।
 “ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਾਂ ਜੀਵਦਾ, ਯਾ ਤੇ ਕਰਾਂ ਫ਼ਨਾਹ ?”

-
1. ਹਫ਼ਤ (ਸਤ) ਇਕਲੀਮ (ਮੁਲਕਾਂ) ਵਿੱਚ । 2. ਅਕਲ ਤੇ ਸਮਝ ਦਾ ਮਾਲਿਕ । 3. ਜਗਤੀ ਤਲ, ਅਰਥਾਤ-ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ । 4. ਵਜ਼ੀਰ (ਮੰਤ੍ਰੀ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ । 5. ਦੁਸ਼ਮਣ, ਵੈਰੀ । 6. ਜਾਰੀ । 7. ਔਗੇ । 8. ਸ਼ਿੰਗਾਰ । 9. ਹਾਥੀ । 10. ਰਸਤਾ ਜਾਂ ਤਰੀਕਾ । 11. ਵਚਨ । 12. ਦਾਨ, ਖ਼ਰੀਦ । 13. ਚੋਲਤਮੰਦ । 14. ਛੁੱਟੀ, ਮੁਕਤੀ । 15. ਗਰਭਵਤੀ ।

ਕਹਿਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ, “ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਮਰਵਾ।
 ਹੋਸੀ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ਦੇ ਇਹ ਆਦਿਲ¹ ਦਾਨਾ।
 ਵਡਾ ਫਰੋਬੀ ਹੋਵਸੀ ਤੇ ਵੱਡਾ ਮੱਕਾਰ।
 ਦੋ ਜਿਨਸੀਆਂ² ਵਿਚ ਪਾਵਸੀ ਝਗੜਾ ਤੇ ਪੈਕਾਰ³।
 ਏਸ ਤੇਰੇ ਫਰਜ਼ਦ ਦਾ ਹੋਸੀ ਇਹ ਵਜ਼ੀਰ।
 ਰੁਕਨ⁴ ਹੋਸੀ ਵਿਚ ਸਲਤਨਤ⁵, ਵੱਡਾ ਹੋਗੁ ਸ਼ਰੀਰ⁶।
 “ਨਾਮ ਧਰੋ ਕੁਝ ਏਸਦਾ-” ਕਰੇ ਕਬਾਦ ਕਲਾਮ।
 ਰਖਿਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਬਖਤਕ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ।
 ਬਖਤਕ ਨੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਹਾਣ।
 ਦਿਨ ਦਿਨ ਪਾਵਨ ਪਰਵਰਿਸ਼⁷ ਹੋਤੇ ਅੰਤ ਜਵਾਨ।
 ਜਾਂ ਹੋਇਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਉਮਰੋਂ ਪੰਝੀ ਸਾਲ।
 ਖੜਾ ਅਗਾੜੀ ਤਖਤ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਜੀਨਤ⁸ ਨਾਲ⁹।
 ਮੱਥੇ ਉਸਦੇ ਚਮਕਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਨੂਰ⁹।
 ਪੁੱਛੇ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ਹਜ਼ੂਰ।
 “ਦਿਸਦਾ ਸਾਹਿਬ ਤਾਲਿਆ¹⁰, ਇਹ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ਦ¹¹।
 ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਂਵਦੀ, ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਬੁਲੰਦ।
 ਤੂੰ ਕਹਿਆਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਔਸਾਫ¹¹।
 ਹੋਰ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਆਖ ਸੁਣਾਵੀਂ ਸਾਫ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਇਸ ਦਾ ਹੋਵਸੀ ਯਾ ਕੋਈ ਨਾ ਵਿੱਚ ਜੱਗ ?
 ਨਾਮਵਰੀ ਵਿਚ ਏਸ ਦੀ ਦਾਗ ਨ ਜਾਵੇ ਲੱਗ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਗਲ¹² ਨਹੀਂ ਬੇ-ਖਾਰ¹³।
 ਚੰਜ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ, ਗੰਜ¹⁴ ਨਹੀਂ ਬਿਨਮਾਰ।”
 ਕਹਿਆ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ਨੇ, “ਜ਼ਾਹਿਰ ਆਖ ਸੁਣਾ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਇਸ ਦਾ ਕੌਣ ਹੈ ? ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਾਂ ਫ਼ਨਾਹ।”
 ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਕਬਾਦ ਥੀਂ ਅਰਜ਼ ਕਰੇਂਦਾ ਫੇਰ।
 “ਅਜੇ ਸ਼ਿਕਮ¹⁵ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦੇ ਆਹਾ ਉਹ ਦਲੇਰ।

1. ਅਦਲ (ਇਨਸਾਫ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਨਸਿਫ। 2. ਜਿਨਸ, ਕਿਸਮ, ਭਾਵ- ਬੰਸ ਜਾਂ ਖਾਨਦਾਨ।
 3. ਲੜਾਈ। 4. ਕਰਮਚਾਰੀ। 5. ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ। 6. ਚਾਲਾਕ, ਸ਼ਰਾਰਤੀ। 7. ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ। 8.
 ਸਜਾਵਟ। 9. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। 10. ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ। 11. ਸਿਫਤ ਦਾ ਬਹੁ-ਵਚਨ, ਸਿਫਤਾਂ। 12. ਫੁੱਲ।
 13. ਕੰਡੇ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ। 14. ਖਜਾਨਾ, ਧਨ ਰਾਸ਼ੀ। 15. ਪੇਟ।

ਅਜੇ ਨ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਅਰਬੋਂ ਜਾਹਿਰ ਹੋਗੁ ।
 ਤੇਰੀ ਵਿੱਚ ਮਦਾਇਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਾਵਸੁ ਸੋਗ ।
 ਜਦੋਂ ਅਰਬ ਥੀਂ ਪਵੇਗਾ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਧਾ ।
 ਫੂਏ ਜ਼ਿੰਮੀ¹ ਵਿਚ ਓਸਦੀ ਪੋਸੀ² ਬਹੁਤ ਕਰਾਹ³ ।
 ਮਰਦ ਹੋਸੀ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਲੇਰ ।
 ਕਰਸੀ ਇੱਕੇ ਨਾਹਿਰਿਓਂ ਧਰਤ ਜ਼ੇਰ ਤੇ ਜ਼ੇਰ⁴ ।
 ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰਸੀ ਤੇਗ ਗੁਜ਼ਾਰਾਂ⁵ ਨੂੰ ।
 ਘਕਕ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਵਸੀ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ।
 ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ⁶ ਸ਼ੇਰਵਸ⁷ ਮਾਹਿ ਰੁਖ⁸ ਮਾਹਿ ਲਿਕਾ⁹ ।
 ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ ਬਹਿਸੀ ਕਜ਼ੀਆ¹⁰ ਪਾ ।”
 ਕਹਿੰਦਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ।
 “ਤੁਰ ਜਾ ਤਰਫੇ ਅਰਬ ਦੀ, ਤੂੰ ਐ ਆਲੀਜ਼ਾਦ¹¹ ।
 ਕੁੱਲ ਅਰਬ ਦੀ ਜ਼ਨਾਂ¹² ਦੇ ਕੱਚੇ ਹਮਲ ਫੁੜਾ ।
 ਤਾਂ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਸਾਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪੈਦਾ ।”
 ਸੁਣ ਬੇਹੂਦਾ¹³ ਬਾਰ ਨੂੰ ਖੁਆਜਾ ਰਹਿਆ ਖਾਮੋਸ਼ ।
 ਅੱਲਾ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨ ਪੋਸੀ ਜੋਸ਼ ।
 ਫਜ਼ਰੇ¹⁴ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, ਕਰ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ।
 ਫੇਜ਼ਾਂ ਢੋਈਆਂ ਅਰਬ ਨੂੰ ਖੁਦ ਹੋਇਆ ਅਸਵਾਰ ।
 ਲਸਕਰ ਜਦੋਂ ਮਦਾਇਨੋਂ ਗਏ ਅਰਬ ਤੇ ਤੁੱਲ ।
 ਅੰਦਰ ਅਰਬ ਸਤਾਠ ਦੇ ਪਿਆ ਚੁਫੇਰੇ ਗੁਲ¹⁵ ।
 ਖੋਲ੍ਹ ‘ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ’ ਹੁਣ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਤੂਮਾਰ¹⁶ ।
 ਬਾਹਰ ਚਿਆਉ ਮਿਆਠ ਥੀਂ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ।

1. ਫੜੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਉਤੇ । 2. ਪਵੇਗੀ । 3. ਦੁਹਾਈ, ਹਾਹਾਕਾਰ । 4. ਅਧੀਨ । 5. ਤਲਵਾਰ
 ਦੇ ਫੜੀਆ ਨੂੰ । 6. ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਸੂਰਮਾ । 7. ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੇਰ । 8. ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ । 9. ਚੰਦ
 ਵਰਗਾ ਸੋਰਲਾ ਚਿਰਤਾ । 10. ਖ਼ਤਾ, ਬੇੜਾ । 11. ਉਚੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਪੁਰਸ਼ । 12. ਔਰਤਾਂ । 13.
 ਫੜੂਲ । 14. ਸਵੇਰੇ, ਪ੍ਰਭਾਤੇ । 15. ਟੋਲਾ, ਸ਼ੇਰ । 16. ਮਰਦਾਂ (ਜੋਧਿਆਂ) ਦੇ ਰਜਿਸਟਰ ।

ਕੱਢ ਅਰਬ ਦੇ ਗੋਸ਼ਿਓ¹ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ।
 ਘੱਤ ਘੜੀ ਭਰ ਇੱਜੜੀਂ, ਸ਼ੇਰ ਦਿਲਾਵਰ ਨੂੰ ।
 ਹੁਣ ਉਹ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਇਜ਼ਹਾਰ² ।
 ਜਿਸ ਦਾ ਖੌਫ ਕਬਾਦ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਗਿਆ ਨਿਘਾਰ ।
 ਜੋ ਰੱਬ ਕਲਮ ਕਦੀਮ ਦੀ ਵਾਹੀ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ।
 ਕਿਹੜਾ ਮੋੜੇ ਓਸ ਨੂੰ, ਮੋੜਨ ਬਹੁਤ ਮੁਹਾਲ³ ।
 ਲਾ ਵਾਹਾਂ ਨਮਰੂਦ ਭੀ, ਥੱਕ ਰਹਿਆ ਫ਼ਿਰਉਨ ।
 ਹੁਕਮ ਮੁਕੱਦਰ⁴ ਰੱਬ ਦਾ, ਅੰਤ ਹਟਾਵੇ ਕੌਣ ॥੪॥

**ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਤੇ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜ਼ਮੁੱਰੀ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਅਤੇ
 ਖੁਆਜ਼ਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਦਾ ਮੱਕੇ ਜਾਣਾ, ਖੁਆਜ਼ੇ ਦਾ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ
 ਤੇ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ।**

ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸੇ ਸੀ ਅਬਦੁਲ ਮਤਲਿਬ ਜਾਣ ।
 ਦਾਦਾ ਪਾਕ ਰਸੂਲ ਦਾ, ਸੀ ਏਹ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਨ ।
 ਇਬਰਾਹੀਮ ਖਲੀਲ⁵ ਦੀ ਸੀ ਅੰਦਰ ਅਉਲਾਦ⁶ ।
 ਉਮੱਰਦੀਨ ਖਲੀਲ ਦੇ ਰਖਦਾ ਸੀ ਇਤਕਾਦ⁷ ।
 ਹੱਥ ਸਜੇ ਵਲ ਮਿਹਰਬਾਂ ਕੱਵਤਿ ਬਾਜ਼ੂ⁸ ਸ਼ੇਰ ।
 ਦੌਲਤ ਬੇਟੇ ਏਸ ਨੂੰ ਅੱਲਾ ਬਖਸ਼ੇ ਫੇਰ ।
 ਕਰਦਾ ਇਹ ਮੁਹਾਫ਼ਿਜ਼ਤ⁹ ਖਾਨਾ ਕਾਅਬਾ¹⁰ ਦੀ ।
 ਖਿਦਮਤ ਅੰਦਰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਗਾਫ਼ਿਲ¹¹ ਨਾਂਹ ਕਦੀ ।
 ਜੇ ਕਾਅਬੇ ਤੇ ਆਂਵਦਾ, ਚੜ੍ਹ ਕਾਫ਼ਿਰ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਹਿਕਮਤੋਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਖਲਿਆਰ¹² ।
 ਨਿੱਤ ਕਾਅਬੇ ਵਿਚ ਜਾਇਕੇ ਹੁੰਦਾ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ਮੰਦ¹³ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਯਾ ਰਬ ! ਬਖਸ਼ ਤੂੰ ਘਰ ਮੇਰੇ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ¹⁴ ।
 ਜਿਹੜਾ ਕੌਮ ਕਫ਼ਾਰ¹⁵ ਨੂੰ ਕੱਲਾ ਚੂਰ ਕਰੇ ।
 ਹਰ ਜ਼ਾਲਿਮ ਬਦ ਖ਼ਾਹ¹⁶ ਨੂੰ ਮੁਲਕੋਂ ਦੂਰ ਕਰੇ ।”
 ਘਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੀ ਹੋਰ ਅਗੇ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ ।

1. ਨੁੱਕਰੋਂ । 2. ਪ੍ਰਗਟਾ । 3. ਔਖਾ । 4. ਤਕਦੀਰ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੁਦਰਤੀ । 5. ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਔਲ । 6. ਸੰਤਾਨ । 7. ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਭਰੋਸਾ । 8. ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ । 9. ਟਖਵਾਲੀ । 10. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ, ‘ਖਾਨਾ ਕਾਬਾ ।’ 11. ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ । 12. ਠਹਿਰਾ, ਖੜਾ ਕਰ ਕੇ । 13. ਚਾਹਵਾਨ । 14. ਪੁਤ੍ਰ । 15. ਕਾਫ਼ਿਰ, ਨਾਸਤਕ ਦੀ ਜਮਾ (ਬਹੁਵਦਨ) । 16. ਭੈੜਾ ਚਿਤਵਣ ਵਾਲਾ ।

ਪਰ ਐਸਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾ ਕੋ ਕੁੱਵਤਮੰਦ¹ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮਤਲਿਬ ਆਜਿਜ਼ੀ² ਕਰਦਾ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ।
 ਝਾੜੂ ਕਾਅਬੇ ਵਿਚ ਜਾ, ਕਰਦਾ ਦਾੜੀ ਨਾਲ ।
 ਓੜਕ ਉਸ ਦੀ ਆਜਿਜ਼ੀ ਪਈ ਕਬੂਲ ਜੁਨਾਬ³ ।
 ਮਿਲੀ ਉਮੈਦ ਹਜ਼ੂਰ ਬੀਂ, ਖੁਲ੍ਹਾ ਫਰਹਤ⁴ ਬਾਬ⁵ ।
 ਆਹੇ ਤਦ ਨੂੰ ਪੈ ਗਿਆ ਵਿਚ ਅਰਬ ਦੇ ਗੁੱਲ⁶ ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕੰਬਿਆ ਮੁਲਕ ਅਰਬ ਦਾ ਕੁੱਲ ।
 ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਕਬਾਦ ਦਾ ਦਾਨਿਸਮੰਦ⁷ ਵਜ਼ੀਰ ।
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਉਪੱਰ ਅਰਬ ਦੇ, ਏਹ ਕਰੇ ਤਦਬੀਰ ।
 “ਔਰਤ ਜਿਹੜੀ ਹਾਮਿਲਾ⁸, ਤੁਰਤ ਝੜਾਵੇ ਹਮਲ⁹ ।
 ਦੁਸਮਨ ਪੈਦਾ ਹੋਵਣਾ, ਡਿੱਠਾ ਅੰਦਰ ਰਮਲ¹⁰ ।
 ਸਹਿਰ ਮੱਕੇ ਵਲ ਆਂਵਦਾ, ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਜਵਾਨ ।
 ਤੰਗ ਕਰੇਸੀ ਮੱਕੀਆਂ¹¹ ਆ ਕੇ ਕੁੱਲ ਜਹਾਨ ।
 ਅਟਕੇ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਆ ਅੰਦਰ ਅਰਬ ਮਕਾਨ¹² ।
 ਔਰਤ ਮਰਦ ਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਬੇ ਆਰਾਮ ।
 ਇਕ ਮੰਜਲ¹³ ਜਾਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਮੱਕੇ ਬੀਂ ਉਹ ਦੂਰ ।
 ਮੱਕੇ ਅੰਦਰ ਓਸਦੀ ਖਬਰ ਹੋਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮਤਲਿਬ ਜਾਂਵਦਾ ਲੈ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ।
 ਤਰਫੇ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਦੀ ਕਾਰਣ ਇਸਤਕਬਾਲ¹⁴ ।
 ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਜਵਾਨ ਨੇ ਜਾਂ ਡਿੱਠਾ ਵਿਚ ਰਾਹ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮਤਲਿਬ ਆਂਵਦਾ ਆਇਆ ਵਿਚ ਨਿਗਾਹ ।
 ਬੁਜੁਰਜ ਮਿਹਰ ਸਵਾਰੀਓਂ, ਪੈਰ ਪਿਆਦਾ ਹੋ ।
 ਆਪਸ ਵਿਚ ਫਿਰ ਮਿਲ ਪਏ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ।
 ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਗੋਸ਼¹⁵ ਦੇ ਹੌਲੀ ਕਹੇ ਮਕਬੂਲ¹⁶ ।
 “ਮੈਂ ਦਖ ਦਿਆਂ ਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਮੈਥੋਂ ਡਰੋ ਨ ਮੂਲ ।”
 ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਵੜੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਤਮਾਮ ।

1. ਤਾਕਤਵਰ, ਬਲਵਾਨ । 2. ਅਧੀਨਗੀ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ । 3. ਦਰਗਾਹ (ਰੱਬ ਦੀ) ਵਿੱਚ । 4. ਖੁਸ਼ੀ-ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ । 5. ਤਰੀਕਾ, ਦਰਾ । 6. ਸ਼ੇਰ, ਰੋਲਾ । 7. ਅਕਲਮੰਦ, ਬੁੱਧੀਵਾਨ । 8. ਗਰਭਵਤੀ । 9. ਗਰਭ । 10. ਜੋਤਿਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ । 11. ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ । 12. ਨਿਵਾਸ, ਭਾਵ-ਦੇਸ਼ । 13. ਪੜਾਉ । 14. ਸਵਾਗਤ । 15. ਕੰਨ । 16. ਕਬੂਲ ਹੋਇਆ (ਰੱਬ ਨੂੰ) ।

ਕੀਤਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ।
 ਸੱਦ ਮੱਕੇ ਦੀ ਖਲਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਿੱਤਾ ਇਨਾਮ ।
 ਸਫ਼ਕਤ¹ ਕਰੇ ਤਸੱਲੀਆਂ ਉਪਰ ਹਾਲ ਅਵਾਮ² ।
 ਵਿਚ ਘਰ ਅਬਦੁਲ ਮਤਲਿਬੇ ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਤਿਸ ਹਾਲ ।
 ਬੇਟਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜੇਬਾ³ ਹੁਸਨ⁴ ਜਮਾਲ⁵ ।
 ਨੂਰ⁶ ਵਜੇ ਰੁਖਸਾਰ⁷ ਇਉਂ ਲਬੋਂ ਸਫ਼ਕ⁸ ਦਾ ਰੰਗ ।
 ਜੇਬ⁹ ਝੜੇ ਪੇਸ਼ਾਨੀਓ¹⁰ ਦੇਸ ਰਹੇ ਦਿਲ ਦੰਗ ।
 ਪੈਵਸਤਾ¹¹ ਵਿਚ ਅਬਰੂਆਂ¹², ਖਾਲ¹³ ਜ਼ਮੁੱਰਦ ਗੂੰ¹⁴ ।
 ਸਬਬ ਜ਼ਕਨ¹⁵ ਵਿਚ ਗ਼ਬਜ਼ਬੂੰ¹⁶ ਖੁਸ਼ ਹਲਕਾ¹⁷ ਮੰਜ਼ੂ¹⁸ ।
 ਅਨਵਰ¹⁹ ਜਿਰਮ ਸਤਾਰਿਓ²⁰ ਤੇਜ਼ ਬਦਨ ਦੀ ਲੋ ।
 ਰਹੇ ਨਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਨ ਆਸ਼ੁਫ਼ਤਾ²¹ ਹੋ ।
 ਚਮਕੇ ਅਖ਼ਤਰ²² ਬਖ਼ਤ²³ ਦਾ ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਰਖੋਂ²⁴ ਸਆਦਤ²⁵ ਦਮਕਦੀ, ਜੇਬ²⁶ ਖਿਲੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮਤਲਿਬ ਦੇ ਗਿਆ ਜਮਦੇ ਨੂੰ ਝੱਬ ਚਾ ।
 ਅਗੇ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਦੇ ਧਰਿਆ ਤੁਰਤ ਲਿਜਾ ।
 ਡਿੱਠਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਜਾਂ ਓਹ ਨਕਸ਼ ਨਿਗਾਰ²⁷ ।
 ਗੁਲ²⁸ ਵਾਂਗੂ ਗੁਲਜ਼ਾਰ²⁹ ਦੇ ਖਿਲਿਆ ਵਿਚ ਬਹਾਰ³⁰ ।
 ਚਾਇਆ³¹ ਬੁਜ਼ੁਰਜ ਮਿਹਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਕਿਨਾਰ³² ।
 ਦੇਖ ਸਫ਼ਾਈ ਹੁਸਨ ਦੀ ਹਸਦ³³ ਕਰੇ ਸੌ ਵਾਰ ।
 ਖਾਲ ਜ਼ਮੁੱਰਦ³⁴ ਰੰਗ ਤੇ ਬੋਸਾ³⁵ ਦੇਵੇ ਸ਼ਾਦ³⁶ ।
 “ਤੈਨੂੰ ਅਬਦੁਲ ਮਤਲਬਾ ! ਲੱਖ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ³⁷ ।

1. ਮਿਹਰਬਾਨੀ, ਤਰਸ, ਨਰਮਾਈ । 2. ਆਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ, ਭਾਵ-ਆਮ ਜਨਤਾ ਜਾਂ ਲੋਕ । 3. ਸੁਭਾਇਮਾਨ । 4. ਸੁੰਦਰ । 5. ਸੋਹਣਾ ਚਿਹਰਾ । 6. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । 7. ਬੁਲ੍ਹ । 8. ਸੁੰਬ ਦੀ ਲਾਲੀ । 9. ਸੁੰਦਰਤਾ । 10. ਮੱਥੇ ਤੋਂ । 11. ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਸੰਬੰਧਿਤ । 12. ਭੋਹਾਂ । 13. ਮੁਹਕਾ ਜੋ ਚਿਹਰੇ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । 14. ਜ਼ਮੁੱਰਦ (ਇੱਕ ਜਵਾਹਰ ਜੋ ਸਬਜ਼) ਅਥਵਾ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਗੂਨ (ਹਰਾ, ਸਬਜ਼) । 15. ਠੋਡੀ । 16. ਖਾਲ ਜੋ ਸੁਹੱਪਣ ਵਿਚ ਉਮਦਗੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । 17. ਘੇਰਾ । 18. ਵਾਜਿਬ । 19. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । 20. ਤਾਰੇ ਤੋਂ ਜੋਤ ਲੈ ਕੇ । 21. ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹਾਲ, ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ । 22. ਸਤਾਰਾ । 23. ਕਿਸਮਤ, ਭਾਗ । 24. ਮੂੰਹੋਂ । 25. ਖੁਸ਼ੀ, ਨੇਕੀ । 26. ਸੋਹੇਂ । 27. ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ । 28. ਫੁੱਲ । 29. ਚਮਨ (ਬਾਗ) । 30. ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ । 31. ਚੁੱਕਿਆ । 32. ਗੋਦੀ । 33. ਦੂਖ, ਈਰਖਾ । 34. ਸਬਜ਼ ਜ਼ਮੁੱਰਦੀ ਦੰਗ ਦੇ ਮਹੁਕੇ ਉਤੇ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਸੀ । 35. ਚੁੰਮੀ । 36. ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ । 37. ਵਧਾਈ ।

ਖਾਲ ਉਸਦੇ ਵਿਚ ਅਬਰੂਆਂ,¹ ਰੌਸ਼ਨ ਸ਼ਰਫ-ਉਲ-ਲੀਲ² ।
 ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਖੂਬ ਹੈ ਵਿੱਚ ਅਉਲਾਦ ਖਲੀਲ³ ।”
 ਦੇਖੇ ਤਿਫਲ⁴ ਸਈਦ⁵ ਨੂੰ ਹਰਦਮ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੇ ।
 ਬੁਜ਼ਰਜਮਿਹਰ ਜ਼ਬਾਨ ਥੀਂ ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਮ ਧਰੇ ।
 ਸੀ ਮੱਕੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਤਦੋਂ ਤਮਾਮ ।
 ਬੁਜ਼ਰਜਮਿਹਰ ਪੁਕਾਰਦਾ ਮਜਲਿਸ ਵਿਚ ਕਲਾਮ ।
 “ਇਹ ਲੜਕਾ ਵਿਚ ਖਲਕ⁶ ਦੇ ਹੋਗੁ ਸਆਦਤਮੰਦ⁷ ।
 ਹੋਸੀ ਆਲੀ ਤਾਲਿਆ⁸ ਪਾਵੇ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ।
 ਸਾਨੀ⁹ ਕੁੱਵਤ ਏਸ ਦਾ ਹੋਗੁ ਨ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ।
 ਦੇਉ ਪਰੀਆਂ ਤੇ ਆਦਮੀ, ਮੰਨਣਗੇ ਫਰਮਾਨ ।
 ਰੂਇ ਜ਼ਿਮੀ¹⁰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਖਿਰਾਜ ।
 ਹੋਸੀ ਸਾਹਿਬ ਹੁਕਮ ਦਾ ਸਿਰ ਤੇ ਝੁੱਲੇ ਤਾਜ ।
 ਵਿੱਚ ਘਰਾਂ ਕੁਫ਼ਾਰ¹¹ ਦੇ ਇਹ ਪਾਵੇਗਾ ਸੌਗ ।
 ਜਗ ਵਿਚ ਸਾਨੀ ਏਸਦਾ ਮਰਦ ਨ ਕੋਈ ਹੋਗ ।
 ਖਾਦਿਮ¹² ਹੋਸਨ ਏਸ ਦੇ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਵਿਚ ਜੱਗ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਮਾਰੇ ਜਾਵਸਨ ਜੀਵਨ ਪੋਸੀ ਵੱਗ ।
 ਪਵੇ ਜ਼ਿਮੀਂ ਵਿਚ ਏਸ ਦੀ ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ ਕਹਾਹ¹³ ।
 ਗਲਬਾ¹⁴ ਇਸ ਦੀ ਗੁਰਜ਼ ਦਾ ਪਵੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਧਾ ।
 ਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਪਾਕ ਦਾ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਸੀ ਫੇਰ ।
 ਗਾਲਿਬ¹⁵ ਹਮਜ਼ਾ ਹੋਸੀਆ, ਕਾਫ਼ਿਰ ਹੋਸਨ ਜ਼ੇਰ¹⁶ ।”
 ਇਹ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਖੁਆਜਾ ਕਰੇ ਬਿਆਨ ।
 ਸੁਣਦੇ ਆਹੇ ਹਾਜ਼ਰੀਂ, ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ।
 ਚਿਹਲ¹⁷ ਸੂਤਰ¹⁸ ਭਰ ਦੇਂਵਦਾ¹⁹ ਜ਼ਰ ਥੀਂ ਤੁਰਤ ਲਦਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਦੀ ਇਹ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕਾਰਣ ਕਰੇ ਅਤਾ²⁰ ।
 ਨਾਲੇ ਕਹੇ ਜ਼ਬਾਨ ਥੀਂ, “ਇਹ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ੰਦ ।

1. ਭੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮਹੁਕਾ । 2. ਰਾਤ (ਲੈਲ) ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਜਾਂ ਉਪਮਾ (ਸ਼ਰਫ) । 3. ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਔਲ । 4. ਬਾਲਕ । 5. ਨੇਕ ਬਖ਼ਤ, ਖੁਸ਼ ਕਿਸਮਤ । 6. ਦੁਨੀਆ, ਸੰਸਾਰ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲਾ, ਭਾਗਵਾਨ : 8. ਰਿਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ । 9. ਦੂਜਾ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਜਗਤ ਦੇ ਤਲ, ਅਰਥਾਤ-ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ । 11. ਕਾਫ਼ਰਾਂ । 12. ਨੌਕਰ, ਸੇਵਾਦਾਰ । 13. ਹਾਹਾ 14. ਦਬਾਉ । 15. ਭਾਰੂ । 16. ਅਧੀਨ । 17. ਚਾਲ੍ਹੀ (40) । 18. ਖੂਠ । 19. ਸੌਨਾ, ਧਨ-ਦੌਲਤ । 20. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ।

ਬੇਟਾ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਦਾ, ਹਮਜ਼ਾ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ।”
 ਫਾਰਿਗ ਹੋ ਕੇ ਏਧਰੋਂ ਖੁਆਜਾ ਕਰੇ ਨਿਗਾਹ ।
 ਮਰਦ ਡਿੱਠਾ ਇਕ ਖੜਾ ਹੈ ਆਹਾ¹ ਅੰਦਰ ਰਾਹ ।
 ਹੈ ਲੜਕਾ ਵਿਚ ਗੋਦ ਦੇ ਦਿਸਦਾ ਸ਼ਾਦ² ਬੜਾ ।
 ਪੁੱਛਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, “ਇਹ ਹੈ ਕੌਣ ਖੜਾ ?”
 ਲੋਕਾਂ ਕਹਿਆ, “ਓਸਦਾ ਉਮੀਆ ਜੁਮਰੀ ਨਾਮ ।
 ਵਿਚ ਘਰ ਅਬਦੁਲ ਮਤਲਿਬੇ ਰਹਿਆ ਪੈਕ³ ਮੁਦਾਮ⁴ ।”
 ਸੱਦ ਖੁਆਜਾ ਉਸ ਪੁੱਛਦਾ, “ਗੋਦੀ ਤੇਰੇ ਕੀ ?”
 ਕਹਿਉਸੁ, “ਮੇਰਾ ਤਿਫਲ⁵” ਹੈ, ਰਾਤੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ।”
 ਵਿੱਚ ਲਬਾਂ ਦੇ ਹੱਸਿਆ, ਸੁਣ ਖੁਆਜਾ ਇਹ ਗੱਲ ।
 ਹੱਥ ਦੋਵੇਂ ਤਾਜ਼ੀਮ⁶ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵੱਲ ।
 ਲੋਕਾਂ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਤੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਆਮ ।
 “ਆਜਿਜ਼⁷ ਦੇ ਫਰਜ਼ੰਦ⁸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਕਰੇਂ ਸਲਾਮ ?”
 ਕਹਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਜਾਣਦੇ ਇਹ ਆਹਾ ਕੀ ਚੀਜ਼ ।
 ਹੋਗੁ ਚਿਰਾਗ⁹ ਮੁਹੰਮਦੀ ਲਸ਼ਕਰ ਵਿਚ ਅਜ਼ੀਜ਼¹⁰ ।
 ਹੋਸਨ ਇਸ ਵਿਚ ਖੂਬੀਆਂ, ਕੀ ਕੁਝ ਕਰਾਂ ਬਿਆਨ ।
 ਹਮਦਮ¹¹ ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਹੋਸੀ ਹਰ ਮੈਦਾਨ¹² ।
 ਇਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰੋਵਸਨ, ਰੂਇ ਜ਼ਿਮੀਂ¹³ ਦੇ ਸ਼ਾਹ¹⁴ ।
 ਪਕੜ ਹਿਸਾਰ¹⁵ ਕੁਫਾਰ¹⁶ ਦੇ ਕਰਸੀ ਮਾਰ ਫਨਾਹ ।
 ਬੁਰੇ ਕਜ਼ਈਏ¹⁷ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਵੇਗਾ ।
 ਜਿੱਧਰ ਜਾਵੇ ਖਤ ਲੈ ਜੰਗ ਮਚਾਵੇਗਾ ।
 ਅੰਦਰ ਸਫਰ ਚਲੇਂਦਿਆਂ ਚੱਲੇ ਮਿਸਲ¹⁸ ਹਵਾ ।
 ਹੋਸੀ ਪੈਕ ਰਸੂਲ ਦਾ ਕਰਸੀ ਫਜ਼ਲ ਖੁਦਾ ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਾੜੀਆਂ ਫੜ ਫੜ ਮੁੰਨ ਲਵੇ ।
 ਰਾਤੀਂ ਸੁੱਤਿਆਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਪਕੜੇ, ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇ ।
 ਹੋਸੀ ਵੱਡਾ ਮਸਖਰਾ, ਇਹ ਤੱਰਾਰ¹⁹ ਅਯਾਰ²⁰ ।

1. ਸੀ । 2. ਖੁਸ਼ । 3. ਚਿੱਠੀ ਰਸਾਂ, ਕਾਸਿਦ (Postman) । 4. ਹਮੇਸ਼ਾ, ਸਦਾ । 5. ਬੱਚਾ,
 ਲੜਕਾ । 6. ਅਦਬ-ਅਦਾਬ । 7. ਕਮਜ਼ੋਰ, ਭਾਵ-ਗੁਲਾਮ, ਦਾਸ । 8. ਪੁਤ੍ਰ । 9. ਦੀਵਾ । 10.
 ਪਿਆਰ । 11. ਸਦਾ ਦਾ ਸਾਥੀ, ਮਿੱਤ੍ਰ । 12. ਹਰੇਕ ਜੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ । 13. ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ । 14.
 ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ । 15. ਕਿਲ੍ਹੇ । 16. ਕਾਫਰਾਂ । 17. ਕਜ਼ੀਏ, ਬਗੜੇ-ਬਖੇੜੇ । 18. ਵਾਂਗੁ ।
 19. ਤੇਜ਼ ਜ਼ਬਾਨ । 20. ਚਲਾਕ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।

ਅਕਲ ਅਤੇ ਵਿਚ ਮਸਲਹਿਤ¹ ਭੀ ਹੋਸੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਕਹਿ ਸਿਫਤਾਂ ਏਹ ਮੁੱਕਿਆ ਬਾਦ ਤਮਾਮ ਕਲਾਮ ।
 ਧਰਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ ਮਿਹਰ ਨੇ ਉਮਰ ਉਮੱੀਆਂ ਨਾਮ ।
 ਸੁਤਰ² ਜ਼ਰੋ³ ਭਰ ਦੇਂਵਦਾ ਉਮੀਆ ਜ਼ਮਰੀ ਨੂੰ ।
 “ਭਾਈ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਦਾ ਆਹਾ⁴ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ।”
 ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਤੇ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਮੁਦਾਮ⁵ ।
 ਖੌਫ ਨ ਕਾਈ ਕਿਧਰੋਂ, ਰਹਿੰਦੇ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ।
 ਦਿਨ ਦਿਨ ਹੁੰਦੇ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਫਰਜ਼ਦ⁶ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱੀਆ ਦੂਸਰਾ ਹਮਜ਼ਾ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ।
ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਤੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦੀ ਗੱਦੀ-ਨਸ਼ੀਨੀ
ਖੁਆਜ਼ਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ ਮਿਹਰ ਦੀ ਮਦਾਇਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਿਸੀ ।
 ਆਹੀ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ ਮਿਹਰ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚ ਪਈ ।
 ਮੱਕੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮੁੱਦਤ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ ।
 ਸ਼ਾਹ ਘਲਿਆ ਕਿਸਕਾਰ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ।
 ਗੋਇਆ⁷ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ਥੀਂ ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਚੋਰ ।
 ਮੈਂ ਆਕੇ ਵਿਚ ਅਰਬੀਆਂ ਕੀਤੇ ਬਹੁਤ ਲਫਾਨ⁸ ।
 ਤਰਫੇ ਉਸ ਦੇ ਮਕਸਦੇ⁹ ਕੀਤਾ ਨਾਂਹ ਧਿਆਨ ।
 ਮੇਰੀ ਵਲੋਂ ਹੋਵਸੀ ਆਖਿਰ ਬੇਇਤਬਾਰ ।
 ਆਹਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਦੇ ਇਸ ਫਿਕਰੋਂ ਦਿਲਭਾਰ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਗਿਆ ਮਦਾਇਨੋਂ ਲੈ ਖਤ ਪੈਕ¹⁰ ਰਵਾਨ ।
 ਉਸ ਦੇ ਪਿਸਰ¹¹ ਸਿਆਵਖਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਇਹ ਬਿਆਨ ॥ ੬ ॥
ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਦੇ ਪੁਤ ਸਿਆਵਖਸ਼ ਦੇ ਖਤ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ।
 ਅੱਵਲ ਹਮਦ¹² ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ ਫੇਰ ਦਰੂਦ¹³ ਖਲੀਲ¹⁴ ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੋਸਤ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਰੱਬ ਜਲੀਲ¹⁵ ।
 ਤੇਰਾ ਪਿਸਰ ਸਿਆਵਖਸ਼ ਤੈਂ ਵਲ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ¹⁶ ।
 ਬਾਦ ਸਲਾਮ ਅਦਾਬ¹⁷ ਦੇ ਹਾਲ ਕਰੇ ਇਜ਼ਹਾਰ¹⁸ ।
 ਬਾਦ ਤੁਹਾਡੇ ਗਿਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਗਏ ਵਿਹਾ ।

1. ਨੇਕ ਸਲਾਹ, ਨੇਕ ਤਜਵੀਜ਼ । 2. ਉਠ । 3. ਧੰਨ ਦੌਲਤ ਦੇ । 4. ਹੇ । 5. ਹਮੇਸ਼ਾਂ
 ਪੁਤ੍ਰ । 7. ਜਾਣੋ, ਮਾਨੋ । 8. ਪੇਚ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ । 9. ਮਤਲਬ, ਭਾਵ । 10. ਡਾਕੀਆ । 11
 ਨੇ । 12. ਉਪਮਾ । 13. ਦੁਆ, ਬੇਨਤੀ । 14. ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਪਦਵੀ । 15. ਵੱਡੇ ਰੁਤਬੇ ਵ
 16. ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । 17. ਨਿਮੂਤਾ । 18. ਪ੍ਰਗਟ ।

ਦੁਨੀਆ ਫ਼ਾਨੀ¹ ਛੋਡ ਕੇ ਗਿਆ ਕਬਾਦ ਸਿਧਾ² ।
 ਹੁਣ ਆਹਾਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕਰਦਾ ਹੁਕਮ ਰਵਾਨ ।
 ਬਖਤਕ ਓਸ ਵਜ਼ੀਰ ਹੈ ਜਿਸ ਥੀਂ ਤੰਗ ਜਹਾਨ ।
 ਅੰਦਰ ਸਾਰੀ ਸਲਤਨਤ ਬਖਤਕ ਹੈ ਮੁਖਤਾਰ ।
 ਕਰਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਤਅੱਦੀਆਂ³, ਨਾਂ ਕੋ ਵਰਜਨਹਾਰ ।
 ਹਾਲਾ ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਮੀ ਦੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਦੋ ਚੰਦ⁴ ।
 ਵਧ ਕੀਤੇ ਮਹਿਸੂਲ ਤੇ ਰਹੇ ਵਪਾਰੀ ਬੰਦ ।
 ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੀ ਵਿਚ ਮੁਲਕ ਦੇ ਇਹ ਬਲਾਇ ਪਈ ।
 ਦੇਸ ਰਈਅੱਤ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਚਲੀ ਗਈ ।
 ਖਲਕਤ ਤਾਈਂ ਲੁੱਟ ਕੇ ਜਮਾ ਕਰਾਇਆ ਮਾਲ ।
 ਰਾਤ ਦਿਨੇਂ ਵਿਚ ਮੁਲਕ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰੇ ਹਰ ਹਾਲ ।
 ਏਹ ਨਸੀਹਤ ਕਰ ਗਿਆ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਕਬਾਦ ।
 “ਐ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ! ਰੱਖ ਨਸੀਹਤ ਯਾਦ ।
 ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਰਬ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਖਾਸ ਵਜ਼ੀਰ ।
 ਮਾਰਨ ਤੇਰੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਤਾਈਂ ਕਰ ਤਦਬੀਰ ।
 ਜਾਂ ਮੁੜ ਆਵੇ ਅਰਬ ਥੀਂ ਕਰੀਓ ਇਸਤਕਬਾਲ⁵ ।
 ਥਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਜਾਣੀਓਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਹਰ ਹਾਲ ।
 ਹੋਸੀ ਤੇਰਾ ਖੈਰ ਖਵਾਹ⁶, ਖਲਕਤ⁷ ਦਾ ਗਮਖਵਾਰ⁸ ।
 ਹੁਕਮ ਮੰਨੀਂ ਤੂੰ ਓਸ ਦਾ ਹੋ ਫ਼ਰਮਾਂਬਰਦਾਰ⁹ ।
 ਰਹਿਸੀ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ਦੇ ਤਾਹੀਂ ਤੇਰਾ ਰਾਜ ।
 ਉਸ ਦੀ ਬਰਕਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇਰਾ ਭਰਨ ਖ਼ਿਰਾਜ ।
 ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਦੇ ਰਹੇਗਾ ਮੁਲਕ ਤੇਰਾ ਆਬਾਦ ।
 ਪਾਵੀਂ ਤੂੰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ! ਦਿਲ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮੁਰਾਦ ।
 ਜੇ ਇਸ ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਨੂੰ ਨਾ ਰੱਖੇਂਗਾ ਯਾਦ ।
 ਰਹੇ ਸਿਆਸਤ¹⁰ ਮੂਲ ਨਾ, ਖਲਕ ਹੋਵੇ ਬਰਬਾਦ ।
 ਇਸ ਮੇਰੇ ਮਕਤੂਬ¹¹ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਖੁਦਾ ਪੜ੍ਹੋ ।
 ਸ਼ਹਿਰ ਮਦਾਇਨ ਆ ਵੜੋ, ਅਰਬੋਂ ਤੁਰਤ ਚੜ੍ਹੋ ।
 ਜੇ ਹੁਣ ਦੇਰ ਲਗਾਵਸੋ ਖਲਕ ਹੋਸੀ ਵੈਰਾਨ ।

1. ਨਾਸ਼ਵਾਨ । 2. ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਸਿਧਾਰ ਗਿਆ । 3. ਸਿਤਮ, ਧੱਕੇ । 4. ਦੁੱਗਣਾ । 5. ਸਵਾਗਤ ।
 6. ਸੁਭ ਚਿੰਤਕ । 7. ਸੰਸਾਰ ਦਾ । 8. ਦੁਖ ਵੰਡਾਉਣ ਵਾਲਾ । 9. ਆਗਿਆ ਕਾਰ । 10. ਹੁਕਮਰਾਨੀ,
 ਤਪਤੇਜ਼ । 11. ਖ਼ਤ, ਪੱਤ੍ਰ, ਚਿੱਠੀ ।

ਆਣ ਪਿਛੋਂ ਪਛੁਤਾਵਸੋਂ, ਹੈਰਾਂ¹ ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ।
 ਜਾਂ ਇਹ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ।
 ਰੁਖਸਤ ਲੈ ਕੇ ਮੱਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਜਲਦ ਰਵਾਨ ।
 ਮੰਜ਼ਲ ਮੰਜ਼ਲ ਆਇਆ, ਸ਼ਹਿਰ ਅਦਾਇਨ ਧਾ ।
 ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਖੁਆਜਾ ਪਹੁਤਾ ਆ ।
 ਬਖਤਕ ਨੂੰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਤੁਰਤ ਕਰੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 “ਹੋਈਓ ਇਸਤਕਬਾਲ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਵਾਨ ।”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਕੌਣ ਹੈ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਕੰਗਾਲ ?
 ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਗੁਲਾਮ ਦਾ ਸ਼ਾਹਾਂ ਇਸਤਕਬਾਲ² ।”
 ਫ਼ਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, “ਐ ਬਖਤਕ ! ਬਦਬਖਤ³ ।
 ਕੀਤੀ ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਨੇ ਏਹ ਨਸੀਹਤ ਸਖਤ ।
 ਜਾਣੀ ਬੁਜੁਰਜ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਜਾ⁴ ਬਜਾ⁵ ।
 ਉਸ ਦਾ ਇਸਤਕਬਾਲ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰਾਂ ਅਦਾ ?
 ਇਹ ਬੁਜੁਰਜ ਮਿਹਰ ਹੈ ਗੋਇਆ ਮੇਰਾ ਬਾਪ ।
 ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ੀਮ⁶ ਨੂੰ ਕਰਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਆਪ ।”
 ਹੋ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ, ਚੁੱਪ ਹੋ ਬਖਤਕ ਰਹਿਆ ਹਰਾਮ ।
 ਇਸਤਕਬਾਲ⁷ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਖੜਦਾ⁸ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।
 ਨਾਲ ਤਜੱਮਲ⁹ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਜਾਂ ਆਏ ਵਿਚ ਰਾਹ ।
 ਕੀਤੀ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਤਰਫੇ ਸ਼ਾਹ ਨਿਗਾਹ ।
 ਪੈਰ ਪਿਆਦਾ ਹੋਇ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀਸ ਝੁਕਾ ।
 ਭੀ ਟੁਰਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦੇਖ ਪਿਆਦਾ ਪਾ ।
 ਦੋਵੇਂ ਹੋ ਕੇ ਬਗਲਗੀਰ ਮਿਲੇ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ।
 ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਹ ਕਬਾਦ ਦੇ ਰੁੰਨੇ ਆਂਸੂ ਢਾਲ ।
 ਕਰ ਤਅੱਜ਼ਤ¹⁰ ਹੋਂਵਦੇ ਦੋਵੇਂ ਫੇਰ ਸਵਾਰ ।
 ਚੱਲੇ ਤਰਫ ਮਦਾਇਨੇ ਅੰਦਰੇ ਜ਼ੇਬ¹¹ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਡਿੱਠੇ ਰਾਹੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸ਼ੋਰ ਤਿਉਰ ।¹²
 ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਝਗੜਾ ਜੰਗ ਫ਼ਤੂਰ ।
 ਕਰ ਆਵਾਜ਼ੇ ਕਹਿਰ ਦੇ ਲੜਨ ਜਨਾਵਰ ਦੋ ।

1. ਹੈਰਾਨ । * ਸਵਾਗਤ, (Reception) 2. ਸਵਾਗਤ । ਆਉਭਗਤ । 3. ਮੰਦਭਾਗ । 4. ਜਗਾ, ਥਾਵੇਂ । 5. ਠੀਕ । 6. ਮਾਣ-ਇੱਜ਼ਤ । 7. ਸਵਾਗਤ ਵਾਸਤੇ । 8. ਲੈ ਜਾਂਦਾ । 9. ਸ਼ਾਨ ਸ਼ੌਕਤ । 10. ਅਫਸੋਸ, ਮਾਤਮ ਪੁਰਸੀ । 11. ਸ਼ੋਭਾ, ਸ਼ਾਨ । 12. ਪੰਛੀ, ਜਾਨਵਰ ।

ਮਰਦ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਲੋ ।
 ਅੰਦਰ ਕੰਨ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਬਖਤਕ ਕਹੇ ਹਰਾਮ ।
 “ਪੁੱਛੋ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਹਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਕਿਉਂ ਲੜਦੇ ਇਹ ਜਾਨਵਰ, ਕਰਨ ਕਿਵੇਂ¹ ਹੀ ਧੂਮ ।
 ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਣ ਮਲੂਮ ।”
 ਹੋ ਮੁਤਅਜਿਬ² ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਓਵੇਂ ਕਰੇ ਸਵਾਲ ।
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ ਮਿਹਰ ਨੇ, “ਪਾਓ ਨ ਏਸ ਖਿਆਲ ।”
 ਕਰ ਕਰ ਸ਼ਾਹ ਮੁਬਾਲਗ਼ਾ³ ਅੰਤ ਪੁਛਾਵੇ ਹਾਲ ।
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, “ਸੁਣ ਐ ਫੱਰੁੱਖ ਫਾਲ⁴ ।
 ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀਓਂ ਦੇਵਾਂ ਰਾਜ⁵ ਲਘਾੜ⁶ ।
 ਉੱਲੂ ਹਨ ਇਹ ਜਾਨਵਰ ਵਾਸਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਜਾੜ ।
 ਇਕ ਚਾਹੇ ਜੋ ਦੂਜਿਓਂ ਨਿਸਬਤ⁷ ਕਰੇ ਹਸੂਲ⁸ ।
 ਦੂਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ ਕਰਾਂ ਮਹਰ⁹ ਭਰੇ ਬਿਨ ਮੂਲ ।
 ਜੇ ਚੋਦਾਂ ਗਿਣ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇਵੇਂ ਵੈਰਾਨ ।
 ਤਾਂ ਏਹ ਨਿਸਬਤ ਹੋਵਸੀ, ਤੈਂ ਮੈਂ ਵਿਚ ਆਸ਼ਾਨ ।
 ਚੋਦਾਂ ਮੰਗ ਨ ਲਿਖ ਲੈ ਸ਼ਹਿਰ ਕਹੇ ਵੈਰਾਨ ।
 ਜਾਂ ਲੱਗ ਹੈ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹਾਕਿਮ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਹੋ ਮਗਮੂਮ¹⁰ ।
 “ਹੈ ਬਖਤਕ ਬਦ ਬਖਤ ਥੀਂ, ਸਬ ਖਲਕਤ¹¹ ਮਜ਼ਲੂਮ¹² ।
 ਉਸ ਦੀ ਜ਼ੁਲਮ ਤਅਦੀਓਂ¹³, ਦੇਸ ਉਜਾੜ ਪਿਆ ।
 ਭੱਜ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਉਜੱੜੇਂ ਇਹ ਬਘਿਆੜ ਪਿਆ ।
 ਬਖਤਕ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮੁਲਕ ਦਾ ਖਲਕਤ ਦਾ ਬਦਖਵਾਹ ।
 ਕਸਰਤ ਨਾਲ ਤਅਦੀਓਂ ਸ਼ਰਤ ਧਰੇ ਗੁਮਰਾਹ ।
 ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਅਰਬ ਥੀਂ, ਟੁਰਿਆ ਵਕਤ ਭਲੇ ।
 ਬਖਤਕ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ਥੀਂ ਮੈਂ ਦਿਲ ਲਾਟ ਬਲੇ ।
 ਜਿਓਂ ਚਾਹੇਂ ਤਿਉਂ ਆਪ ਕਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ।
 ਦਿਲੋਂ ਬਜਾਨੋਂ¹⁴ ਮੰਨਸਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਫਰਮਾਨ ।”

1. ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । 2. ਹੈਰਾਨ । 3. ਅਤਿ ਉਕਤਾਈਆਂ । 4. ਖੁਸ਼ ਕਿਸਮਤੀ । 5. ਭੇਤ । 6. ਉਘਾੜ । 7. ਵਿਵਾਹਿਕ ਸੰਬੰਧ । 8. ਹਾਸਲ, ਪ੍ਰਾਪਤ । 9. ਉਹ ਰੁਪਿਆ ਜਾਂ ਜਿਨਸ, ਜੋ ਪਤੀ ਵਲੋਂ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਬਦਲੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । 10. ਗ਼ਮ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ । 11. ਦੁਨੀਆਂ । 12. ਸਤਾਈ ਹੋਈ, ਜ਼ੁਲਮ—ਰਸੀਦਾ । 13. ਸਿਤਮ ਤੋਂ । 14. ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ।

ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਮਦਾਇਨੋ ਆਣ ਲਥਾ ਸੁਲਤਾਨ १
 ਬਖਸ਼ੇ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਲੰਦ ਮਕਾਨ¹ ॥
 ਖੁਆਜਾ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਧਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਾਨ ।
 ਹਰ ਹਰ ਤਰਫ ਵਲਾਇਤਾਂ ਕਾਸਿਦ² ਕਰੇ ਰਵਾਨ ।
 ਇਸ ਦਸਤੂਰ-ਉਲ-ਅਮਲ³ ਥੀਂ ਮਤ ਕੋ ਕਰੇ ਖਤਾ⁴ ॥
 ਹੁਕਮ ਚਲਾਵੇ ਹੱਕ ਤੇ, ਹਰ ਹਰ ਹੁਕਮ ਰਵਾ⁵ ।
 ਭਾਰ ਬਿਰਜ ਉਤਾਰਨਾ, ਤੇ ਮਹਿਸੂਲ ਤਮਾਮ ।
 ਬੇੜਾ ਕੀਤਾ ਭਾਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ਖਲਕ ਅਰਾਮ ।
 ਹਰ ਹਰ ਜਾਗਾ ਟੁਰ ਪਿਆ ਮੁਲਕ ਅੰਦਰ ਇਨਸਾਫ ॥
 ਜ਼ੋਰ ਜਫਾਇ⁶ ਜਹਾਨ ਥੀਂ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿਆ ਸਾਫ ।
 ਪਹਿਰੂ ਹੋਏ ਚੋਰ ਤੇ ਦੋਸਤ ਗੁਰਗ⁷ ਹੈਰਾਨ ।
 ਬਾਜ਼ ਚਿੜੀ ਇਕ ਤਾਸ਼ ਤੇ ਰਲਮਿਲ ਚੋਗ ਚਗਾਨ ॥
 ਆਬਾਦੀ ਵਿਚ ਮੁਲਕ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਬਰੋਜ਼ ਵਧੇਰ ।
 ਧਰੋਈ ਸਾਹ ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦੀ ਫਿਰ ਗਈ ਚੋਫੇਰ ।
 ਬਾਕੀ ਬਾਗੀ ਸਰਕਸ਼⁸ ਆਣ ਨਿਵਾਏ ਸੀਸ ।
 ਨਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕੋ ਕਰ ਸਕੇ ਰੀਸ ।
 ਉਸ ਦਿਨ ਥੀਂ ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ ਆਦਲ⁹ ਪਿਆ ਖਿਤਾਬ¹⁰ ॥
 ਫਿਰ ਸਬ ਉਮਰ ਕਮਾਇਆ ਉਸ ਨੇ ਅਦਲ ਸਵਾਬ¹¹ ॥
 ਬਾਂਤ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਦੀ ਪਾਇਆ ਨਾਮ ਬੁਲੰਦ ।
 ਨਾਲ ਵਸੀਲੇ ਅਦਲ ਵੇ ਹੋਇਆ ਤਾਲਿਆ ਮੰਦ¹² ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਅਯਾਚ ਦੀ, ਐ ਦਿਲ ! ਗੱਲ ਸੁਣਾ ।
 ਫੋੜ ਅਹਿਵਾਲ ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਇਕ ਦਾ¹³ ॥ ੭ ॥
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜੁਮਰੀ ਤੇ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਦੇ ਬਾਹਰ
 ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਿਫਤਾਂ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੂਸਰਾ ਹਮਜ਼ਾ ਬੁਜੁਰਗਵਾਰ ।
 ਹੋਏ ਦੋਸਤ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਜ਼ ਬਹਾਰ ।
 ਫਿਰਦੇ ਸੌਂਦੇ ਖੇਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਇੱਕੋ ਜਾ ।
 ਇਕ ਦੂਜੇ ਥੀਂ ਘੜੀ ਭਰ ਹੁੰਦੇ ਨਾਂਹ ਜੁਦਾ ।

1. ਉੱਚਾ ਰੁਤਬਾ । 2. ਡਾਕੀਏ । 3. ਕਾਨੂੰਨ । 4. ਉਲੰਘਣਾ । 5. ਵਾਜਿਬ । 6. ਪੱਕਾ । 7. ਬਖਿਆੜ । 8. ਹੁਕਮ ਅਦੁਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ । 9. ਨਿਆਇਸ਼ੀਲ, ਮੁਨਸਿਫ । 10. ਪਚਵੀ । 11. ਇਨਸਾਫ ਰੂਪ ਪੁੰਨ । 12. ਵਾਗਵਾਨ, ਕਿਸਮਤ ਫਾਲਾ । 13. ਇੱਕ ਪਾਸੇ ।

ਬਾਹਰ ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸੈਰ ਗਏ ।
 ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਜਾ ਨਜ਼ਰ ਖਏ ।
 ਡਿੱਠਾ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨ ਜਵਾਨ ।
 ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਵਾਂ ਆਹਾ ਸਾਹਿਬ ਤਾਨ¹ ।
 ਜਿੱਤ ਵਲ ਪਵੇ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਖਕੜ ਮਰੋੜ ਲਵੇ ।
 ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰੇ ਜੋ ਦੇਸ ਥੀਂ ਹੋ ਬੇਹਾਲ ਪਵੇ ।
 ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਾਂਹ ਕਰ ਸਕੇ ਕੋ ।
 ਨਾਲ ਬੁਲੰਦ² ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕਹੇ ਜਵਾਨ ਖਲੋ ।
 “ਕੌਣ ਕੌਈ ਵਿਚ ਅਰਬ ਦੇ ਜੋ ਮੈਂ ਨਾਲ ਘੁਲੇ ?
 ਘੁਲੇ ਜੋ ਅੰਦਰ ਖਾਕ ਦੇ ਹੋ ਬੇਹਾਲ ਰੁਲੇ
 ਅੰਦਰ ਦੇਸ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਮੈਂ ਥੀਂ ਕੌਣ ਤੁਲੇ ?
 ਸ਼ੇਰ ਕਰੇ ਇਹ ਹੌਸਲਾ ਆਖਰ ਕਦਮ ਢਲੇ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਸੁਣ, ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਸੁਣਦਾ ਹੈਂ ਯਾ ਨਾ ?”
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੁਛਦਾ ਉਸ ਨੂੰ, “ਕੀ ਕੁਛ ਹਾਲ ਬਿਆਂ³ ?”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ਮਗਰੂਰ⁴ ਹੈ, ਮਰਦ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਕਹੇ ਨ ਮੇਰੇ ਜੇਡ ਹੈ ਕੌਈ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਕੀ ਕਰਾਂ, ਜੋ ਚਾਹੇਂ ਫਰਮਾ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਫਿਰ ਗਿੱਟਿਓਂ ਮਾਰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਪਰ ਚਾ⁵ ?”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਦੌੜ ਕੇ ਗਿੱਟਿਓਂ ਫੜਿਆ ਦਾ ।
 ਸਿਰੋਂ ਉਤਾਹਾਂ ਫੇਰ ਕੇ ਮਾਰੇ ਧਰਤਿ ਉਠਾ ।
 ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਲੋਥ ਪਈ ।
 ਤਨ ਦੀ ਹੱਡੀ ਖੱਸਲੀ ਸਾਰੀ ਟੁਟ ਗਈ ।
 ਵਿਚ ਮੱਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਈ ਪੁਕਾਰ ਅਯਾਨ⁶ ।
 “ਹਮਜ਼ਾ ਨੇ ਚਾ ਮਾਰਿਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਜੁਆਨ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਪਾਸ ਇਹ ਅੰਤ ਗਈ ਫਰਯਾਦ ।
 ਵਾਲੀ⁷ ਉਸ ਜਵਾਨ ਦੇ ਹੋ ਆਏ ਨਾ-ਸ਼ਾਦ⁸ ।
 ਸੁਣਕੇ ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬੇ ਹਮਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸਦਵਾ ।
 ਕਹਿਆ, “ਇਹ ਕਿਉਂ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਕੀਤੋ ਕਹਿਰ ਜ਼ਫਾ⁹ ?”
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ. “ਜੇ ਸੱਚ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈਂ ।

1. ਤ੍ਰਾਣ (ਜ਼ੋਰ) ਵਾਲਾ 2. ਉੱਚੀ । 3. ਬਿਆਨ, ਕਥਨ (ਕਰ) । 4. ਅਭਿਮਾਨੀ, ਹੰਕਾਰੀ । 5. ਚੁੱਕ ਕੇ, ਉਠਾ ਕੇ । 6. ਸਾਫ਼, ਪ੍ਰਗਟ । 7. ਵਾਰਿਸ, ਘਰ ਦੇ ਲੋਕ । 8. ਦੁਖੀ । 9. ਕਹਿਰ ਦਾ ਖੱਕਾ ।

ਉਮਰ ਜੁ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਸੌ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਮੈਂ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਆਖਦਾ, ਉਮਰ ਉਮੱਈਏ ਨੂੰ ।
 “ਕਿਉਂ ਇਹ ਜੁਲਮ ਕਮਾਇਆ ? ਕਹਿ, ਐ ਜਾਲਿਮ ! ਤੂੰ ।
 ਬਾਝ ਗੁਨਾਹ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਰਵਾਇਆ ਕਿਉਂ ?”
 “ਮੇਰਾ ਜੇਹਾ ਕੌਣ ਹੈ ?” ਉਸ ਫਰਮਾਇਆ-ਕਿਉਂ ।”
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਗੱਲ ਸੁਣ, ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਖਫਾ¹ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕੀ ਕਰਵਾਵਸੇਂ ਤੂੰ ਨਿਤ ਜੋਰ ਜਫਾ² ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਝਿੜਕਦਾ ਉਮਰ ਉਮੱਈਏ ਨੂੰ ।
 “ਛੋੜ ਮੇਰੇ ਫਰਜ਼ਦ ਦਾ ਸਾਥ ਅਜੇਹਾ ਤੂੰ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਲੈ, ਦੇਖ ਲੈ, ਗਰਜ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ।
 ਪੁੱਤ ਤੇਰੇ ਦੇ ਸਾਥ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਹਾਜ਼ਤ³ ਕੀ ।”
 ਏਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਟੁਰ ਪਿਆ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਯਾਰ ।
 ਪਿੱਛੋਂ ਹਮਜ਼ਾ ਰੋਂਵਦਾ ਕੱਲਾ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 ਵੈਤ⁴ ਦੇਵੇ ਖੂਨ ਦਾ ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਤਾਰ ।
 ਕੌਨ ਕਰਾਨੋ⁵ ਹਾਰਿਆ, ਕਿਨੇ ਬੁੱਝੀ ਸਾਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬੇ ਹਮਜ਼ਾ ਦਾ ਅਹਿਵਾਲ ।
 ਉਮਰ ਗਿਆ ਇਹ ਰੋਂਵਦਾ ਅੰਦਰ ਹਾਲ ਮਲਾਲ⁶ ।
 ਮੌੜ ਮੰਗਾਇਆ ਲੁਤਫ ਥੀਂ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨੂੰ ।
 ਕਹਿਆ, “ਫੇਰ ਨ ਕਿਸੇ ਦਾ, ਕਹੁ ਕਰਾਵੀਂ ਖੂ⁷ ।”
 ਆਹੇ ਦੋਵੇਂ ਖੋਲਦੇ ਰਹਿਣ ਇਕੱਠੇ ਫੇਰ ।
 ਬੁਤ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਦੋਵੇਂ ਆਏ ਅਗੋਰ⁸ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਸੁਣ, ਹਮਜ਼ਿਆ” ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਯਾ ਨਾਂਹ ।
 ਇਸ ਕੌਠੇ ਵਿਚ ਕਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਕੈਸਾ ਹੈ ਥਾਂ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, “ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾ ਮੂਲ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਸੁਣ ਅਸਾਂ ਥੀਂ, ਐ ਹਮਜ਼ਾ ਮਕਬੂਲ ।
 ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਇਸ ਕੌਠੇ ਵਿਚ ਢੇਰ ।
 ਇਹ ਘੜੀਆਂ ਸੁਨਿਆਰੀਆਂ ਸੋਨੇ ਥੀਂ, ਐ ਸ਼ੇਰ ।
 ਲੋਕ ਮੱਕੇ ਦੇ ਪੂਜਦੇ ਇਹਨਾਂ ਬਲਾਈਆਂ ਨੂੰ ।
 ਮੈਂ ਜਾਣਾਂ ਕੁਛ ਅਕਲ ਨਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਦਾਈਆਂ ਨੂੰ ।

1. ਨਾਰਾਜ਼, ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ । 2. ਬਲ ਜਾਂ ਜੋਰ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਬਾਉ ਦੇਣਾ । 3. ਲੋੜ । 4. ਬਦਲਾ । 5. ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ, ਤਰਫਦਾਰ ਹੋ ਕੇ । 6. ਰੰਜ । 7. ਖੂਨ, ਕਤਲ । 8. ਅਗੋਤੇ ਹੀ ।

ਚੱਲ ਦੇਖਾਵਾਂ ਦੇਖ ਲੈ, ਕਿਵੇਂ ਕਿ ਨਕਸ਼¹ ਜੜੇ ।
 ਬੁਤ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਆਇ ਕੇ ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਵੜੇ ।
 ਕੀਤੀ ਨਜ਼ਰ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਥੋੜੇਂ ਕੰਬ ਗਏ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ ਰਸੂਲ² ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਆਂਣਿ ਪਏ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਤੂੰ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਨਾ ਕਰ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ।
 ਇਕ ਇਕ ਤਾਈਂ ਪਕੜ ਕੇ ਚਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਾਰ ।”
 ਇਕ ਇਕ ਤਾਈਂ ਪਕੜ ਕੇ ਹਮਜ਼ਾ ਅੱਮ ਨਬੀ³ ।
 ਆਰੇ ਉਪੱਰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਦੋਜਖ⁴ ਗਏ ਸ਼ਕੀ⁵ ।
 ਜਾਂ ਪੁਜਾ ਹੀ ਹੋ ਗਏ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ਫ਼ਨਾ⁶ ।
 ਯੋਨੇ ਦੇ ਬੁਤ ਉਮਰ ਨੇ ਲਏ ਪਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ।
 ਬੁਤ-ਖਾਨੇ ਦੇ ਇਕ ਤਰਫ਼ ਦਿੱਤੀ ਅੱਗ ਲਗਾ ।
 ਉਮਰ ਬੁਤਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਜਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਭੀ ਘਰ ਆਪਣੇ ਦਾਖਿਲ ਹੋਇਆ ਆ ।
 ਬੁਤਖਾਨੇ ਥੀਂ ਉਧਰੋਂ ਅੱਗ ਚਮਕਾਈ ਵਾ⁷ ।
 ਜਾਂ ਲਾਟਾਂ ਬੁਤਖਾਨਿਓਂ ਚਾਇਆ ਵੱਡਾ ਜੋਸ਼ ।
 ਖਲਕ ਨਸੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹੋਇਆ ਜੋਸ਼ ਖਰੋਸ਼⁸ ।
 ਸੁਣਿਆ, “ਹਮਜ਼ਾ ਲਾ ਗਿਆ ਬੁਤ ਖਾਨੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ।”
 ਰਹੇ ਬੁਝਾਇ ਨ ਬੁਝਦੀ, ਗਈ ਚੁਫੇਰੇ ਲੱਗ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਪਾਸ ਭੀ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਇਜ਼ਹਾਰ⁹ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਮੁਅਬਦ¹⁰ ਸਾੜਿਆ, ਗਿਆ ਪੁਜਾਰੀ ਮਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਬਾਪ ਨੇ ਕਹਿਆ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇ ।
 “ਤੂੰ ਉਹ ਕਰਦੇਂ ਹਮਜ਼ਿਆਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰੇ ਨ ਕੋਇ ।
 ਜਾਨ ਸਤਾਵੇਂ ਅਸਾਂ ਦੀ, ਪਾਵੇਂ ਨਿੱਤ ਫ਼ਸਾਦ ।
 ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਝਗੜਿਆਂ ਘਰ ਹੋਸੀ ਬਰਬਾਦ ।”
 ਹੋਇਆ ਅੱਗੇ ਬਾਪ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ¹¹ ।
 “ਐਵੇਂ ਈ ਫ਼ਰਮਾਵਦਾ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਯਾਰ ।”
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਆਖਦਾ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨੂੰ ।

1. ਚਿਹਰੇ । 2. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚਾਚਾ । 3. ਹਜ਼ਰਤ ਰਸੂਲ (ਮੁਹੰਮਦ-ਸਾਹਿਬ) ।
 4. ਨਰਕ ਵਿੱਚ । 5. ਬਦ ਬਖ਼ਤ, ਬਦਕਿਸਮਤ, ਮੰਦ ਭਾਗ । 6. ਨਸ਼ਟ । 7. ਹਵਾ ਨੇ । 8. ਜ਼ੋਰ ਦਾ
 ਤੋਲਾ-ਰੱਪਾ । 9. ਪ੍ਰਗਟ । 10. ਪੂਜਾ-ਸਥਾਨ, ਭਾਵ-ਦੇਵ ਮੰਦਿਰ । 11. ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ਟੋਲਾ-ਬੇਨਤੀ
 ਕਰਨਾ ।

“ਹੈਂ ਕਿਉਂ ਖੜਾ ਕਰਾਂਵਦਾ ਨਿੱਤ ਕਜ਼ੱਈਆ ਤੂੰ ?
 ਬਾਜ਼ ਨਾ ਆਵੇਂ ਜ਼ਾਲਿਮਾ ! ਜੁਲਮ ਕਮਾਵਨ ਥੀਂ ॥
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਖੌਫ ਨ ਰੱਖਦੇਂ ਝਗੜੇ ਪਾਵਨ ਥੀਂ ।
 ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਫਰਜ਼ੰਦ ਨੂੰ ਕਬ ਛੱਡਿਆ ਗੁਮਰਾਹ¹ ।
 ਤੂੰ ਬਦੀਆਂ ਕਰਵਾਂਵਦਾ, ਐਂ ਜ਼ਾਲਿਮ ਬਦਖੁਹ² ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਨੂੰ ।
 “ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਬੁਰਾ ਹਾਂ, ਯਾ ਹੈਂ ਜ਼ਾਲਿਮ ਤੂੰ ?
 ਦੱਸ, ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਬੁਤਾਂ³ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪੁਕਾਰੋਂ ਰੱਬ ?
 ਸਿਰਕ⁴ ਕਮਾਵਨ ਹਾਰਿਆਂ ਮਿਲੇ ਉਕਬਤ⁵ ਝੱਬ !
 ਸਜ਼ਹਬ ਪਾਕ ਖਲੀਲ⁶ ਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਵਿਸਰੋਂ ਕਿਉਂ ?
 ਬੇਜਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਪਏ ਪੁਕਾਰੋਂ ਕਿਉਂ ?
 ਮੰਗ ਮੁਰਾਦਾਂ ਬੁਤਾਂ ਥੀਂ ਜੋ ਦਿਲ ਕਰਦੇ ਸ਼ਾਦ ।
 ਬਾਝ ਮੁਰਾਦੋਂ ਜਾਵਸਨ ਆਖਿਰ ਹੋ ਬਰਬਾਦ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕੋਲੋਂ ਬੁਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਗਵਾਇਆ ਮੈਂ ।
 ਸੁੱਤਾ ਦੀਨ ਖਲੀਲ ਦਾ ਮੌੜ ਜਗਾਇਆ ਮੈਂ ।
 ਸੋਨੇ ਦੇ ਬੁਤ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਸੁੱਟ ਛੱਡੇ ਬੇਕਾਰ ।
 ਮੈਂ ਘਰ ਨੂੰ ਚਾ ਲੈ ਗਿਆ, ਵਰਤ ਲਵਾਂ ਦਿਨ ਚਾਰ ॥
 ਏਹ ਅੱਸੀ ਬੁਤ ਸੋਨਿਓਂ, ਆਰੇ ਸੀ ਕਿਸ ਕਾਮ ?
 ਵਰਤ ਲਵਾਂ ਮੈਂ ਖਾਇਕੇ ਪਾਵਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਆਰਾਮ ।”
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਹਾਲ ਸੁਣ, ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਖਾਮੋਸ਼ ॥
 ਤਿੱਠਾ-ਉਮਰ ਅਯਾਚ ਨੂੰ ਕਾਮਿਲ⁸ ਅੰਦਰ ਹੋਸ਼ ।
 ਏਵੇਂ ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਵਕਤ ਵਿਹਾ ।
 ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਲ ਸਫਾ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ, ਆਕੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ।
 ਇਕ ਅਖਾੜਾ ਵੇਖਿਆ, ਖਲਕਤ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ⁹ ।
 ਉਮਰ ਪੁੱਛੇ ਇਕ ਮਰਦ ਨੂੰ, “ਜਮਾ ਖੜੇ ਕਿਉਂ-ਲੋਕ ॥
 ਕਹੋ ਅਚੰਭਾ ਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਵੇਂ ਕੀ ਥੋਕ ?”
 ਤਾਹਿਰ ਨਾਮ ਜਵਾਨ ਦਾ, ਕਹਿਆ, ਇਹ “ਮੈਦਾਨ ॥

1. ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਉਣਾ, ਉਲਟੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣਾ । 2. ਫੇੜਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਵਾਲਾ 3. ਮੂਰਤੀਆਂ । 4. ਸ਼ਰੀਕਾ ਕਰਨਾ । 5. ਸਜ਼ਾ, ਦੰਡ । 6. ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਔਲ । 7. ਚੁਪ । 8. ਪਰਾ । 9. ਗਿਣਤੀ ।

ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਨੀ ਜੋਰ ਦਾ ਨਾ ਕੋ ਵਿਚ ਜਹਾਨਾ
 ਹੁਣ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਕੁਸ਼ਤੀ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ।
 ਕਰੋ ਜ਼ਿਆਰਤ¹ ਮਰਦ ਦੀ ਜੋ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਨ ।”
 ਤਦ ਨੂੰ ਤਾਹਿਰ ਮਾਰਿਆ ਨਾਹਰਾ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 “ਮਰਦੋ ! ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਾਸਤੇ ਆਵੇ ਕੋਈ ਜਵਾਨ ।”
 ਕਿਤਨੇ ਮਰਦ ਦਲੇਰ ਦਿਲ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ਗਏ ।
 ਤਾਹਿਰ ਗਲਿਬ² ਸ਼ੇਰ ਥੀਂ ਹੋ ਲਾਚਾਰ ਗਏ ।
 ਉਸਦੇ ਫੇਰ ਨ ਸਾਮੁਣੇ ਕੋਈ ਗਿਆ ਦਿਲੇਰ ।
 ਤਾਹਿਰ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਕਹੇ ਜਿਉਂ ਸ਼ੇਰ ।
 ਕਰੇ ਪੁਕਾਰਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਤਾਹਿਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹਾਲ ।
 ਸਾਮ* ਨਰੀਮਾ* ਕਿਆ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਅਜ ਜ਼ਾਲ* ?
 ਕਿੱਥੇ ਰੁਸਤਮ* ਪਹਿਲਵਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਫਰਜ਼ੰਦ ?
 ਦੇਖਣ ਸੇਰੀ ਮਰਦੁਮੀ³ ਸਣ ਬਹਮਨ ਅਸਫੰਦ⁴ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਵਿਚ ਗੋਸ਼⁵ ਦੇ ਜਾਂ ਇਹ ਪਈ ਪੁਕਾਰ ।
 ਕਹੇ ਉਮਰ ਨੂੰ, “ਕੌਣ ਹੈ ? ਹਾਲ ਕਰੋ ਇਜ਼ਹਾਰ⁶ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਜਾ, ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਤੈਨੂੰ ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦਾ ਤਲਬ⁷ ਜਵਾਨ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਕੀ ਕਰਾਂ, ਇਹ ਭੀ ਆਖ ਸੁਣਾ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਫਿਰ ਮਾਰਨਾ, ਹੋਵੇ ਝੱਬ ਫਨਾ ।”
 ਜਿੰਦਾ ਛੱਡ ਨ ਆਵਣਾ, ਮਤ ਫਿਰ ਕਰੇ ਗ਼ਰੂਰ⁸ ।”
 ਕਹਿਆ, “ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਆਵਸਾਂ, ਏਵੇਂ ਕਰਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਖੜਾ ਮੁਕਾਬਲ ਜਾ ।
 “ਲਾਫਾਂ⁹ ਮਾਰ ਨ ਤਾਹਿਰਾ ! ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੱਥ ਦਿਖਾ ।”
 ਤਾਹਿਰ ਕਹਿੰਦਾ, “ਲੜਕਿਆ ! ਹੈਂ ਕਿਸਦਾ ਫਰਜ਼ੰਦ ?
 ਸੂਰਤ ਤੇਰੀ ਨਾਜ਼ਨੀ¹⁰ ਚਿਹਰਾ ਵਾਂਗੂੰ ਚੰਦ ।
 ਮੇਰੇ ਮਤਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜਾਵੇਂ ਜਾਨ ਗਵਾ ।

1. ਯਾਤ੍ਰਾ, ਭਾਵ-ਮੁਲਾਕਾਤ । 2. ਜੇਤੂ । ਉਪਰੋਂ ਦਬਾਉ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । * ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ
 ਜਾਂ ਬਲਵਾਨਸੂਰਬੀਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ । 3. ਬਹਾਦੁਰੀ । 4. ਫਾਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੋਧੇ । 5. ਕੰਨ । 6.
 ਪ੍ਰਗਟ । 7. ਤਲਬ ਕਰਨਾ, ਸੱਦਣਾ । 8. ਅਭਿਮਾਨ, ਅਹੰਕਾਰ । 9. ਝੂਠੇ ਦਮਗਜੇ । 10. ਨਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ
 ਖਲੀ ਹੋਈ ।

ਨਾਜ਼ੁਕਾ ਹੱਡੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਚੌਵਨ ਸਰਮਾ ਸਾਮੀ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਤਾਹਿਰਾ ! ਨਾ ਕਰ ਚੌਰ ਵਧਾ ।
 ਪੈਰ ਧਰਾਂ ਸੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ, ਝੁੰ ਝੌਰੋਂ ਚੁਕ ਖਾ ।”
 ਤਾਹਿਰ ਕਹੇ, “ਉਠਾਵਫਾ ਸੈਂ ਸੀ ਮਠ ਦਾ ਸੰਗੀ ।
 ਮੰਚੀ ਦੇਖ ਬਹਾਦੁਰੀ ਉਡਣ ਰੁਧਾਂ ਦੀ ਰੰਗ ।
 ਤੈਨੂੰ ਚੁਕ ਲੈ ਜਾਵਣਾ ਕੇਡਕੂ ਹੀ ਢੁਆਵਾਰੰ ।”
 ਪੈਰ ਮੇਰਾ ਚੁਕ ਆਪ ਝੁੰ, ਜੀ ਹੀ ਕੁਝ ਖਲਕਾਰੰ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਕਹਿਆ, ‘ਤਾਹਿਰਾ ! ਝੁੰ ਕਰ ਪਹਿਲੇ ਜੌਰ ।”
 ਤਾਹਿਰ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮਰੇ ਗਾ ਆਂ ਨ ਜਾਪੇ ਹੋਰ ।”
 ਧਰਦਾ ਪੈਰ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਹਮਜ਼ਾ ਇਕਤ ਮੁਕਾਮੰ ।
 ਤਾਹਿਰ ਚਾਵਣੁੰ ਵਾਸਤੇ ਲਾਵੇ ਜੌਰ ਤਮਾਮ ।
 ਪਿੰਨੀ ਪਕੜ ਅਮੀਰ ਦੀ ਚੌਰਾਂ ਹੱਧਾਂ ਨਾਲ ।
 ਹੱਦੋਂ ਬਾਹਰ ਜੌਰ ਕਰ ਹੋ ਰਹਿਆ ਬੋਹਾਲ ।
 ਅੰਗੁਲੀਆਂ ਥੀਂ ਤਾਹਿਰ ਦੇ ਹੋਇਆ ਖੂਨ ਰਵਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਮੂਲ ਨਾ ਹੱਲਿਆ ਰਹਿਆ ਇਕਤ ਮਕਾਨੰ ।
 ਹੋ ਲਾਚਾਰ ਅਮੀਰ ਵਲ ਤਾਹਿਰ ਕਰੇ ਧਿਆਨ ।
 ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆਖਦਾ, “ਦੇਉ ਰੈਂ ਯਾ ਇਨਸਾਨ¹⁰ ?”
 ਸੂਰਤ ਵਾਂਗੁ ਫਹਿਸਤਿਆਂ¹¹, ਨਾਜੁਕ ਹੀ ਗੁਲਰੰਗ¹² ।
 ਕੁੱਵਤ ਦੇ ਵਿਚ ਸਖਤ ਹੀ, ਜੇਡਕੁ ਸਖਤ ਨ ਸੰਗ¹³ ।
 ਲੈ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਪਰ ਨੂੰ ਜੇ ਸਕੇ ਚੁੱਕ ਝੁੰ ।”
 ਗਿੱਟੇ ਥੀਂ ਫੜ ਲੈ ਗਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਤਾਹਿਰ ਨੂੰ ।
 ਫੇਰ ਸਿਰੇ ਤੇ ਮਾਰਿਆ, ਉੱਪਰ ਸਖਤ ਮਕਾਨ¹⁴ ।
 ਕੰਨੋਂ ਨੱਕ ਉਸਦਿਓਂ ਹੋਇਆ ਮਰਜ਼¹⁵ ਰਵਾਨ ।
 ਲੱਥ ਧਸੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ, ਹੱਡੀ ਰਹੀ ਨ ਕੋਇ ।
 ਜਾਨ ਵਿਚਾਰੀ ਰੋਵਦੀ, ਗਈ ਮੁਸਾਫਿਰ ਹੋਇ ।
 ਸ਼ੌਰ ਪਇਆ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਿਰਾ ਖਲਕ¹⁶ ਰਹੀ ਹੋ ਦੇਗ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਗਾਲਿਬ¹⁷ ਜੰਗ ।

1. ਕੋਮਲ, ਨਰਮ । 2. ਸੁਰਮੇ ਵਾਂਗੂੰ (ਬਰੀਕ ਜਾਂ ਸਹੀਨ) । 3. ਪੱਥਰ । 4. ਕਿਤਨਾ ਕੁ
 ਔਖਾ । 6. ਜ਼ੋਰ, ਤਾਕਤ । 7. ਇਕ ਥਾਵੇਂ । 8. ਚੁੱਕਣ । 9. ਇੱਕ ਥਾਵੇਂ । 10. ਆਦਮੀ ।
 ਦੋਵਤਿਆਂ । 12. ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗੂੰ । 13. ਪੱਥਰ । 14. ਥਾਂ, ਜਗ੍ਹਾ । 15. ਮੱਜਾ, ਮਿੱਥ ।
 ਪਥਲਿਕ, ਜਨਤਾ । 17. ਜੇਤੂ, ਵਿਜਈ ।

ਸੁਣ ਸੁਣ ਖਬਰ ਅਮੀਰ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 ਇਹ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹੋਇਆ ਹਾਲ ਅਯਾਨ¹ ।
 ਤਿਸ ਦਿਨ ਥੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਾਮ ਹੋਇਆ ਮਸ਼ਹੂਰ ।
 ਸੀ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਖਲਕ ਅੰਦਰ ਮਜ਼ਕੂਰ² ।
 ਕਰਦੇ ਖੌਫ ਅਮੀਰ ਦਾ ਉਸ ਦਿਨ ਥੀ ਸਭ ਲੋਕ ।
 ਜਿਤ ਵਲ ਜਾਵੇ ਮਰਦ ਕੋ ਮੂਲ ਨਾ ਸਕਦਾ ਰੋਕ ।
 ਦਫਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਅਦਾਬ³ ਦਾ ਝੰਬ 'ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇ ਇਲਮ ਰਸੂਲ⁴ ॥੮॥
 ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਬਾਗ ਦੀ ਸੈਰ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣਾ,
 ਖਜੂਰ ਦਾ ਦਰਖਤ ਜੜ੍ਹੋਂ ਉਖੜਨਾ, ਅਬਦੁਲ ਮੁੱਤਲਿਬ ਦਾ
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਸਮੇਤ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸਤਾਦ
 ਦੇ ਸਿਪੁਰਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਮਿਹਤਰ ਅਸਹਾਕ
 ਪਾਸੋਂ ਖਿੰਜ (ਘੜਾ) ਹਸਿਲ ਕਰਨਾ ।

ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਆਖਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸੱਦ ਪਾਸ ।

“ਮਤ ਮੇਰੀ ਲੱਗ ਹਮਜ਼ਿਆ । ਪਾਵੇਂ ਫ਼ਰਹਤ⁵ ਰਾਸ਼⁶ ।

ਅੱਜੋਂ ਅੱਗੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰੀਂ ਨ ਸੈਰ ।

ਜਿੱਧਰ ਖੇਲਣ ਜਾਵਦੋਂ ਕਦੀ ਨ ਰਹਿੰਦੀ ਖੈਰ⁸ ।

ਜੇ ਤੇ ਖ਼ਾਹਿਸ਼⁹ ਖੇਲ ਦੀ ਦਿਲ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੋ ।

ਜਾ ਖੇਲੀਂ ਵਿਚ ਬਾਗ ਦੇ ਜਿੱਥੇ ਮਰਦ ਨ ਕੇ ।”

ਜੋ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਬਾਪ ਨੇ, ਹਮਜ਼ੇ ਮੰਨ ਲਇਆ ।

ਖੇਲਣ ਅੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਫੇਰ ਨ ਕਦੀ ਗਇਆ ।

ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਇਕ ਦਿਨ ਗਏ ਬਿਰੂਨ¹⁰ ।

ਉਮਰ ਖੜੇ¹¹ ਵਿਚ ਬਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।

ਆਹੇ ਅੰਦਰ ਬਾਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬੁਲੰਦ ਖਜੂਰ ।

ਖੂਬ ਖਜੂਰਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਵਨ ਦੂਰ ।

ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਮਾਰਦਾ ਹੇਠ ਖੜਾ ਹੋ ਛਾਲ ।

ਖੋਸ਼ਾ¹² ਤੋੜ ਲਿਆਵਦਾ ਖਾਂਦਾ ਹੋ ਖੁਸ਼ਹਾਲ¹³ ।

ਜਦੋਂ ਖਜੂਰਾਂ ਮੰਗਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਪਾਕ ਜੁਨਾਬ¹⁴ ।

1. ਪ੍ਰਗਟ, ਮਸ਼ਹੂਰ । 2. ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ । 3. ਨਿਮਤਾ । 4. ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ । 5. ਖੁਸ਼ੀ, ਆਨੰਦ । 6. ਠੀਕ, ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ । 7. ਅੱਜ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਤੋਂ । 8. ਸੁਖ । 9. ਚਾਹ, ਲੋੜ । 10. ਬੇਰੂ-ਬਾਹਰ । 11. ਲਿਜਾਵੇ । 12. ਗੁੱਛਾ । 13. ਆਨੰਦ, ਪ੍ਰਸੰਨ । 14. ਮਾਨਯੋਗ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ

ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਫੇਰ ਕਹਿਆ ਵਿਚ ਗੋਸ਼¹ ।
 “ਤੂੰ ਭੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲ ਤੇ, ਐ ਲੜਕੇ ! ਰਹਿ ਸ਼ਾਦ² ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਵਾਂਗੂੰ ਸਬਕ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭੀ ਕਰ ਲੈ ਯਾਦ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਮੈਂ ਸਬਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੋਲਾਂ, ਐ ਯਾਰ ।
 ਜਾਂ ਲਗ ਮੇਰੇ ਸਬਕ ਨੂੰ ਕਹੇਂ ਨ ਤੂੰ ਬਹੁ³ ਬਾਰ ।
 ਸਬਕ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਤੂੰ ਪਹਿਲੇ, ਉਸਤਾਦ ।
 ਪਿੱਛੋਂ ਜੇ ਦਿਲ ਚਾਹਿਆ ਪੈਂ ਭੀ ਕਰਸਾਂ ਯਾਦ ।
 ਸਬਕ ਮੇਰਾ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ! ਆਪੇ ਯਾਦ ਕਰੋ ।
 ਮੈਂ ਅਨਜਾਣ ਨਾਦਾਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾਸ਼ਾਦ⁴ ਕਰੋ ।
 ਯਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਵਲ ਯਾਦ ।
 ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਦਿਖਾ ਦਿਉ, ਐ ਮੇਰੇ ਉਸਤਾਦ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਵਾਂਗੂੰ ਮੀਆਂ ਜੀ ! ਮੇਰੀ ਨਾਹੀਂ ਖੌ⁵ ।
 ਐਵੇਂ ਹੈ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਜੋ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹੋ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਬੋਲ ਪਵੇ ।
 ਮੈਂ ਬੋਲਾਂ ਜਾਂ ਰੱਜ ਕੇ ਮੁੱਲਾਂ ਬੋਲ ਲਵੇ ।
 ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਾਵੇ ਕੌਣ ?
 ਉਲਟੀਆਂ ਸਮਝਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਵੇ ਕੌਣ ?
 ਪਕੜ ਲਵੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਤੇ ਫੇਰ ਛੁੜਾਵੇ ਕੌਣ ?”
 ਜਾਂ ਜਾਤਾ⁶ ਉਸਤਾਦ ਨੇ, ਹੈ ਏਹ ਬੇ-ਆਦਾਬ⁷ ।
 ਦੋ ਤਿੰਨ ਛਟੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ, ਪਾਇਆ ਉਮਰ ਅਜ਼ਾਬ⁸ ।
 ਉਮਰ ਦਿਲੇ ਵਿਚ ਗੁੱਸਿਓਂ, ਤਪ ਤਪ ਹੋਇਆ ਲਾਲ ।
 ਮੂੰਹੋਂ ਅਜੇ ਨ ਬੋਲਿਆ, ਚੁੱਪ ਰਹਿਆ ਹਰ ਹਾਲ ।
 “ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆ ! ਪਾਵੇਂ ਅੰਤ ਵਬਾਲ⁹ ।”
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਕੀ ਕਰਾਂ, ਹੱਥ ਮੁਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ।”
 ਆਹੀ ਸੀ ਉਸਤਾਦ ਨੇ ਜੁੱਤੀ ਨਵੀਂ ਲਈ ।
 ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਤਰਾਰ ਦੀ ਉਸ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ।
 ਨਜ਼ਰ ਬੱਚਾ ਦੋ ਘੜੀ ਨੂੰ ਗਿਆ ਪਸਿੱਤਾ¹⁰ ਹੋ ।
 ਮਾਃ ਜੁੱਤੀ ਵਿਚ ਬਗਲ ਦੇ ਗਿਆ ਛਪਾਤਾ¹¹ ਹੋ ।

1. ਕੰਨ ਵਿੱਚ । 2. ਖੁਸ਼ । 3. ਬਹੁਤ । 4. ਦੁਖੀ । 5. ਆਦਤ, ਸੁਭਾਉ । 6. ਜਾਣਿਆ ।
 ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । 8. ਦੁੱਖ । 9. ਭਾਰ । 10. ਪਿਛੇਤਾ, ਪਛੜ ਕੇ । 11. ਫੁਪ ਕੇ ।

ਜਾ ਅੰਦਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਹਲਵਾਈ ਦੇ ਹੱਟ ।
 ਸਿੱਟ ਜੁੱਤੀ ਫ਼ਰਮਾਂਵਦਾ, 'ਨਕਦ ਲਵਾਂ ਮੂਲ ਵੱਟ ।
 ਯਾ ਸ਼ੀਰੀਨੀ¹ ਮੁੱਲ ਕਰ, ਅੰ ਹਲਵਾਈ ! ਏਹ ।'
 ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਕਿਸ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਏਹ ?
 ਕਹਿਆ, 'ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਹੈ ਬੇਸ਼ਕ ।
 ਨਾ ਮੈਂ ਚੋਰ ਚਕਾਰ ਹਾਂ, ਮਿੱਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨ ਤੱਕ ।'
 ਹਲਵਾਈ ਸੱਚ ਜਾਣਕੇ ਜੁੱਤੀ ਲਵੇ ਖਰੀਦ ।
 ਦੇ ਸ਼ੀਰੀਨੀ ਤੋਰਿਆ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਦ² ਰਸੀਦ³ ।
 ਓਹ ਸ਼ੀਰੀਨੀ ਖਾਂਵਦਾ ਮਕਤਬ⁴ ਵੜਿਆ ਆ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ⁵ ਰਸੂਲ⁶ ਦੇ ਭਏ ਮੁਕਾਬਿਲ⁷ ਆ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੁੱਛੇ ਉਮਰ ਨੂੰ, 'ਕੀ ਕੁਛ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ ?'
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਲੈ ਦੇਖ ਲੈ, ਜੋ ਕੁੱਛ ਖਾਂਦਾ ਮੈਂ ?'
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਂਵਦਾ, ਸ਼ੀਰੀਨੀ ਕੁਛ ਚਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੁੱਛੇ ਕਿਧਰੋਂ ਏਹ ਲੈ ਆਇਆ ਜਾ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਘਰ ਬਾਝ ਹੈ ਕਦੋਂ ਟਿਕਾਨਾ ਹੋਰ ?
 ਇਹ ਸਬ ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ ਹੈ, ਨਾ ਮੈਂ ਰਹਜ਼ਨ ਚੋਰ ।
 ਨੱਸ ਗਿਆ ਖਾ ਮਕਤਬੋਂ⁹ ਸ਼ੀਰੀਨੀ ਮਕਬੂਲ ।
 ਬਦਲਾ ਆਪਣਾ ਲੈ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਨਾ ਮੁੜਿਆ ਮੂਲ ।
 ਬਾਦ ਘੜੀ ਉਸਤਾਦ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਕਿਤੇ ਪਿਆ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਬੀਆ ਤਦਾਂ¹⁰ ਨੂੰ ਹੈਸੀ ਦੂਰ ਗਿਆ ।
 ਮੁੱਲਾਂ ਜੁੱਤੀ ਲੱਭਦਾ, ਮੂਲ ਨ ਲਭਦੀ ਸੀ ।
 ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆਖਦਾ, 'ਪਲ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕੀ ?
 ਜੁੱਤੀ ਮੇਰੇ ਮਕਤਬੋਂ ਕਿਹੜਾ ਲੈ ਗਿਆ ?
 ਯਾਰੋ ! ਬਾਝੋਂ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਹੀਂ ਹੋਰ ਪਿਆ ।'
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਵਿਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਹਾਲਤ ਸਮਝੀ ਕੁੱਲ ।
 "ਯਾਰ ਵਸੂਲੀ ਕਰ ਗਿਆ ਦੋਹ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ।
 ਲੜਕੇ ਕਿਹੰਦੇ, 'ਮੀਆਂ ਜੀ ! ਉਸਦਾ ਏਹ ਫ਼ਤੂਰ ।
 ਸ਼ੀਰੀਨੀ ਭੀ ਖਾਂਵੀਣਾ ਤਿੱਠਾ ਉਮਰ ਜ਼ਰੂਰ ।

1. ਮਿਠਿਆਈ । 2. ਪ੍ਰਸੰਨ, ਖੁਸ਼ । 3. ਆਗਿਆਕਾਰ ਸ਼ਗਿਰਦ । 4. ਮਦਰਸੇ ਵਿੱਚ । 5. ਚਾਚਾ
 6. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ । 7. ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ । 8. ਰਾਹ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਧਾੜਵੀ । 9. ਮੱਦਰਸਿਓ,
 ਸਕੂਲੋਂ । 10. ਓਦੋਂ, ਉਸ ਵਕਤ ।

ਜਾ ਲੜਕੇ ਵਿਚ ਹੱਟ ਦੇ ਜੁੱਤੀ ਲੈਂਦੇ ਲੱਭ ।
 ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹਾਲ ਉਮਰ ਦਾ ਸੱਭ ।
 ਦੇ ਕੀਮਤ ਉਸਤਾਦ ਨੇ ਜੁੱਤੀ ਲਈ ਮੰਗਾ ।
 “ਨਛਾ ਨ ਇਸ ਸ਼ਗਿਰਦ ਥੀ” ਰਹਿਆ ਮੁੱਲਾ ਪਛੁਤਾ ।
 ਆਹੇ ਹਮਜ਼ਾ ਸਬਕ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਯਾਦ ਕਰੇ ।
 ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਉਜ਼ਰ ਨ ਕਦੀ ਧਰੇ ।
 ਦਿਨ ਦੂਜੇ ਜਾ ਉਮਰ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਕਹੇ ਅਮੀਰ ।
 “ਚੱਲ ਮਕਤਬ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ, ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਦਬੀਰ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਕੁਝ ਇਲਮ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹਿ ਨਹੀਂ ।
 ਮੇਰਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਣਿਆਂ, ਦਿਲ ਦਾ ਰਾਹਿ ਨਹੀਂ ।
 ਜੇ ਖੁਾਹਿਸ ਹੈ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਪੜਿ ਪੜਿ ਆਲਿਮ ਹੋ ।
 ਅੱਨ ਪੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਕੱਢ ਨ ਸੱਕੇ ਕੋ ”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਛੱਡ ਉਮਰ ਨੂੰ ਤਿਨਹਾ¹ ਪੜ੍ਹਨ ਗਿਆ ।
 ਕਾਮਿਲ² ਫਹਿਮ³ ਅਮੀਰ ਦਾ, ਝਬਦੇ ਇਲਮ⁴ ਲਿਆ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਆਲਿਮ⁵ ਹੋਇਆ ਨਹਵ⁶ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਸਰਫ⁷ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆਂ ਚੋਰ ਨੇ ਇਕ ਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹਰਫ⁸ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਉਮਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਕਰ ਕਰ ਮਿਹਰ ।
 ‘ਖਬਰ ਨ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਆ, ਤੈਂ ਹਕ⁹ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ?
 ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖੂਬੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹੈ ਯਾ ਨਾਂ ?
 ਸਿੱਖੀਂ ਉਮਰ ਪੈਕਾਰ¹⁰ ਦਾ ਫਰਹਤ¹¹ ਪਾਵੇਂ ਤਾਂ ।
 ਚੱਲ ਕਮਾਣ ਖਰੀਦ ਕੇ ਕਰ ਵਰਜਿਸ਼¹² ਦਿਨ ਚਾਰ ।
 ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਸਿੱਖ ਲੈ ਆਵੇਗੁ ਤੇਰੇ ਕਾਰ¹³
 ਬਾਹੋਂ ਪਕੜ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਟੁਰਿਆ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ।
 ਵਿੱਚ ਦੁਕਾਨ ਕਮਾਨਗਰ⁴ ਲੈ ਆਇਆ ਹੁਜ਼ਿਆਰ ।
 ਕਰਦਾ ਤਲਬ¹⁴ ਕਮਾਨ ਦੀ ਹਮਜ਼ਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ¹⁶ ।
 ਦਿੰਦੇ ਕੱਢ ਕਮਾਨਗਰ ਉਸਦਾ ਇਕ ਕਮਾਨ ।
 ਖਿੱਚ ਕਮਾਨ ਅਮੀਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਲਿਫਾਈ¹⁷ ਸੀ ।

1. ਇਕੱਲਾ । 2. ਪੂਰਣ 3. ਸਮਝ । 4. ਵਿਦਿਆ । 5. ਇਲਮ ਵਾਲਾ, ਵਿਦਵਾਨ । 6. ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ-ਵਾਕ-ਬੋਧ ਦਾ ਗਿਆਨ । 7. ਨਿਰਕੱਤ, ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ, ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਵਾਕਫੀਅਤ । 8. ਅਖਰ । 9. ਭਾਵ-ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਬਾਰੇ । 10. ਜੰਗ-ਜੁੱਧ 11. ਖੁਸ਼ੀ । 12. ਅਭਿਆਸ । 13. ਕੰਮ । 14. ਕਮੱਗਰ, ਕਮਾਨਾਂ ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ । 15. ਮੰਗ । 16. ਵਡੇ ਰੁਤਬੇ ਵਾਲਾ । 17. ਬੁਕਾਈ, ਟੇਢੀ ਕੀਤੀ, ਚੜ੍ਹਾਈ ।

ਉਹ ਪਸੰਦ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮੂਲ ਨ ਆਈ ਸੀ ।
 ਕਈ ਕਮਾਨਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ ।
 ਲਾਇਕ ਬਾਨ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮੂਲ ਨ ਆਇਆ ਸੀ ।
 ਕਰੋ ਖਿਆਲ ਕਮਾਨਗਰ, ਇਹ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ੋਰ¹ ।
 ਬਾਝ ਕਮਾਨ ਇਸਹਾਕ² ਦੇ ਲਾਇਕ ਨ ਤਿਸ ਹੋਰ ।”
 ਕਹੇ, “ਨਬੀ ਇਸਹਾਕ ਦੀ, ਹੈ ਇਕ ਖੂਬ ਕਮਾਨ ।
 ਮੇਰੀ ਉਹ ਮੀਰਾਸ³ ਹੈ, ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦੀ ਜਾਨ ।
 ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਕੱਢ ਦੇਵਸਾਂ, ਉਜਰ ਨ ਕਰਸਾਂ ਕਾ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਇਕੇ ਹੁਕਮ ਕਰੇ, ‘ਲੈ ਆ ।’
 ਦਿੱਤੀ ਕੱਢ ਕਮਾਨਗਰ, ਦੇਖੀ ਖਿੱਚ ਅਮੀਰ ।
 ਪਈ ਪਸੰਦ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਗਿਆ ਲੈ ਤੀਰ ।
 ਤੀਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਉਸਤਾਦ ਸੀ ਇਕ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਪੀਰ ।
 ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਸਿੱਖਦਾ ਉਸਬੀ⁴ ਆਲਮਗੀਰ⁴ ।
 ਦਰਦ ਹੋਈ ਉਸਤਾਦ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਫਨਾਹ⁵ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉਸ ਦੇ ਹਿਜਰ⁶ ਬੀ⁶ ਰੋਂਦਾ ਕਰ ਕਰ ਆਹ ।
 ਵਿਚ ਕੀਬਸ ਪਹਾੜ ਦੇ ਰੋਂਦਾ ਗਿਆ ਅਮੀਰ ।
 ਮਿਲਿਆ ਵਿਚ⁷ ਪਹਾੜ ਦੇ ਹਜਰਤ ਨੂੰ ਇਕ ਪੀਰ⁸ ।
 ਪਕੜ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਂਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸੌ ਬਾਰ ।
 ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮ ਪਿਆਰ ਬੀ⁸ ਪਕੜੇ ਵਿੱਚ ਕਿਨਾਰ⁹ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਕੌਣ ਹੈ ? ਕਰ ਹਜਰਤ ! ਅਰਸ਼ਾਦ¹⁰ ।
 ਫਰਮਾਇਆ, ਮੈਂ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਹਾਂ ਤੇਰਾ ਉਸਤਾਦ ।
 ਹੁਨਰ ਸਿਖਾਵਨ ਵਾਸਤੇ ਤੈਂ ਵਲ ਆਇਆ ਹੂੰ¹¹ ।
 ਫਨ¹² ਸੱਭੇ ਪੈਕਾਰ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਾਬਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸਭ ਹੁਨਰਾਂ ਵਿਚ ਖਬ ।
 ਨੇਜੇ ਤੇਜ ਕਟਾਰ ਦੇ ਫਨ ਸਿੱਖੇ ਮਰਗੂਬ¹³ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਇ ਕੇ ਗਾਇਬ¹⁴ ਹੋਇਆ ਪੀਰ ।
 ਮੁੜ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਮਜ਼ਾ ਆਲਮਗੀਰ ।

1. ਬਲਵਾਨ, ਬਹੁਤ ਤਾਕਤਵਰ । 2. ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਬੀ । 3. ਜੱਦੀ ਵਿਰਾਸਤ । 4. ਭਾਵ
 ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕ । 5. ਭਾਵ-ਕਾਲਵਾਸ । 6. ਵਿਛੋੜੇ । 7. ਅਰਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਾੜ । 8.
 ਬਜ਼ੁਰਗ । 9. ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ । 10. ਹੁਕਮ । 11. ਹਾਂ । 12. ਹੁਨਰ । 13. ਰਗਬਤ ਵਾਲੇ, ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ,
 ਮਨ ਵਿੱਛਿਤ । 14. ਅਦਿਸ਼, ਅੰਤਰਧਾਨ ।

ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਯਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਕਹੇ ਅਮੀਰ ।
 ‘ਕਰ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ।
 ਵਿੱਚ ਤਬੱਲੇ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਕਹਿਆ ਇਕ ਸਿਪੰਦ¹ ।
 ਘੋੜਾ ਹੈ ਯਾ ਕੀ ਕਹਾਂ ਸ਼ੋਖੀ² ਵਿਚ ਪਰਿੰਦ³ ।
 ਚਾ ਉਡਾਰੂ ਬਾਜ਼ ਥੀਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਦਮ ਅਗੋਰ ।
 ਸ਼ੇਰਾਂ ਫ਼ੀਲ⁴ ਬਹਾਦਰਾਂ ਕੁੱਵਤ⁵ ਵਿਚ ਵਧੇਰ ।’
 ਕਰ ਅਸਵਾਰੀ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਉਸ ਤੇ ਜੀਨ ਕਸਾਂ ।’
 ਹਮਜ਼ਾ ਜੀਨ ਓਸਾਂਵਦਾ ਉਸ ਘੋੜੇ ਤੇ ਆ ।
 ਦਿੱਤਾ ਪੈਰ ਰਕਾਬ ਤੇ ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਇਕ ਚਾ ।
 ਟੁੱਟ ਕਮਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਹੋਇਆ ਅਸਪ⁶ ਫ਼ਨਾਹ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਨੂੰ ਹੋ ਹਮਜ਼ਾ ਦਿਲਗੀਰ ।
 ‘‘ਘੋੜੇ ਦੀ ਮੈਂ ਵਾਸਤੇ ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਕਰ ਤਦਬੀਰ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਲੈ, ਜਾਵਜਾਂ, ਕਿਧਰੇ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ।
 ਘੋੜਾ ਦਿਆਂ ਲਿਆਇ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ।’
 ਟੁਰਿਆ ਤਰਫ਼ੇ ਮਿਸਰ ਦੇ ਪੈਦਲ ਵਾਂਗੁ ਹਵਾ ।
 ਰਾਹ ਵਿਚ ਡਿੱਠਾ ਕਾਰਵਾਂ⁷, ਲੱਥ⁸ ਹੈ ਇਕ ਜਾਂ⁹ ।
 ਕਿਤਨੇ ਘੋੜੇ ਸੋਹਣੇ ਆਹੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ।
 ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਘੋੜਿਆਂ ਅਸਪ ਡਿੱਠਾ ਇਕ ਰਾਸ ।
 ਸੀ ਸੌਦਾਗਰ ਖਾਂਵਦਾ ਬੈਠਾ ਆਪ ਤੁਆਮ¹⁰ ।
 ਉਹ ਘੋੜਾ ਉਸ ਪਾਸ ਸੀ ਡਿੱਠਾ ਇਕ ਮਕਾਮ ।
 ਘੋੜੇ ਦੇ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਉਮਰ ਰਹਿਆ ਹੋ ਦੰਗ ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਏਸ ਤੇ ਮਾਰਾਂ ਦਾਉ ਫ਼ਰੰਗ¹¹ ।
 ਇਹ ਘੋੜਾ ਖਿਸਕਾਇ ਕੇ ਜਾ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਵਜ਼ਾਂ ।
 ਲਾਇਕ ਸ਼ਾਨ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਅਸਪ ਦੇੜਾਇ ਖੜਾਂ¹² ।
 ਬਣ ਦਰਵੇਸ਼ ਪੁਕਾਰਿਆ, ਜੋ ਹਾਜ਼ਿਰ ਤੋਫ਼ੀਕ¹³ ।
 ਸੌਦਾਗਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਫ਼ੀਕ¹⁴ ।
 ‘‘ਐ ਬੱਚੜੇ ! ਦਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਬਹਿ ਜਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ।’’
 ਉਮਰ ਬਹੇ, ਹੱਥ ਧੋਇ ਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ।

1. ਕਾਲਾ ਪਹਾੜ, ਭਾਵ ਕੱਕੇ ਰੰਗ ਦਾ ਘੋੜਾ 2. ਤੋਬੀ 3. ਪੰਛੀ 4. ਹਾਥੀ 5. ਤਾਕਤ ।
 ਘੋੜਾ । 7. ਕਾਫ਼ਲਾ । 8. ਉਤਰਿਆ । 9. ਇੱਕ ਥਾਵਾਂ । 10. ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ, ਰਸੋਈ । 11.
 ਫ਼ੀਕੀਆਂ ਵਾਲਾ ਦਾਉ, ਚਾਲ । 12. ਲੈ ਜਾਵਾਂ । 13. ਜੋ ਸਰ ਆਵੇ । 14. ਪੁੱਖੀ, ਸਨੇਹੀ ।

ਸੌਦਾਗਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਖਾਂਦਾ ਏਹ ਤੁਆਮ ।
 ਉਸ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦੇਖਦਾ ਰੋ ਰੋ ਸਬ ਅੰਦਾਮ¹ ।
 ਸੌਦਾਗਰ ਨੇ ਉਮਰ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਹੋ ਦਿਲਰੇਸ਼² ।
 “ਖਾਂਦੋਂ ਨਾਲੇ ਰੋਵਦੋਂ ਕਿਉਂ ਬੱਚੜੇ ! ਦਰਵੇਸ਼ ?”
 ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਰੋਪਿਆ ਉਮਰ ਉਮੱਇਆ ਜ਼ਾਰ³ ।
 “ਬਾਬਾ ! ਦਿਲ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਤੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਤਲਵਾਰ ।
 ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਪੁੱਛ ਨ ਮੈਥੀਂ ਹਾਲ ।
 ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂ ਤੜਫ ਕੇ ਮਤ ਇਸ ਹਸਰਤ⁴ ਨਾਲ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਦਿਲ ਕਰਵਾਨ⁵ ਦੇ ਮਿਹਰ ਪਈ ਦੋ ਚੰਦ⁶ ।
 ਰੋ ਰੋ ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਨੂੰ, ਸੱਚ ਸੁਣਾ, ਫਰਜੰਦ ।
 ਕੀ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਗੁਜ਼ਰਿਆ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਆਖ ਬਿਆਨ ।
 ਪਾਈਆਂ ਕੇਡ⁷ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਜਿਸ ਥੀਂ ਦਿਲ ਬਰਿਆਨ⁸ ?
 ਰੋ ਰੋ ਕਹਿਆ ਉਮਰ ਨੇ, ਸੁਣ ਲੈ, ਦਰਦ ਵਝਾਪ⁹
 ਤੇਰੇ ਵਾਂਗੁ ਸੌਦਾਗਰੀ ਕਰਦਾ ਮੇਰਾ ਬਾਪ ।
 ਇਸ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਅਸਪ¹⁰ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਵਿਚ ਤਬੇਲੇ ਹੋਂਵਦੇ ਬਾਝ ਹਿਸਾਬ ਸੁਮਾਰ¹¹ ।
 ਮੈਂ ਭੀ ਉਪਰ ਘੋੜਿਆਂ, ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਸਵਾਰ ।
 ਰਹਿੰਦਾ ਆਹਾ ਰਾਤ ਦਿਨ, ਅੰਦਰ ਨਾਜ਼¹² ਪਿਆਰ ।
 ਸਿਰ ਮੇਰੇ ਥੀਂ ਗਿਆ ਉਹ¹³, ਦੌਲਤ ਹੋਈ ਦੂਰ ।
 ਮੈਂ ਹੁਣ ਟੁਕੜੇ ਮੰਗਦਾ, ਦਰ ਦਰ ਫਿਰਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਜੇ ਅੱਜ ਹੁੰਦਾ ਜੀਵਦਾ ਬਾਪ ਮੇਰਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਮੈਂ ਭੀ ਐਸੇ ਅਸਪ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਕਦੀ ਸਵਾਰ ।
 ਦਿਲ ਚੜ੍ਹਨੇ ਨੂੰ ਚਾਂਹਵਦਾ, ਪਰ ਅਜ ਨਹੀਂ ਨਸੀਬ ।
 ਤਿਫਲੀ¹⁴ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣੀਆਂ, ਹੋਏ ਅਜ ਗਰੀਬ ।
 ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਦੋ ਅੱਖੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਵਝਾਪ¹⁵ ।
 ਵਿੱਚ ਯਤੀਮੀ ਛੋਡ ਕੇ ਜਾਂ ਤੇ ਮੋਇਆ ਬਾਪ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕਰਵਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਿਆ ਪਿਆਰ ।

1. ਬਦਨ, ਸ਼ਰੀਰ । 2. ਦਿਲ ਸ਼ਿਕਸਤਾ ਹੋ ਕੇ, ਭਾਵ-ਦਿਲੀ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ । 3. ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ਹੋ ਕੇ । 4. ਦਿਲੀ ਚਾਹ । 5. ਕਾਰਵਾਨ ਦਾ ਮੋਢੀ । 6. ਦੁੱਗੁਣਾ । 7. ਕਿਤਨਾ ਕੁ । 8. ਦੁੱਖੀ । 9. ਭਾਵ-ਵਿਰਲਾਪ । 10. ਘੋੜੇ । 11. ਗਿਣਤੀ । 12. ਲਾਡ । 13. ਭਾਵ-ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਮਰ ਗਿਆ । 14. ਬਚਪਣ । 15. ਵਿਰਲਾਪ ।

“ਤੂੰ ਫਰਜ਼ਦਾ ! “ਆਖਦਾ-“ਨਾ ਕਰ ਗਿਰੀਆ ਜ਼ਾਰ” ॥

ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਰੋਵਣੇ ਕੇਡਕੂ ਹੈ ਤਾਸੀਰ² ।

ਉਛੱਲਿਆ ਦਿਲ ਅਸਾਂ ਦਾ ਸੁਣ ਤੇਰੀ ਤਕਰੀਰ ।

ਚੜ੍ਹ ਘੋੜੇ ਤੇ ਦੇਖ ਲੈ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਭਰ ਤੂੰ ।

ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਮੁੜ ਆਵਣਾ ਮੈਂ ਪਰਦੇਸੀ ਨੂੰ ।”

ਪ੍ਰੰਭ ਪੱਲੇ ਥੀਂ ਅੱਖੀਆਂ ਹੋਇਆ ਉਮਰ ਸਵਾਰ ।

ਉਸ ਥਾਵੇਂ ਵਿਚ ਫੇਰਿਆ ਘੋੜਾ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ।

ਫਿਰ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂ ਇਕ ਚਾਬਕ ਲਾ ।

ਅਸਪ ਕੁਦਾੜੀ ਚਾਇ ਕੇ ਵੜੇ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਆ ।

ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਆ ਪੁਕਾਰਦਾ ਸੌਦਾਗਰ ਦਿਲਰੋਸ਼³ ।

“ਕਿੱਧਰ ਹੈ ਨੱਸ ਚੱਲਿਓਂ ? ਐ ਜ਼ਾਲਿਮ ਦਰਵੇਸ਼ ।

ਮਿਲਿਓਂ ਠੱਗ ਬਨਾਰਸੀ ਹੋ ਕੇ ਹਾਲ ਫਕੀਰ ।

ਇਸ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਫਕਰ ਦਾ ਕੌਣ ਤੇਗਾ ਹੈ ਪੀਰ ?

ਭੁਖਾ ਰੋਟੀ ਖਾ ਗਿਓਂ ਕਰ ਕੇ ਜਿਗਰ ਕਬਾਬ ।

ਜਾਂਦੀ ਵਾਰੀ ਪਾ ਗਿਓਂ ਪੱਲੇ ਖੂਬ ਸਵਾਬ⁴ ।

ਖੋਜ ਲਿਆ ਕਰਵਾਨ ਨੇ ਮਗਰੇ ਗਿਆ ਸਿਧਾ⁵ ।

ਵੜਿਆ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜਾ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਘੋੜਾ ਦੇਖਿਆ ਦੇਖ ਹੋਇਆ ਦਿਲਸ਼ਾਦ⁶ ।

“ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ! ਕਿੱਧਰੋਂ ਆਂਦਾ ਇਹ ਦਿਉਜਾਦ⁷ ।

ਉਮਰ ਪਤਾ ਕੁਝ ਦੱਸਦਾ ਮੁੱਲ ਲਿਆਵਣ ਦਾ ।

“ਨਕਦ ਦਿੱਤਾ ਕੁਝ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸਾਵਣ ਦਾ ।

ਮੁੱਲ ਅੱਧਾ ਕੁਝ ਅਸਪ ਦਾ ਰੋਕ⁸ ਦਿੱਤਾ ਮੈਂ ਤਾਰ ।

ਬਾਕੀ ਮੇਰੇ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਸਿਰ ਤੇ ਰਿਹਾ ਉਧਾਰ ।

ਹਮਜ਼ਾ ਸੱਚ ਪਛਾਣ ਕੇ ਤੁਰਤ ਰਖਾਇਆ ਜ਼ੀਨ ।

ਪੈਰ ਰਕਾਬੇ ਰੱਖਿਆ, ਘੋੜਾ ਪਿਆ ਜ਼ਿਮੀਨ ।

ਘੋੜਾ ਮੋਇਆ ਦੇਖ ਕੇ, ਸੀ ਹਮਜ਼ਾ ਹੈਰਾਨ ।

ਤਦ ਨੂੰ ਖੋਜ ਪਛਾਣ ਕੇ ਆ ਵੜਿਆ ਕਰਵਾਨ⁹ ।

1. ਹਾਇ ਕੁਰਲਾਪ । 2. ਅਸਰ, ਪ੍ਰਭਾਵ । 3. ਦਿਲ ਸ਼ਿਕਸ਼ਤਾ ਹੋ ਕੇ, ਟੁੱਟੇ ਦਿਲ । 4. ਪੁੰਨ ।

5. ਚੱਲ । 5. ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ । 7. ਦਿਉ ਦੀ ਸੰਤਾਨ । 8. ਨਕਦ । 9. ਕਾਰਵਾਨ (ਕਾਫਲੇ) ਦਾ ਮੋਢੀ ।

ਘੋੜਾ ਮੱਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਰੋਇਆ ਜਾਰੋ ਜਾਰ ।
 “ਕਿਸ ਨੇ ਘੋੜਾ ਕੀਮਤੀ ਮੁਫਤ ਗਵਾਇਆ ਮਾਰ ?”
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੁੱਛੇ, “ਬੁੱਢਿਆ ! ਕੀ ਹੈ ਤੇਰਾ ਹਾਲ ?”
 ਸੈਦਾਗਰ ਰੋ ਆਖਦਾ, ‘ਸੁਣ, ਐ ਫੁੱਕੁੱਖ ਫਾਲ¹ ।
 ਮੈਂ ਮਾਲਿਕ ਇਸ ਅਸਪ ਦਾ ਆਹਾ ਬਾਜ਼ਰਗਾਨ² ।
 ਠੱਗ ਮੁੰਡਾ ਰੰਗ ਰੋਗਨੀ, ਲੈ ਆਇਆ ਕਰ ਤਾਨ³ ।
 ਕਮਰ ਟੁੱਟੀ ਆ ਦੇਖਿਆ, ਘੋੜਾ ਪਿਆ ਫਨਾ ।
 “ਕੀ ਜਾਣਾ ਇਸ ਅਸਪ ਤੇ ਕੀ ਕੁਝ ਧਰੀ ਬਲਾ ?”
 ਸੈਦਾਗਰ ਥੀਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ।
 “ਤੈਨੂੰ ਅਪਣੇ ਚੌਰ ਦੀ, ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨ ?”
 ਸੈਦਾਗਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, ‘ਤੁਰਤ ਪਛਾਣ ਲਵਾਂ ।
 ਕਾਲੇ ਜੇਹੇ ਚੌਰ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਜਾਣ ਲਵਾਂ ।’
 ਆਹੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਬਦਲਦਾ ਹੈਸੀ ਉਮਰ ਲਿਬਾਸ ।
 ਜਾਵੇ ਨਾਂਹ ਪਛਾਣਿਆ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ ਪਾਸ ।
 ਆਹੇ ਤਿਸ ਦਿਨ ਉਮਰ ਨੇ ਭੇਸ ਵਟਾਇਆ ਸੀ ।
 ਵਿਚ ਪਛਾਣੇ ਓਸ ਦੇ ਮੂਲ ਨ ਆਇਆ ਸੀ ।
 ਕਰਦਾ ਬਾਜ਼ਰਗਾਨ ਥੀਂ ਗੱਲਾਂ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ।
 ਨਾਲੇ ਕਰੇ ਇਸ਼ਾਰਤਾਂ, “ਵਾਹ ਪਛਾਣਨ ਹਾਰ ।”
 ਰਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, ‘ਕਹੁ, ਐ ਬਾਜ਼ਰਗਾਨ ।
 ਕੀ ਕੀਮਤ ਇਸ ਅਸਪ ਦੀ ? ਝੂਠ ਨ ਕਰੀਂ ਬਿਆਨ ।
 ਕਹੇ ਸੈਦਾਗਰ, “ਮੰਨਿਆ ਨਾ ਸੀ ਮੈਂ ਐ ਯਾਰ ।
 ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀਨਾਰ⁴ ।”
 ਕੀਮਤ ਦੇਇ ਅਮੀਰ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਰਵਾਨ ।
 ਗਿਆ ਦੁਆਵਾਂ ਦੇਵਦਾ ਰਾਜ਼ੀ ਬਾਜ਼ਰਗਾਨ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੱਦ ਹਜ਼ੂਰ ।
 “ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ! ਕਿਧਰੋਂ ਘੋੜਾ ਲੱਭ ਜ਼ਰੂਰ ।”

1. ਬਖਤ ਬੁਲੰਦ, ਖੁਸ਼ ਕਿਸਮਤ, ਭਾਗਵਾਨ ।
 ਈਰਾਨੀ ਸਿੱਕਾ ।

2. ਵਪਾਰੀ । 3. ਤੂਫ, ਜ਼ੋਰ । 4. ਮੋਹਰ,

ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੌੜਿਆ ਇਕ ਧਿਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ।
 ਰਾਹ ਵਿਚ ਦੌੜੇ ਜਾਂਵਦੇ ਨਜ਼ਰੀਂ ਬਾਗ ਪਿਆ ।
 ਇਕ ਬੁਲੰਦ ਦੀਵਾਰ¹ ਸੀ ਗਿਰਦਾ ਗਿਰਦ ਚੁਫੇਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਬਾਗ ਦੇ ਫਿਰਿਆ ਗਿਰਦ ਦਲੇਰ ।
 ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਇਸ ਬਾਗ ਦਾ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੋਂ ਬੰਦ ।
 ਛਾਲ ਲਗਾਈ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਉਪਰ ਕੰਧ ਬੁਲੰਦ ।
 ਬਾਗ ਅਜਾਇਬ ਦੇਖਿਆ ਜ਼ੇਬਾ² ਤੇ ਮਰਗੂਬ³ ।
 ਮਜਲਿਸ ਵਾਂਗੁ ਸਮੀਆ⁴ ਦੇ ਹੋਣ ਅਵਾਜ਼ੇ ਖੂਬ ।
 ਖੁਸ਼ ਆਵਾਜ਼ ਜਨਾਵਰਾਂ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ੋਰ ।
 ਕੁਮਰੀ* ਬੋਲੇ ਤੂਤੀਆਂ ਤਿੱਤਰ ਮੌਰ ਚਕੌਰ ।
 ਮੇਵੇਦਾਰ ਦਰਖਤ ਸੀ ਵਿਚ ਇਰਾਕਾਂ⁵ ਸਾਫ਼ ।
 ਖੋਲੀ ਗੁਲਾਂ ਚਮਾਨੀਆਂ⁶ ਬੂ ਨਾਫੇ⁷ ਦੀ ਨਾਫ਼⁸ ।
 ਗੁਲ⁹ ਸੁਰਖ¹⁰ ਵਿਚ ਸੁਰਖੀਆ ਲੱਬ¹¹ ਮਹਬੂਬਾਂ¹² ਵਾਂਗੁ ।
 ਵਿਚ ਸਮਨ¹³ ਦੀ ਡਾਲੀਆਂ ਵਗੀ ਹੁਸਨ ਦੀ ਕਾਂਗ ।
 ਗੁਲ ਲਾਲਾ¹⁴ ਖੁਸ਼ ਰੰਗ ਦੀ ਵਗੀ ਫਿਰਾਕੋਂ ਵਾ ।
 ਨਰਮ ਨਸੀਮ¹⁵ ਲਡਿਕੜੀ ਕਲੀਆਂ ਗਈ ਬਣਾ ।
 ਚੰਬੋਲੀ ਵਿਚ ਭੌਰਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀਓਂ ਧਰੀ ਸਦਾ¹⁶ ।
 ਜੁਲਫ ਆਵੇਜ਼ਾਂ¹⁷ ਸੰਬਲਾਂ¹⁸ ਸ਼ਾਨਾਂ ਕਰੇ ਸਬਾ¹⁹ ।
 ਨਾਜ਼ ਵਰੀ²⁰ ਗੁਲਨਾਰ²¹ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਸਦ ਬਰਗਾਂ²² ਦੇ ਬਰਗਾਂ²³ ਤੇ ਰੰਗ ਗੁਥੀਂ ਝਲਕਾਰ ।
 ਰੀਹਾਂ²⁴ ਰੁੱਖ²⁵ ਦੱਮਕਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਰੰਗ ।
 ਬੁਲ ਬੁਲ ਗੁਲ ਦੀ ਸ਼ਮਾਂ²⁶ ਤੇ ਜਲਦੀ ਵਾਂਗੁ ਪਤੰਗ ।

1. ਕੰਧ । 2. ਸੋਹਣਾ । 3. ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ । 4. ਸੂਫੀਆਂ ਦੀ ਗੀਤ-ਮਹਿਫਲ । 5. ਦੋ
 ਇਰਾਕ, ਬਸਰਾ ਤੇ ਕੂਫਾ । 6. ਚਮਨ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ । 7. ਮੁਸਕ, ਕਸਤੂਰੀ । 8. ਥੋਲੀ । 9. ਫੁੱਲ । 10.
 ਲਾਲ । 11. ਬੁੱਲ । 12. ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ, ਮਾਸੂਕ । 13. ਚੰਬੋਲੀ । 14. ਇੱਕ ਫੁੱਲ । 15. ਠੰਢੀ ਹਵਾ ।
 16. ਆਵਾਜ਼ । 17. ਲਟਕਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ । 18. ਜੁਲਫਾਂ । 19. ਸਵੇਰ ਦੀ ਹਵਾ । 20. ਨਜ਼ਾਕਤੀ ।
 21. ਅਨਾਰ ਦਾ ਫੁੱਲ । 22. ਸੌ ਪੱਤੀਆਂ (ਕਲੀਆਂ) ਵਾਲਾ ਗੁਲਾਬ । 23. ਕਲੀਆਂ । 24. ਸਬਜ਼ਾ,
 ਇੱਕ ਫੁੱਲ । 25. ਚਿਹਰਾ । 26. ਲੋਅ, ਲਾਟ ।

ਜ਼ਰਦੀ ਗੁਲਾਂ ਦੇ ਰੁਖਾਂ² ਤੇ ਇਸ਼ਕ ਚੜ੍ਹਾਈ ਠਾਠ³ ।
 ਸਰ ਆਜ਼ਾਦ ਦੀਵਾਨਿਆਂ ਪੈਰ ਜੜੇ ਵਿਚ ਕਾਠ⁴ ।
 ਸ਼ਾਕ⁵ ਸਨੌਵਰ⁶ ਚਮਕਦੀ ਬੰਦ ਗਮੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ।
 ਪੁਰ ਫਰਹਤ ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ⁷ ਤੇ ਵਰਕ ਵਰਕ⁸ ਦਿਲਸ਼ਾਦ ।
 ਚਸਮੋਂ ਕੁਸ਼ਾਰਾ⁹ ਨਰਗਸੋਂ¹⁰ ਮਸਤੀ ਖਵਾਬ ਰਹੇ ।
 ਐਨ ਬਐਨ ਦੇ ਨੈਨ ਦੇ ਜਾ ਵਿਚ ਜਿਗਰਾ ਧਸੇ ।
 ਗੁਲ ਖੰਦਾਂ¹¹ ਜਾ ਦੇਖਿਆ ਖੁਦ ਖਾਨਾ ਆਬਾਦ ।
 ਪੰਜੇ ਦਾਰ ਚੁਨਾਰ ਨੂੰ ਕਹੀ ਮੁਬਾਰਕ ਬਾਦ ।
 ਬਾਦ ਬਹਾਰਾਂ ਝੁੱਲੀਆਂ ਮੌਸਮ ਖੁਸ਼ੀ ਆਯਾਨ¹² ।
 ਸੌਸਨ ਸੁਕਰ ਪੁਕਾਰਿਆ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰ ਜੁਬਾਨ ।
 ਸ਼ਾਖ ਬਸ਼ਾਖ ਦਰਖਤ ਹਰ ਮੋਵਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ।
 ਸੈਬ ਜ਼ਫਨ¹³ ਮਹਿਬੂਬ¹⁴ ਦੀ ਨਾਲ ਮਿਸਾਲ ਧਰੇ ।
 ਖੰਦਾਂ ਚਿਹਰ¹⁵ ਅਨਾਰ ਭੀ ਲਟਕੇ ਨਾਜ਼¹⁶ ਕਰੇ ।
 ਡਿੱਠੇ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਨੇ ਸਬ ਕੁੱਖ ਹਰੇ ਭਰੇ ।
 ਜਾ ਵਕਿਆ ਵਿਚ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਕੀਤਾ ਸੈਰ ਤਮਾਮ ।
 ਰੌਦੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖਿਆ ਇਹ ਖੁਸ਼ ਤਰਜ਼¹⁷ ਮੁਕਾਮ ।
 ਇਕ ਮਹੱਲ ਇਯਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ।
 ਉਤਵਲ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਰਵਾਨ ਗਿਆ ।
 ਪਾਸ ਗਿਆ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਹੋਜ ਅਜੀਬ ਪੁਰ ਆਬ ।
 ਸ਼ਹਿਦੋਂ ਸ਼ੀਰੋਂ¹⁸ ਖੂਬਤਰ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਂਗ ਗੁਲਾਬ ।
 ਜੇਬਾਈਆਂ¹⁹ ਸਬ ਦੇਖੀਆਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਿਆ ਆਰਾਮ ।
 ਨਾਂ ਪਰ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ।
 ਆਹਾ ਤਖਤ ਬਲੌਰ ਦਾ ਅੰਦਰ ਓਸ ਮਹੱਲ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਤਖਤ ਤੇ ਬਹੇ ਟਿਕਾਣਾ ਮੱਲ ।
 ਸਾਇਤ²⁰ ਉੱਪਰ ਤਖਤ ਦੇ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਕਰਾਰ ।
 ਸੁਣਿਆ ਇਕ ਧਿਰ ਤਰਫ ਥੀਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ੌਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਘੜਾ ਦਿਉ ਜਿਹਾ ਬਾਝ ਕਿਸੇ ਅਸਵਾਰ ।
 ਮਾਰਨ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਨੂੰ ਆਣ ਪਿਆ ਇਕ ਬਾਰ ।

1. ਪੀਲੇ । 2. ਚਿਹਰਿਆਂ ਉਤੇ । 3. ਟਹਿਣੀ । 4. ਦਰਖਤ ਸਰੂ ਜਾਂ ਚਲਗੋਜ਼ਾ । 5. ਇੱਕ ਦਰਖਤ । 6. ਪੱਤਾ ਪੱਤਾ । 7. ਔਖ । 8. ਖੁਲ੍ਹਾ ਫਰਾਖ । 9. ਨਰਗਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਨਾਲੋਂ । 10. ਹਸਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੇ । 11. ਪ੍ਰਗਟ । 12. ਜ਼ਕਨ, ਥੋਡੀ, ਠੋਡੀ । 13. ਪ੍ਰੀਤਮ । 14. ਹਸਦਾ ਚਿਹਰਾ । 15. ਨਸ਼ਾਕਤਾਂ । 16. ਚੰਗੇ ਵੰਗ ਦਾ । 17. ਦੁੱਧੋਂ, ਦੁੱਧ ਨਾਲੋਂ । 18. ਸਜਾਵਟਾਂ । 19. ਇੱਕ ਘੜੀ ।

ਤਖਤੋਂ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਨੇ ਬੁੱਢ ਲਗਾਈ ਛਾਲ ।
 ਡਰਦਾ ਬਾਹਰ ਬਾਗ ਥੀ ਦੌੜ ਗਿਆ ਫਿਲਹਾਲ ।
 ਮੁੜ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਾਰਾ ਅਹਵਾਲ ।
 “ਸਿੰ ਦਿਖਲਾਵਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਟੂਰ ਚਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਖੁਸ ਦਿਲ ਰੋਇ ਕੇ ਪਾਸ ਪਿਦਰ^੧ ਦੇ ਆ ।
 ਰੁਖਸਤ^੨ ਮੰਗੇ ਅਰਜ ਕਰ, “ਅਸਪ^੩ ਲਿਆਵਾਂ ਜਾ !”
 ਸੁਣ ਕੇ ਹਾਲਤ ਬਾਪ ਨੇ ਇਹ ਫਰਮਾਈ ਘੰਦ^੪ ।
 ‘ਓਥੇ ਜਾਵੀਂ ਮੂਲ ਨਾ, ਐ ਮੇਰੇ ਫਰਜੰਦ ।
 ਏਹ ਖਿਆਲ ਹਟਾਵਣਾ ਜੋ ਤੇ’ ਵਿਚ ਦਿਮਾਗ ।
 ਚੈ ਮਿਹਤਰ^੫ ਇਸਹਾਕ ਦਾ ਘੋੜਾ ਤੇ ਉਹ ਬਾਗ ।
 ਉਸ ਘੋੜੇ ਦਾ ਪਕੜਨਾ ਮੂਲ ਨਹੀਂ ਆਸਾਨ ।
 ਉਸ ਨੇ ਫੌਜਾਂ ਮਾਰੀਆ ਘੋਰ ਅੰਦਰ ਸੈਦਾਨ ।
 ਅਗਲੇ ਕਿਤਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਥੱਕੇ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ।
 ਪਕੜ ਰਹਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰੀ ਆ ।
 ਉਹ ਵਿਚ ਕਾਬੂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਇਆ ਨਾ ਹਰੂਮ^੭ ।
 ਜਾ ਤਿਨਹਾ^੮ ਉਸ ਅਸਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਫੜੇਂ ਮਾਲੂਮ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਜ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ, “ਮਿੰਨੂੰ ਮੂਲ ਨ ਰੋਕ ।
 ਜੇ ਘੋੜਾ ਪੂਰ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਮੈਂ ਭੀ ਹਾਂ ਕੁਛ ਥੋਕ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਉਮਰ ਨੂੰ ਚੋਇਆ ਤੁਰਤ ਰਵਾਨ ।
 ਆਏ ਗਿਰਦੇ ਬਾਗ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਮਰਦ ਜਵਾਨ ।
 ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਦੀਵਾਰ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ੋਖ^੯ ਤਰਾਰ^{੧੦} ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਹੁਣ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਤੂੰ ਜਾ ਅੰਦਰ ਵਾਰ ।”
 ਫਰਮਾਇਆ, “ਤੂੰ ਨਾਲ ਚਲ, ਤੇ ਘੋੜਾ ਦਿਖਲਾ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਨਾ ਜਾਵਸਾਂ, ਮਿੰਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾ ।
 ਜਾਂ ਤੂੰ ਘੋੜਾ ਪਕੜ ਕੇ ਹੋਵੇਂ ਆਪ ਅਸਵਾਰ ।
 ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਬਾਗ ਦੇ ਕਦਮ ਰਖਾਂ ਇਕਵਾਰ ।
 ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਖੌਫ ਹੈ, ਘੋੜਾ ਆਣ ਪਵੇ ।
 ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਮਿਸਕੀਨ ਨੂੰ ਘੇਰੇ, ਮਾਰ ਲਵੇ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ, ਹਸ ਜਾਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦੀਵਾਰ ।

1. ਹਾਲੇ । 2. ਪਿਉ, ਪਿਤਾ । 3. ਛੁੱਟੀ । 4. ਘੋੜਾ । 5. ਨਸੀਹਤ । 6. ਹਜ਼ਰਤ । 7. ਵਿੜ੍ਹ ।

8. ਇਕੱਲਾ । 9. ਚਾਲਾਕ, ਚੁਸਤ, ਚਲੇਰ । 10. ਤੇਜ਼ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲੇ ।

ਹਮਜ਼ਾ ਉੱਪਰ ਤਖਤ ਦੇ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ।
 ਉਵੇਂ ਘੋੜਾ ਇਕ ਧਿਰੋਂ ਕਰਕੇ ਜੋਸ਼ ਪਿਆ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਉਸ ਅਸਪ ਦੇ ਪਕੜ ਲਏ ਦੋ ਗੋਸ਼ ।
 ਘੁੱਟੇ ਗੋਸ਼ ਅਮੀਰ ਨੇ ਅਸਪ ਪਿਆ ਬੇਹੋਸ਼ ।
 ਆਜਿਜ਼ ਹੋਇ ਅਮੀਰ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਰਿਹਾ ਖਲੋਇ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉੱਪਰ ਅਸਪ ਦੇ ਚੜ੍ਹੇ ਦਿਲਾਵਰ¹ ਹੋਇ ।
 ਘੋੜਾ ਜਾਣ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋ ਫ਼ਰਮਾਂਬਰਦਾਰ² ।
 ਅੰਦਰ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ਦੇ ਰਹਿਆ ਨਾਲ ਕਰਾਰ ।
 ਦੇਖ ਮਤੀਆ⁴ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਲੱਥਾਂ⁵ ਆਲਮਗੀਰ⁶ ।
 ਘੋੜਾ ਮਗਰੇ ਜਾਂਵਦਾ ਜਿੱਧਰ ਫਿਰੇ ਅਮੀਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 ਲਹਿ ਦੀਵਾਰੋਂ ਹੋਇਆ ਤਰਫ਼ ਅਮੀਰ ਰਵਾਨ ।
 ਹੁਣ ਘੋੜੇ ਨੇ ਉਮਰ ਤੇ ਕਝ ਨਾ ਕੀਤਾ ਵਾਰ ।
 ਦੋਵੇਂ ਅੰਦਰ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਰਲ ਯਾਰ ।
 ਘੋੜਾ ਪਿੱਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਫਿਰੇ ।
 ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਆਏ ਇਕ ਸਿਰੇ ।
 ਇਕ ਹੁਜਰੇ⁷ ਵਿਚ ਏਸ ਥਾਂ ਆਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਿਆਨ ॥
 ਪੱਥਰ ਦਰ ਪਰ ਓਸ ਦੇ, ਉਸ ਤੇ ਰਕਮ⁸ ਬਿਆਨ⁹ ।
 “ਇਸ ਹੁਜਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪਏ ਚੌਤਾਲੀ ਹਥਿਆਰ ।
 ਹੋਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਏਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਵਿੱਚ ਫਲਾਨ¹⁰ ਤਾਰੀਖ ਦੇ, ਵਿੱਚ ਫਲਾਨੇ ਸਾਲ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਏਥੇ ਆਵਸੀ, ਇਹ ਸਭ ਉਸਦਾ ਮਾਲ ।
 ਸਣ ਘੋੜੇ ਹਥਿਆਰ ਭੀ ਤੇ ਇਸ ਮਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਇਹ ਮਲਕ¹¹ ਹੈ, ਸਨ ਗਲਜ਼ਾਰ¹² ਮੁਕਾਮ ॥
 ਹਮਜ਼ੇ ਬਾਝੋਂ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਾ ਇਹ ਹੋਗ ਵਸੂਲ ।
 ਜੇ ਲਖ ਵਾਹਾਂ ਲਾਵਸਨ, ਨਾ ਕੁਛ ਪਾਵਣ ਮੂਲ ।”
 ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਲਿਖਿਆ ਇਹ ਮਜ਼ਕੂਰ¹³ ।
 ਦੱਸੇ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਨੂੰ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਮਸਰੂਰ¹⁴ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਦੀਵਾਰ’ ਦਾ ਇਕ ਸਿਰਾ ਦਾ ਝੱਬ ।
 ਕੱਢ ਅਸਬਾਬ ਖਜ਼ਾਨਿਓਂ ਲਦ ਲੈ ਜਾਈਏ ਸੱਬ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ, ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਹੁਕਮ ਬਿਨ ਨਾ ਢਾਵਾਂ ਦੀਵਾਰ ॥
 ਏਹ ਮੁਕਾਮ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਐ ਅਯਾਰ¹⁵ ।”

1. ਕੰਨ । 2. ਦਲੇਰ । 3. ਆਗਿਆਕਾਰ । 4. ਅਧੀਨ । 5. ਉਤਰ ਆਇਆ । 6. ਵਿਸ਼ਵ-
 ਵਿਜਈ । 7. ਕੋਠੜੀ । 8. ਲਿਖਤ, ਤਹਿਰੀਰ । 9. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੋਈ । 10. ਅਮਕੀ, ਫਲਾਣੀ ।
 11. ਜਾਗੀਰ, ਮਲਕੀਅਤ । 12. ਬਾਗ਼ ਸਮੇਤ । 13. ਜ਼ਿਕਰ, ਬਿਆਨ । 14. ਖੁਸ਼, ਪ੍ਰਸੰਨ । 15. ਚਲਾਕ-
 ਕੁਸਤ ॥

ਬੋਲ ਦਰੇ ਵਿਚ ਕੋਠੜੀ, ਅੰਦਰ ਵਾਰ ਗਏ ।
 ਦੌਲਤ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਭੀ ਦੋਵੇਂ ਨਜ਼ਰ ਪਏ ।
 ਇਕ ਪੱਥਰ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੋਰ ਅਹਵਾਲ ।
 “ ਹਮਜ਼ਾ ਢਾਹ ਦੀਵਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵੇ ਸਬ ਮਾਲ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਨੂੰ “ਮਿਲੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਠੀਕ” ।
 ਜਾ ਫੁਰਤੀ ਕੁਝ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਆ ਮੇਰੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਟੁਰ ਪਿਆ, ਆ ਡਿੱਠਾ ਵਿਚ ਰਾਹ ।
 ਉਠ ਚਰੇ ਦੇ ਖੱਚਰਾ ਆਏ ਬਹੁਤ ਨਿਗਾਹ ।
 ਕਰਵਾਨਾਂ ਦਾ ਜੰਗਲੇ ਡੇਰਾ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ।
 ਆ ਬੈਠਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਪਤਿਆ ਲਿਆ ।
 ਵਿਚੋਂ ਅਪਨੇ ਤੋਬਰੇ¹ ਸੁੱਕੀ ਦਾਖ ਨਿਕਾਲ ।
 ਕਰਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹੋ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ।
 ਦਾਰੂ² ਵਿਚ ਰਲਾਇ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ ਚਾ ।
 ਕਰਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਜ਼ਰਾ ਜ਼ਰਾ ਵਰਤਾ ।
 ਬੇ ਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਖਾ ਸਾਰੇ ਕਰਵਾਨ³ ।
 ਲੈ ਸੁਤਰ ਸਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਇਆ ਉਮਰ ਰਵਾਨਾ ।
 ਪਾਈ ਖ਼ਬਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਆਇਆ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ।
 ਕਦਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਢਾਂਵਦਾ ਇਕ ਤਰਫੋਂ ਦੀਵਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅੱਵਲ ਕੱਢਦਾ ਚੌਤਾਲੀ ਹਥਿਆਰ ।
 ਰਖਤ⁴ ਸਬੇ ਕੱਢ ਹੁਜਰਿਓ ਪਹਿਨੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਇਸਮਾਈਲੀ ਪੀਰਾਹਨ⁵ ਪਾਵੇ ਬਦਨ ਅਮੀਰ ।
 ਉਪੱਰ ਨਰਮੀ ਵਾਸਤੇ ਜਾਮੇ ਸੱਤ ਹਰੀਰ⁶ ।
 ਜ਼ਿਰਹ⁷ ਨਬੀ ਦਾਉਦ ਦੀ ਉਸ ਪਰ ਪਾਈ ਸੀ ।
 ਮੁਜ਼ਹ⁸ ਸਾਲਿਹ ਨਬੀ ਦਾ ਪਾਵੇ ਅੱਮ ਨਬੀ⁹ ।
 ਬੇਂਦ¹⁰ ਸਿਰੇ ਤੇ ਹੋਂਦ ਦੀ, ਆਦਮ ਦੇ ਸਬ ਵਾਲ ।
 ਕੱਢ ਤਬਰੁੱਕ¹¹ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਨੇ ਬਾਜੂ¹² ਨਾਲ ।
 ਬਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਨਦਾ, ਬਦਨ¹³ ਸਭੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਕੱਢ ਕਾਠੀ ਧਰ ਅਸਪ ਤੇ ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਕੱਢ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੱਦਿਆ ਹੋਏ ਤੁਰਤ ਰਵਾਨ ।
 ਏਹ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਖ਼ਬਰ ਅਯਾਨ¹⁴ ।

1. ਬੈਲਾ, ਬੋਲਾ । 2. ਦਵਾਈ । 3. ਕਾਰਵਾਨ, ਕਾਫਲੇ ਦੇ ਲੋਕ । 4. ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ । 5. ਹਜ਼ਰਤ
 ਇਸਮਾਈਲ ਦੀ ਕਮੀਜ਼ । 6. ਰੇਸ਼ਮੀ । 7. ਜ਼ਿਰਹ ਬਕਤਰ, ਕਵਚ, ਸੰਜੋਹ । 8. ਜੁੱਤੀ, ਬੂਟਾ । 9. ਨਬੀ
 (ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ) ਦਾ ਅੱਮ (ਚਾਚਾ) । 10. ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ । 11. ਪਵਿਤ੍ਰ ਯਾਦਗਾਰ । 12. ਬਾਂਹ । 13.
 ਸਰੀਰ ਉਤੇ । 14. ਜ਼ਾਹਿਰ ਪ੍ਰਗਟ ।

ਲੈ ਘੋੜਾ ਇਸਹਾਕ ਦਾ ਆਇਆ ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ੇਰ ।
 ਮਾਲ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੋਰ ਭੀ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਢੇਰ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਹਾਲ ਸੁਣ, ਲੈ ਫ਼ਰਜ਼ਦਾਂ ਨਾਲ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਲੇ ਉਮਰ ਦਾ ਕਰਦਾ ਇਸਤਕਬਾਲ¹ ।
 ਮਿਲਿਆ ਬਾਪ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਆ ਅੱਗੇ ਵਿਚ ਰਾਹ ।
 ਦੇਖ ਪਿਆਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਆਲੀਜਾਹ² ।
 ਮਿਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਆਂਵਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤਮਾਮ ।
 ਇਹ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਮਰਦੁਮੀ³ ਸੁਣੀ ਖ਼ਲਾਇਕ⁴ ਆਮ ।
 ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਸਬ ਮਾਲਦੇ ਕਰਦਾ ਅੱਮ ਰਸੂਲ⁵ ।
 ਕਰਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਮਕਬੂਲ ।
 ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਫ਼ੁਕਰਾ⁶ ਤੇ ਕਰੇ ਤਸੱਦੁਕ ਚਾ
 ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਖੁਦ ਰੱਖਿਆ, ਵਿਚ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਪਾ ।
 ਆਹੇ ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ਾਦਮਾਂ⁸ ਰਹਿੰਦਾ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ।
 ਐਸਾ ਮਜ਼ਾ ਜਹਾਨ ਤੇ ਡਿੱਠਾ ਕਦੋਂ ਕਿਨੇ ।
 ਕਰੇ ਸਵਾਰੀ ਖਿੰਗ⁹ ਤੇ, ਕਰਦਾ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
 ਹੁੰਦਾ ਦਿਨ ਦਿਨ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਅੰਦਰ ਨਾਜ਼ ਪਿਆਰ ।
 ਕਰੇ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਹੁਣ ਸੁਰੁ ਹਕਾਇਤ¹⁰ ਹੋਰ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਤੋਰ ।
 ਮਿਰਚ ਮਸਾਲਾ ਉਮਰ ਦਾ ਉਸ ਹਲਵੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ।
 ਜ਼ਰਬੋ¹¹ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦਾ ਸਿਰ ਤੋਰ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ ਰਸੂਲ ਦਾ ਪਾ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸੋਰ ।
 ਕੁਝ ਦਿਖਲਾਇ ਬਹਾਦੁਰੀ, ਚੋਰ ਫੜੋ ਕਰ ਜੋਰ ॥੯॥

ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਦਾ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਤੋਂ ਛੁਪਾਕੇ ਖਿਰਾਜ ਮੱਕੇ
 ਤੋਂ ਯਮਨ ਭੇਜਣਾ ਅਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਅਮੀਰ ਤੇ ਉਮਰ-
 ਉਮੱਈਆ ਜੁਮਰੀ ਦਾ ਖਿਰਾਜ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣਾ, ਅਤੇ ਮੁਕਬਿਲ
 ਹਲਬੀ ਚੋਰ ਨੂੰ ਫੜਨਾ, ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਯਮਨ ਦੀ ਫੌਜ
 ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਫਤਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੁਮਾਇ ਤਾਇਫੀ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ।
 ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਸਤੂਰ ਸੀ, ਮੱਕੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਹਾਲਾ ਅਪਨੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਯਮਨ ਘਲਣ ਹਰ ਵਾਰ ।
 ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਜਮਾ ਹੋ ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਪਾਸ ।
 ਕਹਿਆ 'ਘੱਲ ਖਿਰਾਜ ਦੇ ਅਬੂ ਤਾਲਿਬ ਅੱਬਾਸ ।'

1. ਸਵਾਗਤ । 2. ਵੱਡੇ । 3. ਬਹਾਦਰੀ । 4. ਖਲਕਤ ਨੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ 5. ਰਸੂਲ (ਹਜ਼ਰਤ-
 ਮੁਹੰਮਦ) ਦਾ ਚਾਚਾ । 6. ਫੱਕੀਰਾਂ । 7. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । 8. ਖੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ । 9. ਘੋੜਾ । 10. ਕਹਾਣੀ 11.
 ਸੱਟ ਨਾਲ ।

ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਤੁਰਤ ਤਿਆਰ ।
 ਨਾਲ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਾਸਤੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਰ ਸਵਾਰ ।
 ਤਾਕੀਦਾਂ ਕਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਝਾਵੇ ਮਕਬੂਲ ।
 “ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰ ਦੀ ਖਬਰ ਨ ਕਰਿਓ ਮੂਲ ।”
 ਲੈ ਹਾਲਾ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਅਬੂ ਤਾਲਿਬ ਅੱਬਾਸ ।
 ਗਏ ਯਮਨ ਵਲ ਵਿਦਾ ਹੋ ਸਾਰੇ ਬੇ-ਵਿਸਵਾਸ¹ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਖਬਰ ਸੁਣ ਆਇਆ ਹਮਜ਼ੇ ਪਾਸ ।
 “ਹਾਲਾ ਘਰ ਥੀਂ ਲੈ ਗਏ ਅਬੂ ਤਾਲਿਬ ਅੱਬਾਸ ।
 ਬਾਪ ਤੇਰੇ ਨੇ ਟੋਰਿਆ ਤਰਫੇ ਯਮਨ ਖਿਰਾਜ ।
 ਹਾਲਾ ਜਾਂਦਾ ਮੁਲਕ ਥੀਂ ਡੁੱਬ ਗਵਾਇਓ ਲਾਜ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਹਮਜ਼ਾ ਦੌੜਿਆ ਗਿਆ ਪਿਦਰ² ਦੇ ਪਾਸ ।
 “ ਕਿਤ ਵਲ³ ਤੇਰੇ ਬਾਪੁ ਜੀ, ਅਬੂ ਤਾਲਿਬ ਅੱਬਾਸ ?
 ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਤੋਰਿਆ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੂੰ ?”
 ਬਾਪੁ ਕਹੇ, ‘ਤੈਂ ਟੋਰਸਾਂ ਸਾਲ ਆਇੰਦਾ⁴ ਨੂੰ ।
 ਅਜੇ ਕਦੇ ਤੈਂ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਸਫਰ ਨ ਕੀਤਾ ਮੂਲ ।
 ਅੰਦਰ ਸਰਦੀ ਗਰਮੀਆਂ ਹੋਸੀ ਹਾਲ ਮਲੂਲ⁵ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਆਜਿਜ਼ੀ⁶ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਘਲ ਨਾਲ ।”
 ਬਾਪੁ ਕਹੇ, ‘ਤੂੰ ਤਿਫਲ⁷ ਹੈਂ ਕਰਨਾ ਸਫਰ ਮੁਹਾਲ⁸ ।”
 ਓਥਕ ਹਮਜ਼ਾ ਇਜ਼ਨ⁹ ਲੈ ਹੋਇਆ ਮਗਰ ਰਵਾਨ ।
 ਟੁਰਿਆ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਭੀ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ਕਿਤਨੀ ਮੰਜ਼ਲ ਜਾਇਕੇ ਦੇਖਣ ਅੰਦਰ ਰਾਹ ।
 ਅਬੂ ਤਾਲਿਬ ਅਬਾਸ ਸਨ, ਰੋਂਦੇ ਕਰ ਕਰ ਆਹ ।
 ਨਾਲ ਸਵਾਰਾਂ ਆਂਵਦੇ ਮੁੜੇ ਮੱਕੇ ਵਲ ਫੇਰ ।
 ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਰਾਹ ਦੇ ਮਿਲਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ੇਰ ।
 ਹਾਲ ਪੁੱਛੇ, ‘ਕੀ ਹੋਇਆ ? ਕਿਉਂ ਮੁੜ ਆਏ ਹੋਏ ਹੋ ?”
 ਭਾਈ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਹਾਲ ਸੁਣਾਵਨ ਹੋ ।
 “ਵਿੱਚ ਯਮਨ ਦੇ ਰਾਹ ਦੇ ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਨਾਮ ।
 ਰਾਹਜ਼ਨ¹⁰ ਸ਼ੇਰ ਦਲੇਰ ਹੈ ਅੰਦਰ ਮੁਲਕ ਤਮਾਮ ।
 ਹਲਬੋਂ ਨਿਕਲ ਏਤ ਵਲ¹¹ ਬੈਠਾ ਮੱਲ ਹਿਸਾਰ¹² ।
 ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ, ਕਰ ਗਾਲਿਬ¹³ ਪੈਕਾਰ¹⁴ ।

1. ਨਿਰਸੰਦੇਹ । 2. ਪਿਤਾ । 3. ਕਿਸ ਪਾਸੇ, ਕਿਸ ਤਰਫ । 4. ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 5. ਰੰਜ 6. ਅਧੀਨਗੀ । 7. ਬੱਚਾ, ਬਾਲਕ । 8. ਔਖਾ, ਮੁਸ਼ਕਲ । 9. ਹੁਕਮ, ਆਗਿਆ, ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ । 10. ਰਾਹ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਧਾੜਵੀ । 11. ਇਸ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਵਲ, ਇਸ ਤਰਫ । 12. ਕਿਲ੍ਹਾ, ਗੜ੍ਹੀ । 13. ਜੇਤੂ । 14. ਜੰਗ, ਲੜਾਈ ।

ਅਸੀਂ ਯਮਨ ਵਲ ਜਾਵਦੇ, ਮੱਲ ਖਲੋਤਾ ਰਾਹ ।
 ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਰ ਪਲਾਹਾਂ ।
 ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਉਸ ਨੇ ਆਣ ਮਚਾਇਆ ਜੰਗ ।
 ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਅਸੀਂ ਹੋਏ ਸਬ ਭੰਗ ।
 ਤੇ ਸਬ ਸਾਡੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਹਲਕਾਮੈਂ ਟੁਟ ਗਿਆ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਅਸਾਂ ਦਾ ਸਬ ਕੁੱਛ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ।
 ਮਾਲ ਅਸਾਡਾ ਲੁੱਟ ਕੇ ਤਰਫ ਹਿਸਾਰ ਗਿਆ ।
 ਬਚਿਆ ਡੇਰਾ ਅਸਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਕੇ ਰਾਹ ਪਿਆ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਮੁੜ ਚਲੋ, ਦੱਸੋ ਚੱਲ ਮੁਕਾਮ ।
 ਮੈਂ ਮੁਕਬਿਲ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਰੱਖਾਂ ਨਾਲ ਗੁਲਾਮ ।”
 ਲੈ ਮੁੜ ਗਏ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵੀਰੋਂ ਸਵਾਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਚੌਰ ਦੇ ਆਏ ਗਿਰਦ ਹਿਸਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ ਲੈ ਕੇ ਨਾਮ ਖੁਦਾ ।
 ‘ਅਲਾਹੁ ਅਕਬਰ ਆਖਿਆ, ਪਈ ਚੁਤਰਫ ਸਦਾ ।
 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹਾਂ ਕੌਹਾਂ ਦੇ ਹੋਇਆ ਸ਼ੇਰ ਪੂਕਾਰ ।
 ਸ਼ੇਰ ਬਘੇਲੇ ਆਫਤਲੋਂ ਨੱਸੇ ਛੱਡ ਉਜੜ ।
 ਪਿਆ ਤਜ਼ਲਜ਼ਲ⁶ ਕਿਲੇ ਨੂੰ, ਮੁਕਬਿਲ ਕੰਬ ਗਿਆ ।
 ਸਾਇਦ ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਆ ਅਸਮਾਨ ਪਿਆ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਕਹੇ ਗੁਲਾਮ ਨੂੰ, ਦੇਖ, ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਜਾ ।
 ਉੱਪਰ ਸਾਡੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਕੀ ਆ ਪਈ ਬਲਾ ।
 ਕਿਸ ਆਫਤ ਦਾ ਹੋਇਆ ਇਤ ਵਲ ਫੇਰਾ ਅੱਜ ।
 ਇਹ ਕੀ ਬਿਜਲੀ ਆ ਪਈ ਸਿਰ ਸਾਡੇ ਪਰ ਗੱਜ ?”
 ਕਹਿਆ ਦੇਖ ਗੁਲਾਮ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਮੁਕਬਿਲ ਪਾਸ ।
 ‘ਆਏ ਓਹੋ ਕਾਰਵਾਂ⁷ ਅਬੂ ਤਾਲਿਬ ਅੱਬਾਸ ।’
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਜਾਣਿਆ, ‘ਹੋਗੁ ਲੜਾਈ ਫੇਰ ।
 ਕਿਲਿਓਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਲੈ ਕੇ ਫੌਜ ਦਲੇਰ ।
 ਦਰ ਤੇ ਡਿੱਠਾ ਖੱੜਾ ਹੈ ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਕਲ ਜਵਾਨ ।
 ਚੰਦ ਚਮਕਦਾ ਚਿਹਰਿਓਂ, ਦੇਖ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 ਤੇ ਉਸ ਪਾਸ ਜਵਾਨ ਦੇ ਡਿੱਠਾ ਤਿਫਲ⁸ ਸਿਆਹ⁹ ।
 ਭੂਰਾ ਸੁਰਖ ਲਿਬਾਸ ਹੈ ਪੰਜ ਗਜ਼ ਸਿਰੇ ਕੁਲਾਹ ।

1. ਪਿੱਠ ਦਾ ਸਹਾਰਾ, ਖਰਬਾਤ ਸਹਾਇਤਾ । 2. ਘੇਰਾ । 3. ਸੂਰਮੇ, ਜੋਧੇ । 4. ਗੁੰਜ । 5. ਬਲਵਾਂ,
 ਬਿਪਤਾ । 6. ਜ਼ਲਜ਼ਲਾ, ਕਾਂਬਾ, ਭੁਚਾਲ । 7. ਕਾਰਵਾਨ, ਕਾਫਲਾ । 8. ਲੜਕਾ । 9. ਕਾਲਾ ।

ਲੁੰਬੜ ਦੀ ਦੁਬਾ¹ ਟੋਪ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪੈਵੰਦ² ।
 ਬਗਲ ਅੰਦਰ ਇਕ ਤੋਬਰਾ³ ਕਮਰ ਕਸੀ ਪਾਬੰਦ ।
 ਪਤਲੀ ਹੱਥ ਕਮਾਨ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲਾਇਕ ਤੀਰ ।
 ਦੇਖ ਕਹੇ, 'ਇਹ ਕੌਣ ਹੈ ਬੇ ਸੁਰਿਆਂ ਦਾ ਪੀਰ ?
 ਸੂਰਤ ਸ਼ਕਲ ਹਸਾਵਣੀ, ਰਹਿਜਨ⁴ ਕਰੇ ਧਿਆਨ ।
 ਹਸ ਹਸ ਰਹੇ ਨਲੇਟ⁵ ਹੋ, ਦੇਖ ਅਜਬ ਸਾਮਾਨ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਤਾਈਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹਮਜ਼ਾ ਕਹੇ ਪੁਕਾਰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਚੋਰਾ ! ਅਸਾਂ ਦੀ ਕਿਉਂ ਨਾਹੀਂ ਸੀ ਸਾਰ ?
 ਮੁਕਬਿਲ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਕੌਣ ਹੈ ? ਤੇਰੀ ਸਾਰ ਲਵਾਂ ।
 'ਤੈਨੂੰ ਨਾਜ਼ੁਕ ਲੜਕਿਆ ! ਦਮ ਵਿਚ ਮਾਰ ਲਵਾਂ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਤਾਈਂ ਆਖਦਾ, ਉਮਰ ਅਗਾੜੀ⁶ ਹੋ ।
 ਬੋਲ ਫਜ਼ੂਲ ਨ ਜ਼ਾਲਮਾ ਜਾਨ ਵਲੋਂ ਹੱਥ ਧੋ ।
 ਕਰਦਾ ਰਹਿਆ ਚੋਰਵੀ⁷ ਮਰਦ ਨ ਮਿਲਿਆ ਕੋ ।
 ਅਜ ਤੈਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿਖਲਾਵਾਂ ਦੇ ।
 ਮਰਦਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਸੱਕੇ ਕਦੋਂ ਖਲੋ ।
 ਮ : ਦਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਜਾਵਣਾ, ਬਹਿ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਰੋ ।
 ਸੁਣ ਮੁਕਬਿਲ ਵਿਚ ਕਹਿਰ ਦੇ, ਕਹੇ ਬੁਲੰਦ⁸ ਪੁਕਾਰ ।
 ਇਸ ਬੇਅਦਬ ਗੁਲਾਮ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਿਓ ਚਾਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਇਕ ਗੁਲਾਮ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੁਕਮ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 "ਲੈ ਆ ਇਸਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਕੁਝ ਅਜ਼ਾਬ⁹ ।
 ਗਿਆ ਗੁਲਾਮ ਜੁ ਉਮਰ ਵਲ, ਹਥ ਅੰਦਰ ਤਲਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਉੱਮੋਇਆ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਗਿਆ ਸਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਖਲੋਤਾ ਸਾਮੁਣੇ, ਕਹਿੰਦਾ 'ਵਾਰ ਚਲਾ ।
 ਜੋ ਕੁਝ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਆ ਹਥਿਆਰ ਚਲਾ ।
 ਉਮਰ ਕਹਿਆ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਵਾਰ ਕਰਾਂ ।
 ਪਹਿਲੇ ਹੋਰ ਜੇ ਕਰੇ ਕੋ, ਪੁਰਜੇ¹⁰ ਚਾਰ ਕਰਾਂ ।
 ਗਲ ਵਿਚ ਰੱਸਾ ਪ ਇ ਕੇ ਬਾਂਦਰ ਦਿਆਂ ਬਣਾ ।
 ਮੁੱਛਾਂ ਦਾੜ੍ਹੀ ਮੁੰਨ ਕੇ ਦਿਆਂ ਸਿਆਹੀ ਲਾ ।
 ਇਹ ਗਲ ਸੁਣੀ ਸਵਾਰ ਨੇ, ਧਰਿਆ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ।
 "ਜਾ ਨਾਹੀਂ ਹੁਣ ਮਸਖਰੇ, ਮਾਰ ਕਰਾਂ ਗਲਤਾਨ ।"

1. ਪੂਛ । 2. ਲੱਗੀ ਹੋਈ । 3. ਥੈਲਾ । 4. ਧਾੜਵੀ । 5. ਲਿਟਣਾ, ਫਾਵੇ ਹੋਣਾ । 6. ਅੱਗੋਂ,
 ਅਗਾਂਹ । 7. ਚੋਰੀਆਂ । 8. ਉੱਚੀ । 9. ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ । 10. ਟੁਕੜੇ ।

ਢਾਲ ਉਮਰ ਦੀ ਕਾਗਜ਼ੀ ਅਗੇ ਕਰੇ ਸਿਤਾਬ ।
 ਹੱਸੇ ਲਸ਼ਕਰ ਚੌਰ ਦਾ ਦੇਖ ਉਸ ਦਾ ਅਸਬਾਬ ।
 ਹਸ ਹਸ ਕਹਿੰਦੇ ਉਮਰ ਨੂੰ, 'ਵਾਹ ਵਾ, ਤੇਰੀ ਢਾਲ ।
 ਰੌਣਕਣ ਤੀਰ ਜਵਾਨ ਦਾ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਹਾਲਾ ।
 ਕਹੇ ਜਵਾਨ, ਬਿਚਾਰਿਆ² ਢਾਲ ਕਰੇਗੀ ਕੀ ।
 ਐਸੀ ਦੋ ਸੌ ਢਾਲ ਨੂੰ ਚੀਰੇ ਤੀਰ ਕਵੀ³ ।"
 ਉਮਰ ਕਹੇ, "ਤੂੰ ਕੁੱਤਿਆ ! ਵੱਧ ਨ ਗੱਲ ਅਲਾ⁴ ।
 ਛੇੜ ਬਿਆਨ, ਕਮਾਨ ਥੀਂ ਸਿੱਧਾ ਤੀਰ ਚਲਾ ।
 ਜੇ ਮੇਰੀ ਇਸ ਢਾਲ ਨੂੰ ਜਾਵੇ ਤੀਰ ਪਿਰੇ ।
 ਉਮਰ ਉੱਮਈਆ ਜੱਗ ਵਿਚ ਮੈਂਨੂੰ ਕਹੇ ਨ ਕੋ ।"
 ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਚੌਰ ਨੇ, ਉਮਰ ਗਿਆ ਲਾ ਛਾਲ ।
 ਸਿਰੋ ਉਤਾਹਾਂ ਜਾਇ ਕੇ ਫਿਰ ਮੁੜਿਆ ਫਿਲਹਾਲ⁵ ।
 ਗਰਦਨ ਦੇ ਵਿਚ ਚੌਰ ਦੇ ਗੱਤਕ⁶ ਇਕ ਲਗਾ ।
 ਮਾਰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਪਰ ਸੁੱਟਿਆ, ਹੋਇਆ ਚੌਰ ਫਨਾ ।
 ਦੇਖ ਚਲਾਕੀ ਉਮਰ ਦੀ ਲੋਕ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ ।
 ਮਾਰਨ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹੋਰ ਜਵਾਨ ।
 ਏਵੇਂ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਨੇ ਮਾਰੇ ਸੱਤ ਸਵਾਰ ।
 ਦੱਸ਼ਖ⁷ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਪਏ ਸਾਰੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਚੜ੍ਹ ਮੁਕਬਿਲ ਖੁਦ ਉਮਰ ਤੇ ਪਿਆ ਗਜ਼ਬ ਥੀਂ ਧਾ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਕਹਿਆ, 'ਮੁਕਬਿਲਾ ! ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਵਲ ਆ ।
 ਉਮਰ ਹਰੀਫ⁸ ਨ ਤੁੱਧ ਦਾ, ਕਰ ਮੈਂ ਥੀਂ ਦੋ ਹਾਥ⁹ ।
 ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਲੜਨ ਨੂੰ, ਲੜ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਥ ।"
 ਮੁਕਬਿਲ ਤੇਗ ਚਲਾਂਵਦਾ, ਹਮਜ਼ਾ ਰੱਖੇ ਢਾਲ ।
 ਤੇਗ ਧਸੀ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦੇ ਬੋਚੀ ਕੁੱਵਤ ਨਾਲ ।
 ਕੀਤੀ ਗਰਦਸ਼¹⁰ ਢਾਲ ਤੂੰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ।
 ਤੇਗ ਰਹੀ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦੇ, ਕਬਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੱਥ ਚੌਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਦੇ ਹੱਥ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਬਜ਼ਾ ਟੁੱਟ ਜਦੋਂ ।
 ਚਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਪੱਥਰ ਵਾਂਗੁ ਤਦੋਂ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅੱਗੋਂ ਰੋਇਆ ਕਬਜ਼ਾ ਧਰਤ ਪਿਆ ।
 ਉਮਰ ਉੱਮਈਆ ਦੌੜ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ।

1. ਐਥਾ । 2. ਬੇਚਾਰਾ, ਵਿਚਾਰਾ (ਸੰਬੋਧਨ ਕਾਰਨ), ਜਿਸ ਦਾ ਚਾਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ 3. ਤਾਕਤਵਰ
 4. ਬੋਲ । 5. ਹੁਣੇ, ਤੁਰਤ ਹੀ । 6. ਗੱਤਕਾ, ਚੋਟ । 7. ਨਰਕ । 8. ਦੁਸ਼ਮਨ । 9. ਹੱਥ
 10. ਹਰਕਤ ।

ਆਹਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਮਤੀ ਮੁਰਵਾਰੀਦਾ¹ ਜੜੇ ।
 ਪਾ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚ ਤੋਬਰੇ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਖੜੇ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਤਾਈ² ਦੇਖ ਕੇ ਤਨ ਮਨ ਲੱਗੀ ਅੱਗ ।
 ਕਿਉਂ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈ ਚੱਲਿਓ³, ਪਿਆ ਉਮਰ ਤੇ ਵੰਗ ।
 'ਕਬਜ਼ਾ ਦੇ ਜਾ ਮਸਖਰੇ, ਲੈ ਟੁਰਿਓ⁴ ਕਿਸ ਦਾ ।
 ਧਾੜਵੀਆਂ ਤੇ ਰਹਜ਼ਨਾਂ ਨਾ ਕਰ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ।'
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਹੱਕਦਾਰ ਮੈਂ, ਕਹੁ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਤੈਂ ?
 ਜੋ ਡਿੱਗੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਮੈਂ ।
 ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਕਰ ਛੋੜ ਦਿਆਂ ।
 ਜੇ ਮੁਨਕਿਰ⁵ ਹੈ ਹੱਕ ਦਾ, ਗਰਦਨ ਤੋੜ ਦਿਆਂ ।'
 ਧਰ ਵਿਚ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਦੇ ਮੁਕਬਿਲ ਕਹੇ ਪੁਕਾਰ ।
 "ਦੇਹ ਕਬਜ਼ਾ ਯਾ ਮਾਰ ਕੇ ਲੈਸਾਂ ਹੱਕ ਨਿਤਾਰ ।"
 "ਤੀਰ ਚਲਾ ਕੁਝ ਦੇਖ ਲੈ ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ।
 'ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਦੇ ਸਾਬ ਦਾ ਜੇ ਹੈ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ ਦਾਰ⁶ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ, ਉਮਰ ਲਗਾਈ ਛਾਲ ।
 ਮੁੜ ਗੱਤਕ ਸਿਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹਾਲ ਮਲਾਲ⁴ ।
 ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਮੁਕਾਬਿਲੇ ਧਰਿਆ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਨੂੰ ਫਰਮਾਵਦਾ, ਦੇਖ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 "ਛੋੜ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਉਮਰ ਨੂੰ ਆ ਲੜ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ।
 ਇਸ ਦੇ ਵਾਰੇ⁵ ਆਵਣਾ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਹਾਲ⁶ ।
 ਸੜ ਮੁਕਬਿਲ ਵਿਚ ਦਿਲੇ ਦੇ, ਤੇਗ ਲਿਆਇਆ ਹੋਰ ।
 ਜਾ ਹਮਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਕਰਕੇ ਗਲਬਾ⁷ ਜ਼ੋਰ ।
 ਅੰਦਰ ਢਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਫੇਰ ਧਸੀ ਸਮਜ਼ੋਰ ।
 ਓਵੇਂ ਤੇਗ ਅਮੀਰ ਨੇ ਤੋੜ ਦਿਖਾਈ ਫੇਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਦੇ ਵਿਚ ਹੱਥ ਦੇ ਕਬਜ਼ਾ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ।
 ਡਰਦੇ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਥੀਂ ਲਿਆ ਛੁਪਾ ਤਦੋਂ ।
 ਦੇਖ ਉਮਰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਨਾਅਰਾ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 "ਧਾੜਵੀਆ ! ਨ ਹਕਿਆ ! ਕਦੀ ਤੇ ਹੱਕ ਪਛਾਨ ।
 ਸੱਚਮੁਚ ਹੈਂ ਤੂੰ ਧਾੜਵੀ, ਧਾੜੇ ਮਾਰਾ ਤੂੰ ।
 ਕੀ ਕਾਰਾ ਕਰ ਚਲਿਓਂ, ਕਾਰੇਹਾਰਾ ਤੂੰ ।

1. ਮੌਤੀ । 2. ਇਨਕਾਰੀ । 3. ਚਾਹ (ਇੱਛਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । 4. ਭਾਵ-ਖਰਾਬ
 ਤੇ । 6. ਔਖਾ । 7. ਪ੍ਰਬਲ । 8. ਡਾਢਾ ।

ਸੱਟ ਕਬਜ਼ਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲਵਾਂ ਉਠਾ ।
 ਯਾ ਤੇ ਬਾਝ ਫਸਾਦ ਦੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਫੜਾ ।
 ਹੱਕ ਮੇਰਾ ਲੈ ਜਾਵਸੇਂ ਕਦੀ ਨ ਜਾਣੇ ਦਿਆਂ ।
 ਪੱਥਰ ਮਾਰਾਂ ਰਾਇਕੇ ਤੋੜ ਪਰਾਨ ਦਿਆਂ ।”
 ਮੁਕਬਿਲ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਮਸਖਰੇ ! ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਆ ਬਲਾ ?
 ਆ ਕੇ ਵਾਰੀ ਸਿਫਲਿਆਂ ! ਬੈਠੇਂ ਤੋੜ ਹਯਾਂ ।”
 ਨਾਅਰਾ ਕਰਕੇ ਮਾਰਦਾ ਪੱਥਰ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।
 ਮੂੰਹ ਹੱਥਾਂ ਥੀਂ ਚੌਰ ਦੇ ਕੀਤਾ ਖੂਨ ਰਵਾਨ¹ ।
 ਜਾਂ ਮੁਕਬਿਲ ਇਸ ਸ਼ੋਖੀਓ² ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਲਾਚਾਰ ।
 ਸੱਟ ਕਬਜ਼ਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜਾਰੋਂ ਜਾਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਨੇਜਾ ਮਾਰਿਆ, ਹਮਜੇ ਪਕੜ ਲਿਆ ।
 ਤੋੜ ਮੁਕੀ ਚਾ ਮਾਰਿਆ, ਮੁਕਬਿਲ ਧਰਤ ਪਿਆ ।
 ਮਾਰੀ ਛਾਲ ਅਮੀਰ ਨੇ ਛਾਤੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ।
 ਚਾਹੇ ਲਸਕਰ ਚੌਰ ਦਾ ਆਵੇ ਵਾਗ ਉਠਾ ।
 ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਤ ਆਖਦਾ ਮੁਕਬਲ, ਖੜੇ ਰਹੇਂ ।
 ਤੁਸੀਂ ਦਲੇਰ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਮੂਲ ਕਹੇਂ ।”
 ਹਮਜਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਮੁਕਬਿਲਾ ! ਮੰਨ ਲੈ ਇਕ ਖੁਦਾ ।
 ਇਬਰਾਹੀਮ ਖਲੀਲ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਸੱਚ ਬਜਾ ।”
 ਮੁਕਬਿਲ ਨੇ ਤਸਦੀਕ ਥੀਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਇਸਲਾਮ ।
 ਹਮਜਾ ਉੱਤਰ ਛਾਤੀਓਂ ਸ਼ਫਕਤ³ ਕਰੇ ਤਮਾਮ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਪਾਂਵਦਾ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਅਜਜ⁴ ਥੀਂ ਰਹਿਆ ਗੁਲਾਮੀ ਮੰਨ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਕਰਕੇ ਆਜਿਜੀ ਅੱਗੇ ਅੱਮਿ⁵ ਨਬੀ ।
 ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਰ⁶ ਲਿਆਂਵਦਾ, ਸਣ ਅਸਹਾਬ⁷ ਸਭੇਂ,
 ਕਰੇ ਜਿਆਫਤ ਸਾਰਿਆਂ, ਖਿਦਮਤ ਕਰੇ ਤਮਾਮ ।
 ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਆ ਗੁਲਾਮ ।
 ਕੀਤਾ ਏਥੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਿਨ ਕਿਤਨੇ ਆਰਾਮ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਕੋਲੋਂ ਮਾਲ ਲੈ ਹਮਜਾ ਕਹੇਂ ਸਲਾਮ ।
 ‘ਅਬੂ ਤਾਲਿਬ ਅਬਾਸ ! ਹੁਣ ਲੈ ਕੇ ਬਸ ਅਸਵਾਰ ।
 ਮਾਲ ਖਿਰਾਜ ਲਿਜਾਇਕੇ ਦੇਹੁ ਯਮਨ ਵਿਚ ਡਾਰ ।

1. ਕਮੀਨਾ, ਗੰਢਾ । 2. ਸ਼ਰਮ । 3. ਜਾਰੀ । 4. ਦਲੇਰੀ ਤੋਂ, ਦਲਾਕੀ ਤੋਂ । 5. ਮਿਹਰਬਾਨੀ ।
 6. ਲਾਦਾਰੀ, ਆਜਿਜੀ । 7. ਚਾਰਾ (ਨਬੀ ਰਸੂਲ ਦਾ) । 8. ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ । 9. ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਹੁ-ਵਚਨ,
 ਭਾਵ-ਸੰਗੀ, ਸਾਥੀ ।

ਉਮਰ ਸਣੇ ਮੈਂ ਜਾਵਸਾਂ ਮੁੜ ਮੱਕੇ ਵਲ ਫੇਰ ।”
 ਹੱਸੇ ਵਿਚ ਮਕਾਨ ਦੇ ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਸ਼ੇਰ ।
 ਲੈ ਕੇ ਮਾਲ ਖਿਰਾਜ ਦਾ ਮੱਕੇ ਮੁੜੇ ਤਮਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਦਾ ਏਥੇ ਰਹਿਆ ਮੁਕਾਮ ।
 ਬਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਮਰ ਨੇ ਕਹਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।
 “ਚਲ ਯਮਨ ਵਿਚ ਚੱਲੀਏ, ਮੁਕਬਿਲ ਤੇ ਮੈਂ ਤੂੰ ।”
 ਕੀਤਾ ਹਮਜ਼ੇ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਮੁਕਬਿਲ ਨੂੰ ਫਰਮਾਨ ।
 “ਮੱਕੀ ਮਾਲ ਖਿਰਾਜ ਦਾ ਲੈ ਹੋ ਗਏ ਰਵਾਨ ।
 ਮੈਂ ਹੁਣ ਲੈ ਕੇ ਉਮਰ ਨੂੰ ਵੜਾਂ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਚੱਲ ।
 ਤੂੰ ਪਿੱਛਾੜੀ ਅਸਾਂ ਦੇ ਆਵੀਂ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ।”
 ਸਬ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਮੁਕਬਿਲ ਨੇ ਫਰਮਾਨ ।
 ਭਾਈਆਂ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਫੇਰ ਰਵਾਨ ।
 ਆਹੇ ਜਾਂ ਵਿਚ ਯਮਨ ਦੇ ਗਏ ਮੱਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ।
 ਡੇਰਾ ਅਪਨਾ ਰੱਖਿਆ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਰੋਕ ।
 ਆਹਾ ਵਾਲੀ ਯਮਨ ਦਾ ਸੀ ਮੰਦਜ਼ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਅਬੂ ਤਾਲਿਬ ਅਬਾਸ ਖੁਦ ਉਤਵਲ ਗਏ ਜਵਾਨ ।
 ਜਾਂ ਅੱਗੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਕਰ ਆਦਾਬ² ਅਦਾ ।
 “ਆਂਦਾ ਮਾਲ ਖਿਰਾਜ ਦਾ, “ਦਿੱਤੀ ਅਰਜ਼ ਸੁਣਾ ।
 ਖਬਰ ਪੁੱਛੇ ਆਫੀਅਤਾਂ³ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਇੱਜ਼ਤ ਥੀਂ ਵਿਚ ਮਜਲਿਸੇ⁴ ਦੇਵੇ ਖੂਬ ਮਕਾਨ⁵ ।
 ਮੱਕੀ ਰਾਖੇ ਮਾਲ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ।
 ਆਹੇ ਤਦ ਨੂੰ ਆ ਗਏ ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ।
 ਮੱਕੀ ਦੇਖ ਅਮੀਰ ਦਾ ਕਰਦੇ ਉਠ ਆਦਾਬ⁶ ।
 ਪੁੱਛੇ ਹਾਲ ਹਕੀਕਤਾਂ ਕੁੱਝ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ।
 ਉਮਰ ਮਾਲ ਖਿਰਾਜ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।
 ਰਹੇ ਟਿਕਾਣਾਂ ਮੱਲ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਮਾਰ ਮਕਾਨ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆ ਗਏ ਆਹਾ ਕਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਕਰਨ ਵਸੂਲ ਖਿਰਾਜ ਨੂੰ ਤੱਗੇ⁷ ਨਾਲ ਸੁਮਾਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ ਕਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ।
 “ਕੌਣ ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਜ਼ਾਲਿਮ ! ਦਿੱਸੇ ਹਾਲ ਜ਼ਬੂ⁸ ।
 ਮਾਲ ਕਿੱਥੇ ਲੈ ਜਾਵਸੋਂ, ਕਿਸਦਾ ਹੈ ਫਰਮਾਨ ?
 ਮੈਂ ਮਾਲਿਕ ਹਾਂ ਮਾਲ ਦਾ, ਤੇ ਇਹ ਹੋਰ ਜਵਾਨ ।”

1. ਮੱਕੇ ਦੇ ਲੋਕ । 2. ਨਿਮੂਤਾ, ਭਾਵ ਸਤਕਾਰ ਸਹਿਤ । 3. ਸੁੱਖ ਆਨੰਦ ਦੀ ਖਬਰ । 4. ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ । 5. ਸਥਾਨ । 6. ਮਾਨ-ਸਤਕਾਰ । 7. ਜੋਸ਼ ਖਰੋਸ਼ । 8. ਖਰਾਬ, ਭੈੜਾ ।

ਸੁਰਤ ਡਿੱਠੀ ਉਮਰ ਦੀ, ਹੱਸੀ ਕਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 “ਉਹ ਦੀਵਾਨਾ ਕੌਣ ਹੈ ? ਚਾ ਮਾਰੋ ਤੁਲਵਾਰ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਉਮਰ ਨੇ ਸੀਸਾ ਨਰਤ ਨਿਕਾਲ ।
 ਆ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਅਰਬੀਆਂ ਜਿੰਨ ਜਿਵੇਂ ਬਹੁ ਬਾਲ¹ ।
 ਹੋਰ ਜੋ ਆਇਆ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੀਤਾ ਸਾੜ ਸੁਾਰ ।
 ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਵਦੇ ਦੌੜ ਗਏ ਗੁਮਰਾਰ² ।
 ਆ ਗਏ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਕੀਤੀ ਹਾਲ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਆ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਅਰਬੀਆਂ ਜਿੰਨ ਕੌਈ ਬਦਕਾਰ ।
 ਸੁਰਤ ਦੇਖੋ ਓਸ ਦੀ ਹੈ ਆਫ਼ਤ ਦਾ ਸਾਂਗ ।
 ਸੀਰਤ³ ਸਾਰੀ ਓਸ ਦੀ ਹੈ ਦੀਵਾਨਿਆਂ ਵਾਂਗ ।”
 ਜੋ ਕੁਝ ਹਾਲਾਂ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਦੱਸਣ ਬੇ ਨੁਕਸਾਨ ।
 ਅਬੂ ਤਾਲਿਬ ਅੱਬਾਸ ਨੇ ਜਾਤਾ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ।
 ਅੱਗੇ ਮੰਦਜ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਂ⁴ ਕੀਤਾ ਇਜ਼ਹਾਰ⁵ ।
 ਜੋ ਇਹ ਸਾਡਾ ਵੀਰ⁶ ਹੈ ਦੂਜਾ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ।
 ਤੁਰਤ ਘੱਲੇ ਇਕ ਪਹਿਲਵਾਂ⁷ ਮੰਦਜ ਕਰ ਫਰਮਾਨ ।
 “ਪਕੜ ਲਿਆ ਓਸ ਦੇਵ ਨੂੰ, ਐ ਦਿਉਗੀਰ⁸ ਜਵਾਨ !”
 ਗੁਰਜ ਲਈ ਹੱਥ ਪਹਿਲਵਾਂ, ਆਇਆ ਤਰਫ਼ ਅਮੀਰ ।
 ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਜੌਰ ਸ਼ਰੀਰ ।
 ਸੁਣ ਗੁਰਜੇ ਹੱਥ ਆਵਦਾ ਹਮਜੇ ਪਕੜ ਲਿਆ ।
 ਮੁੱਕੀ ਮਾਰੀ ਗਰਦਨੇ, ਮੂਜੀ ਧਰਤ ਪਿਆ ।
 ਜਾਂ ਡਿੱਠਾ ਹਮਰਾਹੀਆਂ⁹ ਪਿਆ ਜਵਾਨ ਫਨਾ¹⁰ ।
 ਅਪਨੀ ਜਾਨ ਬਚਾਇਕੇ ਦੌੜ ਗਏ ਗੁਮਰਾਰ¹¹ ।
 ਅੱਗੇ ਮੰਦਜ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਾ ਕਰਦੇ ਫਰਿਯਾਦ ।
 ਸੁਣ ਕੇ ਹਾਲਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਨਾਸ਼ਾਦ¹² ।
 “ਕੌਈ ਮਰਦੋ ! ਜਾਇਕੇ ਓਸ ਥੀ ਜੰਗ ਕਰੇ ।
 ਮਾਰੇ ਨਾਲ ਬਹਾਦੁਰੀ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਾਂਹ ਡਰੇ ।
 ਸੀ ਮਜਲਿਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਵਾਂ, ਨਾਂ ਓਸ ਦਾ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਲੈ ਕੇ ਸੱਤ ਸੌ ਆਦਮੀ ਹੋਣ ਚਲਾ ਬਦਨਾਮ ।

1. ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਤੇਜ, ਬਲਕ ਵਾਲਾ ਜਾਦੂ ਦਾ ਸੀਸਾ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ।
 ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । 2. ਬਦ ਸ਼ਗਨ, ਭੈੜੇ ਸ਼ਗਨਾਂ ਵਾਲਾ । 3. ਕੁਰਸੀ ਪਠੇ ਹੋਏ । 4. ਆਚਤ, ਸੁਭਾਉ ।
 5. ਵਾਕਿਆ । 6. ਨਾਉਂ, ਨਾਮ । 7. ਪ੍ਰਗਰ, ਜ਼ਾਹਿਰ । 8. ਭਾਈ, ਭਰਾ 9. ਮੱਲ, ਕੁਸ਼ਤੀ, ਲੜਨ ਵਾਲਾ
 10. ਦਿਉਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਵਾਲਾ । 11. ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ । 12. ਨਸ਼ਰ ਹੋਇਆ । 13. ਕੁਰਸੀ ਪਠੇ ਹੋਏ
 ਲੋਕ । 14. ਨਰਾਜ਼, ਦੁੱਖੀ ।

ਹਸਾਰਤ ਅਰਥ ਅਮੀਰ ਤੇ ਗੁਰਜ ਚਲਾਈ ਜਾ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਹੱਥ ਆਂਵਦਾ ਖਜਿਆ ਵਿਚ ਹਵਾ ।
 ਗੁਰਜ ਰਹੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਦੇ ਨਾਕ੍ਰਾ ਰੋਈਆਂ ਸੁਸਤ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਅੰਦਰ ਰਮਾਂ ਦੇ ਸੜੇ ਘਮੰਨ ਦਰੁਸਤ ।
 ਛੇੜ ਗਿਆ ਬਹਿਰਾਮ ਭੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਾਲੀ ਨੂੰ ।
 ਤੋੜ ਗਿਆ ਸੀਦਾਨ ਵਿਚ ਜੋਰ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜਾ ਪਿਆ ਫੌਜ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚ ਧਾ ।
 ਸੀਸਾ ਨਫਰਤ* ਚਲਾਇਕੇ ਕੀਰੀ ਬਹੁਤ ਸੁਆਹ ।
 ਰਹਿੰਦੇ ਚੌੜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਖਬਰ ਸੁਣਾਈ ਜਾ ।
 ਸੁਣਕੇ ਮੰਦਜ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗਿਆ ਕਰਾਰ ਸਿਧਾ ।
 ਕਹੇ ਬੁਲੰਦ ਪੁਕਾਰ ਕੇ, ਸੁਣਦੇ ਸਬ ਉਮਰਾ* ।
 “ਮਰਦ ਬਣੇ ਕੌ ਜਾਇ ਕੇ, ਪਕੜੇ ਏਹ ਬਲਾ ।”
 ਨਾਲ ਹਜਾਹ ਸਵਾਰ ਲੇ ਸਾਰਜਾਦਾ ਨਿਆਮਾਨ ।
 ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਕੇ ਬਾਪ ਧੀ ਆਇਆ ਵਿਚ ਸੀਦਾਨ ।
 ਮਾਰੇ ਗੁਰਜ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਕਾਬਿਰ ਗੁੱਸਾ ਖਾ ।
 ਪਕੜ ਲਿਆ ਹੱਥ ਆਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ।
 ਗਰਦਨ ਵਿਚ ਕਮਾਨ ਕਸੀ ਮਾਰੇ ਚਾ ਅਮੀਰ ।
 ਕੋਲ ਸੁਤਾ ਬਹਿਰਾਮ ਦੇ ਇਹ ਨਿਆਮਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ।
 ਆਣ ਪਿਆ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ਤੱਰਾਰ* ।
 ਕੁਝ ਸਾੜੇ ਕੁਝ ਰੋਂਵਦੇ ਨੱਸ ਗਏ ਮੁਹਦਾਰ ।
 ਮੰਦਜ ਖਬਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਮਾਰ ਲਿਆ ਨਿਆਮਾਨ ।
 ਤਬਲ* ਵਜਾ ਸਬ ਫੌਜ ਲੇ ਆਣ ਖੜਾ ਸੀਦਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉੱਪਰ ਖਿੰਗ* ਦੇ ਦੇਖ ਹੋਇਆ ਅਸਵਾਰ ।
 ਹੋ ਖੜਾ ਸੀਦਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ।
 ਮਰਦ ਕੌਈ ਕੱਟਾਰ? ਧੀ ਜਾਏ ਹੱਥ ਦਿਖਾ ।
 ਗਿਆ ਸਵਾਰ ਇਕ ਯਮਨ ਦਾ ਗੁਰਜ ਚਲਾਈ ਜਾ ।
 ਪਕੜ ਅਗੋਂ ਹੱਥ ਆਂਵਦਾ ਮੁੱਕੀ ਜੜੀ ਅਮੀਰ ।
 ਇਕੋ ਮੁੱਕੀ ਖਾਇ ਕੇ ਦੋਜਬ* ਗਿਆ ਸ਼ਹੀਰ ।
 ਏਰੇ* ਹੋਰ ਜਵਾਨ ਨੇ ਗੁਰਜ ਚਲਾਈ ਆ ।
 ਕਮਰ ਬੰਦੋ* ਫੜ ਲੇ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮਜ਼ਾ ਚਾ ।

* ਜਾਦੂ ਦਾ ਸੀਸਾ 1. ਅਮੀਰ (ਬਹੁ ਵਚਨ) 2. ਖਿੱਚ ਕੇ । 3. ਸ਼ਹਾਰਤੀ । 4. ਦੁਸਤ ਚਲਾਕ ।
 5. ਨਗਾਰਾ । 6. ਘੋੜਾ । 7. ਕਾਡਰ (ਬਹੁ ਵਚਨ) । 8. ਨਰਕ ਵਿਚ ।

ਫੇਰ ਸਿਰੇ ਤੇ ਮਾਰਿਆ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਟਕਾ ।
 ਜਾਨ ਜਵਾਨ ਗਰੀਬ ਦੀ ਉਡੱ ਹੋਈ ਹਵਾ ।
 ਫੌਜ ਤਮਾਮ ਕੁਫ਼ਾਰ ਦੀ ਆਣ ਪਈ ਇਕ ਬਾਰ ।
 ਜੋਇਆ ਗਿਰਦ ਅਮੀਰ ਦੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ੇਰ ਮਿਆਨ ਥੀਂ ਕੱਢ ਪਿਆ ਤਲਵਾਰ ।
 ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਪਿਆ ਜਿਉਂ ਭੁੱਖਾ ਬਘਿਆੜ ।
 ਜਿਤ ਵਲ¹ ਹਮਲਾ ਮਾਰਦਾ ਦੇਂਦਾ ਸਫ਼ਾਂ ਨਿਘਾਰ ।
 ਅੱਗੇ ਲੱਗੇ ਜਾਂਵਦੇ ਕਾਫ਼ਿਰ ਨਾ-ਹਮਵਾਰ² ।
 ਅੱਗੇ ਤੇਗ਼ਿ ਅਮੀਰ ਦੇ ਉਡ ਉਡ ਗਏ ਕੁਫ਼ਾਰ ।
 ਮਕਤੂਲਾਂ³ ਦਾ ਨਾਂ ਰਹਿਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਸੁਮਾਰ⁴ ।
 ਇਕ ਧਿਰ ਅਤਿਸ਼⁵ ਗਰਮ ਦਾ ਸੀ ਕਹਿਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ।
 ਸੀਸ਼ਾ ਨਫ਼ਤ ਇਯਾਰ ਦਾ ਵਗਦਾ ਵਾਰੋ ਵਾਰ !
 ਅੱਗੇ ਸ਼ੀਤੇ ਉਮਰ ਦੇ ਉਡਦੀ ਫਿਰੇ ਸੁਆਹ ।
 ਰਲਕੇ ਦੋਹਾਂ ਬਹਾਦੁਰਾਂ ਕੀਤੀ ਫੌਜ ਤਬਾਹ !
 ਰੁਲਦੇ ਸੀਸ ਬਹਾਦੁਰਾਂ ਗੇਂਦਾ ਵਾਂਗੂੰ ਤਮਾਮ ।
 ਚਸਮੇ⁶ ਵਗਦੇ ਖੂਨ ਦੇ ਫੌਜ ਹੋਈ ਕਤਲਾਮ ।
 ਓੜਕ ਵਾਲੀ⁷ ਯਮਨ ਦਾ ਨੱਸਾ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ।
 ਤੇਗ਼ੋਂ ਬਚੀ ਸਿਪਾਹ⁸ ਲੈ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਹਿਸਾਰ⁹ ।
 ਖੰਦਕ ਆਬ ਭਰਾਇ ਕੇ ਦੌਰੇ¹⁰ ਕਰਾਏ ਬੰਦ ।
 ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈਰਤਮੰਦ¹¹ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਅਬਾਸ ਨੂੰ ਸੱਦ ਬਹਾਇਆ ਕੋਲ ।
 “ਇਹ ਦੇ ਕੌਲ ਜਵਾਨ ਹਨ, ਬੱਸ ਅਸਾਂ ਥੀਂ ਬੋਲ ?”
 ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ ਅਬਾਸ ਨੇ, ‘ਸਾਡਾ ਇਹ ਭਰਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਪਿਆ ਬੇਖਬਰਾ ਆ !
 ਨਾਲ ਪਿਆਦਾ ਦੂਸਰਾ, ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨਾਲ ।”
 ਜਿਉਂ ਮੁਕਬਿਲ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ, ਹਾਲਤ ਕਹੀ ਤਮਾਮ ।
 ਜਿਉਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਪ ਨੇ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ ਹਰ ਸਾਲ¹² ।
 ‘ਦੇਹ ਨ ਖਬਰ ਖਿਰਾਜ ਦੀ ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਸੂਲ ।’
 ਰਾਹੋ ਹਮਜ਼ੇ ਉਮਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਟੁਰੇ ਫਿਰ ਮੱਝ ।
 ਏਹ-ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਅਸਾਂ ਦਾ ਗਿਆ ਨ ਪਿੱਛਾ ਛੋੜ !”

1. ਜਿਸ ਪਾਸ, ਜਿਸ ਤਰਫ਼ । 2. ਨਾਲਾਇਕ, ਬੇ-ਅਦਬ । 3. ਕਤਲ ਹੋਏ, ਮਾਰੇ ਗਏ । 4. ਗਿਣਤੀ । 5. ਅੱਗ । 6. ਨਾਲ, ਸੌਤੇ । 7. ਮਾਲਿਕ । 8. ਫੌਜ । 9. ਕਿਲ੍ਹਾ । 10. ਰਾਹ. ਰਸਤੇ । 11. ਅਸਚਰਜ । 12. ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ।

ਨਾਲ ਲਿਆ ਅਬਾਸ ਨੂੰ, ਟੁਰਿਆ ਮੰਦਜ਼ ਸ਼ਾਹ ।
 ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹਿਸਾਰ ਥੀ¹ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਦਰਗਾਹ² ।
 ਹੱਥ ਖਲੋਤਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ‘ਬਖਸ਼ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਤਕਸੀਰ ।’
 ਭੀ ਫਿਰ ਕਹਿਆ ਅਬਾਸ ਨੇ ਆਪ ਸ਼ਿਫਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ।
 ‘ਸ਼ਹਿਰ ਯਮਨ ਵਿਚ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਘੱਤ ਨ ਹੋਰ ਵਥਾਲ³ ।
 ‘ਸ਼ਾਹ ਯਮਨ ਦਾ ਮੰਗਦਾ ਤੈਂ ਦਰ ਖੜਾ ਆਮਾਨ⁴ ।
 ਕਰ ਹੁਣ ਰਹਿਮ ਆਮਾਨ ਦੇਹ, ਬਖਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ।’
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, ‘ਹੋਵੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ।
 ਅੱਗੇ ਵਾਂਗੂ ਏਸ ਦੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿਸੀ ਸ਼ਾਨ⁵ !
 ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਭੀ ਕਿਲੇ ਦਾ ਮੱਲ ਖਲੋਂ ਰਾਹ ।
 ਜਿਹੜਾ ਬਾਹਰ ਆਵਸੀ ਕਰਸਾਂ ਮਾਰ ਫ਼ਨਾਹ ।’
 ਓਵੇਂ ਮੰਦਜ਼ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਈਮਾਨ⁶ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੜਕ ਕਿਨਾਰ⁷ ਵਿਚ ਸ਼ਫਕਤ⁸ ਕਰ ਇਯਾਨ⁹ ।
 ਅੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਖੜਦਾ ਮੰਦਜ਼ ਸ਼ਾਹ ।
 ਕਰੇ ਜ਼ਿਯਾਫਤ ਮੱਕੀਆਂ¹⁰ ਖ਼ਿਦਮਤ ਖ਼ਾਤਿਰ ਖ਼ਾਹ ।
 ਦਿਨ ਚਾਲੀ ਵਿਚ ਯਮਨ ਦੇ ਜਸ਼ਨ¹¹ ਰਿਹਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ।
 ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਵਿਚ ਯਮਨ ਦੇ ਮੱਕੀ ਹਾਲੀ ਜ਼ਾਤ¹² !

ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਆਇਆ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ।
 ਖਲਕਤ ਡਿੱਠੀ ਯਮਨ ਦੀ ਆਹੀ ਬਾਹਰਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਪੁੱਛੇ ਇਕ ਮਰਦ ਥੀਂ, ‘ਕਿਉਂ ਹੈ ਇਹ ਹਜ਼ੂਮ¹³ ?’
 ਕਹਿਆ ‘ਮੰਦਜ਼ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦੁਖਤਰ¹⁴ ਦੀ ਇਹ ਧੂਮ ।
 ਆਹਾ ਦਾਵਾ ਏਸ ਦਾ ਜੋ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਮੈਂ ਪਰ ਗਾਲਿਬ ਹੋਸੀਆ¹⁵, ਖ਼ਾਵਿੰਦ¹⁶ ਓਹ ਜਵਾਨ ।
 ਨਾਮ ਇਸਮਾਇ ਤਾਇਫੀ ਦੁਖਤਰ ਮੰਦਜ਼ ਦੀ ।
 ਅੱਜ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰ ਆਵੇਗੀ ।
 ਅੱਜ ਦਿਨ ਹੈ ਮਿਯਾਦ ਦਾ ਢੁੱਕੀ ਖਲਕ ਅਵਾਮ¹⁷ ।
 ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਹਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹੋਵੇ ਜ਼ਨਾਂ ਤਮਾਮ ।
 ਮਾਰੇਗੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ।

1. ਕਿਲ੍ਹਾ । 2. ਭਾਵ-ਸਥਾਨ ਪਰ । 3. ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਭਾਰ । 4. ਪਨਾਹ, ਅਭੈ ਦਾਨ । 5. ਪਤ, ਇੱਜ਼ਤ । 6. ਅਕੀਦਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ । 7. ਰੋਚ, ਕੁੱਛੜ । 8. ਮਿਹਰਬਾਨੀ, ਕ੍ਰਿਪਾਭਾਵ । 9. ਜ਼ਾਹਿਰ, ਪ੍ਰਗਟ । 10. ਮੱਕੇ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ । 11. ਉਤਸਵ । 12. ਹੁਣ ਤਕ । 13. ਇਕੱਠ । 14. ਧੀ । 15. ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾਂ । 16. ਪਤੀ, ਖਸਮ । 17 ਆਮ ਜਨਤਾ ।

ਜੇਬੋ¹ ਚਾ ਲੈ ਜਾਵਸੀ ਤੇਗ ਗੁਜ਼ਾਰਾਂ² ਨੂੰ ।
 ਈਵੇਂ ਅੱਗੇ ਏਸ ਨੇ ਮਾਰੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਹਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਆਏ ਵਾਰੋਂ ਵਾਰ ।
 ਮਾਰੇ ਜੁਲਵਾਂ³ ਹੁਸਨ⁴ ਦਾ ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਸੰਦਾਨ ।
 ਤਾਲਿਬ⁵ ਵੇਖ ਜਮਾਲ⁶ ਨੂੰ, ਕਰਨ ਤਸੱਦੁਕ⁷ ਜਾਨ ।
 ਹੂਰੋਂ ਪਰੀਓਂ⁸ ਹੁਸਨ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਨਹੀਓਂ ਘੱਟ ।
 ਜ਼ੁਹਦ ਸਬਰ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਥੀਂ ਜੜਾਂ ਦਿਖਾਵੇ ਪੱਟ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਉਮਰ “ਸਿਤਾਬ ਆ”, ਕਹਿੰਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।
 “ਬਾਹਰ ਏਹ ਅਹਿਵਾਲ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਵੜ੍ਹਿਓਂ ਤੂੰ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਹੋਇਆ ਖਿੰਗਾ⁹ ਤੇ ਤਰਤ ਅਮੀਰ ਸਵਾਰ ।
 ਆਇਆ ਵਿਚ ਸੰਦਾਨ ਦੇ ਜਿੱਥੋਂ ਖਲਕ¹⁰ ਹਜ਼ਾਰ !
 ਡਿੱਠੀ ਵਿਚ ਸੰਦਾਨ ਦੇ ਸੂਲੀ ਇਕ ਖੜੀ ।
 ਉਸ ਉਪਰ ਅੰਗੁਸ਼ਤਰੀ¹¹ ਸੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਜੜੀ ।
 ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ਨਕੀਬ¹² ਤੇ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣੇ ਅਮੀਰ ।
 “ਜੇ ਕੋ ਇਸ ਅੰਗੁਸ਼ਤਰੀ ਵਿਚ ਦੀ ਕੱਢੇ ਤੀਰ ।
 ਨਾਲੇ ਗੋਂਦ ਹੁਮਾਇ ਥੀਂ, ਭੀ ਜੇ ਉਹ ਲੈ ਜਾ ।
 ਪਕੜ ਦੁਵਾਲ¹³ ਹੁਮਾਇ ਨੂੰ ਨਾਲੇ ਖੜੇ ਉਠਾ ।
 ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤਿੰਨ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿਖਲਾਵੇ ਜੋ ।
 ਨਾਲ ਹੁਮਾਇ ਤਾਇਫੀ ਉਸ ਦੀ ਨਿਸਬਤ¹⁴ ਹੋ ।”
 ਅਜੇ ਨਕੀਬ ਪੁਕਾਰਦਾ ਮੁੜ ਮੁੜ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ।
 ਵੜੀ ਹੁਮਾਇ ਤਾਇਫੀ ਸੰਦਾਂ¹⁵ ਵਿਚ ਕਰ ਨਾਜ਼ ।
 ਆਹਾ ਚਿਹਰਾ ਸ਼ੋਖ ਦਾ ਉਚ ਬੁਰਕੇ ਮਹਜੂਬ¹⁶ ।
 ਕਾਮਤ¹⁷ ਸਾਕ¹⁸ ਸਨੋਵਰੀ¹⁹, ਨਜ਼ਰ ਪਵੇ ਮਹਬੂਬ²⁰ ।
 ਰੁਖ²¹ ਦਮਕੇ ਗੁਲਰੰਗ²² ਦਾ ਜਿਉਂ ਬੱਦਲ ਵਿਚ ਚੰਦ ।
 ਤਹਿ ਹਰ ਤਹਿ ਸੋ ਅਬਰ²³ ਥੀਂ ਬਰਕ²⁴ ਦਮਕੇ ਦੰਦ ।
 ਤੇ ਖੂਨੀ ਰੁਖਸਾਰ²⁵ ਥੀਂ ਸ਼ਮਸ²⁶ ਸੁਬਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ।
 ਕਾਤਿਲ ਨੌਕ ਤਿਖੜੇ ਕਤਲ ਉਤੇ ਖੁਰਸੰਦ²⁷ ।
 ਘੋੜੇ ਤੇ ਅਸਵਾਰਨੀ ਘੋੜਾ ਸ਼ਾਨ ਬੁਲੰਦ ।
 ਮੁਅੱਜਰ²⁸ ਦੇ ਵਿਚ ਪੇਚ ਦੇ ਧਰੇ ਛੁਪਾ ਕਮੰਦ^{28*} ।

-
1. ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ । 2. ਤੇਗਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ । 3. ਬਲਕਾ । 4. ਖੂਬਸੂਰਤੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ ।
 5. ਚਾਹਵਾਨ । 6. ਰੂਪ । 7. ਸਦਕੇ, ਕੁਰਬਾਨ । 8. ਘੋੜਾ । 9. ਲੋਕ, ਜਨਤਾ । 10. ਮੰਗੁਠੀ
 11. ਚੋਬਦਾਰ (ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਦਾ) । 12. ਚਮੜੇ ਦੀ ਪੇਟੀ । 13. ਸਬੰਧ, ਵਿਸ਼ਤਾ । 14. ਸੰਦਾਨ ।
 15. ਬੁਰਕੇ ਵਿਚ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ । 16. ਕੱਦ, ਜਿਸਮ । 17. ਪਿੰਡਲੀ (ਜਿਸਮ ਦੀ—) । 18. ਸਰੂ
 ਵਰਗਾ । 19. ਪੁੰਮੀ, ਆਸ਼ਿਕ । 20. ਚਿਹਰਾ । 21. ਗੁਲਾਬ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਦਾ । 22.
 ਬੱਦਲ । 23. ਬਿਜਲੀ । 24. ਗਲ੍ਹਾਂ । 25. ਸੂਰਜ । 26. ਖੁਸ਼, ਪ੍ਰਸੰਨ । 27. ਓੜਨੀ, ਦੁਪੱਟਾ ।
 28. ਭਾਵ—ਜੁਲਫਾਂ ।

ਦੇਖ ਚਲਾਕੀ ਸ਼ੋਖ¹ ਦੀ, ਖਲਕਾਂ² ਹੈਰਤ ਮੰਦ³ ।
 ਕਸ਼ਮ⁴ ਗਈ ਕਰ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਬਰਫੰਦੇ⁵ ਸਬ ਫੰਦ⁶ ।
 ਆਸ਼ਿਕ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਦੇ, ਖਲਕਤ ਪਈ ਕਹਾ⁷ ।
 ਜੁਮਰ⁸ ਵਗੇਂਦੀ ਪਰਦਿਓਂ ਗਈ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ।
 ਸਬਰ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਉਡ ਗਏ ਵਿਚ ਵਿਰਹੋਂ ਦੀ ਵਾ ।
 ਮੌਜੂਨੀ⁹ ਤਨ ਸ਼ੋਖ ਦੀ ਗਈ ਅਲੰਬੇ¹⁰ ਲਾ ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸੇ ਉਸ਼ਾਕ¹¹ ਦੇ ਉਸ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਅਦਾ ।
 ਤੜਫ ਤੜਫ ਵਿਚ ਮਜਲਿਸੇ ਆਸ਼ਿਕ ਕਰਨ ਨਿਦਾ¹² ।
 ਫੇਰ ਨਕੀਬ ਪੁਕਾਰਿਆ ਮਜਲਿਸ ਵਿਚ ਇਯਾਨ¹³ ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਵਾਹਿਸ਼¹⁴ ਮਰਗ¹⁵ ਦੀ, ਆਵੇ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਜੰਗਬਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਕੀਲਾ ਸ਼ੇਰ ।
 ਖੰਡੀ ਪਕੜ ਕਮਾਨ ਭੀ ਗਿਆ ਇਰਾਕੀ ਫੇਰ ।
 ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਰਾ¹⁶ ਕਮਾਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਤੀਰ ਰਿਹਾ¹⁷ ।
 ਦਿੱਤਾ ਓਸ ਅੰਗੁਸ਼ਤਰੀ ਵਿਚ ਦੀ ਸਾਫ ਲੰਘਾ ।
 ਦੂਜੀ ਸ਼ਰਤ ਜੋ ਰੱਖਦੀ ਗੇਂਦ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਏਹ ਭੀ ਖੜੀ ਹੁਮਾਇ ਥੀਂ ਬਾਜ਼ੀ ਅਸ਼ਕੀਲਾਨ ।
 ਤੀਜੀ ਸ਼ਰਤ ਨਿਭਾਵਨੀ ਸਿਰ ਤੇ ਪਈ ਮੁਹਾਲ¹⁸ ।
 ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੁਹਾਂ ਨੇ ਕਮਰੋਂ ਫੜੀ ਦੁਵਾਲ¹⁹ ।
 ਜਾਂ ਜੀਨੋਂ ਲੈ ਚੱਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸ਼ਕੀਲਾਨ ।
 ਤਦੋਂ ਹੁਮਾਇ ਕਦੀਮ ਦੀ ਆਦਤ ਕਰੇ ਇਯਾਨ²⁰ ।
 ਸ਼ਮਾ ਹੁਖੋਂ²¹ ਗਦਾਰ ਨੇ ਬੁਰਕਾ ਲਿਆ ਉਠਾ
 ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗੂ ਚਿਹਰਿਓਂ ਚਮਕ ਚਮੱਕੀ ਆ ।
 ਦੇਖ ਹੁਸਨ ਦੀ ਤਾਬ ਥੀਂ ਰਹਿਆ ਸ਼ਕੀਲਾਂ ਸੁਸਤ ।
 ਪਕੜ ਹੁਮਾਏ ਤਾਇਫੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖੜੇ ਦਰਸਤ ।
 ਚਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਉਠਣ ਲੱਗਾ ਫੇਰ ।
 ਖੰਜਰ ਮਾਰ ਹੁਮਾਇ ਨੇ ਕੀਤਾ ਕਤਲ ਦਲੇਰ ।

ਫੇਰ ਨਕੀਬ ਪੁਕਾਰਿਆ, “ਆਵੇ ਹੋਰ ਜਵਾਨ ।
 ਜਾਵੇ ਛੋੜ ਮੁਆਮਲੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ।

1. ਸ਼ੋਖਣੀ । 2. ਲੋਕੀ । 3. ਹੈਰਾਨ, ਅਸਚਰਜ । 4. ਖਿੱਚ । 5. ਠੱਗੀਆਂ, ਧਖੇ । 6. ਕਿਸਮਾਂ ।
 7. ਹਾਹਾਕਾਰ । 8. ਸੁਨੱਖੀ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ) । 9. ਤੁਲੀ ਹੋਈ । 10. ਲਾਂਬੂ, ਭਾਂਬੜ । 11. ਆਸ਼ਕਾਂ ।
 12. ਆਵਾਜ਼—ਭਾਵ—ਹਾਇ ਹਾਇ । 13. ਜ਼ਾਹਿਰ, ਪ੍ਰਗਟ । 14. ਚਾਹ, ਇੱਛਾ । 15. ਮੌਤ । 16.
 ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ । 17. ਛੱਡਿਆ । 18. ਔਖਾ । 19. ਚਮੜੇ ਦੀ ਪੇਟੀ । 20. ਜ਼ਾਹਿਰ, ਪ੍ਰਗਟ । 21.
 ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ।

ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਪਣਾ ਖੁਸ਼ ਦਿਲ ਅਸਕੀਲਾਨ ।
 ਇਸ ਆਲਿਮ¹ ਦੇ ਵਣਜ ਦਾ ਛੋੜ ਨਫਾ ਨੁਕਸਾਨ ।²
 ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸੁਣ ਹਬਸ ਦਾ ਤੌਕ ਖਿਜਾਂ ਤਿਸ ਨਾਮ ।
 ਗਿਆ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਲੈ ਹਥਿਆਰ ਤਮਾਮ ।
 ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਅੰਗੁਸ਼ਤਰੀ ਤੀਰ ਲੰਘਾਇਆ ਚਾ ।
 ਖੜਦਾ ਗੇਂਦ ਹੁਮਾਇ ਥੀਂ ਦੂਜੀ ਸ਼ਰਤ ਨਿਭਾ ।
 ਤੌਕ³ ਖਿਜਾਂ ਨੇ ਪਕੜ ਕੇ ਚਾਹਿਆ⁴ ਖੜੇ ਉਠਾ ।
 ਲਾਹ ਬੁਰਕਾ ਤਿਸ ਤਾਬ ਦੇ ਚਾ⁵ ਲੈ ਗਈ ਹੁਮਾ ।
 ਦੇ ਗਰਦਸ਼ ਤਿਸ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਸੱਟਣ ਲੱਗੀ ਸੀ ।
 ਦੇਖ ਦਗਾ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਆਇਆ ਅੱਮ ਨਬੀ⁶ ।
 ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਧਰਤ ਹਿਲਾ ।
 ਕੰਬ ਹੁਮਾ ਥੀਂ ਤੌਕਿ ਖਜ਼⁷ ਪਿਆ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਆ ।
 ਮਾਰੀ ਛਾਲ ਅਮੀਰ ਨੇ ਆ ਵੜਿਆ ਮੈਦਾਨ ।
 ਕਮਰੋਂ ਪਕੜ ਹੁਮਾਇ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਵਲ ਅਸਮਾਨ ।
 ਆਹੇ ਲਿਖਿਆ ਰਾਵੀਆਂ⁸, ਇਤਨੀ ਦੂਰ ਗਈ ।
 ਚਿੜੀ ਜਿਹਾ ਕੱਦ ਦਿੱਸਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਈ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅੱਗੇ ਆਖਦਾ ਮੰਦਜ਼ ਅਰਜ਼ੀ ਹੋ⁹ ।
 “ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪਵਨ¹⁰ ਥੀਂ ਅੱਗੇ ਪਕੜ ਲਵੋ ।”
 ਉਤੋਂ ਆਈ ਬੋਚ ਕੇ ਕਰੇ ਅਮੀਰ ਰਿਹ¹¹ ।
 ਰਹੀ ਹੁਮਾਇ ਤਾਇਫੀ ਹੈਰਾਂ¹² ਤੇ ਪਛੁਤਾ ।
 ਮੰਦਜ਼ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਅੱਗੇ ਅੱਮਿ ਰਸੂਲ¹³ ।
 “ਇਸ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਕਨੀਜ਼ਕਾਂ¹⁴ ਹਜ਼ਰਤ ! ਕਰੋ ਕਬੂਲ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, “ਖਵਾਹਿਸ਼¹⁵ ਅਸਾਂ ਨ ਮੂਲ ।
 ਇਸ ਜ਼ਾਲਿਮ ਦੇ ਅਕਦ¹⁶ ਥੀਂ ਕੀ ਹੈ ਨਫਾਅ¹⁷ ਹਜ਼ੂਲ¹⁸ ?”
 ਤੌਕਿ ਖਿਜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਹਾਲ ਮਲੂਲ¹⁹ ।
 ਦਿਲ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਆਹਾ²⁰ ਗਾਲਿਬ²¹ ਸੂਲ ।
 ਚਾਹੇ ਕਿਵੇਂ ਹੁਮਾਇ ਦਾ ਹੋਵੇ ਵਸਲ²² ਵਸੂਲ²³ ।
 ਚਾਈਆਂ ਸ਼ੌਕ ਖੁਮਾਰੀਆਂ, ਕੀਤਾ ਬਿਰੁੱ ਨਜ਼ੂਲ²⁴ ।
 ਰੋ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਉਮੀਦ ਥੀਂ ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਮਅਜ਼ੂਲ²⁵ ।
 ਨਾਜ਼ੁਕ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ, ਦੋ ਤੇਗਾਂ ਮਸਲੂਲ²⁶ ।

1. ਦੁਨੀਆ, ਸੰਸਾਰ । 2. ਤਸਮਾ । 3. ਲੈ ਜਾਵੇ । 4. ਚੁਕ । 5. ਨਬੀ ਰਸੂਲ ਦਾ ਚਾਰਾ (ਅਮੀਰ
 ਹਮਜ਼ਾ) । 6. ਚਮੜੇ ਦਾ ਤਸਮਾ । 7. ਸੀ । ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ । 8. ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ । 9. ਪੈਣ
 10. ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । 11. ਹੈਰਾਨ, ਅਸਚਰਜ । 12. ਹਜ਼ਰਤ ਰਸੂਲ ਦਾ ਚਾਰਾ । 13. ਗੋਲੀਆਂ
 ਟਹਿਲਣਾਂ । 14. ਚਾਹ, ਲੋੜ । 15. ਵਿਆਹ । 16. ਲਾਭ, ਨਫਾ । 17. ਹਾਸਿਲ, ਪ੍ਰਾਪਤ । 18
 ਦੁਖੀ । 19. ਸੀ । 20. ਜ਼ੋਰਾਵਰ । 21. ਪ੍ਰੇਮ-ਮਿਲਾਪ । 22. ਪ੍ਰਾਪਤ । 23, ਉਤਾਰਾ । 24
 ਡਿਗਿਆ । 25. ਨੀਰੀਆਂ, ਬਾਹਰ ਕਢੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ।

ਜਾਨ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਕਰ ਗਈਓਂ ਮਗਲੂਲ¹ ।
ਜਾਵਣ ਜੋਗ ਨ ਰਹਿਆ ਮੈਂ, ਛੋੜ ਉਮੀਦਾਂ ਤੂਲ² ।
ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਜਾਲਿਮੇਂ ! ਪਕੜ ਕੀਤਾ ਮਕਤੂਲ³ ।
ਜਿਗਰ ਵਗਾ ਸਿਧਾਰੀਓਂ, ਐ ਦਿਲ ਦੇ ਮਕਬੂਲ⁴ ।”
ਤੌਕ ਖਿਜ਼ਾਂ ਏਹੁ ਰੋਂਵਦਾ ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਝੂਲ ।
“ਹੁਣ ਨਾ ਉੱਜੜ ਮਾਰਿਆ, ‘ਕਹੇ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ।
ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਵਾਲ ।
ਬੱਧਾ ਅਕਦ ਹੁਮਾਇ ਦਾ ਤੌਕ ਖਿਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ।
ਤੌਕ ਖਿਜ਼ਾਂ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਤੁਰਤ ਕਰੇ ਇਕਰਾਰ ।
ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ।

— — — — —

ਵਿਚ ਯਮਨ ਦੇ ਹੋਂਵਦਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ।
ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਦ ਨੂੰ ਆਣ ਜਵਾਨ ।
ਮੁਕਬਿਲ ਤਾਈਂ ਉੱਠ ਕੇ ਹਮਜ਼ਾ ਫੜੇ ਕਿਨਾਰ⁵ ।
ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬਿਠਲਾਇਆ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ।
ਮੰਦਜ਼ ਕਰਦਾ ਸ਼ਫਕਤਾਂ⁶ ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਨਾਲ ।
ਘੋੜਾ ਜੋੜਾ ਦੇਂਵਦਾ ਖਿਲਅਤ ਮਾਲ ਮਨਾਲ⁷ ।
ਹਮਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਕਹਿੰਦਾ ਮੰਦਜ਼ ਸ਼ਾਹ ।
“ਮੈਂ ਹੁਣ ਬੁੱਢਾ ਹੋਇਆ, ਅੰਤ ਪਵੇਸਾਂ ਰਾਹ⁸ ।
ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਫਰਜ਼ਦ⁹ ਤੇ ਰਹਿਮ ਕਰੀਂ ਹਰ ਹਾਲ ।”
ਖਾਦਿਮ¹⁰ ਕਰੇ ਲਿਆਇ ਕੇ ਬੇਟੇ ਤਾਈਂ ਨਾਲ ।
ਘਰੋਂ ਹੁਮਾਇ ਤਾਇਫੀ ਨਿਤ ਘੱਲੇ ਪੈਗਾਮ¹¹ ।
“ਮੈਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹਾਂ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਤੇਰੀ ਰਹਾਂ ਗੁਲਾਮ ।”
ਤੇ ਹਮਜ਼ਾਂ ਕਹਿ ਘੱਲਦਾ, ‘ਖਵਾਹਿਸ਼ ਅਸਾਂ ਨ ਕਾ ।
ਤੌਕਿ ਖਿਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬਗਲ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਨਾਜ਼¹² ਉਡਾ ।
ਆਸ਼ਿਕ ਦਾ ਦਿਲ ਤੋੜਨਾ ਲਿਖਿਆ ਕਿਸ ਰਵਾ¹³ ?
ਤੌਕਿ ਖਿਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਅੰਦਰ ਸਿਦਕ ਸਫਾ ।
ਉਹ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਰਹਿਆ ਫਿਦਾ¹⁴ ।
ਅੰਦਰ ਤੇਰੀ ਆਰਜ਼ੂ¹⁵ ਕੂਕ ਕਹੇ ਕੁਰਲਾ ।

1. ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ । 2. ਲੰਬੀਆਂ । 3. ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ । 4. ਕਬੂਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ । 5. ਕੁੱਛੜ ਜਾਂ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ । 6. ਸਿਹਰ-ਬਾਨੀਆਂ । 7. ਮਾਲ-ਨ । 8. ਰਾਹ ਪਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ—ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ । 9. ਖੁੱਤ੍ਰ । 10. ਸੇਵਕ, ਗੁਲਾਮ । 11. ਸੁਨੇਹੇ । 12. ਭਾਵ-ਮੌਜ ਕਰ । 13. ਠੀਕ, ਵਾਜਬ । 14. ਕੁਰਬਾਨ । 15. ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਚਾਹ ।

ਘੰਡ ਪਲਟ ਚਮਕਾਰ ਦੇ ਦਿਲ ਲੈ ਗਈ ਚੁਰਾ ।
 ਕਰ ਘਾਇਲ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਗਈ ਨ ਬੰਨੇ ਲਾ ।”
 ਅੰਤ ਹੁਮਾਇ ਤਾਇਫੀ ਮੰਨ ਗਈ ਫਰਮਾਨ ।
 ਤੌਕਿ ਖਿਜ਼ਾਂ ਸਿਰ ਝੱਲਿਆ ਵਾਲੀ ਹਬਸ਼¹ ਜਵਾਨ ।
 ਸ਼ੋਖ² ਹੁਮਾਇ ਤਾਇਫੀ ਸਰਵਰਿ³ ਨਾਜ਼ਵਰਾਂ⁴ ।
 ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਖਿਦਮਤੇ ਅੱਗੇ ਤੌਕਿ ਖਿਜ਼ਾਂ ।
 ਆਹੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਐਸ਼ ਰਜ਼ਾ ।
 ਵਿਚ ਯਮਨ ਦੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਮੁੱਦਤ ਗਈ ਵਿਹਾ ॥੧੦॥
 ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਮੱਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣਾ,
 ਹੱਸ਼ਾਮ ਬਿਨ ਅਲਕਮਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਣਾ
 ਅਤੇ ਅਰਬ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਦੀ ਧਾਕ ਪੈਣਾਂ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਹਮਜ਼ੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਅੰਦਰ ਖਵਾਬ⁵ ।
 ਮੱਕੇ ਫੌਜਾਂ ਘੇਰੀਆਂ, ਹੁੰਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਖਰਾਬ ।
 ਅੱਭੜਵਾਇਆ ਉਠਿਆ ਖ਼ੂਬੋਂ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ ਉਮਰ ਨੂੰ ਜੋ ਡਿੱਠਾ ਵਿਚ ਖ਼ੂਬ ।
 ਉਮਰ ਕਹਿਆ, ‘ਲੈ ਵੇਖ ਹਣ, ਮੱਕੇ ਜਾਵਾਂ ਮੈਂ ।
 ਹਾਲ ਹਕੀਕਤ ਦੇਖ ਕੇ ਆਣ ਸੁਣਾਵਾਂ ਮੈਂ ।
 ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਟੁਰ ਪਿਆ, ਆਇਆ ਵਾਂਗੁ ਹਵਾ ।
 ਅੰਦਰ ਥੌੜੀ ਦੇਰ ਦੇ ਵੜੇ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਆ ।
 ਦੇਖਿਆ ਮੱਕਾ ਘੇਰਿਆ, ਹੁੰਦਾ ਆਹਾ ਜੰਗ ।
 ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਖਲਕਤ ਆਹੀ ਤੰਗ ।
 ਉਮਰ ਪੁੱਛੇ ਇਕ ਮਰਦ ਨੂੰ, ‘ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ?
 ਕਿਉਂ ਇਸ ਮੱਕਾ ਘੇਰਿਆ ? ਹੋਇਆ ਕਿਆ ਗੁਨਾ ?”
 ਕਹਿਆ, ‘ਬੇਟਾ ਅਲਕਮਾ ਦਾ ਹੈ ਨਾਮ ਹੱਸ਼ਾਮ ।
 ਕਹਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਨਾਲ ਗਰੂਰ ਤਮਾਮ ।
 ਜਿੰਦਾ ਪਕੜ ਲਿਆਵਸਾਂ ਰੂਇ ਜ਼ਿਮੀ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ।
 ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਆਲੀ⁶ ਵਾਲਾ ਜਾਹ⁷ ।
 ਜਾਂ ਇਹ ਤਰਫ ਮਦਾਇਨੇ ਗਿਆ ਹੱਸ਼ਾਮ ਸਵਾਰ ।
 ਆਹਾ ਸੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਅੱਗੇ ਗਿਆ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
 ਫੌਜਾਂ ਤਰਫ ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਢੋਈਆਂ ਮੋੜ ਹੱਸ਼ਾਮ ।
 ਘੇਰ ਲਇਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਲਸ਼ਕਰ ਸਣੇ ਤਮਾਮ ।

1. ਵਾਲੀਏ ਹਬਸ਼, ਅਰਥਾਤ-ਹਬਸ਼ੀਆ ਦੇਸ਼ (ਅਫਰੀਕਾ) ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ । 2. ਸਨੱਖੀ, ਸੋਹਣੀ ।
 3. ਸਰਦਾਰ । 4. ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ, ਮਾਸੂਕਾ । 5. ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ 6. ਬੁਲੰਦ, ਉੱਚਾ । ਵੱਡੇ ਰੁਤਬੇ ਵਾਲਾ ।

ਜਾਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾਇ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਤੇਗ ਵਜਾ ।
ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ¹ ਦੀ ਕੀਤੀ ਫੌਜ ਫ਼ਨਾ ।
ਥੋੜੀ ਫੌਜ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਝੱਲ ਨ ਸੱਕੀ ਤਾਬ ।
ਨੱਸ ਗਈ ਜੰਗਾਹ² ਥੀ ਹੋ ਕੇ ਹਾਲ ਖ਼ਰਾਬ ।
ਮੈਦਾਨੋਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਮੁਹਰਾ³ ਮੋੜ ਗਇਆ ।
ਮਾਲ ਮਤਾਹ ਸਬ ਆਪਣਾ ਜੰਗਲ ਛੋੜ ਗਿਆ ।
ਦੌੜ ਗਇਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਪਾਈ ਫਤਹਿ ਹੱਸ਼ਾਮ ।
ਤਖਤ ਕਿਆਨੀ⁴ ਲੁੱਟਿਆ ਤੇ ਅਸਬਾਬ ਤਮਾਮ ।
ਮੁੜਿਆ ਤਰਫੇ ਵਤਨ ਦੀ ਹੁਣ ਇਹ ਨੁਸਰਤ⁵ ਪਾ ।
ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੱਕਾ ਦੇਖਿਆ, ਬੈਠਾ ਤੰਬੂ ਲਾ ।
ਚਾਹਿਆ ਮੱਕਾ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ।
ਲੋਕ ਮੱਕੇ ਦੇ ਜਾਵਸਨ ਅਜੇ ਭਲਕ ਵਿਚ ਗੋਰ⁶ ।”
ਉਮਰ ਪੁੱਛੇ, ਹੁਣ ਰੱਖਦਾ ਕਿਤਨਾ ਜ਼ੋਰ ਹੱਸ਼ਾਮ ?
ਕਿਤਨਾ ਲਸ਼ਕਰ ਏਸ ਦੇ ਆਹਾ ਨਾਲ ਤਮਾਮ ?”
ਕਹਿਆ, ‘ਪੰਝੀ ਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਆਹਾ ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ।
ਤਿੰਨ ਸੌ ਮਣ ਥੀਂ ਏਸ ਦੀ ਗੁੱਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਓਂ ਵੱਧ ।
ਸੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਲੇਰ ।
ਕਰੇ ਫਨਾਹ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਜਾਂ ਪਕੜੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ।”
ਉਮਰ ਉੱਮੋਇਆ ਮੁੜ ਪਿਆ ਸੁਣ ਅਹਿਵਾਲ ਤਮਾਮ ।
ਦੱਸੀ ਖਬਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਮ ।
ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਫਰਮਾਂਵਦਾ ਅੱਮ-ਉਲ ਨਬੀ⁷ ਇਮਾਮ ।
‘ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ, ਮਤ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਕਰੇ ਫਨਾਹ ਹੱਸ਼ਾਮ ।
ਪਿੱਛੇ ਮੇਰੇ ਆਵਣਾ ਤੁਸੀਂ ਮੱਕੇ ਵਲ ਸੱਥ ।’
ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਉਮਰ ਤੇ ਹਮਜ਼ਾ ਟੁਰਿਆ ਝੱਬ ਿ
ਪਹੁਤੇ ਵੇਲੇ ਸੁਬਹ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ।
ਆਹੇ ਅੱਗੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਬ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ।
ਲਸ਼ਕਰ ਵਿੱਚ ਹਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵੜੇ ਬਹਾਦੁਰ ਆ ।
ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਪਈ ਬੁਲੰਦ ਕਹਾ ।
ਗੁੱਬਦਿ ਚਰਖ⁸ ਆਵਾਜ਼ ਥੀਂ ਆਇਆ ਵਿਚ ਸਦਾ⁹ ।
ਸ਼ੇਰ ਬਲਾਈਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਗਏ ਪਹਾੜੀਂ ਧ ।

-
1. ਹਫਤ (ਸੱਤ) ਇਕਲੀਮ (ਦੇਸ ਅਬਵਾ ਵਿਲਾਇਤਾਂ) । 2. ਰਣ-ਭੂਮੀ, ਸੈਦਾਨਿ ਜੰਗ । 3. ਮੂੰਹ । 4. ਇੱਕ ਈਗਨੀ ਰਾਜ-ਬੰਸ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਿਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । 5. ਫਤਹਿ, ਜਿੱਤ । 6. ਕਬਰ ਵਿੱਚ । 7. ਹਜ਼ਰਤ ਨਬੀ ਰਸੂਲ ਦਾ ਚਾਚਾ । 8. ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਤਖਤਾ । 9. ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਵ-ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ ।

ਸੈਚਾ ਪਹਾੜੇ ਚਹਿਸਤੰ³ ਲੁਕੇ ਪਹਾੜੀਂ ਜਾ ।
 ਪਥੇ ਜਿਮੀਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰ ਉਡੇ ਹੈਬਤ³ ਖਾ ।
 ਖਿਰੀ ਸਦਾ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਵਾਂਗੁ ਗਜ਼ਬ ਦੇ ਦਾ ।
 ਪੜੇ⁴ ਚਿਮਾਰੋਂ ਖਲਕ⁵ ਦੇ ਨਾਰਾ ਹੋਸ ਉਡਾ ।
 ਚਾਲ ਜਨਾਂ⁶ ਦੇ ਝੜਨ ਥੀਂ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਨ ਕਾ ।
 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਚਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਧਰਤ ਉਠਾ ।
 ਕੰਬੀ ਫੌਜ ਕੱਫਾਰ⁷ ਦੀ, ਕੀ ਆ ਪਈ ਬਲਾ ?
 ਗੋਇਆ⁸ ਅਸਰਾਫੀਲ ਨੇ ਚਾ ਫੂਕੀ ਕਰਨਾ⁹ ।
 ਸੁਣ ਹੱਸਾਮ ਪਲੀਦ¹⁰ ਦੇ ਹੋਸ ਨ ਰਹੇ ਬਕਾ¹¹ ।
 ਜਾਤਾ ਇਹ ਅਸਮਾਨ ਹੈ ਪਿਆ ਜਿਮੀਂ ਤੇ ਆ ।
 ਕਹੈ, ਸਿਪਾਹੀਓ ! ਦੌੜ ਕੇ, ਖਬਰ ਲਿਓ ਝਬ ਜਾ ।
 ਗਿਰਦੇ ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਦੇ ਕੀ ਆ ਪਈ ਬਲਾ । ?”
 ਗਿਆ ਸਿਪਾਹੀ ਦੌੜ ਕੇ, ਡਿੱਠਾ ਮਰਦ ਜਵਾਨ ।
 ਹਾਲ ਪੁੱਛੇ, ਤੂੰ ‘ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਮਰਦਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਰ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਮੈਂ ਹਮਜ਼ਾ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ¹² ।
 ਕਹਿ ਕਾਫ਼ਰ ਹੱਸਾਮ ਨੂੰ ਆਇ ਲੜੇ ਮੈਂ ਨਾਲ ।
 ਕਰਸਾਂ ਓਸ ਹਰਾਮ¹³ ਨੂੰ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਹਲਾਲ¹⁴ ।”
 ‘ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਕੰਬਿਆ ਜਾਂ ਸੁਣਿਆ ਅਹਿਵਾਲ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਤੇ ਮੁਦ ਤਿਫਲ¹⁵ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਝਲੇਸੀ ਝਾਲ ।
 ਖੋਲ੍ਹ ਦਰੇ¹⁶ ਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਮਰਦ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਲ ।
 ਆਇਆ ਮਦਦ ਅਮੀਰ ਦੀ ਕਰਦਾ ਖੌਫ਼ ਕਮਾਲ ।
 ਉਧਰ ਜਾਂ ਹੱਸਾਮ ਨੇ ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਤੇ ਸਾਰ ।
 ਪੈਦਲ ਹੈ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੂਜਾ ਹੈ ਅਸਵਾਰ ।
 ਘੋੜੇ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋ, ਕਰ ਕੇ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਉਪੋਹ ਆ ਪਿਆ ਮੁਦ ਕਾਫ਼ਰ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਾਫ਼ਰ ਆਇਆ ਚੱਲ ।
 ਗਰਮ ਰਕਾਬੇ ਸੁੱਟਿਆ ਘੋੜਾ ਉਸ ਦੀ ਵੱਲ ।
 ਗਿਰਦ ਬਗਿਰਦੇ¹⁷ ਫੇਰਿਆ ਅਸਪ¹⁸ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਸੁੰਬ ਜਿਮੀਂ ਪਰ ਵੱਜਿਆ, ਗਰਦ ਗਈ ਅਸਮਾਨ ।

1. ਭਾਵ-ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰ । 2. ਡਰ ਤੋਂ । 3. ਡਰ । 4. ਲੈ ਗਏ । 5. ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ । 6. ਐਰਠਾ । 7. ਕਾਫ਼ਰਾਂ । 8. ਜਾਣੇ । 9. ਕਿਆਮਤ ਦੀ ਤੁਰ੍ਹੀ ਵਜਾ ਦਿੱਤੀ । 10. ਗਲੀਜ਼, ਗੰਦਾ । 11. ਥਾਕੀ । 12. ਮੁਫ਼ੂ । 13. ਹਰਾਮੀ । 14. ਕਤਲ । 15. ਖੋਚਾ । 16. ਦਰਵਾਜ਼ੇ । 17. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ । 18. ਘੋੜਾ ।

ਖਿੰਗ¹ ਨਬੀ ਇਸਹਾਕ ਦਾ ਤੁੰਦੀ² ਦੇ ਵਿਚ ਆ ।
 ਵਾਂਗੁ ਗਜ਼ਬ ਦੇ ਬਾਰ ਤੇ ਸੁਅਲੇ³ ਚਾੜ੍ਹ ਗਿਆ ।
 ਅੰਦਰ ਸੰਗਸਤਾਨ⁴ ਦੇ ਨਾਲ⁵ ਵਜਾਈ ਸੱਟ ।
 ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਰੇ⁶ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਗਿਆ ਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ।
 ਹੋ ਤਰਫੇ ਹੱਸ਼ਾਮ ਦੇ ਖੜਾ ਮੁਕਾਬਿਲ ਆ । .
 ਫਰਮਾਇਆ, ਆ, ਵੈਰੀਆਂ ! ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਰ ਚਲਾ ।”
 ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ ਹੱਸ਼ਾਮ ਨੇ ਸਖਤ ਕਹਾਰੀ⁷ ਨਾਲ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ ਰਸੂਲ⁸ ਦੇ ਆਣ ਵੱਜੀ ਵਿਚ ਢਾਲ ।
 ਏਡ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਜ਼ਰਬ⁹ ਥੀਂ, ਜੰਗਲ ਪਈ ਸਦਾ¹⁰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਉਸ ਜ਼ਰਬ ਥੀਂ ਖਤਰਾ ਨ ਹੋਇਆ ਕਾ¹¹ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਵਾਰ ਚਲਾਇਕੇ ਕਾਫ਼ਰ ਬਦ ਅਫ਼ਾਲ¹² ।
 ‘ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈਂ ਯਾ ਮਰ ਗਿਓਂ ? ਐ ਅਰਬੀ ਦੇ ਲਾਲ¹³ ।’
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਰੱਬ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਰ ਹਰ ਹਾਲ ।
 ਹੈ ਅਰਬੀ ਅਜੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੁਕਮ ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਲ ।
 ਇਕ ਹਮਲਾ ਤੂੰ ਕਰ ਲਿਆ, ਭੀ ਕਰ ਲੈ ਦੋ ਹੋਰ ।”
 ਪੈ ਦਰ ਪੈ¹⁴ ਤਿਸ ਮਾਰੀਆਂ ਦੋ ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ¹⁵ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਉਪਰ ਢਾਲ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਲਈਆਂ ਝੱਲ ।
 ਧੂ ਤਲਵਾਰ ਅਮੀਰ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਾਫ਼ਰ ਵਲ ।
 ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਲਏ ਰਕਾਬੋਂ ਕੱਢ ।
 ਗਿਆ ਉਤਾਹਾਂ ਛਾਲ ਥੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂ ਟਿਕਾਣਾ ਛੱਡ ।
 ਮੁੜਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਰਦਾ ਸਿਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਅਮੀਰ ।
 ਢਾਲ ਜ਼ਿਰਹ¹⁶ ਹੱਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗਿਆ ਅਸਪ ਸਨ¹⁷ ਚੀਰ ।
 ਜਾਂ ਹੱਸ਼ਾਮ ਹਰਾਮ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਟੁਕੜੇ ਦੋ ।
 ਖਿੰਗ¹⁸ ਦਬਾ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ ਪਿਆ ਦਿਲਾਵਰ ਹੋ ।
 ਵਾਹ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਜਵਾਨ ਨੇ ਇੱਕੋ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ।
 ਖੂਨ ਸਿਪਾਰ ਜ਼ੀਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਲਾਲੋ ਲਾਲ ।
 ਜਿਤ ਵਲ ਪਿਆ ਕਹਾਇ¹⁹ ਅੰਦਰ ਫੌਜ ਦਲੇਰ ।
 ਲਾਏ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਧੜਾਂ ਦੇ ਫੇਰ ।

1. ਘੋੜਾ । 2. ਤੇਜ਼ੀ । 3. ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ । 4. ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ । 5. ਘੋੜੇ ਦੀ ਨਾਲ
 ਤੋਂ 6. ਅੱਗ ਦੇ ਚੰਗਿਆੜੇ । 7. ਕਹਿਰ ਨਾਲ । 8. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ । 9. ਸੱਟ । 10. ਆਵਾਜ਼ ਭਾਵ-
 ਜੰਗਲ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ । 11. ਕੋਈ ਵੀ ਡਰ ਨਾ ਹੋਇਆ । 12. ਮੰਦ ਕਰਮੀ । 13. ਪੁਤ੍ਰ । 14.
 ਉਤੋਤੁੰਤੀ, ਉਪਰ ਖੱਲੀ । 15. ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ । 16. ਜ਼ਿਰਹ ਬਕਤਰ, ਸੰਜੋਹ । 17. ਅਸਲ (ਘੋੜੇ) ਸਨ
 (ਸਮੇਤ) 18. ਘੋੜਾ । 19. ਕਹਿਰ ਨਾਲ ।

ਗਰਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗਰਦਨਾਂ ਗੁਜਰ ਗਈ ਸਮਸ਼ੇਰ ।
 ਕੀਤਾ ਫੌਜ ਕਫਾਰ¹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਜ਼ੇਰ ਤੇ ਜ਼ੇਰ² ।
 ਵਗਿਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਧਰ ਧਰ ਖਿੰਗ ਪਰਾਤ³ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਸਫਾ ਉਲਾਰਿਆਂ ਚਾ ਇਕ ਤੇ⁴ ਵਿਚ ਘਾਤ ।
 ਅੱਗੇ ਮਰਦ ਦਲੇਰ ਦੇ ਨਾ ਅਟਕੇ ਬਦਜ਼ਾਤ ।
 ਹਮਲਾ ਡਿੱਠਾ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਉਠੇ ਸਬਰ ਸਬਾਤ⁵ ।
 ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਇਕ ਧਿਰੇ ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਕਰੇ ।
 ਮਾਰੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਨਫਤ ਦਾ ਫਾਨੀ⁶ ਸਾੜ ਕਰੇ ।
 ਅੱਗੇ ਲੱਗੇ ਜਾਂਵਦੇ ਨੱਸ ਮੁੜੇ ਕਫਾਰ ।
 ਚੌਹ ਕੋਹਾਂ ਤਕ ਲੈ ਗਏ ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਇਯਾਰ ।
 ਕਰਕੇ ਫਤਹਿ ਪਿਛ ਡੀਓਂ ਦੋਵੇਂ ਮੁੜੇ ਜਵਾਨ ।
 ਕਾਫਰ ਮਾਲ ਗੁਨੀਮਤਾਂ⁷ ਛੋੜ ਗਏ ਮੈਦਾਨ ।
 ਮੁੜ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਆ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਬਾਪ ਨੇ, ਛਾਤੀ ਲਿਆ ਲਗਾ ।
 ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਅੱਖੀਂ ਚੁੰਮਿਆ, ਕੀਤਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ।
 “ਤੂੰ ਫਰਜ਼ਦਾ ਮੇਰਿਆ ! ਹੋਵੇਂ ਬਰਖੁਰਦਾਰ⁸ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਮਾਲ ਗੁਨੀਮਤਾਂ ਲੈਂਦਾ ਜਮਾ ਕਰਾ ।
 ਭੀ ਆਂਦਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਵਾਲਾ ਤਖਤ ਚੁਕਾ ।
 ਫਰਮਾਇਆ, ‘ਇਸ ਤਖਤ ਨੂੰ ਗੋਸ਼ੇ⁹ ਧਰੋ ਟਿਕਾ ।’
 ਕੁਰਸੀ ਆਪ ਰਖਾਇਕੇ ਬੈਠਾ ਮਜਲਿਸ¹⁰ ਲਾ ।
 ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਤਖਤ ਨੂੰ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਵਿਛਾ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਂਈਂ ਆਖਦਾ, ‘ਬੈਠ ਇਸ ਤੇ ਤੂੰ ਆ ।’
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਤਖਤ ਤੇ ਬਹਿਣ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਆਰ¹¹ ।
 ਮੈਂ ਨਾਂ ਬੈਠਾਂ ਤਖਤ ਤੇ ਐ ਅਯਾਰ¹² ਤਰਾਰ¹³ !
 ਜੇ ਮੈਂ ਬੈਠਾਂ ਤਖਤ ਤੇ ਨਾਲ ਇਰਾਦੇ ਖਾਮ¹⁴ ।
 ਸੁਣੇ ਜਦੋਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹੋਸੀ ਖਫਾ ਤਮਾਮ¹⁵ ।”
 ਉਮਰ ਉਮਈਆਂ ਆਖਦਾ ਹੋ ਹੋ ਬਹੁਤ ਖਫਾ ।
 “ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕੇਡਕ ਚੀਜ਼ ਬਲਾ ?
 ਬਹਿਸਾ ਉਪਰ ਤਖਤ ਦੇ ਖੌਫ ਕੋਇਆ ਤੈਂ ।
 ਖਫਾ ਹੋਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਕਰਾਂ ਲੜਾਈ ਮੈਂ ।

1. ਕਾਫਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ । 2. ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ । 3. ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਟਾਪ । 4. ਇੱਕੋ । 5. ਕਿਆਮ ।
 6. ਫਨਾਹ । 7. ਦੌਲਤਾਂ । 8. ਵਧੇਂ ਫੁਲੇਂ । 9. ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਇੱਕ ਨੁੱਕਰ ਵਿੱਚ । 10. ਸਭਾ, ਦਰਬਾਰ ।
 11. ਸ਼ਰਮ, ਐਸ਼ਾਂ । 12. ਚਾਲਾਕ । 13. ਤੇਜ਼, ਚੁਸਤ । 14. ਖਫਾ (ਨਰਾਜ਼) 15. ਤਮਾਮ (ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ।

ਲੜਸਾਂ ਕਰਸਾਂ ਕੈਦ ਸੈਂ, ਡਰਸਾਂ ਨਾਂਹ ਕਦੀ ।
 ਖੜਾ ਹੁੰਦੇ ਦੀ ਕੁੰ ਕਰੋਂ ਕੱਢ ਲਿਆਂਦੀ ਧੀ ।¹
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, 'ਮੈਂ ਨਾ ਕਰਾਂ ਗ਼ਰੂਰ'²
 ਵਿਚ ਜਨਾਬ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਅਜਜ਼ਬ³ ਇਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ।
 ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪਾਵਾਂ ਨਾਂਹ ਫ਼ਰੂਰ ।
 ਆਖਰ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਵਣੇ ਤਖ਼ਤ ਹਕੂਮਤ ਦੂਰ ।
 ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾ ।
 ਤਖ਼ਤ ਕਿਆਨੀ⁴ ਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਗ਼ਿਲਾਫ਼ੇ⁵ ਪਾ ।
 ਕੀਤਾ ਜਸ਼ਨ ਅਮੀਰ ਨੇ ਚਿੱਤੀ ਫ਼ਤਹਿ ਖੁਦਾ ।
 ਕਰੇ ਜਯਾਫ਼ਤ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ, ਬਹਿੰਦਾ ਮਜਲਿਸ ਲਾ ।
 ਫ਼ਰਖਤ⁶ ਤੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਮੁੱਦਤ ਗਈ ਵਿਹਾ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਫ਼ੌਜ ਲੈ ਤਦ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਆ ।
 ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਵਦੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ।
 ਯਾਰ ਅਮੀਰ ਕਬੀਰ ਦੇ ਕਰਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਅਯਾਨ⁷ ॥੧੧॥
 ਅਰਬ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਦੀ ਦੋਹੀ ਫਿਰਨੀ ਤੇ
 ਮੱਕੇ ਪਰ ਉਮਰ ਮੁਅੱਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ
 ਤੇ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਤੇ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ
 ਦਾ ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਉਮਰ ਮੁਅੱਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੂੰ
 ਉਸ ਦੇ ਭਾਈਆਂ ਸਮੇਤ ਪਕੜਨਾ ।
 ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਹੱਸਾਮ ।
 ਹੈਬਤ⁸ ਪਈ ਅਮੀਰ ਦੀ ਅੰਦਰ ਅਰਬ ਤਮਾਮ
 ਆਹਾ ਅੱਧੇ ਅਰਬ ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੁਕਮ ਰਵਾਨ⁹ ।
 ਉਮਰ ਮੁਅੱਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਸੀ ਯਲਆ¹⁰ ਮਰਦਾਨ¹⁰ ।
 ਕਦ ਚੌਰੰਜਾ ਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰੋਂ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
 ਤਿਨ ਸੌ ਮੰਦੀ ਗੁਜ਼ਰ ਥੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪੈਕਾਰ¹¹ ।
 ਤੇ ਚੌਤਾਲੀ ਉਸ ਦੇ ਆਹੇ ਵੀਰ¹² ਦਲੇਰ ।
 ਸਾਰੇ ਵਿਚ ਬਹਾਦੁਰੀ ਸ਼ੇਰੋਂ ਕੁਝ ਵਧੇਰ ।
 ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਵਿਚ ਤਾਬਿਆ ਜੰਗੀ ਮਰਦ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਪੈਕਾਰ ਦਾ ਹਰ ਹਰ ਖ਼ਾਹਸ਼ਦਾਰ¹³ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਅਰਬ ਫਿਰੀ ਝਲਕਾਰ ।
 ਉਮਰ ਮੁਅੱਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਦੀ ਕੰਨੀ ਪਈ ਪੁਕਾਰ ।

1. ਅਭਿਮਾਨ । 2. ਨਿਮ੍ਰਤਾ, ਅਧੀਨਗੀ । 3. ਈਰਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ । 4. ਪੜ੍ਹਦਾ ।
 5. ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾਚਾਰ । 6. ਪ੍ਰਗਟ, ਜਾਹਿਰ । 7. ਡਰ, ਖੌਫ਼ । 8. ਹੁਕਮ ਚੱਲਣਾ । 9. ਅਰਬ ਦਾ ਇੱਕ
 ਕਬੀਲਾ । 10. ਜੋਧਾ । 11. ਲੜਾਈ । 12. ਬਹਾਦੁਰ, ਭਾਈ । 13. ਚਾਹਵਾਨ ।

ਸੁਣਕੇ ਏਡ ਦਿਲਾਵਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆ ।
 ਭਾਈਆਂ ਤਾਈਂ ਸੱਦ ਕੇ ਬਹਿੰਦਾ ਮਜਲਿਸ ਲਾ ।
 “ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਪੈਦਾ ਇਕ ਜਵਾਨ ।
 ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮਰਦੁਮੀ¹ ਮੈਂ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।’
 ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਹਵਾਲ ।
 ਹੋਰ ਵਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਏਸ ਦਾ ਮਾਰਨ ਹੋਗੁ ਮੁਹਾਲ ।
 ਅਜੇ ਨ ਅੰਦਰ ਅਰਬ ਦੇ ਉਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਜ਼ੋਰ ।
 ਚਲੇ ਮੱਕੇ ਵਲ ਓਸ ਦਾ ਚੱਲ ਬਜਾਈਏ ਸ਼ੋਰ ।
 ਮਾਰਨ ਅਜੇ ਅਸਾਨ ਹੈ, ਤਿਫਲ² ਅਜੇ ਨਾਦਾਨ ।
 ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗਾ ਸਾਡਾ ਇਹ ਜ਼ਿਆਨ³ ।
 ਚੰਗਿਆੜੀ ਹੈ ਸੁਲਗਦੀ ਅਜੇ ਨ ਲਾਟ ਬਲੀ ।
 ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਤੇ ਬਲੇਗੀ ਦੇਖੋ ਸਾਨ ਜਲੀ ।
 ਕੰਡੇਦਾਰ ਰੁਖ ਜੰਮਿਆ, ਅਜੇ ਨ ਬੇਖ⁴ ਪਲੀ ।
 ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਤੇ ਦੇਖਸੋ ਕੰਡਾ ਗਲੀ ਗਲੀ ।
 ਚਸ਼ਮਾ ਸਾਰ ਬਲਾਇ ਥੀਂ ਅਜੇ ਨ ਸੇਲ⁵ ਚਲੀ ।
 ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਤੇ ਦੇਖਸੋ ਹਿੱਜਤ ਰੜੇ ਚਲੀ ।
 ਇਹ ਆਫ਼ਤ ਵਿਚ ਅਰਬ ਦੇ ਭਾਵੇਂ ਨ ਭਲੀ ।
 ਮਾਰ ਲਓ ਹੁਣ ਵਕਤ ਹੈ ਅਜੇ ਨ ਘੜੀ ਛਲੀ ।
 ਹੱਥੋਂ ਏਸ ਬਲਾਇ ਦੇ ਜਾਸੀ ਸ਼ਾਨ ਮਲੀ ।
 ਏਹ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸ ਆਂਵਦਾ ਧਰਿਆ ਜ਼ਹਿਰ ਤਲੀ ।
 ਕਰ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰੀਆਂ ਪਵੇ ਅਰਬ ਤੇ ਧਾ ।
 ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਮਾਰੋ, ਕਰੋ ਫ਼ਨਾ ।’
 ਸੁਣ ਭਾਈਆਂ ਨੇ ਮਾਜਰਾ⁶ ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ ਬਿਆਨ ।
 “ਮੰਨ ਖੜੇ ਹਾਂ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਸਬ ਤੇਰਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 ਹੁਕਮ ਤੇਰੇ ਦੀ ਤਾਬਿਆ, ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਵੀਰ ।
 ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ ਸਬ ਮਰਨ ਤੇ ਜ਼ਰਾ ਨਹੀਂ ਤਾਖੀਰ ।
 ਪਰ ਇਕ ਨੇਕ ਸਲਾਹ ਹੈ, ਲਿਖ ਪਹਿਲੇ ਮਕਤੂਬ⁷ ।
 ਜੇ ਉਹ ਹੋਵੇ ਤਾਬਿਆ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਮਤਲੂਬ⁸ ।
 ਜੇ ਉਹ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਥੀਂ ਕਰਸੀ ਕੁਝ ਇਨਕਾਰ ।
 ਚਲ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਮਾਰਾਂਗੇ ਤਲਵਾਰ ।

1. ਬਹਾਦੁਰੀ । 2. ਬੱਚਾ । 3. ਹਰਜ, ਨੁਕਸਾਨ । 4. ਜੜ । 5. ਥਾੜ੍ਹ, ਹੜ੍ਹ । 6. ਹਾਲ
 ਹਵਾਲ । 7. ਪੜ੍ਹ, ਚਿੱਠੀ । 8. ਚਾਹੀਦਾ ।

ਫੌਜਾਂ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਜਾਇਕੇ ਜਾ ਮਾਰਾਂਗੇ ਜੰਗ ।
 ਆਖਿਰ ਉਮਰ ਮੱਕੀਆਂ¹ ਮੈਦਾਂ² ਹੋਸੀ ਤੰਗ ।”
 ਇਹ ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੰਨ ਲਈ ਤਦਬੀਰ ।
 ਅਵੱਲ ਇਹ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ, ਰੁੱਕਾ³ ਤਰਫ ਅਮੀਰ ॥੧੨॥
ਉਮਰ ਮੁਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਦੇ ਖੜ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ।
 ਸਿਫਤ ਅੱਜਾ⁴ ਤੇ ਲਾਤ ਦੀ, ਨਾਲੇ ਸਿਫਤ ਮਨਾਤ⁵ ।
 ਨਾਅਤ⁶ ਕਮਰ⁷ ਤੇ ਸਮਸ⁸ ਦੀ ਮੈਥੀ⁹ ਹੈ ਦਿਨ ਰਾਤ ।
 ਆਤਿਸ਼ਕਦਹ⁹ ਬਣਾਇਆ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਾਹ ਨਮਰੂਦ¹⁰ ।
 ਸਿਫਤ ਤਮਾਮੀ ਬੁਤਾਂ ਦੀ ਜੋ ਆਹੇ ਮਾਬੂਦ¹¹ ।
 ਰੁਕਾ ਪੁਰ ਸਿੱਦਾਦੀਆਂ ਯਲਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਉਮਰ ਮੁਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਥੀ ਜੋ ਗਾਲਿਬ¹² ਤਲਵਾਰ ।
 ਸੁਣ ਲੈ ਹਮਜ਼ਾ ਮੱਕੀਆਂ¹³ ! ਮੈਂ ਉਹ ਸ਼ਾਹ ਦਲੇਰ ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਖੌਫੋਂ ਜਾਂਵਦੇ ਛੋੜ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ।
 ਮੇਰੀ ਸ਼ੌਕਤ ਸ਼ਾਨ¹⁴ ਨੂੰ ਵੇਖ ਡਰੇ ਅਸਮਾਨ ।
 ਮੈਥੀਂ ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹੋਇਆ ਸਰਗਰਦਾਨ¹⁵ ।
 ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਮੇਰੀ ਹੈਬਤ¹⁶ ਕੁੱਲ ।
 ਕਰਾਂ ਫਨਾਹ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤੇ ਪੌਸਾਂ¹⁷ ਝੁੱਲ ।
 ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਪੁਰਜੇ ਦਿਆਂ ਉਡਾ ।
 ਗੁਰਜੋਂ ਤੋੜਾਂ ਹੱਡੀਆਂ, ਗਰਦ ਉਡਾਵੇ ਵਾ !
 ਮੈਥੀਂ ਕਰੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਜਗ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕੌਣ ?
 ਹੋਵੇ ਮੇਰੇ ਸਾਮੁਣੇ ਮਾਈ ਜਾਇਆ ਕੌਣ ।
 ਜ਼ੋਰਾਵਰੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਸੁਣ ਲੈ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ।
 ਪੁਰ ਸਿੱਦਾਦੀ ਸ਼ੇਰ ਹਾਂ, ਯਲਆਦੀ ਮਰਦਾਨ ।
 ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਤੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਧੁੱਮ ਘਤੀ ਯਕਬਾਰ ।
 ਹੋਇਓਂ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਕਾਤਿਬ ਖੁਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਇਸ ਮੇਰੇ ਮਕਤੂਬ ਨੂੰ ਕਰਸੇਂ ਜਦੋਂ ਨਿਗਾਹ ।
 ਹੋ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਖਿਦਮਤੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਸਣੇ ਸਿਪਾਹ ।
 ਹੋ ਕੇ ਤਾਬਿਆ ਹੁਕਮ ਦਾ ਆ ਮੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਵੇਂ ਮਾਲ ਲੈ, ਪਾਵੇਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹਜ਼ਾਰ ।

1. ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ । 2. ਮੈਦਾਨ । 3. ਚਿੱਠੀ । 4. ਦਰਖਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਲਿਦ ਇਬਨ ਵਲੀਦ ਨੇ ਫੂਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਅਰਬ ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਸਨ । 5. ਲਾਤ ਤੇ ਮਨਾਤ ਨਾਮੀ ਦੋ ਬੁਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਬ ਦੇ ਲੋਕ ਪੂਜਦੇ ਸਨ । 6. ਸਿਫਤ, ਉਪਮਾ । 7. ਚੰਦ । 8. ਸੂਰਜ । 9. ਬੁਤਖਾਨਾ ਜਿੱਥੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੀਆਂ ਅਹੂਤੀਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਗ ਬਾਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । 10. ਮਿਸਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਸਤਿਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ । 11. ਪੂਜਣ ਯੋਗ । 12. ਭਾਰੂ, ਜੇਤੂ । 13. ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ । 14. ਤੇਜ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ । 15. ਪਰੇਸ਼ਾਨ, ਭੈ ਭੀਤ । 16. ਡਰ, ਖੌਫ । 17. ਪਵਾਂਗਾ ।

ਕਰਾਂ ਵਡੇਰਾ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਵਿਚ ਫੌਜ ।
 ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਥੀਂ ਵਿੱਚ ਮਰਾਤਬ¹ ਔਜ² ।
 ਬਰਖੁਰਦਾਰਾ ਲੜਕਿਆ ! ਮੰਨ ਮੇਰਾ ਫਰਮਾਨ ।
 ਜਾਨ ਤੇਰੀ ਦਾ ਖੈਰ ਖੁਹ ਹਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣ ਅਯਾਨ³ ।
 ਜੇ ਮੇਰੇ ਫਰਮਾਨ ਥੀਂ ਕੁਝ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇਂ ।
 ਮੇਰੇ ਹੋਇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਪੈਕਾਰ⁴ ਮਰੇਂ ।
 ਨਾ ਮੰਨੇਂ ਜੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਸੋਗੰਦ ।
 ਮਾਰ ਨਕਾਰਾ⁵ ਚੜ੍ਹਾਂਗਾ, ਪਾਵੇਂ ਖਲਕ ਗਜ਼ੰਦ⁶ ।
 ਲੈ ਕੇ ਲਸਕਰ ਕਾਹਿਰਾ⁷ ਹੋ ਆਵਾਂ ਅਸਵਾਰ ।
 ਮੱਕੇ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਮਾਰਾਂ ਤਲਵਾਰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਪਕੜ ਕੇ ਸੂਲੀ ਦਿਆਂ ਚੜ੍ਹਾ ।
 ਸ਼ਹਿਰ ਤੇਰੇ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਵੜਾਂ ਵਤਨ⁸ ਵਿਚ ਆ ।
 ਕੋਟ ਮੱਕੇ ਦਾ ਤੋੜ ਕੇ ਦਿਆਂ ਇੱਟ ਉਡਾ ।
 ਅਹਿਲ ਕਬਾਇਲ⁹ ਤੁੱਧ ਦੇ ਕਰਸਾਂ ਮਾਰ ਫਨਾ ।
 ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖ ਘੱਲੀਆਂ, ਜੋ ਚਾਹੇਂ ਸੋ ਮੰਨ ।
 ਯਾ ਵਾਲਾ ਘਤ ਕੰਨ ਵਿਚ, ਯਾ ਵਢਵਾ ਲੈ ਕੰਨ ।”
 ਏਹੋ ਰੁੱਕਾ ਲਿਖ ਕੇ ਕਾਸਿਦ¹⁰ ਦਿੱਤਾ ਘੱਲ ।
 ਮੰਜ਼ਲ ਮੰਜ਼ਲ ਆਇਆ ਕਾਸਿਦ ਮੱਕੇ ਵੱਲ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਦਰਗਾਹ¹¹ ਵਿਚ ਕਾਸਿਦ ਇਜ਼ਨ¹² ਲਿਆ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਇਆ ਨਾਲ ਲੈ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਗਿਆ ।
 ਕਾਸਿਦ ਦੇਖ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾ ਕਰਦਾ ਤਾਜ਼ੀਮ¹³ ।
 ਰੁੱਕਾ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਦੇ ਰੱਖੇ ਕਰ ਤਕਰੀਮ¹⁴ ।
 ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਯਲਆਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਆਪ ਅਮੀਰ ।
 ਫਿਰ ਮੱਕੇ ਦੇ ਮਾਤਬਰ¹⁵ ਪੜ੍ਹਨ ਸਭੇ ਤਹਰੀਰ¹⁶ ।
 ਮੱਕੇ ਦੇ ਅਰਕਾਨ¹⁷ ਸਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੰਬ ਗਏ ।
 ਕਰਦੇ ਅਰਜ਼ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਅੰਦਰ ਖੌਫ ਪਏ ।
 “ਉਮਰ ਮੁਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਨਹੀਂ ਅਮੀਰ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਥਰ ਥਰ ਕਰਨ ਸਰੀਰ ।

1. ਪਦਵੀ, ਅਹੁਦੇਦਾਰੀ । 2. ਉੱਚਾ, ਖੁਲੰਦ । 3. ਜ਼ਾਹਿਰ, ਪ੍ਰਗਟ । 4. ਜੰਗ, ਯੁੱਧ । 5. ਨਗਾਰ ।
 6. ਦੁਖ । 7. ਕਾਹਿਰੀ । 8. ਦੇਸ । 9. ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ । 10. ਚਿੱਠੀ ਰਸਾ, Postman
 11. ਦਰਬਾਰ । 12. ਆਗਿਆ, ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ । 13. ਮਾਣ, ਸਤਕਾਰ । 14. ਸੱਭਿਆਚਾਰ । 15.
 ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ (ਆਦਮੀ) । 16. ਲਿਖਤ । 17. ਕਰਮਚਾਰੀ ।

“ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਓਸ ਨੇ ਮੰਨ ਲਇਓ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਆਸਾਨ ।
 ਜੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਥੀਂ ਕੁਝੋ ਕੁਝ ਅਦੂਲ ।
 ਮੱਕੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਵਸੀ, ਦੇਸ ਹੋਸੀ ਮਕਤੂਲਾ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਕਸਮ ਖ਼ੁਦਾ ।
 ਉਮਰ ਮੁਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਜੇ ਆਵੇ ਮੱਕੇ ਧਾ ।
 ਬਿਨ ਹਥਿਆਰੋਂ ਓਸ ਨੂੰ ਕਰਸਾਂ ਪਕੜ ਅਸੀਰ¹ ।
 ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੋਟਾ ਬਾਪ ਦਾ,” ਕਹੇ ਪੁਕਾਰ ਅਮੀਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਉਠੋ ਕੇ ਕਦਮ ਚੁੱਮੇ ਸੌ ਵਾਰ ।
 “ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਅਮੀਰ ਜੀ, ਸੱਚੀ ਕਹੀ ਪੁਕਾਰ ।
 ਕਹੀ ਜ਼ਬਾਨ ਮੁਬਾਰਕੋਂ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ।
 ਉਮਰ ਮੁਅਦੀ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਚੱਲੇ ਰਾਹ ਅਵੱਲ ।
 ਪੂਰ ਸ਼ਿੱਦਾਦੀ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਢਾਹ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਮਾਰ ।
 ਦੋ ਦਿਨ ਲੁੱਟ ਗਾਨੀਮਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰ ਲਵਾਂ ਬਹਾਰ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ⁴, ਝਬਦੇ ਲਿਖੋ ਜਵਾਬ ।”
 ਸੁਣ ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਬਾਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਖ਼ਤ ਸ਼ਿਤਾਬ ।।੧੩॥
ਯਲਆਦੀਆਂ ਵਲ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 ਸਿਰਨਾਮਾ ਮਕਤੂਬ³ ਦਾ ਵਹੁਦਤ⁴ ਰੱਬ ਇਕਰਾਰ ।
 ਫੇਰ ਦਰੂਦ⁵ ਖਲੀਲ⁶ ਨੂੰ ਬਾਝ ਹਿਸਾਬ ਸੁਮਾਰ⁷ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ਾਹ ਮਰਦਾਨ ਥੀਂ ਜੋ ਹੈ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ।
 ਜਾਨੀ ਪੂਰ ਸ਼ਿੱਦਾਦ ਯਾ ਉਮਰ ਮੁਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ।
 ਅਬਦੂਲ ਮੁਤਲਿਬ ਬਾਪ ਮੈਂ, ਮੱਕੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਫਰਦਾ ਆਹਾ ਆਜਿਜ਼ੀ, ਅੱਲਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 “ਯਾ ਰੱਬ ! ਮੈਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ ਤੂੰ ਇਕ ਐਸਾ ਫ਼ਰਜੰਦ ।
 ਪਕੜ ਲਵੇ ਜੋ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਤਾਈਂ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ।
 ਬਾਰਾਂ ਬਰਸਾਂ ਰੀਸ਼⁸ ਥੀਂ ਕਾਬੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ।
 ਝਾੜੂ ਕਰਦਾ ਰਾਤ ਦਿਨ ਰੋ ਰੋ ਕਰੇ ਦੁਆ⁹ ।
 ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਫ਼ਰਿਆਦ ।
 ਹੋਇਆ ਖ਼ਾਨਾ ਬਾਪ ਦਾ ਫ਼ਰਹਤ¹⁰ ਥੀਂ ਆਬਾਦ ।

1. ਕਤਲ, ਵੱਢ ਟੁੱਕ । 2. ਬੰਧੂਆ, ਕੈਦੀ 3. ਪਤਕ, ਫ਼ਰਮਾਨ । 4. ਰੱਬੀ ਏਕਤਾ, ਭਾਵ-ਰੱਬ ਇੱਕ
 ਹੈ । 5. ਰੱਬੀ ਰਹਿਮਤ ਦੀ ਦੁਆ । 6. ਖਲੀਲ ਅਲਾਹ, ਰੱਬ ਦਾ ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ, ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ
 ਨੱਲ । 7. ਗਿਣਤੀ । 8. ਦਾੜ੍ਹੀ । 9. ਅਰਦਾਸ । 10. ਖੁਸ਼ੀ, ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ।

ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ।
 ਅਚਨਚੇਤੀ ਆ ਗਿਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਜਵਾਨ ।
 ਉਸ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਸਬ ਸਿਫਤਾਂ ਮਜ਼ਕੂਰ¹ ।
 ਪੁੱਛ ਅਰਬ ਦੀ ਖਲਕ ਥੀ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਹੈ ਮਸ਼ਹੂਰ ।
 ਹੁਕਮ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆਵਣੇ ਹੁਏ ਜ਼ਿਮੀ² ਦੇ ਸ਼ਾਹ³ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਮੇਰੇ ਹੋਵਣੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਕੁੰ ਭੀ ਐ ਯਲਆਦੀਆ ! ਜਾਂ ਦੇਖੋ ਫਰਮਾਨ ।
 ਲੈ ਆਵੀਂ ਕੁੰ ਰੱਬ ਦੀ ਵਹਦਤ ਤੇ ਈਮਾਨ⁴ ।
 ਇਬਰਾਹੀਮ ਖਲੀਲ ਦਾ ਮੰਨ ਲਵੀਂ ਇਸਲਾਮ ।
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਵੀਂ ਮਾਲ ਲੈ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਮਕਾਮ ।
 ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੈਂ ਕਰਸਾਂ ਮੁਖਤਾਰ ।
 ਮਲਕਾਂ ਅੰਦਰ ਅਰਬ ਦੇ ਰਹਿਸੇਂ ਹੋ ਸਰਦਾਰ ।
 ਪਰ ਜੇ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਥੀਂ ਬੋਲੇਂ ਕੁਝ ਇਨਕਾਰ ।
 ਮੈਂ ਲੈ ਲਸਕਰ ਕਾਹਿਰਾ⁵ ਹੋ ਆਵਾਂ ਅਸਵਾਰ ।
 ਆ ਤੈਥੀਂ ਸੈਦਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਘੱਤਾਂ ਪੈਕਾਰ⁶ ।
 ਨਾ ਜਾਣੇ ਯਲਆਦੀਆ ! ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀ ਤੇਰਾ ਮਿਕਦਾਰ⁷ ।
 ਇਕ ਇਕ ਖਿਸ਼ਤ⁸ ਉਡਾਵਣਾ ਤੇਰਾ ਕੁੱਲ ਹਿਸਾਰ⁹ ।
 ਤੈਨੂੰ ਸਣੇ ਬਿਰਾਦਰਾਂ¹⁰ ਕਰ ਸੱਟਾਂ ਕਤਲਾਮ ।
 ਲੁੱਟ ਲਵਾਂ ਯਲਆਦੀਆ ! ਤੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤਮਾਮ ।
 ਉਪਰ ਤੇਰੇ ਦੇਸ ਦੇ ਜਦੋਂ ਪਵੇਸਾਂ¹¹ ਝੁੱਲ ।
 ਅੰਦਰ ਮੁਲਕਾਂ ਅਰਬ ਦੇ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ ਮੁਹਲ¹² ।
 ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਥੀਂ ਪਈ ਨਕਾਰੇ ਚੋਟ ।
 ਵਿੱਚ ਤਜਲਜਲ¹³ ਆਵਸੀ ਸਨ ਸਨ ਤੇਰਾ ਕੋਟ¹⁴ ।
 ਤਾਜੀ ਸੁੰਬ ਵਜਾਵਸੀ ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਸੈਦਾਨ ।
 ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਯਲਾਂ¹⁵ ਦੀ ਨਿਕਲ ਜਾਸੀ ਜਾਨ ।”
 ਇਹ ਖਤ ਲੈ ਕੇ ਹੋ ਗਿਆ ਕਾਸਿਦ¹⁶ ਤੁਰਤ ਰਵਾਨ ।
 ਉਮਰ ਮੁਅੱਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੂੰ ਜਾ ਦਿੱਤਾ ਫਰਮਾਨ ।
 ਪੜ੍ਹਕੇ ਖਤ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹੋਇਆ ਭੁੱਜ ਕਬਾਬ ।
 ਮੰਹ ਕਰੇ ਵਲ ਭਾਈਆਂ, ਕਹਿੰਦਾ, ਚੜ੍ਹੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ।

1. ਬਿਆਨ, ਜ਼ਿਕਰ । 2. ਹੂਏ (ਮੂੰਹ, ਚਿਹਰਾ) ਜ਼ਿਮੀਂ (ਜ਼ਮੀਨ) ਭਾਵ-ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ । 3. ਬਾਦਸ਼ਾਹ । 4. ਅਕੀਦਾ, ਭਰੋਸਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ । 5. ਕਾਹਿਰੀ । 6. ਲੜਾਈ । 7. ਤਾਕਤ । 8. ਚਿੱਟ । 9. ਕਿਲ੍ਹਾ । 10. ਭਾਈਆਂ । 11. ਪਵੇਗਾ । 12. ਹਲਚਲ । 13. ਕੁਚਾਲ । 14. ਕਿਲ੍ਹਾ । 15. ਬਹਾਦੁਰਾਂ । 16. ਚਿੱਠੀ ਰਸਾਂ (Postman) ।

ਲਸਕਰ ਲੈ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਚਲੋ ਸ਼ਹਿਰ ਮੱਕੇ ਵਲ ਕੁੱਲ ।
 ਏਹ ਤੇ ਆਪ ਅਮੀਰ ਨੇ ਲਈ ਲੜਾਈ ਮੁੱਲ ।”
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਪੁਰ ਸਿੱਦਾਦੀਆ ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ
 ਮੱਦਦ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ ਚੋਤਾਲੀ¹ ਅਸਵਾਰ ।
 ਵੈਰੇ² ਯਲਾਂ ਦੇ ਕੂਚ ਦੀ ਪਈ ਨੱਕਾਰੇ ਜ਼ਰਬ³ ।
 ਖਲਕ⁴ ਕਹੇ, ‘ਚੜ੍ਹ ਚੱਲਿਆ, ਉਮਰ ਮੁਅੱਦੀ ਬਿਠ ਕਰਬ ।
 ਖਲਕ ਮੱਕੇ ਦੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕਰਸਨ ਸਬ ਫਨਾਹ ।”
 ਸੁਣ ਸੁਣ ਖਬਰਾਂ ਪੱਕੀਆਂ⁵ ਹੋਸ਼ ਉਡੇ ਵਿਚ ਰਾਹ ।
 ਮੰਜ਼ਲ ਮੰਜ਼ਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਮੱਕੇ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ
 ਮੱਕੀ ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਆ ਪਈ ਮੱਰਗ⁶ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਠੀਕ ।
 ਬਾਝੋਂ ਉਮਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕੰਬੀ ਖਲਕ ਤਮਾਮ ।
 ਪੁਰ ਸਿੱਦਾਦੀ ਚਾਰ ਕੋਹ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਕਰਨ ਮੁਕਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਭੀ ਲੈ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹੋ ਆਇਆ ਅਸਵਾਰ ।
 ਅੰਦਰ ਕੋਹ ਕਬੀਸ⁷ ਦੇ ਬੈਠਾ ਤੰਬੂ ਮਾਰ ।
 ਉਮਰ ਮੁਅੱਦੀ ਦਾ ਵੀਰ⁸ ਸੀ, ਆਹਾ ਅਰਜਦ ਨਾਮ ।
 ਸੁੱਬਹ⁹ ਹੁੰਦੀ ਨੂੰ ਉਠਿਆ ਕਰਕੇ ਜੋਸ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਭਾਈ ਅੱਗੇ ਆਇਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ।
 “ਰੁਖਸਤ¹⁰ ਦੇਹ, ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆਵਾਂ ਜਾ ।
 ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਮੈਂ ਸੁਲਹ ਥੀਂ ਹਮਜ਼ਾ ਦਿਹਾਂ ਮਿਲਾ ।
 ਹੋਵੇ ਤੇਰੀ ਤਾਬਿਆ, ਆਵੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ।
 ਕੰਨੋ ਪਕੜ ਲਿਆਵਸਾਂ, ਜੇ ਕਰਸੀ ਇਨਕਾਰ ।
 ਇਹ ਸਬ ਕਾਰ ਆਸਾਨ ਹੈ, ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਦਰਕਾਰ ।’
 ਰੁਖਸਤ ਲੈ ਕੇ ਵੀਰ ਥੀਂ, ਅਰਜਦ ਗਿਆ ਸਿਧਾ ।
 ਵੜਿਆ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰੇ ਜਾ ।
 ਦਰ ਪਰ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ ਕੜਕ ਗਈ ਅਸਮਾਨ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਦਰੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਸੀ ਦਰਬਾਨ ।
 ਕਰਦਾ ਖਬਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਜਾ ।
 “ਅਰਜਦ ਨਾਮ ਜਵਾਨ ਹੈ, ਦਰ ਪਰ ਆਣ ਖੜਾ ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਖਬਰ ਸੁਣ ਦੌੜ ਗਿਆ ਫਿਲਹਾਲ¹¹ ।
 ਅਰਜਦ ਤਾਈਂ ਲੈ ਗਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਵਲ ਨਾਲ ।

1. ਚੁਤਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ (44000) । 2. ਉਸ ਦੇ । 3. ਚੋਟ । 4. ਖਲਕਤ, (Public) । 5. ਮੱਕੇ
 ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੇ । 6. ਮੋਤਾਂ । 7. ਮੱਕੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜ । 8. ਭਾਈ । 9. ਸਵੇਰ, ਪ੍ਰਭਾਤ । 10.
 ਛੁੱਟੀ । 11. ਭਾਵ-ਉਸੇ ਵੇਲੇ ।

ਜਾ ਅਰਜਦ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨ¹ ।
 ਬੱਦਲ ਵਾਂਗੂ ਗੱਜਿਆ ਕਰ ਕੇ ਜੋਸ਼ ਜਵਾਨ ।
 “ਖੜਾ ਰਹਿਆ ਮੈਂ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਮੁਕਾਮ ।
 ਕੌਣ ਹੋਵੇਂ ? ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈਂ ! ਕਰੇਂ ਨ ਆਣ ਸਲਾਮ² ।
 ਨਾ ਆਇਓਂ ਤਾਜ਼ੀਮ³ ਨੂੰ, ਕਿਉਂ ਰਹਿਓਂ ਮਗਰੂਰ⁴ ।
 ਆਈ ਮਰਗ ਕਰੀਬ ਭੀ ਮੁਹਲਤ ਨਾਹੀਂ ਦੂਰ ।
 ਕਿਉਂ ਬੇ-ਅਦਬਾ ਅਰਬੀਆ ! ਅਦਬ ਨ ਕੀਤੋ ਆ ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਰ ਦੀ ਤੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਕਾ⁴ ।
 ਕੁਰਸੀ ਉਤੋਂ ਅਜੇ ਭੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਵੇਂ ਜ਼ੋਰ⁵ ।
 ਮਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਦੇ, ਮੈਂ ਹਾਂ ਅਰਜਦ ਸ਼ੇਰ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ “ਅਰਜਦਾ ! ਆਪੇ ਆਣ ਉਠਾ ।
 ਤੈਂ ਤੇਰੀ ਤਾਜ਼ੀਮ ਦੀ ਲਵਾਂ ਫਜ਼ੀਲਤ⁶ ਪਾ ।”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਅਰਜਦ ਗੁਰਜ਼⁷ ਉਠਾ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਹੱਥ ਆਂਵਦਾ ਫੜਿਆ ਵਿਚ ਹਵਾ ।
 ਘੁੱਟੀ ਬਾਂਹ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਨਾੜਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸੁਸਤ ।
 ਅਰਜਦ ਦੀ ਉਹ ਗੁਰਜ਼ ਭੀ ਹੱਥੋਂ ਛੁੱਟੀ ਦਰੁਸਤ ।
 ਮਾਰ ਮੁੱਕੀ ਵਿਚ ਰਗਾਂ ਦੇ ਦਿਤੁਸੁ ਲੰਮਾ ਪਾ ।
 ਅਰਜਦ ਝੜਿਆ⁸ ਧਰਤ ਤੇ ਹੋਸ਼ ਨ ਰਹੀਸੁ ਕਾ ।
 ਫੇਰ ਰਹਿਆ ਬੇਹੋਸ਼ ਤੇ ਜਾਂ ਆਈ ਕੁਝ ਹੋਸ਼ ।
 ਹੌਲੇ ਪੈਰੀਂ ਦੱਬਵੀਂ ਉਠ ਟੁਰਿਆ ਖਾਮੋਸ਼⁹ ।
 ਗੁਰਜ਼ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਪਈ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ।
 ਖਿਸਕ ਚਲਾ, ਨਾਲੇ ਰੋਂਵਦਾ, ਗੁਰਜ਼ ਨ ਮੂਲ ਲਈਂ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ ਦੌੜ ਪਿਛਾੜੀ ਜਾ ।
 ‘ਕਰ ਚਲਿਓਂ ਹੈਂ ਅਰਜਦਾ ! ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਜ਼ ਅਤਾ¹⁰ ।
 ਜੰਗ ਤੁਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਆਂਵਗੁ ਸਾਡੇ ਕਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਦੇ ਚੱਲਿਓਂ ਮੁੱਕੀ ਦਾ ਇਨਆਮ¹¹ ।’
 ਮੁੜ ਕੇ ਅਰਜਦ ਗੁਰਜ਼ ਲੈ ਟੁਰਿਆ ਤੌੜ ਹਵਾਸ ।
 ਚੁਪ ਚੁਪਾਤਾ ਆਇਆ ਉਮਰ ਮੁਅੱਦੀ ਪਾਸ ।
 ਅਰਜ਼ ਕਰੇ, “ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, ਅਰਬੀ ਬੁਰੀ ਬਲਾ ।
 ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਪਕੜ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਲਿਆ ਦਬਾ ।”

1. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ । 2. ਅਦਬ ਅਦਾਬ, ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ । 3. ਅਭਿਮਾਨੀ, ਹੰਕਾਰੀ । 4. ਕਾਈ, ਕੋਈ । 5. ਹੇਠਾਂ, ਥੱਲੇ । 6. ਵਡਿਆਈ । 7. ਗਦਾ । 8. ਡਿੱਗਿਆ । 9. ਚੁਪ । 10. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ।
 11. ਇਨਾਮ, ਪੁਰਸਕਾਰ ।

ਜੋ ਜੋ ਹਾਲਾ¹ ਗੁਜਰਿਆ ਸਾਰਾ ਕਰੇ ਬਿਆਨ ।
ਸੁਣਿਆ ਪੁਰ ਸਿੱਦਾਂਦੀਆਂ, ਸੁਣ ਹੋਏ ਹੈਰਾਨ ।
ਤਬਲ² ਵਜਾਏ ਜੰਗ ਦੇ ਕਰਕੇ ਜੋਸ਼ ਖਰੋਸ³ ।
ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਭੀ ਤਬਲ ਦੀ ਗਈ ਸਦਾ⁴ ਵਿਚ ਮੋਸ਼⁵ ।
ਦੋਵੇਂ ਵਲੋਂ ਬਹਾਦੁਰਾਂ ਲਈਆਂ ਸਫਾ ਸੰਵਾਰ ।
ਖੜਾ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕਰੇ ਨਕੀਬ⁶ ਪੁਕਾਰ ।
‘ਨਿਕਲ ਮਰਦ ਬਹਾਦੁਰਾ, ਆਓ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
ਆਣ ਦਿਖਾਓ ਮਰਦੁਮੀ⁷ ਸ਼ੋਖੀ⁸ ਕਰੋ ਇਯਾਨ⁹ ।’
ਚੜ੍ਹਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਖਿੰਗ¹⁰ ਤੇ ਸੁਣ ਸੁਣ ਇਹ ਪੁਕਾਰ ।
ਖੁਦ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਆਇਆ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ।
ਘੋੜਾ ਰਣ ਵਿਚ ਫੇਰ ਕੇ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ਬੁਲੰਦ¹¹ ।
‘ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਮੈਂ ਹਸਜ਼ਾ ਫਰਜ਼ਦ¹² ।
ਰਣ ਵਿਚ ਆ ਯਲਆਦੀਓ, ਵਾਰੋ ਵਾਰ ਲੜੋ ।
ਆ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਸਾਮੁਣੇ ਖਾ ਤਲਵਾਰ ਮਰੋ ।
ਆਓ ਦਿਲ ਥੀਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਦਮ ਚਾਰ ।
ਵਿੱਚ ਤੁਸਾਡੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ,¹³ ਖੜੀ ਨਸੀਬੋ ਹਾਰ ।
ਬਖਤ¹⁴ ਸ਼ਿਕਸਤ¹⁵ ਲਿਬਾਸ ਪਾ ਕਰਦੇ ਖੜੇ ਉਡੀਕ ।
ਮਰਦੋ, ਜ਼ੋਰਾਂ ਵਾਲਿਓ ਆਣ ਢੁਕੋ ਨਜ਼ਦੀਕ ।’
ਅਰਜਦ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਯਲਆਦੀ ਥੀਂ ਆ ।
ਅੱਗੋਂ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ¹⁶ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲਿਆ ਦਬਾ ।
ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਹੈ ਚਾਂਹਵਦਾ ਲੜਾਂ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
ਬਦਲਾ ਲੈਸਾਂ ਕਲ੍ਹ ਦਾ ਦੇਖੇ ਖਲਕ¹⁷ ਇਯਾਨ ।
ਮੈਂ ਅਗਲੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਸਿਰੋਂ ਉਤਾਰਾ ਜਾ ।
ਹਮਜ਼ੇ ਅਤਬੀ ਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਰਣ ਵਿਚ ਮਾਰਾਂ ਚਾ ।’
ਰੁਖਸਤ ਦਿੱਤੀ ਉਮਰ ਨੇ, ਅਰਜਦ ਗਿਆ ਜਵਾਨ ।
ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਆ ਮਾਰਦਾ, ਗੁਰਜ਼ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਹੱਥ ਆਂਵਦਾ ਓਵੇਂ ਪਕੜ ਲਿਆ ।
ਗਰਦਨ ਜੜ ਕਮਾਨਕਸ਼ ਅਰਜਦ ਧਰਤ ਪਿਆ ।
ਜਾਂ ਅਰਜਦ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਪਿਆ ਜਿਜੀ ਤੇ ਆ ।
ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੌੜ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਗਿਆ ਲੈ ਚਾ ।

1. ਹਾਲ ਹਵਾਲ । 2. ਢੋਲ, ਜੰਗੀ ਵਾਜਾ । 3. ਬੜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ । 4. ਆਵਾਜ਼ । 5. ਕੰਨ । 6. ਭੱਟ, ਬੰਦੀਜਨ, ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 7. ਬਹਾਦਰੀ, ਸੂਰਮਤਾ । 8. ਚੁਸਤੀ । 9. ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਤੱਪ । 10. ਘੋੜਾਂ । 11. ਉਚੀ । 12. ਪੁਤ੍ਰ । 13. ਉਡੀਕ । 14. ਭਾਗ, ਕਿਸਮਤ, ਨਸੀਬ । 15. ਗਾਰ । 16. ਜੰਮੇ-ਜਾਏ, ਅਰਥਾਤ-ਪੁਤ੍ਰ । 17. ਦੁਨੀਆ ।

ਦੂਜਾ ਭਾਈ ਓਸ ਦਾ ਅਸਵਦ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ।
 ਆਇਆ ਤਰਫ ਅਮੀਰ ਦੀ, ਕਰਦਾ ਜੋਸ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਅਸਵਦ ਵਾਰ ਚਲਾਇਆ ਜ਼ਰਾ ਨ ਆਇਆ ਕਾਰ* ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਮੁੱਕੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁੱਟੇ ਧਰਤ ਉਲਾਰ ।
 ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਚੁਕ ਲੈ ਗਿਆ ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਸ਼ੇਰ ।
 ਗਠੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਟਿਕਾਇਆ ਅਰਜਦ ਪਾਸ ਦਲੇਰ ।
 “ਰਲ ਮਿਲ ਬੈਠੇ ਵੀਰ ਦੋ¹ ਦੁਖ ਸੁਖ ਫੋਲ ਲਇਓ ।
 ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਵੀਰ ਸਭ ਕੋਲੋ ਕੋਲ ਬਹੋ ।”
 ਤੀਜਾ ਭਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਹਾ ਜੁੱਲ ਹਮਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਉਪੱਰ ਆਇਕੇ ਗੁਰਜ ਚਲਾਵੇ ਵਾਰ ।
 ਪਕੜ ਲਿਆ ਹੱਥ ਓਸ ਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ।
 ਕਮਰ ਬੰਦੋਂ ਫੜ ਜੀਨ ਥੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆ ਉਠਾ ।
 ਘੋੜੇ ਤਾਈਂ ਮਾਰਿਆ ਪੈਰ ਰਕਾਬੋਂ ਕੱਢ ।
 ਨੇਜੇ ਭਰ ਤੇ ਜਾ ਪਿਆ ਅਸਪ² ਟਿਕਾਣਾ ਛੱਡ ।
 ਸਿਰ ਤੇ ਫੇਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਸੁਟਿਆ ਜੁੱਲ ਹਮਾਰ ।
 ਬੇਖੁਦ³ ਪਏ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਚਾ ਲੈ ਗਿਆ ਅਯਾਰ⁴ ।
 ਪਾਸ ਭਰਾਵਾਂ ਅਗਲਿਆਂ ਦਿੱਤਾ ਬੰਨ੍ਹ ਬਹਾ ।
 ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੰਨ ਦੇ ਰੋ ਰੋ ਹਾਲ ਸੁਣਾ ।
 ਚੌਥਾ ਭਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਅਦ ਯਮਾਨੀ ਨਾਮ ।
 ਨੇਜਾ ਬਾਜ਼ ਦਲੇਰ ਦਿਲ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਨ⁵ ਅੰਦਾਮ⁶ ।
 ਆ ਉਸ ਨੇਜਾ ਮਾਰਿਆ, ਹਮਜ਼ੇ ਖੋਹ ਲਿਆ ।
 ਤੋੜ ਮੁੱਕੀ ਉਸ ਮਾਰਿਆ, ਉਹ ਭੀ ਧਰਤ ਪਿਆ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਇ ਕੇ ਉਹ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਖੜੇ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਦੇਖਾਂ ਕੌਣ ਲੜੇ ?’
 ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕੁੱਲ ਚੁਤਾਲੀ ਵੀਰ ।
 ਪਕੜ ਲਏ, ਇਕ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਦਲਗੀਰ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਭੀ ਹੋ ਆਇਆ ਅਸਵਾਰ ।
 ਆਨ ਖੜਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ।
 ਆਹਾ ਸਭਨਾ ਭਾਈਆਂ ਨਾਲੋਂ ਏਹ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ⁸ ।
 ਅਸਪ ਕੁਦਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਵੱਡਾ ਸ਼ੇਰ ।

*ਕੰਮ । 1. ਬਹਾਦੁਰ, ਭਾਈ । 2. ਅਸਵ, ਘੋੜਾ । 3. ਬੇਹੋਸ਼ । 4. ਚਲਾਕ ਆਦਮੀ, ਭਾਵ-
 ਉਮਰ-ਉਮੱਈਆ । 5. ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ । 6. ਸਰੀਰ, ਜਿਸਮ । 7. ਕਰਬ ਦਾ ਬਿਨ (ਪੁਤ) । 8. ਜ਼ੋਰ
 (ਤਾਕਤ) ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ (ਪੁਰ) ।

“ਭਾਈ ਮੇਰੇ ਹਮਜ਼ਿਆ, ਪਕੜ ਗਿਓਂ ਲੈ ਤੂੰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆਵਸਾਂ ਮੈਂ ਸਣ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ।
 ਤਿੰਨ ਸੌ ਮਣ ਦੀ ਗੁਰਜ਼ ਥੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਚੂਰ ਕਰਾਂ ।
 ਸ਼ੋਰ ਤੇਰਾ ਅੱਜ ਦੇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਚੂਰ ਕਰਾਂ ।”
 ਕਸਮ ਜੋ ਯਾਦ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਆ ਗਈ ਇਕ ਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਮਿਆਦੀ ਦੇ ਸਾਮੁਣੇ, ਲਾਹਿ ਖੜਾ ਹਥਿਆਰ ।
 ਉਮਰ ਪੁੱਛੇ “ਕਿਉਂ, ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਲਾਹ ਸੁੱਟੇ ਹਥਿਆਰ ?”
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਸੌਗੰਦ ਦਾ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਇਜ਼ਹਾਰ* ।
 ਉਮਰ ਮਿਆਦੀ ਨੇ ਗੁਰਜ਼ ਚਾ ਆਣ ਚਲਾਇਆ ਵਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਵਾਰ ਬਚਾਇਕੇ ਪੈਂਦਾ¹ ਹਮਲਾ ਮਾਰ² ।
 ਮਾਰੀ ਲੱਤ ਅਮੀਰ ਨੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਰ ਤਾਨ ।
 ਸਣ ਘੋੜੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਲਿਟਦਾ ਫਿਰੇ ਜਵਾਨ ।
 ਮਾਰੀ ਛਾਲ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਛਾਤੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ।
 ਬੰਨ੍ਹ ਹਵਾਲੇ ਉਮਰ ਦੇ ਕੀਤਾ ਰੱਸਾ ਪਾ ।
 ਲਸਕਰ ਚਾਹੇ ਆ ਪਵੇ ਕਰ ਹਮਲਾ ਯਕ³ ਵਾਰ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੇ ਰਮਜ਼⁴ ਥੀਂ ਫੌਜ ਦਿੱਤੀ ਖਲਿਹਾਰ ।
 ਪਾਨਸਿਰਤ⁵ ਵਿਚ ਬਾਰਗਾਹ⁶ ਲੱਥਾ ਆਨ ਅਮੀਰ ।
 ਆਨ ਬਹਾਲੇ ਸਾਮੁਣੇ ਸਾਰੇ ਵੀਰ ਅਮੀਰ ।
 ਫਰਮਾਇਆ, “ਯਲਆਦੀਆ, ਜਾਹਿਰ ਆਖ ਬਿਆਨ ।
 ਕਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ?”
 ਓਹ ਕਹਿੰਦੇ, “ਤੂੰ ਪਕੜਿਆ ਸਾਨੂੰ, ਐ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਨਾਲ ਕਮਾਲ ਬਹਾਦੁਰੀ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ⁷ ।”
 ਕਹੇ ਅਮੀਰ, ‘ਜੋ ਆਖਦੇ ਆਲਿਮ⁸ ਤੇ ਦਾਨਾ⁹ ।
 ਮਰਦ ਹੋਵੇ ਯਾ ਮਰਦ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਅੰਦਰ ਆ ।
 ਹੁਣ ਮਨੋ ਯਲਆਦੀਓ, ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ।
 ਵਾਹਿਦ¹⁰ ਜਾਣੋ ਰੱਬ ਨੂੰ ਹੱਕ ਇਸਲਾਮ ਈਮਾਨ¹¹ ।”
 ਆਂਦਾ ਪੂਰ ਸ਼ਦਾਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ਦਿਲ ਹੋ ਈਮਾਨ ।
 ਹੋਈਆਂ ਫੌਜਾਂ ਸਾਵੀਆਂ ਹੁਕਮੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਹੱਥੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਯਲਆਦੀ ਦੇ ਬੰਦ ।
 ਖੋਲੇ ਵੀਰ¹² ਜਵਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਲਾਂਵਦਾ, ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ।
 ਜ਼ੋਰੀ¹³ ਕੁਰਸੀ ਬਹਿਣ ਨੂੰ ਦੇਵੇ ਆਲਮਗੀਰ¹⁴ ।

*ਪ੍ਰਗਟ ਜਾਹਿਰ । 1. ਪੈਂਦਾ । 2. ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ । 3. ਇੱਕ । 4. ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ । 5. ਮੈਦਾਨਿ—
 ਜੰਗ । 6. ਕਚਹਿਰੀ, ਦਰਬਾਰ । 7. ਬਹਾਦੁਰਾਂ ਦੇ ਬਹਾਦੁਰ, ਜੋਧਿਆਂ ਦੇ ਜੋਧੇ । 8. ਦੁਨੀਆਂ । 9.
 ਸਿਆਣੇ, ਸਮਝਦਾਰ । (ਆਦਮੀ) । 10. ਇਕ । 11. ਧਰਮ । 12. ਭਾਈ । 13. ਸੁਨਹਿਰੀ । 14.
 ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਜਈ ।

ਉੱਪਰ ਜੱਗੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਖੁਸ਼ ਬੈਠੇ ਸਭ ਵੀਰ ।
 ਫੌਜਾਂ ਰਲਮਿਲ ਬੈਠੀਆਂ ਅੰਦਰ ਜਸ਼ਨਾਂ ਕਬੀਰ¹ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਉੱਠ ਕੇ ਕਰੇ ਚਲਾਕੀ ਸਭ ।
 ਪਾਵੇ ਕੰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੱਗੀ ਵਾਲੇ² ਝੁੰਬ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਕੀ ਕਰੇ' ਚੋਰਾ ! ਏਹ ਫਤੂਹ ?"
 ਯਲਆਦੀ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, "ਸਾਨੂੰ ਹੈ ਮਨਜ਼ੂਰ ।
 ਕਰਨ ਗੁਲਾਮੀ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਨੰਗ³ ਨ ਮੂਲ ।
 ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤੱਰਾਰ⁴ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਬੂਲ ।"
 ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਵਦਾ, ਫੌਜਾਂ ਸਭ ਅਮੀਰ ।
 ਕਰਦਾ ਜਸ਼ਨ ਜਯਾਫਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਆਲਮ ਗੀਰ ।
 ਫੌਜ ਸਣੇ ਯਲਆਦੀਆਂ ਹੋ ਫਰਮਾਂ ਬਰਦਾਰ⁵ ।
 ਖਿਦਮਤ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਦੇ ਛੱਡੀ ਉਮਰ ਗੁਜਾਰ ।
 ਵਿਚ ਵਫਾ⁶ ਅਮੀਰ ਦੇ ਸਾਬਿਤ ਰਹੇ ਕਦਮ⁷ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਥੀਂ ਨਾ ਹੋਂਵਦੇ ਜੁਦੇ ਕਦੀ ਇਕ ਦਮ ।
 ਪੂਰ ਸ਼ਦਾਦੀ ਕਰ ਲਏ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਜਾਂ ਜੇਰ⁸ ।
 ਖਬਰਾਂ ਗਈਆਂ ਅਰਬ ਥੀਂ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ਚੁਫੇਰ ।
 ਸੁਣ ਸੁਣ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਦੇ ਹੋਂਦੇ ਸੀ ਹੈਰਾਨ ।
 ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ।
 "ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਅਰਬ ਵਿਚ ਮਕੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਘਰ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ ਜੰਮਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ਾਹ ਸਵਾਰ ।
 ਖਿੰਗ⁹ ਬਨੀ ਇਸਹਾਕ¹⁰ ਦਾ, ਪਕੜ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸੁਲਤਾਨ ਭੀ ਥੱਕਾ ਵਾਹਾਂ¹¹ ਲਾ ।
 ਜਿਸ ਰਹਿਜ਼ਨ¹² ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫੌਜ ਡਕੀ¹³ ਸੋ ਵਾਰ ।
 ਪਾ ਗਲਬਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਥੀਂ ਫੌਜਾਂ ਗਿਆ ਨਿਘਾਰ ।
 ਉਹ ਭੀ ਉਸ ਨੇ ਪਕੜਿਆ ਕੀਤਾ ਪਕੜ ਗੁਲਾਮ ।
 ਮੰਦਜ਼ਵਾਲੀ ਯਮਨ ਦੀ ਮਾਰੀ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।
 ਤਖਤ ਕਯਾਨੀ ਲੁੱਟ ਕੇ ਜੋ ਲੈ ਗਿਆ ਹਸ਼ਾਮ¹⁴ ।
 ਉਹ ਭੀ ਲਿਆ ਅਮੀਰ ਨੇ ਮਾਰ ਹਸ਼ਾਮ ਹਰਾਮ ।
 ਪਕੜੇ ਪੂਰ ਸ਼ਦਾਦੀਆਂ ਰਣ ਵਿਚ ਗਲਬਾ ਪਾ ।
 ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਨਿੱਤ ਕਹਾ¹⁵ ।

1. ਉਤਸਵ । 2. ਵੱਡਾ, ਮਹਾਨ । 3. ਵਾਲੇ ਪਾਉਣੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਕਚੀਮੀ ਨਿਸ਼ਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ
 ਪਤਾ ਅਰਬੀ ਸੱਭਿਅਤਾਚਾਰ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ । 4. ਸ਼ਰਮ । 5. ਰੋਜ਼ ਤੱਰਾਰ, ਚਲ
 6. ਆਗਿਆਕਾਰ । 7. ਸੁਭ ਚਿੰਤਨ । 8. ਪੈਰ । 9. ਘੋੜਾ । 10. ਹਜ਼ਰਤ ਬਿਸਮ
 (ਪੈਗੰਬ) । 11. ਜ਼ੋਰ । 12. ਧਾੜਮਾਰ । 13. ਰੋਕੀ । 14. ਸੁਤੰਤਰ । 15. ਸ਼ੌਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ।

ਅੰਤ ਨ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮਰਦ ਦਲੇਰ ।
 ਸੁਰਮਾ ਕਰਦਾ ਹੱਡੀਆਂ ਪਕੜ ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ।”
 ਏਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈਰਤ ਮੰਦ¹ ।
 “ਹਮਜ਼ਾ ਕੇਡਕ² ਮਰਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਬੁਲੰਦ ?”
 ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਆਦਾਬ³ ਥੀਂ, ਹੋਇਆ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ⁴ ।
 “ਹਮਜ਼ਾ ਇਸ ਦਰਗਾਹ⁵ ਦਾ, ਹੈ ਇਕ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਖਤ ਲਿਖਵਾ ਮੰਗਵਾ ਲਓ, ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਵੇ ਆ ।
 ਹੈ ਤਾਬਿਆ⁶ ਫਰਮਾਨ ਦਾ ਉਜ਼ਰ ਨ ਕਰਸੀ ਕਾ ।”
 ਬਖਤਕ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਥੀਂ ਕਰੇ ਬਿਆਨ ਖਿਲਾਫ ।
 “ਹਮਜ਼ਾ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਥੀਂ ਬਾਗੀ ਹੋਸੀ ਸਾਫ ।
 ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਕਿਉਂ ਨਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਂਵਦਾ ਆ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਸੁਣਕੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ।
 “ਬਾਝ ਬੁਲਾਏ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੜੇ ਆਣ ਦਰਬਾਰ ?”
 ਫਿਰ ਬਖਤਕ ਕਮਬਖਤ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਅਰਜ਼ ਸੁਣਾ ।
 “ਬਾਗੀ ਹੈ ਯਾ ਤਾਬਿਆ, ਦੇਖ ਲਓ ਅਜਮਾ ।
 ਟੋਰ ਦਿਓ ਵਲ ਅਰਬ ਦੇ ਮਰਦ ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ⁷ ।
 ਜੇ ਆਵੇ ਹੋ ਤਾਬਿਆ, ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਦਰਕਾਰ ।
 ਜੇ ਉਹ ਏਥੇ ਆਵਣੋਂ ਕਰਸੀ ਕੁਝ ਇਨਕਾਰ ।
 ਪਕੜ ਲਿਆਵੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮਰਦ ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੁਖਨ ਵਿਚਾਰ ।
 “ਆਹ! ਗਸਤਮ ਪਹਿਲਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਸੋ ਵਲ ਖਾਕਾਂ ਚੀਨ⁸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਗਿਆ ਪੈਕਾਰ⁹ ।
 ਉਸ ਬਿਨ ਕੌਣ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਹੱਥ ਕਰੇ ਦੋ ਚਾਰ ।”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਜੇ ਨਹੀਂ ਗਸਤਮ ਵਿਚ ਮਕਾਨ ।
 ਸਕਾ ਭਤੀਜਾ ਓਸ ਦਾ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖੰਜਾਂ ਜਵਾਨ ।
 ਸ਼ਹਿਰ ਮੱਕੇ ਵਲ ਫੌਜ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰੋ ਰਵਾਨ ।
 ਅਰਬੀ ਨੂੰ ਲੈ ਆਵਸੀ ਪਕੜ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਹੁਕਮ ਕਰੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, “ਫਜਰੇ¹⁰ ਟੋਰ ਦਿਓ ।
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜਾਂ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਲਸਕਰ ਹੋਰ ਦਿਓ ।

1. ਅਸਚਰਜ, ਹੈਰਾਨ । 2. ਕਿਤਨਾ ਵੱਡਾ । 3. ਅਦਬ, ਸਨਮਾਨ । 4. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਕੀਤੀ । 5. ਦਰਬਾਰ । 6. ਤਾਬਿਆਦਾਰ, ਅਧੀਨਤਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ । 7. ਮਰਦ (ਬਹਾਦੁਰ) ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ (ਸਿਪਾਹ—ਫੌਜ ਦਾ) ਸਾਲਾਰ (ਸਰਦਾਰ) । 8. ਚੀਨ ਦੇ ਖਾਕਾਨ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਨੂੰ । 9. ਜੰਗ । 10. ਸਵੇਰੇ ਹੀ ।

ਬੁਝਰਜਮਿਹਰ ਨ ਬੋਲਿਆ ਸੁਣਕੇ ਇਹ ਤਦਬੀਰ ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਾਤਾ ਆਵਨਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਅਮੀਰ ।
 ਸੱਦੇ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਅਪਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਲੈ ਗਇਆ ਹੋ ਰਵਾਨ ।
 “ਲਿਆ ਸੁਲਹ ਥੀਂ ਜਾਇ ਕੇ ਹਮਜ਼ੇ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ।
 ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬਹਾਦੁਰਾਂ ਬੜਾ ਦਿਲਾਵਰ ਤੂੰ ।
 ਜੇ ਨਾ ਆਵੇ ਸੁਲਹ ਥੀਂ ਹਮਜ਼ਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ।
 ਪਕੜ ਲਿਆਵੀਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਰਕੇ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ।”
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਕਬੂਲਿਆ ਇਹ ਸਾਰਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਲੈ ਹੋਇਆ ਤੁਰਤ ਰਵਾਨ ।
 ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਲ ਚੱਲਿਆ ਪਿਆ ਅਰਬ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ ।
 ਫ਼ੌਜਾਂ ਢੋਈਆਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਰ ਮੱਕੇ ਵਲ ਜ਼ੋਰ ।
 ਏਗ ਬਹਾਦੁਰ¹ ਮੁਲਕ ਦਾ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਜਵਾਨ ।
 ਲਸ਼ਕਰ ਲੈ ਕੇ ਕਾਹਿਰਾ² ਆਇਆ ਜਲਦ ਰਵਾਨ ।
 ਮੰਜ਼ਲ ਮੰਜ਼ਲ ਆਈਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਮੁੱਦਤ ਤੀਕ ।
 ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਥੀਂ ਅੰਤ ਦੁਕੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ।
 ਖਲਕ ਮੱਕੇ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੰਬ ਗਈ ਇਕ ਬਾਰ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਹਾਲ ਸੁਣ ਹੋਇਆ ਬਾਝ ਕਰਾਰ³ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਜਾਣਿਆ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਾਲ ਸ਼ਉਰ⁴ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਥੀਂ ਕਰਸੀ ਜੰਗ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਚਾਹੇ ਨਾ ਲੜੇ ਹਮਜ਼ਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਦਿਲੋਂ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਫ਼ਿਕਰ ਕਮਾਲ ।
 ਪਰਦੇ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਕੀਤਾ ਜਮਾ ਗਦਾਮ ।
 ਤਰਫ਼ੇ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਦੇ ਦਿਤਾ ਘੱਲ ਤਮਾਮ ।
 ਥੀ ਨਾਲੇ ਕਹਿ ਭੇਜਿਆ ਕਾਸਿਦ⁵ ਥੀਂ ਪੈਗਾਮ⁶ ।
 “ਖਲਕ ਮੱਕੇ ਦੀ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਦੱਮਾਂ ਬਾਝ ਗੁਲਾਮ ।
 ਸ਼ਹਿਰ ਮੱਕੇ ਵਲ ਆਵਣਾ ਕਰਕੇ ਲੁਤਫ਼ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ ਥੀਂ ਹੈ ਫ਼ਰਮਾਂ ਬਰਦਾਰ ।
 ਕਰੋ ਨਿਵਾਜਿਸ਼⁷ ਆਇਕ ਕੇ, ਹਾਂ ਸਭ ਖ਼ਿਦਮਤਗਾਰ ।”
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਪਯਾਮ⁸ ਸੁਣ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਫ਼ਜ਼ਰੇ ਆਇਆ ਕੂਚ ਕਰ ਮੱਕੇ ਤਰਫ਼ ਦਲੇਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਪੇਸ਼⁹ ਜਾ ਰਾਹ ਖਲੋਤਾ ਘੋਰ ।

1. ਤਲਵਾਰ (ਤਿਗ) ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਹਾਦਰ (ਜੋਧਾ) । 2. ਕਹਿਰ ਦਾ । 3. ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਰਿਖਾਰ । 4. ਅਕਲ । 5. ਚਿੱਠੀ ਰਸਾਂ । 6. ਸੰਦੇਸ਼ । 7. ਕ੍ਰਿਪਾ-ਭਾਵ । 8. ਸੰਦੇਸ਼ । 9. ਅੱਗੇ

ਫੌਜਾਂ ਆਈਆਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਥੀਂ ਪੁੱਛੇ ਜਾ ।
 “ਕਿਹੜੇ ਥਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਿਲਾ, ਟੁਰਿਆ ਕਿਹੜੇ ਦਾ* ?”
 ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮਤ, ਮਸਖਰੇ ! ਸੁਖਨ ਫੜਜੂਲ ਅਲਾ ।
 ਲਸ਼ਕਰ ਹੈ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਟੁਰਿਆ ਮੱਕੇ ਦਾ ।”
 ਕਹੇ ਅਯਾਰ ਸਵਾਰ ਨੂੰ, “ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ ਕਿਉਂ ?
 ਇਹ ਲਸ਼ਕਰ ਸੈਤਾਨ ਦਾ ਏਧਰ ਆਇਆ ਕਿਉਂ ?”
 ਸੁਣੀ ਸਵਾਰਾਂ ਉਮਰ ਦੀ ਜਾਂ ਇਹ ਸਖਤ ਕਲਾਮ ।
 “ਕਤਲ ਕਰੋ ਤਲਵਾਰ ਥੀਂ “ਕਰਨ ਪੁਕਾਰ ਤਮਾਮ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਮਤ ਮਾਰਿਓ, ਮੈਂ ਭੀ ਹਾਂ ਕੁਛ ਸ਼ੈ ।
 ਦੱਸ ਦਿਓ ਇਸ ਫੌਜ ਦਾ ਵਾਲੀ² ਕਿਹੜਾ ਹੈ ।”
 ਕਹਿੰਦੇ, “ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਹੈ, ਲਸ਼ਕਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।”
 ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਆਖਦਾ ਸੁਣ ਕੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 “ਅਕਲ ਡੁੱਬੀ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਨੈ³ ਡੂੰਘੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਕਾਹਨੂੰ ਕੀਤਾ ਖਿਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਮੁਖਤਾਰ ।
 ਹਾਕਿਮ ਹੈ ਜਿਸ ਫੌਜ ਦਾ ਖੂ⁴ ਜ਼ਾਲਿਮ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਕਿਹੜੀ ਨਾਲ ਬਹਾਦੁਰੀ ਕਰਸਨ⁵ ਫ਼ਤਹਿ ਹਿਸਾਰ⁶ ।
 ਗਧਾ ਬਹਾਦੁਰ ਹੀਂਗ ਕੇ ਖਲਕ ਡਰਾਵੇਗਾ ।
 ਪਾ ਆਵੇਗਾ ਪੂਰੀਆਂ ਜਿਤ ਵਲ ਜਾਵੇਗਾ ;
 ਕਿਉਂ ਕੋਈ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਭਾ ਇਨਸਾਨ ।
 ਖੱਜਾਫ਼ਾ⁷ ਕਰ ਘੱਲਿਆ ਏਹ ਨਾਹਕ ਹੈਵਾਨ⁸ ।”
 ਲੈ ਤਲਵਾਰਾਂ ਜਾ ਪਏ ਏਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਅਸਵਾਰ ।
 ਮਾਰੇ ਸੀਸਾ ਨਫ਼ਤ⁹ ਦਾ ਅੱਗੋਂ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਪਏ ਸਿਪਾਹੀ ਉਮਰ ਤੇ ਨਸ ਨਸ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਅੱਗੋਂ ਉਮਰ ਚਲਾਂਵਦਾ ਇਕ ਸੀਸੇ ਥੀਂ ਚਾਰ ।
 ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਰ ਕਹਾ ।
 ਸੁਣਿਆ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਨੇ ਲਸ਼ਕਰ ਪਈ ਬਲਾ ।
 ਸੁਣਕੇ ਨੱਸਾ ਆਇਆ ਤਰਫੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਸੂਰਤ ਸੀਰਤ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਹਸਦੇ ਦੇ ਦੰਦ ਉਸ ਦੇ ਗਏ ਜੋ ਨੰਗੇ ਹੋ ।
 ਉਮਰ ਪੱਥਰ ਚੱਕ ਮਾਰਦਾ, ਦੰਦ ਪਏ ਝੜ ਦੇ ।
 ਵੱਟਾ ਮਾਰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਲਿਆ ਕੁਦਾੜਾ ਚਾ ।
 ਦੋ ਤਿੰਨ ਛਾਲਾਂ ਲਾਇਕੇ ਵੜੇ ਪਹਾੜੀਂ ਜਾ ।

*ਤਰਫ, ਵਲ । 1. ਚੀਜ਼, ਵਸਤੂ । 2. ਮਾਲਿਕ । 3. ਨਦੀ । 4. ਆਦਤ, ਸੁਭਾਉ ।
 5. ਕਰਨਗੇ । 6. ਕਿਲ੍ਹਾ । 7. ਘੁਮਿਆਰ, ਘੜੇ-ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ । 8. ਪਸ਼ੂ । 9. ਜਾਦੂ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ।

ਤੇ ਉਹ ਦੰਦ ਭਨਾਇਕੇ ਹੋਂਦਾ ਨਾਮਾਕੂਲ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, 'ਇਹ ਕੋ ਗੂਲ¹ ਹੈ, ਤੇ ਇਨਸਾਨ ਨ ਮੂਲ ।
 ਜੇ ਇਹ ਹੋਂਦਾ ਆਦਮੀ, ਡਰਦਾ ਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਦਿਉ ਹੋਸੀ ਜੋ ਅਸਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਗਿਆ ਕਰ ਚੂਰ ।"
 ਅੰਦਰ ਹਾਲ ਮਲਾਲ² ਦੇ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਹਰਾਮ ।
 ਅੰਦਰ ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਆਂ ਵੜਿਆ ਬਦਨਾਮ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਆਇ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ।
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਂਵਦਾ ਪਈ ਮੁਸੀਬਤ ਜੋ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਪਾ ਗਿਆ ਰਮਜ਼ੋਂ ਹਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਪਰਦਾ ਪਾ ਸੁਣਾਂਵਦਾ, 'ਹੈ ਇਹ ਸਖਤ ਮੁਕਾਮ ।
 ਵਸਦੇ ਗੂਲ³ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਫਤੂਰ ।"
 ਜਾਤਾ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਏਹ ਗੂਲ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਆਇਆ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਕਰ ਕੇ ਲੁਤਫ ਅਜ਼ੀਮ⁴ ।
 ਕੀਤੀ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਨੇ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਤਾਜ਼ੀਮ⁵ ।
 ਦੋਵੇਂ ਹੋਏ ਬਗ਼ਲਗੀਰ⁶ ਬਾਹਮ⁷ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ।
 ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਦੁਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੇ ਲੁਤਫ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਬੈਠ ਇਕੱਠੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਰਲ ਮਿਲ ਖਾਣ ਤੁਆਮ⁸ ।
 ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਅੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੀਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤਮਾਮ ।
 ਚੌਥੇ ਰੋਜ਼ ਅਮੀਰ ਨੇ ਪੁੱਛੀ ਹਾਲਤ ਸੱਭ ।
 "ਕਦਮ ਰੰਜਾ ਫਰਮਾਇਆ⁹ ਇਤਵਲ¹⁰ ਕਿਆ ਸਬਬ ?"
 "ਸੱਦ ਬੁਲਾਇਓਂ ਸ਼ਾਹ ਨੇ," ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਕਹੇ ।
 "ਜ਼ਿਕਰ ਤੇਰਾ ਨਿੱਤ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਰਹੇ ।"
 ਤੇ ਜੋ ਤਰਫ ਅਮੀਰ ਦੀ ਖਤ ਲਿਖਿਆ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਦਿੱਤਾ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵਿਚ ਖਿਦਮਤ ਗੁਜ਼ਰਾਨ¹¹ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਖਤ ਨੂੰ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਨਾਲੇ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਮੌਤ ਜਵਾਬ ।
 'ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸੱਦਨ ਸੀ ਮਤਲੂਬ¹² ।
 ਬਜ਼ੁਰਜ ਮਿਹਰ ਪਹੁੰਚਾਂਵਦਾ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਮਕਤੂਬ¹³ ।
 ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਂਦਾ ਜਾ ।
 ਨਾ ਸੀ ਹਾਜ਼ਿਤ¹⁴ ਫੋਜ ਦੀ, ਮੇਰਾ ਉਜ਼ਰ ਨਾ ਕਾ ।

1. ਪਹਾੜੀ ਜਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਰਾਖਸ਼ । 2. ਰੰਜ ਤੇ ਦੁੱਖ । 3. ਦੇਉ, ਜਿੰਨ । 4. ਵੱਡਾ ਭਾਰ
 (ਤਰਦੌਦ) । 5. ਇੱਜ਼ਤ, ਸਨਮਾਨ । 6. ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੇ । 7. ਆਪਸ ਵਿਚ । 8.
 ਰੋਟੀ, ਭੋਜਨ । 9. ਤਬਰੀਫ ਲਿਆਉਣਾ, ਪਧਾੜਨਾ । 10. ਇਸ ਪਾਸੇ । 11. ਪੇਸ਼ ਕਰ-ਦਿੱਤ
 ਲੋੜ । 13. ਖਤ, ਪਤ੍ਰ । 14. ਜ਼ਰੂਰਤ ।

ਫੌਜਾਂ ਮੇਰੇ ਲੈਣ ਨੂੰ ਆਈਆਂ ਕਰ ਪੈਕਾਰ¹ ।
 ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਜਾਵਣਾ, ਨੰਗ² ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰ ।
 ਮੈਂ ਨਾ ਜਾਵਾਂ ਮੱਕਿਓਂ ਬੇਵਸ ਹੋ ਮਗਲੂਬ³ ।
 ਜਾਂ ਲਗ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਦਾ ਨਾ ਆਵੇ ਮਕਤਬ ।”
 ਸੁਣਿਆ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਾਂ ਇਹ ਕੁੱਲ ਬਿਆਨ ।
 ਏਹ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਸਰਕਸ਼ੀ⁴ ਗੁਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ।
 ਸੂਰਤ ਡਿੱਠੀ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਅੰਦਰ ਆਲੀ ਸ਼ਾਨ ।
 ਹੈਬਤ⁵ ਪਈ ਅਮੀਰ ਦੀ ਦਿਲ ਉਸ ਦੇ ਪਰ ਆਨ ।
 ਯਾਦ ਨ ਆਇਆ ਏਸ ਨੂੰ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਵਣਾ, ਲੈਂਦਾ ਮੰਨ ਇਯਾਨ⁶ ।
 ਆਹਾਂ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਭੀ, ਹਰ ਦਮ ਰਹਿੰਦਾ ਪਾਸ ।
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਪੁਛਾਂਵਦਾ, ਸੁਕਦੇ ਰਹਿਣ ਹਵਾਸ ।
 ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਓਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਏਹ ਜਵਾਬ ।
 ਲੈ ਫੌਜਾਂ ਮੁੜ ਚੱਲਿਆ, ਰੁਖਸਤ ਲੈ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਕੱਢ ਲਸਕਰ ਨੂੰ ਮੱਕਿਓਂ ਹੋਇਆ ਤੁਰਤ ਤਿਆਰ ।
 ਲਾਏ ਤੰਬੂ ਪਾਇਲਾਂ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਆਨ ।
 “ਹਜ਼ਰਤ ! ਮੈਥੀਂ ਖ਼ਫਾ⁷ ਹੈ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਜਵਾਨ ।
 ਭੁੱਲ ਭੁਲਾਵੇ ਹੋ ਗਿਆ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਕੰਮ ।
 ਹੁਣ ਮੈਂ ਹਾਂ ਪਛੁਤਾਂਵਦਾ, ਦਿਣ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਗੱਮ ।
 ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਤੇ ਏਸ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਾਂ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਮਤ ਮੈਨੂੰ ਬਦਨਾਮੀਓਂ ਜਗ ਵਿਚ ਕਰੇ ਖ਼ਰਾਬ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਜਾਇਕੇ, ਝਬਦੇ ਲਿਆ ਤੁਆਮ ।
 ਲੈ ਚਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੇ ਕਰ ਲੈ ਸੁਲਹ ਤਮਾਮ ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਇਕੇ ਭਰੇ ਜਵਾਂ ਦਾ ਥਾਲ ।
 ਆਇਆ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਥੀਂ, ਲੈ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ।
 ਅੱਗੇ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਡਿਗਿਆ ਆ ।
 ਥਾਲ ਅਗਾੜੀ ਰੱਖਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਬਖ਼ਸ਼, ਖ਼ਤਾ⁸ ।
 ਮੈਂ ਮਿਸਕੀਨ ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਖ਼ਤਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰੋ ।
 ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ ।

1. ਧਾਵਾ, ਚੜ੍ਹਾਈ । 2. ਸ਼ਰਮ । 3. ਗ਼ਲਬੇ ਹੇਠ ਆ ਕੇ, ਹਾਰ ਕੇ । 4. ਹੁਕਮ ਅਦੂ
 ਬਗ਼ਾਵਤ । 5. ਡਰ, ਭੈ, ਦਬਦਬਾ । 6. ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ । 7. ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ । 8. ਗੁਨਾਹ ।

ਬੇ ਅਦਬੀ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ ਮੈਥੋਂ ਅੰਦਰ ਰਾਹ ।
 ਕਹੇ ਅਮੀਰ ਸਿਫਾਰਸ਼ੋਂ, ਮੇਰਾ ਬਖਸ਼ ਗੁਨਾਹ ।”
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਿਆ ਆਂਦਾ ਸਮਝ ਤੁਆਮ ।
 ਸੀਨੇ ਲਾਇਆ ਉਮਰ ਨੂੰ ਸ਼ਫਕਤ¹ ਨਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮ ਅਯਾਰ ਦਾ ਕਰਦਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ।
 “ਤੇਰੀ ਖਤਾ ਕਸੂਰ ਮੈਂ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਐ ਯਾਰ ।”
 ਜਾਂ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਨੇ ਚੁੱਕਿਆ ਥਾਲ ਉਤੋਂ ਸਰਪੋਸ਼² ।
 ਦੇਖ ਜਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਖਾਮੋਸ਼³ ।
 ਸਾਰੀ ਮਜਲਿਸ ਹੱਸਦੀ ਮੂੰਹ ਪਰ ਪਰਦਾ ਪਾ ।
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਰਹਿਆ ਧੌਣ ਨਿਵਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਨੂੰ, ‘ਇਹ ਕੀ ਕੀਤੋ ਕਾਰ ?
 ਆਂਦੋ ਨਾਲ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ੇ ਮੈਂਨੂੰ, ਐ ਅਯਾਰ ।
 ਥਾਲ ਜਵਾਂ ਦਾ ਰੱਖਿਓ ਅੱਗੇ ਖੋਰਸ਼⁴ ਲਿਆ ।
 ਕਿਉਂ ਨਾ ਖੋਰਸ਼ ਲਿਆਂਦਿਓ, ਕੀਤੋ ਜੁਲਮ ਕਿਆ ?”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਕੀ ਜਵਾਂ ਥੀਂ ਖਿਜ਼ਾਂ ਅਜ਼ੀਜ਼⁵ ਖੁਰਾਕ ?
 ਏਦੂੰ ਮੰਗੇ ਹੋਰ ਜੇ ਪਾ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਖਾਕ ।”
 ਓੜਕ ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੋ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਦਿਲਗੀਰ ।
 ਮੁੜ ਮੱਕੇ ਵਲ ਆਂਵਦਾ, ਯਾਰਾਂ ਸੈ ਅਮੀਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਲੈ ਗਿਆ ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ।
 ਆ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ ਬੈਠਾ ਰੰਧ⁶ ਸੰਭਾਲ ।
 ਹਰ ਹਰ ਕਹਿੰਦਾ ਆਇ ਕੇ, ‘ਹੋਇਆ ਕੀ ਖਤਾ ?
 ਲਸ਼ਕਰ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਘੋਰ ਲਿਆ ।
 ਕਰ ਛੱਡੋ ਬੇਆਬਰੂ ਮੈਨੂੰ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ।
 ਪਿੱਛਾ ਗਿਓਂ ਨ ਛੋੜ ਕੇ ਸਾਡਾ ਅਜੇ ਜਵਾਨ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਇਕ ਦੇਵ ਹੈ ਦੇਖੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ।
 ਮੈਂ ਖੁਦ ਭੀ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ ਹਾਂ, ਤੈਨੂੰ ਮਾਲੁਮ ਹਾਲ ।
 ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨ ਦੇਈਏ ਮੂਲ ।
 ਕਰੀਏ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਮਕਤੂਲ⁷ ।
 ਜੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਜੰਗ ਦੀ ਝੱਲ ਨ ਸੱਕੋ ਝਾਲ ।
 ਹੱਥੀਂ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ, ਸਭ ਬਰਕਤ ਤੇ ਮਾਲ ।”

1. ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਾਵ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ । 2. ਪੜਦਾ, ਢੱਕਣ । 3. ਚੁੱਪ । 4. ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ । 5. ਪਿਆਰੀ । 6. ਮੋਰਚਾ । 7. ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ।

ਸੁਣ ਕੇ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਕੰਬਿਆ, ਕਦਮੀ ਲਾਵੇ ਹਾਥ ।
 “ਏਡ ਫ਼ਜ਼ੀਹਤ *ਉਮਰ ਜੀ ! ਨਾ ਕਰ ਸਾਡੇ ਸਾਥ ।”
 ਉਮਰ ਅਯਾਰੇ ਓਸ ਦੀ ਇੱਕ ਨ ਮੰਨੀ ਗੱਲ ।
 ਲੈ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੱਥ ਕਹਿਰ ਥੀਂ ਹੋਇਆ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਵੱਲ ।
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਡਰਦਾ ਉਮਰ ਦਾ, ਮੰਨ ਲਿਆ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 ਮਾਲ ਮਤਾ ਸਭ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਕਰੇ ਸਿਪੁਰਦ ਜਵਾਨ ।
 “ਘੋੜੇ ਸਾਡੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਾ ਪੈਦਲ ਕਰ ਘੱਲ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਬੇ-ਫ਼ਾਇਦਾ ਕਿਨੇ ਨ ਸੁਣਨੀ ਗੱਲ ।
 ਤਾਹਰੂ ਗਦੀ ਨਾ ਛੋੜਸਾਂ, ਘੋੜੇ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ।
 ਯਾ ਤੈਨੂੰ ਸੁਣ ਘੋੜਿਆਂ ਮਾਰ ਕਰਾਂ ਕਤਲਾਮ ।”
 ਓੜਕ ਘੋੜੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਿੱਤੇ ਹੋ ਲਾਚਾਰ ।
 ਚੱਲੇ ਪੈਦਲ ਰੋਂਵਦੇ, ਲੁੱਟੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਖਰਚ ਤਲਕ¹ ਭੀ ਪੱਲਿਓਂ ਸਭ ਕੁਝ ਝਾੜ ਲਿਆ ।
 ਲੈ ਕੇ ਮਾਲ ਅਯਾਰ ਮੁੜ ਹਮਜ਼ੇ ਪਾਸ ਗਿਆ ।
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ‘ਕੀਤੋ ਭਲਾ ਨਾ ਮੂਲਾ’²
 ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ ਅਯਾਰ ਨੇ, ‘ਸੁਣ, ਹਮਜ਼ਾ ਮਕਬੂਲ² !
 ਫ਼ੌਜ ਘੱਲੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਸਾਡੇ ਪਕੜਨ ਨੂੰ ।
 ਗਈ ਫ਼ਜ਼ੀਹਤ³ ਪਾਇ ਕੇ ਹੋਕੇ ਹਾਲ ਜ਼ਬੰ⁴ ।
 ਹੁਣ ਕਰਸੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਮਾਲੂਮ ।
 ਇਹ ਸਭ ਇੱਕੋ ਮਰਦ ਨੇ ਕਰ ਘੱਲੇ ਮਹਰੂਮ⁵ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਰਹਿਆ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਸੁਣ ਮੌਜੂ⁶ ਮਕਾਲ⁷ ।
 ਓਧਰ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਖਿਜ਼ਾਂ ਭੀ ਪਹੁਤਾ ਮੰਦੇ ਹਾਲ ।
 ਅੰਦਰ ਕੰਨ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਖਲਕ ਕਰੇਂਦੀ ਗੁੱਲ⁸ ।
 “ਫ਼ੌਜ ਪਿਆਦਾ ਆਂਵਦੀ ਮਾਲੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਕੁਲ⁹ ।
 ਭਾਵੇਂ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਸੁੱਤਾ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ।
 ਮਾਲ ਮਤਾਹ ਲੁਟਾਇਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਿਆ ।”
 ਸੁਣ ਕਹਿੰਦਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ‘ਵਾਹ ! ਬਖ਼ਤਕ ਦੀ ਹੋਸ਼ ।
 ਪੌਸੀ ਏਸ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦਾ ਮੁਲਕਾਂ ਰਾਹ ਖਰੋਸ਼¹⁰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, “ਕੋ ਘੱਲ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਅਜ਼ਮਾ ।
 ਦੇਖ ਲਿਆ ਅਜ਼ਮਾਇਕੇ, ਆਇਆ ਲੀਕ ਲਵਾ ।

*ਬਦਨਾਮੀ, ਅਪਮਾਨ । 1. ਤੱਕ । 2. ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ । 3. ਰੁਸਵਾਈ, ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ।
 4. ਬੁਰੇ ਹਾਲ । 5. ਖ਼ਾਲੀ । 6. ਵਾਜਿਬ, ਠੀਕ । 7. ਬਾਤ ਚੀਤ, ਕਥਨ । 8. ਰੋਲਾ । 9. ਥੱਕੀ-
 ਮਾਂਦੀ । 10. ਜੋਸ਼ ।

ਇਸ ਨੇ ਫੌਜਾਂ ਟੋਰੀਆਂ, ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਬਦਨਾਮ ।
 ਕਹਿੰਦੇ ਲੋਕ ਅਮੀਰ ਨੇ ਲੁੱਟੀ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।”
 ਡਿੱਠਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਵਿੱਚ ਗਜ਼ਬ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਝੁਕਿਆ ਅੱਗੇ ਤਖਤ ਦੇ ਕਰਦਾ ਅਰਜ਼ ਬਿਆਨ ।
 “ਏਹ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਘੱਲਨਾ, ਨਾ ਆਹਾ ਮਤਲੂਬ¹ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾ ਦਿਆਂ ਘੱਲ ਇਕੋ ਮਕਤੂਬ² ।
 ਕੁਰਨਸ਼³ ਤੇਰੀ ਕਰੇਗਾ ਆ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ।
 ਬਾਗੀ ਨਾਹੀਂ ਤੁਸਾਂ ਥੀਂ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਸਵਾਰ ।”
 ਫਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ‘ਜਿਸ ਨੇ ਲੁੱਟੀ ਫੌਜ ।
 ਹੋਸੀ ਲਸ਼ਕਰ ਓਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਸ਼ੋਕਤ⁴ ਔਜ⁵ ।
 ਆਵੇ ਵਿੱਚ ਮਦਾਇਨੇ ਕਰੀਂ ਪਵਾੜਾ ਠੀਕ ।
 ਐਵੇਂ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਲਗਾਵੇਂ ਲੀਕ ।
 ਓਥੇ ਫੌਜਾਂ ਲੁੱਟੀਆਂ ਕਰਕੇ ਹਾਲ ਖੁਆਰ ।
 ਏਥੇ ਆਇਆ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂ ਕਰ ਢਿੱਲ ਗੁਜ਼ਾਰ ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਜਵਾਬ ।
 “ਨਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਲੁੱਟਿਆ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਅਸਬਾਬ ।
 ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵਜ਼ੀਰ ਹੈ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨਾਮ ।
 ਕਰਨੀ ਏਡ ਬਹਾਦੁਰੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਕਾਮ ।”
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਤਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਹਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਜੋ ਜੋ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਕੀਤੇ ਫਿਅਲ⁶ ਕਲਾਮ⁷ ।
 “ਚੋਰੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਸਾਨੂੰ ਆਣ ਪਿਆ ।
 ਮਾਲ ਮਤਾ ਸਭ ਅਸਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ।”
 ਲਾਨਤ ਕਰਦੇ ਹੁਰਮੁਜ਼ੇ ਹਰ ਤਰਫੋਂ ਸਰਦਾਰ ।
 “ਇਕ ਨਕਾਰੇ ਮਰਦ ਥੀਂ ਆਇਓਂ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ।”
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਕਹਿੰਦਾ, “ਆਵਸੀ ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਇਤ ਦਾ⁸ ।
 ਓਸ ਨਕਾਰੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਇਓ ਅਜਮਾ ।
 ਉਹ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਕੱਲਾ ਲੁੱਟ ਲਵੇ ।
 ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਪੜਦੇਵ ਨੂੰ ਹੱਥੀਂ ਜੁੱਟ ਲਵੇ ।
 ਮੈਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਡਿੱਠਾ ਕਦੀ ਨ ਮੂਲ ।
 ਏਸ ਤਰਹ ਦਾ ਆਦਮੀ, ਪਰੀ ਨ ਦੇਵ ਨ ਗ਼ੂਲ⁹ ।”
 ਸੁਣ ਕਹਿੰਦਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, “ਹੈ ਉਹ ਕੇਡ ਬਲਾ ?
 ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਆਣ ਪਵੇ ਤਨਹਾ¹⁰ ।”

1. ਲੋੜ । 2. ਖਤ । 3. ਸਲਾਮੀ । 4. ਤਾਕਤ । 5. ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦੀ, ਬੁਲੰਦ ਪਾਏ ਦੀ । 6. ਕੰਮ । 7. ਵਚਨ । 8. ਤਰਫ, ਵਲ । 9. ਭੂਤ । 10. ਇਕਲਾ ।

ਹੁਰਮੁਜ਼ ਰੋ ਰੋ ਆਖਦਾ, “ਹਮਜ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਸੌ ।
 ਇਕ ਉਮਰ ਨਾ ਹੋਂਵਦਾ, ਜ਼ਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੌ ।”
 ਖੁਆਜਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਕਰੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 “ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾ ਲਓ ਜਿਉਂ ਕਰ ਹੈ ਇਮਕਾਨ¹ ।”
 ਘਰ ਨੂੰ ਰੁਖ਼ਸਤ ਲੈ ਗਿਆ, ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਸਵਾਰ ।
 ਆ ਕਰਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ਦ² ਨੂੰ ਮੱਕੇ ਤਰਫ਼ ਤਿਆਰ । ੧੪ ।

**ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਿਆਵਖ਼ਸ਼ ਨੂੰ ਅਜ਼ਦਹਾ³ ਦੀ ਸ਼ਕਲ
 ਦੇ ਝੰਡੇ ਸਮੇਤ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ।**

ਘਰ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਆਇ ਕੇ ਖੁਆਜਾ ਦਾਨਿਸ਼ ਮੰਦ⁴ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਪਿਸਰ⁵ ਸਿਆਵਖ਼ਸ਼ ਤਾਈਂ, “ਐ ਫ਼ਰਜ਼ਦ⁶ ।
 ਟੁਰ ਜਾ ਤਰਫ਼ ਅਮੀਰ ਦੀ, ਜਾ ਕੇ ਸੱਦ ਲਿਆ ।”
 ਕਹੀਉਸ⁷ “ਫ਼ਰਮਾਂਬਰੀ⁸ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਸਦਾ ।
 ਐਪਰ ਹੈ ਦਿਲ ਚਾਂਹਵਦਾ, ਹੋਵੇ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਜਾਣ ਤਰਫ਼ ਅਮੀਰ ਦੇ ਖ਼ਾਲੀ ਨਾਹੀਂ ਸ਼ਾਨ⁹ ।”
 ਸੁਣ ਖੁਆਜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਂਵਦਾ, “ਐ ਫ਼ਰਜ਼ਦ ਅਜ਼ੀਜ਼¹⁰ ।
 ਤੁਰਫ਼ਾ ਲੈ ਜਾਣਾ ਕੁਝ ਕੁ, ਕੀਤੀ ਖ਼ੁਬ ਤਮੀਜ਼¹¹ ।
 ਕੀਤੀ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ।
 ਕੀ ਕੁਝ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਲਈ ਤੁਹਫ਼ਾ ਕਰਾਂ ਤਿਆਰ ।
 ਦਿਲ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਨਾਲ ਕਿਆਸ¹² ਉਸ ਦਮ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਸਿਰਪਰ ਨਹੀਂ ਅਕਮ¹³ ।
 ਝੰਡਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਇਕ ਬਣਾਇਆ ਖ਼ੁਬ ।
 ਸੀ ਲੰਬਾਈ ਓਸ ਦੀ ਸੱਠ ਗਿਰਾਂ ਮਰਗ਼ੂਬ¹⁴ ।
 ਵਿਚ ਦਹਾਨਾ¹⁵ ਚਾਰ ਸੂ¹⁶ ਜੜੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ।
 ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਜੜੇ ਹਜ਼ਾਰਹਾ ਵਿਚ ਦਹਾਨੀ¹⁷ ਦੇ ।
 ਜੜਿਆ ਅੰਦਰ ਓਸ ਦੇ ਆਹਾ ਟੱਲ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਨੌਂ ਕੋਹਾਂ ਤਕ ਓਸ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਲਿਖਿਆ ਖ਼ਤ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, ਅੱਵਲ ਹਮਦ ਖ਼ੁਦਾ ।
 ਫੇਰ ਦਰੂਦ¹⁸ ਬਲੀਲ¹⁹ ਨੂੰ ਲਖ ਲਖ ਵਾਰ ਸਦਾ ।
 ਤਰਫ਼ੋਂ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਦੇ ਮੱਕੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪਿਆਰਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਬਰਖ਼ੁਰਦਾਰ ।

1. ਸੰਭਵ, ਮੁਮਕਿਨ । 2. ਪੁਤ੍ਰ । 3. ਅਜ਼ਗਰ, ਸੱਪ, ਅਸਰਾਲ । 4. ਅਕਲਮੰਦ, ਬੁੱਧੀਮਾਨ ।
 5. ਪੁਤ੍ਰ । 6. ਬੇਟਾ । 7. ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ । 8. ਤਾਬੇਦਾਰੀ । 9. ਇੱਜ਼ਤ । 10. ਪਿਆਰੇ । 11.
 ਵਿਚਾਰ । 12. ਸਿਆਲ । 13. ਛਤ੍ਰ, ਝੰਡਾ । 14. ਲੋੜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ । 15. ਮੂੰਹ । 16. ਤਰਫ਼,
 ਪਾਸੇ । 17. ਨਾ, ਮੂੰਹ । 18. ਰਹਿਮਤ । 19. ਮਿਤ੍ਰ, ਭਾਵ—ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਨਾਹੀਮ ।

ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਮਕਤੂਬ ਨੂੰ ਦੇਖੀਂ ਐ ਫਰਜ਼ਦ ।
 ਤਰਫ ਮਦਾਇਨ ਆਵਣਾ ਸ਼ਾਦਾਂ¹ ਤੇ ਖੁਰਸੰਦ² ।
 ਤਖਤ ਕਯਾਨੀ³ ਲੁੱਟਿਆ ਜੋ ਤੂੰ ਮਾਰ ਹੁਸ਼ਾਮ⁴ ।
 ਉਹ ਭੀ ਨਾਲ ਲਿਆਵਣਾ ਕਰ ਤਾਜ਼ੀਮ⁵ ਤਮਾਮ ।
 ਆਵੀਂ ਵਿੱਚ ਮਦਾਇਨੇ ਜਾਂ ਲੈ ਫੌਜ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫਤ⁶ ਅਕਲੀਮ⁷ ਦਾ ਆ ਕਰਿਓ ਆਦਾਬ⁸ ।
 ਮੇਰਾ ਹੋਰ ਸਲਾਮ ਹੈ ਨਾਲ ਦੁਆਇ ਫਕਤ⁹ ।
 ਲਇਆ ਇਲਮ ਸਿਆਵਖਸ਼ ਨਾਲ ਗਿਆ ਲੈ ਖਤ ।
 ਮੰਜ਼ਲ ਮੰਜ਼ਲ ਜਾਂਵਦਾ, ਮੱਕੇ ਵੜਿਆ ਜਾ ।
 ਘਾਈ ਖਬਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਗਇਆ ਸਿਧਾ ।
 ਆਂਦਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿਆਵਖਸ਼ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਇਸਤਕਬਾਲ¹⁰ ।
 ਦੋਵੇਂ ਮਿਲਦੇ ਸ਼ਾਦ¹¹ ਹੋ ਬਹੁਤ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ।
 ਰੁੜਦਾ ਖਤ ਸਿਆਵਖਸ਼ ਤੋਂ, ਪੜਦਾ ਆਪ ਅਮੀਰ ।
 ਚੁੰਮ ਸਿਰੇ ਤੇ ਰੱਖਿਆ, ਖੁਆਜੇ ਦੀ ਤਹਰੀਰ¹² ।
 ਝੰਡਾ ਦੇਖ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਹੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਤੌਕ¹³ ਖਿਜ਼ਾਂ ਕਰ ਆਰਜ਼¹⁴ ਬਣੇ ਅਲਮਬਰਦਾਰ¹⁵ ।
 “ਕੂਚ ਕਰੋ ਝਬ ਫੌਜ ਨੂੰ” ਕਹਿੰਦਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੇ ਕੂਚ ਦੀ ਧਰੀ ਨਕਰੇ¹⁶ ਜ਼ਰਬ¹⁷ ।
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਮੁਹਰੇ ਫੌਜ ਦੇ ਉਮਰ ਮਿਆਦੀ ਬਿਨ ਕੁਰਬ ।
 ਪਿਛੇ ਉਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹੇ ਖੜੇ ਭਾਈ ਗਾਲਿਬ ਹਰਬ¹⁸ ।
 ਲੈ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਹੋਂਵਦਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਸਵਾਰ ।
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਲਸਕਰ ਅਰਬ ਦਾ ਜ਼ੇਬਾਂ ਨਕਸ਼¹⁹ ਨਿਗਾਰ²⁰ ।
 ਕਰ ਸ਼ਦਿਆਨੇ²¹ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਮੰਜ਼ਲ ਮੰਜ਼ਲ ਜਾਂਵਦੇ ਪਹੁਤੇ ਇਕਤ ਮਕਾਮ ।
 ਤਰਫ ਮਦਾਇਨ ਜਾਂਵਦੇ ਸੀ ਏਥੋਂ ਦੋ ਰਾਹ ।
 ਸੀ ਇਕ ਬਾਰਾਂ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਰਾਹ ਤਬਾਹ ।
 ਪਰ ਅੰਦਰ ਉਸ ਰਾਹ ਦੇ ਆਹੀ ਸ਼ੇਰ ਜ਼ਿਆਨ²² ।
 ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਤਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕੀਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀਰਾਨ ।
 ਤੇ ਇਹ ਰਸਤਾ ਬੰਦ ਸੀ ਇਤਵਲ ਚਲੇ ਨ ਕੋ ।
 ਭੁੱਲ ਭੁਲਾਵੇ ਜੇ ਚਲੇ, ਸ਼ੇਰੋਂ ਬਚੇ ਨ ਕੋ ।

1. ਪ੍ਰਸੰਨ । 2. ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ । 3. ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਾ ਧਨ । 4. ਹਸ਼ਮਤ, ਦੌਲਤ । 5. ਅਦਬ । 6. ਸੱਤ । 7. ਵਿਲਾਇਤਾਂ । 8. ਸਨਮਾਨ । 9. ਸਿਰਫ, ਬਸ : 10. ਸਵਾਗਤ । 11. ਪ੍ਰਸੰਨ, ਖੁਸ਼ । 12. ਲਿਖਤ । 13. ਪਟਾ । 14. ਉਮੈਦ । 15. ਨੇਜ਼ਾ ਫੜਨ ਵਾਲਾ । 16. ਨਗਾਰੇ ਉਤੇ । 17. ਚੋਟ । 18. ਹਰਬ (ਲੜਾਈ) ਦੇ ਗਾਲਿਬ (ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ) । 19. ਬਣਾਉ ਠਣਾਉ । 20. ਸ਼ਕਲ, ਸੂਰਤ । 21. ਖੁਸ਼ੀਆਂ । 22. ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕ੍ਰੋਧੀ ।

ਇਸ ਰਸਤੇ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਭ ਉਜਾੜ ।
 ਸ਼ੇਰ ਜ਼ਿਆਂ¹ ਖੂੰਖਾਰ² ਨੇ ਲੋਕ ਮੁਕਾਏ ਮਾਰ ।
 ਦੂਜਾ ਚੌਦਾਂ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਆਹਾ ਰਾਹ ਰਵਾਨ ।
 ਉਸ ਰਾਹੇ ਥੀਂ ਜਾਂਵਦੀ ਖਲਕਤ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ।
 ਆਹਾ ਮੁਹਰੀ ਫੌਜ ਦਾ ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਆਨ ਦੁਰਾਹੇ ਓਸ ਨੇ ਅਸਪ ਦਿਤਾ ਖਲਿਹਾਰ ।
 ਸਾਰੇ ਭਾਈ ਓਸ ਦੇ ਚੰਤਾਲੀ ਅਸਵਾਰ ।
 ਆ ਆ ਗਏ ਖਲੋਂ ਵਦੇ ਸਾਰੇ ਵਾਰੋਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਇਆ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਅਯਾਰ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੂੰ ਕਹੇ ਬੁਲੰਦ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਬਹੁਤ ਬੜੇ ਢਿਡ ਵਾਲਿਆਂ, ਕਿਉਂ ਹੈ ਖੜਾ, ਅਲਾ³ ।
 ਰੁਕ ਰਹਿਓਂ ਕਿਉਂ ਚੌਬਰਾ ! ਹਾਲਤ ਆਖ ਸੁਣਾ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੇ ਆਖਿਆ ਨਾਲ ਨਿਦਾ⁴ ।
 “ਚੌਰਾ, ਏਥੋਂ ਰਾਹ ਦੋ ਹੋਂਦੇ ਹੋਨ ਜੁਦਾ ।
 ਹੈ ਇਕ ਰਸਤਾ ਦੂਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹੈ ਨਜ਼ਦੀਕ ।
 ਵਿਚ ਰਸਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੇ ਹੈ ਇਕ ਆਫ਼ਤ ਠੀਕ ।”
 ਪਾਈ ਖਬਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 “ਹੋ ਰਵਾਨ ਯਲਆਦੀਆ, ਜਿਰ ਵਲ⁵ ਸ਼ੇਰ ਜ਼ਿਆਨ ।”
 ਟੁਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਸਾਮੁਣੇ ਵਿੱਚ ਖੁਜ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਟੁਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ।
 ਪੂਰ ਸੱਦਾਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਦੂਰੋਂ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਏਸ ਥਾਂ ਡੇਰਾ ਦਿਆਂ ਉਤਾਰ ।
 ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵਿਚ ਇਮਾਰਤ ਸ਼ੇਰ ।”
 ਏਥੋਂ ਫੌਜ ਉਤਾਰਦਾ ਢਲੀ ਅਰਬ ਦਲੇਰ ।
 ਫ਼ਰਮਾਵੇ, “ਮੈਂ ਉਮਰ ਲੈ ਖੁਦ ਚਲਾਂ ਅਗੇਰ ।
 ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਸ਼ੇਰ ਦਲੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂ ਰਣ ਵਿਚ ਘੇਰ ।”
 ਦੋ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਉਤਾਰ ।
 ਆਣ ਵੜੇ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਆਹਾ ਪਿਆ ਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਸਭੀ ਵੀਰਾਨ⁶ ।
 ਬਹੁਤ ਬੁਲੰਦ ਇਮਾਰਤਾਂ ਖਾਲੀ ਬਾਝ ਇਨਸਾਨ⁷ ।

1. ਗੁਸਲੇ । 2. ਮਾਰੂ । 3. ਬੋਲ । 4. ਉੱਚੀ । ਅਵਾਜ਼ । 5. ਫ਼ੋਧੀ ਸ਼ੇਰ । 6. ਉਜਾੜ । 7.
 ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ।

ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਨੂੰ, ਇਕ ਤਰਫੇ ਤੂੰ ਹੋ १
 ਮੈਂ ਦੂਜੀ ਵਲ ਜਾਵਸਾਂ, ਮਾਰਾਂ ਆਫ਼ਤ ਜੋ ।
 ਜੇ ਤੇਰੀ ਵਲ ਜਾਵਸੀ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਕਰੀ ।
 ਮੈਂ ਖੁਦ ਕਰਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਤੂੰ ਨਾ ਮੂਲ ਡਰੀ २ ।
 ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਹੋ ਫਿਰ ਰਹੇ, ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਇਆ ਸ਼ੇਰ ३ ।
 ਚੱਲੇ ਜਿਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਓਂ ਮਿਲੇ ਉਥਾਈ ४ ਫੇਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਨੂੰ, 'ਨਾਹਰਾ ਕਰਸਾਂ ਸਖਤ ५ ।
 ਤੂੰ ਚੜ੍ਹ ਮੁਹਕਮ २ ਹੋਇਕੇ ਉਮਰ ਕਿਸੇ ਦਰਖਤ ।"
 ਉਮਰ ਗਿਆ ਚੜ੍ਹ ਰੁੱਖ ਤੇ, ਹਮਜ਼ਾ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ६ ।
 ਨਾਹਰਾ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਭੀ ਆਣ ਪਿਆ ਇਕਵਾਰ ७ ।
 ਖਿੰਗੀ ८ ਨਬੀ ਇਸਹਾਕ ਦਾ ਨੱਸਾ ਦਹਿਸ਼ਤ ९ ਖਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੈਦਲ ਹੋਇ ਕੇ ਪਿਆ ਪਿਛਾੜੀ ਆ ।
 ਸ਼ੇਰ ਕਰੇਂਦਾ ਖਿੰਗ ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਫੌਜ ਗਿਆ ।
 ਸ਼ੇਰ ਪਿਆ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ, ਹਮਜ਼ਾ ਮਾਰ ਲਿਆ १ ।
 ਅਪਨੀ ਜਾਨ ਬਚਾਇਕੇ ਘੋੜਾ ਆਇਆ ਨੱਸ २ ।
 ਰੋਵੇ ਲਸ਼ਕਰ ਅਰਬ ਦਾ, ਜ਼ਾਰੀ ५ ਕਰੇ ਬੇਵਸ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਵੇਖ ਸਿਆਵਖਸ਼, "ਰੋਵੋ ਨਾਹੀਂ ਮੂਲ ३ ।
 ਹੋਗੁ ਪਿਆਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ६ ਸ਼ੇਰਿ ਅਰਬ ६ ਮਕਬੂਲ ।"
 ਓਧਰ ਅਰਬੀ ६ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਪਕੜ ਗਿਆ ਲੈ ਚਾ ।
 ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਫੇਰ ਕੇ ਮਾਰੇ ਧਰਤਿ ਉਠਾ ७ ।
 ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪੌਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ੇਰ ਫਨਾਹ ८ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਨੂੰ, "ਇਸ ਦਾ ਚਮੜਾ ਲਾਹ ९ ।"
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਬੈਠ ਉਤਾਰੇ ਖੱਲ १ ।
 ਖੱਲ ਲਿਆਏ ਨਾਲ ਤੇ ਆਏ ਲਸ਼ਕਰ ਵਲ २ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਈ ਸ਼ਾਦ ७ ਸਿਪਾਹ ८ ।
 ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਸਿਆਵਖਸ਼ ਖਲ ਘੱਲੇ ਵੱਲ ਸ਼ਾਹ ३ ।
 ਭਰ ਤੂੜੀ ਥੀਂ ਖੱਲ ਨੂੰ ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਪਾਸ ४ ।
 ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਟੋਰਨ ਨਾਲ ਕਯਾਸ ९ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਾ ਵੜਿਆ ਦਰਬਾਰ १ ।
 ਹਾਲ ਅਹਵਾਲ ਅਮੀਰ ਦਾ ਜਾ ਕੀਤਾ ਇਜ਼ਹਾਰ १० ।

1. ਉਥੇ ਹੀ । 2. ਤਕੜਾ । 3. ਘੋੜਾ । 4. ਡਰ, ਭੈ । 5. ਵਿਰਲਾਪ । 6. ਅਰਬੀ (ਸ਼ੇਰ) ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ । 7. ਖੁਸ਼ੀ । 8. ਫੌਜ । 9. ਸਿਆਣਪ, ਸਮਝ—ਸੂਝ । 10. ਪ੍ਰਗਟ ।

ਖੱਲ ਡਿੱਠੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹੋ ਰਹਿਆ ਚੈਰਾਨ 1
 ‘ਆਹੋ ਏਸੇ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਮੁਲਕ ਕੀਤੇ ਵੀਰਾਨ 1’
 ਸਾਹ ਕਹੇ, ‘ਸੈਂ ਟੋਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰ ॥
 ਮਾਰ ਲਈਆਂ ਇਸ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਕਰ ਗਲਬ¹ ਇਕਬਾਰ ॥
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਇਕ ਹਮਲਿਓਂ ਮਾਰ ਲਿਆ ਤਨਹਾ² ॥
 ਹਮਜ਼ੇ ਜੇਡ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਮਰਦ ਨ ਹੋਸੀ ਕਾ 1’
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ਰਜਮਿਹਰ ਨੇ, ‘ਹਮਜ਼ਾ ਹੈ ਕੁਛ ਚੀਜ਼ ॥
 ਉਸ ਵਿਚ ਸੱਭੇ ਖੂਬੀਆਂ ਸ਼ਾਨ ਕਮਾਲ ਤਮੀਜ਼ ॥
 ਵਾਲੀ³ ਹਫ਼ਤ ਇਕਲੀਮ⁴ ਦਾ ਖ਼ੁਦ ਕਰਦਾ ਤਾਰੀਫ਼ ॥’
 ਸੁਣ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਹਸਦ⁵ ਥੀਂ ਸੱੜ ਪਾਵਨ ਤਕਲੀਫ਼ ॥
 ਫ਼ਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਮੁਬਬਿਲ ਤਾਈਂ ਫੇਰ ॥
 ‘ਲਗਦਾ ਕਿਆ ਅਮੀਰ ਦਾ, ਹੈਂ ਤੂੰ ਮਰਦ ਦਲੇਰ ॥?’
 ਮੁਕਬਿਲ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਕਰ ਆਦਾਬ⁶ ਤਮਾਮ ॥
 ‘ਹਜ਼ਰਤ ! ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹਾਂ ਸੈਂ ਇਕ ਗੁਲਾਮ⁷ ॥’
 ਪਿਛੋਂ ਬੁਜ਼ਰਜਮਿਹਰ ਭੀ ਕਰਦਾ ਅਰਜ਼ ਕਲਾਮ ॥
 ‘ਇਹ ਉਹ ਅਰਬੀ ਰਾਹਿਜ਼ਨ⁸, ਮੁਕਬਿਲ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ॥
 ਰਹਿੰਦੀ ਜਿਸ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਥੀਂ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫੜ ਏਸ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਖ਼ਿਦਮਤਗਾਰ ॥’
 ਮੁਕਬਿਲ ਵਲ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਵੇਖੇ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ॥
 ‘ਇਹ ਪੁਰਕਾਰ⁹ ਜਵਾਨ ਹੈ ਪੂਰਾ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਨ ॥
 ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਬੰਦੀਵਾਨ¹⁰ ?’
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਇਹ ਭੀ ਹਾਲ ਧਿਆਨ ॥
 ‘ਘੜੇ ਉਤੋਂ ਏਸ ਨੂੰ ਸਟਿਆ ਧਰਤਿ ਉਲਾਰ ॥’
 ਮੁਸਲਿਮ ਕੀਤਾ ਪਕੜ ਕੇ, ਰਹਿਆ ਖ਼ਿਦਮਤਗਾਰ ॥’
 ਕੀਤੀ ਬੁਜ਼ਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ॥
 ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਾਨ ਕਮਲ ਨੂੰ ਜਲ ਬਲ ਰਹੇ ਹਰੀਫ਼¹¹ ॥
 ਖ਼ੁਆਜਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਇਸ ਜਿਹਾ ਤੀਰ ਚਲਾਵੇ ਕੌਣ ?
 ਇਸ ਜੇਹਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਮਰਦ ਸਦਾਵੇ ਕੌਣ ?’
 ਸੁਣ ਸੁਣ ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ‘ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਾਤਿਰ¹² ਸ਼ੇਰ ॥
 ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਸਨ ਖੂਬੀਆਂ, ਦਿਸਦਾ ਖ਼ੁਬ ਦਲੇਰ ॥

1. ਦਬਾਉ ॥ 2. ਇਕੱਲਾ ॥ 3. ਮਾਲਿਕ ॥ 4. ਸੱਤਾਂ ਵਿਲਾਇਤਾਂ ਦਾ ॥ 5. ਈਰਖਾ ॥ 6. ਸਨ-
 ॥ 7. ਦਾਸ ॥ 8. ਧਾੜੇਮਾਰ ॥ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ॥ 9. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ॥ 10. ਕੈਦੀ ॥
 ਵਿਰੋਧੀ, ਈਰਖਾ ਵਾਦੀ ॥ 12. ਚਲਕ ॥

ਜਦੋਂ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖੁਦ ਕਰਦਾ ਤਾਰੀਫ਼ ।
ਸੁਣ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਹਸਦ ਥੀਂ ਹੁੰਦੇ ਬਹੁਤ ਖ਼ਫ਼ੀਫ਼¹ ।
ਓੜਕ ਕਹਿੰਦਾ ਉਰਦ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਹਸਦ² ਅਯਾਨ³ ।
“ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਏਸ ਦੀ ਮੂੰਹ ਤੇ ਸਿਫ਼ਤ ਬਿਆਨ ?
ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖੁਦ ਤੀਰ ਦਾ ਯਾਦ ਨ ਆਇਆ ਵੱਲ ।
ਤੀਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਗੁਲਾਮ ਹੈ, ਏਹ ਅਜਾਇਬ ਗੱਲ ।
ਮੁਕਬਿਲ ਦਾ ਕੀ ਕਦਰ ਹੈ ਪਕੜੇ ਹੱਥ ਕਮਾਨ ।
ਤੀਰ ਚਲਾਵੇ ਸਾਮੁਣੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਸੈਦਾਨ ।”
ਮੁਕਬਿਲ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ‘ਨਾ ਹੋ ਏਡ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ।
ਤੀਰ ਚਲਾਈ ਨਾਲ ਆ, ਜੇ ਹੈ ਤੋਲ⁴ ਫ਼ਜ਼ੂਲ⁵ ।
ਸ਼ਾਹ ਕਹੇ, “ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਿਆ ! ਮੁਕਬਿਲ ਸੱਚ ਕਹੇ ।
ਜੇ ਇਸ ਥੀਂ ਵਧ ਜਾਵਸੇਂ ਤਾਹੀਂ ਸ਼ਾਨ ਰਹੇ ।”
ਉਠ ਪੁਕਾਰੇ ਉਰਦ ਜੰਗ, ਲੈ ਕੇ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ।
“ਤਿੰਨ ਸਿਪਰ⁶ ਫ਼ੋਲਾਦ ਦੇ ਰੱਖੋ ਪੇਸ਼⁷ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
ਰੱਖ ਢਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰਦਾ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਫਿਰ ਤੀਰ ।
ਤੀਰ ਵਜੇ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦੇ ਬੈਠ ਦੋਂਹਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰ ।
ਫਿਰ ਮੁਕਬਿਲ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਢਾਲਾਂ ਸੱਤ ਰਖਾ ।
ਤੀਰ ਲੰਘਾਇਆ ਵਿੱਚ ਦੀ ਭੀ ਦੀਵਾਰੇ⁸ ਜਾ ।
ਮੁਕਬਿਲ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਦਿਲਸ਼ਾਦ⁹ ।
ਤੀਰੋਂ ਚੀਰ ਦਿਖਾਇਆ ਸੱਤ ਸਿਪਰ ਫ਼ੋਲਾਦ ।
ਮੁਕਬਿਲ ਤਾਈਂ ਦੇਂਵਦਾ ਸ਼ਾਹ ਆਪਨੀ ਪੰਸ਼ਾਕ ।
ਕਹਿਆ, ‘ਲਿਆਉ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਝਬਦ, ਐ ਚਾਲਾਕ ।”
ਮੁਕਬਿਲ ਗਿਆ ਅਮੀਰ ਵਲ, ਹੋ ਸਲਾਮੀ¹⁰ ਝੱਬ ।
ਆਇਆ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਸੱਬ ।
ਮੁਕਬਿਲ ਤਾਈਂ ਦੇਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਹੋਰ ਇਨਾਮ ।
ਤਰਫ਼ ਅਦਾਇਨ ਜੀਵਦੇ ਅਗਲੀ ਫ਼ਜ਼ਰ¹¹ ਤਮਾਮ ।
ਇਕ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ਕਬੀਰ¹² ।
ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਆਇਆ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
ਸੁਣ ਉਮਰਾ¹³ ਲੈ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਆਇਆ ਇਸਤਕਬਾਲ¹⁴ ।
ਫ਼ੌਜ ਅਮੀਰ ਕਬੀਰ ਦਾ ਵੇਖਣ ਹਾਲ ਅਹਿਵਾਲ ।

1. ਖ਼ਫ਼ਾ, ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ । 2. ਈਰਖਾ । 3. ਪ੍ਰਗਟ । 4. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ । 5. ਬੁਜ਼ੁਰਗੀ ਦੀ । 6. ਢਾਲ
7- ਅੱਗੇ । 8. ਕੰਧ ਵਿੱਚ । 9. ਦਿਲੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ । 10. ਸਲਾਮ (ਨਮਸਤੇ) ਕਰ ਕੇ । 11. ਸਵੇਰ, ਭ
12. ਵੱਡਾ । 13. ਅਮੀਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ । 14. ਸਵਾਗਤ ਲਈ ।

ਡਿੱਠੀ ਅੱਵਲ ਆਂਵਦੀ ਯਲਆਦੀ ਦੀ ਫੌਜ ।
 ਲਸਕਰ ਜ਼ੇਬ¹ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀਆ, ਜ਼ੀਨਤ² ਮਾਰੇ ਮੌਜ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਇਆ ਕੱਦ ।
 ਕਾਮਤ³ ਕਿਲਾ ਵਿਲਾਇਤੀ, ਬੁਰਜ ਸ਼ਿਕਮ⁴ ਬੇਹੱਦ ।
 ਵੇਖ ਕਹੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, 'ਏਹੋ ਹੋਗੁ ਅਮੀਰ ।
 ਵਾਲੀ ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ, ਹਮਜ਼ਾ ਆਲਮਗੀਰ⁵ ।
 ਕਹਿਆ, ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ, "ਸਾਡਾ ਇਹ ਗੁਲਾਮ ।
 ਲਸਕਰ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਦੇ ਇਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਰਵਾਨ⁶ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਹੈ ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਅੰਦਰ ਪੁਰ ਸੱਦਾਦੀਆਂ ਜੋ ਗਾਲਿਬ ਤਲਵਾਰ ।"
 ਤਦ ਨੂੰ ਪਹੁਤਾ ਆਇ ਕੇ ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਖੁਆਜਾ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੂੰ ਕਹੇ ਸਲਾਮ ਪੁਕਾਰ ।
 ਨਾ ਕਹਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਤਾਂਈ ਮੂਲ ਸਲਾਮ ।
 ਤੇ ਨਾ ਲੱਥਾ ਘੋੜਿਓਂ ਕਾਰਣ ਅਦਬ ਕਿਰਾਮ⁷ ।
 ਆ ਘੋੜਾ ਖਲਿਹਾਰ ਦਾ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੱਬ ।
 ਪੁੱਛੇ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਥੀਂ ਸ਼ਾਹ ਹਕੀਕਤ⁸ ਸੱਬ ।
 "ਇਸ ਚੌਬਰ ਨੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਨਾਂਹ ਸਲਾਮ ।
 ਤੇ ਨਾ ਲੱਥਾ ਘੋੜਿਓਂ ਇਹ ਮੁਤਕੱਬਰ⁹ ਖਾਮ¹⁰ ।"
 ਕਹਿਆ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਪਾ ਪਰਦਾ ਵਿਚਕਾਰ ।
 "ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਈ ਦੀਵਾਨਗੀ¹¹, ਬਰਸ ਹੋਏ ਦੋ ਚਾਰ ।"
 ਸੁਣ ਚੁਪ ਹੋਇਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਹੇ ਜ਼ਰੂਰ ।
 "ਭਾਵੇਂ ਹੈ ਦੀਵਾਨਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਸਖਤ ਗਰੂਰ¹² ।"
 ਯਲਆਦੀ ਦੇ ਆਂਵਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀਰ ਤਮਾਮ ।
 ਪੈਦਲ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਆਨ ਸਲਾਮ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸ ਖਲੋ ।
 "ਖਿਦਮਤ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤੂੰ ਭੀ ਪੈਦਲ ਹੋ ।"
 ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਦਬ ਕਰਾਂ ?
 ਬਾਝ ਖੁਦਾਇ ਜਹਾਨ ਦੇ ਹੋਰੋਂ ਨਾਂਹ ਡਰਾਂ ।"
 ਪਿੱਛੋਂ ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਦੀ ਆਈ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹਾਲ ਪੁੱਛੇ ਇਜ਼ਹਾਰ¹³ ।

1. ਖ਼ੂਬ, ਸੋਹਣਾ । 2. ਸਜਧਜ । 3. ਕੱਦ । 4. ਪੋਟ । 5. ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਜਈ । 6. ਚਲਦਾ ਹੈ ।
 7. ਸ਼ਖ਼ਾਵਤ । 8. ਹਾਲ । 9. ਅਭਿਮਾਨੀ । 10. ਕੱਚਾ । 11. ਪਾਗਲਪਨ । 12. ਹੰਕਾਰ । 13.
 ਜ਼ਾਹਿਰ, ਪ੍ਰਗਟ ।

ਦੂਰੋਂ ਹੁੰਦਾ ਪੋਸ਼ ਪੋਸ਼¹, ਹੁੰਦਾ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ‘ ਇਹ ਵਜ਼ੀਰ ਅਮੀਰ ਦਾ ਆਹਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।’
 ਸ਼ਾਹ ਕਹੇ, ‘ਇਹ ਹੋਵਸੀ ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਿਕੋਹ² ।’
 ਹੁਰਮੁਜ਼ ਨੂੰ ਜਿਸ ਲੁੱਟਿਆ ਖੁਆਜੇ ਕਹਿਆ, ‘ਉਹ ।’
 ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹ ।
 ਤੇਰਾਂ ਗਜ਼ ਦਾ ਕੱਦ ਹੈ, ਰੰਗ ਤਮਾਮ ਸਿਆਹ ।
 ਪੈਦਲ ਟੁਰਿਆ ਆਂਵਦਾ ਚਲੇ ਮੁਅੱਲਕ³ ਮਾਰ ।
 ਬਾਜ਼ੀ ਵਾਂਗੁ ਕਬੂਤਰਾਂ ਲਾਵੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਸਿਰ ਤੇ ਉੱਚਾ ਪੰਜ ਗਜ਼ ਟੋਪ ਅਜੀਬ ਬੁਲੰਦ ।
 ਲੁੱਬੜ ਦੀ ਦੁੱਬ ਟੋਪ ਦੇ ਸਿਰੇ ਉਤੇ ਪੈਵੰਦ⁴ ।
 ਕੁੱਲ ਲਿਬਾਸ ਜੋ ਬਦਨ ਤੇ ਆਹਾ ਭੂਰਾ ਲ
 ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਲਾਮ ਹੈ ਰਵਾਂ⁵ ਪਿਆਦੇ ਨਾਲ ।
 ਜ਼ੋਰੀ⁶ ਕੁੱਲ ਲਿਬਾਸ ਤੇ, ਨਾ ਕੋਈ ਅਸਵਾਰ ।
 ਕੱਸੇ ਹੋਏ ਹੱਥ ਵਿਚ, ਪਕੜੇ ਅਸਪ⁷ ਤਿਆਰ ।
 ਵੇਖ ਕਹੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ‘ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਿਉਂ ?
 ਹੱਥੀ ਘੋੜੇ ਪਕੜ ਕੇ ਚਲਣ ਪਿਆਦੇ ਕਿਉਂ ?’
 ਖੁਆਜਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜਾਂ ਪੈਦਲ ਸਰਵਾਰ ।
 ਕੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਇਨਾਂ ਦੀ ਹੋਵਨ ਆਪ ਸਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਸ਼ੋਰ ਦਾ ਜਾਂ ਡਿੱਠਾ ਸਾਮਾਨ ।
 ਹੱਸ ਕਹੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਵਾਹ ਵਾ, ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।’
 ਤਦ ਨੂੰ ਆ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਅਦਬ ਕਰੇ ਅਯਾਰ ।
 ਯਲਆਦੀ ਵਲ ਵੇਖਿਆ, ਅਜੇ ਖੜਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਉਮਰ ਨੇ ਕਹਿਆ ਹੋ ਦਿਲ ਤੰਗ ।
 “ਲਹੂ ਘੋੜੇ ਥੀਂ ਚੋਬਰਾ ! ਯਾਂ ਤੇ ਮਾਰਾਂ ਸੰਗ⁸ ।
 ਖੁਦ ਨਾਹੀਂ ਜੇ ਉੱਤਰੇ ਆਣ ਉਤਾਰਾਂ ਮੈਂ
 ਲਹੂ ਖਾਨੇ ਦੇ ਭਰਤੀਏ ਸ਼ਰਮ ਕਰੀਂ ਕਿਉਂ ਤੈਂ ?
 ਵਾਲੀ⁹ ਹਫ਼ਤ ਇਕਲੀਮ¹⁰ ਦਾ ਵੇਖਾਂ ਧਰਤਿ ਖੜਾ ।
 ਤੂੰ ਬੇਅਦਬ ਸਵਾਰ ਹੈਂ ਤੇ ਬੇਸ਼ਰਮ ਬੜਾ ।’
 ਯਲਆਦੀ ਲਾਚਾਰ ਹੋ ਧਰਤੀ ਲੱਥਾ ਝੱਥ ।
 ਸ਼ਾਹ ਕਰੇ ਹੱਸ, ‘ਉਮਰ ਦਾ ਲਸਕਰ ਤਾਬਿਆ ਸੱਥ ।

1. ਅਲੱਗ ਹੋ ਜਾਓ, ਪਰੇ ਹਟੋ-ਪਰੇ ਹੱਟੋ। 2. ਸ਼ੋਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ । 3. ਮੜਕ ਨਾਲ
 ਹੋਇਆ । 4. ਲੱਗੀ ਹੋਈ । 5. ਚਲਦਾ 6. ਸੁਨਹਿਰੀ । 7. ਘੋੜਾ 8. ਪੱਥਰ । 9. ਮਾਰ
 ਸ਼ਾਹ । 10. ਸੱਤਾਂ ਵਿਲਾਇਤਾਂ ਦਾ ।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਭੂਤਨਿਆਂ ਦਾ ਹਾਨ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਫਰਮਾਨ ।”
 ਫੇਰ ਅਲਮ¹ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਲਸਕਰ ਵਾਂਗੁ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਆ ਹੋਇਆ ਇਜ਼ਹਾਰ² ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਇਆ ਵਾਹਵਾ ਹੁਸਨ³ ਜਮਾਲ⁴ ।
 ਚਿਹਰਾ⁵ ਖੂਬ ਫੱਰਾਖ⁶ ਤੇ ਰੰਗ ਅਜਾਇਬ ਲਾਲ ।
 ਬਦਨ ਦੱਸ ਕੇ ਜਾਮਿਉਂ, ਨੂਰੋ ਨੂਰ ਮਾਖੂਰ⁷ ।
 ਸੋਹਣਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਵਾਂਗੂ ਹੂਰ ।
 ਸੂਰਤ ਹੈਬਤ ਨਾਕ⁸ ਤੇ ਆਇਆ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਨ ।
 ਖੂਬ ਅਲਮ⁹ ਪੁਰ ਮੋਤੀਆਂ ਝੁੱਲੇ ਸਿਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਭਾਈ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਆਵਨ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰ ।
 ਚੰਦੋਂ ਰੋਸ਼ਨ ਸੂਰਤਾਂ ਕੁੱਵਤ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ।
 ਅਬੂ, ਤਾਲਿਬ ਅੱਬਾਸ ਤੇ ਹਾਰਿਸ, ਕਸ਼ਪ ਜਵਾਨ ।
 ਚਾਰੋਂ ਵੀਰ¹⁰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਆਵਨ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਟੁਰਿਆ ਆਂਵਦਾ, ਖਿੰਗ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰ ।
 ਚੱਲੇ ਚਾਲ ਸੁਹਾਵਣੀ, ਘੋੜਾ ਖੂਬ ਰਫਤਾਰ¹¹ ।
 ਸੂਰਤ ਵੇਖ ਅਮੀਰ ਦੀ ਦੰਗ ਰਹਿਆ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਨਕਸ਼¹² ਮੁਨੱਵਰ¹³ ਅਰਬ ਤੇ ਜਾਨ ਜਿਗਰ ਕੁਰਬਾਨ ।
 ਡਿੱਠਾ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਪੈਦਲ ਹੋ ਹਟਾਂਵਦਾ, ਸਿਰੋਂ ਅਲਮ¹⁴ ਮਰਦਾਨ¹⁵ ।
 ਤੇ ਟੁਰਿਆ ਵਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪੈਰ ਪਿਆਦਾ ਝੱਬ ।
 ਖਿਦਮਤਗਾਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਦੂਰ ਹਟਾਏ ਸੱਬ ।
 ਸ਼ਾਹ ਪੁੱਛੇ, ‘ਕਿਉਂ ਆਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਤਿਨਹਾ¹⁶ ਚੱਲ ?
 ਝੰਡਾ ਲੈ ਖੁਦ ਚੱਲਿਆ, ਕਿਉਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ?’
 ਖੁਆਜਾ ਕਹੇ, ‘ਜੁ ਮਾਰਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਨੇ ਹੁਸਾਮ ।
 ਤੇ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਲੁੱਟਿਆ ਉਸ ਦਾ ਮਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਇਹ ਭੀ ਝੰਡਾ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਆਂਦੋਸੁ ਹੱਥੀਂ ਚਾ ।
 ਹੁਣ ਇਹ ਸਿਰ ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਦੇਸੀ ਆਣ ਝੁਲਾ ।
 ਤਖਤ ਕਯਾਨੀ ਆਵਸੀ ਭੀ ਅੱਜ ਵਿਚ ਹਜੂਰ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਮਸਰੂਰ¹⁷ ।

1. ਲੋਕਾਂ ਦਾ । 2. ਪ੍ਰਗਟ । 3. ਖੂਬਸੂਰਤੀ 4. ਰੂਪ । 5. ਮੱਥਾ । 6. ਦੌੜਾ । 7. ਭਰਪੂਰ
 ਹੋਇਆ । 8. ਫ਼ਰਾਉਣੀ, ਭਿਆਨਕ । 9. ਝੰਡੇ ਨਿਸ਼ਾਨ । 10. ਭਾਈ । 11. ਚੰਗੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ ।
 12. ਸ਼ਕਲ । 13. ਰੋਸ਼ਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ । 14. ਝੰਡਾ, 15. ਮਰਦ । 16. ਇਕੱਲਾ । 17. ਮਸਤ ।

ਬੰਦੇ¹ ਨੂੰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਤੁਰਤ ਕਰੇ ਫਰਮਾਨ ।
 “ਹੁੱਥੋ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਤੂੰ ਜਾ ਪਕੜ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਚਾ ਸਿਰੇ ਤੇ ਪਕੜ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਚਾ ।
 ਭੀ ਪੈਦਲ ਹੋ ਜਾਂਵਦਾ ਖੁਦ ਹਮਜ਼ਾ ਵਲ ਸ਼ਾਹ
 ਤਦ ਨੂੰ ਆਨ ਅਮੀਰ ਭੀ ਕਰਦਾ ਤਸਲੀਮਾਤ² ।
 ਸੀਨੇ ਲਾਇਆ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਮਜ਼ਾ ਆਲੀ ਜ਼ਾਤ³ ।
 ਫੜ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਅਮੀਰ ਤੇ ਸ਼ਫਕਤ ਕਰੇ⁴ ਅਯਾਨ⁵
 ਇਹ ਭੀ ਝੰਡਾ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਚੱਲੇ ਤਰਫ ਮਦਾਇਨੇ, ਰਲ ਮਿਲ ਆਲੀ ਜਾਹ⁶ ।
 ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਟੋਰਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਸ਼ਾਹ ।
 ਘੋੜੇ ਤਰਫ ਅਮੀਰ ਦੀ ਕਰਦਾ ਸ਼ਾਹ ਨਿਗਾਹ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਅਸਪ ਅਮੀਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਦਿਲ ਖੁਹ⁷ ।
 ਆਹਾ ਕਾਰੂੰ ਦੇਵ ਬੰਦ ਸੁਲਤਾਨੀ ਕੋਤਵਾਲ ।
 ਘੋੜਾ ਉਸਦਾ ਸੱਬ ਥੀਂ ਚੰਗਾ ਅੰਦਰ ਚਾਲ ।
 ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਉਸ ਥੀਂ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰ ।
 ਕਾਰਨ ਉਜ਼ਰ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਆਹਾ ਸੌ ਸੌ ਵਾਰ ।
 ਸਿਫਤ ਸੁਣੀ ਜਾਂ ਖਿੰਗ ਦੀ ਕਾਰਨ ਨੇ ਬੇਹੱਦ ।
 ਕਹੇ ਹਸਦ⁸ ਥੀਂ, “ਖਿੰਗ ਸੀ ਮੇਰਾ ਘੋੜਾ ਵੱਧ ।”
 ਫਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ‘ਲਾਫ⁹ ਨ ਮੂਲ ਅਲਾ¹⁰ ।
 ਕਾਰਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ, ਵੇਖ ਲਓ ਅਜ਼ਾਮਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਮੇਰੇ ਅਸਪ ਥੀਂ ਵੇਖੇ ਅਸਪ ਦੌੜਾ ।’
 ਇਹ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਖਬਰ ਸੁਣਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਸ਼ਰਤ ਜੇ ਕਾਰਨ ਬੰਨ੍ਹੇਗਾ ।
 ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਅਸਪ ਥੀਂ ਵੇਖਾਂ ਖਿੰਗ ਦੌੜਾ ।’
 ਕਰਨ ਕਹੇ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, ‘ਭੀ ਕੀ ਸ਼ਰਤ ਬਤਾ ।’
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਅਸਪ ਦੀ ਹੋਈ ਸ਼ਰਤ ਬਕਾ¹¹ ।
 ਅਸਪ ਬਰਾਬਰ ਛੱਡੀਏ ਜਿਹੜਾ ਅੱਗੇ ਹੋ ।
 ਉਹ ਦੂਜੇ ਦਾ ਅਸਪ ਭੀ ਲੈ ਲੇਵੇਗਾ ਸੌ ।’
 ਕਾਰਨ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਖਬਰ ਕੀ, ਜੇ ਕਰਸੇਂ ਇਨਕਾਰ ।
 ਘੋੜਾ ਦੇਵੇਂ ਮੂਲ ਨਾ, ਜਾਂ ਤੂੰ ਜਾਵੇਂ ਹਾਰ ।’

1. ਨੌਕਰ । 2. ਅਦਬ ਅਦਾਬ । 3. ਵੱਡੇ ਰੁਤਬੇ ਵਾਲਾ । 4. ਕ੍ਰਿਪਾ । 5. ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰ
 6. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ । 7. ਮਨ ਭਾਓਂਦਾ । 8. ਈਰਖਾ । 9. ਗੱਪ । 10. ਬੋਲ । 11. ਪੱਕੀ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਕਹਿਆ, 'ਦੇਵਦੇ ਬਾਜ਼ੇ ਸ਼ਰਤ ਤੇ ਜਾਨ !
 ਘੋੜਾ ਕੇਡਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਐ ਕਾਰਨ ਨਾਦਾਨ ।'
 ਸ਼ਰਤ ਜਦੋਂ ਇਹ ਹੋ ਗਈ, ਸਾਫ਼ ਕਰਾਇਆ ਰਾਹ ।
 ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਹੋ ਗਈ ਦੋਵੇਂ ਤਰਫ਼ ਸਿਪਾਹ¹ ।
 ਛੱਡਨ ਅਸਪ ਬਰਾਬਰੋਂ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ।
 ਖਿੰਗ ਨਦੀ ਇਸਹਾਕ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਵਾਂਗੁ ਤੀਰ ।
 ਕਾਰਨ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਵਾਂਗੁ ਹਵਾ ।
 ਨਜ਼ਰੋਂ ਗਾਇਬ² ਹੋ ਗਿਆ, ਇਕ ਪਲ ਅੰਦਰ ਜਾ ।
 ਤੇ ਕਾਰਨ ਦਿਉਬੰਦ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮਿਲਿਆ ਵਿਚ ਰਾਹ ।
 ਬਾਜ਼ੀ ਲਈ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਤਬਾਹ ।
 ਫੜ ਲਤੋਂ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕਾਰਨ ਲਇਆ ਉਤਾਰ ।
 ਘੋੜਾ ਹੇਠੋਂ ਕੱਢਿਆ ਕਰਕੇ ਹਾਲ ਖੁਆਰ ।
 ਇਹ ਘੋੜਾ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਤੇ ਕਾਰਨ ਦਿਲਗੀਰ ।
 ਵੇਖ ਉਮਰਾਉ³ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਭੁਜਦੇ ਵਾਂਗੁ ਕਬਾਬ ।
 ਬਾਜ਼ੇ ਵੇਖ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਅਸਹਾਬ⁴ ।
 ਆਨ ਵੜੇ ਵਿਚ ਬਾਰਗਾਹ ਸਾਰੇ ਸਣੇ ਅਮੀਰ ।
 ਖੁਆਜਾ ਥੀਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹੋਰ ਪੁੱਛੇ ਤਦਬੀਰ ।
 "ਮਿਲਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਫਜ਼ਲ⁵ ਖੁਦਾ ।
 ਕਰੀਏ ਇਸ ਦੇ ਬਹਿਣ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਕਾਨ ਅਤਾ⁶ ?"
 ਆਹਾ ਗਸਤਮ ਪਹਿਲਵਾਂ ਲਸ਼ਕਰ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ।
 ਉਹ ਗਇਆ ਸੀ ਚੀਨ ਨੂੰ ਖਾਕਾ⁷ ਦੀ ਪੈਕਾਰ⁸ ।
 ਸ਼ਾਮ ਨਰੀਮਾ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਸਬ ਥੀਂ ਜਾਇ⁹ ਬੁਲੰਦ ।
 ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਹੋਵਦਾ ਗਸਤਮ ਨਾਫਰ¹⁰ ਕੰਦ¹¹ ।
 ਗਸਤਮ ਪਿੱਛੇ ਪਈ ਸੀ ਹੁਣ ਉਹ ਖਾਲੀ ਜਾ ।
 ਖੁਆਜਾ ਕਹੇ, 'ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਏਹੋ ਕਰੋ ਅਤਾ ।'
 ਖੁਆਜੇ ਦੀ ਤਬਦੀਰ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਇਆ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਸ਼ਾਮ ਨਰੀਮਾਂ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਲਿਆ ਮਕਾਨ ।
 ਬੈਠੇ ਉੱਪਰ ਕੁਰਸੀਆਂ ਹਰ ਰੁਤਬੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਸਾਰਿਆਂ ਆਹਾ ਬੁਜ਼ੁਰਗਵਾਰ ।
 ਫਿਰ ਖਾਨੇ ਮੰਗਵਾਂਵਦੇ ਬਾਦ ਤਮਾਮ ਕਲਾਮ ।
 ਫਰਸ਼ ਵਿਛੇ ਜ਼ਰਬਫਤ¹² ਦੇ ਜ਼ੀਨਤਦਾਰ¹³ ਤਮਾਮ ।

1. ਫੌਜ । 2. ਉਹਲੇ । 3. ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ । 4. ਦੋਸਤ, ਮਿਤ੍ਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ।
 5. ਮਿਹਰਬਾਨੀ । 6. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । 7. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚੀਨ ਦੀ ਪਦਵੀ । 8. ਲੜਾਈ । 9. ਜਰੂਾ, ਥਾਂ ।
 10. ਹਾਕਿਮ । 11. ਸ਼ੁੱਧ, ਭਾਵ—ਚੰਗਾ । 12. ਚਾਂਦੀ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜਾ । 13.
 ਸੋਭਾ ਵਾਲੇ ।

ਚੀਨੀ ਤਾਸ¹ ਜੁਮੱਰਦੀਨ² ਬਲੋਰੀ ਕੁਲ ਖਵਾਨ³ ।
 ਜੁਰ⁴ ਨੁਕਰੋਈਆ⁵ ਸਹਨਕਾ⁶, ਖਾਦਿਮ⁷ ਧਰਦੇ ਆਨ ।
 ਚਮਚੇ ਸਬ ਅਕੀਕ⁸ ਦੇ, ਰੰਗ ਬਰੰਗ ਤੁਆਮ⁹ ।
 ਹੈਰਤ¹⁰ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਅਰਬੀ ਵੇਖ ਤਮਾਮ ।
 ਕਦੇ ਉਮਰ ਭਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਂ ਡਿੱਠੀ ਇਹ ਸ਼ਾਨ ।
 ਧਰਿਆ ਅੱਗੇ ਅਰਬੀਆਂ ਏਹ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ।
 ਧਰੇ ਅਗਾੜੀ ਖਵਾਨਚੇ¹¹ ਖਾਵਨ ਸੱਬ ਤੁਆਮ ।
 ਅੱਗੇ ਸੁਣਿਆ ਕਦੇ ਨਾ ਇਸ ਲੱਜਤ ਦਾ ਨਾਮ ।
 ਥਾਲ ਚੁਰਾ ਜੁਮੱਰਦੀਨ, ਜੁਰੀ ਸਰਨਕ ਹੋਰ ।
 ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਵਿਚ ਤੋਬਰੇ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ਵਲ ਵੇਖੇ ਖਵਾਂ ਸਾਲਾਰ¹² ।
 “ਕਰੋ ਨ ਚੋਰੀ ਅਰਬੀਓ, “ਕਹੇ ਬੁਲੰਦ ਪਕਾਰ ।
 ਸੁਣ ਹੱਸਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕਹੇ ਬੁਲੰਦ ਜਵਾਬ ।
 “ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਮੈਂ ਅਰਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਬ ਅਸਬਾਬ ।”
 ਲਸਕਰ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਇਹ ਸਬ ਤਾਸ ਤੁਆਮ¹³ ।
 ਚੁੱਕ ਗਏ ਲੈ ਸ਼ਾਦ¹⁴ ਹੋ ਅਪਨੇ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮ ।
 ਓਵੇਂ ਦੂਜੇ ਰੋਜ਼ ਭੀ ਕਰੇ ਜੁਯਾਫਤ¹⁵ ਸ਼ਾਹ ।
 ਅੱਗੇ ਵਾਂਗੁ ਉਠਾਇਕੇ ਭਾਂਡੇ¹⁶ ਖੜੇ ਸਿਪਾਹ ।
 ਦਿਨ ਤੀਜੇ ਭੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਇਆ ਹੁਕਮ ਸਦਾਰ¹⁷ ।
 ਅਰਬੀ ਥੱਕੇ ਢੋਂਵਦੇ, ਹੋਏ ਦੌਲਤਦਾਰ¹⁸ ।
 ਦਿਨ ਚਾਲ੍ਹੀ ਵਿਚ ਜਸਨ¹⁹ ਦੇ ਦੇਵੇ ਸ਼ਾਹ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਖਿਦਮਤ ਅਰਬੀ ਫੌਜ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਤੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਹਮਖਵਾਨ²⁰ ।
 ਸੜਨ ਹਸੂਦ²¹ ਅਮੀਰ ਦੇ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਵਿਚ ਜਾਨ ॥ ੧੫ ॥
 ਖਾਕਾਨ ਚੀਨ ਦੀ ਮੁਹਿਮ ਤੋਂ ਕਬਾਦ ਅਤੇ ਗਸਤਮ
 ਦਾ ਆਉਣਾ ਤੇ ਬਹਿਰਾਮ ਖਾਕਾਨ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ
 ਗੁਜ਼ਰੇ ਕਿਤਨੇ ਰੋਜ਼ ਜਾਂ ਹੋਈ ਖਬਰ ਤਮਾਮ ।
 ਗਸਤਮ ਅਤੇ ਕਬਾਦ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹ ਆਂਦਾ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਆਹਾ ਪਿੱਛੇ ਆਂਵਦਾ ਸੀ ਗਸਤਮ ਬਦ ਜ਼ਾਦ²² ।
 ਅੱਗੇ ਬੇਟਾ ਆਪਣੀ ਦਿੱਤੁਸ਼ ਟੋਰ ਕਬਾਦ ।

1. ਪਿਆਲੇ, ਕੱਪ (Cup) । 2. ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ਦੇ, ਜੁਮੱਰਦੀ । 3. ਦਸਤਰ ਖਵਾਨ । 4. ਸੁਨਹਿਰੀ
 5. ਰੁਪਹਿਰੀ । 6. ਥਾਲੀਆਂ । 7. ਸੇਵਾਦਾਰ । 8. ਇੱਕ ਸੁੱਚਾ ਪੱਕਰ । 9. ਭੋਜਨ । 10. ਹੈਰਾਨ
 11. ਖਾਣੇ ਦੀਆਂ ਰਕੇਬੀਆਂ । 12. ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ । 13. ਖਾਣੇ ਦੇ ਪਿਆਲੇ । 14. ਪ੍ਰਸੰਨ
 ਖੁਸ਼ । 15. ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ । 16. ਲੈ ਜਾਵੇ । 17. ਉੱਪਰਲਾ । 18. ਧਨੀ । 19. ਉਤਸਵ । 20.
 ਹਮ-ਨਿਵਾਲਾ, ਹਮ-ਪਿਆਲਾ, ਭਾਵ—ਇਕੋ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਸਨ । 21. ਵਿਰੋਧੀ । 22. ਬਦ
 ਤੁਖਮ ।

ਜਦੋਂ ਕਬਾਦ ਮਦਾਇਨੋਂ ਚੁੱਕਾ ਆਨ ਕਰੀਬ ।
ਕਹਿੰਦਾ ਸ਼ਾਹ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, 'ਟੁਰ ਜਾ ਝੱਬ ਹਰੀਬ' ।
ਲੈ ਆ ਸ਼ੇਰ ਕਬਾਦ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਇਸਤਕਬਾਲ² ।
ਹੁਕਮੋਂ ਹਮਜ਼ਾ ਫੌਜ ਲੈ ਉਠ ਟੁਰਿਆ ਫਿਲਹਾਲ³ ।
ਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਜਮਾ ਹੋ ਤੇ ਬਖਤਕ ਬਦਜ਼ਾਦ ।
ਚੋਰੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਆਏ ਪਾਸ ਸਬਾਦ ।
ਉਹ ਜਾ ਮਿਲੇ ਕਬਾਦ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਰਾਹ ਹਰਾਮ ।
ਤਾਜ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਲਾਹ ਕੇ ਮਾਰਨ ਧਰਤਿ ਤਮਾਮ ।
ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, 'ਸਬ ਅਸਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੋਈ ਬਰਬਾਦ ।
ਹੁਣ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਜਾਗੀ ਹੈ ਬੇਦਾਦ⁴ ।
ਆਜਿਜ਼ ਮੁਫਲਿਸ⁵ ਮਰਦ ਹੈ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਨਾਮ ।
ਹੋਇਆ ਉੱਪਰ ਅਫਸਰਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਤਮਾਮ ।
ਅਕਲ ਡੁੱਬੀ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਸਾਰੇ ਹਨ ਹੈਰਾਨ ।
ਕੀਤੀ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ਦੀ ਸਬ ਥੀਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ।
ਕੁਰਸੀ ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਦੀ ਕੀਤੀ ਓਸ ਅਤਾ⁶ ।
ਅਸਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਆਬਰੂ ਛੱਡੀ ਖਾਕ ਹੁਲਾ ।
ਅਸਾਂ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਥੀਂ ਉਜ ਦੇ ਪੈਰ ਬੁਲੰਦ ।
ਕੀਤਾ ਸਰਵਰ⁷ ਅਸਾਂ ਤੇ ਅਰਬੀ ਦਾ ਫਰਜੰਦ⁸ ।
ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੋਵਨ ਖਿਦਮਤਾਂ, ਤੇ ਤਾਰੀਫ ਹਜ਼ਾਰ ।
ਸਭਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਓਸਦਾ ਹੈ ਅਜ ਗਰਮ ਬਾਜ਼ਾਰ ।
ਤੇ ਅਰਬੀ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਗਿਆ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਬ ।
ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਉਹ ਆ ਗਿਆ ਝਾੜ ਬਹਾਏ ਸੱਬ ।"
ਸੁਣ ਬਖਤਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਲ ਕਬਾਦ ਜਵਾਨ ।
"ਕਹਿ ਬਖਤਕ ! ਕੁਝ ਓਸ ਦਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ।
ਕੀ ਖ਼ੂਬੀ ਵਿਚ ਓਸ ਦੇ ਜ਼ਾਹਿਰ ਦੱਸ ਅਯਾਨ⁹ ।
ਵਾਲੀ¹⁰ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ¹¹ ਥੀਂ ਕਿਉਂ ਕਰ ਮਿਲਿਆ ਆਨ ?"
ਬਖਤਕ ਹਾਲ ਸੁਣਾਵਦਾ, ਸੁਣ, ਐ ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ¹² ।
ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਅਰਬ¹³ ਦਾ, ਹੈ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਜੰਦ ।
ਸੂਰਤ ਸੋਹਣੀ ਓਸ ਦੀ ਵਾਂਗੂ ਚੰਦ ਤਮਾਮ ।
ਅੰਦਰ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਹੋਇਆ ਸੂਹਰਾ ਆਮ¹⁴ ।

1. ਪਿਆਰਾ, ਮਿਤ੍ਰ ਜਾਂ ਦੋਸਤ । 2. ਸਵਾਗਤ, ਆਉ-ਭਗਤ । 3. ਉਸੇ ਵਕਤ, ਭੁਰਤ । 4. ਬੇ-
ਇਨਸਾਫੀ । 5. ਗ਼ਰੀਬ । 6. ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ । 7. ਸਰਦਾਰ । 8. ਪੁਤ੍ਰ, ਬੇਟਾ । 9. ਪ੍ਰਗਟ । 10.
ਮਾਲਿਕ । 11. ਹਫਤ (ਸੱਤ) ਇਕਲੀਮ (ਵਿਲਾਇਤਾਂ) ਦਾ ਵਾਲੀ (ਮਾਲਿਕ), ਅਰਥਾਤ-ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ।
12. ਅਕਲ ਵਾਲੇ । 13. ਅਰਬ ਨਿਵਾਸੀ । 14. ਮਸ਼ਹੂਰ ।

ਖਿੰਗ ਨਬੀ ਇਸਹਾਕ ਦਾ ਪਕੜ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ।
 ਬਹੁਤ ਖਜ਼ਾਨੇ ਮਾਲ ਦੇ ਬਾਗ਼ੋਂ ਖੜੇ¹ ਲਦਾ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਰਾਹਜ਼ਨ² ਕੀਤਾ ਪਕੜ ਗੁਲਾਮ ।
 ਮੰਦਜ਼ ਬਕਨੀ ਲੁੱਟਿਆ, ਮਾਰ ਲਿਆ ਹੁੱਸਾਮ ।
 ਪੁਰ ਸੱਦਾਦੀ ਦੌੜ ਕਰ ਪਕੜੇ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚ ਖਿਦਮਤੇ ਸ਼ਾਦ³ ਕਰਨ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ।
 ਜਿਸ ਆਫ਼ਤ ਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਮਲਕ⁴ ਕੀਤੇ ਸੀ ਦੂਰ ।
 ਤਰਫ਼ ਮਦਾਇਨ ਆਂਵਦੇ ਉਹ ਭੀ ਕੀਤੇ ਚੂਰ ।”
 ਕਹੇ ਕਬਾਦ ਅਹਿਵਾਲ ਸੁਣ, ‘ਜਿਸ ਦੇ ਐਸੇ ਕਾਮ ।
 ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਨ ਹੋਵਸੀ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਨਾਮ ।
 ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਬਖ਼ਤਕਾ ! ਹਮਜ਼ਾ ਫ਼ਰੁੱਖ ਫ਼ਾਲ⁵ ।”
 ਬਖ਼ਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਇਆ ਇਸਤਕਬਾਲ⁶ ।”
 ਕਹੇ ਕਬਾਦ ਜੋ, ‘ਜੇ ਮਿਲਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚ ਰਾਹ ।
 ਮੇਰਾ ਹੋਗੁ ਮੁਕਾਬਲਾ ਉਸ ਥੀਂ ਖ਼ਾਹਮਖ਼ਾਹ⁷ ।
 ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਉਸ ਦੀ ਐਵੇਂ ਜਾਸੀ ਜਾਨ ।
 ਮੈਂ ਪਰ ਕਹਿਰ ਕਮਾਵਸੀ ਏਸ ਗਲੋਂ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਉਹ ਸ਼ਾਹ ਦੇ, ਕੀਤਾ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ।
 ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਵਲ ਜਾਵਣਾ ਮੈਨੂੰ ਨਾਂਹ ਪਸੰਦ ।”
 ਦੂਜੇ ਰਾਹ ਕਬਾਦ ਮੁੜ ਆ ਵੜਿਆ ਦਰਬਾਰ ।
 ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਆਇ ਕੇ ਤਖ਼ਤ ਅੱਗੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਬੈਠਾ ਕੁਰਸੀ ਆਪਣੀ ਜਾਂ ਪਾਇਆ ਅਰਸ਼ਾਦ⁸ ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਹੈਰਾਂ⁹ ਤੇ ਨਾਸ਼ਾਦ¹⁰ ।
 ਜਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਲਾਂਭੇ¹¹ ਗਿਆ ਕਬਾਦ ।
 ਮੁੜ ਕੇ ਵਲ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਆਇਆ ਆਲੀਜ਼ਾਦ¹² ।
 ਮੁੜ ਥਾਵੇਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਹਮਜ਼ਾ ਬੈਠਾ ਆ ।
 ਬਹੁਤ ਬੁਲੰਦ ਕਬਾਦ ਥੀਂ ਸ਼ੇਰਿ ਅਰਬ ਦੀ ਜਾ¹³ ।
 ਉਪਰ ਕੁਰਸੀ ਸਾਮ ਦੀ ਬੈਠਾ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ।
 ਜਲ ਬਲ ਜਾਣ ਕਬਾਦੀਏ ਗ਼ਮ ਵਿਚ ਸਹੇ ਅਸੀਰ¹⁴ ।
 ਪਰ ਕੁਝ ਬੋਲ ਨ ਸੱਕਿਆ ਗਇਆ ਵਿਚੇ ਵਿਚ ਖਾ ।
 ਹਾਲ ਲੜਾਈ ਚੀਨ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੱਬ ਸੁਣਾ ।

1. ਲਏ । 2. ਧਾੜਵੀ । 3. ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ । 4. ਬਾਦਸ਼ਾਹ । 5. ਖੁਸ਼-ਕਿਸਮਤ । 6. ਸ
 (Reception) ਵਾਸਤੇ । 7. ਮੱਲੋ ਜ਼ੋਰੀ । 8. ਹੁਕਮ । 9. ਹੈਰਾਨ । 10. ਨਾ ਖੁਸ਼ । 11. ਇਕ
 12. ਉੱਚੀ ਫੁਲ ਦਾ । 13. ਥਾਂ । 14. ਕੈਦੀ ।

ਜਾਂ ਸੁਣਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਫਤਹਿ ਗਇਆ ਹੋ ਚੀਨ ।
 ਗਸਤਮ ਅਤੇ ਕਬਾਦ ਨੇ ਮਾਟੀ ਓ ਜਿਮੀਨ¹ ।
 ਬੰਨ੍ਹ ਆਂਦਾ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਗਲਬਾ² ਪਾ ।
 ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਸ਼ਾਦ³ ਹੋਏ ਉਮਰਾ⁴ ।
 ਜਸ਼ਨ ਕਰੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਹਾਜ਼ਿਰ ਕਰਨ ਤੁਆਮ ।
 ਰੱਜ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਵਦੇ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀ ਤਮਾਮ ।
 ਅੰਦਰ ਨਸ਼ੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਹੋਇਆ ਮਸਤ ਕਬਾਦ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਆਖਦਾ, ਤੂੰ ਸੁਣ, ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ⁵ ।
 ਤੂੰ ਮੁਫਲਿਸ⁶ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈਂ ਤੇਰੀ ਕਿਆ ਮਜ਼ਾਲ ।
 ਕੁਰਸੀ ਸਾਡੇ ਬਾਪ ਦੀ ਬੈਠੇਂ ਆਪ ਸੰਭਾਲ ।
 ਸ਼ੀਰ⁷ ਸੁਤਰ⁸ ਥੀਂ ਪਰਵਰਿਸ਼⁹ ਜੰਗਲ ਪਾਈ ਤੈਂ ।
 ਨਾ ਹੱਕ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ਦੇ ਧੁੰਮ ਰਚਾਈ ਤੈਂ ।
 ਕਿਸ ਲਾਇਕ ਹੈ ਅਰਬੀਆ ! ਕਦਰ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ।
 ਕੁਰਸੀ ਮਿਲੀ ਨ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਨਰੀਮਾਂ ਦੀ ।
 ਬਾਪ ਮੇਰੇ ਦੇ ਥਾਓਂ ਥੀਂ ਜਲਦੀ ਨੀਚੇ ਆ ।
 ਯਾ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਧਰਤਿ ਧਸਾ ।
 ਲਹਿ ਕੁਰਸੀ ਥੀਂ ਹੇਠ ਹੋ, ਪਿਆ ਪੁਕਾਰਾਂ ਮੈਂ ।
 ਉਤਰਨਾ ਜੇ ਨਹੀਂ ਤੂੰ, ਆਨ ਉਤਾਰਾਂ ਮੈਂ ।
 ਫੇਰ¹⁰ ਕਬਾਦ ਜਵਾਨ ਦੀ ਖਬਰ ਨ ਪਾਈ ਤੈਂ ।
 ਆਣ ਉਤਾਰਾਂ ਕੁਰਸੀਓਂ ਜੇ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈਂ ।”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, ਰੱਖ ਸੰਭਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ।
 ਮਾਲਿਕ ਹੈ ਹਰ ਥਾਉਂ ਦਾ ਖੁਦ ਮਾਲਿਕ ਸੁਬਹਾਨ¹¹ ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਖੁਦ ਕਰੇ ਰੁਤਬਾ ਕਦਰ ਅਤਾ ।”
 ਕਹਿਆ ਫੇਰ ਕਬਾਦ ਨੇ, ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂ ਉਠਾ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਓਸ ਨੂੰ, ਬੋਲ ਨਾ ਆਵਾ ਗੌਣ ।
 ਹੁਕਮ ਬਿਨਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਅਸਾਂ ਉਠਾਵੇਂ ਕੌਣ ।
 ਜੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਮਰਦੁਮੀ¹² ਹੈ ਤੂੰ ਏਡ ਹਰੂ¹³ ।
 ਕੁਰਸੀ ਅਪਨੇ ਬਾਪ ਦੀ ਉੱਠ ਛੁੜਾ ਲੈ ਤੂੰ ।”
 ਉੱਠ ਕਬਾਦ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਮੁੱਕੀ ਮਾਰੇ ਆਨ ।
 ਪੁੱਠਾ ਹੱਥ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮਾਰ ਕੀਤਾ ਗਲਤਾਨ¹⁴ ।

1. ਧਰਤੀ ਫਤਹਿ ਕੀਤੀ । 2. ਦਬਾਉ । 3. ਖੁਸ਼ । 4. ਅਮੀਰ 5. ਅਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ 6. ਸ਼ਾਰੀਬ, ਕੰਗਾਲ । 7. ਦੁੱਧ । 8. ਉਠਣੀ । 9. ਪਾਲਣਾ । 10. ਅਭਿਮਾਨੀ । 11. ਰੱਬ. ਪਰਮੇਸ਼ਰ । 12. ਬਹਾਦਰੀ । 13. ਹਰੂਨ, ਸਰਕਸ. ਆਪ ਹੁਦਰਾ । 14. ਭਾਵ ਗੁੰਮ ਬੇਹੋਸ਼ ।

ਪਿਆ ਕਬਾਦ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ, ਮੁੜ ਹੋਇਆ ਹੋਜਿਆਰ ।
 ਉਪਰ ਵਾਲੀ¹ ਅਰਬ ਦੇ ਲੈ ਪੈਂਦਾ ਤਲਵਾਰ ।
 ਤੇਗ ਸਣੇ ਹੱਥ ਪਕੜਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ।
 ਵੀਣੀ ਘੁੱਟ ਕਬਾਦ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸੁਰਤ ਭੁਲਾ ।
 ਤੇਗ ਹੱਥੋਂ ਝੜ ਜਾ ਪਈ ਤੇ ਉਹ ਲਿਆ ਉਠਾ ।
 ਦੇ ਗਰਦਸ਼² ਤਿਸ ਸਿਰੇ ਤੇ ਧਰਤਿ ਵਗਾਇਆ ਚਾ ।
 ਧਰਤੀ ਪਿਆ ਕਬਾਦ ਜਾਂ ਫੇਰ ਰਹਿਆ ਬੇਹੋਸ਼ ।
 ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਡ ਗਿਆ ਕੈਫ³ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਜੋਸ਼ ।
 ਜ਼ਰਾ ਗਿਰਾਨੀ ਓਸ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਆਹੀ ਮੈਂ⁴ ।
 ਇੱਕੋ ਝੁੱਟ ਅਮੀਰ ਦਾ ਗਿਆ ਅਸਰ ਨੂੰ ਲੈ ।
 ਏਹੋ ਨਸ਼ਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਲੱਜ਼ਤ ਖੂਬ ਲਈ ।
 ਖਰ⁵-ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ, 'ਚੰਗੀ ਕੁੱਟ ਪਈ ।
 ਵਾਹ ਵਾ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਰਾਬੀਆ, ਸਾਕੀ⁶ ਦੇ ਹੱਥ ਚੁੱਮ ।
 ਖਾ ਗੋਤੇ ਗਰਕਾਬ⁷ ਹੋ ਵਿਚ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਖੁਮ⁸ ।
 ਤੇਜ਼ ਪਿਆਲੇ ਕੈਫ ਦੇ ਧਰੀ ਦਿਮਾਗੇ ਧੁੰਮ ।
 ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਦੇ ਗਈ ਦਲੇਰੀ ਗੁੰਮ ।
 ਤੁੰਦ ਨਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ੋਖੀਆਂ, ਲੁਕੀਆਂ ਰਹਿਣ ਕਦੋਂ ।
 ਪੈ ਦਰ ਪੈ⁹ ਭਰ ਪੀਂਵਦੇ ਜਾਲ¹⁰ ਜਵਾਨ ਜਦੋਂ ।
 ਫਰਖਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਕੀਤੋਂ ਭਲਾ, ਅਮੀਰ ।
 ਪਹੁਤਾ ਕੀਤੇ ਜੁਰਮ¹¹ ਨੂੰ ਖੂਬ ਕਬਾਦ ਸ਼ਰੀਰ¹² ।"
 ਪਿੱਛੇ ਫੇਰ ਕਬਾਦ ਨੂੰ ਪਈ ਜ਼ਰਾ ਕੁਝ ਹੋਸ਼ ।
 ਉੱਠ ਲਗਾਂਦਾ ਥਾਉਂ ਤੇ ਆ ਬੈਠਾ ਖਾਮੋਸ਼¹³ ।
 ਬਦਨ¹⁴ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਹੱਡੀਆਂ ਟੁਟ ਗਈਆਂ ਦਸ ਪੰਜ ।
 ਜਾਹਿਰ ਬੋਲ ਨ ਸੱਕਦਾ, ਪਰ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਚ ਰੰਜ ।
 ਉੱਠ ਸਾਕੀ ਹੁਣ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਦੋ ਘੁੱਟ ਹੋਰ ਪਿਲਾ ।
 ਨਵੇਂ ਬਹਾਦੁਰ ਮਰਦ ਨੂੰ ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ।
 ਸੁਣਦਿਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਖੁਮਾਰੀਆਂ, ਗਮ ਲੈ ਚਲੇ ਉਡਾ ।
 ਸ਼ਿਅਰ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਦਾ ਚਾੜ੍ਹ ਪੁਰੇ ਦੀ ਵਾ ।
 ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦਿਲਵਰਾਂ¹⁵ ਕਰਨੀ ਜਾਨ ਫਿਦਾ¹⁶ ।
 ਇਕ ਨਾ ਖਾਕ ਉਡਾਵਨੀ ਮੁਫਤ ਟਕੋਰਾਂ ਖਾ ।
 ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵਿਚ ਥਾਜ਼ੀਆਂ ਤੂੰ ਮਤ ਵਕਤ ਗਵਾ ।
 ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਪਰ ਗਲ ਪਿਆ ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਢੋਲ ਵਜਾ ।

1. ਮਾਲਿਕ, ਅਮੀਰ । 2. ਚਕ੍ਰ । 3. ਨਸ਼ਾ । 4. ਸ਼ਰਾਬ । 5. ਗਧਾ । 6. ਨਸ਼ਾ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ । 7. ਭੁੱਬਣਾ । 8. ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਮਟਕਾ । 9. ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਬਾਦ । 10. ਗਰੋਹ ਟੋਲੇ । 11. ਅਪਰਾਧ । 12. ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਆਦਮੀ । 13. ਚੁਪ ਚੁਪੀਤਾ । 14. ਸਰੀਰ, ਜਿੱਸਮ । 15. ਬਹਾਦੁਰ । 16. ਕੁਰਬਾਨ ।

ਯਾਨੀ¹ ਹਾਲ ਅਮੀਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੋੜ ਸੁਣਾ ।
 ਐ ਦਿਲ, ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲ ਹੁਣ, ਕਿਤਵਲ ਵੜਿਓਂ ਆ ।
 ਗੁਜ਼ਰੇ ਥੜੇ ਰੋਜ਼ ਨੇ ਹੋਈ ਸੁਹਰਤ ਆਮ ।
 ਗਸਤਮ ਚੀਨੋਂ ਆਂਵਦਾ ਫੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਉਮਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੁਕਮ ਕਰੇ ਫਿਲਹਾਲ ।
 “ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਲੈ ਆਵਣਾ ਕਰਕੇ ਇਸਤਕ ਾਲ ।
 ਕਾਰਨ ਦਿਉਬੰਦ ਆਂਵਦਾ ਤੇ ਖਾਕਾਂ ਫਗੁਫੂਰ² ।
 ਨਾਲੇ ਬਖਤਕ ਜਾ ਲਏ ਗਸਤਮ ਤਾਈਂ ਦੂਰ ।”
 ਮਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੋਰਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ।
 “ਗਸਤਮ ਤਾਈਂ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਜਾ ਮਿਲਿਓ ਵਿਚ ਰਾਹ ।”
 ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਜਾ ਆਖਦੇ ‘ਅਗਵੇ ਗਏ ਪਲੀਦ³ ।
 “ਤੇਰੇ ਬਾਝੋਂ ਅਸਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਜੁੱਲਮ ਸ਼ਦੀਦ⁴ ।
 ਮੁਫਲਿਸ ਅਰਬੀ ਮਰਦ ਇਕ ਹਮਜ਼ਾ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ।
 ਆਣ ਗਵਾਇਆ ਓਸ ਨੇ ਸਾਡਾ ਕਦਰ ਤਮਾਮ ।
 ਮੱਲੀ ਕੁਰਸੀ ਓਸ ਨੇ ਸਾਮ ਨਰੀਮਾਂ ਦੀ ।
 ਇਜ਼ਤ ਡੋਬੀ ਨਵੇਂ ਨੇ ਅਸਾਂ ਕਦੀਮ⁵ ਦੀ ।
 ਥਾਉਂ ਤੇਰਾ ਉਸ ਮੱਲਿਆ, ਸਾਡਾ ਦਲੇ ਨਾ ਜ਼ੋਰ ।
 ਸ਼ਾਹ ਮੁੱਤੀਹ⁶ ਅਮੀਰ ਦੀ ਨਾਲੇ ਅਫਸਰ ਹੋਰ ।
 ਪਿਉ ਨੂੰ ਹਾਲ ਕਬਾਦ ਨੇ ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ ਰੋ ।
 ਗਸਤਮ ਤਾਈਂ ਆਖਦੇ ਸਾਰੇ ਪੋਸ਼⁷ ਖਲੋ ।
 “ਹੁਣ ਉਹ ਹਮਜ਼ਾ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲਸੀ ਵਿਚ ਰਾਹ ।
 ਤੇਰੇ ਇਸਤਕਬਾਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਕਹਿਆ ਸੀ ਜਾਹ ।”
 ਗਸਤਮ ਨੇ ਸੁਣ ਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਫਖਰ⁸ ਬੁਲੰਦ ।
 “ਜੁੰਦਾ ਤੇ ਜ਼ਰਤੁਸ਼ਤ⁹ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਸੋਗੰਦ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਪੋਸ਼ਤਾਂ ਵਾਂਗੂ ਮਲਸਾ ਜਾ ।
 ਘੁੱਟ ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਤੋੜਸਾਂ, ਜਾਨ ਨੇ ਰਹੇ ਬਕਾ¹⁰ ।
 ਹੋਵਣ ਉਸਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਸੁਰਮੇ ਵਾਂਗ ਤਮਾਮ ।
 ਖੂਨ ਚਲੇ ਹਰ ਬੰਦ ਥੀਂ ਹੋ ਪੁਰਜੇ ਅੰਦਾਮ¹¹ ।
 ਮਿਲਿਆ ਆਣ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, ਇਹ ਕਰਕੇ ਤਦਬੀਰ ।
 ਘੋੜੇ ਉਤੋਂ ਉਤਰੇ ਗਸਤਮ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ।
 ਗਸਤਮ ਆਣ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਪਕੜੇ ਵਿਚ ਕਿਨਾਰ¹² ।
 “ਮਿਲਨ ਤੇਰੇ ਦਾ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੋਕ ਹਜ਼ਾਰ ।”

1. ਅਰਥਾਤ । 2. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚੀਨ ਦੀ ਖਾਸ ਪਦਵੀ । 3. ਨਾਪਾਕ, ਅਪਵਿਤ੍ਰ, ਗੰਦੇ । 4. ਸਖਤ । 5. ਪੁਰਾਣੀਆਂ । 6. ਫਰਮਾਂ ਬਰਦਾਰ, ਅਧੀਨਤਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ । 7. ਔਗੋ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ । 8. ਮਾਣ । 9. ਫਾਰਸ ਦੇ ਕਦੀਮੀ ਪੈਗੰਬਰ । 10. ਬਾਕੀ । 11. ਸ਼ਰੀਰ, ਜਿਸਮ । 12. ਜੋਫੀ ।

ਸਾਰੇ ਜੋਰੋਂ ਘੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਂਹ ਜ਼ਬੰ¹ ।
 ਨਾਲੇ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਓ ਤੂੰ ?
 ਧਰ ਅੰਗੂਠਾ ਦੋ ਪੱਸਲੀ ਦੱਬ ਅਮੀਰ ਕਹੇ ।
 “ਤੇਰੇ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਰਾਜ਼ੀ ਅਸੀਂ ਰਹੇ ।”
 ਟੁੱਟ ਦੋ ਤਰਫੋਂ ਹੱਡੀਆਂ ਪਈਆਂ ਅੰਦਰ ਜਾ ।
 ਮਿਲਦਾ ਵਿਚ ਦੋ ਵੱਖੀਆਂ ਬੈਠਾ ਛੇਕ ਕਰਾ ।
 ਕਰਦਾ ਅਜੇ ਜ਼ਬਾਨ ਥੀਂ ਏਹੋ ਸੁਖਨ ਤਬਾਹ ।
 ‘ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਮਿਲਣ ਤੇਰੇ ਦੀ ਚਾਹ ।”
 ਪੱਸਲੀਆਂ ਦੋ ਥਾਉਂ ਤੋਂ ਗਈਆਂ ਕੜਾਕਾ ਖਾ ।
 ਹੱਥੋਂ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਝੜਪਾ ਗੱਪ ਝੜਾ² ।
 ਜ਼ਖਮ ਲਗੇ ਵਿਚ ਦਿਲੇ ਦੇ, ਕਰਦਾ ਗਿਰਿਆ ਜ਼ਾਰ³ ।
 ਬਚ ਰਹਿਆਂ, ਪਰ ਮਰਗ⁴ ਥੀਂ ਮਰਨੋਂ ਪਰਲੇ ਪਾਰ ।
 ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਖੁਫੀਆ ਕਰਦਾ ਅਰਜ਼ ।
 “ਹੁੰਦਾ ਭੇਤ ਛੁਪਾਵਨਾ ਮਰਦਾਂ ਉਤੇ ਫਰਜ਼ ।
 ਭੇਤ ਮੇਰਾ ਵਿਚ ਖਲਕ⁵ ਦੇ ਨਾ ਕਰਿਓ ਮਸ਼ਹੂਰ ।”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਕਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ।”
 ਆਏ ਅੰਦਰ ਬਾਰਗਾਹ⁶, ਪਕੜ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹਾਥ ।
 ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹਲੀਮੀ⁷ ਸਾਥ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਬੈਠਾ ਜਾਇ ਕੇ ਉੱਪਰ ਕੁਰਸੀ ਸਾਮ ।
 ਗਸਤਮ ਅਪਨੇ ਪੁੱਤ ਦਾ ਬੈਠਾ ਮੱਲ ਮੁਕਾਮ⁸ ।
 “ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕਹੇ. ਚੰਗਾ ਇਤਫਾਕ ।
 ਗਸਤਮ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਰਖਦਾ ਨਹੀਂ ਨਿਫਾਕ⁹ ।
 ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਲੋਂ ਨਾ ਸ਼ਾਦ¹⁰ ।
 ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਗਸਤਮ ਹਸਦ ਫਸਾਦ ।
 ਤੇ ਇਹ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਫਰਮਾਨ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ ਬਿਆਨ ।
 “ਪੱਸਲੀਆਂ ਤੁੜਵਾਇ ਕੇ ਦੋ ਲਾ ਲਏ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਗਸਤਮ ਤਦਾਂ ਅਮੀਰ ਦਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਫਰਮਾਨ ।”
 ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਸਾਹ ਨੇ ਜਸ਼ਨ¹¹ ਕਰਾਇਆ ਫੇਰ ।
 ਬਾਦ ਤੁਆਮੋਂ¹² ਪੀਂਵਦੇ ਕੈਫ¹³ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਢੇਰ ।

1. ਆਜ਼ਿਜ਼ । 2. ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ । 3. ਵਿਰਲਾਪ । 4 ਮੌਤਾਂ 5. ਲੋਕਾਂ ।
 ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ । 7. ਨਿਮ੍ਰਤਾ । 8. ਸਥਾਨ, ਥਾਂ । 9. ਅਜੋੜ । 10. ਪ੍ਰਸਨ, ਖੁਸ਼ । 11, ਖਾਣ
 ਦਾ ਉਤਸਵ । 12. ਰੋਟੀ ਤੋਂ । 13. ਨਸ਼ੇ ।

ਗਸਤਮ ਤਾਈਂ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਮਸਤੀ ਦੀ ਕੁਝ ਆਨ ।
 ਤੇ ਮਸਤੀ ਦੀ ਆਨ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਖੋਲ੍ਹ ਜ਼ਬਾਨ ।
 ਤੇ ਬੇਵਸ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਚੜ੍ਹੀ ਬੁਲੰਦ¹ ਕਮਾਨ ।
 ਭਲਾ ਨ ਬੁਰਾ ਪੁਛਾਇਆ, ਬੁਕ ਟੁਰਿਆ ਇਕਹਾਨ² ।
 ਕਹਿੰਦਾ, 'ਮੁਫਲਿਸ³ ਅਰਬੀਆ ! ਐ ਪਸ਼ਮੀਨਾ ਪੋਸ਼ !
 ਪਾਲਿਓਂ ਅੰਦਰ ਜੰਗਲਾਂ, ਤੇ ਪਾਈ ਕੁਝ ਹੋਸ਼ ।
 ਫਰਬਾ⁴ ਹੋਇਓਂ ਖਾਇ ਕੇ ਲੁੰਬੜ ਤੇ ਖਰਗੋਸ਼⁵ ।
 ਪੱਤ ਪਰਾਲ ਅੰਗੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿਓਂ ਨੌਸ਼⁶ ।
 ਰੁੱਖੀ ਸੁੱਖੀ ਜਵਾਂ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਤੇ ਗੁਜਰਾਨ ।
 ਪੀ ਕੇ ਸੱਤੂ ਜਵਾਂ ਦੇ ਹੋਇਓਂ ਅੱਜ ਜਵਾਨ ।
 ਖਾਧੇ ਭੁੱਖੇ ਮਰਦਿਆਂ ਹੁਣ ਮਲਿਆਂ ਦੇ ਬੇਰ ।
 ਸੱਬਰ ਉੱਪਰ ਸੌਂਦਿਆਂ ਗੁਜਰੇ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰ ।
 ਅੱਜ ਸਦਾਇਓਂ ਆਇਕੇ ਵਿੱਚ ਮਦਾਇਨ ਸ਼ੇਰ ।
 ਅੰਦਰ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਪਾਇਓਂ ਸ਼ੇਰ ਚੁਫੇਰ ।
 ਸ਼ਾਮ ਨਰੀਮਾਂ ਅਸਾਂ ਦਾ ਦਾਦਾ ਬੁਜੁਰਗਵਾਰ ।
 ਤੂੰ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਥਾਉਂ ਤੇ ਬੈਠ ਲਿਆ ਦਿਨ ਚਾਰ ।
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕਦਰ ਵਲ ਕਰ ਲਏ ਜ਼ਰਾ ਨਿਗਾਹ ।
 ਮੂਲੀ ਹੈਂ ਕਿਸ ਬਾਗ ਦੀ, ਬਹੁਤ ਨ ਵਧਿਆ ਜਾ ।
 ਕੀ ਹੈ ਚੀਜ਼, ਧਿਆਨ ਕਰ, ਜ਼ਰਾ ਕਦਰ ਵਲ ਦੇਖ ।
 ਦਿਨ ਕੋਈ ਜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਲੇਖ ।
 ਕੁਰਸੀ ਮੇਰੀ ਜੱਦ ਦੀ, ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦਾ ਥਾਨ ।
 ਥਾਨ ਸਾਡੇ ਨੂੰ ਮੱਲ ਕੇ ਬਣਿਓਂ ਨਾਦੂ ਖਾਨ ।
 ਜੇ ਮੈਂ ਕੁਰਸੀ ਆਪਣੀ ਤੈਥੀਂ ਲੈਸਾਂ ਨਾਂਹ ।
 ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਕਾਰਣੇ ਜੋੜ ਗਈ ਜਣ ਮਾਂ ।
 ਥਾਉਂ ਮੇਰੇ ਥੀਂ ਅਰਬੀਆ ! ਝੱਟ ਹਿਲਾਹਾਂ ਹੋ ।
 ਯਾ ਤੇ ਤੇਰੇ ਪਕੜ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਸਾਂ ਦੋ ।
 ਨਾਂ ਕਤ ਅੜੀਆਂ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਝਬਦੇ ਉੱਠ ਖਲੋ ।
 ਮਾਰਾਂ ਮਾਰ ਮੁਕਾਵਸਾਂ, ਕਦਰ ਪਛਾਣੇ ਰੋ ।
 ਜੱਦ ਮੇਰੀ ਦੇ ਥਾਉਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਦਖਲ ਨ ਕੋ ।
 ਉੱਪਰ ਖਵਾਨ ਹਲਾਕ⁷ ਕੇ ਬੈਠ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਧੋ ।”

1. ਉੱਚੀ । 2. ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ । 3. ਗ਼ਰੀਬ । 4. ਮੋਟਾ । 5. ਸਹੇ । 6. ਪੀਣਾ । 7. (ਮਰਗ-ਮੌਤ) ਦੇ ਖ਼ਾਨ (ਦਸਤਰ ਖ਼ਾਨ) ਉਤੇ ।

ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਠੀਕ ਹੈ ਜੱਦ ਤੇਰੀ ਦਾ ਥਾਉਂ¹ ।
 ਉਹ ਲਾਇਕ ਇਸ ਥਾਉਂ ਦੇ ਹੋਸੀ ਵਿਚ ਨਿਆਉਂ² ।
 ਹੈ ਕਦ ਲਾਇਕ ਤੁੱਧ ਦੀ ਇਹ ਬੁਲੰਦ ਮਕਾਨ³ ।
 ਮੈਂ ਲਾਇਕ ਇਸ ਥਾਉਂ ਦੀ ਜਾਣੇ ਖਲਕ ਜਹਾਨ ।
 ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਨਾਲਾਇਕ⁴ ! ਜੋਸ਼ ਨਸੇ ਦਾ ਛੋੜ ।
 ਜੇ ਕੁਝ ਦਾਵਾ ਤੁਲ⁵ ਹੈ ਦਿਆਂ ਖੁਮਾਰੀ ਤੋੜ ।
 ਅੰਦਰ ਨਸੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਮਸਤ ਹੋਇਓਂ ਬਦ ਜਾਦੀ ।
 ਲੱਗੋਂ ਹੱਡ ਤੁੜਾਵਨੇ ਵਾਂਗੂ ਪਲੀਦੀ⁶ ਕਬਾਦ ।
 ਪਸਤ⁷ ਹੋਵੇਂ ਬਦ ਮਸਤੀਓਂ ਬਦ ਮਸਤਾ, ਮਤ ਬੋਲ ।
 ਕੀ ਹੈ ਚੀਜ਼ ਨਕਾਰਿਆ ਕਦਰ ਤਰਾਜੂ⁸ ਤੋਲ ।
 ਕੁਰਸੀ ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਦੀ ਜੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ਹੱਕਦਾਰ ।
 ਤੇ ਜੇ ਹੈ ਕੁਛ ਮਰਦਮੀ ਆ ਜਾ ਪਕੜ ਉਤਾਰ ।
 ਸਿਰ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਜੁੱਤੀਆਂ ਜਾਂ ਵੱਜਣ ਦੋ ਚਾਰ ।
 ਤਾਂ ਤੂੰ ਏਸ ਖੁਮਾਰ ਬੀਂ ਤੋਬਾ ਕਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਇਹ ਦਾਵਾਂ ਛੋੜ ਜਾਵਸੇਂ ਤੋਬਾ ਤੋਬ ਪੁਕਾਰ ।
 ਮਸਤੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਕਦ ਹੈ ਮਤ ਕਰ ਜਾਨ ਉਧਾਰ ।
 ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈਂ ਦੇਵਾਂ ਹੱਕ ਨਿਤਾਰ ।
 ਤੇਰੇ ਜੋਸ਼ ਖੁਮਾਰ ਤੇ ਪਾਵਾਂ ਮਿਰਤ ਵਸਾਰ ।
 ਦੋ ਤਿੰਨ ਘੁੱਟ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲੈਂਦੇ ਘੁੱਟ ਨਿਘਾਰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਮਸਤੀ ਗਸਤਮਾਂ ! ਕਰਵਾਵੇਗੀ ਮਾਰ ।
 ਘੱਤ ਪਰਾੜਾ⁹ ਵੇਖ ਲੈ ਅਰਬੀ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਕਿਉਂਕਿ ਗਰਦਨ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਤੇਜ਼ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ।
 ਵਧ ਵਧ ਗਿਉਂ ਜ਼ਬਾਨ ਬੀਂ ਵਾਂਗੂ ਜ਼ਕਰ⁷ ਹਿਮਾਰ⁸ ।
 “ਮਰਦਾਰਾ ! ਮਤ ਬੋਲ ਤੂੰ ਵੇਖ ਅਪਨਾ ਮਿਕਦਾਰ⁹ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਗਸਤਮ ਚੁੱਪ ਹੋ ਉਠ ਟੁਰਿਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਆਇਆ ਘਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਛੋੜ ਆਇਆ ਦਰਬਾਰ ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਬਲ ਬਲ ਉੱਤਰੇ, ਜੋਰ ਨ ਕੱਢੇ ਕਾਰ ।
 ਜੰਗ ਅਮੀਰ ਕਬੀਰ¹⁰ ਦਾ ਸਿਰ ਪਰ ਜਾਣੇ ਭਾਰ ।
 ਖ਼ਾਹਮਖ਼ਾਹ ਘਰ ਆਇਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਕਰੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ।
 ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਪੂਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਬੈਠਾ ਅੰਦਰ ਜਸ਼ਨ ਦੇ, ਘਰ ਵਿਚ ਨਾ-ਹਮਵਾਰ¹¹ ।

1. ਲੰਬਾ । 2. ਬਦ-ਤੁਖ਼ਮ । 3. ਨਾਪਾਕ, ਗੰਦਾ । 4. ਨੀਚਾ, ਨੀਵਾਂ । 5. ਕਦਰ ਦੀ ਤਰਾਜੂ ।
 (ਤੋਕੜ) ਨਾਲ । 6. ਬਗੜਾ, ਲੜਾਈ । 7. ਲਿੰਗ । 8. ਗਧਾ । 9. ਪਰਿਮਾਣ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ । 10. ਵੱਡਾ ।
 11. ਇਕਸਾਰਤਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ।

ਵਿੱਚ ਸਰਾਬ ਕਬ ਬ ਦੇ ਲੈਂਦਾ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਨਾਲ ਜਨਾਂ¹ ਘਰ ਹੱਸ ਕੇ ਘੜੀ ਨਿਭਾਵੇ ਪਾਰ ।
 ਕਦੀ ਕਦਮ ਪਰ ਘਰਾਂ ਥੀਂ ਧਰੇ ਨ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ।
 ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਦੇ ਖੁਦ ਆਹਾ ਲਾਚਾਰ ।
 ਸੁੱਕੇ ਜਸਨ ਉਡਾਂਵਦਾ ਪਰ ਟੁੱਟੇ ਬੇ-ਵਾਰ ।
 ਨਜ਼ਰ ਕਰੇ ਦਿਸ ਆਂਵਦੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹਾਰ ।
 ਪਈ ਪੁਰਾਣੀ ਆਬਰੂ ਨਾਂਹ ਵਿਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ।
 ਵੇਖ ਖੁਸ਼ੀ ਪਛੁਤਾਂਵਦਾ ਚੰਗੇ² ਮਜ਼ੇ ਦੀ ਤਾਰ ।
 ਜਾਂ ਬੈਠਾ ਖੋਹ ਮਰਤਬਾ ਮੱਕੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਮਸਤ ਸਰਾਬ ਥੀਂ ਗਸਤਮ ਦਾ ਅਫ਼ਆਲ³ ।
 ਆਇਆ ਤਰਫੇ ਬਾਗਹਾ⁴ ਲੈ ਚਾਰੇ ਪੁਤ ਨਾਲ ।
 ਅੱਗੇ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕਰੇ ਗਲਾਂ ਜੋ ਸ਼ਾਹ ।
 ਆ ਕਹਿੰਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ਹੈ, ਖੁਦ ਗਸਤਮ ਗੁਮਰਾਹ⁵
 'ਨਾ ਰੱਖ ਰਵਾਂ ਖੁਆਰੀਆਂ, ਐ ਆਦਿਲ⁶ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਉੱਪਰ ਸਾਡੇ ਹਾਲ ਦੇ ਨਾ ਰੱਖ ਰਵਾਂ ਜ਼ਿਆਨ⁷ ।
 ਕੀ ਹੈ ਤਿਫਲਕ⁸ ਸ਼ੀਰ ਖ਼ਾਰ⁹ ਅਰਬੀ¹⁰ ਜ਼ਾਦ ਕੰਗਾਲ ।
 ਇਕਸ¹¹ ਤਰਾਜੂ ਤੁੱਲਦਾ ਮੈਂ ਜੇਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ।
 ਕੁਰਸੀ ਮੇਰੀ ਖੋਹ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ।
 ਗੋਇਆ¹² ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਮਾਇਆ ਤੂੰ ।"
 ਫਰਮਾਵੇ ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ, 'ਸੁਣ, ਐ ਮਰਦ ਜਵਾਨ ।'
 ਇਹ ਕੁਰਸੀ ਹੈ ਓਸ ਦੀ ਜੋ ਗਾਲਿਬ ਮਰਦਾਨ¹³
 ਲੈ ਲੈ ਕੁਰਸੀ ਜ਼ੋਰ ਥੀਂ ਮੈਨੂੰ ਗਰਜ਼ ਨਾ ਮੂਲ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਗਾਲਿਬ ਜ਼ੋਰ ਹੈਂ, ਕੁਰਸੀ ਹੋਗੁ ਹਸੂਲ¹⁴ ।"
 ਸੁਣ ਗਸਤਮ ਫਰਜ਼ੰਦ ਨੂੰ ਕਰੇ ਇਸ਼ਾਰਤ¹⁵ ਝੱਬ ।
 "ਫੜ ਲੈ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ਨੂੰ, ਪਕੜ ਜ਼ਿਮੀਂ ਵਿਚ ਦੱਬ ।"
 ਮਸਤ ਸਰਾਬ ਕਬਾਦ ਨੇ ਜਾ ਮਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਬੈਠਾ ਰਹਿਆ ਥਾਉਂ ਤੇ ਮੱਕੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਫੜਿਆ ਹੱਥ ਕਬਾਦ ਦਾ ਅੰਦਰ ਅੱਧੇ ਰਾਹ ।
 ਮਾਰ ਮੁੱਕੀ ਵਿਚ ਧੋਣ ਦੇ ਕੀਤਾ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਹੋ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਬਾਦ ਡਿਗ, ਹੋਇਆ ਹਾਲ ਜ਼ਹੀਰ¹⁶ !
 ਓਵੇਂ ਆਪਨੇ ਥਾਉਂ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਅਮੀਰ ।

1. ਔਰਤਾਂ । 2. ਗੁੱਡੀ, ਪਤੰਗ । 3. ਕਰਮ, ਕਿਸਮਤ । 4. ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ । 5. ਰਾਹੋਂ ਘੁੱਥਾ ।
 6. ਇਨਸਾਫ਼ । 7. ਬਟਬਾਦੀ । 8. ਬੱਚਾ । 9. ਦੁੱਧ ਪੀਂਦਾ । 10. ਜੰਮਿਆ ਹੋਇਆ । 11. ਇੱਕੋ ।
 12. ਜਾਣੇਂ । 13. ਮਰਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰੂ (ਦਰਾਉ ਵਾਲਾ) । 14. ਹਾਸਿਲ, ਪ੍ਰਾਪਤ । 15. ਇਸ਼ਾਰਾ, ਸੰਕੇਤ । 16. ਦਰਦ ਨਾਲ ਦੁੱਖੀ ।

ਦੂਜਾ ਭਾਈ ਉਸ ਦਾ ਉਰਦਸ਼ੇਰ ਤਿਸ ਨਾਮ ।
 ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਮੁੱਕੀਓਂ ਧਰਤੀ ਪਿਆ ਹਰਾਮ ।
 ਰਾਸਕ ਭਾਈ ਤੀਸਰਾ ਆਣ ਪਿਆ ਕਰ ਜੋਸ਼ ।
 ਮੁੱਕੀ ਮਾਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕਰ ਸੁਟਿਆ ਬੇਹੋਸ਼ ।
 ਹਾਲ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਗਸਤਮ ਪੇਂਦਾ¹ ਧਾਹ ।
 ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮੁੱਕੀ ਗਿਆ ਲਗਾ ।
 ਭਰਿਆ ਕਹਿਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਅਖੀਂ ਵਿਚ² ਖੂੰ ।
 ਫੜ ਲੱਤੋਂ ਲਹਿ ਕੁਰਸੀਓਂ ਫੜਿਆ ਗਸਤਮ ਨੂੰ ।
 ਤਾਮ³ ਵਾਂਗੂ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਦੇ ਘਘੇਰ⁴ ।
 ਮਾਰ ਵਗਾਇਆ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਧਸਿਆਂ ਖਾਕੋਂ ਜ਼ੇਰ⁵ ।
 ਵਿੱਚ ਗਸ਼ੀ ਦੇ ਚੌਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਪਹਿਰ ਗਜ਼ਾਰ ।
 ਹੋਸ਼ ਪਈ ਉੱਠ ਬਹਿ ਗਏ ਰੋਂਦੇ ਜ਼ਾਰੇ ਜ਼ਾਰ ।
 ਜਾ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪਈ ਫਜ਼ੀਹਤ⁶ ਭਾ ।
 ਅੱਖੀਂ ਚੁੱਕ ਨ ਵੇਖਦੇ ਗਰਕੇ⁷ ਵਿਚ ਹਯਾ⁸ ॥੧੬॥

ਬਹਿਰਾਮ ਖਾਕਾਨ ਨੂੰ ਪਰਖ ਵਜੋਂ ਛੱਡਣਾ, ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਖਲਕਤ
 ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਮਾਰ ਸੁੱਟਣਾ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ
 ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਅਮੀਰ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਤੋਂ ਬੇਖੂਦ ਹੋ ਕੇ ਗਸਤਮ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ
 ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਣਾ, ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਨਰ
 ਹੋਣ ਤੇ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ਵਾਉਣਾ
 ਜਾਂ ਬੈਠਾ ਦਿਨ ਦੂਸਰੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਗਸਤਮ ਹੇਠ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਆ ਬੈਠਾ ਬੇ-ਸ਼ਾਨ ।
 ਗਸਤਮ ਥੀਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਲੱਗਾ ਕਰਨ ਕਲਾਮ ।
 ‘ਆਹੇ ਕਿਉਂਕਰ ਪਕੜਿਆ ਖਾਕਾਨੀ ਬਹਿਰਾਮ ?’
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਉੱਠ ਕੇ ਤਖਤ ਅੱਗੇ ਝਬ ਆ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ‘ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਜਾਂ, ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਫਰਮਾ ।’
 ‘ਕੱਢ ਦਿਖਾਓ ਦੇਖੀਏ ਖਾਕਾਨੀ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਮਰਦ ਕਿਵੇਹਾ ਸੂਰਮਾ, ਸੁਹਰਤ ਜਿਸ ਦੀ ਆਮ ?’
 ਹੁਕਮ ਕਰੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਜਾਂਦੇ ਦੌੜ ਗੁਲਾਮ ।
 ਲੈ ਆਂਦਾ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਸੰਗਲ ਪਏ ਤਮਾਮ ।
 ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਹੱਥ ਪੈਰ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ।
 ਦਰਬਾਰੇ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ, ਕੀਤਾ ਖੜਾ ਲਿਆ ।

1. ਪਾਵੇ. ਮਾਰੇ । 2. ਖੂਨ । 3. ਮਾਸ ਦੀ ਬੋਟੀ । 4. ਭੁਵਾ ਕੇ । 5. ਖਾਕ (ਮਿੱਟੀ) ਤੋਂ ਜੋ
 (ਟੋਠਾਂ) । 6. ਨਿੰਦਾ, ਬਦਨਾਮੀ । 7. ਡੁੱਬੇ । 8. ਸ਼ਰਮ ।

ਸ਼ਕਲ ਡਿੱਠੀ ਬਹਿਰਾਮ ਦੀ, ਡਿੱਠੇ ਗਾਲਿਬ ਜੰਗ ।
 ਕੱਦਾਵਰ ਤਨ ਤਰਬਤਰ¹ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ੇਰ² ਖੁਸ਼ ਰੰਗ ।
 ਤਨ ਫੋਲਾਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੈਨ ਭਖਨ ਅੰਗਿਆਰ ।
 ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੂਆਂ ਜਲਵਾਂ³ ਕਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਤੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਚਮਕਦੀ ਸ਼ੇਰ ਦਿਲੇ ਦੀ ਲਾਟ ।
 ਅਰਜ਼ ਦਰਾਜ਼ੀ ਕਹਿਰ ਦੀ, ਵਾਂਗੂੰ ਦੁਰਾਡੀ ਵਾਟ ।
 ਰਾਨ⁴ ਬਹਿਰਾਮ ਜਵਾਨ ਦੇ ਪੁਰ ਗੋਸ਼ਤ ਅੰਦਾਮ⁵ ।
 ਤਨ ਸੰਗੀਨ ਯਾ ਆਹਨੀ⁶ ਯਾ ਬੇਮਿਸਲ ਤਮਾਮ ।
 ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਵਾਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਡਿੱਠੀ ਖੁ ਖਵਾਰ⁷ ।
 ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਪੁਕਾਰਦਾ ਮਜਲਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ‘ਬਹਿਰਾਮਾ ਖਾਕਾਨੀਆ ! ਮੈਂ ਪਰ ਕਾਰ⁸ ਫਰਮਾ ।
 ਤਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾਇ ਦੀ, ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾ ।
 ਵਾਂਗੂੰ ਰੁਸਤਮ ਪੀਲਤਨ⁹ ਦਿਸਦੇ ਕੁਵਤਮੰਦ¹⁰ ।
 ਗਸਤਮ ਕਿਉਂ ਕਰ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਕਰ ਲੈ ਆਇਆ ਬੰਦ ?’
 ਮਜਲਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਆਖਦਾ, ਖਾਕਾਨੀ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ‘ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਗੱਦਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾਦਗਾ ਤਮਾਮ ।
 ਗਸਤਮ ਨੇ ਜਾਂ ਅਸਾਂ ਥੀਂ ਕੀਤਾ ਜੰਗ ਤਿਆਰ ।
 ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕੀਤੀ ਆਨ ਪੁਕਾਰ ।
 ਆਇਆ ਮੇਥੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਸਤਮ ਮੈਦਾਨ ।
 ਇੱਕੋ ਮੇਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਥੀਂ ਨੱਸਾ ਤੋੜ ਤਵਾਨ¹¹ ।
 ਉੱਡ ਗਿਆ ਵਿਚ ਫੋਜ ਦੇ ਮੈਥੀਂ ਜਾਨ ਬਚਾ ।
 ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਗਸ਼ੀ ਦੇ ਮੁੱਦਤ ਗਈ ਵਿਹਾ ।
 ਦਿਨ ਦੂਜੇ ਫਿਰ ਏਸ ਨੂੰ ਆਈ ਹਸ ਜਦੋਂ ।
 ਪੈਰੀਂ ਮੇਰੀ ਜਾ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਅਜਜ਼¹² ਤਦੋਂ ।
 ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਆਜਿਜ਼ੀ ਦਿੱਤਾ ਆਪ ਅਮਾਨ¹³ ।
 ਦਿਨ ਕਿਤਨੇ ਸਣ ਲਫਕਰਾਂ ਮੈਂ ਰਖਿਆ ਮਿਹਮਾਨ ।
 ਦਿੱਤੀ ਖਿਲਅਤ ਫਾਖਰਾ¹⁴, ਤੇ ਦੌਲਤ ਬੇਹੱਦ ।
 ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਵਿਚ ਬਾਰਗਾਹ¹⁵ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਸੱਦ ।
 ਅਪਨੇ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ।
 ਦੂਣੀ ਖਿਦਮਤ ਅਸਾਂ ਦੀ ਆਂਦੀ ਏਸ ਬਜਾ ।
 ਰਾਤ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਤੀਆਂ, ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਬੇ-ਹੋਸ਼ ।
 ਤੇ ਇਹ ਖਬਰ ਨ ਦਗੇ ਦੀ ਪਈ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਗੋਸ਼¹⁶ ।

1. ਭਿਜਿਆ ਹੋਇਆ । 2. ਆਦਤ । 3. ਵਿਖਾਵਾ । 4. ਪੱਟ । 5. ਬਫਲ, ਸਰੀਰ । 6. ਪੱਟ
 ਜਾਂ ਲੋਹੇ ਦਾ । 7. ਖੂਨ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਤਿਲ । 8. ਸੇਵਾ । 9. ਹਾਥੀ ਵਰਗਾ ਕੱਦ । 10. ਤਾਕਤਵਰ
 11. ਤਾਕਤ । 12. ਨਿਮਤਾ. ਅਧੀਨਗੀ । 13. ਪਨਾਹ, ਸ਼ਰਨ । 14. ਫਖਰ (ਗੌਰਵ) ਦੀ । 15.
 ਦਰਬਾਰ । 16. ਕੰਨ ।

ਮੈਂ ਸੁੱਤੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਜਾਂ ਮੈਂ ਖਬਰ ਨਾ ਕਾ¹ ।
 ਰਾਤੋ ਰਾਤੀਂ ਕੂਚ ਕਰ, ਲੈ ਆਇਆ ਕਰ ਧਾ ।
 ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਫਰੇਬ ਦੇ ਲੈ ਆਇਆ ਬੇਦਰਦ ।
 ਮੈਂ ਵਿਚ ਉਮਰ ਨ ਦੇਖਿਆ, ਕੋ ਏਡਕ ਨਾਮਰਦ ।”
 ਸੁਣ ਸੁਣ ਗੱਲਾਂ ਹੋਂਵਦਾ ਗਸਤਮ ਦਾ ਰੁਖ² ਜ਼ਰਦ³ ।
 ਐਬ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਰ ਐਬ ਦੀ ਅਮਲ ਉਡਾਈ ਗਰਦ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, ਐ ਗਸਤਮ ! ਦਿਲ ਸਰਦ ।
 ਮਰਦਾਂ ਤਾਈਂ ਪਕੜਦੇ, ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਰਦ ।
 ਜਿੱਤ ਲਿਆਇਓਂ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਖੇਲ ਦਗੇ ਦੀ ਨਰਦ ।
 ਨਾ-ਮਰਦਾ ! ਕੀ ਮਰਦੁਮੀ, ਨਾਲ ਫਰੇਬ ਨਬਰਦ⁴ ?
 ਗਸਤਮ ਕਹਿੰਦਾ, ਆਖਦਾ ਹੈ ਬਹਿਰਾਮ ਖਿਲਾਫ⁵ ।
 ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਚਾ ਮਾਰਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਚ ਮਜਾਫ⁶ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਤਨ ਮਨ ਲੱਗੀ ਅੱਗ ।
 “ਕੌਣ ਕੌਈ ਬੇਸ਼ਰਮ ਹੈ, ਤੈਂ ਜੇਹਾ ਵਿਚ ਜੱਗ ?
 ਖੂਬ ਮੇਰੇ ਤੇ ਗਸਤਮਾ ! ਪਇਓਂ ਬਹਾਦੁਰ ਲੱਗ ।
 ਘਰ ਵਿਚ ਲਾਫਾਂ⁷ ਮਾਰ ਕੇ ਮੂੰਹੋਂ ਛਡ ਨਾ ਝੱਗ ।
 ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਵਿਚ ਮਜ਼ਲਿਸੇ ਮਤਾਂ ਲਹਾਵੇਂ ਪੱਗ ।
 ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੋਵਾਂ ਜੇ ਕਦੀ ਵਗੇਂ ਅਗਾੜੀ ਲੱਗ ।
 ਬੀੜਾ ਚਾ ਮੁਹਿੱਮ ਦਾ ਚੋਬ⁸ ਧਰੇ ਸਿਰ ਧਰੱਗ⁹ ।
 ਕਿਵੇਂ ਮਹਿੱਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਬਣ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਤੱਗ ?”
 ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਚਾਰ ਚੁਡੇਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਡਿੱਠਾ ਮਰਦ ਦਲੇਰ ।
 ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ, ਮਰਦਾਂ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਮਰਦ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਆਂਵਦੋਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪੁਰ ਕਾਰ¹⁰ ।
 ਘੜੀ ਕੁ ਅੱਲ੍ਹਾ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੇ ਬੰਦ ਖੁਲ੍ਹਾ ।
 ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਸੁਣ ਪਤ੍ਰਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੜਾ ।
 ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਵਿਚ ਧਰਤ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਗਰਕ ਕਰਾਂ ।
 ਵਿਚ ਲਾਇਕ ਨਾਲਾਇਕਾਂ ਦਮ ਵਿਚ ਫਰਕ ਕਰਾਂ ।
 ਗਸਤਮ ਦੀ ਮਰਦਾਨਗੀ, ਪਲ ਵਿਚ ਦਿਆਂ ਵਿਖਾ ।
 ਮਰਦਾ ! ਮੇਰੇ ਹਾਲ ਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਰਹਿਮ ਕਮਾ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਅੱਗੇ ਤਖਤ ਖਲੋ ।
 “ਹੋਵੇ ਹੁਕਮ ਜਵਾਨ ਦੇ ਬੰਦ ਖੁਲ੍ਹਣ ਦੋ ਦੋ ।”

1. ਕੁਬ ਵੀ । 2. ਮੂੰਹ । 3. ਪੀਲਾ । 4. ਲੜਾਈ । 5. ਵਿਰੁੱਧ । 6. ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ, ਰਣ-ਭੂਮੀ
 7. ਗੱਪਾਂ । 8. ਡੱਗਾ । 9. ਨਗਾਰੇ ਉਤੇ । 10. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ।

ਫਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਕਿਹੜਾ ਪੜ੍ਹੇ ਫੇਰ ?
 ਫੜ ਫੜ ਮਾਰੇ ਖਲਕ ਨੂੰ ਇਹ ਖਾਕਾਨੀ ਸ਼ੇਰ ।”
 ਮੇਰਾ ਜ਼ਿੱਮਾਂ ਪਕੜਨਾ, ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ।
 “ਪਕੜ ਸਭਨਾਂ ਜੇ ਜਾਵਸੀ ਓੜਕ ਪਰੇ ਪਰੇ ।”
 ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ, ਮੈਂ ਖੁਦ ਹੋਸਾਂ ਬੰਦ ।
 ਗਸਤਮ ਵਾਂਗੂ ਨ ਕਰਾਂਗਾ ਨਾਲ ਤੁਸਾਂ ਕੁਝ ਫੰਦ¹ ।”
 ਸ਼ਾਹ ਕਹੇ, “ਜਿਉਂ ਚਾਂਹਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਕਰੇ ਜਵਾਨ ।
 ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿੱਮਾਂ ਪਕੜਨਾ, ਹੈ ਇਹ ਸਾਹਿਬ ਤਾਨ² ।”
 ਪੁਰ ਸੁਦਾਦੀ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ।
 “ਖਾਕਾਨੀ ਬਹਿਰਾਮ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਹੋ ਜ਼ੰਜੀਰ ।
 ਛੋੜ ਘੜੀ ਭਰ ਮਰਦ ਨੂੰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ ।”
 ਯਲਆਦੀ ਉਠ ਕੁਰਸੀਓਂ ਖੋਲ੍ਹਨ ਗਿਆ ਜਵਾਨ ।
 ਰਹਿਆ ਬਹੁਤੇਰਾ ਮਨਾ ਕਰ ਗਸਤਮ ਨਾ-ਮਾਕੂਲ ।
 ਓੜਕ ਰਹਿਆ ਚੁੱਪ ਹੋ, ਵੱਸ ਨਾ ਚਲਿਆ ਮੂਲ ।
 ਕਹਿਰ ਗਜ਼ਬ ਦੇ ਸੰਗਲੋਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਆਣ ਬਲਾ ।
 ਆਫ਼ਤ ਥੀਂ ਜ਼ੰਜੀਰੀਆਂ ਖੜੇ ਉਤਾਰ ਰਿਹਾ ।
 ਫਿਤਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਝੁਲਾਇਆ ਵਾਂਗੂ ਪੁਰੇ ਦੀ ਵਾ ।
 ਸ਼ੇਰ ਪਿਆ ਵਿਚ ਪਿੰਜਰੇ ਮਰਦਾਂ ਲਿਆ ਕਢਾ ।
 ਜਾਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ ਜੁੱਸੇ ਥੀਂ ਜ਼ੰਜੀਰ ।
 ਵਿੱਚ ਕਚਹਿਰੀ ਜਾ ਪਿਆ ਵੇਖੇ ਹਾਲ ਅਮੀਰ ।
 ਮਰਦ ਖੜਾ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਅੱਵਲ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ।
 ਪਕੜ ਲੱਤੋਂ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ।
 ਫੇਰ ਜ਼ਿੰਮੀਂ ਪਰ ਮਾਰਿਆ, ਹੋਇਆ ਮਰਦ ਫਨਾਹ ।
 ਬੇ-ਹਥਿਆਰ ਜਵਾਨ ਨੇ ਘੱਤੀ ਕਹਿਰ ਕਹਾ³ ।
 ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਜਵਾਨ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਧੁੱਮ ਮਚਾ ।
 ਸਣ ਫਰਜ਼ਦਾਂ ਗਸਤਮੇ ਸੁੱਧ ਨਾ ਆਈ ਕਾ ।
 ਵਿੱਚ ਘਰਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਨੱਸ ਵੜਿਆ ਗੁਮਰਾਹ ।
 ਦੌੜ ਗਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਡਿੱਠਾ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਜੋ ਬਚ ਗਏ ਜਵਾਨ ਥੀਂ ਦੌੜ ਗਏ ਉਮਰਾ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਬਾਝ ਤਮਾਮ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਉੱਡੀ ਵਿਚ ਵਾ ।
 ਜੋ ਡਿੱਠਾ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ ਚਾ ਮਾਰੇ ਤਲਵਾਰ ।
 ਇਕ ਤਨ ਨੂੰ ਦੋ ਕਰ ਗਿਆ, ਦੋ ਨੂੰ ਕਰ ਗਿਆ ਚਾਰ ।
 ਜਾ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਸਹਿਰ ਦੇ ਪਈ ਚੁਫੇਰ ਕਹਾ ।
 ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਮਦਾਇਨੇ ਸੀਸ ਰੁਲਨ ਸਦਹਾ⁴ ।

1. ਫਰੋਬ । 2. ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ । 3. ਕਹਾਹ, ਹਾਹ ਕਾਰ । 4. ਸੈਂਕੜੇ ।

ਵਿੱਚ ਮਹੱਲਾਂ ਹੋਂ ਵਦਾ ਨਾਅਰਾ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 ਕੂਕਾਂ ਦੂਰ ਸੁਣੀਦੀਆਂ ਮਰ ਮਰ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਫੜ ਤਿਨਹਾ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਖਲਕ ਉਡਾ ।
 ਸ਼ਾਹ ਕਹੇ, ਲੈ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫੁੜਾ ।
 ਜੇ ਹੁਣ ਤੇ ਵਿਚ ਮਰਦੁਮੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਕਰਸੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਿਮ ਮਾਰ ਖਰਾਬ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਰਹਿਆ ਮਨਾ ਕਰ, ‘ਬਸ ਕਰ, ਐ ਬਹਿਰਾਮ !
 ਵੇਖੀ ਤੇਰੀ ਮਰਦੁਮੀ, ਨਾ ਕਰ ਕਤਲ ਅਵਾਮ¹ ।”
 ਤੇ ਬਹਿਰਾਮ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਕਹੇ, ‘ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ।
 ਮਾਰਾਂ ਪਕੜ ਕੁਫਾਰ² ਨੂੰ ਬੁਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂ ਦਿਵਾ ।
 ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਸਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਰਸਾਂ ਮਾਰ ਫਨਾਹ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਕੌਣ ਹੈ ਸ਼ਾਹੀ ਦੇਵਣਹਾਰ ?
 ਚਾਹੇ ਅੱਲਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਕਰੇ ਸਰਦਾਰ ।”
 ਟੁਰਿਆ ਨਿਕਲ ਮਦਾਇਨੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਜੋ ਮਿਲਿਆ ਵਿਚ ਰਾਹ ਦੇ ਮਾਰ ਕੀਤਾ ਕਤਲਾਮ ।
 ਰੁਖ ਕੀਤਾ ਵਲ ਚੀਨ ਦੇ ਹਾਰ ਇਕਰਾਰ ਜ਼ਬਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਭੀ ਚੜ੍ਹ ਖਿੰਗ ਲੈ ਹੋਇਆ ਮਗਰ ਰਵਾਨ ।
 ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚ ਸਹਰਾਇ³ ਦੇ ਮਿਲਿਆ ਆਣ ਅਮੀਰ ।
 ਕਹਿਆ, ‘ਐ ਬਹਿਰਾਮ ! ਤੂੰ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਧੀਰ ।”
 ਮੜ ਕਹਿਆ, ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ, ਐ ਲੜਕੇ ਨਾਦਾਨ !
 ਮੈਂ ਟੁਰਿਆ ਹਾਂ ਚੀਨ ਨੂੰ, ਰੱਖ ਸਲਾਮਤ ਜਾਨ ।
 ਹੋਏ ਮੇਰੀ ਗਰਦਨੇ ਇਤਨੇ ਖੂਨ ਤਮਾਮ ।
 ਹੋਰ ਕਿਆ ਕਰਵਾਵਨਾ ਚਾਹੇ ਤੂੰ ਕਤਲਾਮ ?
 ਜਾਹ ਹੁਣ ਬਦਲੇ ਕਾਫਿਰਾਂ ਜਾਨ ਨ ਕਰ ਬਰਬਾਦ ।
 ਮੁੜ ਪੈਸਾਂ ਜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ, ਖਲਕ ਹੋਸੀ ਨਾਸ਼ਾਦ ।”
 ਕਹੇ ਅਮੀਰ, ‘ਜੁ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਇਕਰਾਰ ।
 ਲੈ ਜਾਉਂਗਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕਰ ਪੈਕਾਰ⁴ ।
 ਸ਼ਰਤ ਮੇਰੀ ਮੈਂ ਆਵਸਾਂ, ਨਾ ਘੋੜੇ ਥੀਂ ਜ਼ੋਰ⁵ ।
 ਬੰਨ੍ਹ ਲਵਾਂ ਜਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ, ਦਲੇਰ ।”
 ਹੱਸ ਕਹਿਆ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ, ‘ਬੋਲ ਨ ਸੁਖਨ ਫਜ਼ੂਲ ।
 ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦ ਨਹੀਂ ਕੋ ਮੁਲ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਲੜਕਿਆ ! ਰੋਕ ਲਿਆ ਖਲਿਹਾਰ ।
 ਆ ਜਾ ਤੂੰ ਭੀ ਵੇਖ ਲੈ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਚਾਰ ।

1. ਆਮ ਲੋਕ । 2. ਕਾਫਿਰ, ਦੁਸ਼ਮਣ । 3. ਜੰਗਲ, ਰੋਹੀ । 4. ਲੜਾਈ । 5. ਹੇਠ, ਥੱਲੇ ।

ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦਿਖਾ ਲਵਾਂ ਕੁੱਵਤ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ।
 ਤੂੰ ਭੀ ਓਧਰ ਜਾਵਸੇਂ ਜਿਧਰ ਗਏ ਹਜ਼ਾਰ ।”
 ਤਦ ਨੂੰ ਪਹੁਤਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਪੁੱਛੇ ਆਣ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, ‘ਕਿਥੇ ਗਿਆ ਬਹਿਰਾਮ ?”
 ਸੁਣ ਬਹਿਰਾਮ ਪੁਕਾਰਿਆ, ‘ਮਰਦ ਖੜਾ ਮੈਦਾਨ ।
 ਹਨ ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਜਾਵਨਾ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਭਰੀ ਗਰੂਰੋਂ¹ ਵਾ ।
 ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹਾਂ ਦੇਖ ਲੈ, ਜਾਵੇ ਹੱਥ ਦਿਖਾ ।
 ਪਠੜ ਲਵੇ ਜਿਸ ਪਕੜਨਾ ਯਾ ਵਿਚ ਗੋਰ² ਚਲੇ ।
 ਆਵੇ ਕਰੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਚਲੇ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਦੱਸ ਲੈ, ਐ ਬਹਿਰਾਮ ਦਲੇਰ ।
 ਹੱਥੀਂ ਪਕੜਾਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ, ਯਾ ਕਾਰਨ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ³ ।
 ਹਫਿਆਰਾਂ ਥੀਂ ਜੇ ਕਹੇਂ, ਆਣ ਚਲਾਵਾਂ ਵਾਰ ।
 ਜੇ ਆਖੇਂ ਤੈਂ ਸਾਮੁਣੇ, ਲਾਹ ਆਵਾਂ ਹਥਿਆਰ ।”
 ਸੁਣ ਕਹਿਆ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ, ‘ਤੈਨੂੰ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ।
 ਕਰਦੇ ਮਰਦ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਿਨ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ।
 ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖ ਲੈ, ਮੈਂ ਅਸਵਾਰ ਨਹੀਂ ।
 ਤੇ ਖਾਲੀ ਹਾਂ ਸਾਜ਼ ਥੀਂ, ਮੈਂ ਗੱਦਾਰ ਨਹੀਂ ।”
 ਉਪਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੂੰ ਕਹੇ ਅਮੀਰ “ਸਵਾਰ ।
 ਅਪਨੇ ਦਿਹ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਘੋੜਾ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ।”
 ਯਲਆਦੀ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਦੇਵੇ ਸਬ ਸਾਮਾਨ ।
 ਲੈ ਹਥਿਆਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਮਰਦ ਖੜਾ ਮੈਦਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਆਖਦਾ, ‘ਮਰਦਾ ! ਕਰ ਲੈ ਵਾਰ ।’
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਨਾ ਕਰਾਂ ਵਾਰ ਅਵੱਲ, ਐ ਯਾਰ !”
 ਗੁਰਜ਼ ਲਈ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ, ਚਾ ਮਾਰੇ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ।
 ਗੁਰਜ਼ ਵਜੀ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦੇ, ਪਿਆ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ ।
 ਵਿਚ ਲਸ਼ਕਰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਗੁਰਜ਼ੋਂ ਗਈ ਸਦਾ⁴ ।
 ਖਲਕ⁵ ਕਹੇ, ‘ਅੱਜ ਹੋਵਸੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਫਨਾਹ ।”
 “ਹੋ ਮਰਦਾਨਾ⁶” ਆਖਦਾ ਹਮਜ਼ਾ, ‘ਐ ਬਹਿਰਾਮ !
 ਤਿੰਨ ਹਮਲੇ ਕਰ ਹੋਰ ਤੂੰ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਤਮਾਮ ।”
 ਗੁਰਜ਼ ਲਈ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ ਮਾਰੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ।
 ਵੱਜੀ ਅੰਦਰ ਢਾਲ ਦੇ, ਜੰਗਲ ਗਈ ਪੁਕਾਰ ।

1. ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ । 2. ਕੁਬਰ । 3. ਤਲਵਾਰ ਚਲਾ ਕੇ । 4. ਅਵਾਜ਼ । 5. ਜਨਤਾ । 6. ਬਹਾਦਰ
 ਮਾ ।

ਉਸ ਬੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਨਾਂਹ ਜ਼ਿਆਨ¹ ।
 ਵੇਖ ਦਲੇਰੀ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖਾਕਾਨੀ ਹੈਰਾਨ ।
 ਤੀਜੀ ਗੁਰਜ ਜੋ ਕਹਿਰ ਬੀ, ਆ ਮਾਰੀ ਨਜ਼ਦੀਕ ।
 ਧਸਿਆ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਨ ਦੇ ਖਿੰਡੇ ਦੋ ਜਾਨੂ² ਤੀਕ ।
 ਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਖਿੰਗ ਨੇ ਆਇਆ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ।
 ਫਿਰ ਮਾਰੀ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ ਜੰਬੀ ਗੁਰਜ ਉਲਾਰ ।
 ਝੱਲ ਗਿਆ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦੇ ਹਮਜਾ ਚਾਰੇ ਵਾਰ ।
 ਖਾਕਾਨੀ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਕਹੇ, 'ਰਹਿਣ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।'
 ਓਹੋ ਗੁਰਜ ਹੁਸ਼ਾ ਦੀ ਹਮਲੇ ਲਈ ਉਠਾ ।
 ਖਾਕਾਨੀ ਬਹਿਰਾਮ ਦੇ ਇਕ ਵਲ ਮਾਰੀ ਚਾ ।
 ਸਣ ਘੋੜੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀ ਦੇ ਉਲਟ ਗਿਆ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਇਕੋ ਗੁਰਜੋਂ ਉਡ ਗਈ ਉਸ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਤਾਕਤ ਦੂਜੀ ਗੁਰਜ ਦੀ ਰਹੀ ਨਾ ਵਿਚ ਅੰਦਾਮ³ ।
 ਹੋ ਬੇਹੋਸ਼ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਪਇਆ ਰਹਿਆ ਬਹਿਰਾਮ ।
 'ਉਠ, ਬਹਿਰਾਮ ! ਦਲੇਰ ਹੋ, 'ਕਹੇ ਅਮੀਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਹੋਸ਼ ਪਈ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਅਰਜ ਗੁਜਾਰ ।
 'ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਾਂ ਨ ਹੋ ਅਸਵਾਰ ।
 ਆ ਜਾ ਪੈਦਲ ਹੋਇ ਕੇ, ਕਰ, ਬੈਠੀ ਪੈਕਾਰ⁴ ।'
 ਹਮਜਾ ਉੱਤਰ ਘੋੜਿਓ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਕਰ ਲੈ ਵਾਰ ।'
 ਕਮਰ ਬੰਦੋਂ ਲੈ ਪਕੜਦਾ ਖਾਕਾਨੀ ਲਾਚਾਰ ।
 ਭੀ ਹਮਜੇ ਨੇ ਓਧ ਦੀ ਕਮਰੋਂ ਫੜੀ ਦੁਵਾਲ⁵ ।
 ਸਮਝਾਇਆ ਅਯਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਇਸ਼ਾਰਤ ਨਾਲ ।
 ਟੋਪੀ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਸਿਰ ਬੀ ਲਈ ਉਤਾਰ ।
 ਮਾਰੀ ਵਲ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਨੰਗੇ ਅਯਾਰ ।
 ਉਡੀ ਉਤਾਰ ਲੁੰਬੜੀ ਵਾਂਗੂ ਬਾਝ ਪਰਾਣ ।
 ਦੁੰਬ ਹੁਲਾਰੇ ਖਾਂਵਦੀ ਢੱਠੀ ਜ਼ੋਰ ਵਰਾਨ⁶ ।
 ਲਸਕਰ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਗਿਆ ਪਿਆਦਾ ਹੋ ।
 ਵੇਖ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਉਮਰ ਦੀ ਰਹਿਆ ਸਵਾਰ ਨ ਕੋ ।
 ਰੂੰ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤੇ ਅਸਪਾਂ ਦੇ ਪਾ ।
 ਪਕੜ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਘੋੜੀਆਂ ਖੜੇ ਰਹੇ ਇਕ ਜਾ ।੧।
 ਫਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਿਆ ?
 ਕਿਉਂ ਇਹ ਲਸਕਰ ਅਰਬ ਦਾ ਪੈਦਲ ਹੋ ਗਇਆ ?''

1. ਹਰਜ, ਨੁਕਸਾਨ । 2. ਗੋਡੇ, ਸਰੀਰ । 3. ਮੁਕਾਬਲਾ । 4. ਚਮੜੇ ਦੀ ਪੋਟੀ । 5. ਸ਼ੀ
 6. ਇੱਕ ਥਾਵੇਂ ।

ਕੀਤੀ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਸਾਹ ਅੱਗੇ ਡੁਕਦੀਰ ।
 “ਜਾਨ ਲਿਆ ਹੁਣ ਅਰਬੀਆਂ, ਨਾਹਰਾ ਕਰੇ ਅਮੀਰ ।
 ਨਾਹਰੇ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਹਿੱਲ ਜ਼ਿਮੀਨ ।
 ਵੱਜੇ ਸੂਰ¹ ਕਯਾਮਤੀ² ਕਰਦੀ ਖਲਕ ਯਕੀਨ ।
 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦੇ ਪੈਂਦਾ ਸ਼ੇਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਹੈਬਤ³ ਖਾ ਅਸਵਾਰੀਓਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਅਸਵਾਰ ।
 ਘੋੜੇ ਮਾਰੇ ਖੌਫ ਦੇ ਛੱਡ ਨਸਦੇ ਸੈਦਾਨ ।
 ਜਾ ਵੜਦੇ ਵਿਚ ਜੰਗਲਾਂ ਹੋ ਕੇ ਸਰਗਰਦਾਨ⁴ ।
 ਛੜ ਬਲਾਈਂ ਜੰਗਲਾਂ ਜਾਣ ਕਿਤੇ ਵਲ ਨੱਸ ।
 ਨਿਕਲ ਕਮਾਨਾਂ ਯਲਾਂ⁵ ਦੇ ਜਾਣ ਹਥੋਂ ਬੇਵਸ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਦੇਵੇ ਹੋਸ਼ ਉਡਾ ।
 ਨਾਅਰੇ ਮਾਰ ਮਵਾਰਿਜ਼ਾਂ⁶ ਖੜੇ ਜ਼ਮੀਨੋਂ ਚਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਅਰੇ ਵਾਸਤੇ ਹੋਂਦਾ ਜਦੋਂ ਤਿਆਰ ।
 ਟੋਪ ਉਤਾਰਾਂ ਮਾਰਦਾ ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ⁷ ਅਯਾਰ ।
 ਵੇਖ ਅਲਾਮਤ⁸ ਹੋਂਦੇ ਪੈਦਲ ਅਰਬੀ ਲੋਕ ।
 ਪਾ ਕੰਨੀਂ ਰੂੰ, ਘੋੜਿਆਂ ਅਰਬੀ ਲੈਂਦੇ ਰੋਕ ।
 ਅਪਨਾ ਆਪ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਹੋ ਬਹਿੰਦੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਰਤ⁹ ਕਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਨਾਅਰਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਦੀ ।
 ਕੇਡਕੁ ਨਾਅਰਾ ਸਖਤ ਹੈ ਸੁਣ ਕੇ ਹੋਸੀ ਕੀ ?
 ਖਆਜਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਅਸਪ ਥੀਂ ਲਹਿ ਮੁਹਕਮ¹⁰ ਕਰ ਸਾਜ਼ ।
 ਸੁਣ ਲੈ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।”
 ਲਹਿ ਘੋੜੇ ਬੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇ ਬਹੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਪਈ ਬੁਲੰਦ ਪੁਕਾਰ ।
 ਖਾਕਾਨੀ¹¹ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਪਕੜ ਜ਼ਿਮੀਨੋਂ ਚਾ ।
 ਫੇਰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਮਾਰਿਆ, ਦਿੱਤਾ ਜ਼ਿਮੀਂ ਧਸਾ ।
 ਛਾਤੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਹੱਸਿਆ ਪਾ ਸੰਗਲ ਜੰਜੀਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਤਾਈਂ ਸੌਂਪਿਆ ਕਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਸੀਰ¹² ।
 ਆਹੀ ਜਿਸ ਦਮ ਨਾਅਰਿਓਂ ਪਈ ਬੁਲੰਦ ਸਦਾ ।
 ਤਖਤ ਉਤੋਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਝੜਿਆ ਹੋਸ਼ ਗਵਾ ।
 ਸੱਟ ਸਵਾਰਾਂ ਜੰਗਲੀ ਘੋੜੇ ਨੱਸ ਗਏ ।
 ਚੁੱਕ ਦੁਬਾਂ¹³ ਛੱਡ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਹੋ ਬੇਵਸ ਗਏ ।

1. ਤੁਰੀ, ਬਿਗਲ । 2. ਪਰਲੋ ਦਾ । 3. ਡਰ, ਭੇ । 4. ਹੈਰਾਨ, ਪਰੇਸ਼ਾਨ । 5. ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ
 6. ਜੋਧਿਆਂ । 7. ਅਕਲਮੰਦ । 8. ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਲੱਛਣ । 9. ਅਸਚਰਜ । 10. ਮਜ਼ਬੂਤ । 11. ਖਾਕਾਨੀ
 ਚੀਨ (ਬਹਿਰਾਮ) । 12. ਕੈਦੀ । 13. ਪੂਛਾਂ ।

ਪਇਆ ਤਜ਼ਲਜ਼ਲ¹ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ, ਸੁਣੀ ਚੁਫੇਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਵੀਰ ਪਿਛੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਫੇਰ ਹੋਇਆ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਬਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੂੰ, 'ਸੱਚ ਫਰਮਾਇਆ ਤੂੰ ।
 ਦੂਣਾ ਪਾਇਆ ਓਸ ਥੀਂ ਜਿਵੇਂ ਸੁਣਾਇਆ ਤੂੰ ।
 ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਇਹ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਆਣ ਪਿਆ ਅਸਮਾਨ ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਅਸਰਾਫ਼ੀਲ ਦੀ ਵੱਜੀ ਸੂਰ² ਅਯਾਨ³ ।''
 ਨਾਲ ਤਮਾਮ ਦਿਲਾਵਰੀ ਕਰਕੇ ਫਤਹਿ ਅਜ਼ੀਮ⁴ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਆ ਕੀਤੀ ਤਾਜ਼ੀਮ⁵ ।
 ਖਲਕਤ⁶ ਦੇਵੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ।
 ਲੈ ਆਇਆ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਮੁਕਬਿਲ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮ ।
 ਆ ਕਹਿੰਦੇ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ, 'ਗੁਸਤਮ ਦੇ ਪੁਤ ਚਾਰ ।
 ਤੂੰ ਜ਼ਾਲਿਮ ਖਾਕਾਨੀਆਂ ! ਹੋਇਓ ਖੂਬ ਖੁਆਰ ।
 ਪਿਉ ਸਾਡੇ ਦੀ ਬੰਦ ਥੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੂੰ ਆਰ⁷ ।
 ਅਰਬੀ ਦੀ ਵਿਚ ਕੈਦ ਦੇ ਹੁਣ ਹੋਇਓ ਲਾਚਾਰ ।
 ਅੰਦਰ ਕੈਦ ਅਮੀਰ ਦੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਜੇ ਗੁਸਤਮ ਦੀ ਕੈਦ ਥੀਂ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਹਜ਼ਾਰ ।''
 ਸੁਣ ਕਹਿਆ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ, 'ਮੁਰਦਾਰਾ ! ਬਦਕਾਰ ।
 ਗੁਸਤਮ ਹੈ ਪਿਉ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਨਾਲਾਇਕ ਗੱਦਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ
 ਹੁਣ ਅਰਬੀ ਦੀ ਖਿਦਮਤੋਂ ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ।
 ਉਸ ਨੇ ਕਰਕੇ ਮਰਦਮੀ⁸ ਫੜਿਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਗੁਸਤਮ ਵਾਂਗੁ ਨ ਦਗੇ ਦਾ ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਸਾਮਾਨ !
 ਡੁੱਬ ਮਰੇ ਸਣ ਬਾਪ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮਰਦ ਜਵਾਨ ।
 ਕਿਸ ਲਾਇਕ ਨਾਲਾਇਕੋ ! ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਬੇ-ਈਮਾਨ ।
 ਜਿਸ ਦਮ ਮੇਰੇ ਬਦਨ ਥੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ਉਤਾਰੇ ਬੰਦ ।
 ਕਿੱਥੇ ਹੋ ਸੋ ਬਾਪ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਸਭੇ ਫਰਜੰਦ⁹ ?
 ਏਹ ਤਾਨੇ ਉਸ ਵਕਤ ਸਿਰ ਯਾਦ ਨ ਆਏ ਕਿਉਂ ?
 ਤੇ ਨਾ-ਮਰਦਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੱਥ ਵਿਖਾਏ ਕਿਉਂ ?
 ਖਾਕ ਸਿਰੇ ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਹੋ, ਐ ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ¹⁰ ।
 ਗੁਸਤਮ ਨੂੰ ਸੌ ਲਾਨਤਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਹੋ ਫਰਜੰਦ ।''
 ਜਾਂ ਗੁਸਤਮ ਦੇ ਬੇਟਿਆਂ ਏਹਾ ਸੁਣੀ ਕਲਾਮ ।
 ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਮਰਦ ਨੂੰ ਚਾ ਕੀਤਾ ਕਤਲਾਮ ।

1. ਜ਼ਲਜ਼ਲਾ, ਭੁਚਾਲ । 2. ਪਰਲੋ ਦੀ ਤੁਰੀ । 3. ਪ੍ਰਗਟ । 4. ਵੱਡੀ, ਮਹਾਨ । 5. ਬੰਦ
 ਅਦਬ ਅਦਾਬ । 6. ਜਨਤਾ, ਲੁਕਾਈ । 7. ਸ਼ਰਮ । 8. ਬਹਾਦੁਰੀ । 9. ਪੁਤ੍ਰ । 10. ਅਕਲਮੰਦ ।

ਪਾਈ ਖਬਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕਤਲ ਹੋਇਆ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਇਹ ਗੁਸਤਮ ਦੇ ਬੇਟਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜੁਲਮ ਤਮਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨੂੰ ।
 ‘ਫੜ ਗੁਸਤਮ ਦੇ ਬੇਟਿਆਂ, ਮੈਥੀਂ ਲੈ ਆ ਤੂੰ ।’
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਪਕੜਦਾ ਜਾ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਟੋਲ ।
 ਆਇਆ ਗੁਸਤਮ ਹਾਲ ਸੁਣ, ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਕੋਲ ।
 ਰੋ ਰੋ ਕਰਦਾ ਆਜਿਜ਼ੀ¹ ਅੱਗੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਹੋਂਦਾ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ‘ਬੇ-ਅਕਲਾਂ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਚਾ ਮਕਤੂਲ² ।
 ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਇਸਹਾਕ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਆਹੀ ਮੂਲ ।
 ਹੁਣ ਬਦਲੇ ਬਹਿਰਾਮ ਦੇ ਮਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਮੀਰ ।
 ਮੇਰੀ ਖਾਤਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ ਛੱਡੋ ਤਕਸੀਰ ।
 ਲੱਖ ਟਕੇ ਜ਼ਰ³ ਸੁਰਖ⁴ ਦੇ ਮੈਥੀਂ ਲੈ ਲੈ ਤੂੰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਥੀਂ ਟਖਵਾ ਲਈਂ ਮੇਰਿਆ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ।’
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, ‘ਕਰ ਦੇ ਟਕੇ ਅਦਾ⁵ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਕੋਲੋਂ ਲਵਾਂਗਾ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤ ਛੁੱਡਾ ।’
 ਟਕੇ ਉਮਰ ਨੂੰ ਦੇ ਵਦਾ ਗੁਸਤਮ ਗਿਣ ਕੇ ਝੱਬ ।
 ਕੀਤੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਸੱਬ ।
 ਵੱਢੀ ਲਈ ਅਯਾਰ ਨੇ, ਤੇ ਕੀਤੀ ਤਦਬੀਰ ।
 ਗੁਸਤਮ ਦੇ ਪੁੱਤ ਪਕੜ ਕੇ ਆਂਦੇ ਪੇਸ਼⁶ ਅਮੀਰ ।
 ਉਪਰ ਕੱਦਮ⁷ ਅਮੀਰ ਦੇ ਧਰਦੇ ਸੀਸ ਤਮਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹੇ, ‘ਹਰਾਮੀਓਂ ! ਕਿਉਂ ਕੁੱਠਾ⁸ ਬਹਿਰਾਮ ?’
 ਗੁਸਤਮ ਦੇ ਪੁੱਤ ਆਖਦੇ ਰੋ ਰੋ ਹਾਲ ਖਰਾਬ ।
 ‘ਸੀ ਕਰਦਾ ਬੇਅਦਬੀਆਂ ਤੇਰੀ ਵਿੱਚ ਜੁਨਾਬ ।
 ਮੰਦਾ ਕਹਿਣਾ ਓਸਦਾ ਅਸਾਂ ਨ ਭਾਇਆ ਸੀ ।
 ਏਸੇ ਖਾਤਿਰ ਓਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਗਵਾਇਆ ਸੀ ।’
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਝੂਠ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰੀ ਤਕਰੀਰ⁹ ।
 ਕਤਲ ਕਰੋ ਫੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, “ਕਰਦਾ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ।
 ਰਿਸ਼ਵਤ ਖ਼ਾਰ¹⁰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਆਣ ਫੜੇ ਦੋ ਪੈਰ ।
 “ਗੁਸਤਮ ਨੂੰ ਏਹ ਖਬਰ ਨਾ ਨਾਲ ਜਿਹਦੇ ਤੈਂ ਵੈਰ ।
 ਜੇ ਤਿਫਲਾਂ¹¹ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਖਾਕਾਨੀ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਆਖਿਰ ਸੀ ਵਿਚ ਕੁਫਰ¹² ਦੇ ਉਹ ਭੀ ਬਦ ਅੰਜਾਮ¹³ ।

1. ਅਧੀਨਗੀ । 2. ਕਤਲ । 3. ਸੋਨਾ । 4. ਲਾਲ । 5. ਅਦਾ ਕਰਨਾ, ਦੇਣਾ । 6. ਅੱਗੇ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ । 7. ਪੈਰ । 8. ਕੋਹਿਆ, ਕੋਹ ਕੋਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ । 9. ਬਿਆਨ । 10. ਖਾਣ ਵਾਲੇ । 11. ਬੱਚਿਆਂ । 12. ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣਾ । 13. ਭੈੜੇ ਨਤੀਜੇ ਵਾਲਾ ।

ਬਖਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੁਰਮ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇ ਰੱਬ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਕੁੱਧ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਸੀ ਲੱਬ।
 ਬਣਿਓ ਤਦਾਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ੀ, ਬਖਸ਼ਾਵੇਂ ਤਕਸੀਰ ।
 ਕਰੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਮ ਖੁਾਰੀਆਂ ਕਰ ਕਰਕੇ ਤਕਰੀਰ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਮੈਂ ਰਿਸ਼ਵਤੋਂ ਆਪ ਡਰਾਂ ਸੈ ਵਾਰ ।”
 ਗੁਸਤਮ ਦੇ ਪੁੱਤ ਛੋੜਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਬੁਜ਼ੁਰਗਵਾਰ¹ ।
 ਚਲੇ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਹੁਣ ਝਗੜਾ ਪਾਰ ਕਰੇ ।
 ਨਵੀਂ ਹਕਾਇਤ ਜੰਗ ਦੀ ਹੋਰ ਤਿਆਰ ਕਰੇ ।
 ਭਲਕੇ ਦਿਨ ਤਾਤੀਲ² ਦਾ ਚਲੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰੇ ।
 ਵੈਰੀ ਦੇ ਗ਼ਮ ਖੁਾਰ ਨੂੰ ਤਹਿ ਤਲਵਾਰ ਕਰੇ ।
 ਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਖਿੰਗ ਤੇ ਕਲਮ ਸਵਾਰ ਕਰੇ ।
 ਬਦ-ਖ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਨਾ ਇਤਬਾਰ ਕਰੇ ।
 ਕਿਸੇ ਫ਼ਰੇਬੀ ਮਰਦ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਚਾਰ ਕਰੇ ।
 ਯਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮਦਾਇਨੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ਕਰੇ ।
 ਜੁਰਾ ਜੁਗ ਤੇਰੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਰਹੇ ਕਯਾਮਤ ਤੀਕ ।
 ਗੁਸਤਮ ਨੂੰ ਵਿਚ ਜੰਗ ਦੇ ਜੇ ਅਜ ਲਾਵੇਂ ਲੀਕ ॥੧੭॥
 ਗੁਸਤਮ ਦਾ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਫ਼ਰੇਬ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੈ ਜਾਣਾ ।
 ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣਾ ਬਖ਼ਤਕ ਦਾ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਅਤੇ
 ਇਕੱਲੇ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਸਤ ਖਾਣਾ ।
 ਗਾਲਿਬ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਗੁਸਤਮ ਕਰੇ ਖਿਆਲ ।
 ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਇਤਫ਼ਾਕ ਥੀਂ ਹਰਦਮ ਰਹਿੰਦਾ ਨਾਲ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਖ਼ਾਤਿਰਦਾਰੀਆਂ ਖਿਦਮਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ।
 ਡਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਡਰਨ ਥੀਂ, ਹਰ ਦਮ ਬਰਦਾ⁵ ਸੀ ।
 ਕਦਮ ਵਿੰਗਾ, ਦਮ ਰਾਸਤੀ⁶, ਵੈਰ ਦਿਲੋਂ, ਮੂੰਹ ਮੋਹ ।
 ਹਿਲਮ⁷ ਜ਼ਬਾਨ, ਕੁੱਧ ਦਿਲ, ਜੀਤ ਮੁੱਠੀ⁸, ਜੀ ਹੋਰ⁹ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਲੁਤਫ¹⁰ ਕਮਾਂਵਦਾ ਬਾਤਿਨ¹¹ ਬੁਗ਼ਜ਼¹² ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਬਣਿਆ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਤਦਬੀਰਾਂ ਦਿਲ ਸੋਚਦਾ ਮਕਰ ਜਗਾਵਾਂ ਕੀ ।
 ਮਾਰਨ ਕਾਰਨ ਵੈਰੀਆਂ ਸਾਜ਼ ਬਣਾਵਾਂ ਕੀ ।
 ਰਹਿੰਦਾ ਵਕਤ ਉਡੀਕਦਾ ਤਕਦਾ ਆਹਾ ਰਾਹ ।
 ਕਿਵੇਂ ਨ ਕਿਵੇਂ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਕਰਾਂ ਫਨਾਹ ।
 ਅੰਦਰ ਮਕਸਦ¹³ ਦੋਸਤੀ ਲੱਭੇ ਮਕਸਦ ਭਾਲ ।
 ਬਾਝੋਂ ਕੀਤੇ ਦੋਸਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣਨ ਮੁਹਾਲ¹⁴ ।

1. ਲਾਲਚ । 2. ਹਮਦਰਦੀਆਂ । 3. ਮਰਾਂ ਪੁਰਸ਼ । 4. ਛੁੱਟੀ । 5. ਗੁਲਾਮ । 6. ਸਚਾਈ ।
 7. ਹਲੀਮੀ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ । 8. ਠੱਗੀ ਹੋਈ । 9. ਗੁੱਸਾ । 10. ਮਿਠਤ । 11. ਮੀਚਰੋਂ, ਚਿਲੋਂ ।
 12. ਈਰਖਾ, ਦਿਲ ਦੀ ਸੜਾਦ । 13. ਮੁਰਾਦ । 14. ਔਖਾ ।

ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਰਦੇ ਦੁਸ਼ਮਨੀ, ਜਾਹਿਰ ਖੁਫੀਆਂ ਦੇ ।
 ਖੁਫੀਆਂ ਮਾਰ ਗਵਾਂਵਦੇ, ਜਾਹਿਰ ਮਾਰੇ ਕੇ ।
 ਡੰਗ ਲਗਦੇ ਦਾ ਬੁੱਕਲੋਂ ਜਾਵੇਂ ਜਿਗਰ ਪਰੇ ।
 ਜਖਮ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਾ ਵੇਖੀਏ ਏਡਕ¹ ਸਖਤ ਨ ਕੇ ।
 ਅਸਰ ਵਡੇਰਾ ਪਰਦਿਓਂ ਜਾਹਿਰ ਵਿਹਲਾ ਹੈ ।
 ਲੁਕਿਆਂ ਵੈਰੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ, ਜਾਨ ਵਲੋਂ ਹੱਥ ਧੋ ।
 ਨਫਸ² ਅਤੇ ਸੈਤਾਨ ਹੁਣ ਘਾਤ ਤਕਣ ਫਿਰ ਜੋ ।
 ਜੇ ਤੈਂ ਬਬਰ ਨ ਇਹਨਾਂ ਦੀ, ਐ ਜਾਲਿਮ ! ਬਹਿ ਰੋ ।
 ਅੰਧੇਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ, ਘਰ ਤੇਰੇ ਬਦਬੋ ।
 ਤੇਲ ਵੱਟੀ ਤੈਂ ਅੰਦਰੇ ਵੇਖ ਜਰਾ ਕਰ ਲੋ³ ।
 ਇਹ ਦੋ ਵਚਨ ਲੈ ਜਾ ਸੁਣੀ, ਚੌੜ ਝੁਗਾ ਕਰ ਰੋ ।
 ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਿਤ ਜਾਣਨਾ ਬੇਅਹਲਾਂ ਦੀ ਖੋ⁴ ।
 ਐ ਦਿਲ, ਕਿਤ ਵਲ ਲਗ ਪਿਉਂ ਬਣ ਬੈਠੋ ਉਲਮਾ⁵ ।
 ਦਿਲ ਦੀ ਧਰ ਵਿਚ ਦਿਲੇ ਦੇ, ਰਹਿੰਦੀ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ।
 ਲੱਗੇ ਗੱਲ ਨਿਤਾਰਨੇ ਕਿਉਂ ਚਾਇਓਂ ਸਿਰ ਭਾਰ ।
 ਸੱਚ ਦਰੋਗ⁶ ਸਿਆਵਨਾ⁷ ਸ਼ਿਅਰ ਤੇਰੇ ਦੀ ਕਾਰ ।
 ਆਹੇ ਗੁਸਤਮ ਰਾਤ ਦਿਨ ਬਣਿਆ ਬਿਦਮਤ ਗਾਰ ।
 ਬਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਦੀ ਲੈਂਦਾ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਵੇਖ ਸਫਾਈ ਜਾਹਿਰੀ ਹਮਜ਼ਾ ਕਰੇ ਪਿਆਰ ।
 ਹੁਣ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਏਸ ਤੇ ਸੀ ਪੂਰਾ ਇਤਬਾਰ ।
 ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਗੁਸਤਮ ਨੇ ਟਿਕ ਵਾਰ ।
 ‘ਗਏ ਨਹੀਂ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲੈ ਹਜ਼ਰਤ ! ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ?’
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹੇ, ‘ਸ਼ਕਾਰਗਾਹ⁸ ਏਥੋਂ ਕੇਡਕ⁹ ਦਰ ?’
 ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਚਲੋ, ਵਿਖਾਵਸਾਂ, ਜੇ ਹੋਵੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ।
 ਏਥੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਆਹੀ ਇਕ ਉਜਾੜ ।
 ਤੇ ਇਕ ਤਰਫ ਉਜਾੜ ਦੇ ਆਹਾ ਸਖਤ ਪਹਾੜ ।
 ਉਸ ਥਾਉਂ ਵਿਚ ਗੂਰਖਰ¹⁰ ਹੋਰ ਗੋਇਨ¹¹ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਹਰਨ ਅਤੇ ਖਰਗੋਸ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕੁੱਝ ਸੁਮਾਰ ।”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, ਜੇ ਏਡਕ ਨਜ਼ਦੀਕ ।
 ਕਸਦ¹² ਕਰੇ ਜੇ ਸੁਬਹ¹³ ਨੂੰ ਨਾਲ ਚਲਾ ਸੈਂ ਠੀਕ ।
 ਕਰ ਮਸਲਾਹਤ¹⁴ ਘਰੇ ਨੂੰ ਗੁਸਤਮ ਗਿਆ ਹਰਾਮ ।
 ਘਰ ਵਿਚ ਵੈਰੀ ਮਾਰਸਾਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਤਮਾਮ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਚੌਹਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਤਾਈਂ ਜਾ ਇਹ ਪਾਤ ।
 “ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਲੈ ਚੱਲ ਬੈਠੋ ਵਿਚ ਘਾਤ ।

1. ਇਤਨਾ । 2. ਮਨ । 3. ਹੋਸ਼ਨੀ । 4. ਆਦਤ । 5. ਆਲਿਮ, ਵਿਦਵਾਨ, ਸਿਆਣਾ । 6. ਬੁਠ ।
 7. ਸਿਆਣ, ਪਛਾਣਨਾ । 8. ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ । 9. ਕਿਤਨੀ । 10. ਜੰਗਲੀ ਗਧਾ । 11. ਇੱਕ
 ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ । 12. ਇਰਾਦਾ । 13. ਸਵੇਰੇ, ਪ੍ਰਾਤ: ਕਾਲ । 14. ਸਲਾਹ, ਮਸ਼ਵਰਾ ।

ਵਿਚ ਫਲਾਨੀ ਜਗਾ ਦੇ ਲੁੱਕੋ, ਨਾ ਦੇ ਧੂੰ¹ ।
 ਮੈਂ ਫਜ਼ਰੇ² ਲੈ ਆਵਸਾਂ ਉਤਵਲ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।
 ਕਰਾਂ ਇਸ਼ਾਰਤ ਤੂਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਪਇਓ ਤਮਾਮ ।
 ਘੋਰ ਅਰਬ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਕਰ ਸੁਟਿਓ ਕਤਲਾਮ ।”
 ਆ ਬੈਠੇ ਵਿਚ ਘਾਤ ਦੇ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਸ਼ਰੀਰ ।
 ਸੁਬਹ ਹੁੰਦੀ ਨੂੰ ਜਾਂਵਦਾ ਗੁਸਤਮ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ।
 ‘ਚਲ, ਹਜ਼ਰਤ ! ਹੁਣ ਵਕਤ ਹੈ, ਝਬ ਹੋ ਚਲੋ ਸਵਾਰ ।
 ਖਾਸਾ ਵੇਲਾ ਫਜ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਗੁਸਤਮਾਂ ! ਫੌਜ ਚਲਾ ਲੈ ਨਾਲ ।
 ਯਾ ਤਿਨਹਾ³ ਟੁਰ ਚੱਲੀਏ, ਕੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹਰ ਹਾਲ ?”
 ਗੁਸਤਮ ਕਹਿੰਦਾ, ਫੌਜ ਥੀਂ ਹੈ ਤਕਲੀਫ ਤਮਾਮ ।
 ਜੋ ਲੈ ਜਾਈਏ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹੋਈਏ ਬੇ- ਆਰਾਮ ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, ਮੈਂ ਭੀ ਨਾਲ ਚਲਾਂ ।
 ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਦੀ ਮੈਂ ਹਰ ਹਾਲ ਰਲਾਂ ।”
 ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੋ ਹਮਜ਼ਾ ਅਸਵਾਰ ।
 “ਖਬਰ ਅਸਾਡੀ ਦੇਵਣੀ ਫਜ਼ਰੇ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਗੁਸਤਮ ਹਮਜ਼ਾ ਗਏ ਹਨ, ਨਾਲੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਸਨ ਖਿਦਮਤੇ ਕਰਕੇ ਸੈਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਆਂਵਦੇ ਤਿੰਨੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ।
 ਯਲਆਦੀ ਆ ਸ਼ਾਹ ਥੀਂ ਹਾਲ ਕਰੇ ਇਜ਼ਹਾਰ⁴ ।
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਭਰੇ ।
 “ਇਹ ਕੁਝ ਅੰਤ ਫਰੇਬ ਹੈ, ਅੱਲਾ ਖੈਰ⁵ ਕਚੇ ।”
 ਆਏ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰ-ਗਾਹ ਜਾਂ ਇਹ ਆਨ ਵੜੇ ।
 ਗੁਸਤਮ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ, ‘ਹਜ਼ਰਤ ! ਰਹੋ ਖੜੇ ।
 ਚੜ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜ ਬੁਲੰਦ ਤੇ ਕਰਾਂ ਨਿਗਾਹ ਚੌਫੇਰ ।
 ਜਿਤ ਵਲ ਸੈਦ⁶ ਦਿਸਾਵਸੀ⁷ ਉਤਵਲ ਚਲੀਏ ਫੇਰ ।”
 ਦਿੱਤਾ ਇਜ਼ਨ⁸ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਗੁਸਤਮ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ।
 ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰਿਆ, ਆਵੋ, ਜਵਾਨੋ ! ਧਾ ।”
 ਨਾਅਰਾ ਸੁਣ ਕੇ ਆ ਪਿਆ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ।
 ਹਸਦੋਂ⁹ ਜਲਿਆਂ ਕਾਫਿਰਾਂ ਧੂਹ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ।

1, ਭਾਵ-ਅਵਾਜ਼ਾਂ । 2. ਸਵੇਰੇ । 3. ਇਕੱਲੇ । 4. ਜ਼ਾਹਿਰ । 5. ਸੁੱਖ । 6. ਸ਼ਿਕਾਰ । 7. ਦਿ
 ਆਵੇਗਾ । 8. ਹੁਕਮ, ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ । 9. ਈਰਖਾ ਨਾਲ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੂੰ ਘੋਰ ਲਿਆ ਇਕਵਾਰ ।
 ਤੀਰ ਚਲਾਵਨ ਗੋਲੀਆਂ, ਕਰਦੇ ਮਾਰੇ ਮਾਰ ।
 ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਹੋਇ ਗਇਆ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਪਰ ਉਸ ਵਕਤ ਅਮੀਰ ਦੇ ਪਾਸ ਨ ਸਬ ਹਥਿਆਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ ਪਇਆ ਪਹਾੜੀ ਜੋਸ਼ ।
 ਬੇ-ਖੁਦ ਹੋਏ ਖੌਫ ਥੀਂ, ਗਈ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਹੋਸ਼ ।
 ਤੇ ਇਸ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਗਈ ਬਣਾਂ ਵਿਚ ਸੂਕ ।
 ਵਾਂਗੂੰ ਬਿਜਲੀ ਕਹਿਰ ਦੀ ਗਈ ਮਦਾਇਨ ਕੂਕ ।
 ਨਾਅਰੇ ਨਾਲ ਕੁਫਾਰ¹ ਦੇ ਗਏ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਹੋਸ਼ ।
 ਜਾ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਅੱਯੜਾਂ² ਸ਼ੋਰ ਭੁੱਖਾ ਕਰ ਜੋਸ਼ ।
 ਭਰੇ ਕਲਾਵੇ³ ਫੌਜ ਦੇ ਮਾਰੇ ਧਰਤਿ ਉਠਾ ।
 ਡਿਗਦੇ ਮਰ ਮਰ ਜਾਂਵਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਫਨਾਹ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਲ ਕਲਾਵਿਆਂ ਮਾਰੇ ਧਰਤਿ ਉਲਟਾ ।
 ਲਾਸ਼ਾਂ ਪੁਰਜੇ ਧਰਤਿ ਤੇ ਗਇਆ ਲਤਾੜ ਦਬਾ ।
 ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨਫਤ⁴ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਂ⁵ ਮਾਰੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਰਲ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੱਭੇ ਸਫ⁶ ਨਿਘਾਰ ।
 ਕੀਤਾ ਜ਼ੋਰ ਬਹਾਦੁਰਾਂ ਅੱਗੇ ਧਰੇ ਸਰੀਰ⁷ ।
 ਅੱਚਣਚੇਤ ਅਮੀਰ ਦੇ ਗਿੱਟੇ ਲਗਾ ਤੀਰ ।
 ਤਾਂ ਭੀ ਜਾਂਦਾ ਮਾਰਦਾ, ਵੱਸ ਨਾ ਕਰੇ ਦਲੇਰ ।
 ਰਹਿੰਦੇ ਅੱਗੇ ਲੱਗ ਟੁਰੇ, ਨਾ ਮੁੜ ਵੇਖਣ ਫੇਰ ।
 ਗਸਤਮ ਨੱਸਾ ਜਾਂਵਦਾ ਰਣ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ।
 ਜਾਨਾਂ ਚਲੇ ਬਚਾਇ ਕੇ ਮਗਰੇ ਬੇਟੇ ਚਾਰ ।
 ਆਹੀ⁸ ਜਾਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਨਾਅਰਿਓਂ ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ।
 ਸਣ ਉਮਰਾਵਾਂ ਅਰਬੀਆਂ ਹੋਇਆ ਤੁਰਤ ਸਵਾਰ ।
 ਨੱਸੇ ਤਰਫ ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਆਏ ਬੇ-ਤਾਖੀਰ⁹ ।
 ਵੇਖਣ ਅੱਗੇ ਵੱਜਦਾ ਖੰਡਾ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ।
 ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਦਲੇਰ ਦੀ ਪਈ ਪਿਛਾੜੀ ਧਾ ।
 ਕੁਫਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਗਈ ਕੋਹਾਂ ਚਾਰ ਦਬਾ ।
 ਛੋੜ ਵਤਨ ਨੱਸ ਚੱਲਿਆ ਗਸਤਮ ਮਰਦ ਹਰਾਮ ।
 ਅਰਬੀ ਮੁੜੇ ਪਿਛਾੜੀਓਂ ਕਰ ਕੇ ਫਤਹਿ ਤਮਾਮ ।
 ਉਮਰ ਜ਼ਖਮ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮਰਹਮ¹⁰ ਧਰੇ ਅਯਾਰ ।
 ਬਖਸ਼ੀ ਸਿਹਤ ਖੁਦਾਇ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਇਜ਼ਹਾਰ¹¹ ।

1. ਕਾਫਰਾਂ । 2. ਇੱਜੜਾਂ । 3. ਰੁੱਗ, ਥੱਬ । 4. ਜਾਦੂ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ । 5. ਹਜ਼ਾਰਾਂ । 6. ਟੋਲੀਆਂ
 7. ਸ਼ਰਾਰਤੀ । 8. ਸੀ । 9. ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ । 10. ਮਲੂਮ । 11. ਪ੍ਰਗਟ, ਜ਼ਾਹਿਰ ।

ਫਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, 'ਹਮਜ਼ਾ ! ਭੁੱਲ ਗਇਓ' ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਦ ਅਫ਼ਾਲ¹ ਦੇ, ਆ ਵਿਚ ਵੱਸ ਪਇਓ ।
 ਤੂੰ ਗੁਸਤਮ ਮਰਦੂਦ² ਦਾ ਖਾ ਬੈਠੇ ਅਜ ਦਾ ।
 ਟੁਰਿਓ ਨਾਲ ਨਾ ਫੌਜ ਲੈ, ਸਮਝੀ ਰਮਜ਼³ ਨ ਕਾ ।'
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ, 'ਏਵੇ ਸੀ ਤਕਦੀਰ ।'
 ਸ਼ਫਕਤ⁴ ਕਰਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉਪੱਰ ਹਾਲ ਅਮੀਰ ।
 ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਸਤਮ ਦਗੇ ਥੀਂ, ਪਾਇਆ ਏਡ ਫਤੂਰ ।
 ਪਰ ਹੁਣ ਸ਼ਹਿਰ ਮਦਾਇਨੋਂ ਕਾਫਿਰ ਹੋਇਆ ਦੂਰ ।
 ਮੁੜੇ ਵੜੇ ਨਾ ਜੀਵਦਾ ਉਡੇ ਤੇ ਮਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੋਇਆ ਦੂਰ ।
 ਆਏ ਅੰਦਰ ਬਾਰਗਾਹ⁵ ਕਰਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਤਮਾਮ ।
 ਹਾਰ ਗਇਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦੀ ਐ ਦਿਲ, ਖੋਲ ਕਲਾਮ ॥੧੮॥
 ਗੁਸਤਮ ਦਾ ਅਲਕਮਾ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ
 ਮਦਾਇਨ ਪਰ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆਉਣਾ, ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਜੰਗ ਕਰਨਾ
 ਤੇ ਅਲਕਮਾ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨਿ ਜੰਗ ਵਿਚ ਪਕੜਨਾ ।
 ਨੱਸਾ ਗੁਸਤਮ ਜੰਗ ਥੀਂ ਕਿਤੇ ਨਾ ਲਇਆ ਅਰਾਮ ।
 ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਚ ਅੰਦੋਹ⁶ ਸੀ ਫੌਜ ਹੋਈ ਕਤਲਾਮ ।
 ਇਕ ਜਾ⁷ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਅੰਦਰ ਸੋਜ਼ ਵਬਾਲ* ।
 ਫਜ਼ਰੇ ਕਰਦਾ ਮਸਲਹਤ⁸ ਫਰਜ਼ਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ।
 "ਵਿਚ ਮਦਾਇਨ ਅਸਾਂ ਦਾ ਜਾਵਣ ਹੋਇਆ ਤੰਗ⁹ ।
 ਜੇ ਮਰਸਾਂ ਕੁਝ ਖਾਇ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਲਗਦਾ ਨੰਗ¹⁰ ।
 ਓੜਕ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੋਇਆ ਅਮੀਰ ।
 ਐ ਫਰਜ਼ਦੋਂ ਮੇਰਿਓ ! ਕਰੋ ਕਈ ਤਦਬੀਰ ।'
 ਫਰਜ਼ਦਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ" ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ।
 ਨਾਨੋਜ਼ੁਖੀਂ ਕਾਉਸ ਹੈ ਉਸ ਥੀਂ ਲਓ ਪਨਾਹ¹¹ ।
 ਲੈ ਕੇ ਲਸਕਰ ਕਾਹਿਰਾ¹² ਚੜ੍ਹੇ ਮਦਾਇਨ ਦਾ¹³ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਰਸੀ ਮਾਰ ਫਨਾਹ ।
 ਤਖਤ ਕਿਆਨੀ¹⁴ ਹੋਵਸੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੋਂ ਦੂਰ ।
 ਤੇ ਜੂਪੀਂ ਕਾਉਸ ਦਾ ਹੋਸੀ ਗਰਮ ਹਜ਼ੂਰ ।
 ਅਸੀਂ ਬਣਾਂਗੇ ਓਸ ਦੇ ਖਾਸ ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ¹⁵ ।
 ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹੋਵਾਂਗੇ ਸਰਦਾਰ ।'"

1. ਬਦ-ਕਰਮੀ । 2. ਪਤਿਤ, ਬਇੱਜ਼ਤ । 3. ਇਸ਼ਾਰਾ । 4. ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਾਵ । 5. ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ।
 6. ਰੰਜ, ਫਿਕਰ । 7. ਥਾਵੇਂ । * ਅਜ਼ਾਬ, ਬੋਝ । 8. ਸਲਾਹ, ਮਸ਼ਵਰਾ । 9. ਔਖਾ । 10. ਸ਼ਰਮ ।
 11. ਸ਼ਰਨ । 12. ਕਹਿਰ ਦਾ । 13. ਵਲ, ਤਰਫ । 14. ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜ । 15. ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ।

ਇਹ ਮਸਲਾਹਤ¹ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਤਰਫ ਚਲੇ ।
 ਕਿਤਨੀ ਮੰਜ਼ਲ ਜਾਂਵਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਲੇ ਜਲੇ ।
 ਰਾਹ ਵਿਚ ਟੁਰਿਆ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕਤ ਮਕਾਨ ॥
 ਫੌਜ ਡਿੱਠੀ ਇਕ ਉੱਤਰੀ ਆਹੀ ਆਲੀ ਸ਼ਾਨ ।
 ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਪੂਰ ਦਬਦਬਾ² ਨਾਹਾ ਅੰਤ ਸੁਮਾਰ ।
 ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਦੇ, ਕੌਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰ ?”
 ਲੋਕ ਕਹਿਣ, ਇਹ ਅਲਕਮਾ ਖੈਬਰ³ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ॥
 ਹਮਜ਼ੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਚੱਲਿਆ ਲੈਣ ਕਸਾਸ⁴ ਅਯਾਨ⁵ ।
 ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ ਹੱਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਓਸ ਫ਼ਨਾਹ ।
 ਫੌਜ ਚੜ੍ਹਾਇ ਲੈ ਚੱਲਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਮਦਾਇਨ⁶ ਦਾ ।”
 ਗ਼ਸਤਮ ਕਹਿੰਦਾ, ਖੁਤੋ ! ਨੇੜੇ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ।
 ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰਲ ਚਲੋ ਸ਼ੋਰਸ਼ ਹੋਸੀ ਤੱਮ⁷ ।”
 ਲੈ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਟੁਰ ਪਿਆ, ਗ਼ਸਤਮ ਵਲ ਦਰਬਾਰ ।
 ਦਰਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ, ‘ਜਾ ਕੇ ਕਰੋ ਪੁਕਾਰ ।
 ਗ਼ਸਤਮ ਅਟਕ ਜੋ ਦਰੇ,⁸ ਤੇ ਮੰਗਦਾ ਦਖਲ⁹ ਖਲੋ ।
 ਮਦਦ ਤੇਰੀ ਆਇਆ ਘਰੋਂ ਮੁਸਾਫਰ ਹੋ ।’
 ਦਰਬਾਨਾਂ ਨੇ ਅਲਕਲਮਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਆਗਾਹ¹⁰ ।
 ਆਇਆ ਇਸਤਕਵਾਲ¹¹ ਨੂੰ ਉੱਠ ਸਿਤਾਬੀ ਸਾਹ ।
 ਦੋਵੇਂ ਹੋਏ ਬਗ਼ਲਗੀਰ¹², ਮਿਲੇ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ।
 ਗ਼ਸਤਮ ਤਾਜ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲਾਹ ਮਾਰੇ ਇਤਹਾਲ ।
 ਵੇਖ ਪੁੱਛੇ ਰੋ ਅਲਕਮਾਂ, ‘ਏਹ ਕੈਸੀ ਫ਼ਰਿਯਾਦ ?
 ਕਿਨ ਤੈਨੂੰ ਰੰਜਾਣਿਆ¹³ ਕਿਸ ਥੀਂ ਹੈ ਨਾਸ਼ਾਦ ।
 ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਫ਼ਰਿਯਾਦ ਹੈ ਹੱਥੋਂ ਅਰਬੀ¹⁴ ਜ਼ਾਦ ।
 ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਫ਼ਨਾਦ ।
 ਜਿਗਰ ਅਸਾਡੇ ਕੰਬਦੇ ਸੁਣ ਅਹਿਵਾਲ ਹੁੱਸ਼ਾਮ ।
 ਅਰਬੀ ਨੇ ਵਿਚ ਦੇਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜੁਲਮ ਤਮਾਮ ।
 ਕੁਰਸੀ ਮੇਰੀ ਜ਼ੋਰ ਥੀਂ ਉਸ ਨੇ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ।
 ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰੱਖੇ ਰਵਾ ਵਬਾਲ¹⁵ ।
 ਖੱਸਲੀਆਂ ਦੋ ਮੇਰੀਆਂ ਭੰਨ ਗਵਾਈਆਂ ਦੱਬ ।
 ਅਰਬੀ ਸਾਡੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਤੇ ਆਫ਼ਿਤ ਪਾਈ ਰੱਬ ।”

1. ਸਲਾਹ, ਸਸਵਰਾ । 2. ਦਬਦਬੇ ਵਾਲਾ । 3. ਮਦੀਨੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਕਿਲ੍ਹਾ । 4. ਕਤਲ
 ਥਦਲਾ । 5. ਜ਼ਾਹਿਰ । 6. ਵੱਲ, ਤਰਫ । 7. ਖ਼ਤਮ । 8. ਬੂਹ । 9. ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ।
 ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ । 11. ਸਵਾਗਤ । 12 ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੇ । 13. ਦੁੱਖੀ ਕੀਤਾ । 14. ਭਾਵ-ਅਮੀਰ ਹ
 15. ਅਜ਼ਾਬ ।

ਰੋ ਰੋ ਕਹਿੰਦਾ ਅਲਕਮਾ, “ਚਲੋ ਮਦਾਇਨ ਵਲ ।”
 ਅੰਦਰ ਕੰਨ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਇਹ ਪਹੁਤੀ ਜਾ ਗੱਲ ।
 “ਲੈ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਖੈਬਰਾਂ ਗਗਤਮ ਆਇਆ ਨਾਲ ।
 ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੈ ਅਲਕਮਾ ਕਰਨ ਜਦਾਲ¹ ਕਤ ਲ² ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਵਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰੇ ਧਿਆਨ ।
 “ਜੰਗ ਪਿਆ ਸਿਰ ਹਮਜ਼ਿਆ. ਕਰ ਲੈ ਕੁਝ ਸਾਮਾਨ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਉੱਤਰ ਕੁਰਸੀਓਂ ਟੁਰਿਆ ਆਖ ਸਲਾਮ ।
 “ਦੇਖ ਜੋ ਮਾਰਾਂ ਅਲਕਮਾ ਤਾਈਂ ਵਾਂਗੁ ਹੁਸ਼ਾਮ ।”
 ਲਸਕਰ ਅਰਬ ਤਿਆਰ ਕਰ ਟੁਰਿਆ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਮਗਰੇ ਗਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਲੈ ਕੇ ਫੌਜ ਕਸੀਰ³ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਪਹੁਤਾ ਅਲਕਮਾ ਆ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਥੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਫਾ⁴ ਮੁਕਾਬਿਲ ਆਨ ।
 ਕਰੇ ਨਿਦਾਇਨ⁵ ਖੜਾ ਹੋ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਨਕੀਬ⁶ ।
 “ਜਾਓ, ਵੇਖ ਮਵਾਰਜ਼ੋ⁷ ! ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਨਸੀਬ ।
 ਕਰੋ ਚਲਾਕੀ ਚਾਬਕੋ⁸, ਰਣ ਵਿਚ ਆਨ ਅਯਾਨ⁹ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰੋ ਦਲੇਰੀਆਂ ਆ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਹਾਬੀ ਉਤੇ ਅਲਕਮਾ ਹੋ ਆਇਆ ਅਸਵਾਰ ।
 ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿਰ ਦਾ ਕਰਕੇ ਬੜੀ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਆਵੀਂ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀਆ ! ਮਰਦ ਹੋਵੇ ਜੇ ਖਾਸ ।
 ਅਪਨੇ ਪੁੱਤ ਹੁਸ਼ਾਮ ਤੇ ਤੈ ਥੀਂ ਲਵਾਂ ਕਸਾਸ¹⁰ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਪਹਿਨ ਖੜਾ ਹਥਿਆਰ ।
 ਕਰੇ ਤਿਆਰੀ ਜੰਗ ਵੀ, ਕਹਕੇ ਸਾਜ਼ ਤਿਆਰ ।
 ਇਸਮਾਈਲੀ ਧੀਰ ਹਨ,¹¹ ਉਸ ਤੇ ਹਫਤ ਹਰੀਰ¹² ।
 ਜ਼ਿਹਰ¹⁴ ਨਬੀ ਦਾਉਦ ਦੀ ਪਹਿਨੀ ਬਦਨ ਅਮੀਰ ।
 ਖੌਦ¹⁴ ਸਿਰੇ ਤੇ ਹੂਦ ਦੀ ਮੂਜੀ¹⁵ ਸਾਹਿਲ ਜਾਨ ।
 ਸ਼ਫੀ ਉੱਲਾ ਦੇ ਹਫਤ ਮੂ¹⁶ ਪਹਿਨੇ ਬਾਜੂ¹⁷ ਆਨ ।
 ਭੀ ਪਟਕਾ ਇਸਹਾਕ ਦਾ ਪਹਿਨੇ ਬਦਨ ਅਮੀਰ ।
 ਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਲਟਕਾਂਵਦਾ ਫੌਲਾਦੀ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ।
 ਲੈ ਕੇ ਗਰਜ਼ ਹੁਸ਼ਾਮ ਦੀ ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਖਿੰਗ ਨਬੀ ਇਸਹਾਕ ਦਾ ਹੇਠ ਅਜਬ ਰਫਤਾਰ¹⁸ ।

1. ਜੰਗ । 2. ਕਤਲਾਮ । 3. ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ । 4. ਮੋਰਚਾ ਬੰਦੀ । 5. ਅਵਾਜ਼ । 6. ਬੰਦੀਜਨ । 7. ਜੋਧਿਓ, ਸੂਰਮਿਓ । 8. ਚਾਬਕ ਸਵਾਰੋ । 9. ਪ੍ਰਗਟ । 10. ਖੂਲ ਦਾ ਬਦਲੀ । ਪੀਰਾਹਨ, ਪੋਸ਼ਾਕ । 12. ਸੱਤ ਰੋਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ । 13. ਕੱਵਚ । 14. ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ । 15. ਕਮਰ । 16. ਸੱਤ ਵਾਲ । 17. ਬਾਂਹ ਉਤੇ । 18. ਚਾਲ ।

ਆਇਆ ਵਿਚ ਸੈਦਾਨ ਦੇ ਖੜਾ ਮੁਕਾਬਿਲ ਆ।
 ਘੋੜਾ ਤੰਦ ਅਮੀਰ ਦਾ ਕਰਦਾ ਤੇਜ਼ ਅਦਾ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਅਲਕਮਾ ਕਹਿੰਦਾ ਆਵਾਗੋਣ।
 “ਸੈਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ, ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ ਕੌਣ ?”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਦੇਖ ਲੈ, ਸੈਂ ਹਮਜ਼ਾ ਹਾਂ ਆਪ।
 ਆ ਹੈਰਤ¹ ਵਿਚ ਆਖਦਾ ਪੁੱਤ ਮੋਏ ਦਾ ਬਾਪ।
 ‘ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਹੁਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਜਿਸਦਾ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ।
 ਤੂੰ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ, ਯਾ ਹੈ ਕੌਈ ਫੰਦੀ²।
 ਫੁਰਮਾਇਆ, ‘ਸੈ ਮਾਰਿਆ, ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ ਹੁਸ਼ਾਮ।
 ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ, ਅੱਜ ਹੋਸੀ ਕਤਲਾਮ।
 ਜਦ ਲਗਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਜੀਵਦਾ, ਮਿਲੇ ਹੁਸ਼ਾਮ ਨਾ ਮੂਲ।
 ਤੇਗ ਮੇਰੀ ਥੀਂ ਪੁੱਤ ਦਾ ਕਰੇ ਵਸਾਲ³ ਹਸੂਲ⁴।’
 ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅਲਕਮਾ ਪਿਆ ਗਜ਼ਬ ਥੀਂ ਆ।
 ਉੱਪਰ ਢਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਗੁਰਜ ਉਠਾ।
 ਢਾਲੋਂ ਸੁਅਲੋ⁵ ਅੱਗ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਵਲ ਅਸਮਾਨ।
 ਮਾਰ ਪੁਕਾਰੇ ਅਲਕਮਾ, ‘ਗਈ ਅਰਬ ਦੀ ਜਾਨ।’
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਕਾਫ਼ਿਰਾ ! ਲਾਫ਼ਾਂ⁶ ਮਾਰ ਨ ਮੂਲ।
 ਵੇਖ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸੈਂ ਖੜਾ ਹਾਂ, ਬੋਲ ਨ ਸੁਖਨ ਫ਼ਜ਼ੂਲ।
 ਮਾਰ ਲਵੇਂ ਤੇ ਖਬਰ ਕੀ, ਕੇਡਕ ਕਰੇਂ ਗ਼ਰੂਰ।
 ਮਾਰ ਲਿਆ ਬਿਨ ਮਾਰਿਆਂ, ਝੁਠ ਕਰੇਂ ਹੋ ਦੂਰ।
 ਦੋ ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਤੂੰ ਮਾਰ ਲੈ, ਪੈ ਦਰ ਪੈ ਬੇਸ਼ਕ।
 ਵਾਰ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਖਾਇਕੇ ਫੇਰ ਤੁੜਾਵੀਂ ਲੱਕ।’
 ਫੇਰ ਦੇ ਗੁਰਜ਼ਾ ਅਲਕਮਾ ਮਾਰੇ ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰ।
 ਲਸ਼ਕਰ ਹੈਬਤ⁷ ਖਾਂਵਦਾ, ਸੁਣ ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੋਰ।
 ਫਿਰ ਹਮਜ਼ਾ ਭੀ ਮਾਰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਜ਼ ਉਠਾ।
 ਆ ਵੱਜੀ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦੇ, ਇੱਕੋ ਗਈ ਦਬਾ।
 ਹਾਥੀ ਦਾ ਲੱਕ ਟੁੱਟਕੇ ਵਿਚੋਂ ਹੋਇਆ ਦੋ।
 ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਅਲਕਮ ਪਿਆ ਅਪੁੱਠਾ ਹੋ।
 ਕੁੱਟਣ ਲੱਗਾ ਖਿੰਗ⁸ ਦੇ ਸੁਮ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾ।
 ਪੈਦਲ ਹੋ ਕੇ ਦੰਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਅਸਪ⁹ ਹਟਾ।

1. ਹੈਰਾਨੀ। 2. ਫਰੋਬ। 3. ਮਿਲਾਪ। 4. ਹਾਸਿਲ, ਪ੍ਰਾਪਤ। 5. ਅਲੰਬੇ। 6. ਗੱਪ
 ਭੈ, ਡਰ। 8. ਮੋੜਾ। 9. ਘੋੜਾ।

ਗੁਰਜ ਸਿਰੇ ਤੇ ਮਾਰਦਾ, ਦੋਂਦਾ ਪਰਤਿ ਧੜਾ ।
 ਢਾਲ ਉਤੇ ਝਲ ਅਲਕਪਾ ਵਾਰ ਕਰੇਦਾ ਆ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਤਿਸ ਜਾਣਿਆ ਜ਼ਰਬੋਂ¹ ਖਮ² ਨਹੀਂ ।
 ਗੁਰਜੋਂ ਵਾਰੇ ਆਵਣਾ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ।
 ਕੱਢ ਮਿਆਨੋਂ ਮਾਰਦਾ ਤੇਗ ਗਜ਼ਬ ਦੇ ਨਾਲ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਸਾਂਭੀ ਉਪਰ ਢਾਲ !
 ਅੰਦਰ ਢਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਖੁਭ ਗਈ ਸਮਸ਼ੋਰ ।
 ਤੋੜੀ ਤੇਗ ਅਮੀਰ ਨੇ ਢਾਲ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰ ।
 ਕਬਜ਼ਾ ਮਾਰੇ ਅਲਕਮਾ, ਹਮਜ਼ਾ ਰੱਦ ਕਰੇ ।
 ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਤੋਬਰੋਂ³ ਕਬਜ਼ਾ ਚੱਕ ਧਰੇ ।
 ਦੂਜੀ ਤੇਗ ਚਲਾਂਵਦਾ ਉਹ ਭੀ ਤੋੜੇ ਸ਼ੋਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਲੈ ਗਿਆ ਇਹ ਕਬਜ਼ਾ ਚੱਕ ਫੇਰ ।
 ਦੇਖ ਖਫ਼ਾ ਹੋ ਅਲਕਮਾ ਕਰੇ ਬੁਭੰਦ⁴ ਨਿਦਾ⁵ ।
 “ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਕੌਣ ਹੈਂ, ਕਫੋਂ ਦਲੇਰੀ ਆ ?

ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਕਬਜ਼ਿਆ ਮੌਤੀ ਲਾਲ ਜੜੇ,
 ਮਸਖਰਿਆ ! ਮੈਦਾਨ ਥੀਂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਚੁੱਕ ਖੜੇ ?”
 “ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ ? ਕਹੋ ਅਯਾਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ‘ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਮੈਂ ਖਾਦਿਮ⁶ ਹੁੱਕਦਾਰ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਅਲਕਮਾ, “ਹੈਂ ਕੋਈ ਚੋਰ ਚਕਾਰ ।
 ਕਿੱਧਰ ਦਾ ਹੁੱਕਦਾਰ ਹੈਂ ? ਐ ਬੇਸ਼ਰਮ ਅਯਾਰ ।
 ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਈਆਂ ਮਜਲਸਾਂ, ਅੰਦਰ ਹੱਕ ਨਿਤਾਰ ?
 ਇਸ ਦਾਵੇ ਦੇ ਮੋਹਰ ਲਾ ਕਿਸ ਕੀਤਾ ਹੁੱਕਦਾਰ ?
 ਹੁੱਕਦਾਰਾਂ ਨਾ ਹੱਕੀਆਂ, ਮਰੋਂ ਮਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਕਹੋ ਅਯਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ, ‘ਨਾ ਕਰ ਝਗੜਾ ਯਾਰ ।
 ਚੀਜ਼ ਡਿਗੀ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਮੈਂ ਆਹਾ ਹੁੱਕਦਾਰ ।
 ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ ਲੈ ਜੇ ਨਾਹੀਂ ਇਤਬਾਰ ।
 ਇਸ ਦਾਵੇ ਤੇ ਜੇ ਕਹੋਂ ਦਿਆਂ ਗਵਾਹ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਝੂਠਾ ਕਰਾਂ ਨਿਤਾਰ ।
 ਉਠ ਗਵਾਹ ਚੌਫੇਰਿਓਂ ਦੇਣ ਗਵਾਹੀ ਨਿਤਾਰ ।
 ਹੋ ਝੂਠਾ ਵਿਚ ਖਲਕ⁷ ਦੇ ਹੋਵੇਂ ਫੇਰ ਖੁਆਰ ।”
 ਮੁੜ ਫਰਮਾਵੇ ਅਲਕਮਾ ਸੁਣ ਉਸ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ।
 “ਦੇਹ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਯਾ ਇਕ ਮਾਰਾਂ ਤੀਰ ।”

1. ਚਟ ਤੋਂ । 2. ਝੁਕਾਉ । 3. ਘੋੜ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦਾ ਥੈਲੇ ਵਿਚ । 4. ਉੱਚੀ । 5. ਆਵਾਜ਼
 ਖਰਮਤ ਗਾਰ, ਸੇਵਕ । 7. ਦੁਨੀਆਂ ।

ਉਮਰ ਕਰੇ, ਇਕ ਤੀਰ ਦਾ ਖੰਡ ਨਹੀਂ ਸੋ ਵਾਰ ।
 ਜੇ ਚਾਹੇ ਤੇ ਮਾਰ ਲੈ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਰੇ ਅਲਕਮਾ ਤੀਰ ਕਮਾਨੋਂ ਪਰਤ¹ ।
 ਉਮਰ ਲਗਾਈ ਛਾਲ ਤੇ ਤੀਰ ਰਹਿਆ ਵਿਚ ਧਰਤਿ ।
 ਉਮਰ ਉਯਾਰ ਤਰਾਰ² ਦੀ ਗਈ ਉਤਾਰਾਂ ਛਾਲ ।
 ਮੁੜ ਗੱਤਕ ਸਿਰ ਮਾਰ ਕੇ ਢਾਹ ਸਟ ਗਿਆ ਚੁਫਾਲ ।
 ਹੋਸ਼ ਪਈ ਮੁੜ ਅਲਕਮਾ ਉੱਠ ਚਲਾਵੇਂ ਤੀਰ ।
 ਓਵੇਂ ਗੱਤਕ ਖਾਇ ਕੇ ਡਿੱਗਾ ਹਾਲ ਜ਼ਹੀਰ ।
 ਫਿਰ ਉੱਠ ਕਹਿੰਦਾ ਅਲਕਮਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕਰ ਸ਼ੋਰ ।
 “ਇਸ ਆਪਣੇ ਹਕਦਾਰ ਨੂੰ ਕੱਢ ਸੈਦਾਨੋਂ ਟੋਰ ।”
 ਤੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਅਲਕਮਾ ਫਿਰ ਮਾਰੀ ਸ਼ਮਸ਼ੋਰ ।
 ਇਹ ਭੀ ਤੇਗ ਅਮੀਰ ਨੇ ਤੋੜ ਸੁਟਾਈ ਫੇਰ ।
 ਇਹ ਕਬਜ਼ਾ ਚਾ ਅਲਕਮਾ ਰੱਖੇ ਅਪਨੇ ਕੋਲ ।
 ਨਾਅਰੇ ਮਾਰੇ ਉਮਰ ਨੇ, ਕਰੇ ਪੁਕਾਰਾ ਬੋਲ ।
 “ਹੱਕ ਮੇਰਾ ਇਹ ਜ਼ਾਲਮਾਂ, ਜੁਲਮ ਕਮਾਵੇਂ ਕਿਉਂ ?
 ਚਾ ਅਪਨੇ ਵਿਚ ਤੋਬਰੇ ਕਬਜ਼ਾ ਪਾਵੇਂ ਕਿਉਂ ?
 ਹੱਕਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਕ ਥੀਂ ਦੂਰ ਹਟਾਵੇਂ ਕਿਉਂ ?”
 ਬੇਸ਼ਰਮਾਂ ! ਵਿਚ ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਡੁੱਬ ਨ ਜਾਵੇਂ ਕਿਉਂ ?
 ਹਸ ਹਸ ਕਹਿੰਦਾ ਅਲਕਮਾ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਕਰ ਸ਼ੋਰ ।
 “ਯਾਰੋ ! ਇਹ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਯਾ ਹੈ ਰਹਜ਼ਨ³ ਚੋਰ ?
 ਚੋਰਾ ! ਇਹ ਨਾ ਹੱਕ ਦਾ ਕਾਹਨੂੰ ਪਾਵੇਂ ਸ਼ੋਰ ?
 ਲੈ ਲੈ ਕਬਜ਼ਾ ਮਰਦ ਹੋ, ਜੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ ।”
 ਉਮਰ ਪੱਥਰ ਚਾ ਮਾਰਿਆ, ਕਰਦਾ ਸ਼ੋਰ ਹਰੂਨ⁴ ।
 ਹੱਥ ਭੰਨੇ, ਮੂੰਹ ਤੋੜਿਆ, ਕੀਤਾ ਖੂਨੋਂ ਖੂਨ ।
 ਜਾਂ ਹੋ ਰਹਿਆ ਅਲਕਮਾ ਜ਼ਰਬੋਂ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਕਬਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੈਦਾਨ ਦੇ ਸੱਟ ਕਰੇਂ । ‘ਲੈ ਜਾਹ ।’
 ਹੱਸ ਕਰੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, “ਉਮਰ ਲੜਾਕਾ ਠੀਕ ।
 ਸੈਦਾਨਾਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਤੀਕ ।”
 ਖੁਆਜਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਉਮਰ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਬਾਜ਼ੀ ਘੱਟ ।
 ਬਾਜ਼ੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀਓਂ ਹੁੰਦੇ ਚੰਡ ਚੁਪੱਟ ।”

1. ਮੁੜ ਕੇ, । 2 ਤੋੜ । 3. ਰਾਹ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਧਾੜੇ ਮਾਰ । 4. ਸਰਕਸ਼ ਘੋੜਾ ।

ਕਰਦਾ ਨੇਜ਼ਾ ਅਲਕਮਾ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਵਲ ਵਾਰ ।
 ਏਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਨੇਜ਼ਾ ਅਰਬ ਸਵਾਰ ।
 ਨੇਜ਼ੇ ਟੁੱਟੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ, ਫੜਨ ਕਮਰ ਦੇ ਬੰਦ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਅਲਕਮਾ ! ਜੇ ਹੈਂ ਕੁੱਵਤ-ਮੰਦ¹ ।
 ਕਮਰ ਬੰਦੋਂ ਫੜ ਚੁੱਕ ਲੈ ਮੈਨੂੰ ਕੁੱਵਤ ਨਾਲ ।”
 ਹੱਸ ਪੁਕਾਰੇ ਅਲਕਮਾ, ਅਪਨਾ ਆਪ ਸਮੁਾਲ ।
 “ਪੁੱਟ ਜ਼ਮੀਨੋਂ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਖੜਾਂ² ।
 ਕਿਉਂ ਨਾ ਚੁੱਕ ਲੈ ਜਾਵਸਾਂ ਤੈਨੂੰ ਜਦੋਂ ਫੜਾਂ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਖੜਾ ਹਾਂ, ਚਾ³ ਲੈ ਜਾ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ।”
 ਨਾਅਰਾ ਮਾਰੇ ਅਲਕਮਾ, ਕਰੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਸ਼ੋਰ ।
 ਰਹਿਆ ਖਿੱਚ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ।
 ਤੇ ਉਸ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਕਦਮ ਰਹਿਆ ਇਕ ਜਾ⁴ ।
 ਵਿੱਚ ਅੰਗੁਸ਼ਤਾਂ⁵ ਅਲਕਮਾ ਆਪਣੇ ਕਰੇ ਧਿਆਨ ।
 ਸੱਰ⁶ ਅੰਗੁਸ਼ਤਾਂ ਪਾਟ ਕੇ ਹੋਈਆਂ ਖੂਨ ਰਵਾਨ⁷ ।
 “ਛੱਡ” ਕਹੇ, “ਹੁਣ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਲੈ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਚਾ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ ਹੱਥ ਕਮਰ ਨੂੰ ਪਾ ।
 ਚੁੱਕ ਗਿਆ ਲੈ ਧਰਤੀਓਂ ਮਰਦ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ।
 ਫੇਰ ਜ਼ਮੀਂ ਪਰ ਮਾਰਿਆ, ਧਸਿਆ ਹਾਲ ਜ਼ਬੂ⁸ ।
 ਜਾਂ⁹ ਗਸਤਮ ਨੇ ਅਲਕਮਾ ਡਿੱਠਾ ਪਕੜ ਲਿਆ ।
 ਪੈਦਲ ਹੋਇ ਅਮੀਰ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਆਣ ਪਿਆ ।
 ਸੁਣ ਗਸਤਮ ਦੀ ਆਜਿਜ਼ੀ¹⁰ ਕਰਦਾ ਰਹਿਮ ਅਮੀਰ ।
 ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਐ ਝੇ ਪੀਰ । ੧੯ ।
**ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਪਰ ਅਮੀਰ
 ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਆਸ਼ਿਕ ਹੋਣਾ ।**
 ਜਦੋਂ ਅਮੀਰੁਲਮੋਮਨੀਨ¹¹, ਅੱਮ¹² ਰਸੂਲ ਕਰੀਮ¹³ ।
 ਪਕੜ ਲਿਆ ਸੀ ਅਲਕਮਾ, ਹੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਅਜ਼ੀਮ¹⁴ ।

1. ਤਾਕਤਵਰ, ਜ਼ੋਰਾਵਰ । 2. ਲੈ ਜਾਵਾਂ 3. ਚੁੱਕ । 4. ਥਾਵੇਂ 5. ਉਂਗਲੀਆਂ । 6. ਸਿਰੇ ਤੇ
 7. ਜਾਰੀ, ਰੋਣਾ । 8. ਭੈੜਾ, ਵਿਚਾਰਾ । 9. ਜਦ । 10. ਅਧੀਨਗੀ । 11. ਮੋਮਨਾਂ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ)
 ਅਮੀਰ (ਸਰਦਾਰ) 12. ਚਾਚਾ । 13. ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ । 14. ਮਹਾਨ, ਵੱਡੀ ।

ਹੁਕਮ ਕਰੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਜਸ਼ਨ¹ ਕਰੇ ਨੌ ਰੋਜ਼² ।
 ਮਜਲਿਸ ਅੰਦਰ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਲਾਵਨ ਦਿਲ ਅਫਰੋਜ਼³ ।
 ਰਾਤ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਲੱਜਤਾਂ, ਖੁਸ਼ ਕੀਤੀ ਗੁਜਰਾਨ ।
 ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਅਰਕਾਨ⁴ ।
 ਆਹਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਬੁਸਤਾਨ⁵ ।
 ਇਹ ਬੇਟੀ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਵਾਂਗੁ ਪਿਆਰੀ ਜਾਨ ।
 ਫਜਰ⁶ ਹੋਈ ਤੇ ਉੱਠ ਕੇ ਹਾਜ਼ਤ⁷ ਗਿਆ ਅਮੀਰ ।
 ਫਿਰ ਆਇਆ ਵਲ ਬਾਗ਼ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਆਲਿਮਗੀਰ⁸ ।
 ਹੋਜ਼ ਡਿੱਠਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪੁਰ ਪੁਰ ਨਕਸ਼ ਤਰਾਜ਼⁹ ।
 ਕਰ ਕੇ ਵਜੂ¹⁰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਏਥੇ ਪੜ੍ਹੀ ਨਿਮਾਜ਼ ।
 ਬਾਦ ਨਮਾਜ਼ ਹੋਜ਼ ਦੇ ਬੈਠ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬ¹¹ ।
 ਵੇਖੇ ਜ਼ੋਬ¹² ਇਮਾਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀਰਾਬ¹³ ।
 ਉਪਰ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਜ਼ ਦੇ ਖਾਸ ਮਹਲ ਜ਼ਰਕਾਰ¹⁴ ।
 ਆਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਖਾਇਫ¹⁵ ਸੂਰਤ ਪਰੀ ਦੀ, ਹੂਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਿੰਦ¹⁶ ।
 ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ਰਮੀ¹⁷ ਹੋਂਦਾ ਚੰਦ ।
 ਗੁਲ ਤਾਜ਼ਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਦਾ ਚੜ੍ਹੇ ਮੁਕਾਬਿਲ ਹੋ ।
 ਜੇ ਰਸ ਭਰੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਜੁਲਫ ਹੁਸਨ ਦੀ ਦੋ ।
 ਜੇ ਇਕ ਲਾਂਬੂ ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ ਕਰੇ ਜਿਗਰ ਧਸ ਲੋ ।
 ਜੁਲਫ ਘਤੇ ਚਾ ਦੋਜ਼ਖੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਜੀਰ ਪਰੋ ।
 ਵਾਹਵਾ ਸ਼ਾਨਾਂ ਗੋਸੂਆਂ¹⁸ ਭਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨਾਜ਼ ।
 ਸਿਰੇ ਬਰਾਬਰ ਵਾਲ ਦੀ ਸਿਫਤੋਂ ਕੁਛ ਦਰਾਜ਼¹⁹ ।
 ਦਾਮ²⁰ ਪਰਾਂ ਦੇ ਪੰਖੀਆਂ ਵਖ ਮੁਏ ਜੇ ਜੁਆਨ ।
 ਵਸਫ²¹ ਕਹਾਂ ਦਿਲ ਮੁਬਮੂ²² ਹੋਵੇ ਚਰਬ ਜ਼ਬਾਨ²³ ।
 ਤੇ ਉਹ ਜ਼ੋਬਾ²⁴ ਮੀਢੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਛਲੋਂ ।
 ਵਾਂਗੁ ਕਮੰਦ²⁵ ਅਬਰੇਸ਼ਮੀ²⁶ ਫਸ ਕਦ ਲਹਿਨ ਗਲੋਂ ।
 ਬੇ ਪਾਇਆ²⁷ ਤਾਰੀਫ ਥੀਂ ਤੂਲ ਕਲਾਮੀ²⁸ ਨਾਲ ।
 ਭਾਰ ਧਰਾ ਸਿਰ ਜੁਲਫ ਥੀਂ ਇਕ ਨਾ ਖੁੱਤੇ ਵਾਲ ।

1. ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਮਹਿਫਲ । 2. ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲ ਦਿਨ ਦੀ । 3. ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਾਲੀ । 4. ਕਰਮ-
 ਚਾਰੀ । 5. ਬਗ਼ੀਚਾ । 6. ਸਵੇਰ । 7. ਟੱਟੀ । 8. ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਜਈ । 9. ਨਕਸ਼ੇ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ । 10.
 ਹੱਥ-ਮੂੰਹ ਧੋਕੇ । 11. ਪਾਣੀ ਦੇ । 12. ਸ਼ੋਭਾ । 13. ਸਿੰਜਿਆ ਹੋਇਆ । 14. ਸੁਨਹਿਰੀ ਫੰਮ । 15.
 ਡਰਪੋਕ । 16. ਤਰ੍ਹਾਂ । 17. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ । 18. ਜੁਲਫਾਂ । 19. ਲੰਮੇ । 20. ਜਾਲ, ਫੰਦਾ । 21.
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ, ਗੁਣ, ਖੁਸ਼ੀ । 22. ਸਾਰੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ । 23. ਚਿਕਨੀ ਚੌਪੜੀ ਗੱਲ, ਭਾਵ—ਮੁਸ਼ਾਮਦ । 24.
 ਮੁਬਸੂਰਤ । 25. ਫੰਦਾ । 26. ਰੋਸ਼ਮ । 27. ਬੇਹੱਦ । 28. ਲੰਮੀ ਰੁਫਤਗੁ ।

ਜੁਲਫਾਂ ਨਾਗ ਸਿਆਹ ਸੀ, ਪਰ ਕੁੰਡਲ ਖਮਦਾਰ¹ ।
 ਗੋਇਆ² ਕਾਰਣ ਆਸਿਕਾਂ ਧਰੇ ਕਮੇਦ ਹਜਾਰ ।
 ਘਣਾਂ ਸਿਆਹ ਸਿਰ ਆਫਤਾਬ³ ਖੁਕ ਵਰੀਆਂ ਹਰ ਚਾ⁴ ।
 ਉਕਦ ਕੱਚਰ⁵ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀਆਂ ਵਹਿਨ⁶ ਬਿਰਹੋਂ ਚਮਕਾ ।
 ਧੋ ਧੋ ਰੁਖ⁷ ਕੇਵਾਨ⁸ ਚਾ ਜੁਲਫ ਚੜਾਵੇ ਰੰਗ ।
 ਚੱਲੀ ਕਲਮ ਅਤਾਰ ਦੋ⁹ ਨਕਸ਼ ਲਗਾਏ ਸੰਗ ।
 ਚੜ੍ਹ ਛਾਈ ਸਿਰ ਰੂਬਰੂ ਕਾਕਲ¹⁰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ।
 ਤਾਲਿਬ ਦਿਨ ਦਾ ਫੱਟਿਆ ਰਾਤ ਨਾ ਲਵੇ ਨਜਾਰ¹¹ ।
 ਯਾ ਸਿਰ ਆਬਹਯਾਤ¹² ਦੇ ਏਹ ਜੁਲਫਾਂ ਜੁਲਮਾਤ¹³ ।
 ਯਾਰ ਹੋਵੇ ਜੁਲਮਾਤ ਬੀ ਵਸਲੋਂ ਮਿਲੇ ਹਯਾਤ¹⁴ ।
 ਚੰਦ ਬਗੈਰੋਂ ਦਾਗ ਦੇ ਪੇਸ਼ਾਨੀ¹⁵ ਵਿਚ ਸ਼ਾਨ ।
 ਨੂਰ ਸੁਰੋਈਆ¹⁶ ਲੁੱਟਿਆ ਤੇ ਜੁਹਰਾ¹⁷ ਹੈਰਾਨ ।
 ਮੱਥੇ ਲੱਗੇ ਪਰੀ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਤ ।
 ਜਲ ਬਲ ਚਮਕ ਜਮਾਲ¹⁸ ਬੀ ਪਰੀ ਭੀ ਹੋਵੇ ਮਾਤ ।
 ਉਸ ਦੇ ਚੀਨ¹⁹ ਜਬੀਨ²⁰ ਤੇ ਦਿਲਾ ਮਬਾਰਕ ਬੋਲ ।
 ਵੱਟ ਉਤਾਰ ਜਬਾਨ ਬੀ, ਤੇ ਦਿਲ ਬੀ ਵਲ ਬੋਲ ।
 ਨੂਰ ਜਵਾਨੀ ਜੋਸ਼ ਦਾ ਬਲੇ ਮਥੇ ਵਿਚ ਲਾਟ ।
 ਤਕਦੇ ਜਲਨ ਜੋ ਵੇਖਦਾ ਏਰੇ ਏਸ ਘਰਾਟ ।
 ਭਵਾਂ²¹ ਕਮਾਨਾਂ ਖਿੱਚੀਆਂ, ਨੈਣ ਦੋਵੇਂ ਦੋ ਤੀਰ ।
 ਲਵੇ ਫਕੀਰੀ ਮੱਲ ਜੇ ਖਾਵੇ ਜਖਮ ਅਮੀਰ ।
 ਝਾੜ ਤੁਫੰਗ²² ਬਲਾਇ ਦਾ ਸੀਨੇ ਦੇਣ ਵਗਾ ।
 ਨਾਮ ਧਰਾ ਉਸ ਜਖਮ ਦਾ ਇਸ਼ਕ ਬਸੰਤਰ²³ ਵਾ ।
 ਨੌਕ ਸਿਨਾਨ²⁴ ਹਲਾਕਤੇ²⁵ ਝਿੰਮਣੀਆਂ ਦੇ ਵਾਲ ।
 ਗਿਰਦ ਬਗਿਰਦ ਬਲਾਇ ਦੇ ਨੇਜੇ ਪਾਲੋ ਪਾਲ ।
 ਬੋਨੀ²⁶ ਨੇਜਾ ਨੂਰ ਦਾ ਉਛੱਲ ਕਾਗ ਵਗੇ ।
 ਵੇਖ ਮਤਾਂ ਮਰ ਜਾਵਸੇ ਜਾਂ ਇਹ ਸਾਂਗ ਵਗੇ ।
 ਵਿਚ ਮਿਆਨੀ ਅਬਰੂਆਂ, ਨੂਰ ਅਤੇ ਝਲਕਾਰ ।
 ਠਾਠ²⁷ ਵਗੋਂਦੀ ਹੁਸਨ ਦੀ ਰੋਹੜੇ²⁸ ਭਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੇ ਰੁਖ ਸਾਰੇ²⁹ ਪੁਰ ਨੂਰ ।
 ਲਾ ਫਿਰਹੋਂ ਵਿਚ ਦਮਕਦੀ ਆਫਤ ਤਰੇ ਤਨੂਰ³⁰ ।

1. ਪੇਚਦਾਰ । 2. ਜਾਣੋ, ਮਾਨੋ । 3. ਸੂਰਜ । 4. ਹਰ ਪਾਸੇ । 5. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ । 6. ਵਹਿੰਦੀਆਂ, ਚਲਦੀਆਂ । 7. ਮੂੰਹ । 8. ਇਕ ਸਤਾਰਾ । 9. ਖੁੱਧ (ਸਤਾਰਾ) । 10. ਜੁਲਫਾਂ ਦੀ । 11. ਛੁਟਕਾਰਾ । 12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਕੁੰਡ । 13. ਅਨੁਰੀਆਂ, ਕਾਲੀਆਂ । 14. ਜੀਵਨ । 15. ਮਸਤਕ । 16. ਸਤਾਰੇ, ਇਕ ਸੋਹਣੀ ਅੰਰਤ । 17. ਇਕ ਸੋਹਣੀ ਔਰਤ, ਜਿਸ ਪਰ ਹਾਰੂਤ ਵ ਮਾਰਤ ਫਹਿਸਤੀ ਆਸਿ ਹੋ ਗਏ ਸਨ । 18. ਰੂਪ । 19. ਬਲ, ਵਲ, ਸ਼ਿਕਨ, ਟੇਢ । 20. ਮੱਥਾ, ਪੇਸ਼ਾਨੀ । 21. ਭੁੰਗੇ । 22. ਬੰਦੂਕ । 23. ਅੱਗ । 24. ਭਾਲਾ, ਸਾਫ਼ਾ । 25. ਕਤਲ ਕਰਦੇ । 26. ਗੱਭ । 27. ਵਿਚਕਾਰ । 28. ਭੁੰਗੇ । 29. ਬੁੱਲ, ਹੋਠ । 30. ਤੰਦੂਰ ।

ਰੁਖਸਾਰੇ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਡਿਗ ਡਿਗ ਮਰਨ ਤਿਉਰ¹ ।
 ਤੇ ਇਹ ਸੁਅਲਾ² ਹੁਸਨ ਦਾ ਜਾਲ ਗੁਥੇ ਪੁਰ ਨੂਰ ।
 ਲਬ ਲਾਲੀ ਵਿਚ ਦਮਕਦੇ ਦੰਦ ਭਖਣ ਖੁਸ਼ਰਗ³ ।
 ਉਸ ਦੇ ਸਮਾ⁴ ਜਮਾਲ⁵ ਤੇ ਦਿਲ ਹੋ ਜਲੇ ਪਤੰਗ ।
 ਗੋਂਦ ਰੁਪਹਿਰੀ ਜੇ ਕਮੀ⁶, ਵਿਲਾ⁷ ਜਨਖਦਾਂ⁸ ਨੂੰ ।
 ਸੈ ਦਫਤਰ ਥੀਂ ਹੁਸਨ ਦੇ ਹਰਫ ਨ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ !
 ਬਗਲ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੀਮ⁹ ਦਾ ਬੈਠੀ ਮਾਰ ਛਪਾ ।
 ਹਿੱਸਾ ਕਦੀ ਉਸ਼ਾਕ¹⁰ ਨੇ ਲਇਆ ਨਾ ਅਧ ਵੰਡਾ ।
 ਪੰਜਾ ਨਾਜੁਕ¹¹ ਬੰਦ ਥੀਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਾਕਤ¹² ਖੂਬ ।
 ਔਰ ਹਬੇਲੀ ਹੱਥ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਮਰਗੂਬ¹³ !
 ਪੈਰ ਮਲਾਇਮ ਹਲਵਿਓ¹⁴, ਤੇ ਰੰਗੋਂ ਖੁਸ਼ ਰੰਗ ।
 ਅਤਲਸ¹⁵ ਉੱਪਰ ਜੇ ਚਲੇ ਭੀ ਹੋਵਨ ਕੁਝ ਤੰਗ ।
 ਜਿਓਂ ਮੋਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਪ ਦੇ ਪੋਸ਼ੀਦਾ¹⁶ ਰੁਖ¹⁷ ਹੋ ।
 ਏਵੇਂ ਅਜੇ ਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਡਿੱਠੀ ਉਸ ਦੀ ਲੋ ।
 ਅਜੇ ਨਾ ਬਾਝੋਂ ਸਾਉਂ ਦੇ ਡਿੱਠੀ ਕਿਤੇ ਖਲੋ ।
 ਕਿਨੇ ਨਾ ਆਨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੈਨ ਉਘਾੜੇ ਦੋ ।
 ਉਤੇ ਅਜੇ ਨ ਬੁਲਬੁਲਾਂ ਇਸ ਗੁਲ¹⁸ ਦੀ ਕੁਝ ਬੋ ।
 ਇਹ ਪੂਰੀ ਵਿਚ ਖੂਬੀਆਂ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਸਲ¹⁹ ਨ ਕੋ ।
 ਅਕਲ ਵਧੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਥੀਂ ਸ਼ਕਲੋਂ ਅਕਲ ਵਧੇਰ ।
 ਰਾਵੀ²⁰ ਨੂੰ ਵਿਚ ਮਾਅਨਿਆਂ²¹ ਜ਼ਬਰ²² ਭਲੀ ਜਾਂ ਜ਼ੋਰ²³ ।
 ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਾਲ ਸਤਾਰੂਵੇਂ ਯਾ ਕੁਝ ਕਮ ਯਾ ਵੱਧ ।
 ਨਾਲ ਅਰਸਤੂ ਅਕਲ ਦਾ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਧੋ ਅੱਧ ।
 ਅਜੇ ਕੁਆਰੀ ਬਾਲੜੀ, ਰੰਗ ਭਰੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ।
 ਰੰਗੋਂ ਪੁਰ ਗੁਲਨਾਰ²⁴ ਥੀਂ, ਰਸਾਂ ਕਲੀ ਕਚਨਾਰ ।
 ਅੱਖੀਂ ਭਰੀਆਂ ਸ਼ਰਮ ਥੀਂ, ਲਬਾਂ ਤਬੱਸਮ²⁵ ਨਾਲ ।
 ਦਿਲ ਸਬਰੋਂ ਤਨ ਜ਼ੋਰ ਥੀਂ, ਐਸ ਖੁਸ਼ੀ ਥੀਂ ਚਾਲ ।
 ਜਾਂ ਲਗ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੀ ਸੁਣੀ ਨਾ ਸ਼ਾਨ ਕਮਾਲ ।
 ਅਕਲ ਸਬਰ ਨੂੰ ਦੇਵਦਾ ਉਸਦਾ ਦਰਸ²⁶ ਜਮਾਲ ।
 ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਗੋਸ਼²⁷ ਪਈਆਂ ਇਕ ਬਾਰ ।
 ਸਬਰ ਨਸਾ ਛੱਡ ਵਤਨ ਨੂੰ, ਫਿਰ ਮੁੜ ਲਈ ਨਾ ਸਾਰ ।

1. ਪੰਛੀ । 2. ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ । 3. ਚੰਗੇ ਰੰਗ ਦੇ, ਚਮਕਦਾਰ । 4. ਦੀਵੇ ਦੀ ਲਾਟ । 5. ਹੁਸਨ
 ਰੂਹ । 6. ਘਾਤ ਜਾਂ ਉਹਲਾ, ਜਿੱਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । 7. ਯਾਰ ।
 ਥੋੜੀ । 8. ਚਾਂਦੀ । 9. ਆਸ਼ਕਾਂ । 10. ਕੋਮਲ । 11. ਕੋਮਲਤਾ । 12. ਮਨ ਚਾਹੀ, ਮਨ ਇੱਛਿ
 14. ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ । 15. ਸਾਦਾ ਰੋਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ । 16. ਲੁਕਵੇਂ । 17. ਭਾਵ-ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ।
 ਫੁੱਲ । 19. ਮੁਕਾਬਲੇ । 20. ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 21. ਅਰਥਾਂ । 22. ਫ਼ਾਰਜੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮੁ
 (ਲੱਗ) । 23. ਨੀਚ, ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਲਗ (ਸਿਹਾਰੀ, ਬਿਹਾਰੀ) । 24. ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅ
 ਜਿਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਤਾਂ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । 25. ਮੁਸਕਾਨ । 26. ਸਬਕ । 27. ਕੰਨਾਂ ਵਿ

ਮਗਰੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ ਘੱਲੀ ਅਕਲ ਦੌੜਾ ।
 ਉਹ ਭੀ ਛੱਡ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਉਡ ਗਈ ਵਿਚ ਵਾ ।
 ਵਿਚ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਰੌਂਦੀ ਸੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ।
 ਖਾਲੋਂ ਅਕਲੋਂ ਸਬਰ ਥੀਂ ਵਿਚ ਗਮ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ।
 ਏਵੇਂ ਗਾਲਿਬ¹ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਲਾਟ ਬਲੇ ।
 ਤੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਲਾਟ ਦੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਜਲੇ ।
 ਜਲੀ ਤੇ ਲਾਟਾਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਅਸ਼ਕ² ਰਸੇ ਵਿਚ ਤੇਲ ।
 ਤੇਲ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਲਾਟ ਨੂੰ ਗਇਆ ਫਲਕ³ ਥੀਂ ਸੇਲ⁴ ।
 ਜਲ ਦੀ ਬਲਦੀ ਘੁਲ ਰਹੀ ਵਿੱਚ ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਸੋਗ ।
 ਹਸਦੀ ਰਸਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਲਗਾਏ ਰੋਗ ।
 ਬਹਿ ਰਾਤਾਂ ਵਿਚ ਰੌਂਵਦੀ ਰੋ ਰੋ ਜ਼ਾਰ ਕਰੇ ।
 “ਆ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਹਮਜ਼ਿਆ” ! ਦਿਲੋਂ ਪੁਕਾਰ ਕਰੇ ।
 ਸ਼ੇਰ ਅਰਬ ਦੀਆਂ ਸ਼ੋਖੀਆਂ ਮੈਂ ਵਲ ਝੁਕਨ ਕਦੀ ।
 ਦਿਲ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਰੋਹੜਾਂ ਵਸਲ⁵ ਨਦੀ ।
 ਆ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬਾਗ ਦੇ ਕਦਮ ਧਰੇ ਇਕ ਵਾਰ ।
 ਵਾਰ ਦਿਆਂ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਨੂੰ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਦਿਲਬਰ ਸੋਹਣਾ ਮੋਹਣਾ ਜੇ ਆ ਸਾਰ ਲਵੇ ।
 ਮੈਂ ਦਰਦੋਂ ਮਰ ਚੁੱਕੀਆਂ, ਅੱਧਾ ਭਾਰ ਲਵੇ ।
 ਏਹ ਦਰਦ ਦਮ ਰੋਲਿਓ ਹਿਜਰ ਦੇ ਵਿਚ ਲੇਖ ।
 ਖਬਰ ਕਰੋ ਮਹਬੂਬ ਤੇ ਤੜਫ ਮੌਲਾ ਵਲ ਦੇਸ਼ ।”
 ਅੱਜ ਕਿਨਾਰੇ ਹੌਜ਼ ਦੇ ਬੈਠਾ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ।
 ਨੈਨ ਦੋ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਵਗੇ ਅਚਾਨਕ ਤੀਰ ।
 ਬਾਝ ਕਰਾਰੋਂ ਇਸ਼ਕ ਥੀਂ ਫਿਰਦੀ ਵਿੱਚ ਮਹੱਲ ।
 ਤਾਕੀ ਖੋਲ੍ਹੁ ਅਚਾਨਕੋਂ ਦੇਖੇ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ।
 ਡਿੱਠਾ ਕੰਢ ਹੌਜ਼ ਦੇ ਪੁਰ ਪੁਰ ਨਾਜਜ਼ ਵਾਨ ।
 ਵਾਹ ਜਵਾਨ ਜਹਾਨ ਦਾ ਜਾਨ ਰੁਖੋਂ⁶ ਕੁਰਬਾਨ ।
 ਨੂਰ ਵਰ੍ਹੇ ਰੁਖ਼ਜਾਰਿਓ⁷, ਪੇਸ਼ਾਨੀ⁸ ਥੀ ਅੱਗ ।
 ਸੁਅਲਾ⁹ ਏਸ ਜਮਾਲ¹⁰ ਦਾ ਗਇਆ ਜਿਗਰ ਵਿਚ ਲੱਗ ।
 ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੀ ਚਸਮ¹¹ ਤੇ ਵਗਦੇ ਤੀਰ ਰੁਖੋਂ¹² ।
 ਗਿਰਦ ਬਗਿਰਦਾ ਹੌਜ਼ ਦਾ ਨੂਰ-ਪਜ਼ੀਰ¹³ ਤਦੋਂ ।
 ਚਰਖ¹⁴ ਸਤਾਰੇ ਡੋਲਦੇ ਪੜ ਤਹਿਰੀਰ¹⁵ ਰੁਖੋਂ ।
 ਵਾਹ ! “ਫਲਕ ਦਾ ਸ਼ਾਹ¹⁶ ਭੀ ਸੀ ਤਸਵੀਰ ਰੁਖੋਂ ।

1. ਬਲਵਾਨ । 2. ਰੰਜ । 3. ਅਸਮਾਨ । 4. ਹੜਾ ਲੈ ਗਇਆ । 5. ਮਿਲਾਪ । 6. ਰਿਹਾ
 ਤੋਂ । 7. ਬੁਲ੍ਹ, ਹੋਂਠਾਂ ਤੋਂ । 8. ਮੱਥੇ । 9. ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ, ਅਲੰਬਾ । 10. ਰੂਪ । 11. ਅੱਖ
 12. ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ । 13. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ । 14. ਅਸਮਾਨ ਦੇ । 15. ਲਿਖਤਾਂ । 16. ਫਲਕ (ਅਸਮਾਨ)
 ਸ਼ਾਹ (ਮਹਾਰਾਜਾ) ਚੰਦ ।

ਦਿਲ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਜੁੱਬਸਾਂ¹ ਪੂਰ ਤਾਸੀਰ ਰੁਖੋਂ ।
 ਲਾ ਉਡਦੀ ਅੱਗ ਸ਼ੌਕ ਦੀ ਚਾ ਤਕਦੀਰ ਤਦੋਂ ।
 ਤੇ ਉਹ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਂਵਦਾ ਆਲਿਮਗੀਰ² ਤਦੋਂ ।
 ਨੂਰ ਕਮਰ³ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸੁੱਟੇ ਚੀਰ ਰੁਖੋਂ ।
 ਹਸਤ⁴ ਬਹਿਸ਼ਤ⁵ ਜਮਾਲ⁶ ਦਾ ਸੀ ਤਫ਼ਸੀਰ⁷ ਰੁਖੋਂ ।
 ਜਿਗਰ ਦਰਖਸ਼ਾਂ⁸ ਭੜਕਦਾ ਸੈਰ ਦਲੇਰ ਰੁਖੋਂ ।
 ਵੇਖ ਤਹੱਮਲ⁹ ਆਫ਼ਤਾਬ¹⁰ ਬਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਰੁਖੋਂ ।
 ਸੁਫ਼ਨੇ ਜੱਨਤ¹¹ ਵੇਖਿਆਂ ਸੀ ਤਾਬੀਰ¹² ਰੁਖੋਂ ।
 ਪਾਕ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਸ਼ੌਕ ਵਿਚ ਰਹੇ ਅਸੀਰ¹³ ਰੁਖੋਂ ।
 ਮੁਨਕਿਰ¹⁴ ਜਾਵੇ ਕਬਰ ਨੂੰ ਸੁਣੇ ਨਕੀਰ¹⁵ ਰੁਖੋਂ ।
 ਤੜਫ਼ ਝੜੀ ਰੁਖ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਂਦੀ ਲਈ ਬੁਲਾ ।
 “ਇਹ ਹੈ ਕੰਨ ਲਡਿੱਕੜਾ, ਵੇਖ ਪਤਾ ਕੁਝ ਪਾ ।”
 ਬਾਂਦੀ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦੀ ਅੱਗੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 “ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ਹੈ ਮੱਕੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਸ਼ੇਰ ਅਰਬ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦਾ ਵੇਖੋ ਕਰ ਦੀਦਾਰ ।
 ਇਹ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦੀ ਦੇਖੋ ਨਾਜ਼ ਬਹਾਰ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਮ ਅਮੀਰ ਦਾ, ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਝੜੀ ।
 ‘ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਜਵਾਨ ਨੇ, ਇਸ਼ਕੋਂ ਕੱਢ ਖੜੀ ।
 ਮੈਂ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਸੀ ਹੋ ਰਹੀ ਫ਼ਿਦਾ¹⁶ ।
 ਅੱਜ ਅਚਾਣਕ ਤਾਲਿਆ¹⁷ ਲਈ ਜ਼ਿਆਰਤ¹⁸ ਪਾ ।
 ਜਾਨ ਜਲਾਈ ਸ਼ੌਕ ਨੇ, ਤੇ ਨਾ ਰਹਿਆ ਕਰਾਰ ।
 ਪੂਰ ਕਰ ਜ਼ਰ ਤੇ ਮੌਤੀਓਂ ਸੁੱਟੇ ਖਵਾਂ¹⁹ ਉਲਾਰ ।
 ਅੱਗੇ ਪਿਆ ਅਮੀਰ ਦੇ ਉਪੱਰ ਕਰੇ ਧਿਆਨ ।
 ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਈ ਰੌਸ਼ਨੀ ਚੰਦ ਜਿਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ।
 ਬੇਖੁਦ ਹੋ ਕੇ ਉਠਿਆ ਉਪੱਰ ਨਸਰ ਧਰੀ ।
 ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਤ²⁰ ਪੁੱਛਿਆ, ਹੈਂ ਤੂੰ ਕੌਣ ? ਪਰੀ ।
 ਸੂਰਜ ਹੈਂ ਯਾ ਚੰਦ ਹੈਂ, ਯਾ ਬਿਜਲੀ ਯਾ ਹੂਰ ?
 ਯਾ ਸ਼ਅਲਾ ਹੈਂ ਤੂਰ²¹ ਦਾ, ਜਾ ਆਤਿਸ਼²² ਯਾ ਨੂਰ²³ ।
 ਚਿਹਰ²⁴ ਮਨੱਵਰ²⁵ ਵਾਲੀਏ ! ਕੌਣ ਕੋਈ ਹੈਂ ਤੂੰ ?
 ਲੁੱਟ ਗਈਓਂ ਲੈ ਨਜ਼ਰ ਥੀਂ ਇਸ ਪਰਦੇਸੀ ਨੂੰ ।”

1. ਹਲੂਣਾ । 2. ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਜੇਤਾ । 3. ਚੰਦ । 4. ਅੱਠ । 5. ਸੁਰਗ । 6. ਰੂਪ, ਹੁਸਨ । 7. ਮੁਲਾਸਾ । 8. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ ਹੋ ਕੇ । 9. ਸ਼ਹਿਨ-ਸ਼ੀਲਤਾ । 10. ਸੂਰਜ । 11. ਸੁਰਗ । 12. ਸਹੀ ਹੱਲ । 13. ਕੈਦੀ । 14. ਕਬਰ ਦਾ ਇਕ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ । 15. ਕਬਰ ਦਾ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ । 16. ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ । 17. ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਨੇ । 18. ਯਾਤਗਾ । 19. ਭੋਜਨ । 20. ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ । 21. ਇਕ ਪਰਬਤ । 22. ਅੱਗ । 23. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । 24. ਦਿਹਰਾ । 25. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾ । 5 ।

ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਤ ਉੱਪਰੋਂ ਹਾਲ ਕਰੇ ਇਜ਼ਹਾਰ¹ ।
 ‘ਬਾਪ ਮੇਰਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਮੈਂ ਹਾਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਅਰਬੀ ਨਾਜ਼ਾਂ ਵਾਲਿਆ, ਸੋਖਾਂ² ਸ਼ੇਰ ਵਸ਼ਾਂ³ ।
 ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਰਚ ਗਇਆ, ਤੇਰਾ ਇਸ਼ਕ ਨਸ਼ਾਂ ।
 ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਲਤਾੜਿਆ, ਦਿਲ ਤੇ ਜਿਗਰ ਦਿਮਾਗ ।
 ਜਾਣ ਅਲੰਬਾ ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ ਬਲਦਾ ਵਾਂਗੁ ਚਰਾਗ ।
 ਹੇਠਾਂ ਖੜਾ ਮਹੱਲ ਦੇ ਕਰਦਾ ਗਿਰੀਆ ਜ਼ਾਰ⁴ ।
 ‘ਮਾਰ ਕਿਥੇ ਲੁਕ ਬੈਠਿਓਂ, ਆ ਹੁਣ ਦੇਹ ਦੀਦਾਰ ।
 ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਦੇਖਣੇ, ਆ ਚਮਕਾਂ ਦਿਖਲਾ ।
 ਨੈਣ ਤੁਫੰਗ ਦੋ ਤਾਕੀਓਂ ਝਾੜ ਮੇਰੇ ਤਨ ਲਾ ।
 ਦੋ ਸੁਅਲੇ ਰੁਖਸਾਹਿਓਂ ਝਾੜ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਪਾ ।
 ਸੱਚੇ ਕੌਲ ਕਰਾਰ ਨੂੰ ਸਿਦਕੋਂ ਪਾਰ ਨਿਭਾ ।
 ਤਾਕੀ ਖੋਲ੍ਹ ਨਿਗਾਹ ਕਰ, ਜ਼ਖਮ ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ ਰੰਗ ।
 ਹਾਂ ਬਰਦਾ ਦੀਦਾਰ ਦਾ ਅਰਬ ਬਹਾਦੁਰ ਜੰਗ ।’
 ਏਵੇਂ ਹੇਠ ਮਹੱਲ ਦੇ ਰਹਿਆ ਬਬੇਰਾ ਰੋ ।
 ਜਿਸ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਰੋਂਵਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾ ਕੋ ।
 ਡਰ ਹਾਲਤ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਦਾ ਰੋ ਬੈਠਾ ਮੁੜ ਆ ।
 ਉਧਰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਬਰ ਨਾ ਕਾ ।
 ਨਜ਼ਰ ਚੁਰਾ ਉਸ ਤਾਕੀਓਂ ਵਲ ਵਲ ਕਰੇ ਠਿਗਾਹ ।
 ਜੇ ਇਕ ਜਲਵਾ⁵ ਚਸ਼ਮ ਤੇ ਕਰੇ ਅਰਬ ਦਾ ਮਾਹ⁶
 ਵਗੇ ਸਰਿਸ਼ਕ⁷ ਦੋ ਚਸ਼ਮ ਥੀਂ ਤਾਰ ਦੋ ਕਦਮਾਂ ਤੀਕ ।
 ਵਕਤ ਕਯਾਮਤ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਅੰਦਰ ਦਰਦ ਉਡੀਕ ।
 ਤੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਯਾਰ ਬਣ ਆਲਿਮ ਪਿਆ ਅੰਧੇਰ ।
 ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੌਜ਼ ਵਲ ਏਵੇਂ ਓਵੇਂ ਫੇਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਵੇਖ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਰੇ ਕਿਆਸ⁸ ।
 ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਵਿਚ ਗੱਲ ਦੇ, ਹਮਜ਼ਾ ਫਿਰੇ ਉਦਾਸ ।
 ਖਾਵੇ ਸਾਬਤ ਗੱਰ ਖਰ⁹, ਜਾਵੇ ਸਾਫ ਪਚਾ ।
 ਅੱਜ ਮਰਜ਼¹⁰ ਇਸਹਾਲ¹¹ ਦੀ ਹਾਵੀਓਂ ਹੋਈ ਆ ।
 ਏਹ ਦੁਖ ਬਾਝੋਂ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਹੋਣਾ¹² ਮੂਲ ਨਹੀਂ ।
 ਬਾਝੋਂ ਇਸ਼ਕ ਅਮੀਰ ਦੀ ਜਾਨ ਜੁ ਤੂਲ¹³ ਨਹੀਂ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਗਇਆ ਹੌਜ਼ ਵਲ ਨਾਲੇ ਗਇਆ ਅਯਾਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਹੇਠ ਮਹੱਲ ਦੇ ਕਰਦਾ ਗਿਰੀਆ ਜ਼ਾਰ ।

1. ਜ਼ਾਹਿਰ, ਪ੍ਰਗਟ । 2. ਚਲਾਕ । 3. ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਵਸ਼ (ਮਾਨਿੰਦ) ਅਰਥਾਤ—ਸ਼ੇਰ ਚਰਗਾ ਦਲੇਰ ।
 4. ਵਿਰਲਾਪ । 5. ਮੂੰਹ ਤੋਂ । 6. ਚੰਦ । 7. ਹੰਝੂ । 8. ਖਿਆਲ, ਵਿਚਾਰ । 9. ਜੰਗਲੀ ਗਧਾ । 10.
 ਬੀਮਾਰੀ । 11. ਮਰੋੜੇ, ਅਤਿਸਾਰ । 12. ਘੇਰਾ ਪਾਕੇ, ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ । 13. ਲੰਬੀ ।

ਹਾਲ ਪੁੱਛੇ, “ਕੀ ਵਰਤਿਆ, ਨਵਾਂ ਕਜ਼ਈਆ¹ ਅੱਜ ?”

ਰੋ ਹਮਜ਼ਾ ਦੁਖ ਫੋਲਦਾ, ਗਇਆ ਦੁਗਾੜਾ ਵੱਜ ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਚੱਲੀਆਂ, ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ ਰੋ ।

ਤੀਰ ਗਇਆ ਹੈ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਯਾਰਾ ! ਜਿਗਰ ਪਰੋ ।

ਤੇ ਨਾ ਵਰਜੋ ਰੋਵਣੋਂ, ਰੋਵਣ ਦੇਹੁ ਖਲੋ ।

ਯਾ ਮਰਸਾਂ ਯਾ ਯਾਰ ਥੀਂ ਰਹਾਂ ਮੁਲਾਕੀ² ਹੋ ।

ਨੌਕ ਦੁ ਚਸਮਾਂ³ ਸੱਲੀਆਂ, ਕਿਓਂ ਨਾ ਜ਼ਾਰ ਕਰਾਂ⁴ ।

ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਗੁਜ਼ਰਿਆ, ਕੀ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਾਂ ?”

ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, ਦਸ ਦਿਲਬਰ ਦਾ ਨਾਮ ।

ਝੱਬ ਲਿਆਇ ਮਿਲਾਵਸਾਂ ਇਹ ਹਮਰਾਜ਼⁵ ਕਲਾਮ⁶ ।

ਹਮਜ਼ਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਾਮ ਭੀ, ਖੋਲ੍ਹ ਕਰੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ।

“ਮਾਲਿਕ ਏਸ ਮਹੱਲ ਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।”

ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ ਅਯਾਰ ਨੇ, ਚੱਲ ਹਜ਼ਰਤ⁷ ਦਰਬਾਰ ।

ਰਾਤ ਪਈ ਨੂੰ ਕਰਾਂਗਾ ਹਾਜ਼ਿਰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।”

ਆਏ ਵਿਚ ਦਰਾਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਭੇਤ ਛਿਪਾ ।

ਤਦ ਨੂੰ ਹੋਈ ਸ਼ਾਮ ਭੀ, ਫਿਰੀ ਸਿਆਹੀ ਆ ।

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ :

ਤਨ ਮਨ ਤੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਲਟ ਬਲੀ ਜਿਉਂ ਝੱਲ ।

ਬਰਛੀ ਤੇਰੇ ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਗਈ ਕਲੇਜਾ ਸੱਲ ।

ਰਾਤ ਪਈ ਮਿਲ ਜਾਵਣਾ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਚ ਮਹੱਲ ।

ਮੈਂ ਵਲ ਫੇਰਾ ਪਾਵਣਾ, ਜਾਨ ਰਹੇ ਤਾਂ ਪਲ ।

ਨਾ ਮਾਰੀਂ ਵਿਚ ਹਿਜਰ ਦੇ, ਮਤ ਮਰਸਾਂ ਅਜ ਕਲ ।

ਤੈਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾਇ ਦੀ, ਆ ਸੁਣ ਜਾਵੀਂ ਗੱਲ ।

ਕਰ ਕਰ ਏਹੋ ਜ਼ਾਰੀਆਂ⁸, ਕਰੇ ਦਰੀਚਾ⁹ ਬੰਦ ।

ਹਮਜ਼ਾ ਗਮਜ਼ਾ¹⁰ ਖਾਇਕੇ ਰਹਿਆ ਹੈਰਤਮਦ¹¹ ।

ਮਗਰਬ¹² ਵਿੱਚ ਫਿਰਾਕ¹³ ਦੇ ਗਾਇਬ ਹੋਇਆ¹⁴ ਚੰਦ ।

ਬਿਰਹੋਂ ਜਾਨ ਅਮੀਰ ਦੀ ਲੱਧੀ ਜੁਲਫ ਕਮੰਦ¹⁵ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਚੜ੍ਹੀ ਖੁਮਾਰੀ¹⁶ ਆ ।

ਤੀਰ ਵਗੇ ਦੋ ਨੈਨ ਦੇ, ਗਏ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ।

ਲੁੱਟੀ ਜਾਨ ਕਰਿਸ਼ਮਿਓਂ, ਤੀਰ ਨਿਗਾਹੋਂ ਵੱਲ ।

ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਇਆ, ਹੁਣ ਦਮ ਸਕੇ ਨਾ ਹੱਲ ।

1. ਬਗੜਾ । 2. ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨਾ । 3. ਦੋ ਅੱਖਾਂ । 4. ਜ਼ਾਰੀ ਕਰਨਾ, ਰੋਣਾ । 5. ਆਪਣਾ ਭੇਤੀ । 6. ਵਚਨ, ਗੱਲ । 7. ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ) । 8. ਵਿਰਲਾਪ । 9. ਖਿੜਕੀ, ਬਾਰੀ । 10. ਅੱਖ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ, ਅੱਖਮਟੋਕਾ । 11. ਹੈਰਾਨ । 12. ਪੱਛਮ । 13. ਵਿਜੋਗ, ਵਿਛੋੜੇ । 14. ਗਾਇਬ ਹੋਣਾ, ਛੁਪਣਾ । 15. ਜੁਲਫ ਰੂਪ ਫੰਦਾ । 16. ਮਸਤੀ, ਨਸ਼ਾ ।

ਹੁਣ ਵਿਚ ਦਿਲਦੇ-ਇਸ਼ਕ ਬੀਂ ਖਾਲੀ ਥਾਉਂ ਨ ਤਿਲ ।
 ਜਾਨ ਗਰੀਬ ਫਿਰਾਕ ਬੀਂ ਰਹੀ ਲਾਭੀਆ ਮਿਲ ।
 ਜ਼ਰਦੀ¹ ਝੁੱਲੀ ਰੰਗ ਤੇ ਖੁਦ ਹਮਜਾ ਹੈਰਾਨ ।
 ਰੋਗ ਕਿਵੇਹਾ² ਦਿਲੇ ਤੇ ਬੈਠਾ ਮਾਰ ਮਕਾਨ ।
 ਸਬਰ ਸਬੂਤੀ ਇਸ਼ਕ ਨੇ ਕਿਤ ਵਲ³ ਖੜੀ ਉਡਾ ।
 ਹੁਣ ਵਿਚ ਦਰਦਾਂ ਜਾਂਵਣੀ ਐਵੇਂ ਉਮਰ ਵਿਹਾ ।
 ਤੇ ਦਿਲ ਪੁਖਤਾ ਕਾਰ⁴ ਨੂੰ ਮੌੜ ਰਹਿਆ ਸਮਝਾ ।
 ਬਿਰਹੋਂ ਬਲਾ ਅਨਮੋੜ ਨੂੰ ਆਂਦਾ ਘੋੜ ਬੁਲਾ ।
 ਇਤਵਲ⁵ ਹਮਜਾ ਤੜਫਦਾ, ਉਤਵਲ⁶ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਗੁਮ ਰਹੀ ਵਿਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਏਹ ਬਿਰਹੋਂ ਦੀ ਤਾਰ ।
 ਪੁੰਝ ਅੱਖੀਂ ਵਲ ਮਜਲਸੇ ਮੁੜ ਕੇ ਗਿਆ ਅਮੀਰ ।
 ਰਹੀ ਦਿਲੇ ਦੀ ਗਰਦਨੇ ਜੁਲਫਾਂ ਦੀ ਜ਼ਜੀਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੇਖਦਾ ਨਾਲ ਫਿਰਾਸਤ⁷ ਹਾਲ ।
 ਇਹ ਕੁਛ ਸਦਮਾ⁸ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਸ਼ੇਰ ਅਰਬ ਦੇ ਨਾਲ ।
 ਜ਼ਰਦੀ ਰੋਗ ਅਮੀਰ ਦੀ ਹਾਲ ਅਯਾਨ⁹ ਕਰੇ ।
 ਮਹਬੂਬਾਂ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰਬ¹⁰ ਬਿਆਨ ਕਰੇ ।
 ਉਮਰ ਪੁੱਛੇ ਬਹਿ ਗੋਸ਼¹¹ ਵਿਚ, 'ਕੀ ਸਿਰ ਵਰਤ ਗਈ ?
 ਕਿਸ ਆਫਤ ਨੇ ਹਮਜਿਆ ! ਤਾਕਤ ਲੁੱਟ ਲਈ ?'
 ਹਮਜਾ ਖਰਦਾ ਖਾਂਵਦਾ ਜ ਦਾ ਰਾਜ਼¹² ਫੁਪਾ ।
 'ਬੀਮਾਰੀ ਇਸਹਾਲ¹³ ਦੀ ਹੋਈ ਨਾਲ ਕਜ਼ਾ¹⁴ ।
 ਤਾਕਤ ਗਈ ਜੋ ਬਦਨ ਦੀ, ਬਦਲ ਗਿਆ ਰੁਖ ਨੂਰ¹⁵ ।
 ਸੁਣ ਕੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਜਾਤਾ ਰੋਗੁ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਪਰ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਸਮਝ ਲਈ ਤਾਸੀਰ ।
 ਵਗਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਰਮਜ਼ੋਂ ਤੀਰ ।
 ਇਸ਼ਕ ਸਿਤਮ¹⁶ ਦਾ ਬਾਰਿਕਾ¹⁷ ਜਾਲ ਸਿਧਾਇਆ ਹੋਗ ।
 ਤੇ ਇਹ ਵੈਰ ਖਿਲਾਰਸੀ ਸ਼ੌਕ ਦਿਲੇ ਦਾ ਰੋਗ ।
 ਸਾਇਤ¹⁸ ਬਾਦ ਅਮੀਰ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਗਿਆ ਕਰਾਰ ।
 ਉਠ ਟੁਰਿਆ ਵਲ ਹੋਜ਼ ਦੇ ਜਿੱਥੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਰਾਤ ਪਈ ਹਰਕਾਰ ਦੇ ਬੰਦ ਰਹੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ।
 ਖੜਿਆ ਬਿਰਹੋਂ ਅਮੀਰ ਦੇ, ਦਿਲ ਦਾ ਗਿਆ ਕਰਾਰ ।
 ਬੇ-ਖੁਦ ਹੋ ਕੇ ਟੁਰ ਪਿਆ, ਲੈ ਮੁਕਬਲ ਨੂੰ ਨਾਲ ।
 ਤੇਗ ਕਮੰਦ ਅਬਰੇਸ਼ਮੀ ਲੈਂਦਾ ਬਗਲ ਸਮਾਲ ।

1. ਪੀਲੋਤਣ । 2. ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਕਿਹੋ ਜੇਹਾ । 3. ਕਿਸ ਖਾਸੇ । 4. ਦਿੜ, ਪੱਕਾ । 5. ਇਸ ਖਾਸੇ, ਇਥਰ । 6. ਉਧਰ, ਉਸ ਖਾਸੇ । 7. ਅੱਕਲ, ਸੋਚ ਸਮਝ । 8. ਦੁਖ । 9. ਪ੍ਰਗਟ । 10. ਰੋਟ । 11. ਕੰਨ । 12. ਭੇਤ । 13. ਮਰੋੜ (ਇਕ ਰੋਗ) । 14. ਭਾਣਾ, ਹੁਕਮ । 15. ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ । 16. ਜੁਲਮ । 17. ਚਮਕ, ਬਿਜਲੀ । 18. ਘੜੀ, ਪਲ ।

ਮੁਕਬਲ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ, “ਕਿਤਵਲ ਚਲਦੇ ਹੋ?”
 ਫਰਮਾਇਆ, ‘ਖੁਦ ਵੇਖਸੇਂ ਹਾਲ ਹਕੀਕਤ ਜੋ।’
 ਹੇਠਾਂ ਗਏ ਮਹੱਲ ਦੇ ਆਹਿਸਤਾ¹ ਹਰਦੋ²।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੁਕਬਲਾ! ਏਥੇ ਅਟਕ ਖਲੋ।
 ਮੈਂ ਨਾ ਜਦ ਲਗ ਆਵਸਾਂ ਤੂੰ ਨਾ ਜਾਵੀਂ ਮੂਲ।”
 ਕਹਿਣਾ ਅੱਮ ਰਸੂਲ³ ਦਾ ਮੁਕਬਲ ਕਰੇ ਕਬੂਲ।
 ਪਾ ਕਮੰਦ ਮਹਲ ਤੇ ਖੁਦ ਚੜ੍ਹ ਗਇਆ ਅਮੀਰ।
 ਖੁਆਜੇ ਰਾਖੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਕਸੀਰ⁴।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਦੇਖ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵਨ ਆ।
 “ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਆਵਣਾ, ਹਜ਼ਰਤ! ਹਾਲ ਸੁਣਾ।”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, “ਨਾ ਪੁੱਛੋ ਤਕਰੀਰ।
 ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕਹੋ, ਦਰ ਤੇ ਖੜਾ ਅਮੀਰ।
 ਅੱਗੇ ਵਿਚ ਉਡੀਕ ਦੇ ਰੋਂਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਖੁਆਜਾ ਜਾਇ ਕੇ ਹਾਲ ਕਰੇ ਇਜ਼ਹਾਰ।
 ਖੁਆਜ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦੇਵਦੀ ਪੁਰ ਕਰ ਥਾਲ ਜ਼ਰੋ⁵।
 ਤੇ ਕਹਿਆ, ‘ਘੱਲ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਾਰ’ ਤਦੋਂ।
 ਭੀ ਖੁਆਜੇ ਨੂੰ ਆਖਦੀ ਕਰ ਸੋ ਸੋ ਤਾਕੀਦ।
 “ਭੇਤ ਮੇਰਾ ਦੱਬ ਰਖਣਾ ਪਾਸੋਂ ਕਦਰ ਮਜ਼ੀਦ⁶।”
 ਜਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਖੁਆਜਾ ਵਿਚ ਮਹੱਲ।
 ਆਪ ਗਿਆ ਕੁਤਵਲ ਵਲ, ਜਾ ਦੱਸੀ ਸਭ ਗੱਲ।
 “ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੌਸੀ ਅੱਜ ਖਲਲ⁷।”
 ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਗਈ ਵਲ ਸਲ⁸।
 ਹੁਣ ਚਲ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਲੈ ਘੜੀ ਉਡੀਕ ਨ ਪਲ।
 ਓੜਕ ਬਾਹਰ ਆਵਸੀ, ਬਹਿ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਮੱਲ।
 ਅੱਜ ਪੰਚ ਵਿਚ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਆਇਆ ਚੱਲ।
 ਵੇਲਾ ਹੈ ਅੱਜ ਕਾਜ਼ਮਾਂ, ਲਾਹ ਵੈਰੀ ਦੀ ਥੱਲ।
 ਫਿਤਨਾ⁹ ਹੋਂਦਾ ਰੋਕ ਲੈ, ਮੁੱਢ ਕਲ ਦਾ ਠੱਲ।
 ਇਸ ਫਿਤਨੇ ਬੇਅੰਤ ਦੇ ਖੜਕ ਪੌਨ¹⁰ ਮਤ ਟੱਲ।
 ਨੰਗ ਬਲੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ, ਅੱਗੇ ਬਲੇ ਜਾਂ ਝੱਲ।
 ਤੇ ਏਹ ਠਾਠ ਬਲਾਇ ਦੀ ਰੋਹੜੇ ਸ਼ਰਮ ਉਛੱਲ।
 ਅੱਜ ਚੰਗਿਆੜੀ ਸੁਲਗਦੀ, ਲਾਟ ਛੋੜੇਸੀ ਕੱਲੁ।
 ਚੱਲ ਪਾਣੀ ਘੱਤ ਅਕਲ ਦਾ, ਵੇਖ ਅਖਾੜਾ ਥੱਲ।

1. ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ। 2. ਦੋਵੇਂ ਹੀ। 3. ਰਸੂਲ (ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ) ਏ ਅੱਮ (ਚਾਦੇ) ਦਾ। 4. ਅਧਿਕ।
 ਜ਼ਿਆਦਾ। 5. ਸੋਨੇ (ਦੀਆਂ ਮੁਹਰਾਂ ਆਦਿ) ਦਾ। 6. ਵਧੇਰੇ। 7. ਫਤੂਰ, ਤਬਾਹੀ। 8. ਕੱਟਣਾ। 9.
 ਅਜ਼ਾਬ। 10. ਪੈਣ।

ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਿਰ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਤੂੰ ਚਲ ਕਰਨੀ ਹੱਲ !
 ਖਾਧਾ ਲੂਣ ਹਲਾਲ ਕਰ ਅੰਤ ਮਿਲੇਸੀ ਫੱਲ ।
 ਅਜੇ ਕਜਈਆ¹ ਸੱਜਰਾ ਹੋਂਦੀ ਗੱਲ ਕੁਵੱਲ ।
 ਕਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਹੋ ਮਿਲੇ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ।
 ਖਇਆ ਪਵਾੜਾ ਕਹਿਰ ਦਾ ਵਕਤ ਸ਼ਿਤਾਬ ਸੰਭਲ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੈ ਵਿਕ ਪਿਜਰੇ ਮਰਗ² ਨ ਬਾੜੇਂ ਹੱਲ ।
 ਟੁਰ ਚਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੂੰ, ਚਾ ਤਲਵਾਰ ਬਗਲ ।
 ਵੈਰੀ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਲੈ ਬਦਲੇ ਜ਼ਿਸ਼ਤ³ ਅਮਲ⁴ ।
 ਸੁਣ ਕੇ ਹਾਲਤ ਕੋਤਵਾਲ, ਖੁਆਜੇ ਤਾਈਂ ਘੱਲ ।
 ਮਗਰੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਗਇਆ ਮਹਲਾਂ ਵੱਲ ।
 ਓਧਰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਹੈ, ਮਿਲਿਆ ਆਣ ਅਮੀਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ ਆਇਆ ਮਾਹ ਮੁਨੀਰ⁵ ।
 ਉਠ ਕਲਾਵੇ⁶ ਪਕੜ ਦੀ ਰਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਰੋ ।
 “ਵਿਚ ਮਹੱਲਾਂ ਮੇਰਿਆਂ ਜੁਗ ਜੁਗ ਆਵਣ ਹੋ ।
 ਵਾਰ ਘੱਤੀ ਮੈਂ ਕਦਮ ਥੀਂ, ਆਇ ਚੜ੍ਹਾਈਓ ਜ਼ੋਕ⁷ ।
 ਰਹੀ ਕਲੇਜਾ ਚੂਰ ਕਰ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ੋਕ ।”
 ਦੋਵੇਂ ਹੋਏ ਬਗਲਗੀਰ, ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਵਿਚ ਦਰਦ ।
 ਦੋਹਾਂ ਦਿਲਾਂ ਥੀਂ ਦਰਦ ਦੀ ਵਗੀ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਕਰਦ ।
 “ਤੈਂ ਬਿਨ ਖਾਵਿੰਦ⁸ ਨਾ ਕਰਾਂ, “ਕਹਿੰਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਨਜ਼ਰ ਨ ਕਰਸਾਂ ਗੈਰ ਵਲ ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਤੂੰ ਭੀ ਮੇਰੇ ਅਹਿਦ⁹ ਤੇ ਅਪਨਾ ਅਹਿਦ ਚੜ੍ਹਾ ।
 ਨਾਲ ਵਫਾ ਉਸ ਅਹਿਦ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪਾਰ ਨਿਭਾ ।
 ਨਾਂ ਤੋੜੀਂ ਪੈਮਾਨ¹⁰ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾ ।
 ਦਿਲ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਜਾਹਿਰ ਖੋਲ੍ਹ ਸੁਣਾ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਅਹਿਦ ਕਰ, ‘ਇਹ ਗਲ ਜਾਣੀ ਠੀਕ ।
 ਕਦੀ ਨ ਜਾਵਾਂ ਤੈਂ ਬਿਨਾਂ, ਅੰਰਤ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ।’
 ਆਪਸ ਅੰਦਰ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੇ ਕੌਲ ਕਰਾਰ ।
 ਬਦਲਾਵਣ ਅੰਗੂਠੀਆਂ ਹਮਜ਼ਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਲੈਂਦੇ ਪਾਸ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਿਲਦਾਰਾਂ ਥੀਂ ਯਾਰ ।
 ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਟੁਰ ਪਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ।

1. ਦੁੱਖ, ਪਵਾੜਾ । 2. ਮਤ । 3. ਜ਼ਿਸ਼ਤ (ਬੁਰਾ ਜਾਂ ਭੈੜਾ) । 4. ਅਮਲ (ਕੰਮ) । 5.
 (ਚੰਦ) ਮੁਨੀਰ (ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) । 6. ਜੋੜੀ । 7. ਮਜ਼ਾ, ਸੁਆਦ । 8. ਪਤੀ । 9. ਪ੍ਰਭ ।
 ਵਾਦਾ, ਇਕਰਾਰ ।

ਆਇਆ ਉਹੋ ਕੋਤਵਾਲ ਇਹ ਕਾਰਣ ਦਿਉਬੰਦਾ¹ ॥
 ਖੜਾ ਅਗਾੜੀ ਰੋਕ ਕੇ ਸ਼ੇਰਿ ਅਰਬ ਦਾ ਰੰਦ² ।
 ਕਾਰਨ ਤਾਈਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹਮਜ਼ਾ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ?
 ਚੁਪ ਚੁਪਾਤਾ ਟੁਰ ਪਿਆ ਜਿਤ ਵਲ ਪਿਆ ਕਮੰਦ ।
 ਤੇ ਕਾਰਨ³ ਚੁਪ ਹੋ ਰਹਿਆ, ਡਰਦਾ ਸੀ ਬੇ ਐਨ⁴ ॥
 ਤੇਗ ਅਰਬ ਦੀ ਬੋਲ ਕੇ ਝਾਲ ਝਲੇਂਦਾ ਕੌਨ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪਕੜ ਕਮੰਦ ਨੂੰ ਆਵਣ ਲੱਗਾ ਜ਼ੇਰ⁵ ।
 ਕਾਰਨ ਪੈਰ ਦੁਬਾਇਕੇ ਗਇਆ ਪਿਛਾੜੀ ਫੇਰ ।
 ਅੱਧੀ ਵਾਟ ਮਹੱਲ ਥੀਂ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ।
 ਤੇਗਾਂ ਮਾਰ ਕਮੰਦ ਨੂੰ ਕੱਟੇ ਤਦੋਂ ਸ਼ਰੀਰ⁶ ।
 ਮੁਕਬਲ ਤਾਈਂ ਆਖਦਾ ਤਦੋਂ ਅਮੀਰ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਕੱਟਿਆ ਕਿਸੇ ਕਮੰਦ ਨੂੰ ਐ ਮਰਦਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ⁷”
 ਤਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਆਂਵਦੇ ਮੁਕਬਲ ਡਹਿਕ⁷ ਲਿਆ ।
 ਪਰ ਹਮਜ਼ਾ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ ਸੀ, ਧਰਤੀ ਆਣ ਪਿਆ ।
 ਲੱਗੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੱਟ ਸੀ, ਹੋਇਆ ਘੱਟ ਜ਼ਿਆਨ⁸ ।
 ਉਤੋਂ ਕਾਰਨ ‘ਚੋਰ-ਚੋਰ’ ‘ਕਰਦਾ ਸ਼ੋਰ ਫੁਗਾਨ⁹’
 ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹੋਇਆ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਮਹਿਲੀਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਹ ਦੇ ਚੋਰ ਪਇਆ ਤੱਰਾਰ¹⁰ ॥
 ਹਮਜ਼ਾ ਮੁਕਬਲ ਆਂਵਦੇ ਉਧਰ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮ ।
 ਯਾਰ ਜਗਾਏ ਨੀਂਦ ਥੀਂ ਲਸ਼ਕਰ ਸੁਣੇ ਤਮਾਮ ।
 “ਮਰਦੇ । ਫਿਤਨਾ ਜਾਗਿਆ, ਸ਼ੋਰ ਪਿਆ ਵਿਚ ਜੱਗ ।
 ਨੀਂਦ ਛੱਡੋ ਹੁਣ ਟੁਰ ਚਲੋ, ਰਾਤੋ ਰਾਤੀ ਵੱਗ ।
 ਹੁਣ ਅੱਖੀਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਕਰਾਂ ਮੁਕਾਬਲ ਕੀ ।
 ਬਿਰਹੋਂ ਵਗ ਉਜਾੜਿਆ, ਮੁੜਸਾਂ ਫੇਰ ਕਦੀ ।”
 ਕਹੇ ਅਯਾਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, ‘ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਖਰਾਬ ।
 ਉਪਰ ਕਹਿਣੇ ਅਸਾਂ ਦੇ ਨਾ ਕੀਤੇ ਇਤਬਾਰ ।
 ਹੁੰਦੇ ਸੁੰਦੇ ਚੋਰ ਦੇ ਕਾਹਨੂੰ ਆਪ ਗਇਓਂ ।
 ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਨ ਜਾਣਦੇ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਪਇਓਂ ।
 ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ, ਲੈ ਆਂਵਦਾ, ਮੇਲ ਦਿੰਦਾ ਮਹਬੂਬ¹¹ ।
 ਆਪ ਗਇਓਂ ਮਹਬੂਬ ਥੀਂ, ਚੋਰ ਗਇਓਂ ਬਣ ਖੂਬ ।
 ਕੰਮ ਅਸਾਡਾ ਚੋਰੀਆਂ, ਚੋਰ ਅਸੀਂ ਪੁਰ ਕਾਰ¹² ।
 ਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ! ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ, ਤੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਸਾਰ ।

1. ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ । 2. ਰਾਹ । 3. ਇਕ ਪਹਿਲਵਾਨ । 4. ਬੇ (ਬਿਨਾਂ) ਐਨ (ਮਦਦ), ਸਹਾਇ
 ਤੋਂ ਬਨਾਂ । 5. ਨੀਚੇ, ਹੇਠ । 6. ਭੈੜਾ, ਬਦਕਾਰ । 7. ਰੋਕ । 8. ਨੁਕਸਾਨ । 9. ਸ਼ੋਰ-ਪੁਕਾਰ ।
 10. ਰਲਾਕ । 11. ਪ੍ਰੀਤਮ, ਪਿਆਰਾ । 12. ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ।

ਮੈਂ ਜਾਂਚਾ ਜੇ ਚੋਰ ਹੋ, ਕਈ ਨ ਕਰਦਾ ਸੋਰ ।
 ਚੋਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕੈਣ ਹੈ ਬਾਝ ਆਸਾਡੇ ਚੋਰ ।
 ਮੈਂ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਵਿੱਚ ਚਲਾਕੀ ਜੋਰ ।
 ਤੇ ਹੋਰੀ ਦੇ ਫ਼ੀਚ ਦੀ ਹੱਥ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਡੋਰ ।
 ਮਾਰ ਉਡਾਰਾ ਮਹਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵਾਂ ਬਣ ਚੋਰ ।
 ਮੇਰੀ ਨਾਲ ਉਡਾਰ ਦੇ ਉਡੇ ਨ ਮੋਰ ਚਕੋਰ ।
 ਜੇ ਜਾਂਚਾ ਮੈਂ ਆਵਦਾ ਵੈਰੀ ਦਾ ਸਿਰ ਨੋਰ ।
 ਨਾਲੇ ਰਾਖੇ ਦਰਾਂ ਦੇ ਹੋ ਬਹਿੰਦੇ ਸਭ ਕੋਰ ।
 ਤੇ ਕਾਰਨ ਚਿਉ ਬੰਦ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਉਡਦਾ ਮੋਰ ।
 ਜਖਮ ਨਵੇਂ ਤੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਕਰਦਾ ਬੈਠ ਟਕੋਰ ।
 ਕਾਹਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਜਾਇਕੇ ਰਾਤ ਚੁ ਬਣਿਓ ਚੋਰ ।
 ਪੈ ਆਇਓ ਘਟ ਜਾਇਕੇ ਲੂਣ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿਚ ਖੋਰ ।
 ਹਮਜਾ ਕਹੇ ਅਯਾਰ ਨੂੰ ਬੜੀ ਨ ਗੱਲ ਚਲਾ ।
 ਕੂਚ ਕਰੋ ਲੈ ਫੌਜ ਹੈ ਵਡੇ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ।
 ਚੁਪ ਚੁਪਾਤੇ ਅਰਬੀਆਂ ਕੀਤਾ ਕੂਚ ਤਮਾਮ ।
 ਕੋਹ ਢਾਲੀ ਚਲ ਫਜਰ¹ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਆਣ ਮੁਕਾਮ² ।
 ਫਜਰ ਹੋਈ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਬੈਠਾ ਉਪੌਰ ਤਖਤ ।
 ਆਇਆ ਕਾਰਣ ਦੇਉਬੰਦ, ਫਰਮਾਵੇ ਬਦ ਬਖਤ³ ।
 ਸੁਣ ਕੈਫੀਅਤ⁴ ਰਾਤ ਦੀ ਸ਼ਾਹ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 ਧਰਤੀ ਵਿਹਲ ਨ ਚੇਵਦੀ, ਦੂਰ ਆਗਾ ਆਸਮਾਨ
 ਕਹਿੰਦਾ, 'ਕਹਿਆ ਆਕਿਲਾ⁵ ਸੱਚਾ ਕੌਲ ਅਯਾਨ⁶ ।
 ਦੇਵਣ ਬਾਉ⁷ ਕਮੀਨਿਆਂ ਹੁਰਮਤ⁸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ।"
 ਉਠ ਗਸਤਮ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਹੁਣ ਕੀ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ?
 ਕਰੋ ਸਵਾਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਹੱਥੋਂ ਗਇਆ ਨ ਚੋਰ ।"
 ਸ਼ਾਹ ਕਹੇ, 'ਨਾ ਜਾਵਸਾਂ, ਜਾਵੇ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।
 ਪਵੇ ਸ਼ਿਕਸਤ⁹ ਅਚਾਣਕੇ, ਮੈਂ ਹੋਸਾਂ ਬਦਨਾਸ ।
 ਇਕ ਬਦਨਾਮੀ ਲਾਹੰਦਾ ਦੂਜੀ ਲਵਾਂ ਲਵਾ ।
 ਖਾਕ ਹੱਥੋਂ ਸੌ ਲਹੂ ਥੀ, ਰਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪਛੁਤਾ ।"
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, ਜਾਵਣਾ, ਜੇ ਨਾਹੀ ਖੁਚ ਸ਼ਾਹ ।
 ਕਰ ਸ਼ਾਹਜਾਦੇ ਫੌਜ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਾਂ ਹਮਰਾਹ¹⁰ ।
 ਇਜ਼ਨ¹¹ ਦਿੱਤਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਲਸਕਰ ਹੋਇਆ ਸਵਾਰ ।
 ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ਲੈ ਮਗਰੇ ਗਏ ਕੁਝਾਰ¹²

1. ਅੰਨ੍ਹੇ । 2. ਸਵੇਰੇ, ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ । 3. ਡੇਰਾ, ਉਡਾਰਾ, ਤਹਿਰਾਥੀ । 4. ਸਭ ਨਸੀਬ
 ਹਾਲਤ । 5. ਬੁੱਧਵਾਨ । 6. ਪ੍ਰਗਟ, ਜਾਹਿਰ । 7. ਬਿੱਜਤ, ਆਬਰੋ । 8. ਚਾਰ । 9. ਸਾਥ ।
 ਹੁਕਮ, ਆਗਿਆ । 12 ਕਾਫ਼ਿਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ।

ਢੱਕੀ ਫੌਜ ਕੁਫਾਰ ਦੀ ਸ਼ੇਰਿ ਅਰਬ ਨੂੰ ਜਾ ।
 ਮਾਰ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਅਜ ਚੜ੍ਹ ਮਚੀ ਬਲਾ ।
 ਪੁਰ ਸੱਦਾਈ ਫੌਜ ਲੈ, ਅੱਗੇ ਆਲੀ-ਜ਼ਾਤ¹ ।
 ਕੋਹਾਂ ਤਿੰਨ ਅਮੀਰ ਥੀਂ, ਉਰੇ ਬਿਠਾ ਵਿਚ ਘਾਤ ।
 ਫੌਜਾਂ ਆਈਆਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉੱਠ ਪਿਆ ਕਰ ਧਾ ।
 ਨਾਲ ਕੁਫਾਰ ਜਵਾਨ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਜੰਗ ਮਚਾ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਘੱਤ ਕਹਾ² ।
 ਘਾਤੋਂ ਨਿਕਲ ਅਚਾਣਕੇ ਪਿਆ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਆ ।
 ਨੇਜ਼ਾ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਦੀ ਲਈ ਤੁਫਾਨ ਬਲਾ ।
 ਲਏ ਨਿਤਾਰ ਨਿਤਾਰ ਕੇ ਤੇਗਾਂ ਹੇਠ ਬਲਾ ।
 ਮਾਰੀ ਫੌਜ ਉਲਾਰ ਕੇ ਪਲਾਂ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਤੇਗ ਚਲੀ ਦੋ ਦਲਾਂ ਥੀਂ ਹੋਏ ਕਤਲ ਅਵਾਮ³ ।
 ਗੁਰਜ਼ ਵਰ੍ਹੀ ਸਿਰ ਘੋੜਿਆਂ, ਹੁੰਦੇ ਗਰਕ ਸਵਾਰ ।
 ਸਣ, ਭਾਈਆਂ ਵਗ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਕੀਤੇ ਕਤਲ ਕੁਫਾਰ ।
 ਥੋੜੇ ਅਰਬੀ ਪਹਿਲਵਾਨ ਕਰਦੇ ਆਹੇ ਜੰਗ ।
 ਲਸਕਰ ਬਹੁਤ ਕੁਫਾਰ ਦਾ, ਅਰਬੀ ਹੋਏ ਤੰਗ
 ਯਲਆਦੀ ਨੇ ਨਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਹਿਲਾਈ ਧਰਤਿ ।
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਗਈ ਮੁਸੀਬਤ ਵਰਤ ।
 ਧਾਇ ਪਿਆ ਲੈ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕਰ ਹਮਲਾ ਇਕ ਵਾਰ ।
 ਪਏ ਬਹਾਦੁਰ ਅਰਬ ਦੇ ਕਰ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਆਣ ਵੜੇ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਜਿਉਂ ਅੱਯੜ⁴ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ।
 ਕਰਨ ਸਫਾਂ⁵ ਆਮਸਤਾ⁶, ਕਰ ਕੁਫਾਰਾ ਜ਼ੋਰ⁷ ।
 ਦੋਹਾਂ ਤਰਹੀ ਹੋਈਆਂ, ਖੜੀਆਂ ਸਫਾਂ ਤਿਆਰ ।
 ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰ ।
 ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਵੇ ਕੋਈ ਜਵਾਨ ।
 ਮਰਗ⁸ ਪਿਆਲਾ ਪੀਵਣਾ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਸੁਣ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੰਬਿਆ ਅਟਕ ਮਦਾਇਨ ਦਾ ।
 ਤੇ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਜੰਗ ਨੂੰ, ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਲਗਾ ।
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਗਸਤਮਾ ! ਤੂੰ ਅਜ ਹੱਥ ਵਿਖਾ ।
 ਰਣ ਵਿਚ ਨਾਲ ਹਰੀਫ⁹ ਦੇ ਜਾ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾ ।
 ਸਰਵਰ¹⁰ ਹੈਂ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੋ ਸਭਨਾਂ ਥੀਂ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ ।¹¹
 ਕਿਹੜਾ ਤੈਂ ਬਿਨ ਲੜੇਗਾ ਸ਼ੇਰਿ ਅਰਬ ਥੀਂ ਹੋਰ ?”

1. ਉਚੇ ਰੁਤਬੇ ਵਾਲਾ (ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ) 2. ਕਹਿਰ ਦਾ ਜੰਗ । 3. ਆਮ ਲੋਕ । 4. ਇੱ ਜੜ
 (ਭੇਡਾਂ- ਬੱਕਰੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ) 5. ਪਾਲਾਂ, ਜਮਾਤਾਂ । 6. ਸੰਵਾਦਨਾ । 7. ਅਧੀਨ । 8. ਮੌਤ ਦਾ । 9.
 ਦਸਮਨ । 10. ਸਰਦਾਰ । 11. ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ, ਤਾਕਤਵਰ ।

ਸੁਣ ਗਸਤਮ ਮੁੜ ਆਖਦਾ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟੋਰ ।
 ਜਾਵੇ ਕਾਰਨ ਦਿਉ ਬੰਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਸੋਰ ।
 ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਰਨ ਦੇਉ ਬੰਦ ਕਹਿੰਦਾ ਜ਼ਾਲਿਮ ਕੋਰ¹ ।
 ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਪੈਰੀ ਆਪਣੀ ਜਾਵਾਂ ਅੰਦਰ ਗੋਰ² ।
 ਜਾਂ ਤੂੰ ਹੀ ਕੁਝ ਵੇਖ ਲੈ ਮਜ਼ਾ ਲੜਾਈ ਦਾ ।
 ਨਕਦ ਨਫਾ ਲੈ ਜਾਵਸੇਂ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ।
 ਜਾਂਦਾ ਇਸ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਮਾਰ ਗਵਾਈ ਦਾ ।
 ਰਣ ਵਿਚ ਗਿਆ, ਯਕੀਨ ਹੈ, ਮਾਰ ਉਡਾਈ ਦਾ ।
 ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਨ ਅਦਲ ਹੈ, ਏਸ ਦਵਾਈ ਦਾ ।
 ਹੇਠਾਂ ਤੇਗ ਅਮੀਰ ਦੀ ਮਾਰ ਦਬਾਈ ਦਾ ।
 ਪੰਜਾ ਪਾਵਨ ਸ਼ੇਰ ਥੀਂ ਕੰਮ ਸੁਦਾਈ ਦਾ ।
 ਨਾਲ ਦਲੇਰਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਝਗੜਾ ਪਾਈ ਦਾ ।
 ਵਾਹ ਵਾ ਡੁੱਬੀ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਭਲਵਾਨੀ ਦੇ ਜੋਰ ।
 ਐਸੀ ਕੁਵਤ ਵਾਲਿਓ ਕਿਉਂ ਪਾਇਆ ਸੀ ਸੋਰ ?”
 ਇਹ ਆਹੇ ਵਿਚ ਝਗੜਿਆਂ, ਕਰਨ ਨ ਜੰਗ ਅਸਾਨ ।”
 ਉਸ ਆਦੀ³ ਆ ਫੇਰਿਆ ਹਾਥੀ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਆਦੀ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਆਣ ਕਰੇਂਦਾ ਵਾਰ ।
 ਢਾਲੋਂ ਰੱਦੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਪਕੜ ਲੱਤੋਂ ਜਾ ਲੈ ਗਿਆ, ਸਿਰ ਤੇ ਦੇ ਘੁਮਘੋਰ⁴ ।
 ਮਾਰ ਜਿਮੀਂ ਵਿਚ ਠੋਕਿਆ, ਦੋ ਹੱਥ ਕਬਰੋਂ ਜੋਰ⁵ ।
 ਬਦਨ ਟੁੱਟਾ, ਰੂਹ ਨਾ ਰਹਿਆ, ਮੋਇਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਰੂਹ ਡਰਦੀ ਮੁੜ ਕਦੀ ਭੀ ਉੜੀ ਨ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ।
 ਮਾਰੇ ਖੌਫ ਅਮੀਰ ਦਾ ਦੋਜ਼ਖ ਰਹੇ ਕਬਾਬ ।
 ਨਾ ਆਏ ਮੁੜ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਦੱਸਣ ਵਿਚ ਖੁਆਬ⁶ ।
 ਕਰੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਫੌਜ ਨੂੰ ਗਸਤਮ ਨਾ-ਹਮਵਾਰ⁷ ।
 ਫੌਜ ਉਲਾਰ ਅਮੀਰ ਤੇ ਵਾਗ ਸੁਟੋ ਇਕਵਾਰ ।
 ‘ਮਰਦੋ ! ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਤੇ ਢੋਈ ਵਲ ਮੈਦਾਨ ।
 ਲਸਕਰ ਨੂੰ ਫਰਮਾਂਵਦਾ ਦੇਖ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ‘ਜੇ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਫੌਜ ਥੀਂ ਆਵੇ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਪੁਰਜੇ ਕਰਸਾਂ ਤੇਗ ਥੀਂ ਖੜੇ⁸ ਨ ਸਾਬਤ ਜਾਨ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਧੂਹ ਵੜਿਆ ਤਲਵਾਰ ।
 ਕਰ ਨਾਹਰਾ ਧਰ ਖਿੰਗ⁹ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਸਫਾਂ¹⁰ ਨਿਘਾਰ ।

1. ਅੰਨ੍ਹਾ । 2. ਕਬਰ । 3. ਇਕ ਕਾਫ਼ਿਰ ਸਰਦਾਰ । 4. ਦਕੂ । 5. ਨੀਚੇ, ਹੇਠਾਂ । 6. ਸੁਪਨਾ ।
 7. ਨਾ-ਮਾਕੂਲ । 8. ਲੈ ਜਾਵੇਂ । 9. ਘੋੜਾ । 10. ਫੌਜੀ ਪਾਲਾਂ, ਜਮਾਤਾਂ ।

ਵਾਰ ਟ ਦੇਵੇ ਤੇਗ ਥੀਂ ਚਾਲਾਕੀ ਵਿਚ ਆ ।
 ਮਕਤੂਲਾਂ¹ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆ ਹਿਰਾਕ² ਭੁਲਾ ।
 ਮਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਮਰਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਾ ।
 ਇੱਕੋ ਹਮਲਾ ਮਾਰਿਆ ਲਸ਼ਕਰ ਗਿਆ ਹਵਾ ।
 ਇਕ ਹਲਕੇ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਦੂਜਾ ਕੀਤਾ ਦੂਰ ।
 ਤੀਜਾ ਹਲਕਾ ਤੋੜਿਆ, ਝਾੜੇ ਸਿਰੋਂ ਗਰੂਰ ।
 ਅੱਗੇ ਧਰੀ ਅਮੀਰ ਨੇ ਫੌਜ ਕੁਫਾਰਾਂ³ ਦੀ ।
 ਪਵੇ ਪੁਕਾਰ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਗਿਰਿਆ ਜ਼ਾਰਾਂ⁴ ਦੀ ।
 ਜਾਂ ਸਭ ਅੱਗੇ ਲਗ ਟੁਰੇ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ।
 ਕਰੇ ਇਸ਼ਾਰਤ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਧਾਵੇ ਦਾ ਹੁਣ ਵਕਤ ਹੈ ਦੇਓ ਨਾ ਆਰਾਮ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ਦਾ ਲਸ਼ਕਰ ਪਿਆ ਤਮਾਮ ।
 ਕਾਫ਼ਿਰ ਨੱਸੇ ਜਾਂਵਦੇ ਅੱਗੇ ਲਏ ਲਗਾ ।
 ਮਰਦ ਬਹਾਦਰ ਅਰਬ ਦੇ ਖੜਦੇ ਪੇਸ਼ ਦਬਾ ।
 ਹੁਰਮਜ਼ ਬਿਨ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ⁵ ਆਹਾ ਨੱਸ ਗਇਆ ।
 ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤੱਰਾਰ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਪਕੜ ਲਿਆ ।
 ਦੂਜਾ ਬੇਟਾ ਉਰਦਸ਼ੇਰ ਆਹਾ ਕੁਵਤ ਮੰਦ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੇ ਆਂਦਾ ਘੱਤ ਕਮੰਦ ।
 ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਪਕੜ ਕੇ, ਆਂਦੇ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ।
 ਰੋਂਦੇ ਆਹੀਂ ਮਾਰਦੇ ਵਿਚ ਅਜ਼ਾਬ⁶ ਅਸੀਰ⁷ ।
 ਫੌਜ ਅਰਬ ਦੀ ਲੁੱਟਿਆ ਕੁਫਾਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲ ।
 ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਉਠ ਤੇ ਤੇਗਾਂ ਤੰਬੂਆਂ ਨਾਲ ।
 ਨੱਸੀ ਫੌਜ ਸ਼ਿਕਸਤ ਖਾ, ਵੜੀ ਮਦਾਇਨ ਆ ।
 ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਦਿਲੋਂ ਰਹਿਆ ਪਛੁਤਾ ।
 ਤੇ ਸੁਣਿਆ, ‘ਦੋ ਪੁਤ ਹੁਣ ! ਜ਼ਿੰਦਾ ਪਕੜ ਲਏ ।
 ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਜੀਵਦੇ ਯਾ ਹੋ ਕਤਲ ਗਏ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਰੋਇਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਕੀ ਜਾਣਾ ਕੀ ਹੋਗੁ ।
 ‘ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਜ਼ਰੀ ਆਂਵਦਾ, ਘਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਸੋਗ ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, ‘ਨਾ ਦਿਲ ਫਿਕਰ ਧਰੋ ।
 ਫਰਜ਼ਦਾਂ⁸ ਦੇ ਮਰਨ ਥੀਂ ਖਾਤਿਰ ਜਮਾਂ ਕਰੋ ।
 ਅਜ ਕਲ ਜ਼ਿੰਦਾ ਆਵਸਨ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਵਿਚ ਖੈਰ ।
 ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਨ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਕਰੇ ਨ ਵੈਰ ।

1. ਕਤਲ ਹੋਏ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ । 2. ਰਣਭੂਮੀ । 3. ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ । 4. ਰੋਣ ਕੁਰਲਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ।
 5. ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੁਰਮਜ਼ । 6. ਦੁੱਖ । 7. ਜਕੜ ਜਾਂ ਫਸੇ ਹੋਏ । 8. ਪੁਤ੍ਰਾਂ ।

ਸਬਰ ਕਰੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਓੜਕ ਹੋ ਲਾਚਾਰ ।
 ਪਲ ਪਲ ਉਖੜ ਜਾਂਵਦਾ, ਸਬਰੋਂ ਦਰਦ ਕਰਾਰ ।੨੦।
 ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਯਲਆਦੀਆਂ ਸਮੇਤ
 ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਤ ਬਖਤਕ ਬਖਤਿਆਰ ਦਾ
 ਯਲਆਦੀਆਂ ਪਰ ਉਜ਼ਰ ਕਰਨਾ ।

ਜਾਣ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਹੋ ਗਏ ਅੰਦਰ ਵਸ ਅਮੀਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹੇ ਛੋੜਦਾ ਕਰਦਾ ਨਾਂਹਿ ਅਸੀਰ¹ ।
 ਖਿਦਮਤ ਬਹੁਤ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ, ਕਰਦਾ ਅਦਬ ਤਮਾਮ ।
 ਦੇਂਦਾ ਆਹਾ ਬਹਿਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਲੰਦ² ਮੁਕਾਮ³ ।
 ਪਾਸ ਰਖਾਏ ਆਪਣੇ ਤਿਨ ਦਿਨ ਤੇ ਤਿਨ ਰਾਤ ।
 ਦਿਨ ਪਰਬੇ⁴ ਫਰਮਾਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਆਲੀ ਜ਼ਾਤ⁵ ।
 ‘ਸ਼ਾਹ ਪੁਤਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਥੀ ਹੋਸੀ ਹਾਲ ਮਲਾਲ⁶ ।
 ਤੂੰ ਲੈ ਜਾ ਯਲਆਦੀਆਂ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ।’
 ਪੰਜ ਸੈ ਨਾਲ ਸਵਾਰ ਲੈ, ਤੇ ਚੌਤਾਲੀ ਵੀਰ ।
 ਮੁੜਿਆ ਤਰਫ ਮਦਾਇਨੇ ਘੜੀ ਨ ਕਰੇ ਤਾਖੀਰ⁷ ।
 ‘‘ਖਿਦਮਤ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਪਹੁੰਚਾ ।
 ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਰੰਜਾਣਨਾ ਨਾਹੀਂ ਮੂਲ ਰਵਾ ।
 ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਰੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਨ ਨੋਸ਼⁸ ।
 ਇਹ ਨਸੀਹਤ ਅਸਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਰੱਖੀਂ ਵਿਚ ਗੋਸ਼⁹ ।’’
 ਯਲਆਦੀ ਸੁਣ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਗਿਆ ਲੈ ਨਾਲ ।
 ਸ਼ਬਰ ਸੁਣੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਆਇਆ ਇਸਤਕਬਾਲ¹⁰ ।
 ਮਿਲ ਫਰਜ਼ੰਦਾਂ ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ ਸੀਨੇ ਲਇਆ ਲਗਾ
 ਠੰਢ ਪਈ ਵਿਚ ਹਿਲੇ ਦੇ ਹੁਣ ਗਮ ਰਹਿਆ ਨ ਕਾ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮ¹¹ ।
 ਖਿਲਅਤ ਦੇਵੇ ਫਾਖਰਾ, ਤੇ ਇਨਆਮ ਤਮਾਮ ।
 ਹੋਇਆ ਵਕਤ ਤੁਆਮ¹² ਦਾ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਨ ਤੁਆਮ ।
 ਖਾਧਾ ਪੁਰ ਸ਼ਦਾਦੀਆਂ ਖਾਣਾ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ।
 ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਲਿਆਂਵਦੇ ਫੇਰ ਸ਼ਰਾਬ ਗੁਲਾਮ ।
 ਇਹ ਭੀ ਨਾ ਰਹਿ ਸੱਕਿਆ ਦੇਖ ਮਯੇ¹³ ਗੁਲਫਾਮ¹⁴ ।
 ਮਜਲਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਲੈਂਦਾ ਤੇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮੱਟ ਨਿਘਾਰ ।

1. ਕੈਦੀ । 2. ਉੱਚਾ । 3. ਸਥਾਨ । 4. ਅਗਲੇ । 5. ਬੁਲੰਦ ਰੁਤਬਾ । 6. ਰੰਜ । 7. ਦੇਰ,
 ਚਿਰ । 8. ਪੀਣਾ । 9. ਕੰਨ । 10. ਸੁਆਗਤ । 11. ਭਾਵ-ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ । 12. ਭੋਜਨ । 13.
 ਸ਼ਰਾਬ । 14. ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗਾ ਰੰਗ ।

ਕੈਫ਼ਾਂ¹ ਭੀ ਪੀ ਪਾਇ ਕੇ ਲੈਂਦਾ ਗੁਰਜ ਉਠਾ ।
 ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਵਿਚ ਮਜਲਿਸੇ, ਚਾੜ੍ਹ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾ ।
 ਹਾਲ ਡਿਠਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਨੈਨ ਭਰੇ ਵਿਚ ਖੂੰ² ।
 ਦੇਖ ਪੁੱਛੇ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਪੁਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀ ਨੂੰ ।
 ਕੀਤੀ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਹਾਲਤ ਇਹ ਤਕਰੀਰ³ ।
 ‘ਕੀਤਾ ਸੀ ਮਯ⁴ ਪੀਵਣੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਾ ਅਮੀਰ ।
 ਹੁਣ ਪੀ ਬੈਠਾ ਰੱਜ ਕੇ ਮਸਤ ਗਿਆ ਹੋ ਸ਼ੇਰ ।
 ਦੇਖ ਮਤਾਂ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਕਰੇ ਫ਼ਨਾਹ ਦਲੇਰ ।
 ਦਸਦੀਆਂ ਇਸਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਹੁਣ ਭਰੀਆਂ ਵਿਚ ਕਾਹਰ ।
 ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਬਹਿਰਾਮ⁵ ਥੀਂ ਵੜੇ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ।
 ਕਰੇ ਫ਼ਨਾਹ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਵਿਚ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲਹਿਰ ।
 ਇਸ ਵਹਿਸ਼ੀ ਦੀ ਕੈਫ਼ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੋ ਜ਼ਹਿਰ ।
 ਜੇ ਰਹਿਸੀ ਵਿਚ ਮਜਲਿਸੇ ਹਾਲ ਘੜੀ ਯਾ ਪਹਿਰ ।
 ਬੇ-ਖੁਦ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਦੇ, ਖੂਨ ਵਗਾਸੀ ਨਹਿਰ ।
 ਕਰ ਰੁਖਸਤ ਦਰਬਾਰ ਥੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਟੋਰ ਦਿਓ ।
 ਤੇ ਇਨਾਮ ਜੁ ਏਸ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੋਰ ਦਿਓ ।’
 ਰੁਖਸਤ ਕਰਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ।
 ਇੱਜ਼ਤ ਕਰ ਕੇ ਟੋਰਿਆ, ਹੁਰਮਤ ਨਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਲੈ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਟੁਰ ਗਿਆ ਪੰਜ ਸੈ ਨਾਲ ਸਵਾਰ ।
 ਬੋੜਾ ਪੈਂਡਾ ਜਾਂਵਦੇ ਨਿਕਲੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ।
 ਪੁਰ ਸ਼ੱਦ ਦੀ ਫੇਰ ਮੁੜ ਆ ਵੜਿਆ ਦਰਬਾਰ ।
 ਦੇਖ ਕੰਬੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਮਜਲਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਖੜਾ ਹੋ ਕਹੇ ਬੁਲੰਦ ਪੁਕਾਰ ।
 ‘ਮੈਨੂੰ ਮੱਟ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਹੋਰ ਦੇਹੋ ਦੋ ਚਾਰ ।
 ਦੇਖੋ ਇਕੋ ਛੱਕ ਥੀਂ ਜਾਸਾਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਘਾਰ ।
 ਇਤਨੀ ਕੈਫ਼ ਨਿਘਾਰ ਕੇ ਫੇਰ ਰਹਾਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਨਾ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਆਵਸਾਂ, ਸਾਰੀ ਲਵਾਂ ਪਚਾ ।
 ਇਹ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਮਰਦੁਮੀ ਦੇਖ ਲਓ ਅਜ਼ਮਾ ।’
 ਉਜ਼ਰ ਨ ਕੀਤਾ ਸੁਣਦਿਆਂ, ਦਿੱਤੀ ਹੋਰ ਸ਼ਰਾਬ ।
 ਯਲਆਦੀ ਸਭ ਪੀ ਗਿਆ, ਮਸਤ ਨ ਹੋਇਆ ਖ਼ਰਾਬ ।

1. ਨਸ਼ੇ । 2. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਲਾਲ, ਔਖਾ । 3. ਬਿਆਨ । 4. ਸ਼ਰਾਬ । 5. ਖ਼ਾਕਾਨਿ ਚੀਨ (ਚੀਨ-ਦ
 ਬਾਦਸ਼ਾਹ), ਜਿਸਦਾ ਪਿਛੇ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਧਰ ਮੋਢੇ ਤੇ ਗੁਰਜ ਨੂੰ, ਹੋ ਟੁਰਿਆ ਅਸਵਾਰ ।
 ਹਮਰਾਹੀਆਂ ਲੈ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਪੰਧ ਗਿਆ ਦੋ ਚਾਰ ।
 ਚੌਂਹ ਕੋਹੀਂ ਆ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਡੇਰਾ ਲਇਆ ਉਤਾਰ ।
 ਭਾਈ ਸਾਰੇ ਕਰ ਰਹੇ ਮਨੁ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਝੱਟ ਸੱਦਿਓ, 'ਹੁਣ ਕਿਉ ਲਾਵੇਂ ਦੇਰ ।
 ਦੁੱਕੇ ਫੌਜ ਮਦਾਇਨੋਂ, ਪਵੇ ਲੜਾਈ ਫੇਰ ।"
 ਪੁਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੁਣੇ ਨ ਹਾਲ ਪੁਕਾਰ ।
 ਕਹੇ ਨ ਏਥੋਂ ਜਾਵਸਾਂ, ਲੈਸਾਂ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਝੂਠ ਵਲੋਂ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਲਿਖ ਪਰਵਾਨੇ ਚਾਰ ।
 ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਲਦਾ ਕਰ ਤਾਕੀਦ ਹਜ਼ਾਰ ।
 'ਐ ਖਾਕਾਂ ਫਗਫੂਰ¹ ਤੇ ਦਾਰ² ਤੇ ਅਰਜੰਗ³ ।
 ਉੱਪਰ ਪੁਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀਆਂ ਰਾਤੀਂ ਮਾਰੋ ਜੰਗ ।
 ਰਲ ਬਖਤਕ ਥੀਂ ਨਾਲ ਲੈ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ।
 ਕਰੋ ਫਨਾਹ ਯਲਆਦੀਆਂ ਕਰ ਗਲਬਾ ਪੈਕਾਰ⁴ ।"
 ਇਹ ਪਰਵਾਨੇ ਦੇਖ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ ।
 ਬਖਤਕ ਅਪਨੀ ਫੌਜ ਲੈ ਨਾਲ ਗਿਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਸੁੱਤੇ ਪੁਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀਆਂ ਉੱਪਰ ਆਣ ਪਏ ।
 ਅਵਲ ਪੰਜ ਸੈ ਨਾਲ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਮਾਰ ਲਏ ।
 ਏਹ ਚੌਤਾਲੀ ਹੋਇ ਕੇ ਜਖਮੀ ਬਦਨ ਤਮਾਮ ।
 ਲੈ ਹਥਿਆਰ ਕੁਫਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਤਲਾਮ ।
 ਸਾਰੇ ਪੁਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀਆਂ ਖੂਨ ਰਸੇ ਅੰਦਾਮ⁵ ।
 ਲਸਕਰ ਮਾਰ ਕੁਫਾਰ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਬੇ-ਆਰਾਮ ।
 ਜੋਸ਼ ਧਰੇ ਚੌਤਾਲੀਆਂ ਨਾਹਰੇ ਘੱਤ ਕਹਾ ।
 ਕਾਫਿਰ ਕੀਤੇ ਕਤਲ ਕੁਝ, ਲਏ ਅਗੇ ਕੁਝ ਲਾ ।
 ਰਲ ਭਾਈਆਂ ਕੁਫਾਰ ਦਾ ਲਸਕਰ ਲਇਆ ਦਬਾ ।
 ਅੰਦਰ ਵੜੇ ਪਹਾੜ ਦੇ, ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਲੈ ਜਾ ।
 ਚਾਰੋਂ ਤਰਫੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੋਏ ਬੰਦ ।
 ਇਕ ਤਰਫੇ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਸਨ ਬਾਕੀ ਕੁੱਵਤਮੰਦ ।
 ਖਾਤਿਰ ਖੂਹ ਤਲਵਾਰ ਥੀਂ ਕਰਦੇ ਜਾਣ ਫਨਾਹ ।
 ਉਡਣ ਯਲਾਂ⁶ ਦੀ ਗੁਰਜ ਥੀਂ ਜਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹਵਾ ।
 ਤੋੜ ਗਵਾਈਆਂ ਹੱਡੀਆਂ, ਫਾੜ ਗਵਾਏ ਚੰਮ ।
 ਬਦਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਬਣਿਆ ਕੰਮ ।

1. ਸ਼ਾਹ ਚੀਨ ਦੀ ਪਦਵੀ । 2. ਸ਼ਾਹ ਈਰਾਨ । 3. ਇਕ ਹੋਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ । 4. ਲੜਾਈ ਦਾ ਗਲਬਾ (ਜ਼ੋਰ) ਪਾ ਕੇ । 5. ਜਿਸਮ, ਸਰੀਰ । 6. ਬਹਾਦੁਰਾਂ, ਜੋਧਿਆਂ ।

ਰਹਿੰਦੇ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਦੇ ਮਰਦ ਵਹਮ ਸਾਮਾਨ ।
 ਕਹਿੰਦੇ ਪੁਰ ਸੱਦਾਦੀਆਂ ਦੋਜ਼ਖ ਚਲੇ ਰਵਾਨ ।
 ਕਤਲ ਹੋਇਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ, ਜਿੰਦਾ ਰਹੇ ਰੁਕੇ ।
 ਸੋ ਭੀ ਮਾਰੇ ਖੌਫ਼ ਦੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ।
 ਵੇਖਣ ਲਾਸ਼ਾਂ ਹਿਲਦੀਆਂ ਜਿਤਵਲ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
 ਕਰਦੇ ਦੋ ਦੋ ਚਾਰ ਚਾਰ ਜਿੰਦੇ ਹੋਇ ਨਿਤਾਰ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੁਬਹ ਤੇ ਤਖ਼ਤ ਬਹੇ ਆ ਸ਼ਾਹ ।
 ਪੰਜ ਅਮੀਰ ਨ ਦਿੱਸਦੇ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਨਿਗਾਹ ।
 ਪੁੱਛੇ, 'ਕਿੱਥੇ ਕਾਰਨਾਂ ! ਗਏ ਪੰਜੇ ਉਮਰਾ ?'
 ਅਰਜ਼ ਕਰੇ, 'ਉਹ ਫੌਜ ਲੈ ਰਾਤ ਗਏ ਸਭ ਧਾ ।
 ਰਾਤੀਂ ਓਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰਿਆ ਦਸ਼ਮਨ ਤੇ ਸ਼ਬਖ਼ੂਨ¹ ।
 ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਯਲਆਦੀਆਂ ਤਾਈਂ ਹਾਲ ਜ਼ਬੂਨ² ।'
 ਆਹ ਭਰੇ ਸੁਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹਜ਼ਾਰ ।
 'ਉਹ ਅੱਗੇ ਯਲਆਦੀਆਂ ਕੀ ਮਾਰਨ ਤਲਵਾਰ ।
 ਮੇਰੇ ਇਹ ਉਮਰਾ ਸਨ ਪੰਜ ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ ।
 ਸੋ ਰਾਤੀਂ ਯਲਆਦੀਆਂ ਸੁੱਟੇ ਹੋਏ ਮਾਰ ।'
 ਫੌਜ ਲਈ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਜਾਂ ਲਸ਼ਕਰ ਲੈ ਨਾਲ ।
 ਡਿੱਠਾ ਪੁਰ ਸੱਦਾਦੀਆਂ, ਦੇਖ ਹੋਏ ਤਪ ਲਾਲ ।
 ਗਏ ਪੁਰਾਣੇ ਕਤਲ ਹ ਹੁਣ ਆ ਨਵੇਂ ਗਏ ।
 ਯਲਆਦੀ ਛੱਡ ਅਗਲਿਆਂ, ਇਤਵਲ ਉਲਟ ਪਏ ।
 ਆਣ ਪਏ ਜਾਂ ਤੇਗ ਲੈ, ਕੰਬ ਖਲੋਤਾ ਸ਼ਾਹ ।
 ਖੁਆਜਾ ਅੱਗੇ ਯਲਾਂ³ ਦੇ ਮੱਲ ਖਲੋਤਾ ਰਾਹ ।
 ਫਰਮਾਇਆ, 'ਯਲਆਦੀਓ ! ਅਟਕੇ ਰਹੋ, ਖੜੋ ।
 ਅਸੀਂ ਨ ਕਰਨੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹੇ ।
 ਤੇਗਾਂ ਧਰੋ ਮਿਆਨ ਤੇ ਕਰੋ ਲੜਾਈ ਦੂਰ ।
 ਉਪੱਰ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਦੇ ਨਾ ਹੋਵੋ ਮਗ਼ਰੂਰ⁴ ।
 ਫਰਮਾਇਆ ਯਲਆਦੀਆਂ, 'ਹਜ਼ਰਤ ! ਨਾਂਹ ਹਟਾ ।
 ਰਣ ਵਿਚ ਇਸ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਜਾਈਏ ਹੱਥ ਵਿਖਾ ।
 ਚਾਹਿਆ ਇਸਨੇ ਮਾਰਨਾ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਹੱਕ ।
 ਕਰ ਦਿਖਲਾਈ ਅਸੀਂ ਭੀ ਤਨ ਇਸ ਦਾ ਦੋ ਸੱਕ⁵ ।'
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, 'ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾ ।
 ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਏਸ ਦਗੀ ਦੀ ਕਾ⁶ ।

1. ਰਾਤ ਦਾ ਧਾਵਾ 2. ਤਬਾਹ ਹਾਲ । 3. ਯਲਆਦੀ ਜੋਧਿਆਂ । 4. ਅਭਿਮਾਨੀ । 5. ਟੁਕੜੇ । 6. ਕੋਈ ।

ਤਾਂ ਭੀ ਪੂਰ ਸੱਦਾਦੀਆਂ ਜ਼ਰਾ ਨ ਆਵੇ ਸਬਰ ।
 ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਖਬਰ ।”
 ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਖੁਆਜ਼ਾ ਬੁਜ਼ੁਰਗਵਾਰ¹ ।
 ‘ਮਰਦਾ ! ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਥੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਨਕਾਰ ।
 ਜੰਗ ਨ ਕਰ ਸੁਲਤਾਨ ਥੀ, ਮੁੜ ਹਮਜ਼ੇ ਵਲ ਜਾਹ ।
 ਇਹ ਬਖਤਕ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਖਬਰ ਨ ਪਾਈ ਸ਼ਾਹ ।”
 ਹੁਕਮੋਂ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਦੇ ਹਟ ਯਲਆਦੀ ਸ਼ੇਰ ।
 ਅੱਗੇ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਦੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਫੇਰ ।
 ‘ਖਤ ਲਿਖ ਦੇਹ, ਜੋ ਉਮਰ ਨੇ ਪੀਤੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ।
 ਪਰ ਬਦਮਸਤ ਨ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਨਾ ਕੀਤੀ ਖੁਆਬ ।
 ਉਮਰ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਹੋਇਆ ਨਾ ਜ਼ਬੂਨ² ।
 ਮਾਰਿਆ ਆ ਕੁੱਫਾਰ³ ਨੇ ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਖੂਨ ।
 ਏਹ ਖਤ ਲਿਖ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਮਾਨ⁴ ।
 ਜੇ ਇਹ ਖਤ ਨ ਲਿਖ ਦੇਹੋ ਜੰਗ ਕਰਾਂ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਹੱਥੀਂ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਫਰਮਾਨ ।
 ਮੁਹਰ ਕਰਾਈ ਖਤ ਤੇ, ਹੋਇਆ ਉਮਰ ਰਵਾਨ ।
 ਤਰਫ ਮਦਾਇਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁੜਿਆ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ।
 ਯਲਆਦੀ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਸੁਣਿਆ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ।
 ਮਾਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਖਤਕ ਨੂੰ ਸਦਹਾ⁶ ।
 ‘ਮੈਨੂੰ ਕਾਫ਼ਿਰ ਜ਼ਾਦਿਆ⁷ ਆਇਓਂ ਨੰਗ⁸ ਲਵਾ ।
 ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਦੇ ਕਿਉਂ ਲਿਖੇ ਤੂੰ ਝੂਠੇ ਫਰਮਾਨ ?
 ਫੌਜਾਂ ਮਾਰ ਗਵਾਈਆਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਬਖਤਕ ਰੋਵੇ ਜ਼ਾਰ ਜ਼ਾਰ, ‘ਏਵੇਂ ਸੀ ਤਕਦੀਰ ।
 ਇਹ ਬੇ ਅਕਲੀ ਹੋ ਗਈ, ਬਖਸ਼ ਮੌਰੀ ਤਕਸੀਰ ।”
 ਉਧਰ ਤਰਫ ਅਮੀਰ ਦੀ ਓਹ ਚੌਤਾਲੀ ਵੀਰ ।
 ਤਨ ਜਾਮੇ ਰੱਤ ਭਿੰਨੜੇ, ਆਏ ਹਾਲ ਜ਼ਹੀਰ⁹ ।
 ਪਾਈ ਖਬਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਫੌਜ ਹੋਈ ਨਾ-ਬੁਦ¹⁰ ।
 ਪੂਰ ਸੱਦਾਦੀ ਆਂਵਦੇ ਸਾਰੇ ਖੂਨ ਆਲੂਦ¹¹ ।
 ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਮੁਣੇ ਆਇਆ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।
 ਅੱਮ ਨਬੀ¹² ਫਰਮਾਂਵਦਾ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਅਯਾਨ¹³ ।
 “ਸ਼ਿਕਮ ਬੰਦਗੀ¹⁴ ਜ਼ਾਲਿਮਾਂ ! ਹੋਇਓਂ ਹਾਲ ਜ਼ਬੂਨ¹⁵ ।
 ਕਰ ਬਦ ਮਸਤੀ ਅਪਣਾ ਕਿਉਂ ਕਰਵਾਇਓਂ ਖੂਨ ?”

1. ਵਡਾ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਰਗਾ । 2. ਆਜਿਜ਼, ਅਧੀਨ । 3. ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ । 4. ਰਾਤੇ ਦਾ ਹਮਲਾ । 5. ਪਨਾਹ, ਆਰਾਮ । 6. ਸੈਂਕੜੇ । 7. ਪੁਤ੍ਰਾਂ । 8. ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦਾ ਧੱਬਾ । 9. ਬੁਰੇ ਹਾਲ । 10. ਨਸ਼ਟ । 11. ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜੇ ਹੋਏ । 12. ਨਬੀ (ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ) ਦਾ ਅੱਮ (ਚਾਚਾ) । 13. ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਤੱਖ । 14. ਪੌਣ ਪਿੱਛੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 15. ਬੁਰੇ ਹਾਲ ।

ਲਿਖਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਦਾ ਉਮਰ ਦੇਵੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 ਕਰੇ ਤਸੱਲੀ ਦੇਖ ਕੇ ਵਾਲੀ¹ ਅਰਬ ਜਵਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ਦੇਖ ਯਲਾਂ² ਦੇ ਘਾ³ ।
 ‘ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜੁਮੁਰਿਆ⁴ ! ਝਬਦੇ ਕਰੀਂ ਦਵਾ ।
 ਬਦਨ ਖਮੀਰੀ⁵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸ ਰਸ ਵਹਿਨ ਨਹੀਂ ।
 ਹੋ ਨਾਸੂਰ⁶ ਝਘਾਰੀਆਂ⁷ ਵਹਿੰਦੇ ਰਹਿਨ ਨਹੀਂ ।’
 ਹਲਦੀ, ਰੋਗਨ⁸, ਫਟਕੜੀ, ਮੌਮ, ਹਫਜ਼⁹, ਗੁਲਨਾਰ ।
 ਜ਼ਖਮਾਂ ਉਪੱਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਰਹਮ¹⁰ ਧਰੇ ਅਯਾਰ ।
 ਮਰਹਮ ਥੀਂ ਸਭ ਯਲਾਂ ਨੇ ਸਿਹਤ ਪਾਈ ਠੀਕ ।
 ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਕਰੇ ਉਡੀਕ ।
 ਚੇਟਕ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਧਰੇ ਜਿਗਰ ਵਿਚ ਕਰਦ¹¹ ।
 ਮਹਜੂਰੀ¹² ਦੇ ਹਾਲ ਤੇ ਦਰਦ ਉਡਾਈ ਗਰਦ ।
 ਦਿਲ ਜਾਲੇ, ਤਨ ਗਾਲਦਾ, ਆਹ ਤੱਤੀ, ਦਮ ਸਰਦ¹³ ।
 ਨੈਨ ਭਰਨ ਰੱਤ ਰੱਲੀਆਂ, ਸੁਰਖ¹⁴ ਅੱਖੀਂ, ਰੁਖ¹⁵ ਜ਼ਰਦ¹⁶ ।
 ਲਹਿਰ ਵਗੇ ਤੂਫਾਨ ਦੀ ਵਿਚ ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ ਦਰਦ ।
 ਭਾਰ ਭਲੇਰਾ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਝੱਲ ਖੜਾ ਸਿਰ ਮਰਦ ।
 ਬਿਰਹੋਂ ਰੰਗ ਅਵੱਲੜਾ ਜਾਨ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਰੋਕ ।
 ਕਰੇ ਉਧਾਰ ਵਸਾਲ ਦਾ ਧਰ ਨਾ ਮੁਕਦੀ ਨੋਕ ।
 ਪਰ ਭੀ ਅਜੇ ਨ ਮੁਹਲਤੋਂ ਸ਼ਰਤ ਕਰੇ ਇਕਰਾਰ ।
 ਇਸ ਫ਼ਾਸਿਦ¹⁷ ਬੇ-ਸਿਲਮ¹⁸ ਦਾ ਉਲਟਾ ਬਣਜ ਵਪਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਰੋ ਰੋ ਰਾਤ ਦਿਨ ਕਰਦਾ ਗਿਰੀਆ ਜ਼ਾਰ¹⁹ ।
 ਮੋੜਾਂ ਪਾ ਇਕਵਾਰ ਭੀ, ਯਾ ਰੱਬ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਜਾਨ ਰਹੇ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਭੀ, ਜੇ ਦਿਲਦਾਰ ਮਿਲੇ ।
 ਜਿਸ ਚਾ ਘਰੋਂ ਉਜਾੜਿਆ, ਮੁੜ ਇਕ ਵਾਰ ਮਿਲੇ ।
 ਮਰਗ ਮਿਲੇ ਅਨ ਆਵਣੀ²⁰ ਜੇ ਨਾ ਯਾਰ ਮਿਲੇ ।
 ਮੇਲ ਰੱਬਾ ਮੁੜ ਹੱਸ ਕੇ, ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਮਿਲੇ ।’
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ, ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਰ ਮਿਲੇ ।
 ਲਾਟ ਵਧੇਰੀ ਸ਼ੌਕ ਦੀ ਸੁਅਲਾ ਵਾਰ²¹ ਮਿਲੇ ।
 ਬਿਰਹੋਂ ਜਾਨ ਕਬਾਬ ਨੂੰ ਕੌਣ ਵਿਸਾਲ ਮਿਲੇ ?
 ਇਸ ਲਾਂਬੂ ਨੂੰ ਦਰਦ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਖ਼ਾਰ²² ਮਿਲੇ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦਰਦੋਂ ਰੋਂਵਦਾ ਵਧ ਆਜ਼ਾਰ²³ ਮਿਲੇ ।
 ਬਿਰਹੋਂ ਵਾਲੇ ਜ਼ਖਮ ਤੇ ਘਾਹ ਤਲਵਾਰ ਮਿਲੇ ।

1. ਮਾਲਿਕ । 2. ਯਲਆਦੀ ਜੋਧੇ । 3. ਜ਼ਖਮ । 4. ਮੋਢੀ, ਆਗੂ । 5. ਫੁੱਲੇ ਹੋਏ ਜਿਸਮ । 6. ਵਹਿੰਦਾ ਫੋੜਾ ਜਾਂ ਜ਼ਖਮ । 7. ਸੜੇ ਹੋਏ ਜ਼ਖਮਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ । 8. ਤੇਲੀ । 9. ਇਕ ਦਵਾਈ । 10. ਮਲੂਮ । 11. ਕਾਤੀ, ਨਸ਼ਤਰ । 12. ਵਿਛੋੜਾ, ਜੁਦਾਈ । 13. ਠੰਢੀ । 14. ਲਾਲ । 15. ਮੂੰਹ । 16. ਪੀਲਾ । 17. ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ । 18. ਸ਼ਾਹ ਫ਼ਾਰਸ ਫ਼ਰੀਦ ਦੇ ਬੰਟੇ ਸਲਮ ਵਾਂਗੂ ਵਿਕੇ ਹੋਏ । 19. ਵਿਰਲਾਪ । 20. ਅਣਆਈ । 21. ਲਾਟਾਂ ਕੱਢ ਕੇ । 22. ਕੰਡੇ । 23. ਦੁੱਖ ।

ਸਿਰ ਪਰ ਭਾਰ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਭਾਰੇ ਭਾਰ ਮਿਲੇ ।
 ਰੋਂਦਾ ਸੀ ਇਕ ਦੁੱਖ ਨੂੰ, ਹੁਣ ਦੁੱਖ ਚਾਰ ਮਿਲੇ ।
 ਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਯਾਰ ਵਲੋਂ ਹਿਰਮਾਨ¹ ।
 ਦੂਰੀ ਥਾਉਂ ਮਕਾਨ ਦੀ, ਸਬਰ ਨ, ਜਲਦੀ ਜਾਨ ।
 ਹੁਣ ਪਰਵਾਨਾ ਸੁਲਹ ਦਾ, ਚਾਹੇ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ।
 ਵਿੱਚ ਫਰਾਕਤ² ਯਾਰ ਦੀ ਘੜੀਆਂ ਪਲਕ ਮਿਨੇ ।੨੧।
 ਸ਼ਹਪਾਲ ਦੇ ਕਾਸਿਦ³ ਦਾ ਮਦਾਇਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਤੇ
 ਫਰਿਆਦ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਤੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ
 ਦਾ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਸਰਨਦੀਪ ਭੇਜਣਾ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਲੱਧੇਰ
 ਨੂੰ ਫੜਨਾ ।

ਯਾਰ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਦਾ ਖੁਆਜਾ ਅਹਿਮਦ ਨਾਮ ।
 ਸ਼ੇਰ ਸੀਹ ਤਨ⁴ ਹਿੰਦ ਦਾ ਪੁਛਦਾ ਹਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਫਰਮਾਇਸ਼ ਨੇ ਚਾੜਿਆ ਨੌਕ ਕਲਮ ਸਿਰ ਤਾ ।
 ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖਨ ਦਾ, ਸ਼ਿਅਰ ਵਗਾਏ ਦਾ ।
 ਸੀ ਇਕ ਦਿਨ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਬੈਠਾ ਉਪਰ ਤਖਤ ।
 ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਫਰਿਆਦ ਦਾ ਪਿਆ ਅਵਾਜ਼ਾ ਸਖਤ ।
 ਬਖਤਕ ਨੂੰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਸੁਣ ਕਰਦਾ ਫਰਮਾਨ ।
 ‘ਖਬਰ ਲਓ, ਇਹ ਕੌਣ ਹੈ, ਦੁਖੀਆ ਇਹ ਇਨਸਾਨ ?’
 ਬਖਤਕ ਪੁੱਛੇ, ‘ਕੌਣ ਹੈਂ, ਮਰਦਾ ! ਆਖ ਸੁਣਾ ?’

ਕਿਨ ਤੈਨੂੰ ਰੰਜਾਣਿਆ⁵ ਘਰ ਤੇਰੇ ਕਿਸ ਜਾ ?’
 ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਮੈਂ ਪੈਕ⁶ ਹਾਂ, ਘਲਿਆ ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ।
 ਆਇਆ ਹਾਂ ਸਰਨਦੀਪ ਥੀਂ ਅਰਜ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਨਾਲ ।’
 ਅਰਜ਼ੀ ਹੱਥੋਂ ਉਸ ਦਿਓਂ ਬਖਤਕ ਲੈਂਦਾ ਖਿੱਚ ।
 ਪਾਸ ਗਇਆ ਲੈ ਸ਼ਾਹ ਦੇ, ਪੜ੍ਹਦਾ ਮਜਲਿਸ⁷ ਵਿਚ ।
 ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਨੇ ਕਰ ਕਰ ਸੌ ਤਾਜੀਮ⁸ ।
 ਸੁਣਦਾ ਅੰਦਰ ਮਜਲਿਸੇ ਵਾਲੀ ਹਫਤ⁹ ਅਕਲੀਮ¹⁰ ।੨੨।
 ਸਰਨਦੀਪ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਦਾ ਪਾਰਬਨਾ-ਪੱਤੁ ।
 ਅੱਵਲ ਸਿਫਤ ਮਨਾਤ¹¹ ਦੀ ਉੱਜੀ¹² ਲਾਤੇ¹³ ਅਸਨਾਮ¹⁴ ।
 ਜੰਦਾਏ¹⁵ ਜ਼ਰਤੁਸਤ¹⁶ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਕਦਹ¹⁷ ਤਮਾਮ ।
 ਅੱਗੇ ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਮੇਰੀ ਹੈ ਫਰਿਆਦ ।
 ਬੋਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਂਵਦੀ, ਤੈਂ ਥੀਂ ਚਾਹਾਂ ਦਾਦ¹⁸ ।

1. ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ, ਨਾ-ਉਮੈਦੀ । 2. ਵਿਛੋੜੇ । 3. ਚਿਠੀ ਰਸਾਂ (Postman) । 4. ਬਲਵਾਨ ਸਰੀਰ ਦਾ । 5. ਦੁੱਖੀ ਕੀਤਾ । 6. ਚਿਠੀ ਰਸਾਂ, ਪੜ੍ਹ ਵਾਹਕ । 7. ਦਰਬਾਰ । 8. ਸਤਕਾਰ । 9. ਸੱਤ । 10. ਦੇਸ਼, ਮੁਲਕ । 11. ਇਕ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਬੁਤ ਜਿਸਨੂੰ ਅਰਬ ਵਿਚ ਹੰਜੀਲ ਤੇ ਖਜਾਅ ਕਥੀਲੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਪੂਜਦੇ ਹਨ । 12. ਇਕ ਦਰਖਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਅਰਬੀ ਦੇਵਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਿਦ ਬਿਨ ਵਲੀਦ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਰਸੂਲ (ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ) ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਾੜਿਆ ਸੀ । 13. ਇਕ ਬੁਤ (ਦੇਵੀ ਦਾ-) । 14. ਸਨਮ (ਪ੍ਰੀਤਮ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ । 15. ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ । 16. ਫ਼ਾਰਸ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਰਾਣਾ-ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ । 17. ਅਰਬੀ-ਕੁੰਡ । 18. ਨਿਆਂ ।

ਮੇਰੇ ਹਾਲ ਨਸਾਰਾ ਦੀ ਖੁਣ ਲੈ ਜਾਚ ਪੁਕਾਰ ।
 ਅਲਫ਼ੇ ਯੇ ਤਕੀ ਦਰਦ ਦਾ ਹਾਲ ਕਰਾਂ ਇਜ਼ਹਾਰ¹ ।
 ਅੱਗੇ ਵਿਚ ਸਰਨਦੀਪ ਯੇ ਜੋ ਆਰਾ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਸੋਧੀ ਵੱਡਾ ਵੀਰ ਸੀ ਨਾਮ ਉਸਦਾ ਸਾਦਾਨ ।
 ਅਦਲੇ ਜੋਵਰ ਬਖਸ਼ਦਾ ਕੁਕਮ ਰਵਾਈ² ਨੂੰ ।
 ਕੁਕਮੇ ਯੇਦਾ ਦਖਦਖਾ ਅਦਲ ਸਫ਼ਾਈ ਨੂੰ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਗਇਆ ਸਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀਰ ਮੇਰਾ ਸਾਦਾਨ ।
 ਸੈਦਾ ਅੱਗੇ ਸਾਦਾਨ ਦੇ ਹੋਇਆ ਨਿਕਲ ਰਵਾਨ ।
 ਪਿੱਛੇ ਗਇਆ ਸਿਕਾਰ ਦੇ ਫੌਜੋ ਪਇਆ ਜੁਦਾ ।
 ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿਚ ਉਜਾੜ ਦੇ ਫਿਰਿਆ ਸੀ ਤਿਨਹਾ³ ।
 ਨਾ ਆਬਾਦੀ ਰਿਸਦੀ ਤੇ ਨਾ ਦਿਸਦਾ ਰਾਹ ।
 ਭੁੱਖਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਹਾਇਆ ਤੰਗ ਰਹਿਆ ਹੋ ਸਾਹ ।
 ਔਰਤ ਡਿੱਠੀ ਜਾਵਦੀ ਘੜਾ ਸਿਰੇ ਪੁਰ ਆਬ⁴ ।
 ਪਾਣੀ ਮੰਗੇ ਵੇਖਕੇ ਤ੍ਰਿਹਾਇਆ ਬੇ ਤਾਬ ।
 ਸੁਣ ਔਰਤ ਨੇ ਡੋਲਿਆ ਪਾਣੀ ਘੜਿਓ ਸੱਬ ।
 ਲੈ ਆਈ ਸਾਦਾਨ ਨੂੰ ਫਿਰ ਖੂਹੇ ਵਲ ਝੱਬ ।
 ਘੜਾ ਭਰੇ ਜਨਲੇ ਆਪਣਾ ਖੜਾ ਰਹਿਆ ਸਾਦਾਨ ।
 ਡੋਲ ਲਇਆ ਸਾਦਾਨ ਨੇ, ਪੀਦਾ ਪਕੜ ਜਵਾਨ ।
 ਜਾਂ ਪੀਦੇ ਸਾਦਾਨ ਨੂੰ ਬੱੜੀ ਦੇਰ ਹੋਈ ।
 ਪਕੜ ਹਟਾ ਜਨ ਪੁੱਛਦੀ, “ਯੇ ਤੂੰ ਕੌਣ ਕੌਈ ?”
 ਕਹਿੰਦਾ ‘ਐ ਬਦਬਖਤ ! ਤੂੰ ਪੀ ਲੇਵਣ ਆਬ⁵ ।
 ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਦਿਹਾਂ ਜਵਾਬ ।”
 ਫਿਰ ਲੱਗਾ ਮੁੜ ਪੀਵਣੇ, ਲੈਦੀ ਫੇਰ ਹਟਾ ।
 “ਕਿਸ ਬਾਉਂ ਤੂੰ ਚੋਲਿਆ ਟੁਰਿਆ ਕਿੱਧਰ ਦਾ¹⁰ ?
 ਫਿਰ ਕਹਿਆ ਸਾਦਾਨ ਨੇ, “ਰੋਕ ਨ ਅਜੇ ਤਗਾਰ ।
 ਰੋਕ ਜਵਾਬ ਸੁਣਾਵਸਾਂ, ਕਰਾਂ ਨ ਮੂਲ ਉਧਾਰ ।’
 ਈਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਔਰਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ।
 ਜਨ ਕੂੰ ਲੱਗਾ ਮਾਰਨੇ, ਆਂਦੀ ਤੇਗ ਉਲਾਰ ।
 ਜਨ¹¹ ਕਹਿੰਦੀ, “ਕਿਉਂ ਮਾਰਨੇ ਲੱਗਾ ਯੇ ਟਰਮਾ ?”
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਾਣਿਆ, ਤੂੰ ਮਿੰਨੂੰ ਹਰ ਦਾ ?”
 ਅਵੱਲ ਸੈਂ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਕੇਹਾ ਤਿਸਨਾ ਹਾਂ ।
 ਆਬ ਘੜੇ ਥੀਂ ਡੋਲਿਆ ਤੂੰ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ।

1. ਬੁਰੇ । 2. ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਤਕ । 3. ਪ੍ਰਗਟ । 4. ਚਲਾਈ । 5. ਸਿਕਾਰ । 6. ਇਕੱਲੇ
 7. ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ । 8. ਔਰਤ । 9. ਪਾਣੀ । 10. ਵਲ, ਤਰਫ । 11. ਔਰਤ ।

ਜਾਂ ਫਿਰ ਲੱਗਾ ਪੀਵਣੇ ਦਿੱਤੋ ਨਾ ਅਰਾਮ ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਲੱਗਾ ਲੈਣ ਹਾਂ ਤੈਥੀਂ ਵੈਰ ਤਮਾਮ ।”
ਔਰਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੱਸਕੇ, “ਅਵੱਲ ਨਾਮ ਬਤਾ ।
ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦੇਵਾਂ ਰਾਜ਼¹ ਸੁਣਾ ।”
ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੈਂ ਸਾਦਾਨ ਹਾਂ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸ਼ਾਹ² ।
ਕਰ ਲੈ ਜੋ ਕੁਝ ਗੱਲ ਹੈ ਕਰਨੀ, ਐ ਗੁਮਰਾਹ³ ।”
ਜਨ ਕਹਿੰਦੀ, “ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਤੇਰੇ, ਐ ਸਰਦਾਰ !
ਹੈਂ ਜਜ਼ਾਇਰ ਤਾਬਿਆ ਇਤਨੇ ਅਸ਼ਰ⁴ ਹਜ਼ਾਰ ।
ਪਰ ਖਾਲੀ ਹੈਂ ਅਕਲ ਥੀਂ, ਐ ਮੁਹਿਸਨ ਕਸ਼⁵ ਮਰਦ ।
ਕਾਹਨੂੰ ਬਣਿਓਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਬੇਦਰਦਾ ! ਦਿਲ ਸਰਦ ।
ਤੂੰ ਕਹਿਆ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਹਾਇਆ ਹਾਂ ।
ਪਾਣੀ ਦੇਂਦੀ ਪੀਵਣੇ ਦਖ ਵਿਚ ਮਰਦੋਂ ਤਾਂ ।
ਖੂਹੇ ਵਲ ਲੈ ਟੁਰੀ ਮੈਂ, ਪਾਇਆ ਤੁੱਧ ਕਰਾਰ ।
ਤੇਰੀ ਆਤਿਸ਼⁶ ਸਫਰ ਦੀ ਹੋਈ ਦੂਰ ਨਿਜਾਰ⁷ ।
ਬਣ ਤੇਰੀ ਮੈ⁸ ਖੈਰ ਖਵਾਹ⁸ ਕੀਤਾ ਭਲਾ ਤਮਾਮ ।
ਲੱਗੋਂ ਬਦਲਾ ਦੇਵਣੇ, ਸ਼ਾਹਨਾ ਇਨਆਮ⁹ ।”
ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਹੋਇਆ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਸਾਦਾਨ ।
ਹਾਲ ਪੁੱਛੇ, “ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਕਿੱਥੇ ਤੁੱਧ ਮਕਾਨ ?”
ਕਹਿੰਦੀ, “ਵਿੱਚ ਉਜਾੜ ਦੇ ਮੇਰਾ ਥਾਉਂ ਮਕਾਮ ।
ਧੀ ਹਾਂ ਪਾਲੀ ਮਰਦ ਦੀ, “ਹਾਲਤ ਕਹੀ ਤਮਾਮ ।
ਫਿਰ ਪੁਛਿਆ ਸਾਦਾਨ ਨੇ, ‘ਤੇਰਾ ਥਾਪ ਹਯਾਤ¹⁰ ?
ਯਾ ਦੁਨੀਆਂ ਥੀਂ ਮਰ ਗਿਆ ? ਸੱਚ ਸੁਣਾਵੀਂ ਬਾਤ ।”
ਕਹਿੰਦੀ, “ਬਾਪ ਹਯਾਤ ਹੈ”, ਕਹਿਆ, “ਹੋਰ ਬਤਾ ।
ਔਰਤ ਹੈਂ ਤੂੰ ਖਸਮ ਦੀ, ਯਾ ਹੈਂਗੀ ਤਿਨਹਾ¹¹ ?”
ਸੁਣਕੇ ਔਰਤ ਆਖਦੀ, ਅਜੇ ਕੁਆਰੀ ਹਾਂ ।
ਅਜੇ ਨ ਔਰਤ ਖਸਮ ਦੀ ਮੈਂ ਬੇਚਾਰੀ ਹਾਂ ।”
ਮਾਹ ਕਹੇ, ‘ਜੇ ਕਰ ਲਵੇਂ ਨਿਸਬਤ¹² ਮੇਰੇ ਨਾਲ ।
ਅੱਗੇ ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਦੇ ਮੈਂ ਚੱਲ ਕਰਾਂ ਸਵਾਲ ।”
ਔਰਤ ਕਹੇ, ‘ਕਬੂਲ ਤੇ, ਮੇਰਾ ਉਜ਼ਰ ਨ ਕਾ ।
ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਦੀ ਚਲਕੇ ਪੁੱਛ ਰਜ਼ਾ ।”
ਨਾਲ ਗਇਆ ਸਾਦਾਨ ਲੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਪਾਲੀ ਨੂੰ ।
“ਇਕ ਲੜਕੀ ਵਿਚ ਅਕਦ¹³, ਦੇ ਮੱਝ ਸਵਾਲੀ ਨੂੰ ।”

1. ਭੇਤ । 2. ਬਾਦਸ਼ਾਹ । 3. ਭੁੱਲੜ । 4. ਦਸ (10) । 5. ਅਹਿਸਾਨ ਫਰਾਮੋਸ਼, ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ।
6. ਅੱਗ । 7. ਜੜੋਂ, ਮੂਲੋਂ । 8. ਸੁਭ ਚਿੰਤਕ । 9. ਇਨਾਮ । 10. ਜ਼ਿੰਦਾ । 11. ਇਕੱਲੀ, ਭਾਵ—
ਕੁਆਰੀ । 12. ਰਿਸ਼ਤਾ । 13. ਵਿਆਹ ।

ਅਕਦ ਕਰਾਇਆ ਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਜਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਪਇਆ ।
 ਔਰਤ ਨੂੰ ਵਿਚ ਘਰਾਂ ਦੇ ਦਾਖਿਲ ਕਰੇ ਲਇਆ ।
 ਔਰਤ ਹੋਈ ਹਮਲਾ, ਫਰਹਤ¹ ਹੋਈ ਮਿਆਨ² ।
 ਫੋਤ ਹੋਇਆ³ ਸਾਦਾਨ ਤੇ ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਮੁੱਦਤ ਹੋਈ ਹਮਲ ਦੀ ਜਨ ਜਾਇਆ⁴ ਫਰਜ਼ਿਦ⁵ ।
 ਜਮਦੇ ਦਾ (ਕਦ) ਦਿੱਸਦਾ ਢਾਈ ਗਜ਼ਾਂ ਬੁਲੰਦ ।
 ਔਰਤ ਵਕਤ ਵਲਾਦਤੇ⁶ ਮੋਈ ਮੰਦੇ ਤੌਰ ।
 ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਫਰਜ਼ਿਦ ਦਾ ਧਰਿਆ ਨਾਮ ਲੰਧੌਰ ।
 ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵਕਤ ਸਿਰ ਹੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਹਸੂਲ⁷ ।
 ਘਰ ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਜੰਮਿਆ ਧਰਿਆ ਨਾਮ ਚਪੂਲ ।
 ਦੋਵੇਂ ਹੋਏ ਪਰਵਰਿਸ਼⁸ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਪੰਜ ਸਾਲ ।
 ਪੁਤ ਮੇਰਾ ਲੰਧੌਰ ਥੀਂ ਚੁਸਤ ਦਿਸੇ ਹਰ ਹਾਲ ।
 ਟੁਰਿਆ ਫਿਰੇ ਚਪੂਲ ਤੇ ਰਹੇ ਲੰਧੌਰ ਪਿਆ ।
 ਦ ਈਆਂ ਲੰਮੇ ਪਏ ਨੂੰ ਜਾਵਣ ਸ਼ੀਰ⁹ ਚੁੰਘਾ ।
 ਇਕ ਦਾਈ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਿਆ ਤਮਾਚਾ ਮਾਰ ।
 “ਤੂੰ ਭੀ ਵਾਂਗੁ ਚਪੂਲ ਦੇ ਕਦੀ ਤੇ ਹੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਫਿਰਦਾ ਵੇਖ ਚਪੂਲ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਕਰੇ ਨ ਦਿਲ ।
 ਤੂੰ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਢੇਰੀਏ, ਕਦੀ ਨ ਧਰਤੋਂ ਹਿੱਲ ।”
 ਉਠ ਪਇਆ ਲੰਧੌਰ ਤੇ ਦਾਈ ਪਕੜ ਲਏ ।
 ਚਾ ਮਾਰੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ, ਮੋਈ, ਧਸ ਗਈ ।
 ਪਹਿਲੀ ਵਾਂਗੀ ਉਠਦਿਆਂ ਖੂਬ ਦਿਖਾਈ ਫਾਲ¹⁰ ।
 ਬਾਕੀ ਦਾਈਆਂ ਡਰਦੀਆਂ ਨੱਸ ਕਹਿਣ ਆ ਹਾਲ ।
 ਮੈਂ ਡਰਿਆ ਇਹ ਤਿਫਲ¹¹ ਹੈ ਹੁਣੇ ਅਜੇਹਾ ਤੌਰ ।
 ਬੜਾ ਹੋਏ ਤੇ ਜਾਣੀਏ ਕੇਡਕ ਕਰ ਸੀ ਜ਼ੋਰ ।
 ਸੁਅਲਾ ਦੇਖ ਬਲਾਇਦਾ ਮੈਂ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਗੌਰ ।
 ਰਹੇ ਏਵੇਂ ਜਗ ਸਾੜਸੀ ਜਾਣ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਠੌਰ ।
 ਲੁਕਮਾਂ ਹੋਸੀ ਏਸਦਾ, ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ।
 ਸੂਰਤ ਅਵਧ ਨ ਛੋੜਸੀ, ਨਾ ਮੁਲਤਾਨ ਨਗੌਰ ।
 ਮੈਨੂੰ ਕੱਢ ਜਜ਼ਾਇਰੋਂ¹² ਬਦਲ ਦਿਖਾਸੀ ਦੌਰ ।
 ਉਸਦੇ ਖੌਫੋਂ ਉਡਨਗੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾਂ¹³ ਥੀਂ ਭੌਰ ।
 ਹਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਯਲਾਂ¹⁴ ਦੇ ਤੌੜ ਦਿਖਾਸੀ ਮੌਰ ।
 ਉਸਦਾ ਹੈਬਤ¹⁵ ਦਬਦਬਾ ਜਗ ਵਿਚ ਜਾਸੀ ਛੌਰ¹⁶ ।

1. ਖੁਸ਼ੀ । 2. ਦਰਮਿਆਨ, ਵਿਚਕਾਰ । 3. ਫੋਤ ਹੋਣਾ—ਮਰਨਾ । 4. ਜੰਮਿਆਂ । 5. ਪੁਤ੍ਰ ।
 6. ਜਨਮ ਸਮੇਂ । 7. ਹਾਸਿਲ, ਪ੍ਰਾਪਤ । 8. ਪਲ ਗਏ । 9. ਦੁੱਧ । 10. ਸਗਨ । 11. ਬਾਲਕ
 ਖੌਚਾ । 12. ਜਜ਼ੀਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ । 13. ਥਾਗ਼ਾਂ । 14. ਜੋਧਿਆਂ । 15. ਡਰ, ਖੌਫ । 16. ਫੋਲ ।

ਵੇਲਾ ਹੈ ਅੱਜ ਪਕੜੀਏ ਇਹ ਪਾੜਾ ਲਾਬੌਰ¹ ।
 ਰੁਗ ਮੁਫੀਦ ਪਰ ਖੂਨ ਦੀ ਮੱਧਮ ਕਹੀਏ ਤੌਰ² ।
 ਇਹ ਮਸਲਾਹਤ³ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦਿਲ ਅਪਨੇ ਬਿਲਗੌਰ⁴ ।
 ਮੁਨੀ ਹਾਥੀ ਲੈ ਗਿਆ ਮੈਂ ਤਰਫੇ ਲੰਧੌਰ
 ਹਾਥੀ ਨੇ ਵਿਚ ਗਰਦਨੇ ਸਿਨ⁵ ਕਸਾਇਆ ਆ ।
 ਤੇ ਲੰਧੌਰ ਨ ਹੱਲਿਆ, ਹਾਥੀ ਰਹਿਆ ਹਿਲਾ ।
 ਹਾਥੀ ਨੇ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਕਰ ਗਾਲਿਬ⁶ ਮਾਲੂਮ ।
 ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਗਰਦਨੇ ਕੱਢ ਲਿਆ ਖਰਤੂਮ⁷ ।
 ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ, ਧਰਤੀ ਲੱਗੀ ਦੱਬ ।
 ਫੜਿਆ ਸਿਨ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਕੱਢ ਗਿਆ ਲੈ ਸੱਬ ।
 ਇਹ ਹਾਥੀ ਡਿਗ ਮਰ ਗਿਆ ਜਾਨ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਡੋਬ ।
 ਜਾ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਹਾਥੀਆਂ ਲੈ ਲੜਕਾ ਹੱਥ ਚੌਬ⁸ ।
 ਜਿਸ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਇੱਕੋ ਜ਼ਰਬ⁹ ਉਠਾ ।
 ਇੱਕੋ ਜ਼ਰਬੋਂ ਹੋਵਦਾ ਹਾਥੀ ਦੁਰਤ ਫਨਾ ।
 ਚਾਲੀ ਹਾਥੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਇਕਤ ਮੁਕਾਮ ।
 ਮੈਂ ਇਸ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਦਾ ਸੁਣਿਆ ਹਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ, “ਕੋ ਏਸ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆਵੇ ਜਾ ।”
 ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ, “ਦੇਸਾਂ ਪਕੜ ਲਿਆ ।”
 ਕਰ ਸਹਨਕ¹⁰ ਪੁਰ ਸ਼ੀਰਨੀ¹¹, ਗਇਆ ਵਜ਼ੀਰ ਦਲੇਰ ।
 ਕਰ ਆਦਾਬ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਸਹਨਕ ਧਰੇ ਅਗੇਰ ।
 ਕਹੇ ਲੰਧੌਰ ਵਜ਼ੀਰ ਹੈ, “ਕੌਣ ਹੋਵੇਂ ? ਕੀ ਨਾਮ ?”
 ਕਹੇ ਕਿ, “ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਦਾ ਖਾਸ ਵਜ਼ੀਰ ਗੁਲਾਮ ।”
 ਉਠ ਲੰਧੌਰ ਵਜ਼ੀਰ ਥੀ ਆਇਆ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਸੀ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਤਖਤ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਫਿਕਰ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਪੁਛਦਾ ਦੇਖ ਵਜ਼ੀਰ ਥੀ, “ਇਹ ਹੈ ਕੌਣ, ਬਤਾ ?”
 ਕਹੇਸੁ, “ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਦਾ ਏਹ ਹੈ ਸਕਾ ਭਰਾ ।”
 ਫਿਰ ਪੁੱਛੇ, “ਇਸ ਤਖਤ ਦਾ ਕੌਣ ਅਵੱਲ ਸੀ ਸ਼ਾਹ ?”
 ਕਹੇ ਸੁ, “ਤੇਰਾ ਬਾਪ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਕੁੱਲ ਸਿਪਾਹ¹² ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਲਾਇਕ ਤਖਤ ।
 ਕਹਿ ਇਹ ਨੂੰ ਝੱਬ ਉਤਰੇ ਤਖਤ ਉਤੋਂ ਬਦਬਖਤ¹³ ।
 ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲਇਆ ਉਤਾਰ ।
 ਤੇ ਉਹ ਉੱਪਰ ਤਖਤ ਦੇ ਹੋ ਬੈਠਾ ਸਰਦਾਰ ।

1. ਲਾ-ਇਲਾਜ । 2. ਝੌਂ । 3. ਸਲਾਹ । 4. ਧਿਆਨ ਨਾਲ । 5. ਦੰਦ । 6. ਕਾਬੂ । 7. ਸੁੰਡ।
 ਨੱਕ । 8. ਸੋਟਾ । 9. ਚੋਟ । 10. ਥਾਲ । 11. ਮਿਠਾਈ । 12. ਫੌਜ, ਸੈਨਾ । 13. ਬਦ-ਕਿਸਮਤ ।

ਸਾਇਤ¹ ਬਾਦ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਕਰੇ ਲੰਧੌਰ ਖਿਤਾਬ² ।
 “ਖਾਣਾ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਕਰੋ ਖਿਤਾਬ ।’
 ਉੱਠ ਵਜ਼ੀਰ ਤੁਆਮ³ ਲੈ ਆਇਆ ਉਵੇਂ ਜਾ ।
 ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੇਵਦਾ ਦਾਰੂ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ।
 ਧਰਿਆ ਪੇਸ਼⁴ ਲਿਆਇਕੇ ਵੇਖ ਕਰੇ ਲੰਧੌਰ ।
 “ਖਬਰ ਕਿਆ ਕੀ ਏਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦਿਲ ਨਾਹੀਂ ਠੰਰ ।
 ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ, ਚਪੂਲ ਹੋਰ, ਭੀ ਨਾਲੇ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ।
 ਖਾਣਾ ਖਾਵਣ ਬੈਠਕੇ ਤਿੰਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ।”
 ਲੱਗੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰਤੋਂ ਖਾਵਨ ਨਾਲ ਤੁਆਮ ।
 ਖਾਣਾ ਰਲ ਕੇ ਚੌਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧਾ ਏਸ ਮੁਕਾਮ ।
 ਜਾਂ ਖਿਦਮਤ ਨੂੰ ਉਠਿਆ ਆਪ ਵਜ਼ੀਰ ਮੱਕਾਰ ।
 ਖਾ ਜੁੰਬ⁵ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਡਿਗਿਆ ਹਾਲ ਖੁਆਰ ।
 ਧਰਤੀ ਥੀਂ ਉਸ ਡਿਗੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਗਇਆ ਚਪੂਲ ।
 ਉਹ ਭੀ ਡਿਗਿਆ ਧਰਤਿ ਤੇ, ਹੋਸ਼ ਨ ਰਹਿਓਸੁ ਮੂਲ ।
 ਵੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਭੀ ਹੋਸ਼ ਪਇਆ ।
 ਹੋਸ਼ ਨ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਰਹੀ, ਹੋ ਬੇਵਸ ਗਇਆ ।
 ਤਾਂ ਜਾਤਾ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਗਾ ।
 ਸਾਨੂੰ ਮਾਰਨ ਉਠਿਆ, ਡਿਗਿਆ ਜੁੰਬ ਖਾ ।
 ਸਿਰਕਾ ਨਕ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਦੇ ਪਾਵਣ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀਓਂ ਹੋ ਬੈਠੇ ਹੁਜ਼ਿਆਰ ।
 ਤੇ ਲੰਧੌਰ ਬੇਹੋਸ਼ ਸੀ ਤੁਰਤ ਜੰਜ ਰ ਮੰਗਾ ।
 ਜੰਜੀਰਾਂ ਵਿਚ ਓਸ ਦੇ ਅਸੀਂ ਦਿੱਤੇ ਅਗਦਾ⁶ ।
 ਲਖਨੌਤੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਸੀ ਅੰਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ।
 ਅਸੀਂ ਹਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤਾ ਕਰਕੇ ਨੰਗ ।
 ਲਖਨੌਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੱਟ ਛੱਡਿਆ ਵਿਚ ਚਾਰ ।
 ਸਾਲ ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਚਾਹ ਦੇ ਰਹਿਆ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਇਕ ਰੋਟੀ ਨਿਤ ਜਵਾਂ ਦੀ, ਤੇ ਇਕ ਕੂਜ਼ਰ⁷ ਆਬ⁸ ।
 ਬਰਸਾਂ ਪੰਜੇ ਗੁਜ਼ਰੀਆਂ ਏਵੇਂ ਵਿਚ ਅਜ਼ਾਬ¹⁰ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਵੱਡਾ ਹੋਵਦਾ, ਸਖਤੀ ਵਿਚ ਪਇਆ ।
 ਉਸ ਹੱਡ ਨੂੰ ਚੀਰਕੇ ਲੋਹਾ ਗੁਜ਼ਰ ਗਇਆ ।
 ਹੋਂਦਾ ਆਹੀਂ ਮਰਦਾ, ਜਰਾ ਨਾ ਕਰੇ ਅਰਾਮ ।
 ਜਾਨ ਕੰਦਨ¹¹ ਦੀ ਓਸ ਤੇ ਤਾਕਤ ਰਹੀ ਮੁਦਮ¹² ।

1. ਘੜੀ. ਪਲ । 2. ਖਿਤਾਬ ਕਰਨਾ, ਭਾਵ—ਹੁਕਮ ਦੇਣਾ । 3. ਖਾਣਾ, ਰੋਟੀ । 4. ਸ਼ਾਹੀ, ਅੱਗੇ । 5. ਭਾਵ—ਚਕਰ, ਘੇਰਨੀ । 6. ਜਕੜ ਦਿੱਤਾ । 7. ਖੂਹ ਵਿਚ । 8. ਕੁੱਜਾ, ਖਿਆਲ । 9. ਪਾਣੀ । 10. ਦੁੱਖ । 11. ਜਾਨ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ. ਮੌਤ । 12. ਟਮਿਸ਼ਾਂ ।

ਰਹਿ ਰਹਿ ਕਰਦਾ ਜ਼ਾਰੀਆਂ, ਨਰਮ ਕਰੇ ਕੋ ਬੰਦ ।
 ਨਰਮ ਨਾ ਕਰਦਾ ਬੰਦ ਕੋ, ਮਤ ਕੁਝ ਕਰੇ ਕੋ ਰਾਜੰਦ¹ ।
 ਭੈਣ ਔਰੰਗ ਕੌਰੰਗ ਦੀ ਆਹੀ ਇਕ ਜਵਾਨ ।
 ਖੁਆਬੇ² ਡਿੱਠਾ ਓਸ ਨੇ ਫਾਟ ਗਇਆ ਅਸਮਾਨ ।
 ਤਖਤ ਜ਼ਿਮੀ ਵਲ ਆਂਵਦਾ ਲੰਘਦਾ ਨਜ਼ਰ ਪਇਆ ।
 ਤੇ ਜੀਨਤ³ ਉਸ ਤਖਤ ਦਾ ਅੰਤ ਸੁਮਾਰ ਕਿਆ ।
 ਫੇਰ ਡਿੱਠਾ ਇਕ ਤਖਤ ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਨੀ⁴ ਪਰ ਨੂਰ⁵ ।
 ਅੱਗੇ ਉਸ ਦੇ ਉਤਰੇ ਪਾਇਆ ਨੂਰ ਜ਼ਹੂਰ⁶ ।
 ਸੁਫਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪੁੱਛਦੀ, ਤੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ! ਹੈਂ ਕੌਣ ?
 ਤੈਂ ਪਰ ਹੁੱਲੇ ਨੂਰ ਦੇ ਰੌਸ਼ਨ ਲੋਨ ਬਲੋਨ ।”
 ਫਰਮਾਇਆ ‘ਮੈਂ ਸ਼ੀਸ⁷ ਹਾਂ ਆਦਿਮ ਦਾ ਫਰਜੰਦ⁸ ।
 ਨਾਲ ਨਵਬਤ⁹ ਰੱਬ ਨੇ ਬਖਸ਼ੀ ਸ਼ਾਨ ਬੁਲੰਦ¹⁰ ।
 ਆਇਆ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹਾਂ, ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਆਗਾਹ¹¹ ।
 ਬੰਦਾਂ¹² ਵਿਚ ਅਸੀਰ¹³ ਹੈ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ।
 ਉਹ ਮੇਰਾ ਫਰਜੰਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲੰਧੌਰ ।
 ਬੰਦੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਦਾ ਮੰਦਾ ਤੌਰ ।
 ਜਾਂ ਉਠੇ-ਹੁਣ, ਖੁਆਬ ਥੀਂ ਉਸ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹੀਂ ਬੰਦ¹⁴ ।
 ਅਕਦ¹⁵ ਕਰਾਵੀਂ ਓਸ ਥੀਂ ਰੱਬ ਦੇਵੇ ਫਰਜੰਦ ।
 ਇਹ ਸੁਫਨਾ ਤਦ ਹੋਰ ਨੂੰ ਆਖ ਸੁਣਾਵੀ ਜਾ !
 ਤੇ ਮੇਰੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਝਬਦੇ ਕਰੀਂ ਅਦਾ ।
 ਸ਼ੀਸ ਪੈਗੰਬਰ ਅਸਾਂ ਦਾ ਦਾਦਾ ਬੁਜੁਰਗਵਾਰ ।
 ਇਹ ਗਲ ਕਹਿਕੇ ਤਖਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਹੋ ਗਇਆ ਸਵਾਰ ।
 ਅੰ ਤ ਖੁਆਬੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਕਰੇ ਚੌਫੇਰ ਧਿਆਨ ।
 ਦਿਸਦਾ ਥਾਉਂ ਸਹਾਂਵਦਾ ਖੁਸਬੂ ਨਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਤਾਂ ਜਾਤਾ ਵਿਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਇਹ ਹੈ ਸੱਚੀ ਖੁਆਬ ।
 ਲੈ ਸਾਸਾਨ ਤਦ ਹੋਰ ਦੇ ਤਰਫੇ ਗਈ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਖਾਣਾ ਪਾਣੀ ਲੈ ਗਈ ਤੇ ਇਕ ਰੇਤੀ ਨਾਲ ।
 ਜਾ ਡਿੱਠਾ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਵਿਚ ਵਬਾਲ¹⁶ ।
 ਆਣ ਵੜੀ ਖੇਖੌਫ ਹੋ ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ।
 ਆਹਾ ਅੱਗੇ ਰੋਂਵਦਾ ਜੰਗੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਚ ।
 ਅੱਵਲ ਰੇਤੀ ਨਾਲ ਜਾ ਵੱਢੇ ਇਕ ਜੰਜੀਰ ।
 ਬਾਕੀ ਆਪ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਜ਼ੋਰੋਂ ਸੁੱਟੇ ਚੀਰ ।

1. ਦੁੱਖ, ਤਕਲੀਫ । 2. ਨੀਂਦ ਵਿਚ 3. ਸ਼ੋਭਾ । 4. ਮੱਥਾ । 5. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ । 6. ਜ਼ਾਹਿਰ
 (ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ) । 7. ਇਕ ਪੈਗੰਬਰ । 8. ਪੁਤ੍ਰ । 9. ਨਬੀ ਪੁਣਾ । 10. ਉੱਚਾ । 11. ਜਾਣੂ 12.
 ਬੇੜੀਆਂ । 13. ਕੈਦੀ । 14. ਜੰਜੀਰਾਂ, ਬੇੜੀਆਂ । 15. ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ । 16. ਦੁੱਖ ।

ਫੇਰ ਤੁਆਮ¹ ਖਿਲਾਇਕੇ ਕੀਤੀ ਖੁਆਬ ਬਿਆਨ ।
ਤੇ ਕਰਦੀ ਲੰਧੋਰ ਥੀਂ ਅਹਿਦ ਪੱਕਾ ਪੈਮਾਨ² ।
ਵੀਰ ਮੇਰਾ ਔਰੰਗ ਹੈ ਦੂਜਾ ਹੈ ਕੌਰੰਗ ।

ਮਾਰੀਂ ਨਾਹੀਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ, ਕਰੀਂ ਨਾ ਝਗੜਾ ਜੰਗ ।
ਕਰੇ ਕਬੂਲ ਲੰਧੋਰ ਭੀ ਯਾ ਉਸ ਦਾ ਪੈਮਾਨ³ ।
ਔਰਤ ਰੁਖਸਤ ਹੋਇ ਕੇ ਵੜੀ ਮਹੱਲੀਂ ਆਨ ।
ਰਹਿਆ ਉਨੀਂਦਾ ਮੁੱਦਤੋਂ ਸੀ ਲੰਧੋਰ ਜਵਾਨ ।
ਬੰਨ੍ਹੁ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੁਣ ਨਦੀ ਦੇ ਹੋਇਆ ਜੋਸ ਅਯਾਨ⁴ ।
ਲੋਹਾਂ ਸਾਰਾ ਬਦਨ ਥੀਂ ਲਿਆ ਉਤਾਰ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
ਸਿਰ ਪੁੱਠਾ ਰੱਖ ਸੌ ਗਿਆ ਵਿਚ ਮਸਤੀ ਦੀ ਖਾਬ⁵ ।
ਸੁਣੇ ਘੁਰਾੜੇ ਰਾਖਿਆ ਹੋਸ ਚਲੀ ਹੋ ਦੂਰ ।
ਅੱਜ ਕਜ਼ਈਏ⁶ ਨਵੇਂ ਦਾ ਲੱਗਾ ਹੋਣ ਜ਼ਹੂਰ⁷ ।

ਨੀਂਦ ਛੁੱਟੀ ਏਸ ਥੀ ਮੁੱਤਤ ਗਈ ਵਿਹ ।
ਜੰਜੀਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨੇ ਕੀਤੀ ਖੀਦ⁸ ਫਨਾ ।
ਤੇ ਦਰਮਾਂ⁹ ਵਿਚ ਏਸ ਨੂੰ ਆਵੇਂ ਨੀਂਦ ਕਦੇ ।
ਅੱਜ ਫਿ ਤਨਾ ਕੁਝ ਜਾਗਿਆ, ਸੁੱਤਾ ਸਾਹ ਜਦੋਂ ।
ਮਰਦ ਗਇਆ ਇਕ ਦੇਖਨੇ ਖੂਹੋਂ ਅੰਦਰ ਵਾਰ ।
ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ ਲੱਤਾਂ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ।
ਬਾਹਾਂ ਡਾਂਗ ਲਿਟਾਈਆਂ ਦੋ ਪਈਆਂ ਅਣਘੜਤ ।
ਨਾਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ¹⁰ ਵਿਚ ਮਜ਼ੇ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ।
ਲਬੀ¹¹ ਫੁਕਾਰੇ ਫਰਕਦੇ, ਵਗੇ ਵਰਾਛੋਂ ਫੂਕ ।
ਪਇਆ ਉਡਾਵੇਂ ਬੁਲਬੁਲਾਂ ਨਾਲ ਦਮਾਂ ਦੀ ਹੂਕ ।
ਵਾਰੋ ਵਾਰ ਦੋ ਨਾਸ ਦਾ ਪਹਿਰਾ ਰੋਂਦਾ ਖੱਲ¹² ।
ਜਾਣ ਵਰੋਲੇ ਫਰਨ ਫਰਨ ਚੜ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਲ ।
ਪੋਸਤ ਸ਼ਿਕਮ¹³ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਸਿਰ ਧਰ ਪਾ ਸਰਪੋਸ਼¹⁴ ।
ਕਦੀ ਹਿਠਾਹਾਂ ਫਰਕਦਾ, ਕਦੀ ਉਤਾਹਾਂ ਜੋਸ਼ ।
ਤੋਪ ਧਰੀ ਰਲਕੂਮ¹⁵ ਦੀ ਦਾਰੂ ਬਾਝ ਚਲੇ ।
ਡਿੱਠਾ ਲੋਹਾ ਬਦਨ ਦਾ ਧਰਿਆ ਸੀਸ ਤਲੇ ।
ਮਰਦ ਗਇਆ ਮੁੜ ਵੇਖ ਕੇ ਵਲ ਔਰੰਗ ਕੌਰੰਗ ।
ਤਾਕਤ ਹੈ ਤੇ ਕਰ ਲਓ ਫਿਤਨੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤੰਗ ।
ਦੌੜੇ ਆਏ ਹਾਲ ਸੁਣ ਦੋਵੇਂ ਹੋ ਬੇਤਾਬ !
ਆ ਡਿੱਠਾ ਲੰਧੋਰ ਨੂੰ ਅਜੇ ਪਇਆ ਵਿਚ ਖੁਆਬ ।
ਆਏ ਪੈਰ ਦਬਾ ਕੇ ਲਏ ਸੰਗਲ ਜੰਗੀਰ ।
ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਹਣ ਅਸੀਰ¹⁶ ।

1. ਖਾਣਾ । 2. ਅਹਿਦੇ ਪੈਮਾਨ, ਕੌਲ ਕਰਾਰ । 3. ਵਚਨ । 4. ਪ੍ਰਗਟ, ਜਾਹਿਰ । 5. ਨੀਂਦ
ਝਗੜੇ । 7. ਪ੍ਰਗਟਾਵਾਂ । 8. ਮੂਲੋਂ ਮੁੱਢੋਂ । 9. ਤਕਲੀਫ । 10. ਡਰ, ਭੈ । 11. ਬੁਲਾਂ ਉਤੇ । 12. ਖਲੋਕੇ
13. ਪੇਟ । 14. ਢੱਕਣ । 15. ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਾਰੀਗਰ । 16. ਕੈਦੀ ।

ਬਖਤ¹ ਭਲੇ ਦੀ ਦੁੱਬ ਨੂੰ ਟੁੰਬ ਗਈ ਤਕਦੀਰ ।
 ਚਸਮ ਖੁਲੀ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਪਰਤ ਪਇਆ ਹੋ ਤੀਰ ।
 ਫੜ ਔਰੰਗ ਕੌਰੰਗ ਨੂੰ ਸੱਟ ਗਈ ਤਕਦੀਰ ।
 “ਜਿਸਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਮਾਰਦਾ ਤੁਸੀਂ ਹੋਂ ਉਸ ਦੇ ਵੀਰ ।”
 ਕਹੇ ਬੜੇ ਔਰੰਗ ਨੂੰ, ‘ਸੁਣ, ਐ ਜ਼ਾਲਿਮ ਖ਼ਾਮ² ।
 ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਇਆ ਲਿਹਾਜ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪੰਜਿਓਂ ਜਾਂਦੇ ਜਾਨ ਗਵਾ ।
 ਤੁਸਾਂ ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਧਰਿਤ ਦਬਾ ।”
 ਕਹਿੰਦੇ, “ਸਾਡੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਰ ਜਾਣੇ ਤੂੰ ?”
 ਹਾਲਤ ਖਵਾਬ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਦੱਸੀ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ।
 ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਏ ਉਸ ਮਾਹ ਰੁਖ³ ਦੇ ਵੀਰ ।
 ਰਲ ਮਿਲ ਵਲ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਆਏ ਬੇ ਤਾਖੀਰ⁴ ।
 ਫੜ ਬਾਹੋਂ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਹੋ ਦੋਹਾਂ ਗਮਖਵਾਰ ।
 ਲਖਨੌਤੀ ਦੇ ਤਖਤ ਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਮੁਖਤਾਰ ।
 ਵਾਂਗ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਬੈਠਦੇ ਖੁਦ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਆ ।
 ਸਭ ਉਮਰਾ⁵ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਆਏ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ।
 ਤੇ ਔਰੰਗ ਕੌਰੰਗ ਨੇ ਅੰਦਰ ਵਕਤ ਪਸੰਦ ।
 ਭੈਣ ਆਪਣੀ ਲੰਧੌਰ ਥੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਪੈਵੰਦ ।
 ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਰੇ ਕਿਤਨੇ ਰੋਜ਼ ।
 ਹੁਕਮ ਕਰੇਂਦਾ ਤਖਤ ਤੇ ਹੋ ਮਜਲਿਸ ਅਫਰੋਜ਼⁶ ।
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।
 “ਸਾਢੇ ਸਤ ਸੈ ਮਣਾਂ ਦੀ ਗੁਰਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਦਰਕਾਰ ।”
 ਔਰੰਗ ਤੇ ਕੌਰੰਗ ਨੇ ਕੀਤੇ ਜਮਾ ਲੁਹਾਰ ।
 ਸਾਢੇ ਸਤ ਸੈ ਮਣਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਗੁਰਜ਼ ਤਿਆਰ ।
 ਸੁਣ ਕਹਿਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, “ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ ਲਿਆ ।
 ਅਰਜ਼ ਕਰਨ, ‘ਉਹ ਚਾਵਨੀ’ ਤਾਕਤ ਕਿਸੇ ਕਿਆ ।”
 ਆਪ ਗਇਆ ਲੰਧੌਰ ਤੇ, ਆਂਦੀ ਗੁਰਜ਼ ਉਠਾ ।
 ਮਾਰੀ ਵਲ ਅਸਮਾਨ ਦੇ, ਉੱਡੀ ਵਿਚ ਹਵਾ ।
 ਬੋਚ ਲਈ ਮੁੜ ਆਂਵਦੀ, ਖਲਕ⁸ ਰਹੀ ਹੈਰਾਨ ।
 ਫੀਲ⁹ ਬੁਲੰਦ¹⁰ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਆਂਦਾ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਸਾਜ਼ ਰਖਾ ਚੜ੍ਹ ਫੀਲ ਤੇ ਕਹੇ ਪੁਕਾਰ ਜਵਾਨ ।
 “ਰਾਹ ਦਸੇ ਸਰਨ ਦੀਪ ਦਾ, ਮੈਂ ਹੋ ਚਲਾਂ ਰਵਾਨ ।”

1. ਕਿਸਮਤ । 2. ਕੱਚਾ । 3. ਮਾਹ (ਚੰਦ) ਰੁਖ (ਮੂੰਹ). ਅਰਥਾਤ—ਚੰਦਰ ਮੁਖੀ, ਚੰਦਰ ਬਦਨੀ ।
 4. ਦੇਰ, ਢਿੱਲ । 5. ਅਮੀਰ (ਬਹੁਵਚਨ) । 6. ਸ਼ਾਨ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ । 7. ਉਠਾਉਣੀ । 8. ਦੁਨੀਆ,
 ਪਬਲਿਕ । 9. ਹਾਥੀ । 10. ਉੱਚਾ ।

ਸੁਣ ਔਰੰਗ ਕੌਰੰਗ ਭੀ ਹੋਏ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ‘ ਨਾਲ ਚਲਾਂਗੇ ਅਸੀਂ ਭੀ ਕਰ ਕੇ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ।
 ਮਾਰਾਂਗੋ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਥੀਂ ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਨਾ ਕਰ ਏਡ ਸ਼ਿਤਾਬੀਆਂ, ਐ ਲੰਧੌਰ ਜਵਾਨ ।
 ਅਟਕ ਰਹਿਆ ਲੰਧੌਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ।
 ਫਜ਼ਰ¹ ਹੋਈ ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਕਰ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ।
 ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਮੀਂ ਸਰਨਦੀਪ ਦੇ ਲੱਗੇ ਆਣ ਜਹਾਜ਼ ।
 ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਪਈ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ।
 ‘ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਉੱਠ ਕੇ ਕਰਦਾ ਅਰਜ਼ ਚਪੂਲ ।
 ਮੈਂ ਹਮ ਉਮਰ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਸਾਇਤ² ਫਰਕ ਨਾ ਮੂਲ ।
 ਜਾਵਾਂ ਕਰਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਨਾਲ ਲੰਧੌਰ ਜਵਾਨ ।
 ਕੰਨੋਂ ਪਕੜ ਲਿਆਵਸਾਂ ਘੜੀ ਨ ਦਿਆਂ ਅਮਾਨ³ ।’
 ਦੋ ਵੱਖ ਨਾਲ ਸਵਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਘੱਲ ਚਪੂਲ ।
 ਦੇਖ ਲੰਧੌਰ ਚਪੂਲ ਨੇ ਤਾਬ ਨ ਆਂਦੀ ਮੂਲ ।
 ਇਕ ਸੌ ਗਜ਼ ਦਾ ਕੱਦ ਲੈ ਹਾਥੀ ਆਇਆ ਜ਼ੋਰ⁴ ।
 ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਸੌ ਮਣਾਂ ਦੀ ਗੁਰਜ਼ ਫੜੀ ਹੱਥ ਸ਼ੋਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਜਦੋਂ ਚਪੂਲ ਨੂੰ ਆਣ ਪਿਆ ਲੰਧੌਰ ।
 ਰਣ ਵਿਚ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਗਏ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਠੌਰ ।
 ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਫੌਜ ਤਬਾਹ ।
 ਇੱਕੋ ਗੁਰਜ਼ੋਂ ਆਦਮੀ ਹੁੰਦੇ ਬਹੁਤ ਫਨਾਹ ।
 ਉੜਕ ਨੱਸ ਚਪੂਲ ਆ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਹਿਸਾਰ⁵ ।
 ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਦਰ ਕਿਲੇ ਦੇ ਖੰਦਕ ਆਬ⁶ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਮਗਰੇ ਗਇਆ ਲੰਧੌਰ ਭੀ, ਨਾਲੇ ਫੌਜ ਗਈ ।
 ਸੁੱਟੀ ਗੁਰਜ਼ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਖਾਈ ਓਂ ਪਾਰ ਪਈ ।
 ਖੰਦਕ ਬਹੁਤ ਫਰਾਖ⁷ ਥੀਂ, ਟੱਪ ਗਿਆ ਲਾ ਛਾਲ ।
 ਫੇਰ ਗੁਜ਼ਰ ਚਾ ਬੁਰਜ ਤੇ ਮਾਹੀ ਕੁੱਵਤ ਨਾਲ ।
 ਝੜਿਆ ਬੁਰਜ ਇਮਾਰਤੋਂ, ਧਰਤੀ ਪਇਆ ਤਮਾਮ ।
 ਪਕੜ ਹਿਸਾਰੋਂ⁸ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕਰ ਸੁਟਿਆ ਕਤਲਾਮ ।
 ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੱਸ ਗਏ ਵੜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ।
 ਮਗਰੋਂ ਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਪਾਈ ਸ਼ਹਿਰ ਕਹਾ⁹ ।
 ਕੱਠੇ ਕੰਧਾਂ ਗੁਰਜ਼ ਥੀਂ ਧਰਤਿ ਸੁਟਾਏ ਫਾਹ ।
 ਮਰਦ ਜ਼ਨਾਂ¹⁰ ਵਿਚ ਘਰਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਫਨਾਹ ।

1. ਸਵੈਰ । 2. ਘੜੀ, ਪਲ । 3. ਅਰਾਮ । 4. ਹੇਠ । 5. ਕਿੱਲਾ । 6. ਪਾਣੀ । 7. ਖੁਲ੍ਹੀ ।
 8. ਕਿਲੇ ਤੋਂ । 9. ਹਾਹਕਾਰ । 10. ਰੰਨਾਂ, ਔਰਤਾਂ ।

ਮੈਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਕਦਮੀ ਡਿਗਿਆ ਆ ।
 ਤੇ ਕਹਿਆ, ਕੁਝ ਰਹਿਮ ਕਰ, ਨਾ ਕਰ ਖਲਕ¹ ਫੁਨਾਹ ।
 ਆਜਿਜ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖਲਕ ਦੀ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਜਾਨ ।
 ਮੈਂ ਭੀ ਤੈਥੀਂ ਨਾ ਲੜਾਂ, ਮੈਂਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਅਮਾਨ ।
 ਕਰ ਇਨਸਾਫ, ਨਾ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰ, ਜ਼ੁਲਮ ਬਲਾਇ ਅਜ਼ੀਮ² ।
 ਮੁਨਸਿਫ³ ਮਨ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਵਾਲੀ⁴ ਹਫ਼ਤ⁵ ਅਕਲੀਮ⁶ ।
 ਓਹ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਹਾਕਿਮੀ ਓਹੋ ਰਾਜ ਕਰੇ ।
 ਦੂਜਾ ਉਸ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਹੋਇ ਖਿਰਾਜ ਭਰੇ ।
 ਲਿਖ ਕੇ ਵਲ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਮੈਂ ਖਤ ਦਿਆਂ ਪੁਚਾ ।
 ਤੂੰ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਆਪਣਾ ਤੰਬੂ ਰੱਖ ਜੁਦਾ ।
 ਜੇ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਓਸ ਨੇ, ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੀਂ ।
 ਹੁਕਮੋਂ ਵਾਲੀ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨਾ ਅਦੂਲ ਕਰੀਂ ।”
 ਸੁਣ ਕਹਿਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ਖਾਲੀ ਛੋੜ ਮੁਕਾਮ ।
 ਵਿਚ ਜਜ਼ੀਰੇ ਦੂਸਰੇ ਲੈ ਜਾ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।
 ਤਖਤ ਲਵਾਂ ਮੈਂ ਬਾਪ ਦਾ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਗੱਲ ।
 ਤੂੰ ਖਤ ਵਲ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਘੱਲ ਨ ਘੱਲ ।
 ਕਰ ਫਰਿਆਦਾਂ ਜ਼ਾਰੀਆਂ ਜਿਤ ਵਲ ਚਾਹੇ ਜੀ ।
 ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਾਂ ਕੀ ?
 ਜੇ ਮੇਰੀ ਵਲ ਫੌਜ ਲੈ ਆਵੇਗਾ ਇਕ ਵਾਰ ।
 ਪਸਤ⁷ ਕਰਾਂ ਸੁਣ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਕਰ ਹਮਲੇ ਦੇ ਚਾਰ ।
 ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੀ ਸ਼ੈ ?
 ਵਾਲੀ ਹਫ਼ਤ ਅਕਲੀਮ ਦਾ ਕੌਣ ਕੋਈ ਉਹ ਹੈ ?
 ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਜੇ ਆ ਜੰਗ ਕਰੇ ।
 ਫੌਜਾਂ ਥੀਂ ਸਰਨਦੀਪ ਦਾ ਟਾਪੂ ਆਣ ਭਰੇ ।
 ਜਾਂ ਮੈਂ ਪੌਸਾ⁸ ਗੁਰਜ ਲੈ, ਕੌਣ ਛੁੜਾਵੇਗਾ ?
 ਵਾਲੀ ਹਫ਼ਤ ਅਕਲੀਮ ਦਾ ਪਿਆ ਅੜਾਵੇਗਾ ।”
 ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਚੁਪ ਹੋ, ਮੈਂ ਰਹਿਆ ਲਾਚਾਰ ।
 ਮੈਂਨੂੰ ਘਰੋਂ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ।
 ਅੰਦਰ ਜੰਗ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਮੈਂ ਹੋ ਰਹਿਆ ਜ਼ਿੱਚ ।
 ਲੈ ਵੜਿਆ ਹਾਂ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜਜ਼ੀਰੇ ਵਿੱਚ ।
 ਉਪਰ ਤਖਤ ਲੰਧੌਰ ਹੈ ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਸਰਦਾਰ ।
 ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਮੈਂ ਘੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ।

1. ਦੁਨੀਆਂ । 2. ਵੱਡੀ । 3. ਇਨਸਾਫੀ, ਨਿਆਈਂ । 4. ਮਾਲਿਕ । 5. ਸੱਤ । 6. ਵਿਲਾਇਤਾਂ ।
 7. ਹਾਰ । 8. ਪਵਾਂਗਾ ।

ਬਸ ਜੇ ਹੈ ਹੁਣ ਭਾਂਵਦਾ ਮੈਨੂੰ ਅਪਨਾ ਰਾਜ ।
 ਝਬਦੇ ਏਸ ਬਲਾਇ ਦਾ ਕਰ ਲੈ ਕੁਝ ਇਲਾਜ ।
 ਨਹੀਂ ਤੇ¹ ਕਾਈ ਰੋਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਰਸੀ ਦੇਸ ਫਨਾਹ ।
 ਉਸ ਦ ਹੱਥੋਂ ਹੋਵਸੀ ਤੇਰਾ ਮੁਲਕ ਤਬਾਹ ।”
 ਖਤ ਸੁਣਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਸੁਣ ਹੋਇਆ ਦਿਲਗੀਰ ।
 ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਆਖਦਾ, “ਕੀ ਕਰੀਏ ਤਦਬੀਰ ।
 ਮਰਦ ਅਜੀਬ ਲੰਧੌਰ ਹੈ ਕਰਸੀ ਦੇਸ ਫਨਾ ।
 ਏਹ ਭੀ ਸਿਰ ਪਰ ਕੂਕਿਆ ਨਵਾਂ ਹੀ ਕਜ਼ੀਆ ਆ ।
 ਜ਼ੋਰੋਂ ਧਰਤੀ ਡੋਲਦੀ, ਗੁਰਜ਼ੋਂ ਡਰੇ ਪਹਾੜ ।
 ਜ਼ਲਮੋਂ ਅੰਦਰ ਜੰਗਲਾਂ ਸ਼ੇਰ ਡਰਨ ਬਘਿਆੜ ।
 ਉਸ ਦੀ ਹੈਬਤ² ਮਾਰਦੀ ਵਿਚ ਦਿਲਾਂ ਤਲਵਾਰ ।
 ਰਹਿਣ ਕਲੇਜੇ ਕੰਬਦੇ ਸੁਣ ਉਸਦੀ ਪੈਕਾਰ³ ।
 ਬਖਤਕ ਲੈ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਕੋਨੇ ਬੈਠਾ ਜਾ ।
 ਸਖਤ ਪੁਆੜਾ ਜੰਗ ਦਾ ਪਇਆ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਆ ।
 ਦਿਲ ਮੋਰੇ ਵਿਚ ਮਸਲਹਤ⁴ ਬਿਹਤਰ⁵ ਹੈ ਹਰ ਹਾਲ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਸੱਪ ਮਾਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮ⁶ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ।
 ਦੋਵੇਂ ਵੈਰੀ ਜਾਨ ਦੇ ਰਹਿਸੀ ਇਕ ਜਬੂ⁷ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਮਾਰੇ ਸੱਪ ਨੂੰ, ਯਾ ਸੱਪ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ।
 ਜੇ ਸੱਪ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਲਿਕੇ ਪਾਵੇ ਲੁਤਫ ਪਿਆਰ ।
 ਪਰ ਮਾਰਨ ਸਿਰ ਸੱਪ ਦੇ ਲਾਜ਼ਮ ਹੈ ਤਲਵਾਰ ।
 ਸੱਪ ਮਰਨ ਯਾ ਸੱਪ ਦਾ ਮਰਸੀ ਕੀਲਣ ਹਾਰ ।
 ਯਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਖਸ ਇਕਾ ਪਰਾਰ ।
 ਅੱਵਲ ਤਰਫ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਟੋਰੋ ਗਸਤਮ ਨੂੰ ।
 ਪਿੱਛੋਂ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਸੱਦ ਬੁਲਾਵੀਂ ਤੂੰ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਸਿਰ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਲੈ ਆ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਵਾਰੇ ਲੁਤਫ ਥੀਂ ਬਖਸ਼ਾਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਠਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਥੀਂ ਕਰ ਆਇਓ ਇਕਰਾਰ ।
 ਟੋਰੋਂ ਤਰਫ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਗਸਤਮ ਬਾਦ ਸਵਾਰ ।
 ਜੇ ਗਸਤਮ ਨੇ ਜਾਇ ਕੇ, ਮਾਰ ਲੰਧੌਰ ਲਇਆ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਭੀ ਦੇਣਾ ਨਾਂਹ ਪਇਆ ।
 ਜੇ ਗਸਤਮ ਥੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਹਮਜ਼ਾ ਕਰਸੀ ਜੰਗ ।
 ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਤੇ ਅਕਸਰ ਹੋਸੀ ਤੰਗ ।

1. ਕਿਸੇ ਦਿਨ । 2. ਡਰ । 3. ਲੜਾਈ । 4. ਸਲਾਹ, ਤਜਵੀਜ਼ । 5. ਚੰਗਾ । 6.
 7. ਖੱਲੇ ।

ਦੋਵੇਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਾਨ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਤੇ ਲੰਧੇਰ ।
 ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੋਸੀ ਮੰਦਾ ਤੌਰ ।
 ਜਾਂ ਫਿਰ ਵਿਚੋਂ ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਹੋਇਆ ਇਕ ਫਠਾ ।
 ਦੂਜੇ ਗਸਤਮ ਮਾਰਸੀ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਦਗਾ ।
 ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਤੇ ਮਰਦੁਮੀ¹ ਹੈ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ।
 ਗਸਤਮ ਕੰਮ ਸਵਾਰਦਾ ਵਲ ਛਲ ਨਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਕਰੇ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਭਾਈਆਂ ਵਲੋਂ ਛਲੋਂ ਸਭ ਤਹਿ ।
 ਨੋਸ਼² ਕਰਾਵੇ ਵੈਰੀਆਂ, ਘੋਲ ਪਿਲਾਵੇ ਮੈ³ ।
 ਘੋਲ ਬਲਾਈਂ ਦੇਂਦਾ ਵਿਚ ਨਸੇ ਦੀ ਤਾਰ ।
 ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਬੰਨ੍ਹ ਬਿਨਾਂ ਪੈਕਾਰ⁴ ।
 ਮਾਰਨ ਕਰ ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਹੈਰਾਂ⁵ ।
 ਗਸਤਮ ਦੇ ਵਿਚ ਮਜ਼ਹਬੇ ਫਤਵਾ ਬੇ-ਇਮਕਾਂ⁶ ।
 ਧਰ ਬੋਟੀ ਵਿਚ ਪਿੰਜਰੇ ਲੈਂਦਾ ਬਾਜ਼ ਫਸਾ ।
 ਵਿੱਚ ਕਲਾਵੇ ਪਿੰਜਰੇ ਲੈ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਅੜਾ ।
 ਪੰਖੀ ਦੇ ਪਰ ਕਾਨੀਓਂ ਦੇਵੇ ਤੋੜ ਵਿਖਾ ।
 ਪੜ੍ਹ ਮੰਤਰ ਦਿਖਲਾਂਦਾ ਦਿਉ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਪਾ ।
 ਧੁਰ ਹਾਰੂਤ⁷ ਬਲਾਇਦਾ ਦੇਣਾ ਕਿਲਾ ਉਡਾ ।
 ਹੱਥ ਉਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਨਾ, ਲੈਣਾ ਹੁਕਮ ਚਲਾ ।
 ਇਸ ਗਸਤਮ ਦੇ ਅਮਲ ਥੀਂ ਫਸੇ ਕਬੂਤਰ ਦਾਮ⁸ ।
 ਵੈਰੀ ਮਾਰਨ ਜਹਾਨ ਥੀਂ ਮਕਸਦ⁹ ਹੋਣ ਤਮਾਮ ।
 ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਸੁਣੀ ਜਦੋਂ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਫਰਮਾਇਆ, 'ਇਹ ਬਖਤਕਾ ! ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਸਾਨ ।
 ਜੇ ਵਲ ਵਗੇ ਲੰਧੇਰ ਦੇ ਗਸਤਮ ਨਾ-ਮਾਕੂਲ¹⁰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉਤ ਵਲ ਜਾਵਣਾ ਕਰੇ ਨ ਮੂਲ ਕਬੂਲ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਅਰਬੀ ਆਵਨਾ ਜੇ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ।
 ਮੈਨੂੰ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦਰਕਾਰ ।
 ਫਿਰ ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਆਖੀਏ, ਏਥੋਂ ਜਾਇ ਚਲਾ ।
 ਜਾਵੇ ਉਹ ਹਦ ਬਾਰਥੀਂ ਏਵੇਂ ਕੰਮ ਭਲਾ ।
 ਜਾਵੇ ਉਹ ਸਰਨਦੀਪ ਨੂੰ ਆਵੇ ਫੇਰ ਅਮੀਰ ।
 ਕੈਸੇ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਕੱਢ ਸ਼ਰੀਰ ।
 ਤੇਰੇ ਬਦਲੇ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਗਸਤਮ ਚਲਾ ਗਇਆ ।
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਿਰ ਲੰਧੇਰ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਦੇਹ ਲਇਆ ।
 ਜਾਵੇ ਤਰਫ ਲੰਧੇਰ ਦੀ ਹਮਜ਼ਾ ਜੰਗ ਕਰੇ ।
 ਇਕ ਦੋਹਾਂ ਥੀਂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਹੋ ਕੇ ਤੰਗ ਮਰੇ ।''

1. ਬਹਾਦਰੀ । 2. ਨੋਸ਼ ਕਰਨਾ, ਪੀਣਾ । 3. ਸ਼ਰਾਬ । 4. ਲੜਾਈ, ਜੰਗ । 5. ਹੈਰਾਨ
 ਠਹੋਣੀ, ਅਸੰਭਵ । 6. ਇ ਫਰਿਸ਼ਤਾ । 7. ਇ ਫਰਿਸ਼ਤਾ । 8. ਫੰਦੇ ਵਿਚ । 9. ਮੁਰਾਦ । 10. ਅਜੋਗ ।

ਇਹ ਤਦਬੀਰ ਸ਼ਰੀਰ¹ ਦੀ ਪਈ ਪਸੰਦ ਅਯਾਨ² ।
 ਦਿਨ ਦੂਜੇ ਜਾਂ ਤਖਤ ਤੇ ਆ ਬੈਠਾ ਸੁਲਤਾਨ³ ।
 ਪੁੱਛੇ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਥੀਂ, 'ਕੀ ਕਰੀਏ ਤਦਬੀਰ ?
 ਕੌਣ ਕਰੇ ਲੰਧੌਰ ਥੀਂ ਰਣ ਵਿਚ ਜੰਗ ਕਬੀਰ⁴ ?'
 ਖੁਆਜਾ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਕੌਣ ਹੈ ਮਰਦ ਬਗੇਰ ਅਮੀਰ ?
 ਜੇ ਮਾਰੇ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ, ਯਾ ਫੜ ਕਰੇ ਅਸੀਰ⁵ ।'
 ਫਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਮਜਲਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਜੇ ਹਮਜ਼ਾ ਇਹ ਮਰਦੁਮੀ ਖੂਬ ਕਰੇ ਇਜ਼ਹਾਰ⁶ ।
 ਅਰਬੀ ਦੀ ਮਰਦਾਨਗੀ⁷ ਦੇਖਾਂ ਜਦੋਂ ਨਿਤਾਰ ।
 ਜਾਣਾ ਲਾਇਕ ਮਰਦ ਹੈ, ਤੇ ਗਾਲਿਬ⁸ ਤਲਵਾਰ ।
 ਕਾਮਿਲ⁹ ਲਾਇਕ ਜਾਣ ਕੇ ਬਖਸ਼ਾਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਜ਼ੰਦਾ¹⁰ ਤੇ ਜ਼ਰਤੁਸ਼ਤ¹¹ ਦੀ ਕਸਮ ਕਰਾਂ ਸੌ ਵਾਰ ।
 ਖਤ ਘਲਵਾ ਮੰਗਵਾ ਲਓ ਹਮਜ਼ੇ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ।
 ਸੱਟ ਧਰੇ ਲੈ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਤਬਲੇ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ।'
 ਲਿਖਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਰੁੱਕਾ ਤਰਫ ਅਮੀਰ ।
 ਹਾਲ ਮੁਹਿਮ ਇਕਰਾਰ ਦਾ ਸਭ ਕੀਤਾ ਤਹਰੀਰ¹² ।
 ਤੇ ਗਸਤਮ ਮੁਰਦਾਰ ਨੂੰ ਕਰ ਛਡਿਆ ਆਗਾਹ¹³ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ ਸੀ ਬਦਬਖਤ¹⁴ ਤਥਾਹ ।
 'ਖਤ ਤੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਗਸਤਮ ਕਹੇ ਮਲੂਲ¹⁵ ।
 'ਜੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਆਵਣਾ ਮੈਂ ਨਾ ਹੱਸਾ ਮੂਲ ।'
 ਨਾਲ ਦਗੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਹੋ ਜਾ ਦੂਰ ।
 ਜੇ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਆਵਣਾ ਤੈਨੂੰ ਨਾ-ਮਨਜ਼ੂਰ ।'
 ਗਸਤਮ ਬਾਹਰ ਆਇਕੇ ਲਸ਼ਕਰ ਕਰੇ ਤਿਆਰ ।
 ਤੇ ਤਰਫੇ ਸਰਨਦੀਪ ਦੀ ਹੋ ਟੁਰਿਆ ਅਸਵਾਰ ।
 ਉਧਰ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਖਤ ਗਇਆ ।
 ਪੜ੍ਹ ਹਮਜ਼ੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇ ਕੇ ਸਿਰਪੁਰ ਰੱਖ ਲਇਆ ।
 ਤਰਫ ਮਦਾਇਨ ਫੌਜ ਲੈ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਰਵਾਨ ।
 ਕੌਹਾਂ ਚਾਰ ਮਦਾਇਨੋਂ ਲਾਏ ਆਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਆਇਆ ਇਸਤਕਬਾਲ¹⁶ ।
 ਦੱਵੇਂ ਹੋਏ ਬਗਲਗੀਰ¹⁷ ਸ਼ਹਿਰ ਵੜੇ ਹੋ ਨਾਲ ।
 ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਲਿਆਇਕੇ ਦਿੱਤਾ ਖੂਬ ਮਕਾਨ ।
 ਤੇ ਕਹਿਆ, 'ਤੈਂ ਕਾਰਣੇ ਗਸਤਮ ਗਇਆ ਹਰਾਮ ।'
 ਬਾਦ ਤੁਆਮੋਂ¹⁸ ਬਖਤਕੇ ਮਜਲਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।

1. ਬੁਰੇ, ਕੈੜੇ । 2. ਪ੍ਰਗਟ । 3. ਬਾਦਸ਼ਾਹ । 4. ਵੱਡਾ । 5. ਕੈਦੀ । 6. ਪ੍ਰਗਟ । 7. ਸੂਰਮਤ
 8. ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । 9. ਪੂਰਾ । 10. ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ । 11. ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਅ
 ਪੂਜਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿਧ ਪੈਗੰਬਰ । 12. ਲਿਖਿਆ । 13. ਜਾਣੂ । 14. ਮੰਦ ਭਾਗ । 15. ਰੰਜ ਨਾਲ ।
 ਸਵਾਗਤ, (Reception) 17. ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੇ । 18. ਕੋਜਨ ਤੋਂ ।

ਉਹ ਅਰਜੀ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ।
 ਤੇ ਕਹਿਆ, “ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਬਣੀ ਮੁਹਿਮ ਅਜੀਮ¹ ।
 ਹੁਣ ਗੁਸਤਮ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਮੁਕੀਮ² ।
 ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਪੈਕਾਰ³ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਹੁਣ ਤਰਫੇ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਕੌਣ ਚੜ੍ਹੇ ਸਰਦਾਰ ?”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, “ਮੈਂ ਹੋਸਾਂ ਅਸਵਾਰ ।
 ਕਰਾਂ ਮੁਹਿਮ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਪੈਕਾਰ ।”
 ਹੁਣ ਮਜਲਿਸ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਹੋ ਕਲਾਮ⁴ ।
 ਅਮੀਰ ਵਜ਼ੀਰੋ ਮੇਹਿਓ ! ਰਹੋ ਗਵਾਹ ਤਮਾਮ ।
 ਜੇ ਹਮਜ਼ਾ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਕਰੇ ਮੁਹਿਮ⁵ ਤਮਾਮ ।
 ਬਖਸ਼ਾਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਮੈਂ ਤੇ ਦੇਵਾਂ ਇਨਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਕੁਰਸੀਓਂ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਉਠਾ ।
 ਤਸਤ ਅੱਗੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤੁਰਤ ਝੁਕਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਕੁਰਨਸਾਂ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਦਿਲਸ਼ਾਦ⁶ ।
 ਖਾਨਾ ਜਿਗਰ ਅਮੀਰ ਦਾ ਅੱਜ ਖੁਸ਼ੀਓਂ ਆਬਾਦ ।
 ਯਾਰ ਅਮੀਰ ਕਬੀਣ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਮੁਬਾਰਕ ਬਾਦ⁷ ।
 ਨਜ਼ਰ ਨਿਆਜ਼ਾਂ ਵੰਡਦੇ ਕਰਨ ਗੁਲਾਮ ਅਜ਼ਾਦ ।
 ਮਿਲਣ ਚੌਫੇਰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਸਭ ਯਾਰ ।
 ਉਠ ਮਜਲਿਸ ਵਿਚ ਨੱਚਿਆ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਦਰਬਾਰ ਥੀਂ ਗਏ ਸਭੇ ਜਿਤਹਾਲ ।
 ਆਂਦਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨਾਲ ।
 ਘਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਸੌਂ ਗਿਆ ਬਾਦ ਤੁਆਮ⁸ ਅਮੀਰ ।
 ਖੁਆਜਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਇਹ ਤਦਬੀਰ ।
 ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੇਵਦਾ ਦਾਰੂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।
 ਫੜ ਬਾਜੂ⁹ ਇਕ ਕੀਰਿਆ, ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਖੁੰ¹⁰ ।
 ਸ਼ਾਹ ਮੁਹਰਾ¹¹ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ, ਸੀਤਾ ਫੇਰ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਦਾਰੂ ਲਾਇਆ ਜ਼ਖਮ ਤੇ, ਦਾਗ ਨ ਰਹਿਆ ਅਜ਼ਾਬ¹² ।
 ਨਾ ਇਹ ਡਿੱਠਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਿਨ ਮੁਕਬਲ ਸਰਦਾਨ¹³ ।
 ਮੁਕਬਲ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਵਦਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਜਵਾਨ ।
 ‘ਸ਼ਾਹ ਮੁਹਰੇ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਤ ਨ ਦੱਸੀਂ ਮੂਲ ।
 ਭੀ ਹਮਜ਼ੇ ਹੈ ਨਾ ਕਹੀ’, ਮੁਕਬਿਲ ਕਰੇ ਕਬੂਲ ।
 ਕੀਤਾ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ ਫਿਰ ਹਮਜ਼ਾ ਬੇਦਾਰ¹⁴ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਉਠ ਕਾਰ¹⁵ ਦੀ ਜ਼ਰਾ ਨ ਪਾਈ ਸਾਰ ।

1. ਵੱਡੀ, ਮਹਾਨ । 2. ਰਹਿੰਦਾ । 3. ਲੜਾਈ । 4. ਗੱਲ । 5. ਫਿਕਰ ਵਾਲਾ ਕੰਮ
 ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ । 7. ਵਧਾਈਆਂ । 8. ਖਾਣ ਪਿੱਛੋਂ । 9. ਬਾਂਹ । 10. ਖੂਨ, ਲਹੂ । 11. ਜ਼ਹਿਰ ਮੁੱਖ
 ਇਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਦਵਾਈ । 12. ਤਕਲੀਫ਼ । 13. ਮਰਦ, ਬਹਾਦੁਰ । 14. ਜ਼ਗਾਇਆ । 15. ਕੰਮ

ਪੂਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀ ਸ਼ੇਰ ਹੈ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਫੁਰਮਾਨ ।
 “ਮਰਦੇ ! ਫੌਜ ਸਵਾਰ ਕੇ ਹੋਵੇ ਤਰਤ ਰਵਾਨ ।
 ਚਲੇ ਜਜ਼ਾਇਰ¹ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਧਰੇ ਨਕਾਰੇ ਸੱਟ ।
 ਬਦ ਖਵਾਹ² ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਖਾਓ ਵੱਟ ।
 ਸੈਰ ਵਿਲਾਇਤ³ ਹਿੰਦ ਦਾ ਮਰਦੇ ! ਕਰਨ ਚਲੇ ।
 ਮਰਹਮ⁴ ਲਾਤਿਲ⁵ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਜ਼ਖਮੇ ਧਰਨ ਚਲੇ ।
 ਚਾਇ ਸੱਯਾਲ⁶ ਸਰ ਸ਼ੋਖੀਆ⁷ ਚਲੇ ਜਜ਼ਾਇਰ⁸ ਨੂੰ ।
 ਪਕੜ ਘੱਤੋ ਵਿਚ ਪਿੰਜਰੇ ਹਿੰਦੀ ਤਾਇਰ⁹ ਨੂੰ ।
 ਤਾਉਸਾਂ¹⁰ ਦੀ ਦੁਮਾਂ¹¹ ਦੇ ਨਕਸ਼¹² ਉਤਾਰ ਲਓ ।
 ਤੁਹਫੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ¹³ ਲਓ ।”
 ਯਲਆਦੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਥੀ ਧਰੀ ਨਕਾਰੇ ਜ਼ਰਬ¹⁴ ।
 ਟੁਰ ਚਲਿਆ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ।
 ਸੱਟ ਦਮਾਮੇ ਕੂਚ ਦੇ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਕੂਚ ਨਕਾਰਾ ਮਾਰ ।
 ਵੱਜੇ ਤਬਲ¹⁵ ਅਮੀਰ ਦੇ, ਪਈ ਮਦਾਟਿਨ ਕੂਕ ।
 ਚੜ੍ਹੇ ਜਜ਼ਾਇਰ ਹਿੰਦ ਦੀ, ਕਹਿਰ ਗ਼ਜ਼ਬ ਦੀ ਸੂਕ ।
 ਸੁਤਰੀ¹⁶ ਕੜਕੇ ਲਸ਼ਕਰੀਂ, ਮਹਿਲੀਂ ਗਈ ਪੁਕਾਰ ।
 ਸੁਣਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ ਚੜ੍ਹੇ ਵਗਿਆ ਦਿਲਦਾਰ ।
 ਪਇਆ ਵਿਛੋੜਾ ਵੀਰ ਦਾ ਜਾਨ ਕੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ।
 ਹੁਣ ਸੂਲੀ ਦੇ ਟੱਕਿਓਂ ਗਇਆ ਵਸਲ ਵਿਸਾਰ ।
 ਇਕ ਵਾਰੀ ਭੀ ਸਾਮੁਣੇ ਸੁਖਨ ਨ ਕੀਤੇ ਚਾਰ ।
 ਜੋਸ਼ ਭਰੀ ਦੁਖ ਜਾਨ ਦਾ ਕੱਢ ਨ ਲਇਆ ਬੁਖਾਰ ।
 ਸੁਣ ਸੁਣ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਉਡਿਆ ਸਬਰ ਕਗਾਰ ।
 ਬਹਿ ਗੋਸ਼ੇ¹⁷ ਵਿਚ ਦਰਦ ਦੇ ਰੋਈ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 “ਖ਼ਬਰ ਕਿਆ ਮੁੜ ਆਵਣਾ ਕਦੋਂ ਪਿਆਰੇ ਯਾਰ ।
 ਕੀ ਜਾਣਾ ਕਿਸ ਦੇਸ ਦੇ ਲੋਕ ਕਰਨ ਦੀਦਾਰ ।
 ਦਿਲਬਰ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰਨੀ ਯਾ ਮੁੜਨੇ ਦਮ ਹਾਰ ।
 ਤੇ ਇਹ ਵਕਤ ਨ ਹੋਸੀਆ ਮਰਾਂ ਗਲੀ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਬਦਰ¹⁸ ਮੁਨੱਵਰ¹⁹ ਅਰਬੀਆ, ਲੁੱਟ ਲਇਓ ਈ ਦਿੱਲ ।
 ਰਹਾਂ ਤੜਫਦੀ ਤੈਂ ਬਿਨਾਂ, ਗਇਓਂ ਨ ਜਾਂਦਾ ਮਿਲ ।
 ਬਹਿ ਦਰਦਾ ਕਟ ਜੋਗੜੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਮ ਫ਼ਿਰਾਕ²⁰ ।
 ਬਿਰਹੋਂ ਹਲਾਹਲ ਪੀਂਵਦੀ ਮਰਸਾਂ ਲੈ ਤਿਰੀਆਕ²¹ ।

1. ਭਾਵ—ਇਲਾਕੇ । 2. ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਣ ਵਾਲੇ, ਅਸੁਭ ਚਿੰਤਕ । 3. ਸ਼ਾਹੀ ਮੁਲਕ ।
 ਮਲਮ । 5. ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਾਰੂ । 6. ਜਾਰੀ । 7. ਦੁਸਤੀਆਂ । 8. ਜਜ਼ੀਰੇ, ਦੀਪ । 9. ਪੰਜ
 10. ਸੋਰਾਂ । 11. ਪੰਖਾਂ (ਖੰਭਾਂ) ਦੀਆਂ । 12. ਟਿੱਕੀਆਂ । 13. ਬੇਗਿਣਤ । 14. ਚੋਟ । 15. ਦਮ
 ਨਗਾਰੇ । 16. ਸੁਤਰੀ ਨਗਾਰੇ । 17. ਕਿਨਾਰੇ । 18. ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ ਚੰਦ । 19. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ।
 ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ । 21. ਵਿਹੁ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ।

ਅੱਜ ਪਿਆਰੇ ਅਸਾਂ ਬੀ ਵਾਗ ਮੋੜ ਚਲੇ ।
 ਗਲ ਮੇਰੇ ਬੀ ਵਸਲ ਦੇ ਹਾਰ ਤਰੋੜ ਚਲੇ ।
 ਹੁਜਰੇ¹ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਨੋਹੜ ਚਲੇ ।
 ਪਾ ਦਿਲ ਨੂੰ ਵਿਚ ਦਰਦ ਦੇ ਦਿਲਬਰ ਛੋੜ ਚਲੇ ।
 ਮੋੜ ਮਿਲਾਵੇ² ਖਾਲਕਾ³, ਜੀਵਦਿਆਂ ਜੇ ਫੇਰ ।
 ਆਣ ਮਿਲੀਂ, ਜਿੰਦ ਵਾਰੀਆਂ, ਯਾਰ ਨ ਲਾਵੀਂ ਦੇਰ ।”
 ਅਜ ਹਮਜ਼ਾ ਟੁਰ ਚੱਲਿਆ, ਕਰਦੀ ਖਲਕ ਪੁਕਾਰ ।
 ਪਹਾੜ ਗਜ਼ਬ ਸਿਰ ਹਿਜਰ ਦਾ, ਰੋਂਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਛੋੜ ਮਦਾਇਨ ਚੱਲਿਆ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਜਦੋਂ ।
 ਰੋ ਕਹਿੰਦਾ ਮਹਬੂਬ⁴ ਨੂੰ, “ਮੈਂ ਮੁੜ ਮਿਲਾਂ ਕਦੋਂ ?
 ਨੈਣ ਦੋ ਨੀਰ ਵਸਾਂਵਦੇ ਰਸ ਮਿਸ ਖੂਨ ਰਲੇ ।
 ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਫਿਰਾਕ ਦੇ ਦੋ ਗਿਰਹ ਲਾਟ ਬਲੇ ।
 ਰੋਵਨ ਜੁੱਗ ਵਿਹਾਵਣੇ ਹਿਜਰ⁵ ਦੁਰਾਡੀ ਰਾਤ ।
 ਬਿਰਹੋਂ ਖੋਲ ਦਿਖਾਵਣੀ ਸ਼ੋਕ ਤਲਬ⁶ ਦੀ ਵਾਟ ।
 ਅੱਜ ਫਿਰਾਕੋਂ ਸਿਰੇ ਤੇ ਭਾਰੇ ਭਾਰ ਮਿਲੇ ।
 ਜਾਨ ਮੇਰੀ ਕੁਰਬਾਨ ਹੈ ਜੇ ਦਿਲਦਾਰ ਮਿਲੇ ।
 ਵਿੱਚ ਜੁਦਾਈ ਯਾਰ ਦੀ ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ ਕਬਾਬ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਦੇਂਦਾ ਲੱਤ ਰਕਾਬ ।
 ਗਏ ਬਹਾਦੁਰ ਅਰਬ ਦੇ ਸ਼ੋਖ⁷ ਸਭੇ ਅਸਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ⁸ ਦਾ ਸਭ ਬੀ ਵੱਧ ਉਧਾਰ ।
 ਵਾਹੇ ਸ਼ੋਖ ਸਰੋਦ ਬੀ ਰਮਜ਼ਾਂ ਤਾਰੋ ਤਾਰ ।
 ਤੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲਗਦੀਆਂ ਛਾਲਾਂ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਵਾਂਗ ਕਬੂਤਰ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਕਰਦਾ ਮਾਰੋਮਾਰ ।
 ਕੰਠੇ ਗਲੀਂ ਹਮਾਇਲਾਂ⁹ ਛਲਕੇ¹⁰ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸਾਜ਼ ਬੀ, ਤਾਜ਼ੀ¹¹ ਭਾਰੋ ਭਾਰ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਵੈਰੀ ਰੋਵਣੇ ਰਨ ਵਿਚ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 ਮੰਜ਼ਲ ਮੰਜ਼ਲ ਜਾਂਵਦਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ਵਿਚ ਮਨਾਜ਼ਲ¹² ਦੇਖਿਆ ਦੇਸ ਪਏ ਵੀਰਾਨ¹² ।
 ਆਹੇ ਗਸਤਮ ਗਇਆ ਸੀ ਅੱਗੇ ਸਣੇ ਸਿਪਾਹ ।
 ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਗਇਆ ਫਨਾਹ ।
 ਰਾਹੀਂ ਲੁਟਦਾ ਖਲਕ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਕਤਲ ਗਇਆ ।
 ਦੇਸ ਤਮਾਮੀ ਜੁਲਮ ਬੀ ਸੀ ਵੀਰਾਨ ਪਇਆ ।

1. ਵੋਠੜੀ । 2. ਠੱਥਾ । 3. ਪ੍ਰੀਤਮ (ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ) ਨੂੰ । 4. ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ । 5. ਚਾਹ ।
 6. ਚੁਸਤ, ਚਲਾਕ । 7. ਤੇਜ਼ । 8. ਹਮੇਲਾਂ । 9. ਲਿਸ਼ਕਦੀਆਂ, ਚਮਕਦੀਆਂ । 10. ਘੋੜੇ । 11. ਰਾਹਾਂ
 ਦੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਕਟਦੀਆਂ । 12. ਤਬਾਹ. ਬਰਬਾਦ ।

ਗਏ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰ ਤੇ ਪੱਤਣ ਪਏ ਵੀਰਾਨ ।
 ਨਾ ਮੱਲਾਹੋਂ ਕਿਸਤੀਓਂ ਦਿਸਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਹਾਲ ਅਜੇਹਾ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਈ ਤੰਗ ਸਿਪਾਹ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੌੜਿਆ, ਦੇਖ ਥਕਾ ਸਭ ਰਾਹ ।
 ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵਣ ਕਿਸਤੀਆਂ, ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮਲਾਹ ।
 ਗਇਆ ਦੌੜਦਾ, ਦੌੜਿਆ ਦਿਲ ਬੰਨ੍ਹ ਮਲਾਹ ।
 ਦੂਰ ਡਿੱਠੀ ਇਕ ਕੋਠੜੀ ਬੈਠਾ ਨਜ਼ਰ ਪਇਆ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ, ਐ ਬਾਬਾ! ਫਰਮਾ ?
 ਤੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਕੋਠੜੀ ਕਿਆ ਕਰੇਂ ਤਿਨਹਾ¹ । ?
 ਬੁੱਢਾ ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਨੂੰ, "ਮੈਂ ਹਾਂ ਮੀਰ ਮਲਾਹ ।
 ਕਹਿ ਬਾਬੇ ਦਿਆ ਪੌਤਿਆ, ਤੇਰੀ ਕੀ ਸਲਾਹ ?"
 ਉਮਰ ਕਹੇ, "ਕਿਉਂ ਝੁਰਦੇਂ ਬੈਠਾ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ?
 ਕੰਮ ਅਪਨਾ ਕਿਉਂ ਛੋੜ ਕੇ ਬੇਠ ਰਹਿਆ ਏਂ ਤੂੰ ?
 ਡੋਬ ਬਠੇਂ ਜੇ ਬੇੜੀਆਂ, ਕਿੱਧਰ ਗਏ ਜਹਾਜ਼ ?
 ਬੰਦਰ ਖ ਲੀ ਛੋੜਿਓਂ ਕੀ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਜ਼² ।
 ਬੁੱਢਾ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਏਸ ਰਾਹ ਗਸਤਮ ਨਾਮ ਗਇਆ ।
 ਮਾਲ ਮਤਾਹ ਸਭ ਖਲਕ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਇਆ ।
 ਕੰਮ ਅਸਾਡੀ ਜ਼ੇਰ³ ਕਰ, ਘਰ ਕੀਤੇ ਵੀਰਾਨ ।
 ਪਕੜ ਬੇਗਾਰੀ ਕਿਸਤੀਆਂ, ਲੈ ਹੋ ਗਇਆ ਰਵਾਨ ।
 ਕਟਕ ਬੜਾ ਇਕ ਆਵਣਾ, ਸਾਨੂੰ ਗਇਆ ਸੁਣਾ ।
 ਦੇਸ ਉਜਾੜਾ ਪਾਵਣਾ, ਹੁਕਮ ਗਇਆ ਫਰਮਾ ।
 ਡਰਦੇ ਨ ਸੀਂ ਤਅੱਦੀਓਂ⁴ ਇਤ ਵਲ ਆਣ ਵੜੇ ।
 ਜੇ ਗਸਤਮ ਥੀਂ ਬਚ ਰਹਿਆ, ਮਤ ਕੋ ਲੁੱਟ ਖੜੇ ।"
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਐ ਨਾ-ਖੁਦਾ⁵ ! ਆਇਆ ਆਲੀ ਜ਼ਾਦ⁶ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਅਕਲੀਮ⁷ ਦਾ, ਹਮਜ਼ਾ ਹੈ ਦਾਮਾਦ⁸ ।
 ਸੱਦ ਬੁਲਾ ਲੈ ਹੋਰਨਾਂ ਜੇ ਕੋ ਹੈ ਇਸ ਜਾ⁹ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਵਿਚ ਖਿਦਮਤੇ ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂ ਝੁਕਾ ।
 ਜੇ ਗਸਤਮ ਥੀਂ ਤੁੱਧ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਗੁ ਜ਼ਿਆਨ¹⁰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਇਨਾਮ ਥੀਂ ਭੁੱਲੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਫੇਰ ਅਵਾਜ਼ਾ ਮਾਰਿਆ, ਆਇਆ ਸੌ ਕੁ ਮਲਾਹ ।
 ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਲਿਆਵਦਾ ਕਰ ਕੇ ਉਮਰ ਸਲਾਹ ।

1. ਇਕੱਲਾ । 2. ਭੇਤ । 3. ਅਧੀਨ । 4. ਜੁਲਮ ਤੋਂ । 5. ਮਲਾਹ, ਕਿਸਤੀ । (ਨਾਉਂ) ਦਾ ਖੁਦ
 (ਮਾਲਿਕ) । 6. ਪਤਵੰਤਾ, ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦਾ । 7. ਸੱਤਾਂ ਵਿਲਾਇਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ । 8. ਜਵਾਈ । 9.
 ਥਾਵੇਂ । 10. ਨੁਕਸਾਨ ।

ਸਭ ਮਲਾਹ ਅਮੀਰ ਦੀ ਆ ਕਰਦੇ ਤਾਜ਼ੀਮ¹ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਫਕਤ² ਕਰੇ ਅਜ਼ੀਮ³ ।
 ਮਲਾਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂ ਗਸਤਮ ਦਾ ਹਾਲ ।
 ਗਿਆ ਅਗੇ ਸਰਨਦੀਪ ਨੂੰ ਜੋ ਉਹ ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ।
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਜਾਣਿਆ, ਦਗਾ ਕੀਤਾ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਮੇਰੇ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋੜ ਘੱਲੇ ਸਾਮਾਨ ।
 ਸੌ ਬਦਰਾ⁴ ਜ਼ਰ ਸੁਰਖ⁵ ਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਕਰੇ⁶ ਅਤਾ ।
 ਹੋਏ ਸ਼ਾਦ⁷ ਮਲਾਹ ਤੇ ਕਰਦੇ ਨੇਕ ਦੁਆ ।
 ਅਰਜ਼ ਕਰੇਂਦੇ ਨਾ-ਖੁਦਾ⁸, ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਇਮਾਮ⁹ ।
 “ਗੁਜ਼ਰੇ ਗਸਤਮ ਗਏ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਰੋਜ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਐਸੇ ਰਾਹੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਲਿਜਾਵਾਗੇ ।
 ਅੱਗੇ ਉਸਦੀ ਚਿਹਲ ਦਿਨ¹⁰ ਪਾਰ ਲੰਘਾਵਾਂਗੇ ।”
 ਮਲਾਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਝੱਬ ਤਿਆਰ ।
 ਲਸ਼ਕਰ ਸਣੇ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਚਾ ਕੀਤਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਵਿਚ ਸਮੁੰਦ ਵਗ ਤੁਰੇ ਨਾਲ ਦਰੁਸਤੀ ਸਾਜ਼ ।
 ਚਾੜ੍ਹ ਝੁਕਾਏ ਬਾਦਬਾਂ¹¹ ਤੇ ਵਗ ਚਲੇ ਜਹਾਜ਼ ।
 ਕਸਦ¹² ਕਰਨ ਸਰਨਦੀਪ ਦਾ ਵਗੀ ਮੁਰਾਦੋਂ ਵਾ ।
 ਦਿਲ ਸੀ ਸ਼ੋਰਸ਼¹³ ਯਲਾਂ¹⁴ ਦਾ ਠਾਕ ਵਗੀ ਦਰਿਆ ।
 ਮੌਜਾਂ ਜਾਨ ਉਲਾਰੀਆਂ ਚਲਦੇ ਵਾਟ ਸਿਤਾਬ ।
 ਚੱਲ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਆਬ¹⁵ ਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਤੇਜ਼ ਗੁਲਾਬ¹⁶ ।
 ਵਿਚ ਸਮੁੰਦ ਇਕ ਦਿਨ ਟਾਪੂ ਨਜ਼ਰ ਪਇਆ ।
 ਹਰੇ ਦਰਖਤ ਸੁਹਾਂਵਦੇ ਸਿਫਤ ਸੁਮ ਰ ਕਿਆ ।
 ਰੁੱਖ ਦਿੱਸਣ ਵਿਚ ਝਾਟਲੇ¹⁷ ਪੁਰ ਪੁਰ¹⁸ ਮੇਵੇ ਨਾਲ ।
 ਸਰ¹⁹ ਚਮਨ²⁰ ਵਿਚ ਲਟਕਦੀ ਗਲ²¹ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਨਿਹਾਲ²² ।
 ਦਿੱਸਣ ਦਾਖਾਂ ਪੱਕੀਆਂ, ਕਲੀਆਂ ਛੋੜਨ ਬੂ²³ ।
 ਭੌਰ ਨ ਪੁਰ ਚੰਬੇਲੀਆਂ ਕਰੇ ਸਨੋਬਰ²⁴ ਲੂ ।
 ਪਾਲੋ ਪਾਲ ਚਿਨਾਰ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਝੁਕੀ ਹਥ ਦੋ ।
 ਧਰੇ ਤੁਆਮ ਅੰਗੂਰੀਆਂ ਲੌਨ ਬਹਾਰ ਸਮੋ ।
 ਭਰਨ ਉਡਾਰੀ ਬੁਲਬੁਲਾਂ ਸਨ ਸਨ ਫਖਰ ਗੁਲੋਂ ।
 ਤੋਤੇ ਮਸਤ ਪੁਕਾਰਦੇ ਲੱਜਤ ਬਾਝ ਮੁਲੋਂ ।

1. ਇੱਜ਼ਤ ਸਤਿਕਾਰ । 2. ਕ੍ਰਿਪਾ । 3. ਵੱਡੀ । 4. ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਥੈਲੀ । 5. ਖ
 ਸ਼ੋਨੇ ਦਾ । 6. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । 7. ਪ੍ਰਸੰਨ । 8. ਮਲਾਹ । 9. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ । 10, ਚਾਲੀ ਦਿਨ । 11
 ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਫਰਾਰੇ । 12. ਇਰਾਦਾ । 13. ਫਸਾਦ । 14. ਜੋਗੇ । 15. ਪਾਣੀ । 16. ਕਾਂ, ਕਾਗ
 17. ਫੈਲੇ ਹੋਏ । 18. ਭਰੇ ਹੋਏ । 19. ਇਕ ਸਿੱਧਾ ਦਰਖਤ । 20. ਬਾਗ਼. ਫੁਲਵਾੜੀ । 21. ਫੁੱਲ
 22. ਦਰਖਤ । 23. ਸੁਰੀਧੀ । 24. ਚਿਲਗੋੜਾ ।

ਗੁਲਸ਼ਨ ਛੋੜ ਸਿਧਾਰਿਓਂ ਕੋਇਲ ਕਰੇ ਨਿਦਾ¹ ।

ਝੋਕਾ ਦੇ ਵਿਚ ਘੁੱਗਿਆਂ ਮੇਰਾ ਘੁੱਗ ਘਿਗਾ ।

ਮੋਰ ਉਡਾਵਨ ਬੁਲਬੁਲਾਂ, ਮੁਫਤ ਖਪਾਵਨ ਮਗਜ਼ ।

ਅਗਨ ਕਰਨ ਕੁਝ ਬੋਲੀਆਂ ਪੁਰ ਪੁਰ ਮਾਅਨੇ² ਗਜ਼³ ।

ਰੁੱਖੀਂ ਤਿੱਤਰ ਬੋਲੀਆਂ ਮਗਜ਼ੋ ਭਰੇ ਕਲਾਮ ।

ਮਕਸਦ ਮਿਲਣ ਸੁਣੇਂਦਿਆਂ ਜਿਤਵਲ ਦਿਲ ਦਾ ਕਾਮ ।

ਸੁਣ ਆਸ਼ਿਕ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਕਰ ਕਰ ਨਾਜ਼ ।

ਇਸ਼ਕ ਕਜ਼ਈਆ ਚਾਣਚਕ, ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।

ਮਰਦ ਲੱਮਾਂ ਸੁਣ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਅਨੇ ਕਰੇ ਤਰਾਜ਼⁴ ।

ਆਬ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਲਕ ਲਕ ਤਿੱਤਰ ਦਾ ਆਵਾਜ਼ ।

ਕਹੇ ਕਸਾਈ, ਸੁਣ ਲਓ, ਜੇ ਹੈ ਸਮਝ ਦਰਾਜ਼⁵ ।

ਸਿਰੀ ਖਰੌੜੇ ਢੱਕ ਰੱਖ, ‘ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।’

ਸੁਣ ਬੀਮਾਰ ਪੁਕਾਰਿਆ ਕਰਕੇ ਅਜਜ਼⁶ ਨਿਆਜ਼⁷ ।

‘ਸੀਸ ਕਰੇਂਦਾ ਡੱਕ ਡੱਕ, ‘ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।

ਤਕ ਵੱਡੇ ਕੰਨ ਚੋਰ ਦੇ, ਉਹ ਸੁਣ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾਜ਼⁸ ।

‘ਵੱਢ ਗਵਾਏ ਕੰਨ ਤਕ. ‘ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।’

ਕਰਦੀ ਮੀਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਵਲੋਂ ਪਰਵਾਜ਼⁹ ।’

‘ਚਿੜੀ ਕਬੂਤਰ ਤੱਕ ਤੱਕ¹⁰, ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।’

ਸੁਣ ਫਰਮਾਵੇ ਬਾਣੀਆਂ, ਹੋ ਇਸ਼ਰਤ¹¹ ਪਰਵਾਜ਼ ।

‘ਮਿਰਚ ਮਸਾਲਾ ਅਦਰਕ, ‘ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।’

ਸੁਣ ਕਿਆ ਤਰਖਾਣ ਨੇ, ਹੋ ਤਕਰੀਰ ਨਿਵਾਜ਼ ।

‘ਤੇਸਾ ਲਾਹੇ ਸੱਕ ਸੱਕ, ‘ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।’

‘ਕਹੇ ਲੁਹਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹੋ ਗਰਦਨ ਅਫਰਾਜ਼¹² ।’

ਭੁੱਖੇ ਨੇ ਸੁਣ ਆਖਿਆ, ਸਮਝ ਵਜੇਂਦਾ ਸਾਜ਼ ।

‘ਕੱਚਾ ਪੱਕਾ ਪੱਕ ਪੱਕ, ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।’

ਸੁਣੀ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਨੇ ਪਈ ਪੁਕਾਰ ਨਮਾਜ਼ ।

‘ਹੁਕਮ ਖੁਦਾ ਦਾ ਹੱਕ ਹੱਕ, ਤਿੱਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।’

ਟਾਪੂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਰਬੀਆਂ ਦੂਰੋਂ ਧਰੀ ਨਿਗਾਹ !

ਗੁਲਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤੇ ਮਿਹਰਾਂ¹³ ਤੁਕੇ ਸੁਣ ਮਾਹ¹⁴ ।

ਪੁਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।

‘ਏਥੇ ਲਾਵਣ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ, ਜੇ ਫਰਮਾਵੇਂ ਤੂੰ ।

1. ਆਵਾਜ਼, ਪੁਕਾਰ । 2. ਅਰਥ । 3. ਖੂਬ । 4. ਸ਼ੋਭਨੀਕ । 5. ਲੰਮੀ । 6. ਆਜਿਜ਼ੀ, ।
ਇੱਛਾ, ਪ੍ਰੇਮ 8. ਭੇਤ । 9. ਉਡਾਰੀ । 10. ਕਠਫੋੜਾ । 11. ਐਸ਼ । 12. ਵਧਾਕੇ । 13. ਸੂਰਜ
14. ਚੰਦ ।

ਜਾਗਾ¹ ਖਰੀ ਸੁਹਾਵਣੀ, ਕਰੀਏ ਸੈਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਿਚ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਏ ਨਾਜ਼ ਬਹਾਰ ।”
ਕਹਿਣ ਮਲਾਹ, ‘ਨਾ ਉਤਰੋ ਜਾਗਾ ਏਹ ਵੀਰਾਨ² ।
ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਏਸ ਥਾਂ, ਨਾਹੀਂ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
ਟਾਪੂ ਏਹ ਵੀਰਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੜੋ ਨ ਮੂਲ ।
ਹੱਥੋਂ ਕਿਸੇ ਬਲਾਇ ਦੇ ਹੋਸੋ ਮਤਾਂ ਮਲੂਲ³ ।”
ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, ‘ਕਹਿੰਦੇ ਸੱਚ ਮਲਾਹ ।
ਏਸ ਜਜ਼ੀਰੇ⁴ ਜਾਵਣਾ ਨਾਹੀਂ ਖੂਬ ਸਲਾਹ ।”
ਯਲਆਦੀ ਸੁਣ ਆਖਦਾ, ‘ਕੇਡ ਕੁ ਹੋਗੁ ਬਲਾ ?
ਬੜੀ ਬਲਾ ਕੋ ਅਸਾਂ ਥੀਂ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ਵਿਖਾ ?
ਮੇਰੇ ਕਰੋ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੱਢ ਬਲਾ ਹਜ਼ਾਰ ।
ਪਕੜ ਬਲਾਈਂ ਖਾ ਲਵਾਂ, ਯਾ ਦਿਖਲਾਵਾਂ ਮਾਰ ।
ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਲਾ ਨੂੰ ਕੱਢ ਲੜਾਵੇ ਕੋ ?
ਸੁਣੇ ਬਲਾ ਖੁਦ ਬਹਿ ਰਹੇ ਜਾਨ ਵਲੋਂ ਹੱਥ ਧੋ ।
ਸੈਰ ਜਜ਼ੀਰੇ ਜਾਵਣਾ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ।
ਹੋਰ ਨਾਹੀਂ ਜੀ ਚਾਂਹਵਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਕਰੋ ਨਾ ਬੰਦ ।”
ਯਲਆਦੀ ਦੀ ਅੜੀ ਥੀਂ ਉਤ ਵਲ ਗਏ ਤਮਾਮ ।
ਤੇ ਖਲਿਹਾਰ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਲੱਥੇ ਏਸ ਮੁਕਾਮ ।
ਨਾਲ ਲਏ ਕੁਝ ਆਦਮੀ ਲਸ਼ਕਰ ਥੀਂ ਸਰਦਾਰ ।
ਟਾਪੂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਸੈਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
ਸੈਰ ਕਰਨ ਖੁਸ਼ ਹੋਵਦੇ ਅਰਬੀ ਮਰਦ ਜਵਾਨ ।
ਬਾਗ ਅਜਬ ਇਕ ਦੇਖਿਆ, ਗਿਰਦ ਅਜਬ ਮੈਦਾਨ ।
ਬਾਗ ਡਿੱਠਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ, ਨਜ਼ਰ ਪਇਆ ਤਾਲਾਬ ।
ਦੁੱਧੋਂ ਮਿੱਠਾ ਓਸਦਾ ਆਹਾ ਸ਼ੀਰੀ⁵ ਆਬ⁶ ।
ਪੀ ਪਾਣੀ ਤਾਲਾਬ ਦਾ ਸ਼ਾਦ⁷ ਹੋਏ ਸਭ ਯਾਰ ।
ਸੈਰ ਕਰੇਂਦੇ ਬਾਗ ਦਾ ਗੁਲ ਦੇਖਣ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ।
ਜਾਣ ਜਿਗਰ ਨੂੰ ਭਾਂਵਦਾ ਇਹ ਸਭ ਥਾਉਂ ਮਕਾਨ ।
ਪਰ ਮੁੱਢੋਂ ਵਿਚ ਏਸ ਦੇ ਨਾ ਵਸਿਆ ਇਨਸਾਨ ।
ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਦਰਖਤ ਦੇ ਹੋਇਆ ਖੜਾ ਅਮੀਰ ।
ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਰੁੱਖ ਤੇ ਮਰਦ ਡਿੱਠਾ ਇਕ ਪੀਰ⁸ ।
ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਬੁੱਢਿਆ ! ਹੈਂ ਤੂੰ ਕੌਣ ਕੋਈ ?
ਆਵਣ ਦੀ ਇਸ ਰੁੱਖ ਤੇ ਹਾਜ਼ਤ⁹ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ?”
ਛਾਲ ਬੁੱਢਾ ਸੁਣ ਰੁੱਖ ਥੀਂ ਆਇਆ ਹੇਠਾ ਮਾਰ ।
ਉਪੱਟ ਧੌਣ¹⁰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਹੋ ਬੈਠਾ ਅਸਵਾਰ ।

1. ਥਾਂ । 2. ਉਜਾੜ । 3. ਰੰਜ, ਦੁੱਖੀ । 4. ਟਾਪੂ ਵਿਚ । 5. ਮਿੱਠਾ । 6. ਪਾਣੀ । 7. ਖੁਸ਼ ।
8. ਬੁੱਢਾ । 9. ਲੋੜ । 10. ਗਰਦਨ ।

ਵਾਂਗ ਦੁਵਾਲਾਂ¹ ਉਸ ਦੇ ਲੱਤਾਂ ਪੈਰ ਤਮਾਮ ।
 ਪੇਚ ਪਇਆ ਵਿਚ ਗਰਦਨੇ, ਕੀਤਾ ਬੇ-ਆਰਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਥੱਕਾ ਜ਼ੋਰ ਕਰ, ਸੱਕੇ ਨਾ ਉਖੇੜ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਹਮਜ਼ਾ ਖਿੱਚਦਾ ਮਾਰੇ ਉਹ ਚਪੇੜ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚਿਆ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕੁੱਵਤ² ਨਾਲ ।
 ਮੂੰਹ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋ ਗਇਆ ਨਾਲ ਚਪੇੜਾਂ ਲਾਲ ।
 ਚੁੱਖੋਂ ਮਾਰ ਉਡਾਰੀਆਂ ਏਵੇਂ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਉਪਰ ਗਰਦਨ ਅਰਬੀਆਂ ਹੋ ਬਹਿੰਦੇ ਅਸਵਾਰ ।
 ਹਰ ਹਰ ਦੀ ਇਕ ਧੌਣ ਤੇ ਏਹ ਆ ਪਈ ਬਲਾ ।
 ਏਵੇਂ ਅੰਦਰ ਗਰਦਨਾਂ ਲੱਤਾਂ ਲੈਣ ਫਸਾ ।
 ਕੋਈ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਕੇ ਨਾਹ ਛੁੜਾ ।
 ਤੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰਹੀ ਨ ਕਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਰੇ ਇਸ਼ਾਰਤਾਂ³ ਹਸ ਹਸ ਯਾਰਾਂ ਵਲ ।
 “ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਛੁੜਾ ਲਓ ਕੱਟ ਬੁੱਢੇ ਦਾ ਗਲ ।”
 ਏਹੋ ਜੇਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਇਕ ਇਕ ਪਈ ਬਲਾ ।
 ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜਾਨ ਸਮੁਲਣੀ, ਸੱਕੇ ਕੌਣ ਛੁੜਾ ।
 ਖਿੱਚ ਲੱਤਾਂ ਮੂੰਹ ਸਾਰਿਆਂ ਏਵੇਂ ਲਏ ਭੰਨਾ ।
 ਚੰਬੜੀਆਂ ਗਲ ਆਫਤਾਂ ਕਹਿਰ ਕਜ਼ਈਆਂ⁴ ਪਾ ।
 ਏਹ ਬਲਾਈਆਂ ਲੱਕ ਤੀਕ ਸਨ ਵਾਂਗੂੰ ਇਨਸਾਨ ।
 ਲੱਕੋਂ ਹੇਠ ਦੁਵਾਲ⁵ ਦੀ ਮਿਸਲ⁶ ਤਮਾਮ ਮਿਆਨ ।
 ਨਾ ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਗਰਦਨਾਂ ਪੇਚ ਘੱਤਣ ਦੋ ਚਾਰ ।
 ਮਰਦ ਉਖੇੜ ਨ ਸਕਦੇ ਕਰ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਜੈਂ ਵਲ ਚਾਹਨ ਫੇਰਦੇ ਅਸਿਆਂ⁷ ਵਾਂਗੂ ਦੁੜਾ ।
 ਮਾਰ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਕੀਆਂ ਰੁਖੀਆਂ⁸ ਚਪੇੜਾਂ ਲਾ ।
 ਹੇਠ ਬਲਾਈਆਂ ਪਹਿਲਵਾਂ ਆਜਿਜ਼ ਤੇ ਲਾਰਾਰ ।
 ਹਸਦੇ ਨਾਲੇ ਰੋਂਵਦੇ ਹੈਰਤ⁹ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਬਣੀ ਮੁਸੀਬਤ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਕੌਣ ਵੰਡਾਵੇ ਭਾਰ ।
 ਮਰਦਾਂ ਤੇ ਪਾ ਕਾਠੀਆਂ ਹੋਣ ਨਮਰਦ ਸਵਾਰ ।
 ਅਸਰਾਫਾਂ¹⁰ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਬਾਹਿਣ ਗਵਾਰ ।
 ਜਾਹਿਲ¹¹ ਉਪਰ ਆਲਿਮਾਂ¹² ਹੋ ਬਹਿੰਦੇ ਅਸਵਾਰ ।
 ਲੱਤਾਂ ਪੈਰ ਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਹ ਹਣ ਕਰਨ ਬਹਾਰ ।
 ਉਪਰ ਤੇਜ਼ ਸਵਾਰੀਆਂ ਲੱਕ ਸੁੱਕੇ ਮੁਰਦਾਰ ।

1. ਚਮੜੇ ਦੇ ਤਸਮੇ । 2. ਤਾਕਤ, ਬਲ । 3. ਇਸ਼ਾਰੇ । 4. ਕਜ਼ੀਆ, ਝਗੜਾ । 5. ਚਮੜੇ
 ਤਸਮਾ । 6. ਵਾਂਗੂ । 7. ਚੱਕੀ । 8. ਮੂੰਹਾਂ ਤੇ । 9. ਹੈਰਾਨੀ । 10. ਸ਼ਰੀਫ (ਬਹੁਵਚਨ) । 11. ਗੀ
 ਮੂਰਖ । 12. ਵਿਦਵਾਨਾਂ ।

ਕਦਮ¹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੇਜ਼ਰੋ² ਉਹ ਅਜ ਹਾਲ ਖੁਆਰ ।
 ਅਕਲੋਂ ਸਾਰ ਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣ ਬੈਠੇ ਮੁਖਤਾਰ ।
 ਅਕਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਣਾਂ ਮੂੰਹ, ਉਹ ਅਜ ਬਾਜ-ਗੁਜ਼ਾਰ³ ।
 ਅਰਬੀ ਹੇਠਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਂਦੇ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 ਵਿੱਚੇ ਸਭ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਵਿੱਚੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਵਿੱਚੇ ਹਲਬੀ ਧਾੜਵੀ, ਵਿੱਚੇ ਉਸ ਦੇ ਯਾਰ ।
 ਵਿੱਚੇ ਹੇਠਾਂ ਭੁੜਕਦਾ ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਯਲਆਦੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਮ⁴ ਦਾ ਹੋਰ ਬਹੁਤੇਰਾ ਭਾਰ !
 ਜਾਂਦਾ ਹੇਠ ਲਤਾੜਿਆ ਉਪੱਰ ਸੋਖ⁵ ਸਵਾਰ ।
 ਪੱਟ ਪੱਟਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕਦੇ ਤਬਲ ਸ਼ਿਕਮ ਘਰ ਬੰਦ ।
 ਲੁਸ ਲੁਸ ਪਿੰਡਾ ਦਮਕਦਾ, ਹਲਵੇ ਦੀ ਮਾਨਿੰਦ⁶ ।
 ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਨ ਉਮਰ ਸਿਰ, ਗਰਦਨ ਭਾਰ ਪਇਆ ।
 ਅੱਜ ਪਇਆ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣਾ, ਹੋ ਲਾਚਾਰ ਗਇਆ ।
 ਧੌਣ ਮਰੋੜ ਮਰਾੜ ਕੇ ਲਈ ਸਵਾਰ ਨਵਾ ।
 ਵਖਰਾ ਕਰ ਕੇ ਕੱਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸ਼ਿਕਮ⁷ ਲਕਾ⁸ ।
 ਸਿਰ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆ ਬਣੀ, ਸਭ ਥੀਂ ਰਹੇ ਉਰੇ ।
 ਦੇਹੀ ਭਾਰੀ ਢਿਲਕਦੀ, ਮਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਟੁਰੇ ।
 ਲੈ ਮਰਦਾ ! ਹੁਣ ਵਕਤ ਹੈ, ਲੜ ਲੈ ਨਾਲ ਬਲਾ ।
 ਦੇਖ ਬਲਾ ਖਾ ਜਾਂਵਦੀ, ਯਾ ਤੂੰ ਜਾਸੇਂ ਖਾ ।
 ਲੜ ਲੈ ਵੇਲਾ ਲੜਨ ਦਾ ਚਾ ਹਥ ਮਾਰ ਚਲਾ ।
 ਕੱਢ ਦਲਵਲ ਰੱਜੀਨ⁹ ਥੀਂ, ਖੂਨੀ ਜਾਮ¹⁰ ਪਿਲਾ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਆਖਦਾ, ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਆ ।
 “ਯਲਆਦੀ ਨੇ ਅਸਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ ਸਖਤ ਜਫਾ¹¹ ।
 ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਬਲਾਇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਆਣ ਫਸਾ ।
 ਨਾਲ ਲਿਆ ਇਹ ਆਫਤਾਂ, ਚਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਲ ਪਾ ।”
 ਸੁਣ ਸੁਣ ਹਸ ਹਸ ਆਖਦਾ, ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 “ਯਲਆਦੀ ਦੇ ਵੱਸ ਕੀ, ? ਏਵੇਂ ਸੀ ਤਕਦੀਰ ।”
 ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਆਖਦਾ, ‘ਕਰਾਂ ਅਰਾਮ ਨ ਸਾਫ਼ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਥੀਂ ਨਾ ਲਵਾਂ ਜਾਂ ਲਗ ਮੈਂ ਇਨਸਾਫ਼ ।”
 ਕਹੇ ਮਯਾਰ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਗਮਖ਼ੁਆਰ
 “ਤੂੰ ਅਸਵਾਰਾ ! ਮੇਰਿਆ, ਹੋਵੀਂ ਬਰਖ਼ੁਰਦਾਰ¹² ।

1. ਪੈਰ । 2. ਚਾਲ । 3. ਮਹਿਸੂਲ ਜਾਂ ਟੈਕਸ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । 4. ਪੇਟ । 5. ਚੁਸਤ । 6. ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਭਾਤਿ । 7. ਪੇਟ । 8. ਮੁਲਾਕਾਤ । 9. ਭਾਰ । 10. ਪਿਆਲਾ । 11. ਜੁਲਮ, ਸਿਤਮ । 12. ਖੁਸ਼
 ਵਧਦਾ ਫੁਲਦਾ ।

ਤੇਰੇ ਹੇਠਾਂ ਜਾਨ ਨੂੰ ਸੌ ਆਰਾਮ ਕਰਾਰ ।
 ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਗਮਖ਼ੁਆਰ ਹਾਂ ਘੋੜਾ ਖੁਸ਼ ਰਫਤਾਰ¹ ।
 ਪਹਿਲੇ ਮੇਰੇ ਬਦਨ ਵਲ ਵੇਖ ਨ ਭੁੱਲੀਂ ਯਾਰ ।
 ਮੈਂ ਤਕੜਾ ਵਿਚ ਤਕੜਿਆਂ, ਵੇਖ ਅਜਮਾ ਇਕ ਵਾਰ ।
 ਵੇਖ ਪਿਛਾੜੀ ਆਂਵਦਾ ਯਾਰ ਤੇਰਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਘੋੜਾ ਹੇਠਾਂ ਓਸਦੇ ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਤੂੰ ਕਹਿ ਆਪਨੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਘੋੜਾ ਲਵੇ ਦੌੜਾ ।
 ਕੌਣ ਅਗਾੜੀ ਜਾਂਵਦਾ ਦੇਖ ਲਓ ਅਜਮਾ ।
 ਮੈਨੂੰ ਤੁੱਧ ਦੌੜਾਵਨਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਯਾਰ ।
 ਦੇਖ ਦੁਹਾਂ ਵਿਚ ਘੋੜਿਆਂ, ਤੇਜ਼ ਕਿਹਦੀ ਰਫਤਾਰ² ।
 ਕਦਮ³ ਖੁਲਾ ਲੈ ਦੇਖ ਲੈ ਕਿਸਦਾ ਵਗੇ ਅਗੇਰ ।
 ਤਨ⁴ ਫਰਬਾ⁵ ਤੇ ਲਾਗਰੋ⁶ ਕਿਸਦੀ ਚਾਲ ਵਧੇਰ⁷ ।
 ਸੁਣ ਅਸਵਾਰ ਅਯਾਰ ਦਾ ਸ਼ਾਦ⁸ ਹੋਇਆ ਸੌ ਵਾਰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਕਰ ਕੇ ਬੜੀ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਤੇਜ਼ ਰਕਾਬੇ ਸੁੱਟ ਲੈ ਘੋੜਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ।
 ਰਹੇ ਪਿਛਾੜੀ ਹਾਰਿਆ, ਸੌ ਉਹ ਖੋਟਾ ਮਾਲ ।”
 ਉਹ ਸੁਣ ਕੇ ਵਲ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਕਰੇ ਨਿਗਾਹ ।
 ਤਾਜ਼ਾ ਵੇਖ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕਹਿੰਦਾ ਗੁਮਰਾਹ⁹ ।
 ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਚਲ ਚੋਬਰਾ, ਪਟ ਚੋਕੜੀਆਂ¹⁰ ਤੂੰ ।
 ਦੌੜ ਅਗਾੜੀ ਛੋੜ ਚਲ, ਮਾੜੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ।”
 ਦੋਹਾਂ ਮਾਰ ਦੌੜਾਂਵਦੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਅਸਵਾਰ ।
 ਮਾਰ ਚੋਗੰਦਾ¹¹ ਦੌੜਿਆ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ¹² ।
 ਯਲਆਦੀ ਥੀਂ ਵਧ ਗਇਆ ਲਾ ਛਾਲਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ।
 ਉਹ ਟੁਰਨੋਂ ਲਾਚਾਰ ਸੀ, ਕਦਮ ਸੁਟੇ ਬੇਜ਼ਾਰ¹³ ।
 ਪਰ ਸੱਦਾਦੀ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਕੱਦ ਕਿਲੇ ਦਾ ਭਾਰ ।
 ਦੌੜੇ ਦੌੜ ਨ ਹੋਂਵਦਾ, ਨਰਮ ਚਲੇ ਰਫਤਾਰ ।
 ਮਾਰ ਚਪੇੜਾਂ ਭੰਨਦਾ ਮੂੰਹ ਉਸਦਾ ਅਸਵਾਰ ।
 “ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘੋੜਿਆ ! ਵਗੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਮਾਰ ।
 ਦੌੜ ਕਰੀਂ ਜੜ ਪੁੱਟਿਆ, ਬੈਠ ਨ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ।
 ਮਾਰ ਚੁਗੰਦਾ¹⁴ ਬੂਸਰਾ¹⁵, ਮੈਦਾਂ¹⁶ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਚਾਲ ਅੜੀ ਦੀ ਛੋੜ ਦੇ ਵੱਗ ਚੱਲ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਪੁੱਟ ਕੁਦਾੜਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਧਰਤਿ ਪਵੇ ਧਮਕਾਰ ।

1. ਚੰਗੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ । 2. ਚਾਲ, ਦੌੜ । 3. ਦੌਰ । 4. ਜਿਸਮ, ਸਰੀਰ । 5. ਮੋਟਾ । 6. ਦੁਰਬਲ, ਬਲ-ਹੀਨ । 7. ਵਧੇਰੇ । 8. । 9. ਭੁੱਲੜ । 10. ਛਾਲਾਂ ਚੁੱਕਣਾ । 11. ਛਾਲਾਂ । 12. ਚੁਸਤ, ਚਲਾਕ । 13. ਦੁਖੀ । 14. ਛਾਲਾਂ । 15. ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ । 16. ਮੈਦਾਨ ।

ਮਰਦਾਂ ਹੇਠ ਦੜੱਕ ਲੈ, ਦੜਕਣ ਦੇ ਦਿਨ ਚਾਰ ।
 ਚਾਲਾਂ ਕੱਢ ਸੁਹਾਣੀਆਂ, ਨਾਹੀਂ ਨਿੱਤ ਬਹਾਰ ।
 ਖੋਟੀ ਨੀਅਤ ਵਾਲਿਆ, ਰਹੇਂ ਉਰਾਰ ਨ ਪਾਰ ।
 ਮਾਰੀਂਦਾ ਮਰ ਜਾਵਸੇਂ, ਤੇਜ਼ ਮੇਰਾ ਹਥਿਆਰ ।
 ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗ ਨ ਲਾਵੀਂ ਆਰ¹ ।
 ਮਾੜਾ ਘੋੜਾ ਵੇਖ ਲੈ ਵਧ ਵਧ ਗਇਆ ਅਯਾਰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨ ਆਂਵਦੀ, ਡੁੱਬ ਗਵਾਇਓ ਕਾਰ ।
 ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸਵਾਰਨਾ, ਨਾਹੀਂ ਏਹ ਬੇਗਾਰ ।”
 ਉਸ ਜ਼ਾਲਿਮ ਅਸਵਾਰ ਨੇ ਸਖਤ ਚਪੇੜਾਂ ਨਾਲ ।
 ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਰ ਸੁਟਿਆ ਲਾਲ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੌੜਦਾ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਹੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੂੰ ਪਵੇ ਵਧੇਰੀ ਮਾਰ ।
 ਹਸਦੇ ਯਾਰ ਅਮੀਰ ਦੇ, ਹਾਸਾ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋ ।
 ਤੇ ਯਲਆਦੀ ਰੋਂਵਦਾ ਚਸਮ² ਵਸਾਵੇ ਦੌ³ ।
 ਕਦਮ ਸੁੱਟੇ ਸੱਟ ਖਾਇ ਕੇ, ਦਰਦੀ ਪਾਸ ਨ ਕੋ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਹਸ ਹਸ ਆਖਦਾ, ‘ਉਮਰਾ ਜ਼ਰਾ ਖਲੋ ।’
 ਪੁਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਨ ਮੂਲ ਕਰਾ ।
 ਹੁਣ ਇਨਸਾਫੋਂ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਜ਼ਾਲਿਮ ਜੁਲਮ ਜੁਫਾ⁴ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੌੜਨੋਂ ਪਕੜੇ ਖੁਦ ਇਕਰਾਰ ।
 ਪੁਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸੁਰਖ⁵ ਦਿਸਨ ਰੁਖਸਾਰ⁶ ।
 ਅਰਬੀ ਹੇਠਾਂ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਬੇ-ਆਰਾਮ ।
 ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਏਹੋ ਹਾਲ ਸੀ, ਰਾਤਾਂ ਤਿੰਨ ਤਮਾਮ ।
 ਚੌਥੇ ਰੋਜ਼ ਅਯਾਰ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਈ ਵਿਚਾਰ ।
 ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋ ਕੇ ਖਸ਼ ਰਫਤਾਰ⁷ ।
 ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਅਯਾਰ ਨੂੰ ਕਰੇ ਇਸ਼ਾਰ⁸ ਸਵਾਰ ।
 “ਕਰ ਕਰ ਚਾਲਾਂ ਸੋਹਣੀਆਂ, ਟੁਰ ਚਲ ਬਾਹਰਵਾਰ ।
 ਖੂਬ ਸਵਾਰੀ ਤੁੱਧ ਦੀ, ਕਦਮ ਤੇਰਾ ਰਹਵਾਰ⁹ ।
 ਤਨ ਤਿਨਹਾ¹⁰ ਵਿਚ ਜੰਗਲਾਂ “ਦੌੜ ਦਿਖਾ ਇਕ ਵਾਰ ।
 ਖ਼ਾਹ ਮਖ਼ਾਹ¹¹ ਅਯਾਰ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਮੰਨ ਲਇਆ ।
 ਲੈ ਅਪਨੇ ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਧਰੇ ਦੌੜ ਗਇਆ ।
 ਫਿਰਦੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਵਿਚ ਜਾ ।
 ਦੇਖੀ ਪੱਕੀ ਦਾਖ ਹੈ, ਗੁੱਛੇ ਰਹੇ ਸੁਹਾ ।

1. ਐਬ, ਸ਼ਰਮ । 2. ਔਖਾਂ । 3. ਵਰਸਾਏ (ਮੀਂਹ ਵਾਂਗੂੰ) । 4. ਸਿਤਮ । 5. ਲਾਲ । 6. ਗੱਲ੍ਹਾਂ । 7. ਤੇਜ਼ ਚਾਲ । 8. ਇਸ਼ਾਰਾ । 9. ਤੇਜ਼ ਚਾਲ ਵਾਲਾ । 10. ਇਕੱਲਾ । 11. ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ, ਜ਼ੋਰੀਂ

ਇਜ਼ਨ¹ ਮੰਗੇ ਅਸਵਾਰ ਥੀਂ, “ਜੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ।
 ਖਾਵਾਂ ਦਾਖ ਦਰਖਤ ਦੀ ਏਥੇ ਜ਼ਰਾ ਖਲੋ ।”
 ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਇਹ ਖਾਵਣੇ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ।
 ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘੋੜਿਆ ਜ਼ਰਾ ਤਮੀਜ਼ ਨਹੀਂ ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, “ਵਾਹ ਮੀਆਂ, ਅਸਵਾਰ ।
 ਇਸ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਕੀ ਖਾਣਾ ਲੱਜਤਦਾਰ ?
 ਇਸ ਮੇਵੇ ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਨਾਖਾਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਤੇ ਤੂੰ ਇਸ ਦੇ ਖਾਵਣੋਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂ ਬੇਜ਼ਾਰ² ?
 ‘ਮੈਨੂੰ ਕਹੋਂ ਜੁ ਘੋੜਿਆ ਤੈਨੂੰ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ।
 ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਕੁਝ ਅਕਲ ਦੀ ਤੈਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਇਸ ਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਤੁੜਾ ਜ਼ਰਾ ਖਾ ਚੱਖ ।”
 ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਇਸ ਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਤੋੜ ਪਿਛਾਹਾਂ ਰੱਖ ।
 ਅਸੀਂ ਨ ਇਸ ਨੂੰ ਚੱਖਿਆ ਅੰਦਰ ਉਮਰ ਕਦੀ ।
 ਕੀ ਜਾਣਾ ਜੋ ਏਸ ਦੀ ਲੱਜਤ ਹੋਸੀ ਕੀ ?”
 ਸੁਣ ਅਯਾਰ ਪੁਕਾਰਿਆ, ਕਰ ਅਫਸੋਸ ਹਜ਼ਾਰ ।
 “ਵਾਹ ਅਸਵਾਰਾ ਮੇਰਿਆ, ਅਕਲੋਂ ਪਰਲੇ ਪਾਰ ।
 ਇਸ ਮੇਵੇ ਦੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਨ ਪਾਈ ਬੋ ।
 ਚੜ੍ਹ ਤਾਹੀਂ ਹੁਣ ਧੌਣ ਤੇ ਬੈਠੋਂ ਗਠੜੀ ਹੋ ।
 ਇਸ ਮੇਵੇ ਨੂੰ ਖਾਵਦੋਂ ਨਾਲ ਦੰਦਾਂ ਜੇ ਟੁੱਕ ।
 ਕਾਹਨੂੰ ਏਵੇਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੋਨੋਂ ਸੁੱਕ ।
 ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਏਸ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋ ਖਾ ਲਵੇ ।
 ਲੱਤਾਂ ਅੰਦਰ ਓਸਦੇ ਹੱਡੀ ਉਗ ਪਵੇ ।
 ਕਿਤਨੀ ਵਾਰੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਜ਼ਮਾਇਆ ਕੰਮ ।
 ਖਾ ਹੱਡੀਆਂ ਅਣ-ਜੰਮੀਆਂ, ਜੰਮ ਪਵਣ³ ਵਿਚ ਦੱਮ ।
 ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਜੇ ਇਹ ਖਾਵਸੋ, ਸਾਰੇ ਪਾਵੋ ਖੈਰ ।
 ਸਾਡੇ ਵਾਂਗੂੰ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਹੋਸਨ ਲੱਤਾਂ ਪੈਰ ।
 ਖੂਬੀ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਥੀਂ ਹੋਈ ਅਜੇ ਬਿਆਨ ।
 ਮੈਂ ਖਾਵਾਂ ਤੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰ, ਐ ਮੇਰੀ ਦਿਲ ਜਾਨ ।
 ਵੇਖ ਹੁਣੇ ਮੈਂ ਖਾਇਕੇ ਕਿਵੇਂ ਕਿ ਚਾਲ ਚਲਾਂ ।
 ਕਾਰ⁴-ਅਜ਼ਮੂਦਾ⁵ ਦੇਖ ਲੈ ਅੰਦਰ ਘੜੀ ਪਲਾਂ ।
 ਕਿਵੇਂ ਕੁਦਾੜਾ⁶ ਚਾਇਕੇ⁷ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਾਦ⁸ ਕਰਾਂ ।
 ਇਸ ਤੇਰੇ ਅਹਿਸਾਨ ਨੂੰ ਹਰ ਦਮ ਯਾਦ ਕਰਾਂ ।”
 ਮਨ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਅਸਵਾਰ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਇਜ਼ਨ⁹ ਰਜ਼ਾ¹⁰ ।
 “ਅੱਵਲ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਉ ਤੂੰ, ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ ਖਿਲਾ ।

1. ਹੁਕਮ, ਆਗਿਆ । 2. ਤੰਗ, ਦੁਖੀ । 3. ਪੈਣਾ । 4. ਕੌਮ । 5. ਅਜ਼ਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ।
 ਛਾਲ । 7. ਚੁੱਕ । 8. ਖੁ । 9. ਹੁਕਮ । 10. ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ।

ਇਹ ਭੀ ਹਿਕਮਤ ਦੇਖੀਏ, ਜੇ ਕੁਝ ਮਿਲੇ ਅਮਾਨ¹ ।
 ਹੱਡੀ ਉਗਦੀ ਦੇਖੀਏ, ਠੰਢ ਪਵੇ ਵਿਚ ਜਾਨ ।
 ਮਾੜੇ ਜਿਹੇ ਘੋੜਿਆਂ, ਆਵੇਂ ਨਜ਼ਰ ਗਰੀਬ ।
 ਮੇਰੇ ਨੇਕ ਨਸੀਬ ਸੀ ਨਿਕਲ ਪਇਓਂ ਤਬੀਬ² ।
 ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਦੇ ਇਜ਼ਨ ਥੀਂ ਖਾਧਾ ਰੱਜ ਤਮਾਮ ।
 ਭੁੱਖਾ ਸੀ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ ਦਾ, ਪਾਇਆ ਕੁਝ ਆਰਾਮ ।
 ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦਾਖ ਦੇ ਦਾਰੂ ਵਿਚ ਰਲਾ ।
 ਉਸ ਆਪਣੇ ਅਸਵਾਰ ਨੂੰ ਦੇਵੇ ਫੇਰ ਖਿਲਾ ।
 ਉਸ ਦਾਰੇ ਦੇ ਅਸਰ ਥੀਂ ਹੋ ਗੁੱਛਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਸਿਰ ਉਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ ਉਲਟ ਰਹਿਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਆ ਗਇਆ, ਢਿੱਲੇ ਹੋਏ ਬੰਦ ।
 ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ³ ਨੇ ਖੂਬ ਚਲਾਇਆ ਫੰਦ⁴ ।
 ਪੰਜ ਦੁਵਾਲਾਂ⁵ ਗਰਦਨੋਂ ਵਲ ਵਲ ਲਏ ਉਤਾਰ ।
 ਲਾਹ ਸਿਰੋਂ ਚੁਕ ਮਾਰਿਆ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਦਾਰੂ ਖਾਧਾ ਜ਼ੋਰ ਥੀਂ, ਹੋਇਆ ਸੀ ਬੇਹੋਸ਼ ।
 ਬੇ ਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਰਗ⁶ ਦਾ ਕਰੇ ਪਿਆਲਾ ਨੋਸ਼⁷ ।
 ਭਾਰ ਉਤਾਰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਹੋਥ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ।
 ਯ ਰਾਂ ਦੇ ਵਲ ਆਂਵਦਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਫੁਟਕਾਰ ।
 ਅੱਵਲ ਮੁੱਛਾਂ ਤਾੜਕੇ ਆਇਆ ਤਰਫ਼ ਅਮੀਰ ।
 ਚਾਹੇ ਗਲੋਂ ਅਮੀਰ ਦੇ ਆਫ਼ਤ ਲਾਹੇ ਚੀਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਹੋਰਨਾ ਅੱਵਲ ਜਾ ਫੁੜਾ ।
 ਸਾਰੇ ਯਾਰ ਫੁੜ ਇ ਕੇ, ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਵਲ ਆ ।
 ਕੱਪ ਬਲਾਈਆਂ⁸ ਗਲਾਂ ਥੀਂ ਉਮਰ ਕਰੇਂਦਾ ਦੂਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਪਨੇ ਗਲੇ ਥੀਂ ਆਪ ਕਰੇ ਲਾ⁹ ਚੂਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, ‘ਇਸ ਵਿਚ ਹਿਕਮਤ ਕੀ ?
 ਅੱਗੇ ਗਲ ਥੀਂ ਆਪਣੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਾਹੀ ਸੀ ?’
 ਫਰਮਾਇਆ, “ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਕਰ ਅੱਗੇ ਰਹਿਆ ਉਤਾਰ ।
 ਅਜ਼ਲ¹⁰ ਨ ਆਹੀ ਏਸ ਦੀ, ਜ਼ੋਰ ਨ ਆਇਆ ਕਾਰ ।”
 ਅਰਬੀ ਛੁੱਟੇ ਆਫ਼ਤੋਂ, ਹੋਏ ਸ਼ਾਦ ਤਮਾਮ ।
 ਉਸ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਕਿਤਨੇ ਰੋਜ਼ ਮੁਕਾਮ ।
 ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਸਵਾਰ ਹੋ, ਹੋਏ ਫੇਰ ਰਵਾਨ ।
 ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਚਲਾਉਂਦੇ ਆਣ ਢੁਕੇ ਮਰਦਾਨ¹¹ ।
 ਕੰਢੇ ਇਕ ਸਰਨ ਦੀਪ ਦੇ ਲੱਗੇ ਆਣ ਜਹ ਜ਼ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਨਾ-ਖੁਦਾ¹² ਕਰਦੇ ਅਰਜ਼ ਨਿਆਜ਼¹³ ।
 ਏਥੇ ਕਬਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਹੈ ਹਜ਼ਰਤ ਆਦਮ ਦੀ ।
 ਰੋਜ਼ਾ ਪਾਕ ਜੱਦ¹⁴ ਨਬੀ¹⁵ ਦਾ ਸੁਣਿਆ ਹੋਗੁ ਕਦੀ ।

1. ਅਰਾਮ । 2. ਹਕੀਮ, ਵੈਦ । 3. ਚਲਾਕ । 4. ਫਰੇਬ । 5. ਚਮੜੇ ਦੇ ਤਸਮੇ । 6. ਮੌਤ
 7. ਪੀਵੇ । 8. ਕੱਟ । 9. ਚਮੜੇ ਦੀ ਰੋਸੀ । 10. ਅੰਤਲੀ ਘੜੀ । 11. ਬਹਾਦੁਰ, ਜੋੜੇ । 12. ਮਲਾ
 13. ਅਧੀਨਗੀ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ । ਮਕਬਰਾ । 14. ਦਾਦੀ । 15. ਨਬੀ ਰਸੂਲ, ਭਾਵ-ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮ
 ਸਾਹਿਬ ।

ਖਵਾਹਿਸ਼¹ ਹੈ ਤੇ ਦੇਖ ਲੈ ਵਕਤ ਜ਼ਿਆਰਤ² ਅੱਜ ।
 ਅੱਜ ਖਲੀਫ਼ੇ³ ਰੱਬ ਦੀ ਕਰੋ ਜ਼ਿਆਰਤ ਰੱਜ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਲੈਕੇ ਅਰਬੀਆਂ ਗਇਆ ਜ਼ਿਆਰਤ ਨੂੰ ।
 ਅਰਬੀ ਖੁਸ਼ਦਿਲ ਹੋਂ ਵਦੇ ਦੇਖ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ।
 ਕਰ ਦੀਦਾਰ ਮਜ਼ਾਰ⁴ ਦਾ ਦੇਖਣ ਕੋਹਿਸਤਾਨ⁵ ।
 ਅੰਦਰ ਕੋਹਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡਿੱਠਾ ਇਕ ਮਕਾਨ ।
 ਹੁਜਰਾ⁶ ਮੌਤੀ ਲਾਲ ਥੀਂ ਭਰਿਆ ਨਜ਼ਰ ਪਇਆ ।
 ਹਰ ਹਰ ਮੌਤੀ ਕੀਮਤੀ ਸਿਫਤ ਸੁਮਾਰ ਕਿਆ ।
 ਪੁਛਦੇ ਏਹ ਮੁਜ਼ਾਵਰਾਂ⁷ ਕੌਲੋਂ ਅਰਜ਼ੀ⁸ ਹੋ ।
 “ਇਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਖਰਚ ਨ ਸਕਦਾ ਕੋ ?”
 ਕਹਿਣ ਮੁਜ਼ਾਵਰ, ‘ਏਸ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਆਲੀ ਸ਼ਾਨ⁹ ।
 ਜਿਨ ਇਨਸ¹⁰ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪੈਗੰਬਰ ਸੁਲੇਮਾਨ ।
 ਪੈਗੰਬਰ ਦਾ ਮੁਅਜਜ਼ਾ¹¹ ਏਥੇ ਕਰੇ ਜ਼ਹੂਰ¹² ।
 ਚਕਨੇ ਥੀਂ ਸ਼ੈ ਚਾਂਹਵਦਾ ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਮਾਜ਼ੂਰ¹³ ।
 ਜੋ ਕੋ ਏਸ ਖਜ਼ਾਨਿਓਂ ਲੈਂਦਾ ਚੀਜ਼ ਉਠਾ ।
 ਹਿੱਲ ਨ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤਲਕ¹⁴ ਚੀਜ਼ ਨ ਕਰੇ ਰਿਹਾ¹⁵ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, “ਦੇਖ ਲਵਾਂ ਅਜ਼ਮਾ ।
 ਮੌਤੀ ਇਕ ਖਜ਼ਾਨਿਓਂ ਟੁਰਨ¹⁶ ਲਗਾ ਹੱਥ ਪਾ ।
 ਹਰਗਿਜ਼ ਹਿਲ ਨ ਸੱਕਿਆ, ਲੱਗਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ।
 ਬਲਕਿ ਅਲਾਮਤ¹⁷ ਜ਼ੋਰ ਤਨ ਥੀਂ ਗਈ ਸਿਧਾ ।
 ਮੌਤੀ ਹੱਥੋਂ ਸੁੱਟਿਆ ਮਿਲੀ ਖਲਾਸੀ ਫੇਰ ।
 ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਦਲੇਰ ।
 ਮੌਤੀ ਦਿੱਸਣ ਚਮਕਦੇ, ਛੋੜ ਨ ਸੱਕੇ ਦਿਲ ।
 ਚੀਜ਼ ਚੁਕੇ ਤੇ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਜ਼ਰਾ ਨ ਸਕੇ ਹਿਲ ।
 ਨਾ ਲੈ ਸਕੇ ਚੀਜ਼ ਕੋ, ਨਾ ਛੁਡ ਸਕੇ ਮੂਲ ।
 ਬੰਨ੍ਹ ਬਹਾਇਆ ਹਿਰਸ¹⁸ ਨੇ ਰਹਿਆ ਹਾਲ ਮਲੂਲ¹⁹ ।
 ਯਾਰਾਂ ਤਾਈਂ ਆਖਦਾ, “ਜਾਓ ਤੁਸੀਂ ਤਮਾਮ ।
 ਭੀ ਪਾਸ ਮੁਜ਼ਾਵਰਾਂ ਬੈਠਾਂ ਪਕੜ ਮੁਕਾਮ ।”
 ਕਹਿਣ ਮੁਜ਼ਾਵਰ, “ਏਸ ਥਾਂ ਫਿਰਦੇ ਸ਼ੇਰ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਹੋਰ ਬਲਾਈਂ ਆਫਤਾਂ ਬਾਝ ਹਿਸਾਬ ਸੁਮਾਰ ।
 ਮਰਦ ਕੋਈ ਜੇ ਓਪਰਾ ਵੇਖ ਲਵਨ²⁰ ਇਕ ਵਾਰ ।
 ਮਾਰਨ ਪਾਵਣ ਓਸ ਫਿਰ, ਘੜੀ ਨ ਦੇਣ ਕਰਾਰ ।”

1. ਲੋੜ । 2. ਯਾਤ੍ਰਾ । 3. ਗ਼ੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ । 4. ਮਕਬਰਾ । 5. ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ । 6. ਕਮਰ
 7. ਸੇਵਾਦਾਰ । 8. ਪ੍ਰਾਰਥਕ । 9. ਵੱਡੀ ਸ਼ਾਨ (ਇੱਜ਼ਤ) ਵਾਲਾ । 10. ਜਿਨ (ਦੇਉ) ਤੇ ਇਨਸ (ਇ
 ਸ਼ਾਨ—ਮਨੁੱਖ) । 11. ਕਰਾਮਾਤ । 12. ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ । 13. ਬੇਵਸ । 14. ਜਦ ਤਕ । 15. ਛੱਡੇ । 1
 ਵੱਕਣ । 17. ਨਿਸ਼ਾਨੀ । 18. ਲੋਭ । 19. ਰੰਜ । 20. ਲੈਣ ।

ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਆਖਦਾ, “ਮੰਗਦਾ ਇਹ ਦੁਆ ।
 ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਜਿਉਣ ਦੀ ਮੁੜ ਵਿਚ ਰਹੇ ਬਲਾ ।
 ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਇਕ ਵਲ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿਣ ਬਚ ਆਪ ।
 ਮੈਂ ਵਲ ਵੇਖ ਬਲਾਇ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹੇ ਗਜਬ ਦਾ ਤਾਪ ।
 ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਜਜ਼ੀਰਿਓ¹ ਸਾ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਬਲਾ ।
 ਮੈਂ ਲੱਤਾਂ ਫਿਰ ਓਸ ਦੀ ਲਾਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਵਾ ।
 ਐਵੇਂ ਕਿਸੇ ਬਲਾਇ ਦੇ ਜੇ ਅਜ ਬੁਰੇ ਨਸੀਬ ।
 ਮੈਂ ਮਿਸਕੀਨ ਗਰੀਬ ਦੇ ਆਵੇ ਚੱਲ ਕਰੀਬ ।
 ਇਹ ਮੀਰਾਸ² ਨ ਦੌਲਤੋਂ ਜਾ ਲਗ ਪਾਵਾਂ ਮੈਂ ।
 ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾਇ ਦੀ, ਮੂਲ ਨ ਜਾਵਾਂ ਮੈਂ ।”
 ਯਾਰ ਬਥੇਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਉਮਰ ਨ ਮੂਲ ਗਇਆ ।
 ਯਾਰ ਕਹਿਣ, ‘ਦੀਵਾਨਗੀ³ ਇਸ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਇਆ ।
 ਓੜਕ ਤਰਫ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਮੁੜ ਕੇ ਗਏ ਤਮਾਮ ।
 ਤੇ ਇਸ ਪਾਸ ਮੁਜ਼ਾਵਰਾਂ ਬੈਠਾ ਮੱਲ ਮੁਕਾਮ ।
 ਰਾਤ ਪਈ ਤੇ ਸੌਂ ਗਿਆ ਰੋਂਦਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਖਵਾਬ⁴ ਡਿਠੀ ਅਸਮਾਨ ਥੀਂ ਲੱਥੇ ਤਖਤ ਚਹਾਰ⁵ ।
 ਆਏ ਤਰਫ ਜ਼ਿਮੀਨ ਦੀ ਜ਼ਿਨਤ⁶ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਤਖਤਾਂ ਉੱਪਰ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਚਾਰ ਸਵਾਰ ।
 ਨੂਰ ਚੌਹਾਂ ਥੀਂ ਬਰਸ ਦੇ ਰਹਮਤ⁷ ਦੇ ਚਮਕਾਰ ।
 ਪਾਸ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ ਦੇ ਆਂਦੇ ਤਖਤ ਉਤਾਰ ।
 ਆ ਅੱਗੇ ਇਕ ਤਖਤ ਦੇ ਉਮਰ ਸਵਾਲ ਕਰੇ ।
 “ਕਹਿ ਹਜ਼ਰਤ ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ, ਤੈਂ ਪਹ ਨੂਰ ਵਰੇ ।”
 ਫਰਮਾਇਆ, “ਮੈਂ ਬਚੜਿਆ ! ਹਾਂ ਆਦਮ ਪੁਰ ਨੂਰ⁸ ।
 ਜਿਸਦਾ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਹੂਰ⁹ ਹੋ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਨ ਜ਼ਹੂਰ ।”
 ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਆਖਦਾ, “ਐ ਬਾਬਾ ਗਮਖਵਾਰ^{*} ।
 ਚੰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਦੇ, ਜੋ ਆਵੇ ਦਰਕਾਰ¹⁰ ।
 ਫਰਮਾਇਆ, ‘ਮੈਂ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਬੇ-ਕੀਲ¹¹ ।
 ਜਾਹ, ਫਲਾਨੇ¹² ਰੁੱਖ ਥੀਂ ਲੈ ਮੇਰੀ ਜ਼ੰਬੀਲ¹³ ।
 ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਣਾ ਓਸ ਥੀਂ ਹੋ ਤੈਨੂੰ ਦਰਕਾਰ¹⁴ ।
 ਕੱਢ ਲਵੀਂ ਹੱਥ ਪਾਇਕੇ ਜੋ ਦਿਲ ਕਰੇਂ ਵਿਚਾਰ ।”
 ਫਿਰ ਆਇਆ ਵਲ ਦੂਸਰੇ, ਹੋਇਆ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ¹⁵ ।
 “ਨਾਮ ਮੁਬਾਰਕ¹⁶ ਆਪਣਾ ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ ਇਜ਼ਹਾਰ¹⁷ ।”

1. ਟਾਪੂਓਂ । 2. ਵਿਰਸਾ । 3. ਪਾਗਲਪਨ । 4. ਸੁਪਨਾ । 5. ਦਾਰ । 6. ਸ਼ੋਭਾ । 7. ਦਯਾ,
 ਕ੍ਰਿਪਾ । 8. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ । 9. ਪ੍ਰਗਟਾਉ । *ਹਮਦਰਦ, ਸੁਭ-ਚਿੰਤਕ । 10. ਕੰਮ ਵਿਚ । 11. ਬੇਬਕ
 12. ਅਮਕੇ । 13. ਖੋਲੀ । 14. ਲੋੜ । 15. ਪ੍ਰਾਰਥੀ । 16. ਸੁਭਨਾਮ । 17. ਪ੍ਰਗਟਾਵ ।

ਕਹਿਆ, “ਇਬਰਾਹੀਮ ਹਾਂ ਨਬੀ ਅਲੈ ਇਸਲਾਮ¹।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, “ਤੇਰੇ ਅਸੀਂ ਗੁਲਾਮ²।
 ਤੇਰਾ ਦੀਨ ਵਧਾਂਵਦੇ, ਤੇਰੀ ਉਮੱਤ³ ਹਾਂ।
 ਜੇ ਤੁਹਫਾ ਕੁਝ ਦੇਵਸੇਂ, ਦਾਮਨ⁴ ਛੱਡਾਂ ਤਾਂ।”
 ਕਹਿਆ, “ਤੇਨੂੰ ਦੇਵਸੀ ਕੁਵਤ⁵ ਰੱਬ ਬੜੀ!
 ਰਾਹ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਜਾਵੇਂ ਇਕ ਘੜੀ।”
 ਫਿਰ ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ, “ਨਾਮ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ?
 ਕਹਿਆ, “ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ ਇਸਮਾਈਲ ਨਬੀ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਤੇ ਆਲ⁶ ਹੈ ਹਮਜ਼ਾ ਬਹੁਤ ਅਜ਼ੀਜ਼⁷।
 ਮੈਂ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਪੈਕ⁸ ਹਾਂ, ਦੇਹ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਚੀਜ਼?”
 ਕਹਿਆ, ‘ਮੇਰਾ ਤੋਬਰਾ* ਵਿਚ ਫੁਲਾਨੀ ਜਾ⁹।
 ਓਸ ਨੂੰ ਲੈ ਲੈ ਜਾਇ ਕੇ, ਕਰਸੀ ਫਜਲ¹⁰ ਖੁਦਾ।
 ਜੇ ਕੁਝ ਚਾਹੇਂ ਓਸ ਥੀਂ ਲੈਸੇਂ ਸ਼ਕਲ ਬਤਾ।
 ਹੋਵੇਂ ਜੋ ਕੁਝ ਚਾਹਵਸੇਂ, ਤਿਫਲ ਉਤੇ ਹੋ ਤਾ।”
 ਫਿਰ ਚੌਥੇ ਵਲ ਤਖਤ ਦੇ ਕਾਦਾ ਆਣ ਸਵਾਲ।
 “ਕਹਿ, ਹਜ਼ਰਤ ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਦੱਸ ਤਮਾਮੀ¹¹ ਹਾਲ।”
 ਕਹੇ, ‘ਪੈਗੰਬਰ ਰੱਬਦਾ, ਨਾਮ ਮੇਰਾ ਸੁਲਮਾਨ।
 ਦੇਉ ਭਰੀਆਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਾਣੇ ਕੁਲ ਜਹਾਨ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, ‘ਸੁਣ, ਐ ਆਲੀ ਜ਼ਾਤ।
 ਤੇਰੀ ਖਾਤਿਰ ਰਹਿਆ ਮੈਂ ਏਥੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ।
 ਤੂੰ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ ਕੁਝ ਤੁਹਫਾ ਕਾਰਣ ਰੱਬ।”
 ਕਹਿਆ, ‘ਬਖਸ਼ੇ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਏਹ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸੱਭ।”
 ਤਦ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ, ਹੋ ਬੈਠਾ ਬੇਦਾਰ¹²।
 ਦੇਖੀ ਸਾਰੇ ਆਂਵਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ¹³ ਜਿਉਂ ਗੁਲਜ਼ਾਰ¹⁴।
 ਅੱਵਲ ਲੈਂਦਾ ਤੋਬਰਾ, ਫਿਰ ਲੈਂਦਾ ਜ਼ਬੀਲ।
 ਫੇਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਾਂਭਿਆ, ਹੋਇਆ ਫਜਲ ਜਲੀਲ¹⁵।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਲੈਂਦਾ ਅਜਮਾ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸੀ ਖਾਸੀਅਤਾਂ¹⁶ ਹੋਈਆਂ ਉਤੇ ਅਤਾ¹⁷।
 ਫਜਰ¹⁸ ਹੋਈ ਵਿਚ ਦੋਸਤਾਂ ਹਮਜ਼ਾ ਕਹੇ ਪੁਕਾਰ।
 “ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਕੀ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਰਾਤੀਂ ਨਾਲ ਅਯਾਰ ?
 ਕਿਉਂ ਕਰ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ, ਚੱਲ ਪੁੱਛੋ ਤਕਰੀਰ¹⁹।”
 ਲੈ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਂਵਦਾ, ਹੁਜਰੇ ਤਰਫ ਅਮੀਰ।

1. ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਜਿਸਦਾ ਬੁਲੰਦ ਰੁਤਬਾ ਹੈ। 2. ਦਾਸ, ਮੋਵਕ। 3. ਅਨੁਯਾਜੀ, ਹੋਰੋਕਾਰ।
 4. ਲੜ, ਪੱਲਾ। 5. ਤਾਕਤ, ਸ਼ਕਤੀ। 6. ਔਲਾਦ, ਸੰਤਾਨ। 7. ਪਿਆਰ। 8. ਪਤਵਾਹਕ, ਚਿੱਠ
 ਰਸਾਂ। *ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਦਾਣਾ ਖਵਾਉਣ ਦਾ ਥੈਲਾ। 9. ਜਗਾ, ਥਾਵੇਂ। 10. ਮਿਹਰਬਾਨੀ। 11. ਸਾਰ। 12
 ਜਾਗਿਆ। 13. ਸੁਗੰਧੀ। 14. ਫੁਲਵਾੜੀ। 15. ਵੱਡਾ। 16. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ, ਖੂਬੀਆਂ। 17
 ਪਦਾਨ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼। 18. ਸਵੇਰ, ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ। 19. ਬਿਆਨ।

ਅੱਗੇ ਬੁੱਢਾ ਹੋਇ ਕੇ, ਬੈਠਾ ਸੀ ਅਯਾਰ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਆਏ ਦੇਖਣੇ ਉਤਵਲ ਉਸ ਦੇ ਯਾਰ ।
 ਲਾਗੇ ਚਾਗੇ ਲਭਦੇ, ਉਮਰ ਨ ਨਜ਼ਰੀ ਆ ।
 ਪੁੱਛਦੇ ਇਥੇ ਉਮਰ ਸੀ, ਐ ਬਾਬਾ ! ਫਰਮਾ ?”
 ਹੱਸ ਉਮਰ ਨੇ ਬਦਲਿਆ ਅਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਹਾਲ ।
 “ਕਦੋਂ ਬੁੱਢੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਮਰ ਜੋ ਗਏ ਸੰਭਾਲ ? ।”
 ਦੇਖ ਉਮਰ ਦੇ ਹਾਲ ਨੂੰ ਅਰਬੀ ਦੰਗ ਰਹੇ ।
 ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਉਮਰ ਬਿਆਨ ਕਹੇ ।
 ਸਭ ਉਸਦੇ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਯਾਰ ਅਜਮਾ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੰਝੀਆਂ ਖ਼ੂਬੀਆਂ ਉਮਰ ਜਿਵੇਂ ਫਰਮਾ ।
 ਕਹੇ ਅਮੀਰ, ‘ਮੁਜ਼ਾਵਰੋ ! ਕਹੋ ਕਸੀਰ¹ ਕ ਤੀਲ² ।
 ਕਿਉਂ ਕਰ ਹੈਸੀ ਹੋਂਵਦੀ ਅੱਗੇ ਇਹ ਜ਼ੰਬੀਲ ?”
 ਕੀਤੀ ਅਰਜ਼ ਮੁਜ਼ਾਵਰਾਂ ਅੱਗੇ ਅੱਮ ਨਬੀ³ ।
 ਇਹ ਆਜ਼ਮ ਦੇ ਵਕਤ ਥੀਂ ਟੰਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ।
 ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਨੇ ਨਾ ਛੇੜਿਆ, ਮੁੱਦਤ ਰਹੀ ਵਿਹਾ⁴ ।
 ਤੇ ਇਹ ਦੋਸਤ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਹੋਸੀ ਵਲੀ⁵ ਖੁਦਾ ।
 ਅੰਦਚ ਇੱਕੋ ਰਾਤ ਦੇ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰ ਗਏ ।
 ਇਕ ਘੜੀ ਵਿਚ ਸੁੱਤਿਆਂ ਤੁਹਫੇ ਚਾਰ ਲਏ ।”
 ਲਇਆ ਖਜ਼ਾਨਾ ਉਮਰ ਨੇ ਸੁਤਰਾਂ⁶ ਤੇ ਲਦਵਾ ।
 ਧਰਿਆ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਲਇਆ ।
 ਬੰਨ੍ਹ ਜਹਾਜ਼ੀਂ ਬਾਦਬਾਂ⁷ ਤੇਜ਼ ਵਗੇ ਜਿਉਂ ਵਾ⁸ ।
 ਦਿਨ ਤੀਜੇ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਗਏ ਮੁਕਾਬਿਲ⁹ ਆ ।
 ਪੁਰ ਸ਼ੱਕਾਲ¹⁰ ਜਵਾਨ ਸੀ ਏਥੇ ਹੁਕਮ ਰਵਾ¹¹ ।
 ਸੂਬਾ ਇਹ ਸਰਨਦੀਪ ਦਾ ਜ਼ੋਰੋ ਹੱਦ ਨ ਕਾ¹² ।
 ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਜਵਾਨ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਤਾਬੇਦਾਰ ।
 ਸੱਠ ਗਜ਼ ਕੱਦ ਜਵਾਨ ਦਾ, ਤੇ ਗਾਲਿਬ¹³ ਤਲਵਾਰ ।
 ਗਏ ਜਹਾਜ਼ ਜ ਅਰਬੀਆਂ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਧਿਆਨ ।
 ਪੁੱਛਦੇ, ‘ਕਿਹੜਾ ਕਾਰਵਾਂ¹⁴, ਮਰਦੋ ! ਕਰੋ ਬਿਆਨ ?”
 ਉਮਦ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, ‘ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਨ¹⁵ ।
 ਇਹ ਅਮੀਰਲ ਮੌਮਨੀਨ¹⁶ ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਮ ਜਵਾਨ ।

1. ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ । 2. ਘੱਟ, ਥੋੜਾ । 3. ਨਬੀ (ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ) ਦੇ ਅੱਮ (ਦਾਦੇ)
 ਅੱਗੇ । 4. ਗੁਜ਼ਰ । 5. ਰੱਬ ਦਾ ਦੋਸਤ, ਮਿਤ੍ਰ, ਨੇੜ-ਸਕਾ । 6. ਉਠਾਂ । 7. ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਫਰਹਰੇ । 8.
 ਹਵਾ । 9. ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ । 10. ਇਕ ਜੋਧਾ । 11. ਚਾਲੂ । 12. ਕੋਈ । 13. ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ
 14. ਕਾਰਵਾਨ । 15. ਮੌਮਨਾਂ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ) ਦਾ ਅਮੀਰ (ਸਰਦਾਰ) ।

ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਅਕਲੀਮ ਦਾ¹ ਇਹ ਦਾਮਾਦ² ਦਲੇਰ ।
 ਪਕੜਨ ਚੜ੍ਹੇ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਰਣ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਜ਼ੇਰ³ ।”
 ਦਸਦੇ ਪੁਰ ਸ਼ੌਕਾਰ ਨੂੰ ਦੌੜ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਲੋਕ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੈ ਲੰਧੌਰ ਦਾ, ਜੇ ਸੱਕੇਂ ਤੇ ਰੋਕ ।”
 ਪੁਛਦਾ, ਕਿਤਨੀ ਫੌਜ ਹੈ ?” ਕਹਿਣ, ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਹੋਇਆ ਪੁਰ ਸ਼ੌਕਾਲ ਸਵਾਰ ।
 ਮਰਦ ਮੁਕਾਬਿਲ ਅਰਬੀਆਂ, ਰਣ ਵਿਚ ਜਾਵੇ ਕੋ ?
 ਦੇਖੇ ਕੇਡਕੁ ਮਰਦੁਮੀ⁴ ਕਰਨ ਮੁਕਾਬਿਲ ਹੋ ?”
 ਸੁਣ ਇਕ ਰਣ ਵਿਚ ਜਾਂਵਦਾ ਸਰਨ ਦੀਪੀ ਅਸਵਾਰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਕੋਈ ਅਰਬੀਓ ! ਕੱਢੋ ਮਰਦ ਨਿਤਾਰ ।”
 ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਸਵਾਰ ਦੀ, ਨਿੱਤਰਿਆ ਅਯਾਰ ।
 ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਹੋਇਆ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ⁵ ।
 ਹੁਕਮ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਜਾਇਕੇ ਹੱਥ ਕਰਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ।”
 ਦਿੱਤਾ ਇਜ਼ਨ⁶ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਰਣ ਵਿਚ ਗਇਆ ਤਰਾਰ⁷ ।
 ਦੇਖ ਪਿਆਦਾ ਆਖਦਾ, ਸਰਨਦੀਪੀ ਮੁਰਦਾਰ ।
 “ਕਿਧਰ ਆਇਓ ਮਸਖਰੇ ! ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਾਰ ?”
 ਕਹਿਆ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੇ, ਕਾਰ ਏਹੋ ਹੈ ਯਾਰ !
 ਲਾਹਾਂ ਤੇਰੀ ਗਰਦਨੋਂ ਸਿਰ ਤੇਰੇ ਦਾ ਭਾਰ ।
 ਤੂੰ ਬੀਮਾਰ ਗਰੂਰ ਦਾ ਭਰਿਆ ਮਗਜ਼ ਬੁਖਾਰ ।
 ਤੇਜ ਜੁਸਾਂਦਾ ਤੇਗ ਦਾ ਹਲਕੋਂ ਦਿਆ ਉਤਾਰ ।’
 ਸੁਣ ਅਸਵਾਰ ਚਾਲਾਕ ਨੇ ਚਾਂਈ⁸ ਹੱਥ ਕਮਾਨ ।
 ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਉਮਰ ਤੇ ਨਾਲ ਦਰੁਸਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਛਾਲ ਲਗਾਈ ਉਮਰ ਨੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਵਲ ਅਸਮਾਨ ।
 ਤੀਰ ਦੁਰਾਡਾ ਗੁਜ਼ਰ ਕੇ ਰਹਿਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਉਮਰ ਨੇ ਚਾ ਮਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਲਾਹ ਖੜਿਆ⁹ ਸਿਰ ਗਰਦਨੋਂ ਜਾਨ ਗਈ ਹੋ ਪਾਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਪੁਰ ਸ਼ੌਕਾਲ ਨੇ ਮਾਰ ਸਵਾਰ ਲਿਆ ।
 ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆਖਦਾ, ‘ਪਈ ਬਲਾਇ ਕਿਆ ?’
 ਹਰ ਸਵਾਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਆ ਵੜਿਆ ਮੈਦਾਨ ।
 ਉਮਰ ਪੱਥਰ ਚੁਕ ਮਾਰਿਆ, ਮਾਰਿ ਗਵਾਈ ਜਵਾਨ ।
 ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਇਸ ਤਰਹ ਚਾਲੀ ਗਏ ਜਵਾਨ ।
 ਮਾਰੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।

1. ਹਫਤ (ਸੱਤ) ਅਕਲੀਮ (ਵਲਾਇਤੀ) ਦੇ ਵਾਲੀ (ਮਾਲਿਕ) ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਾ । 2.
 ਜਵਾਈ । 3. ਅਧੀਨ । 4. ਬਹਾਦੁਰੀ । 5. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 6. ਹੁਕਮ । 7. ਚਾਲਾਕ । 8. ਚੁੱਕੀ
 9. ਲਇਆ ।

ਲਸਕਰ ਨੂੰ ਹੁਣ ਉਮਰ ਦਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖੌਫ਼¹ ਪਿਆ ।
 ਪੁਰ ਸ਼ੱਕਾਲ ਸਵਾਰ ਹੋ ਰਣ ਵਿਚ ਆਪ ਗਿਆ ।
 ਓਧਰ ਹਮਜ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋ ਆਇਆ ਅਸਵਾਰ ।
 ਲਸਕਰ ਦੇ ਵਲ ਘੱਲਿਆ ਮੌੜ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ² ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੁਰ ਸ਼ੱਕਾਲ ਦੇ ਖੜਾ ਮੁਕਾਬਲ³ ਜਾ ।
 ਕਹਿਆ ਪੁਰ ਸ਼ੱਕਾਲ ਨੇ, “ਮਰਦਾ ! ਨਾਮ ਬਤਾ”
 ਕਹਿਆ, ‘ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਮ, “ਹਾਂ ਅਰਬੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ੰਦ ।”
 ਸਰਨ ਦੀਪੀ ਸੁਣ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਹਿਆ ਹੈਰਤ-ਮੰਦ⁴ ।
 ਕਹਿੰਦੀ, ਨਾਮ ਸੁਣਾਇਆ, ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਤੈਂ ।
 ਕਤਲ ਕਰਨ ਲੰਧੋਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਇਆ ਹੈਂ ।
 ਤੇਰਾ ਕੱਦ ਲੰਧੋਰ ਥੀਂ ਹਿੱਸਾ ਕੁਝ ਨ ਮੂਲ ।
 ਕੱਦ ਬੜਾ ਲੰਧੋਰ ਦਾ ਇਕ ਸੌ ਦਸ ਗਜ਼ ਤੂਲ⁵ ।
 ਕਿਉਂ ਕਰ ਪਕੜੇਂ, ਓਸ ਨੂੰ, ਕਿਉਂ ਕਰ ਜੰਗ ਕਰੇਂ ?
 ਇਹੋ ਨਜ਼ਰ ਹੈ ਆਂਵਦਾ, ਖਾ ਇਕ ਗੁਰਜ਼ ਮਰੇਂ ।”
 ਜੇ ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਕੱਦ ਥੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 “ਸਾਹਿਬ ਮੇਰਾ ਬੜਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਕਬੀਰ⁶ ।”
 ਕਹਿਆ ਪਰ ਸ਼ੱਕਾਲ ਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ ਜਵਾਬ ।
 ਪਿੱਛੋਂ ਨਾਮ ਲੰਧੋਰ ਦਾ ਲੈਣਾ ਹੋਗ ਸਵਾਬ⁷ ।”
 ਮਾਰੇ ਗੁਰਜ਼ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, ਪਕੜੇ ਹੱਥ ਅਮੀਰ ।
 ਗੁਰਜ਼ ਰਹੋ ਵਿਚ ਹੱਥ ਦੇ, ਹੋਇਆ ਹੱਥ ਅਸੀਰ⁸ ।
 ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕਮਰੋਂ ਫੜੀ ਦਵਾਲ⁹ ।
 ਚਾ ਖੜਿਆ ਇਕ ਹੱਥ ਥੀਂ ਜ਼ੀਨੋ¹⁰ ਪਰ ਸ਼ੱਕਾਲ ।
 ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਫੇਰਿਆ ਵਾਂਗ ਚਰਖ¹¹ ਕਲਾਲ¹² ।
 ਖਲਕ¹³ ਪੁਕਾਰੇ ਆਫਰੀ¹⁴ ਸ਼ੇਰਿ ਅਰਬ ਦੇ ਲਾਲ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਪੁਰ ਸ਼ੱਕਾਲ ਨੂੰ ਹਮਜ਼ਾ ਪਾਕ¹⁵ ਦਲੀਲ ।
 “ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਇਕ ਮੰਨ ਲੈ, ਸੱਚਾ ਦੀਨ¹⁶ ਖਸੀਲ¹⁷ ।
 ਜੇ ਕਾਈ ਇਨਕਾਰ ਹੈ ਧਰਤ ਸੁਟਾਂ ਪਟਦਾ ।
 ਤੇਰੀ ਹੱਡੀ ਪੱਸਲੀ ਇੱਕ ਨ ਰਹੇ ਬਕਾ¹⁸ ।’
 ਕੀਤਾ ਪੁਰ ਸ਼ੱਕਾਲ ਨੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਇਕਰਾਰ ।
 ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਨੇ ਸਿਰ ਥੀਂ ਲਇਆ ਉਤਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਸਫਕਤਾਂ¹⁹ ਖਿਲਅਤ ਕਰੇ ਅਤਾ²⁰ ।
 ਪੁਰ ਅਸ਼ਕਾਲ ਅਮੀਰ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਕਰੇ ਅਦਾ²¹ ।

1. ਡਰ । 2. ਚਲਾਕ । 3. ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ, ਸਾਮੁਣੇ । 4. ਅਸਚਰਜ । 5. ਲੰਬਾਈ । 6. ਵੱਡਾ, ਮਹਾਨ । 7. ਪੁਨੀਤ । 8. ਕੈਦੀ । 9. ਚਮੜੇ ਦਾ ਤਸਮਾ । 10. ਘੱੜੇ ਦੀ ਜ਼ੀਨ ਤੋਂ । 11. ਚਰਖੀ, ਚੱਕ । 12. ਘੁਮਾਰ । 13. ਦੁਨੀਆਂ, ਪਬਲਿਕ । 14. ਸ਼ਾਬਸ਼, ਵਾਹਵਾ । 15. ਪਵਿਤ੍ਰ । 16. ਧਰਮ । 17. ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ, ਭਾਵ-ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ । 18. ਬਾਕੀ । 19. ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ । 20. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ । 21. ਪੂਰੀ ਕਰਨਾ ।

ਕਰੇ ਜ਼ਿਆਫਤ¹ ਅਰਬੀਆਂ ਚਾਲੀ ਰੋਜ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਰਹਿੰਦੇ ਅੰਦਰ ਜਸ਼ਨ² ਦੇ ਅਰਬੀ ਉਤ³ ਮੁਕਾਮ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਖਾਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕਰਦਾ ਖ਼ਬਰ ਅਯਾਰ ।
 “ਗਸਤਮ ਆਇਆ, ਕਿਸਤੀਆਂ ਆ ਹੋਈਆਂ ਇਜ਼ਹਾਰ⁴ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਓਸ ਨੂੰ ਆਵਨ ਦਿਹੋ ਅਗੋਹ⁵ ।
 ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਨ ਆਖਿਓ, ਹਰਗਿਜ਼ ਜ਼ਬਰ ਨ ਜ਼ੋਰ⁶ ।
 ਆਪ ਨ ਪਹਿਲੇ ਛੇੜਕੇ ਲਇਓ ਫ਼ਸਾਦ ਸਹੇੜ ।
 ਜੇ ਉਹ ਵੈਰ ਕਮਾਵਵੀ, ਰਹਿਸੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖੇੜ ।”
 ਵਿੱਚ ਜਜ਼ੀਰੇ ਜਾਣ ਜੇ ਗਸਤਮ ਸੁਣਿਆ ਹਾਲ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਫੜਿਆ ਪੁਰ ਅਸਕਾਲ ।
 ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਅਹਿਵਾਲ ਨੂੰ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 ਫਰਜ਼ੀਏ⁷ ਥੀ ਮਸਲਹਤ⁸ ਕਰਦਾ ਤੋੜ ਤਵਾਨ⁹ ।
 ਜ਼ੋਰ ਨ ਚੱਲੇ ਅਸਾਂ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਤਦਬੀਰ ।
 ਤਾਬਿਆ ਹੋਈਏ ਚੱਲ ਕੇ ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਏਹ ਮਸਲਹਤ¹⁰ ਸਾਜ਼ ਕੇ ਆਏ ਨ ਹਮਵਾਰ¹¹ ।
 ਆਣ ਖੜੇ ਕਰ ਆਜਿਜ਼ੀ¹² ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਗਲੇ ਲਗਾਵੰਦਾ ਮੁਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿਰ ਚੁੱਮ ।
 ਮੁੜ ਮੁੜ ਪਾਵੇ ਨਾਲਕੀ¹³ ਡਿੰਗ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਦੁੱਮ¹⁴ ।
 ਉਸ ਦੇ ਡਿੰਗ ਤੜਿੰਗ ਨੂੰ ਢਾਹੇ ਦੂਰ ਕਰੇ ।
 ਜਾਂ ਵੇਖੇ ਕੱਢ, ਫੇਰ ਵੀ ਡਿੰਗ ਜ਼ਹੂਰ¹⁵ ਕਰੇ ।
 ਡਿੰਗੇ ਦਾ ਡਿੰਗ ਕੱਢਣਾ ਡਿੰਗੋ ਬਾਝ ਮੁਹਾਲ¹⁶ ।
 ਸਿੱਧਾ ਵਰਤ ਨ ਸੱਕਦਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਡਿੰਗੋ ਨਾਲ ।
 ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਡਿੰਗ ਹੈ, ਐ ਦਿਲ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ।
 ਵਾਂਗੂ ਪੌਦੇ ਸਰੂ ਦੇ ਇਕਤ ਕਿਨਾਰ¹⁷ ਖਲੋ ।
 ਨਾਲ ਡਿੰਗੋ ਦੇ ਵਰਤਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਸੌ ਵਾਰ ।
 ਇਕਤ ਕਿਨਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦਮ ਚਾਰ ।
 ਗਸਤਮ ਤਾਈਂ ਦੇਵਦਾ ਖਿਅਲਤ ਅੱਮ ਨਬੀ¹⁸ ।
 ਵੈਰੀ ਮਿੱਤ ਨ ਹੋਸੀਆ, ਜਦ ਕਦ ਕਰੇ ਬਦੀ ।
 ਪਾਸ ਬਹਾਇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ‘ਕਿਉਂ ਕਰ ਆਇਉਂ ਤੂੰ?’
 ਗਸਤਮ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਘਲਿਆ ਕੁੱਤਕ¹⁹ ਨੂੰ ।’
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਸੀ ਅੱਗੇ ਦਗਾ ਤਮਾਮ ।
 ਚੁਪ ਰਹਿਆ ਸੁਣ ਲਾਫ਼²⁰ ਨੂੰ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।

1. ਪ੍ਰਤੀ ਭੋਜਨ । 2. ਉਤਸਵ । 3. ਉਸ । 4. ਪ੍ਰਗਟ । 5. ਅੱਗੇ । 6. ਹੇਠਾਂ ਉਤੇ । ਭਾਵ ਸਿੱਧੀ ਉਲਟ ਪਲਟ । 7. ਪੁਤ੍ਰਾਂ । 8. ਸਲਾਹ । 9. ਸ਼ਕਤੀ । 10. ਮਸ਼ਵਰਾ । 11. ਨਾ ਮਾਕੂਲ । 12 ਅਧੀਨਗੀ । 13. ਨਲਕੀ । 14. ਟੇਢੀ । ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ । 15. ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ । 16. ਔਖਾ । 17. ਇਕ ਪਾਸੇ । 18. ਨਬੀ ਰਸੂਲ ਦਾ । 19. ਮਦਦ । 20. ਗੱਪ ।

ਆ ਮਿਲਿਆ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਭੀ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵਿਚ ਰਾਹ ।

ਦਿਨ ਚਾਲੀ ਮਿਹਮਾਨੀਆਂ ਦੇਵੇਂ ਆਲੀ ਜਾਹ¹ ।
ਰਲ ਮਿਲ ਚੜ੍ਹੇ ਲੰਧੌਰ ਤੇ ਚੱਲੇ ਕਸਦ² ਉਠਾ ।

ਚੌਂਹ ਕੌਹੀ ਲੰਧੌਰ ਥੀਂ ਡੇਰਾ ਦੇਣ ਲਗਾ ।

ਹਮਜ਼ਾ ਕਹੇ, ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਖਤ ਲਿਖ ਦਿਹੋ ਪੁਚਾ ।”

ਲਿਖਿਆ ਖਤ ਅਬਾਸ ਨੇ ਰਾਜ਼ੀ ਤਿਸ ਖੁਦਾ ॥੨੩॥

ਸਾਦਾਨ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲੰਧੌਰ ਵਲ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ।

ਅੱਵਲ³ ਹਮਦ⁴ ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੀ ਖ਼ਲਕ ਤਮਾਮ ।

ਫੇਰ ਦਰੂਦ⁵ ਖਲੀਲ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੀਂ ਗੁਲਾਮ ।

ਰੁੱਕਾ ਏਹ ਅਮੀਰ ਦਾ, ਹਮਜ਼ਾ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ।

ਹੈਬਤ⁷ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਮ ।

“ਅਰਬੀ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ⁸ ਹ ਮਕਾ ਪਾਕ⁹ ਮੁਕਾਮ¹⁰ ।

ਲੰਧੌਰ, ਸਰਨਦੀਪੀਆਂ ! ਸੁਣ ਦੇ ਸਾਫ਼ ਕਲਾਮ¹¹ ।

ਕੀਤੋਂ ਜਿਉਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਬੇਦਾਦ¹² ।

ਵਾਲੀ¹³ ਹਫ਼ਤ ਅਕਲੀਮ¹⁴ ਦੇ ਦਰ ਪਹੁੰਚੀ ਫ਼ਰਿਯਾਦ ।

ਮੈਨੂੰ ਕਰਕੇ ਨਾਮਜ਼ਦ¹⁵ ਚਾੜ੍ਹ ਵਗਾਇਆ ਜਾਣ ।

ਪਕੜ ਲਿਆ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਬੰਦੀਵਾਨ¹⁶ ।

ਮੈਂ ਲਸ਼ਕਰ ਕਾਹਿਰਾ¹⁷ ਆ ਪਹੁਤਾ ਹਾਂ ਦੇਖ ।

ਵੇਲਾ ਅਜੇ ਸਮਾਲ ਲੈ ਭਲੇ ਤੇਰੇ ਜੇ ਲੇਖ ।

ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋ ਜਾ ਆਇਕੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।

ਤੋਬਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ੁਲਮ ਥੀਂ ਮਾਲ ਖਿਰਾਜੋਂ ਤਾਰ ।

ਯਾ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਕਾਹਿਰਾ ਮੈਂ ਲੈ ਪੰਜਾਂ ਧਾ ।

ਕੋਟ ਤੇਰੇ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ, ਇਟ ਇਟ ਦਿਆਂ ਉਡਾ ।

ਲੈ ਜਾਵਾਂ ਫਿਰ ਤੁੱਧ ਨੂੰ ਜੰਜੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾ

ਯਾ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕਰਸਾਂ ਮਾਰ ਫਨਾ¹⁸ ।

ਦੇਵੇਂ ਏਸ ਤਰੀਕ¹⁹ ਥੀਂ ਜੋ ਚਾਹੇਂ ਸੌ ਝੱਲ ।

ਤੇਗ ਤਰਾਜੂ²⁰ ਅਦਲ ਦਾ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੈ ਮੈਂ ਵੱਲ ।

ਜੋ ਕੁਝ ਮਾਲੁਮ ਹੋਂ ਵਦਾ ਤੈਨੂੰ ਕਾਰ ਅਸਾਨ ।

ਖੁਸ਼ਤ²¹ ਉਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਕਰਦੇ ਸਾਫ਼ ਅਯਾਨ²² ।”

ਇਹ ਰੁੱਕਾ ਲੈ ਮਜਲਿਸੇ ਕਰਦਾ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ।

ਕੋਈ ਤਰਫ਼ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਜਾਵੇ, ਕਰੇ ਨ ਧੀਰ ।

1. ਉੱਚੀ ਸ਼ਾਨ ਜਾਂ ਪਦਵੀ ਵਾਲਾ । 2. ਇਰਾਦਾ । 3. ਪ੍ਰਥਮ । 4. ਉਪਮਾ । 5. ਦੁਆ ।
ਇਬਰਾਹੀਮ । 7. ਡਰ । 8. ਪੁਤ੍ਰ । 9. ਪਵਿਤ੍ਰ । 10. ਸਥਾਨ । 11. ਵੱਚਨ । 12. ਸਿਤਮ । 13.
ਮਾਲਿਕ । 14. ਸੱਤਾ ਵਿਲਾਇਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ । 15. ਮੁਕੱਰਰ । 16. ਕੈਦੀ ।
ਕਹਿਰੀ । 18. ਨਾਸ਼ । 19. ਤਰੀਕਾ । 20. ਤੋੜੜੀ । 21. ਪਿੱਠ । 22. ਪ੍ਰਤੱਖ. ਜ਼ਾਹਿਰ ।

ਲੈ ਰੁੱਕਾ ਉਠ ਤੁਰ ਗਇਆ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ।
 ਸ਼ੇਰ ਸਿਯਹਾ¹ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਆ ਵੜਿਆ ਦਰਬਾਰ।
 ਦਰਬਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਣ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ।
 “ਕਾਸਿਕ² ਇਕ ਅਮੀਰ ਦਾ ਆਇਆ ਤੇਰੇ ਵੱਲ।”
 ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨ ਆਂਵਦਾ ਬਿਨ ਹਾਏ ਕੁਝ ਹੋਰ।
 ਪੈਕ³ ਅਜਬ ਤੱਰਾਰ⁴ ਹੈ ਦਰ ਤੇ ਪਾਵੇ ਸ਼ੋਰ।
 ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ‘ਆਵੇ ਅੰਦਰਵਾਰ।’
 ਮਾਰੀ ਉਮਰ ਟਪੂਸਨ, ਜਾ ਵੜਿਆ ਦਰਬਾਰ।
 ਜਾਂ ਡਿੱਠਾ ਅਯਾਰ ਨੂੰ ਹੱਸ ਪਇਆ ਲੰਧੌਰ।
 ‘ਵਾਹ ਅਰਬ ਦੇ ਪੈਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਣਾਇਆ ਤੌਰ ?
 ਭੂਰਾ ਸੁਰਖ ਲਿਬਾਸ ਤੇ ਰੱਗ ਸੁਕਾ ਹੱਨ⁵ ਖੂਮ⁶।
 ਪੰਜ ਗਜ਼ ਉੱਚਾ ਟੋਪ ਹੈ ਵਿਚ ਲੁੱਬੜੀ ਦੁੱਮ*।
 ਮਾਰ ਮੁਅਲਿਕ⁷ ਚਲਣਾ ਲੋਟ ਕਬੂਤਰ ਵਾਂਗ।’
 ਕਹਿਆ ਹੱਸ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ‘ਇਹ ਕੀ ਬਣਿਆ ਸਾਂਗ ?’
 ਉਮਰ ਉਮੱਇਆ ਤਦਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਖਲੋਤਾ ਜਾ।
 ਲਿਖਿਆ ਖਤ ਅਮੀਰ ਦਾ ਦੇਵੇ ਹੱਥ ਫੜਾ।
 ਲੈ ਲੰਧੌਰ ਸੁਤਾਲਿਆ ਰੁੱਕਾ ਆਪ ਕਰੇ।
 ਪੜ੍ਹ ਰੁੱਕਾ ਸਿਰ ਫੇਰ ਕੇ ਜਾਨੂੰ⁹ ਚੇਠ ਧਰੇ।
 ਓਸ ਵਕਤ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਨਵਾਂ ਆਇਆ ਇਕ ਤਾਜ।
 ਵਿਚ ਜਵਾਹਰ ਕੀਮਤੀ ਵਿਕਦੇ ਮੁੱਲ ਖਿਰਾਜ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਇਆ ਦੇਖਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਅੱਗੇ ਸ਼ਾਹ।
 ‘ਹੈਨ ਜਵਾਹਰ ਦਿੱਸਦੇ ਖੱਟੇ ਵਿੱਚ ਕੁਲਾਹ¹⁰।
 ਹੱਥ ਮੇਰੇ ਦਿਹ ਤਾਜ ਨੂੰ, ਪਰਖ ਦਿਖਾਵਾਂ ਸਾਜ।
 ਖੱਟੇ ਖਰੇ ਬਤਾਵਨਾਂ ਮੌਤੀ ਅੰਦਰ ਤਾਜ।’
 ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ‘ਤੈਨੂੰ ਕਿਆ ਪਹਿਚਾਣ ?’
 ਉਮਰ ਉਮੱਇਆ ਆਖਦਾ, ‘ਮੈਂ ਨਾਹੀ ਅਨਜਾਣ।
 ਆਪ ਜਵਾਹਰ ਬੱਚਾ ਹਾਂ, ਜਾਣੇ ਕੁਲ ਜਹਾਨ ,’
 ਵਿਕਦੇ ਮੌਤੀ ਅਸਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦੁਕਾਨ।’
 ਸੁਣ ਕੀਤਾ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ।
 “ਰੱਖੋ ਮਰਦੋ ! ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ।
 ਨਜ਼ਰੀ ਆਵੇ ਮਸਖਰਾ ਮਤ ਕੁਝ ਮਕਰ ਕਰੇ।
 ਤਾਜ ਅਸਾਡਾ ਕੀਮਤੀ ਲੈ ਵਿਚ ਫੌਜ ਵੜੇ।

1. ਸਿਆਹ। 2. ਚਿੱਠੀ ਰਸਾਂ। 3. ਦੂਤ। 4. ਚਾਲਾਕ। 5. ਅੰਗ। 6. ਟੇਢੇ। *ਪੁੱਛ। 7.
 ਲਟਕ. ਟਪੂਸੀ। 8. ਪੜ੍ਹਾਈ, ਵਾਚਣਾ। 9. ਗੋਡੇ। 10. ਟੋਪੀ, ਤਾਜ।

ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਰਬਾਨ ।
 ਲੈ ਤਲਵਾਰਾ ਨੰਗੀਆਂ ਹੋਏ ਖੜੇ ਜਵਾਨ ।
 ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਹੱਥ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਜ ।
 ਪਰਖ ਦਿਖਾ ਜੇ ਪਰਖਿਓਂ ਗੌਹਰ¹ ਕਦੇ ਵਿਹਾਜ² ।
 ਉਛੌਲਿਆ ਦਰਬਾਰ ਥੀਂ ਮਾਰ ਉਡਾਰੂ ਛਾਲ ।
 ਸਭ ਦੀਵਾਰਾਂ³ ਟੱਪਕੇ ਤਾਜ ਗਇਆ ਲੈ ਨਾਲ ।
 ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਕਹਿਆ, 'ਫੜੋ ਸ਼ਿਤਾਬ ।'
 ਤਦ ਨੂੰ ਉਮਰ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਆਣ ਜਵਾਬ ।
 ਮਜਲਿਸ⁴ ਵਿਚ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ੌਰ⁵ ਪਿਆ ।
 'ਏਹ ਤੇ ਪੈਕ⁶ ਅਮੀਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਚੌਰ ਪਿਆ ।
 ਇਹ ਅਪਰਾਧੀ ਕਿਧਰੋਂ ਕਰਕੇ ਜੋਰ ਪਿਆ ।
 ਜੰਗ ਲੜਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਝਗੜਾ ਹੋਰ ਪਿਆ ।
 ਡੋਬ ਗਇਆ ਹੈ ਆਬਰੂ, ਜ਼ਰਾ ਨ ਛੱਡੀ ਲਾਜ ।
 ਖਲਕ ਕਹੇਗੀ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲਾਇ ਲਿਆਇਆ ਤਾਜ ।
 ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਪਹਿਨ ਲਏ ਹਥਿਆਰ ।
 ਗੁਰਜ ਲਈ ਹੱਥ, ਫੌਲ ਤੇ ਹੋ ਟੁਰਿਆ ਅਸਵਾਰ ।
 'ਜੇ ਛਲੀਆ ਛਲ ਕਰ ਗਇਆ, ਬਦਲਾ ਲਵਾਂ ਤਮਾਮ ।
 ਛੱਡਾਂ ਚੌਰ ਚਗਾਰ ਦਾ ਨਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ।'
 ਲਸਕਰ ਤਰਫ ਅਮੀਰ ਦੀ ਟੁੱਟ ਵਗਿਆ ਤਿਨਹਾ⁸ ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਲਹਿੰਦੀਆਂ, ਮੁੱਛ ਚੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਤਾ ।
 ਓਧਰ ਉਮਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਤਾਜ ਧਰੇ ।
 ਲੁੱਟ ਲਇਆ ਜਿਓਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰੇ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦਗਾ ਕਮਾਇਆ, ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਖੋਲ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਅੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਲਾਇਆ ਘੋਲ ।
 ਕਹਿਆ ਹੱਸ ਅਮੀਰ ਨੇ, 'ਖੂਬ ਕੀ ਤੋ ਤਾਰਾਜ⁹ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੈ ਇਹ ਤਾਜ ।'
 ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਉਮਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਤਾਜਅ ਤਾ ।
 ਯਲਆਦੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਕੇ ਸੌ ਸੌ ਕਰੇ ਦੁਆ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੁੱਛੇ ਉਮਰ ਥੀਂ, 'ਆਖ ਸੁਣਾਵੀ ਸਾਫ਼ ।
 ਵਾਲੀ ਤਖਤ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਹੈਨ ਕਿਵੇਂ ਅੱਸਾਫ਼¹⁰ ?
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਜਿਸ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ।
 ਐਸਾ ਮਰਦ ਜਹਾਨ ਤੇ ਰਰਗਿਜ ਡਿੱਠਾ ਨਾ ।'

1. ਮੌਤੀ । 2. ਖਰੀਦੇ । 3. ਕੰਧਾਂ । 4. ਦਰਬਾਰ । 5. ਰੱਲਾ । 6. ਦੂਤ । 7. ਹਾਥੀ
 9. ਗਾਰਤ-ਤਬਾਹ । 10. ਖੁਬਆਂ. ਸਿਫਤਾ ।

ਸੁਣ ਔਸਾਫ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕਹਿਆ ਕਸਦਾ ਉਠਾ ।
 “ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜ਼ਮੁਰਿਆ² ! ਚੱਲ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਲਾ ।”
 ਉਠ ਅਯਾਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਟਰਿਆ ਅੱਗੇ ਹੋ ।
 “ਦਿਖਲਾਵਾਂ ਚਲ ਮਰਦ ਨੂੰ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਖਲੋ ।
 ਜ਼ਖਮ ਅਜੇ ਉਹ ਸੱਜਰਾ ਜੋ ਕਰ ਆਇਆ ਮੈਂ ।
 ਰੱਤ ਵਹਿੰਦੀ ਚੱਲ ਵੇਖ ਲੈ ਜੇ ਹੈ ਖਵਾਹਿਸ਼³ ਤੈਂ ।
 ਦੋਵੇਂ ਗਏ ਰਵਾਨਾ⁴ ਹੋ ਬੇ-ਖਤਰਾ⁵ ਹਰ ਤੌਰ ।
 ਅੱਗੇ ਮਿਲਿਆ ਆਂਵਦਾ ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਲੰਧੌਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਵੇਖਕੇ ਗਇਆ ਪਿਛਾੜੀ ਹੋ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗਇਆ ਖਲੋ ।
 ਸ਼ੇਰਿ ਅਰਬ ਨੂੰ ਦੇਂਵਦਾ ਧੱਕ ਅਗਾੜੀ ਦੇ ।
 ਤੇ ਖੁਦ ਜਰਦਾ ਗੁਰਜ਼ ਥੀ ਰਹਿਆ ਪਿਛੇ ਗਜ਼ ਦੇ ।
 ਵੇਖ ਲੰਧੌਰ ਪਕਾਰਿਆ, “ਹੈਂ ਮਰਦਾ ! ਤੂੰ ਕੌਣ ।
 ਮੇਰਾ ਚੋਰ ਲੁਕਾਇਓ ਕਾਹਨੂੰ ਆਵਗਣ⁶ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਚੋਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨ ਕਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ।
 ਵੇਖ ਕਜ਼ੱਈਆ ਸੱਜਰਾ ਆਣ ਪਇਆ ਸਿਰ ਹੋਰ ।
 ਤਾਜ ਨਵਾਂ ਲਾਹ ਚੋਰ ਨੇ ਕਰ ਛਡਿਆ ਖੈਰਾਤ⁷ ।
 ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਣਾ ਲਾਹਵਣਾ, ਠਾਰ ਨੰਗਾ ਸਿਰ ਰਾਤ ।
 ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਹਾਂ, ਹਮਸ਼ਾ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ।
 ਜਿਸ ਥੀਂ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਤੂੰ ਹੋਣਾ ਕਤਲਾਮ ।”
 ਸੁਣ ਕਹਿਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, “ਉਹੋ ਹਮਜ਼ਾ ਤੂੰ ।
 ਜਿਹੜਾ ਆਇਓਂ ਫੌਜ ਲੈ ਮੇਰੇ ਪਕੜਨ ਨੂੰ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, “ਮੈਂ ਹਾਂ ਉਹੋ ਸ਼ੇਰ ।
 ਤੇ ਤੂੰ ਬਖਤੀ⁸ ਉਠ ਹੈਂ, ਸ਼ੇਰ ਕਰੇਸੀ ਜ਼ੋਰ⁹ ।
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, “ਹੋ ਅਰਬੀ ! ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਖੜਾ ਹਾਂ, ਕਰ ਲੈ ਪਹਿਲਾ ਵਾਰ ।”
 ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ਹਮਜ਼ੇ ਰੱਖੀ ਢਾਲ ।
 ਸ਼ੇਰ ਪਇਆ ਵਿਚ ਜੰਗਲੇ, ਲੱਗੀ ਕੁੱਵੱਤ¹⁰ ਨਾਲ ।
 ਕਹੇ ਲੰਧੌਰ ਜੋ, “ਗੁਰਜ਼ ਥੀਂ ਕੀਤਾ ਅਰਬ ਫਨਾ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਖੜਾ ਹਾਂ, ਲਾਫਾਂ¹¹ ਨਾਂਹ ਅਲਾ¹² ।
 ਜਾਂ ਡਿੱਠਾ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਹਮਜ਼ਾ ਖੜਾ ਦਲੇਰ ।
 ਖਾਧੀ ਕਸਮ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ ਫੇਰ ।

1. ਇਰਾਦਾ, ਪ੍ਰਣ । 2. ਗਰੋਹ ਦਾ ਆਗੂ । 3. ਲੋੜ । 4. ਚੱਲ । 5. ਬੇਸੌਫ, ਨਿਡੌਰ । 6. ਐਵੇਂ । 7. ਦਾਨ । 8. ਬਖਤ (ਖੁਰਾਸਾਨ) ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਖਤ ਨਫਰ ਨੇ ਅਰਬ ਦੀ ਉਠਣੀ ਤੇ ਖੀਰਾਨ ਦੇ ਉਠ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਇਕ ਨਸਲ ਉਠ ਦੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਤਰਿ ਕੇਖਤੀ ਜਾਂ ਸੁਤਰਿ ਬੰਜੁਰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਨਸਲ ਦੇ ਉਠ ਬੜੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਤੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸੁਰਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦੀ ਸੋਗਾਤ ਹੈ । 9. ਅਧੀਨ । 10. ਤਾਕਤ । 11. ਗੱਪਾਂ । 12. ਨਾ ਬੋਲ, ਨਾ ਕਹਿ ।

“ਮੈਂ ਮਾਰੀ ਵਿਚ ਬੁਰਜ ਦੇ ਇਕੋ ਗਰਜ ਉਠਾ ।
 ਸਾਬਿਤ ਬੁਰਜ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਪਇਆ ਹੁਲਾਰਾ ਖਾ ।
 ਗੁਰਜ ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਅਰਬੀਆ ! ਝੱਲ ਗਇਓਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਤੇ ਤੂੰ ਜ਼ਰਾ ਨ ਡੋਲਿਆ, ਧਰਿਆ ਕਦਮ ਕਰਾਰ ।
 ਕੀ ਜਾਣਾ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈਂ ਯਲਾ¹ ਅਰਬੀ ! ਪੂਰ ਜ਼ੋਰ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮਾਰ ਲੈ ਤੂੰ ਦੋ ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਹੋਰ ।”
 ਕਹੇ ਲੰਧੌਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, “ਏਡਕ ਲਾਫ਼ੜ ਨ ਮਾਰ ।
 ਕਿਉਂ ਕਰ ਝੱਲੋਂ ਸਿਰੇ ਤੇ ਹੋਰ ਮੇਰੇ ਦੋ ਵਾਰ ।
 ਜੇ ਇਕ ਗੁਰਜ਼ੋਂ ਅਰਬੀਆ ! ਟੁੱਟ ਨ ਗਏ ਤਵਾਨੰ² ।
 ਓੜਕ ਹੁਣ ਦੋ ਗੁਰਜ਼ ਥੀਂ ਕਿਵੇਂ ਨ ਜਾਸੀ ਜਾਨ ?”
 ਫੇਰ ਦੋ ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਮਾਰੀਆ ਪੈ ਦਰ ਪੈ⁴ ਲੰਧੌਰ ।
 ਜੰਬਿਸ਼⁵ ਖਾਧੀ ਖਿੰਗ⁶ ਨੇ ਜਾਨ ਬਚੀ ਹਰ ਤੌਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਭੀ ਹੁਸ਼ਾਮ ਦੀ ਲੈਂਦਾ ਗੁਰਜ਼ ਉਨਾ ।
 ਘੋੜਾ ਰਣ ਵਿਚ ਫੇਰਿਆ ਗਿਰਦ ਬਗਿਰਦ⁷ ਚਲਾ ।
 ਵੇਖ ਕਹਿਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, “ਐ ਹਮਜ਼ਾ ਮਝਬੂਲ⁸ ।
 ਗੁਰਜ਼ ਬਰਾਬਰ ਕੱਦ ਦੇ ਤੇਰੀ ਨਾਹੀਂ ਮੂਲ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ।
 ਮੈਂ ਹੁਸ਼ਾਮ ਜੁ ਮਾਰਿਆ ਉਸ ਥੀਂ ਖੋਹੀ ਸੀ ।”
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, “ਐ ਅਰਬੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਰ ਕਰ ਲੈ ਵਾਰ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਸੁੱਟ ਦਿਹ ਜੇ ਦਿਲ ਮਿਹਰ ਪਈ ।”
 ਸੁੱਟੀ ਗੁਰਜ਼ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ਹਮਜ਼ੇ ਬੋਚ ਲਈ ।
 ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਅਮੀਰ ਨੇ ਗਇਆ ਦਿਲੇ ਦਾ ਠੋਰ ।
 ਹਾਥੀ ਦਾ ਲਕ ਟੁੱਟ ਕੇ ਧਰਤੀ ਪਇਆ ਲੰਧੌਰ ।
 ਹੋਇ ਪਿਆਦਾ ਜੰਗ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ।
 ਫ਼ਜ਼ਰੋਂ⁹ ਲਾ ਦੁਪਹਿਰ ਤਕ ਕਰਦੇ ਜੰਗ ਦਲੇਰ ।
 ਤੇ ਸਨ ਵਾਰ ਚਲਾਂਵਦੇ ਦੋਵੇਂ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਤੇ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕਿਨੇ ਨ ਖਾਧੀ ਹਾਰ ।
 ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਜਾ ਹੋਇਆ ਲਾਚਾਰ ।
 “ਸ਼ਾਬਿਸ਼¹⁰ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦਿਆ¹¹ ! ਤੂੰ ਹੈਂ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
 ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮਰਦ ਹੈਂ, ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਕਬੂਲ ਕਰ ਛੋੜ ਅਜੇ ਪੈਕਾਰ¹²

1. ਜੋਧਾ । 2. ਗੱਪ । 3. ਜ਼ੋਰ । 4. ਉਤਾਂ ਝੁੱਤੀ । 5. ਹਕਤ । 6. ਘੋੜਾ । 7. ਉਦਾਲੇ ਪਦਾਰ
 8. ਕਬੂਲ ਹੋਏ । 9. ਸਵੇਰ ਤੋਂ । 10. ਆਫਰੀਨ । ਬਲਿਹਾਰ । 11. ਅਰਬੀ ਦਿਆ ਪੁਤ੍ਰਾ । 12. ਜੰਗ
 ਲੜਾਈ ।

ਜੰਗ ਅਸਾਡਾ ਵੇਖਦਾ ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਕੌਣ ?
 ਮੁਫਤ ਨ ਮਾਰੋ ਟੱਕਰਾਂ, ਲੜੋ ਨ ਆਵਾਗੋਣ ।
 ਏਥੇ ਸਾਡੀ ਮਰਦਮੀ¹, ਮਰਦ ਨ ਦੇਖੇ ਹੋਰ ।
 ਤੂੰ ਮੈਂ ਲੜਦੇ ਝਗੜਦੇ ਮੁਨਸਿਫ ਹੈ ਵਿਚ ਚੋਰ² ।
 ਭਲਕੇ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਕਰੀਏ ਜੰਗ ।
 ਵੇਖਣ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਪੈਕਾਰਾਂ³ ਦੇ ਰੰਗ ।
 ਅੱਜ ਚਲੋ ਘਰ ਅਸਾਂ ਦੇ, ਰਾਤ ਰਹੋ ਮਿਹਮਾਨ⁴ ।
 ਭਲਕੇ ਕਰਾਂ ਆਰਾਸਤਾ⁵, ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਮੈਦਾਨ ।
 ਜਾਂ ਇਕਦੂੰ ਇਕ ਹੋਵਸੀ ਬਾਦ ਲੜਾਈ ਖੂਬ ।
 ਓੜਕ ਤਾਬਿਆ ਹੋਵਸੀ ਗਾਲਿਬ⁶ ਦਾ ਮਗਲੂਬ⁷ ।
 ਹਮਜ਼ ਅਰਜ਼ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਕਰੇ ਕਬਲ ਤਮਾਮ ।
 ਲੈ ਲੰਧੌਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਆਇਆ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਮ ।
 ਪਕੜ ਰਕਾਬ ਅਮੀਰ ਦੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਲੰਧੌਰ ।
 ਆਏ ਅੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ, ਲੋਕ ਤਕਣ ਕਰ ਗੌਰ ।
 “ਰਿਵੇਂ ਪਿਆਦਾ ਆਂਵਦਾ ਆਪ ਲੰਧੌਰ ਜਵ ਨ ।
 ਭਾਵੇਂ ਓਸੇ ਪੈਕ⁸ ਨੇ ਕੋਹਿਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਯਾ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਚੁਕੇ, ਨਕਦ ਵਟੇ ਕੁਝ ਦਾਮ ।
 ਆ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਯਾ ਹੋ ਕੇ ਬਦਨਾਮ ।
 ਤੇ ਇਸ ਮਰਦ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਿਅ ਇਆ ਨਾਲ ?
 ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾਂ ਵਾਂਗੁ ਹੈ ਜ਼ਾਹਿਰ ਇਸ ਦਾ ਹਾਲ ।”
 ਪੈਦਲ ਵੇਖ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਰਹੇ ਤਅੱਜ਼ਬ⁹ ਲੋਕ ।
 ਆ ਤਾਜ਼ੀਮ¹⁰ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਰਾਹ ਖਲੋਤੇ ਰੋਕ ।
 ਕਹੇ ਲੰਧੌਰ, ਅਮੀਰ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਕਰੋ ਤਮਾਮ ।
 ਇਹ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਜ਼ਾ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।”
 ਉਪੱਰ ਤਖਤ ਬਹਾਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸ਼ਾਹ ।
 ਕਹੇ ਤੁਆਮ¹¹ ਮੰਗਾਇ ਕੇ, ‘ਲੈ, ਹਜ਼ਰਤ ! ਹੁਣ ਖਾਹ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ‘ਜੰਗ ਹੈ ਭਲਕੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ।
 ਤੇਰਾ ਖਾਣਾ ਖਾਵਣਾ ਮੈਂ ਪਰ ਨਹੀਂ ਹਲਾਲ¹² ।
 ਕਹਿਆ ਫੇਰ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਉਮਰ ਉਮੱਈਏ ਨੂੰ ।
 “ਖਾਣਾ ਕੱਢ ਜੰਬੀਲ¹³ ਥੀਂ ਕੁੱਝ ਖਿਲਾਈਂ ਤੂੰ ।”
 ਲੈ ਦਾ ਕੱਢ ਜੰਬੀਲ ਥੀਂ ਖਾਣਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਖਾ ਹਮਜ਼ਾ ਵਲ ਫੌਜ ਦੇ ਹੋ ਆਇਆ ਅਸਵਾਰ ।

1. ਬਹਾਦੁਰੀ । 2. ਭਾਵ-ਉਮਰ ਅਯਾਰ । 3. ਲੜਾਈਆਂ । 4. ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ । 5. ਸਜਾਵਾਂ । 6
 ਵਿਜਈ । 7. ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਂ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ । 8. ਦੂਤ । 9. ਅਸਚਰਜ, ਹੈਰਾਨ । 10. ਅਦਬ ਅਦਾਬ
 11. ਪ੍ਰਸਾਦ-ਪਾਣੀ । 12. ਵਾਜਿਬ । 13. ਝੋਲੀ ।

ਫਜ਼ਰ¹ ਹੋਈ ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਦੋਨੋਂ ਸਫਾਂ² ਤਿਆਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤੇ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਹੋਣ ਲਗੀ ਪੈਕਾਰ³ ।
 ਨਾਅਰੇ ਕੀਤੇ ਯਲਾਂ⁴ ਨੇ ਦੋਹੀ ਤਰਫੀਂ ਧੁੱਮ ।
 ਤਬਲ ਦਮਾਮੇ ਵੱਜਦੇ ਹੋਸ਼ ਹੋਈ ਸੁਣ ਗੁਮ ।
 ਤਾਜ਼ੀ⁵ ਸੁੰਬ ਵਜਾਂਵਦੇ ਗਰਦ ਗਈ ਅਸਮਾਨ ।
 ਹੋਈਆਂ ਸਫਾਂ ਅਰਾਸਤਾ⁶, ਸਫਾਂ ਕਰਨ ਮੈਦਾਨ ।
 ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਨਕੀਬ⁷ ਨੇ ਕੀਤੀ ਆਣ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਨਿਕਲੋ ਮਰਦੋ ! ਜੰਗ ਨੂੰ, ਹੋ ਆਓ ਅਸਵਾਰ ।”
 ਰਣ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਫੇਰ ਕੇ ਆਣ ਖੜਾ ਲੰਧੌਰ ।
 ਗੁਰਜ ਉਤਾਂਹ ਉਭਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਬੱਚੇ ਹਰ ਤੌਰ ।
 ਖੜਾ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕਰੇ ਬਲੰਦ ਨਿਦਾ⁸ ।
 ‘ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਅਰਬੀਓ ! ਹੋਂਦੇ ਚਲੋ ਫਨਾ ।’
 ਆਹੇ ਸੀ ਲੰਧੌਰ ਥੀਂ ਜਦੋਂ ਮੁੜੇ ਦੋ ਸ਼ੇਰ ।
 ਸੀ ਗਸਤਮ ਨੇ ਉਮਰ ਨੂੰ ਕਹਿਆ, ‘ਦਸ ਦਲੇਰ ।
 ਤੂੰ ਡਿੱਠਾ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਕੇਡਕ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ੋਰ⁹ ?’
 ਉਮਰ ਕਹਿਆ, ‘ਸੀ ਸੁਣੀਂਦਾ ਉਸਦਾ ਐਵੇਂ ਸ਼ੋਰ ।
 ਕੱਦ ਬਥੇਰਾ ਦਿੱਸਦਾ, ਨਾਹੀ ਕੁਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਪਰ ਹੈ ਖਾਲੀ ਜ਼ੋਰ ਥੀਂ ਨਾ-ਕਾਬਿਲ¹⁰ ਪੈਕਾਰ¹¹ ।
 ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੇ ਆਣ ਕੇ ਤੇਰੀ ਰੀਸ ਕਰੇ ।
 ਦਿਆਂ ਨਕਾਬਲ ਮਰਦ ਨੂੰ ਝਾੜ ਬਹਾਲ ਪਰੇ ।
 ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਤਾਕਤ ਕਦੋਂ ਧਰੇ । ?
 ਤੇਰੀ ਇਕੋ ਗੁਰਜ ਥੀਂ ਹੋ ਬੇਹਾਲ ਮਰੇ ।
 ਤੇ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਗੁਰਜ ਦੀ ਸੁਹਰਤ ਹੈ ਬੇਨਾਮ ।
 ਉਹ ਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਗਸਤਮਾ ! ਪੌਲੀ ਭੂਕ ਤਮਾਮ ।
 ਗਿਰਦੇ ਲੋਹਾ ਚਾਦਰੀ, ਵਿੱਚੋਂ ਨਾਹੀਂ ਕਾ ।
 ਲੋਕ ਡਰਾਵਨ ਵਾਸਤੇ ਮੋਟੀ ਲਈ ਬਣਾ ।
 ਇਹ ਤੇ ਭਾਈ ਗਸਤਮਾ ! ਹੋਸੀ ਫਤਹਿ ਪੈਕਾਰ ।
 ਮੈਂ ਮਾਰਾਂ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਬਾਝ ਕਢੇ ਹਥਿਆਰ ।”
 ਏਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਤਾਂ ਜੋ ਗਸਤਮ ਫਸ ਮਰੇ ਕਰ ਉਸ ਥੀਂ ਪੈਕਾਰ ।
 ਸੁਣ ਗਸਤਮ ਨੇ ਜਾਣਿਆ, ਕਰ ਗਲਾਂ ਤਸਦੀਕ¹² ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਰਿਆ ਇਤਬਾਰ ਮੂਜ਼ੀ ਨੇ ਤਹਿਕੀਕ¹³ ।

1. ਸਵੇਰ । 2. ਭਾਵ-ਫੌਜਾਂ । 3. ਲੜਾਈ । 4. ਜੋਧਿਆਂ । 5. ਘੋੜੇ । 6. ਸਜ ਗਈਆ ।
 ਭੱਟ, ਢਾਡੀ । 8. ਆਵਾਜ਼ । 9. ਤਾਕਤਵਰ, ਬਲਵਾਨ । 10. ਅਜੋਗ । 11. ਜੰਗ । 12. ਸਹ
 13. ਠੀਕ ।

ਮੈਦਾਨੇ ਜਾਂ ਆਵਸੀ ਹੋ ਲੰਧੌਰ ਸਵਾਰ ।
 ਮਾਰ ਲਵਾਂਗਾ ਜਾਇਕੇ ਜ਼ੋਰੋਂ ਕਰ ਪੈਕਾਰ¹ ।
 ਫਤਹਿ ਮੁਹਿਮ² ਅਜ਼ੀਮ³ ਦੀ ਹੋਸੀ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ।
 ਜਾਂ ਅੱਗੇ ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ ਪਾਵਾਂਗਾ ਇਨਆਮ ।
 ਹੋਸੀ ਕਦਰ ਅਮੀਰ ਦਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਨੀਮ⁴ ।
 ਅਰਬੀ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮੀਆਂ, ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਨ ਅਜ਼ੀਮ ।”
 ਜਾਂ ਗਸਤਮ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਹੁਣ ਆਇਆ ਲੰਧੌਰ ।
 ਆਸਾਂ ਹੋਈਆਂ ਪਰੀਆਂ ਕਰੇ ਦਿਲੇ ਵਿਚ ਗੌਰ ।
 ਦੇਖ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਉਠਿਆ, ਮਤਾਂ ਉਠੇ ਕੋ ਹੋਰ ।
 ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ਉੱਠ ਕੋਰ⁵ ।
 “ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਤੇ ਪਕੜਸਾਂ ਇਸ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਜਾ ।
 ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਵਾਂ ਜਾਇਕੇ, ਐ ਸੱਯਦ ! ਫਰਮਾ ”
 ਦਿੱਤਾ ਇਜ਼ਨ⁶ ਅਮੀਰ ਨੇ ਗਸਤਮ ਗਇਆ ਜਵਾਨ ।
 ਖੜਾ ਮੁਕਾਬਿਲ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਆ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਫਰਮਾਇ ਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ‘ਹੈ ਤੂੰ ਕੌਣ ਬਤਾ ?’
 ‘ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਹਾਂ’, ਗਸਤਮ ਕਹੇ ਸੁਣਾ ।
 ‘ਮੈਦਾਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਗਸਤਮ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ।
 ਹੈਬਤ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ਤਮਾਮ ।
 ਨਾਮ ਅਸਾਡਾ ਤੁੱਧ ਭੀ ਸੁਣਿਆ ਹੋਗੁ ਕਦੀ ।
 ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਦੇ ਵਗਦੀ ਖ਼ੂਨ ਨਦੀ ।
 ਮੈਂ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾਂ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ* ।
 ਪੀਲ ਤਨਾਂ⁷ ਦੀਆਂ ਗਰਦਨਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਫਰਮਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਜੇਹੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਮੇਰੇ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਹਿਣ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਵੜਦਾ ਆਣ ਜਦੋਂ ।
 ਕੌਣ ਕੋਈ ਬਚ ਜਾਂਵਦਾ ਬਾਝ ਅਮਾਨ⁸ ਕਦੋਂ ।
 ਮੇਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰੀ ਕੂਕ ਸੁਣੇ ਵਿੱਚ ਜੱਗ ।
 ਸਾਥ ਲਤਾੜੇ ਅਸਾਂ ਦੇ ਫਿਰ ਮੁੜ ਰਲੇ ਨ ਵੱਗ ।
 ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਭੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੁਹਾਈ ਪੱਗ ।
 ਫਿਰ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇਣ ਅਮਾਨ ਨ ਡੱਗ⁹ ।
 ਰਣ ਵਿਚ ਜੋ ਮੈਂ ਸਾਮੁਣੇ ਥੀਆ ਮੁਕਾਬਿਲ ਆ ।
 ਨੱਕ ਨ ਦਿੱਤਾ ਫੇਰ ਮੁੜ, ਕੰਨ ਗਇਆ ਕਤਰਾ ।
 ਝੱਲ ਲਈ ਜਿਸ ਮਰਦ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਮੇਰੀ ਝਾਲ ।
 ਮੌੜ ਨ ਮੱਥਾ ਜੋੜਿ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ।

1. ਲੜਾਈ । 2. ਕਾਰ । 3. ਵੱਡੀ, ਮਹਾਨ । 4. ਅੱਧੀ । 5. ਅੱਨ੍ਹਾ । 6. ਹੁਕਮ । *ਸਰ
 ਬਹੁਵਚਨ, ਅਰਥਾਤ-ਵੱਡੇ ਮਰਦ । 7. ਹਾਥੀ ਵਰਗੇ ਕੱਦ ਵਾਲਿਆਂ । 8. ਪਨਾਹ, ਸ਼ਰਣ । 9. ਰਾਹ ।

ਤੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਜੰਗ ਤੇ ਪਇਆ ਬਹਾਦੁਰ ਧਾਹ ।
 ਇੱਕ ਜ਼ਰਬਾ¹ ਖਾਇਕੇ ਨੱਸ ਨ ਲੱਭਾ ਰਾਹ ।
 ਮੈਂ ਪਕੜਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਿਆਂ ਸ਼ੇਰ ਕਰਾਂ ਬਰਬਾਦ ।
 ਕਰਾਂ ਯਲਾਂ² ਦੇ ਤਨਾਂ ਥੀਂ ਲਾਹ ਗਰਦਨ ਆਜ਼ਾਦ ।
 ਡਿੱਠਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਫਸਾਦ ।
 ਮਾਰੀਂਦੇ ਮਰ ਗਇਆਂ ਦੀ ਕਿਨੇ ਨ ਦਿੱਤੀ ਦਾਦ ।
 ਉਹ ਮੇਰਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਹੈ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ।
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪੇ ਜਾਣ ਲੈ ਕੌਣ ਹੋਸੀ ਉਸਤਾਦ ।
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿੱਸਾ ਤੂਲ³ ।
 ‘ਮਰਦ ਬੜਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਖਬਰ ਨ ਮੂਲ ।
 ਝੱਲ ਮੇਰੀ ਇਕ ਗੁਰਜ਼ ਨੂੰ, ਦੇਖ ਲਵਾਂ ਅਜਮਾ ।’
 ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਲੰਧੌਰ ਚਾ ਪੌਂਦਾ ਗੁਰਜ਼ ਉਠਾ ।
 ਗੁਰਜ਼ ਡਿੱਠੀ ਜਾਂ ਸੂਕਦੀ ਗਸਤਮ ਵਲ ਅਸਮਾਨ ।
 ਤਾਂ ਜਾਤਾ ਜੋ, ‘ਉਮਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਝੂਠ ਬਿਆਨ ।
 ਪੌਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਗੁਰਜ਼ ਦੀ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗੂੰ ਸੂਕ ।
 ਮੂਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਹੋਵਨੀ ਵਿਚੋਂ ਪੋਲੀ ਭੂਕ ।
 ਕੀਤਾ ਦਗਾ ਅਯਾਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ।
 ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਪੱਗ ਉਤਾਰਨ ਨੂੰ ।
 ਇਹ ਤੇ ਗੁਰਜ਼ ਪਹਾੜ ਹੈ ਜੇ ਸਿਰ ਵੱਜੇ ਆ ।
 ਮੇਰੀ ਹੱਡੀ ਪੱਸਲੀ ਹੋਸੀ ਤੁਰਤ ਫਨਾ ।’
 ਇਹ ਗੱਲ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚ ਕੇ ਅਸਪੋਂ⁴ ਮਾਰੇ ਛਾਲ ।
 ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਜ਼ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਆਈ ਕੁੱਵਤ ਨਾਲ ।
 ਜ਼ੋਰ ਜੁ ਸਾਰਾ ਗੁਰਜ਼ ਦਾ ਉੱਪਰ ਅਸਪ ਪਇਆ ।
 ਜ਼ੀਨ ਸਣੇ ਵਿਚ ਧਰਤ ਦੇ ਘੋੜਾ ਧਸ ਗਿਆ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੇਖ ਕੇ ਗਇਆ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਨਾਲ ।
 ਦੋਂਦਾ ਅਸਪ ਲਿਆਇ ਕੇ ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ⁵ ।
 ‘ਫਿਕਰ ਨ ਕਰ ਤੂੰ ਦੇਖਕੇ ਘੋੜੇ ਮੂਏ ਨੂੰ ।
 ਘੋੜੇ ਦਿਆਂ ਲਿਆਇ ਕੇ ਜਿਤਨੇ ਚਾਹੇਂ ਤੂੰ ।
 ਸ਼ਰਮ ਕਰ ਸ਼ਰਮੀ ਅਸਮ ਤੇ ਹੋ ਗਸਤਮ ਅਸਵਾਰ ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਉਮਰ ਨੂੰ ਪਵੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਮਾਰ ।
 ਲੱਗਾ ਅੱਜ ਕਰਾਵਣੇ ਮੈਂ ਆਜਿਜ਼ ਨੂੰ ਚੂਰ ।
 ਵੈਰੀ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮ ਦਾ ਕਰਦਾ ਵੈਰ ਜ਼ਰੂਰ ।’
 ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਉਠਾਇ ਕੇ ਗੁਰਜ਼ ਪਇਆ ਲੰਧੌਰ ।
 ਗਸਤਮ ਹੈਬਤ⁶ ਖਾਂਵਦਾ, ਗਇਆ ਦਿਲੇ ਦਾ ਡੋਰ ।

1. ਚੋਟ । 2. ਜੋਧਿਆਂ । 3. ਲੰਬਾ । 4. ਘੋੜੇ ਤੋਂ । 5. ਭਾਵ-ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ । 6. ਡਰ, ਭੈ ।

ਗਸਤਮ ਮਾਰੇ ਕੰਠਾ ਘੋੜੇ ਟਾਈ ਝੰਬ ।
 ਆ ਵਡਿਆ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ ਮੂਜ਼ੀ ਘੋੜਾ ਦੱਬ ।
 ਜਾਂ ਸੈਦਾਨਾਂ ਦੁੱਢਿਆ ਸੀ ਗਸਤਮ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਦੁੱਢ ਪਿਛਾਈ ਉਸਦੇ ਪੈਂਦਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 “ਮੇਰ ਜਾਂਦਾ ਸਿਰ ਪਾਵਦਾ, ‘ਕਹਿੰਦਾ ਨਾਲ ਜਬਾਨ ।
 ‘ਲੱਖ ਲਾਨਟ ਐ ਕੁੰਟਿਆ ! ਛੱਡ ਨੱਮੋਂ ਸੈਦਾਨ ।
 ਵਡੀ ਨਾ ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਛੱਡ ਗਇਓਂ ਜੇ ਜੰਗ ।
 ਬੇਸ਼ਰਮਾ ! ਫੁੱਬ ਮਰੇਂ ਤੂੰ ਜੇ ਹੋਵੇ ਕੁਝ ਨੰਗ ।”
 ਉਮਰ ਛਿੱਠਾ ਖੇਰ ਖਾਵਦਾ, ਵੇਖ ਕਹੇ ਲੰਧੌਰ :
 “ਬੇ ਅਦਬਾ ! ਬੇ ਅਦਬੀਓਂ, ਨਾ ਕਰ ਮੰਦਾ ਤੌਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਦਾ ਕਰਦਾ ਅਦਬ ਨਿਗਾਹ ।
 “ਕਿਉਂ ਕਰਵਾਇੰ ਬੇ ਇੱਜ਼ਤੀ, ਮਰਦਾਂ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ?”
 ਉਮਰ ਕਹੇ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ, ‘ਇਹ ਕਾਫ਼ਿਰ ਬਦਜ਼ਾਦ¹ ।
 ਵੈਰੀ ਖਾਸ ਮੀਰ ਦਾ ਕਿਉਂ ਆਖੇਂ ਉਸਤਾਦ ?”
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ‘ਸੈਂ ਪੁਛਿਆ, ਹੈਂ ਕੌਨ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਬੇ ਔਨ² ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, ‘ਝੁਠਾ ਏਹ ਜਲੀਲ³ ।
 ਹੈ ਉਸਤਾਦ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹਜ਼ਰਤ ਜਬਰਾਈਲ ।
 ਗਸਤਮ ਖੁਦ ਸੈਤਾਨ ਦਾ ਹੈ ਸਾਗਿਰਦ ਹਰਾਮ ।
 ਜਾਲਿਮ ਬੱਚਾ ਪਲੀਦ⁴, ਹੈ “ਇਹ ਨੀਯਤ ਬਦਨਾਮ ।”
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ‘ਜੇ ਹੋਂਦਾ ਮਾਲੂਮ ।
 ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਗਰਜ਼ ਥੀਂ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਮਾਦੂਮ⁵ ।
 ਫੇਰ ਮੁਖਾਰਿਜ਼⁶ ਚਾਹਿਆ ਰਣ ਅੰਦਰ ਲੰਧੌਰ ।
 ਸੁਣ ਯਲਆਦੀ ਉਠਿੱਆ ਕਰ ਕੇ ਖੂਨੀ ਤੋਰ ।
 ਚਾਹੇ ਇਜ਼ਨ⁷ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਕਰ ਆਦਾਬ ਜਵਾਨ ।
 “ਯਾ ਹਜ਼ਰਤ ! ਜੇ ਹੁਕਮ ਹੋ, ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਮੰਦਾਨ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, ‘ਤੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਕਾ ।
 ਕੇਡਕੁ ਮਰਦ ਲੰਧੌਰ ਹੈ, ਜਾਨ ਨ ਮੂਲ ਗਵਾ ।”
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਹੋਰ ।
 “ਮੈਂ ਭੀ ਕੱਚਾ ਕਿਧਰੋਂ, ਅਲਾ⁸ ਸਾਹਿਬ ਜੋਰ⁹ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਸੌਂਪ ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ ਓਵੇਂ ਵਿਦਾ ਕਰੇ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਆ ਸੈਦਾਨ ਵੜੇ ।

1. ਹਰਾਮਜ਼ਾਦਾ । 2. ਮਦਦ ਤੋਂ ਹੀਨ । 3. ਬੇਇੱਜ਼ਤ । ਖ਼ੁਆਰ । 4. ਨਾਪਾਕ, ਅਪ
 6. ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਲੜਨ ਵਾਲਾ । 7. ਹੁਕਮ । 8. ਜਾਣ ਲੈ ਤੂੰ । 9. ਤਾਕਤਵਰ, ਬਲਵਾਨ ।

ਸਿਰ ਉਸਦੇ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਤਾਜ ਪਛਾਣ ਲਇਆ ।
 ਫਰਮਾਇਆ, “ਆ ਚੌਬਰਾ ! ਆਂਦੋ ਕਿਹਾ ਬਿਆਨ ?”
 ਕਰਿ ਚੌਰਾਂ ਦਾ ਚੌਰਿਆ, ਕਿਉਂ ਆਇਓਂ ਮੈਦਾਨ ?
 ਤਾਜ ਲਿਆਇਓਂ ਦੇਵਣੇ, ਦੇ ਜਾ ਮੁੜ ਫਿਲਹਾਲ ।”
 ਯਲਆਦੀ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, ‘ਅਗਲਾ ਰੱਖ ਸਮੁਾਲ ।
 ਤੈਨੂੰ ਰਣ ਵਿਚ ਮਾਰ ਕੇ ਤਾਜ ਉਤਾਰ ਖੜਾਂ ।
 ਯਾ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਤਾਜ ਸਣ ਲਾਹਿ ਉਤਾਰ ਖੜਾਂ ।”
 ਸੁਣ ਲੰਧੌਰ ਪੁਕਾਰਿਆ, ‘ਕੌਣ ? ਕੌਈ, ਕੀ ਨਾਮ ?
 ਤੂੰ ਲਸਕਰ ਵਿਚ ਰੱਖਦੋਂ ਕੇਡਕੁ ਕਦਰ ਮੁਕਾਮ ?”
 ਕਹਿਆ, ਪੁਰ ਸੱਦਾਦ, ‘ਹਾਂ, ਯਲਆਦੀ ਸਰਵਾਰ ।
 ਲਸਕਰ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮੈਂ ਆਹਾ ਮੁਖਤਾਰ ।”
 ਹੱਸ ਕਹਿਆ, ਲੰਧੌਰ ਨੇ, “ਹਾ ਸਰਦਾਰ ! ਉਭਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਭੀ ਫਲ ਪਾਵਸੀ ਕਰ ਤੈਨੂੰ ਮੁਖਤਾਰ ।
 ਤੂੰ ਹੈਂ ਜਿਸ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਵਰ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਉਹ ਭੀ ਬੈਠਾ ਰੋਵਸੀ ਅਕਲ ਕਯਾਸੋਂ¹ ਹਾਰ ।
 ਲਸਕਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਬੁਰਜ ਹਿਸਾਰ² ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਲਸਕਰ ਚੌਬਰਾ ! ਜਾਸੋਂ ਅੰਤ ਨਿਘਾਰ ।
 ਲਾਵਨ ਪਾਵਨ ਚਾਹੀਏ ਤਦ ਪਕਾਵਨ ਨੂੰ ।
 ਆਇਓਂ ਮੇਰੇ ਸਾਮੁਣੇ ਢਿੱਡ ਕਟਾਵਨ ਨੂੰ ।
 ਸ਼ਿਕਮ³ ਤੇਰੇ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ, ਖਾਵੇਂ ਲਸਕਰ ਨੂੰ ।
 ਸਾਗ ਸੱਤੁ ਦੀਆਂ ਬੌਰੀਆਂ ਤੇਰੇ ਖਾਵਣ ਨੂੰ ।
 ਕਾਹਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜੰਗ ਕਰਾਵਨ ਨੂੰ ।
 ਢਿੱਡ ਚੁਕੇਂ ਯਾ ਫੌਜ ਦੀ ਕਰੇਂ ਹਿਫਾਜ਼ਤ⁴ ਨੂੰ ।”
 ਯਲਆਦੀ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, ‘ਐ ਲੰਬੇ, ਬੇ ਡੌਲ ।
 ਦੋ ਹੱਥ ਕਰ ਕੁਝ ਵੇਖ ਲੈ, ਸੁੱਕੇ ਛੋੜ ਮਖੌਲ ।
 ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਠੌਰਾਂ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਕਰ ਦਿਖਲਾਵਾਂ ਮੋਟੀਆਂ ਆਪਨੀਆਂ ਦੇ ਹਾਨ ।”
 ਹੋ ਕੇ ਖਫਾ⁵ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ ਉਠਾ ।
 ਵੱਜੀ ਅੰਦਰ ਫਾਲ ਦੇ, ਜੰਗਲ ਪਈ ਸਦਾ ।
 ਸੁਣ ਫੌਜਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਭਾਵੇਂ ਸੱਦ ਸਿਕੰਦਰੀ, ਉਮਰ ਗਇਆ ਹੋ ਚੂਰ ।
 ਹੋ ਮਰਾਦਾਨਾ ਖੜਾ ਸੀ, ਪਰ ਯਲਆਦੀ ਸ਼ੌਰ ।
 ਕਹਿਆ ਦੇਖ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, “ਸ਼ਾਬਿਸ਼, ਮਰਦ ਦਲੇਰ ।”

1. ਅਨੁਮਾਨ ਤੋਂ । 2. ਕਿਲੇ ਦਾ ਬੁਰਜ । 3. ਪੇਟ । 4. ਰਖਵਾਲੀ । 5. ਰੋਧਵਾਨ ।

ਯਲਆਦੀ ਸੀ ਮਾਰਦਾ ਏਵੇਂ ਗੁਰਜ਼ ਉਠਾ ।
 ਗੁਰਜ਼ੋ ਗੁਰਜ਼ੀ ਹੋਂਵਦੇ ਮੁੱਦਤ ਗਈ ਵਿਹਾ ।
 ਸੁੱਟ ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਹੱਥ ਤੇਗ ਲੈ ਫੇਰ ਕਰਨ ਰਲ ਵਾਰ ।
 ਨੇੜੇ ਫੇਰ ਕਮੰਦ¹ ਥੀਂ ਗਰਮ ਕਰਨ ਪੈਕਾਰ² ।
 ਗਲਬਾ³ ਪਇਆ ਨ ਕਿਸੇ ਦਾ, ਤੇ ਮਗਲੂਬ⁴ ਨ ਕੋ ।
 ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਕੜ ਦੇ ਕਮਰ ਬੰਦੋਂ ਹਰ ਦੋ⁵ ।
 ਘੋੜਾ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ਦਾ ਧਰਤੀ ਆਣ ਪਇਆ ।
 ਭੀ ਹਾਥੀ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਪਇਆ ਜ਼ਿਮੀ ਤੇ ਆ ।
 ਪੈਰ ਪਿਆਦਾ ਹੋਇ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਪਕੜ ਦੁਵਾਲ⁶ ।
 ਆਪਸ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਦੇ ਸਾਰੀ ਕੁੱਵਤ ਨਾਲ ।
 ਆਖਿਰਕਾਰ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਲਿਆ ਉਮਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ।
 ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਾਨੂੰ⁷ ਉਮਰ ਦੇ ਖੁੱਭੇ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ।
 ਜਾਣ ਗਇਆ ਵਿਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ।
 'ਮੈਂ ਥੀਂ ਹਿੰਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ਗਾਲਿਬ⁸ ਪੈਕਾਰ⁹ ।
 ਮੁੱਕੀ ਬਾਝੋਂ ਉਮਰ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਨਾਹ ਇਲਾਜ ।
 ਨਾਲੇ ਤੇਗ-ਤੁਫੰਗ¹⁰ ਦਾ ਨਾ ਹੋਇਆ ਮੁਹਤਾਜ ।
 ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਚਲਾਵਣਾ ਵਸ ਨ ਰਹਿਆ ਮੂਲ ।
 ਮਾਰ ਰਗਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਕੀਆਂ ਕੀਤੁਸੁ ਹਾਲ ਮਲੂਲ¹¹ ।
 ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁੱਕੀਆਂ ਮੂੰਹ ਕਰ ਸੁਟਿਆ ਲਾਲ ।
 ਮੂੰਹੋਂ ਖੂਨ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਟੁਰਿਆ ਮੰਦੇ ਹਾਲ ।
 ਨੈਨ ਭਰੇ ਫਿਰ ਉਮਰ ਨੂੰ ਛੋੜ ਲੰਧੌਰ ਹਟੇ ।
 ਯਲਆਦੀ ਮੁੜ ਚੰਬੜੇ ਫੜ ਫੜ ਰੀਸ¹² ਪਟੇ¹³ ।
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, 'ਹੁਣ ਮਰਦਾ ! ਕਰ ਬੱਸ ।
 ਲਸਕਰ ਦੀ ਵਲ ਟੁਰ ਚਲੋ, ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰੋ ਹੱਸ ।"
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਨਾ ਮੁੜਾਂਗਾ ਜਾਂ ਲਗ ਅੰਦਰ ਜਾਨ ।
 ਯਾ ਮੁੜਸਾਂ ਜੇ ਆਪ ਤੂੰ ਛੋੜ ਚਲੇਂ ਮੈਦਾਨ ।"
 ਸੁਣ ਕਹਿਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, "ਨਾ ਹੋ ਏਡ ਫਜ਼ੂਲ ।
 ਲੁਤਫ¹⁴ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਲੁਤਫ ਦਾ ਕਦਰ ਨ ਜਾਤੋ¹⁵ ਮੂਲ ।"
 ਉਮਰ ਕਹ, "ਇਸ ਲੁਤਫ ਨੂੰ ਮਰਦਾ ਝੰਗੇ ਰਖ ।
 ਵੱਖ ਨ ਹੋ ਮੈਦਾਨ ਥੀਂ, ਮਜ਼ਾ ਲੜਾਈਓਂ ਚੱਖ ।"
 ਕਮਰ ਬੰਦੋਂ ਫੜ ਉਮਰ ਨੂੰ ਫੇਰ ਖਿਚੇ ਲੰਧੌਰ ।
 ਉਮਰ ਚਲਾਵੇ ਮੁੱਕੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤੌਰ ।

1. ਫੰਦਾ । 2. ਲੜਾਈ । 3. ਕਾਬੂ । 4. ਕਾਬੂ ਹੋਇਆ, ਹਾਰਿਆ । 5. ਦੋਵੇਂ ਹੀ । 6. ਚਮੜੇ ਦੇ ਤਸਮੇ । 7. ਗੋਡੇ । 8. ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ । 9. ਲੜਾਈ ਵਿਚ । 10. ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਬੰਦੂਕ । 11. ਰੰਜ । 12. ਦਾੜ੍ਹੀ । 13. ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ । 14. ਮਿਹਰਬਾਨੀ । 15. ਜਾਣਿਆ ।

ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਲੰਧੋਰ ਸੀ ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ।
 ਜਾਂ ਵੱਜਣ ਮੂੰਹ ਮੁੱਕੀਆਂ ਛੋੜੇ ਹੋ ਦਿਲ ਚਿੱਚ¹ ।
 ਵੇਖ ਲੜਾਈ ਉਮਰ ਦੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੱਸ ਅਮੀਰ ।
 “ਵਾਹ ! ਲੜਾਈ ਉਮਰ ਦੀ ਬਿਨ ਤੇਗੋਂ, ਬਿਨ ਤੀਰ ।”
 ਓੜਕ ਜਾਣ ਲੰਧੋਰ ਭੀ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਦਿਲ ਤੰਗ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਮੈਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਭਲਕੇ ਕਰਨਾ ਜੰਗ ।
 ਮੈਂ ਤੇ ਵਾਲੀ ਮੁਲਕ ਦਾ ਜਾਣੇ ਕੁੱਲ ਜਹਾਨ ।
 ਜੇ ਨਾ ਲੜਸਾਂ ਭਲਕ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਨੰਗ² ਅਯਾਨ³ ।
 ਤੂੰ ਨੌਕਰ ਹੈਂ ਅਰਬ ਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਜਾਣੇ ਕੌਣ ?
 ਨੰਗ ਨਹੀਂ ਜੇ ਹਟ ਰਹੇਂ ਭਲਕੇ ਆਵਾਗੌਣ ।
 ਤੇਰੀ ਜਾਹਗਾ⁴ ਆਵਸੀ ਭਲਕੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ।
 ਮੇਰੇ ਲਸ਼ਕਰ ਕੌਣ ਹੈ ਮੈਂ ਬਾਝੋਂ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ । ?
 ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਤਿਨਹਾ⁵ ਮਰ ਰਹਾਂ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਕਰ ਜੰਗ ।
 ਤੈਨੂੰ ਹਟਣਾ ਸਹਿਲ⁶ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਹਟਣਾ ਨੰਗ⁷ ।”
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਹਿਆ ਅਮੀਰ ਨੇ, ‘ਜੇ ਅਜ ਮੁੜਾਂ ਹਯਾਤ⁸ ।
 ਲੜਨੇ ਦੀ ਮੁੜ ਏਸ ਥੀਂ ਕਦੇ ਨ ਕਰਸਾਂ ਬਾਤ ।
 ਬਾਰਿ ਖੁਦਾਯਾ⁹ ਏਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮਿਹਰ ਪਵੇ ।
 ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਮੈਦਾਨ ਥੀਂ ਹਾਥੀ ਮੋੜ ਲਵੇ ।”
 ਪਸ¹⁰ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਲੰਧੋਰ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਆਇਆ ਠੋਰ¹¹ ।
 ਉਮਰ ਪਿਛੋਂ ਮੈਦਾਨ ਥੀਂ ਮੁੜਿਆ ਤਰਫ ਮੁਕਾਮ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਆਣ ਸਲਾਮ ।
 ਏਧਰ ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਤੇ ਕਰਦਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ।
 ਓਧਰ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਸਰਨਦੇ ਪੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਅਗਲੀ ਫਜ਼ਰ¹² ਲੰਧੋਰ ਫਿਰ ਆਣ ਖੜਾ ਮੈਦਾਨ ।
 “ਆਵੇ ਮੇਰੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਰਦ ਜਵਾਨ ।”
 ਅਰਜਦ ਉੱਠ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਕਰਦਾ ਅਰਜ਼ ਖਲੋ ।
 “ਜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਜੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ?”
 ਕਹਿਆ, ‘ਪੁੱਛ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਥੀਂ ਅਹਿਵਾਲ ।
 ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਖਤ ਮੁਕਾਬਲਾ ਏਸ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਲ ।”
 “ਭਾਈ ਥੀਂ ਕੀ ਪੁੱਛਣਾ ?” ਅਰਜਦ ਕਰਦਾ ਅਰਜ਼ ।
 “ਭਾਈ ਥੀਂ ਮੈਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਗਰਜ ।”

1. ਦੁਖੀ । 2. ਨੰਗ ਨਮੂਜ਼ । 3. ਪ੍ਰਗਟ । 4. ਥਾਵੇਂ । 5. ਇਕੱਲਾ । 6. ਸੌਖਾ, ਸੁਖਾਲਾ ।
 ਸ਼ਰਮ । 8. ਜੀਉਂਦਾ । 9. ਹੋ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਠੱਬ । 10. ਬਸ, ਫੇਰ । 11. ਅਰਾਮ, ਦੈਨ ।
 ਭਲਕ, ਸਵੇਰ ।

ਕਰੇ ਹਵਾਲੇ ਰੱਬ ਦੇ, ਹਮਜ਼ਾ ਵਿਦਾ ਕਰੇ ।
 ਕਰਦਾ ਆਣ ਮੁਕਾਬਲਾ ਉਸ ਥੀਂ ਜਿਵੇਂ ਸਰੇ ।
 ਅਰਜਦ ਨੂੰ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਕਹਿਆ, ‘ਦੱਸੀਂ; ਨਾਮ ?’
 ਅਰਜਦ ਆਖ ਸੁਣਾਂਵਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਟ ਤਮਾਮ ।
 ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ਅਰਜਦ ਰੱਖੀ ਢਾਲ ।
 ਜੋ ਅਰਜਦ ਸਿਰ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਅੱਲਾ ਜਾਣੇ ਹਾਲ ।
 ਫਿਰ ਮਾਰੇ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਅਰਜਦ ਗੁਰਜ਼ ਉਠਾ ।
 ਹੱਸ ਕਹਿਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ‘ਮੈਨੂੰ ਖਤਰਾ ਨ ਕਾ ।’
 ਓੜ੍ਹ ਰੋਜ਼² ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਅਰਜਦ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ।
 ਫਤਹਿ ਨ ਹੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ, ਰਹੇ ਬਰਾਬਰ ਹਾਲ ।
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਅਰਜਦ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ।
 ‘ਤੂੰ ਮਰਦਾ ! ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈਂ, ਜ਼ੋਰੋਂ ਸਿਫਤ ਨ ਕੋ ।
 ਉਤੋਂ ਆਈ ਰਾਤ ਹੈ, ਚੱਲ ਕਰੋ ਆਰਾਮ ।
 ਫਜ਼ਰੇ³ ਫੇਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਏਤ⁴ ਮੁਕਾਮ ।’
 ਅਰਜਦ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਪੁਸ਼ਤ⁵ ਨ ਅੱਵਲ⁶ ਫੇਰਾਂ ਮੈਂ ।
 ਮੁੜ ਪਹਿਲੇ ਮੈਦਾਨ ਥੀਂ ਜੇ ਹੈ ਖ਼ਾਹਿਸ਼⁷ ਤੈਂ ।’
 ਮੁੜ ਅਵੱਲ ਲੰਧੌਰ ਜਾਂ ਆਇਆ ਲਸ਼ਕਰ ਵੱਲ ।
 ਪਿੱਛੋਂ ਤਰਫ ਅਮੀਰ ਦੇ ਆਇਆ ਅਰਜਦ ਚੱਲ ।
 ਅਰਜਦ ਤਾਈਂ ਦੇਂਵਦਾ ਖਿਲਅਤ⁸ ਅਮੀਰ ਸਵਾਰ ।
 ਫਿਰ ਫਜ਼ਰੇ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਆਣ ਪੁਕਾਰ ।
 ਘੱਲ ਮੁਬਾਰਿਜ਼⁹ ਅਰਬੀਆ ! ਆਣ ਲੜੇ ਮੈਦਾਨ ।
 ਆਇਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਜੁਲਹਮਾਰ ਜਵਾਨ ।
 ਜੰਗ ਕਰੇਂਦਾ ਰਾਤ ਤੀਕ ਭਾਈਆਂ ਵਾਂਗੁ ਦਲੇਰ ।
 ਪੁਸ਼ਤ ਨ ਪਹਿਲੇ ਫੇਰਦਾ ਰਣ ਥੀਂ ਹਰਗਿਸ਼ ਸ਼ੇਰ ।
 ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਆਇਆ ਅਸਦ ਯਮਾਨੀ ਝੱਬ ।
 ਦਿਨ ਸਾਰਾ ਲੜ ਮੁੜ ਗਏ ਫੌਜੀ ਵੇਲੇ ਸ਼ਬ¹⁰ ।
 ਏਵੇਂ ਗਏ ਅਮੀਰ ਦੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ਰਫੀਕ¹¹ ।
 ਫਤਹਿ ਨ ਪਾਈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੌਂਹ ਥੀਂ ਇੱਕ ਫ਼ਰੀਕ¹² ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਆ ਲੰਧੌਰ ਜੋ ਮੱਲ ਖੜਾ ਮੈਦਾਨ ।
 ਕਹੇ ਬੁਲੰਦ¹³ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਸੁਣੇ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ‘ਕਾਹਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਘੱਲੇਂ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ?
 ਮੇਰੇ ਅੱਜ ਮੁਕਾਬਲੇ ਚੜ੍ਹ ਕਰ ਆਵੀਂ ਤੂੰ ।’

1. ਖਤਰਾ, ਡਰ । 2 ਦਿਨ । 3. ਭਲਕੇ, ਸਵੇਰ । 4. ਇਸੇ । 5. ਪਿੱਠ । 6. ਲੋੜ । 8. ਸਿਰੇ-ਪਾਉ । 9. ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਲੜਨ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ । 10. ਰਾਤ । 11. ਥੜਾ । 13. ਉੱਚੀ ।

ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਝੱਬ ਤਿਆਰ ।
 ਇਸਮਾਈਲੀ ਪੈਰਹਨ¹ ਤਨ ਪਹਿਨੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਜ਼ਿਰਹ² ਨਬੀ ਦਾਉਦ ਦੀ ਮੋਜ਼ਹ³ ਸਾਲਿਹ ਜਾਣ ।
 ਕਮਰ ਬੰਦ ਅਸਹਾਕ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹੇ ਕਮਰ ਜਵਾਨ ।
 ਹੁਦ ਨਬੀ ਦੇ ਖੋਦ⁴ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖੇ ਸ਼ੇਰ ।
 ਉਪਰ ਖਿੰਗ ਅਸਹਾਕ ਦੇ ਕਰੇ ਸਵਾਰੀ ਫੇਰ ।
 ਪਹਿਨੇ ਬਦਨ ਅਮੀਰ ਨੇ ਚੌਤਾਲੀ ਹਥਿਆਰ ।
 ਆਇਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਮੱਕੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਦੇਖ ਲੰਧੌਰ ਅਮੀਰ ਤੇ ਗੁਰਜ਼ ਚਲਾਵੇ ਵਾਰ ।
 ਰੱਖੀ ਢਾਲ ਅਮੀਰ ਨੇ ਗੁਰਜ਼ ਨ ਆਈ ਕਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਕਹਿਆ, “ਵਾਰ ਦੋ ਕਰ ਲੈ ਹੋਰ ਲੰਧੌਰ ।”
 ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਹੋਰ ਦੋ ਮਾਰੀਆਂ ਉਸਨੇ ਓਸੇ ਤੌਰ ।
 ਫਿਰ ਹਮਜ਼ੇ ਵਲ ਓਸਨੇ ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਚਲਾ ।
 ਓਵੇਂ ਗੁਰਜ਼ ਅਮੀਰ ਨੇ ਬੋਚੀ ਵਿਚ ਹਵਾ ।
 ਢਾਲ ਰੱਖੀ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਅਮੀਰ ।
 ਫੀਲ⁵ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋਇਕੇ ਝੜਿਆ ਹਾਲ ਜ਼ਹੀਰ⁶ ।
 ਡਿਗਦੇ ਸਾਰ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਹੱਥ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ।
 ਚਾਹਿਆ ਕਦਮ ਜੁ ਖਿੰਗ ਦੇ ਕਲਮ ਕਰੇ ਸਰਦਾਰ⁷ ।
 ਮਾਰੀ ਢਾਲ ਅਮੀਰ ਨੇ ਅਸਪੋਂ ਆਇਆ ਜ਼ੇਰ⁸ ।
 ਕਰੇ ਪਿਛਾਲੀ ਅਸਪ ਨੂੰ ਖੜਾ ਮੁਕਾਬਿਲ ਸ਼ੇਰ ।
 ਮਾਰੀ ਤੇਗ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ਹਮਜ਼ੇ ਰੱਖੀ ਢਾਲ ।
 ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦੇ ਤੇਗ ਰਹੀ ਧਸ ਨਾਲ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਫੇਰੇ ਢਾਲ ਨੂੰ ਟੁੱਟ ਗਈ ਤਲਵਾਰ ।
 ਮਾਰੇ ਕਬਜ਼ਾ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨਦੀਪੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਕਬਜ਼ਾ ਰੱਦਿਆ ਧਰਤੀ ਆਣ ਪਇਆ ।
 ਦੋੜ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ⁹ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਲਇਆ ।
 ਪਾਇਆ ਅੰਦਰ ਤੋਬਰੇ ਲੈ ਵਗਿਆ ਵਲ ਫੌਜ ।
 ਦਿਲ ਧਸਦਾ ਅਯਾਰ ਦਾ ਫਰਹਤ¹⁰ ਦੀ ਵਿਚ ਮੌਜ ।
 ਵੇਖ ਲੰਧੌਰ ਪੁਕਾਰਿਆ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆ ।
 “ਕਬਜ਼ਾ ਮੇਰਾ ਕੀਮਤੀ ਲੈ ਚਲਿਓਂ ਕਿਤ ਦਾ¹¹ ।
 ਤੋਬਰਿਓਂ ਕਢ ਸੁੱਟ ਦਹ ਕਬਜ਼ਾ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਤਾਹੀਂ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਲਾਮਤ ਜਾਨ ।

1. ਵਰਦੀ । 2. ਜ਼ਿਰਹ ਬਕਤਰ । 3. ਜੋੜਾ । 4. ਲੋਹ-ਟੋਪ । 5. ਹਾਥੀ । 6. ਤਬਾਹ ਹਾਲ ।
 7. ਕਲਮ-ਕਰਨਾ. ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ । 8. ਹੇਠਾਂ । 9. ਚਲਾਕ (ਉਮਰ ਅਯਾਰ) । 10. ਖੁਸ਼ੀ । 11. ਕਿਸ
 ਤਰਫ਼ ।

ਚੋਰਾ ! ਦੂਹਰਾ ਜ਼ਖਮ ਨਾ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਲਾ ।
 ਤਾਜ ਅੱਗੇ ਇਕ ਲੈ ਗਇਓਂ ਤੇ ਹੁਣ ਕਬਜ਼ਾ ਚਾ ।
 ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਸਿਖਾਲਿਓਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਵਿਚ ਜੱਗ ।
 ਕਦੇ ਨ ਡਿੱਠਾ ਤੈਂ ਜਿਹਾ ਚੋਰ ਮਕਾਰੀ ਠੱਗ ।
 ਦੇਹ ਆਪੇ ਯਾ ਗੁਰਜ਼ ਲੈ ਆਵਾਂ ਲੇਵਣ ਨੂੰ ।
 ਆਇਓਂ ਅਗਲੇ ਤਾਜ ਦਾ ਬਦਲਾ ਦੇਵਣ ਨੂੰ ।
 ਚੋਰਾ ! ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਮਤੀ ਮੈਂ ਲੈਸਾਂ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ।
 ਇਸ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਤੈਂ ਜੇਹਾ ਸੌ ਚੋਰ ।”
 ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਆਖਦਾ, ‘ਰੱਖ ਸਮੁੱਲ ਜ਼ਬਾਨ ।
 ਮਾਲਿਕ ਹਾਂ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਜੋ ਡਿਗੇ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਇਹ ਸਭ ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਮਖਫੀ¹ ਨਾਹੀ ਹਾਲ ।
 ਪਰ ਜੇ ਹੈ ਕੁਝ ਮਰਦੁਮੀ² ਲੈ ਲੈ ਕੁੱਵਤ ਨਾਲ ।”
 ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਪਕੜੀ ਹੱਥ ਕਮਾਨ ।
 ਤੀਰ ਧਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਸਤ³ ਦੇ ਤਰਫੇ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।
 ਪੇਸ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਢਾਲ ।
 ਵੇਲੇ ਤੀਰ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਮਾਰ ਗਇਆ ਸੀ ਛਾਲ ।
 ਮੁੜ ਗਰਦਨ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਗੱਤਕ ਮਾਰ ਗਇਆ ।
 ਫੇਰ ਪਿਛਾਹਾਂ ਹਟ ਗਇਆ, ਤੇ ਲੰਧੌਰ ਪਇਆ ।
 ਜਾਂ ਜਾਤਾ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਉਡਦਾ ਇਹ ਬੁਲੰਦ⁴ ।
 ਤੀਰ ਉਤਾਹਾਂ ਮਾਰਿਆ ਉਡਦੇ ਨੂੰ ਕਰ ਫੰਦ⁵ ।
 ਸੱਜੀ ਤਰਫ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਉਮਰ ਗਇਆ ਲਾ ਛਲ ।
 ਚੱਕ ਪੱਥਰ ਸਿਰ ਮਾਰਿਆ, ਮਰਦ ਪਇਆ ਬੇਹਾਲ ।
 ਤੀਜਾ ਤੀਰ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਏਵੇਂ ਗਇਆ ਖਤਾ ।
 ਜ਼ਖਮ ਨ ਪਹੁਤਾ ਉਮਰ ਨੂੰ, ਖੁਦ ਮੂੰਹ ਲਇਆ ਭੰਨਾ ।
 ਚਾ ਲੰਧੌਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਮਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਓਵੇਂ ਕਬਜ਼ਾ ਓਸ ਦਾ ਟੁੱਟਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ।
 ਹੁਣ ਕਬਜ਼ਾ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਪਾਇਆ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਨਾਅਰੇ ਕੀਤੇ ਉਮਰ ਨੇ, ਲੋਕ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ ।
 ‘ਐ ਲੰਧੌਰ ! ਨ ਮੂਲ ਕਰ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਏਹ ।
 ਹੱਕ ਮੇਰਾ ਨਾ ਹੱਕਿਆ ਸਮਝ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਦੇਹ ।
 ਨਾ ਕਰ ਏਡ ਦਲੇਰੀਆਂ ਹੱਕਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ।
 ਕਬਜ਼ਾ ਕਿਸ ਇਨਸਾਫ ਤੇ ਆਪੇ ਲਇਓ ਸਮੁੱਲ ?”
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ‘ਬਸ ਕਰ, ਐ ਕੰਗਾਲ !
 ਕਬਜ਼ਾ ਮੇਰੀ ਮਿਲਕ⁶ ਹੈ ਯਾ ਪਿਓ ਤੇਰੇ ਦਾ ਮਾਲ ?”

1. ਖੁਫੀਆ, ਗੁਪਤ 2. ਬਹਾਦੁਰੀ 3. ਨਿਸ਼ਾਨਾ 4. ਉਚਾ 5. ਫਰੇਬ 6. ਮਲਕੀਅਤ ।

ਸੁਣ ਕੇ ਉਮਰ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਸੰਗ¹ ਉਠਾ ।
 ਮਾਰੇ ਭਾਰੇ ਪੱਥਰਾਂ ਦਿਤੁਸੁ ਖੂਨ ਚਲਾ ।
 ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਕੰਨ ਭੰਨਾਇਕੇ ਸੁੱਟ ਕਬਜ਼ਾ ਲੰਧੌਰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, 'ਐ ਲੈ ਜ਼ਾਲਿਆਂ ! ਵੱਧ ਕਰ ਹੁਣ ਜੋਰ² ।
 ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਹੈ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਇਹ ਅਯਾਰ ਬਲਾ ।"
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਹੱਸਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਖੜੇ ਉਠਾ ।
 ਫਿਰ ਨੇਜ਼ਾ ਚਾ ਮਾਰਦਾ ਯਲ³ ਹਿੰਦੀ ਦਿਲਗੀਰ ।
 ਅੱਗੋਂ ਨੇਜ਼ਾ ਆਂਵਦਾ ਪਕੜੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, 'ਹਮਜ਼ਾ ! ਡਰਿਓਂ ਤੂੰ ।
 ਤਾਹੀਂ ਹੈ ਤੂੰ ਪਕੜਿਆ ਅੱਗੋਂ ਨੇਜ਼ੇ ਨੂੰ ।"
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਖੋਹ ਲੈ ਨੇਜ਼ਾ ਕੁੱਵੱਤ ਨਾਲ ।"
 ਕੀਤਾ ਜੋਰ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ਨੇਜ਼ਾ ਰਹਿਆ ਬਹਾਲ ।
 ਕੀਤਾ ਜੋਰ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਨੇਜ਼ਾ ਖੜਿਆ⁴ ਖਿੱਚ ।
 ਤੋੜ ਮੁਖੀ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਚਾ ਮਾਰੇ ਲਕ ਵਿੱਚ ।
 ਰੇਜ਼ਾ ਰੇਜ਼ਾ⁵ ਹੋਇਕੇ ਨੇਜ਼ਾ ਧਰਤ ਪਇਆ ।
 ਤੇ ਇਹ ਸੱਟ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਮੂਲ ਨ ਜਾਣੀ ਕਾ ।
 ਆਪਸ ਅੰਦਰ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕਮਰੋਂ ਫੜੀ ਦੁਵਾਲ⁶ ।
 ਦੋਹਾਂ ਦੁਵਾਲਾਂ ਤੋੜੀਆਂ ਖਿੱਚ ਖਿੱਚ ਕੁੱਵੱਤ ਨਾਲ ।
 ਰੇਜ਼ਾ⁷ ਸਤਾਰਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਏਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜੰਗ ।
 ਫਤਹਿ ਨ ਹੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ, ਨਾ ਹੋਏ ਦਿਲ ਤੰਗ ।
 ਕਹਿੰਦੇ ਰੋਜ਼ ਸਤਾਰੂਵੇਂ ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ ਰਸੂਲ* ।
 "ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਜੋਰ ਤੇ ਫਤਹਿ ਨ ਹੋਈ ਮੂਲ ।
 ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਇਕ ਜੋਰ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਦੇਖ ਲਗਾ ।
 ਲੈ ਲੰਧੌਰਾ ! ਕਮਰ ਥੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਕੜ ਉਠਾ ।"
 ਕਮਰੋਂ ਪਕੜ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਜੋਰ ਕਰੇ ਲੰਧੌਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਮੂਲ ਨ ਹੱਲਿਆ, ਰਹਿਆ ਓਸੇ ਤੌਰ ।
 ਉਂਗਲੀਆਂ ਥੀਂ ਫੱਟ ਕੇ, ਚੱਲੇ ਕੁਤਰੇ ਖੁਨ⁸ ।
 ਦਿੱਤਾ ਛੋੜ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਹੋ ਕੇ ਹਾਲ ਜ਼ਬੂਨ⁹ ।
 ਡਿੱਠਾ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਧਸਿਆ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ।
 ਕਹੇ ਲੰਧੌਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਹੋਕੇ ਹੈਰਤ ਗੀਨ¹⁰ ।
 "ਮੈਂ ਉਪਰਾਹਾਂ¹¹ ਖਿੱਚਿਆ, ਤੂੰ ਧਸ ਧਰਤਿ ਗਇਆ ।
 ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਜੋਰ ਦੀ ਆਖਾਂ ਸਿਫਤ ਕਿਆ ?"

1. ਪੱਥਰ 2. ਸਿਤਮ, ਜੁਲਮ 3. ਜੋਧਾ, ਲੜਾਕਾ 4. ਲਇਆ 5. ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ 6. ਪੇਟੀ (ਚਮੜੇ ਦੀ)
 7. ਦਿਨ । *ਚਾਚਾ (ਰਸੂਲ-ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ) 8. ਲਹੂ 9. ਤਬਾਹ 10. ਹੈਰਤਮੰਦ, ਹੈਰਾਨ
 ਅਸਰਰਜ 11. ਉਪੱਰ ਵੱਲ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਕਮਰੋਂ ਪਕੜ ਲਿਆ।
 ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਤ¹ ਉਮਰ ਭੀ ਹਾਲਤ ਸਮਝ ਗਿਆ।
 ਲਾਹ ਸਿਰੇ ਥੀਂ ਸੁੱਟਦਾ ਟੋਪੀ ਵਿਚ ਹਵਾ।
 ਲਸਕਰ ਸਭ ਅਮੀਰ ਦਾ ਖੁਦ ਨੂੰ ਕਹੇ ਬਕਾ²।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਧਰਤੀ ਕੰਬ ਗਈ।
 ਜਿਉਂ ਬਿਜਲੀ ਅਸਮਾਨ ਥੀਂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਈ।
 ਸਾਰੇ ਜੁਬਿਸ਼³ ਪੈ ਗਈ ਅੰਦਰ ਕੋਹਿਸਤਾਨ⁴।
 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦੇ ਥਰ ਥਰ ਕਰੇ ਜਹਾਨ।
 ਆਹੀ ਜੋ ਜੋ ਵਸਦੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਬਲਾ।
 ਛੋੜ ਟਿਕਾਣੇ ਦੌੜ ਕੇ ਵੜੀ ਪਹਾੜੀਂ ਜਾ।
 ਸਭ ਘੋੜੇ ਸਰਨਦੀਪ ਦੇ ਸੁੱਟ ਨਸੇ ਅਸਵਾਰ।
 ਪਕੜ ਲਿਆਏ ਉਮਰ ਦੋ ਜੰਗਲ ਥੀਂ ਸਰਦਾਰ।
 ਨਾਅਰਾ ਸੁਣ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਸੁਸਤ ਪਏ ਐਜ਼ਾ⁵।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਇਕ ਹਥ ਖੜਿਆ ਚਾ।
 ਸਿਰ ਦੇ ਉਪਰ ਫੇਰ ਕੇ ਸ਼ਾਬਸ਼⁶ ਕਹੇ ਜਹਾਨ।
 ਫੇਰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਮਾਰਿਆ, ਕੀਤਾ ਕੈਦ ਜਵਾਨ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਲੈ ਗਿਆ ਅੰਦਰ ਫੌਜ ਉਠਾ।
 ਲਸਕਰ ਫਿਰ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਚਾਹੇ ਪਵੇ ਜੁ ਧਾ।
 ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰ⁷ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਕੀਤੇ ਮਨਾ ਤਮਾਮ।
 ਹਟ ਸਾਰੇ ਹੈਜਾਨ ਹੋ ਅਟੇ ਰਹੇ ਮੁਕਾਮ।
 ਮੁੜ ਲਸਕਰ ਵਿਚ ਆਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਆਲੀਜ਼ਾਦ⁸।
 ਅਰਬੀ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਕਰੇ ਦਿਲਸ਼ਾਦ⁹।
 ਅੰਦਰ ਜਸ਼ਨ¹⁰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਇਕ ਕੀਤੀ ਦਿਨ ਰਾਤ।
 ਅਰਬ ਅਜਮ¹¹ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਂ¹² ਸਾਰੇ ਆਲੀਜ਼ਾਤ¹³।
 ਵਿੱਚ ਗਸਤਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਸ਼ਨ ਸ਼ਰੀਕ¹⁴।
 ਵੇਲਾ ਉਸਦੇ ਦਗ ਦਾ ਆ ਪਹੁਤਾ ਨਜ਼ਦੀਕ।
 ਅੰਦਰ ਬਦ ਅਮੀਰ ਦੇ ਰਹਿਆ ਲੰਧੌਰ ਅਸੀਰ¹⁵।
 ਘੱਲ ਤੁਆਮ¹⁶ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਰੱਖੇ ਸ਼ਾਦ¹⁷ ਅਮੀਰ।
 ਕਰੇ ਤਸੱਲੀ ਅਜਕਲ ਤੈਨੂੰ ਕਰਾਂ ਖਲਾਸ¹⁸।
 ਹੋਸੇਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਅੰਦਰ ਖਾਸ।

1. ਇਸ਼ਾਰਾ 2, ਅਟਲ, ਅਚਲ 3. ਹਰਕਤ, ਖਲਬਲੀ, ਥਰਰਾਹਟ 4. ਇਲਾਕਾ, ਪਹਾੜ
 (ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ) 6. ਸ਼ਾਬਾਸ਼., ਆਫ਼ਰੀਨ 7. ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ 8. ਉੱਚੀ ਕੁਲ ਦਾ 9. ਆਨੰਦ ਚਿਤ 10.
 11. ਈਰਾਨ 12. ਪਹਿਲਵਾਨ 13. ਉੱਚੀ ਕੁਲ 14, ਸ਼ਾਮਿਲ 15. ਕੈਦੀ 16. ਭੋਜਨ 17
 18. ਆਜ਼ਾਦ।

ਗਸਤਮ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣਾ, ਉਮਈਆ ਦਾ ਹਕੀਮ ਇਕਲੀਮੂੰ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਤੇ ਅਹਮਦੁਲ-ਹਮਜ਼ਾ ਦਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਣਾ, ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਸਰਨਦੀਪ ਗਸਤਮ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ ਹੈਰਾਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਕੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੀ ਹਾਵ ਵਿਚ ਮਦਾਇਨ ਵਲ ਦੌੜਨਾ ਅਤੇ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਮਰ ਉਮੱਈ ਜ਼ਮਰੀ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦੇ ਭਾਣਜੇ ਮਰਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਲੰਧੌਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਫੜਨਾ ਤੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਾ ਉਜ਼ਰ ਕਰਨਾ ।

ਨਿੱਤ ਅਮੀਰੁਲ ਮੋਮਨੀਨ¹ ਹਮਜ਼ਾ ਫ਼ਰੁਖ² ਫ਼ਾਲ³ ।
 ਰਹਿੰਦਾ ਅੰਦਰ ਜਸ਼ਨ ਦੇ ਸ਼ਾਦਾਂ⁴ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ।
 ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਫ਼ਰਮਾਂਵਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਅਰਬ ਅਜੀਜ਼⁵ ।
 “ਗਾਵਣ ਵਾਲੀ ਪਾਸ ਤੈਂ ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ ਕਨੀਜ਼⁶ ?
 ਅਰਜ਼ ਕਰੇ, ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗਸਤਮ ਬਦ ਉਸਲੂਬ⁷ ।
 ‘ਪਾਸ ਮੇਰੇ ਹਨ ਮੁਤਤਬਾਂ⁸ ਸੱਤ ਕਨੀਜ਼ਾਂ ਖੁਬ ।’
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ‘ਦੇਹ ਸਾਡੇ ਵਲ ਘੱਲ ।
 ਜਾਣ ਸਰੋਦ ਸੁਣਾਇ ਕੇ, ਆਵਣ ਵਿਚ ਮਹੱਲ ।’
 “ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਮੈਂ ਉਡੀਕ ਤਮਾਮ ।
 ਸੱਦ ਅਰਬ⁹ ਨੂੰ ਦਾਵਤੋਂ ਦੇਵਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਤੁਆਮ ।’
 ਜਾ ਗਸਤਮ ਦੇ ਲੌਂਡੀਆਂ, ਓਵੇਂ ਕਰੇ ਤਿਆਰ ।
 ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਵਦਾ ਬਹਿ ਗੋਸ਼ੇ¹⁰ ਮੁਰਦਾਰ ।
 “ਹੁਣ ਨਾ ਪਿਆ-ਬੁਲਾਵਣਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ।
 ਤੇ ਤਸੀਂ ਜ਼ਹਿਰ ਖਿਲਾਵਣਾ ਪਾ ਵਿਚ ਜਾਮ¹¹ ਖੁਮਾਰ¹² ।’
 ਕਰਨ ਕਬੂਲ ਕਨੀਜ਼ਕਾਂ ਗਸਤਮ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 ਜ਼ਹਿਰ ਹਲਾਹਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਸਤਮ ਦੇਵੇ ਆਨ ।
 ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਕਨੀਜ਼ਕਾਂ¹³ ਆ ਵੜੀਆਂ ਦਰਬਾਰ ।
 ਰਾਗ ਸੁਣਾਵਨ ਰਾਤ ਦਿਨ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਗਾਵਨ ਹਰਫ ਵਫਾਇ¹⁴ ਦਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਦਗਾ ਤਮਾਮ ।
 ਤਾਰ ਹਿਲਾਵਣ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਮਾਤਮ¹⁵ ਦਾ ਅੰਜਾਮ¹⁶ ।
 ਕਿਤਨੇ ਰੋਜ਼ ਅਮੀਰ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮ ।
 ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲੀ ਰਾਤ ਇਕ ਦੇਵਣ ਘੱਲ ਹਰਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਹੱਥ ਕੰਬਿਆ ਜਾਂ ਹੱਥ ਫੜਿਆ ਜਾਮ ।
 ਹੈਰਤ¹⁷ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਇਆ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।

1. ਮੋਮਨੀ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਅਮੀਰ (ਸਰਦਾਰ) 2. ਸੁਭ 3. ਸ਼ਗੁਨ 4. ਪ੍ਰਸੰਨ 5. ਅਰਬੀ ਪਿਆਰ 6. ਲੌਂਡੀ, ਟਹੇਲਣ 7. ਬਦ (ਭੈੜੇ) ਉਸਲੂਬ (ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ) ਵਾਲਾ 8. ਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ 9. ਭਾਵ-ਅਮੀਰ-ਹਮਜ਼ਾ 10. ਨੁੱਕਰ, ਕਿਨਾਰੇ, ਇਕ ਪਾਸੇ 11. ਪਿਆਲਾ 12. ਖੁਮਾਰੀ, ਅਰਥਾਤ-ਨਸ਼ੇ (ਸ਼ਰਾਬ) 13. ਗੋਲੀਆਂ, ਟਹਿਲਣਾ 14. ਵਫਾਦਾਰੀ 15. ਸੌਗ 16. ਫਲ, ਨਤੀਜਾ 17. ਹੈਰਾਨੀ, ਅਸਚਰਜ ।

ਅੱਗੇ ਕਦੀ ਨ ਕੰਬਿਆ ਭਾਰੀ ਗੁਰਜ਼ੋਂ ਹਾਥ ।
 ਕਿਉਂ ਡੋਲੇ ਹੱਥ ਅਸਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਪਿਆਲੇ ਸਾਥ ।
 ਆਈ ਯਾਦ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਦਿਲਬਰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਅੰਦਰ ਮਸਤੀ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਕਹੇ ਬੁਲੰਦ ਪੁਕਾਰ ।
 ਵਿੱਚ ਪਿਆਲੇ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਯਾਰੋ ਅੱਜ ।
 ਮਹਬੂਬਾ¹ ਦੀ ਯਾਦ ਤੇ ਨੌਸ਼ ਕਰਾ² ਮੈਂ ਰੱਜ ।
 ਅੱਮ³ ਰਸੂਲ ਕਰੀਮ ਨੇ ਪੀਤਾ ਸ਼ਰਬਤ ਕੁੱਲ ।
 ਜ਼ਹਿਰ ਬਦਨ ਵਿਚ ਰਚ ਗਈ, ਜੋਸ਼ ਪਿਆ ਸੌ ਝੁੱਲ ।
 ਪਿਆ ਤੜਾਕ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਹੋਸ਼ ਗਈ ਸਭ ਦੂਰ ।
 ਜ਼ਹਿਰ ਹਲਾਹਲ ਬਦਨ ਤੇ ਕੀਤਾ ਅਸਰ ਜ਼ਹੂਰ⁴ ।
 ਡਿੱਠਾ ਜਦੋਂ ਕਨੀਜ਼ਕਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਗਸਤਮ ਦੀ ਵਲ ਚੱਲੀਆਂ, ਛੋੜ ਗਈਆਂ ਦਰਬਾਰ ।
 ਅੱਗੇ ਆਹੇ ਉਮਰ ਦੇ ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਅਯਾਰ ।
 ਦੇਖਣ ਜਾਵਣ ਨੱਸੀਆਂ ਸਰਗਤਦਾਂ⁵ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਪਕੜ ਲਿਆਏ ਦੁਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਉਮਰ ਦਲੇਰ ।
 “ਸੀ ਇਹ ਨੱਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਸੀਂ ਲਿਆਏ ਘੋਰ ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਪਕੜ ਕੇ ਹੱਥ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚ ਸੁਣਾ ਦਿਓ, ਕੀ ਆਈਓਂ ਕਰ ਕਾਰ ।”
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਨ ਦੱਸਿਆ, ਉਮਰ ਗਵਾਈਆਂ ਮਾਤ ।
 “ਜੇ ਨਾਹੀਂ ਕੁਝ ਦਸਦੀਆਂ ਚਲੋ ਜਲੋ ਵਿਚ ਨਾਰ⁶ ।
 ਤੇ ਆਇਆ ਖ਼ਦ ਦੋੜਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਤਿਨਹਾ⁷ ਪਇਆ ਹੈ ਬੇਖੁਦ⁸ ਹੋ ਸਰਦਾਰ ।
 ਚਿਹਰੇ ਸੁਟਖ ਅਮੀਰ ਤੇ ਫਿਰੀ ਸਿਆਹੀ ਕੁੱਲ ।
 ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਅਮੀਰ ਦੀ ਐਸ਼ ਗਈ ਸਭ ਭੁੱਲ ।
 ਜਾਤਾ ਉਮਰ ਜੁ ਲੋਂਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜ਼ਹਿਰ ਖਿਲਾ ।
 ਹੋਸ਼ ਨਾ ਕੁਝ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਸੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਇਆ ।
 ਉਮਰ ਕੱਚੇ ਦਾ ਜਾਇਕੇ ਮੁਕਬਿਲ ਨੂੰ ਬੇਦਾਰ* ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਖ਼ਾਬ ਥੀਂ ਹੋ ਬੈਠਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਉਮਰ ਖਫਾ ਹੋ ਆਖਦਾ ਮੁਕਬਿਲ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ।
 “ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਛੋੜਿਓ ਤਿਨਹਾਈ⁹ ਵਿਚ ਕਲ ?”
 ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਅਮੀਰ ਦੀ ਮੁਕਬਿਲ ਕਰੇ ਖ਼ਰੋਸ਼¹⁰ ।
 ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰੀ ਰੋਂਵਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਬੇਹੋਸ਼ ।

1. ਪਿਆਰੀ 2. ਨੌਸ਼ ਕਰਨਾ, ਪੀਣਾ 3. ਚਾਰਾਂ 4. ਪ੍ਰਗਟ 5. ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ 6. ਅੱਗ
 (ਦੋਸ਼ ਦੀ) 7. ਇਕੱਲਾ 8. ਬੇਸੁੱਧ, ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ । *ਨੀਂਦ 9. ਇਕੱਲ 10. ਸ਼ੋਰ, ਗੁਲ ।

ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਕੁਝ ਹੋਸ਼ ਕਰ, ਬੇ ਅਕਲਾ ! ਮਤ ਰੋ ।
 ਵਿਚ ਪੋਸ਼ੀਦਾ¹ ਦੋਸਤਾਂ ਤਾਈਂ ਖਬਰ ਕਰੋ ।
 ਦਸ ਨਾਲੇ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਨੂੰ ਕਰੋ ਇਲਾਜ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਜਾ ਜਾਣਨ ਇਸ ਹਾਲ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹਾਲ ਖਰਾਬ ।”
 ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਂਵਦਾ ਮੁਕ਼ਬਿਲ ਸਣ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ।
 ਖੜਦੇ ਵਿਚ ਹਿਸਾਰ² ਦੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ³ ।
 ਅੰਦਰ ਵਾਰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਆਈ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।
 ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਪਾਇਆ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਕਰ ਖੰਦਕ ਪੁਰ ਆਬ⁴ ਤੇ ਮੁਹਕਮ⁵ ਕਰਨ ਦਰੇ⁶ ।
 ਹਰ ਇਕ ਯਾਰ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹਰਦਮ ਆਹ ਕਰੇ ।
 ਫਜਰ ਹੋਈ ਤੇ ਉਠਿਆ ਜਾਂ ਗਸਤਮ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਖਿਦਮਤ ਕਰਨ ਅਮੀਰ ਦੀ ਟੁਰਿਆ ਵਲ ਦਰਬਾਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਦਾ ਤੰਬੂ ਰਹਿਆ ਨ ਕੋ ।
 ਜਾਤਾ ਰਾਤੀ ਵੈਰ ਦਾ ਅਸਰ ਗਇਆ ਕੁਝ ਹੋ ।
 ਵੈਰੀ ਉਮਰ ਜਵਾਨੀਓਂ ਰਾਤ ਗਇਆ ਹਥ ਧੋ ।
 ਵਿੱਚੇ ਰਹੇ ਮੁਆਮਲੇ ਯਾਰ ਉਰਾਰ⁷ ਖਲੋ ।
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਸਿਰ ਇਕਬਾਲ ਦੇ ਮਕਸਦ⁸ ਦਿਲ ਦਾ ਅੱਜ ।
 ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਤਕਦੀਰ ਦਾ ਗਇਆ ਦੁਗਾੜਾ ਵੱਜ ।
 ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਕ⁹ ਨੂੰ ਗਇਆ ਹੰਦਾ ਨਾ ਰੱਜ ।
 ਹੋ ਬਿਜਲੀ ਲੈ ਫੌਜ ਨੂੰ ਪਵਾਂ ਕਿਲੇ ਤੇ ਗੱਜ ।
 ਨਾਲੇ ਡਿੱਠੀਆਂ ਲੌਂਡੀਆਂ ਕਤਲ ਪਈਆਂ ਵਿਚ ਰਾਹ ।
 ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਗੁਮਰਾਹ¹⁰ ।
 ਜਾਤਾ ਜ਼ਹਿਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਆਈਆਂ ਠੀਕ ਖਿਲਾ ।
 ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਮਾਰੀਆਂ ਪਕੜ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਹੋਸੀ ਮਰ ਗਇਆ, ਖਾਲੀ ਪਏ ਮੁਕ਼ਾਮ ।
 ਮੈਥੋਂ ਡਰਦੀ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਆਈ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।
 ਮੁੜ ਫਰਜ਼ਦਾਂ ਪਾਸ ਜਾ ਕਰਕੇ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ।
 ਧਾ ਪਇਆ ਵਲ ਕਿਲੇ ਦੇ ਬੈਠਾ ਘੋਰ ਹਿਸਾਰ ।
 ਬਾਜ਼ੂ ਪਕੜ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਕਰਨ ਬਹਾਦੁਰ ਜੰਗ ।
 ਕੁਫਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਰਨ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ।
 ਫਰਮਾਵੇ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਨੂੰ ਦਾਨਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 “ਹੈ ਯਾ ਨਹੀਂ ਤਬੀਬ¹¹ ਕੋ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ?”

1. ਗੁਪਤ 2. ਕਿਲਾ 3. ਹਾਲੇ, ਹੁਣ 4. ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ 5. ਮਜ਼ਬੂਤ 6. ਰਸਤੇ 7. ਉੱਚ
 ਪਾਸੇ 8. ਮੁਰਾਦ 9. ਮੌਜ ਮੇਲਾ 10. ਭੁੱਲੜ 11. ਹਕੀਮ, ਚਿਕਿਤਸਕ ।

“ਰਾਹ ਇਹੀ ਸਤ ਰੋਜ਼ ਦਾ ‘ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ॥
 “ਇਕਲੀਮੁ ਹਕੀਮ ਹੈ ਦਾਨਿਸ਼ ਮੰਦ¹ ਕਮਾਲ² ।”
 “ਅਜੇ ਨ ਪਈ ਅਮੀਰ ਦੇ ਬਦਨ ਉਤੇ ਕੁਝ ਸੋਜ਼ ।
 ਭਲਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਆ ਫਿਰੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਦੇ ਰੋਜ਼ ।
 ਚੌਦਾਂ ਰਾਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਆਵਣ ਜਾਵਣ ਰਾਹ ।
 ਦੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਲਿਆਵਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿਸ ਦੀ ਜਾਹ ।
 ਜੇ ਕੋ ਕਾਸਿਦ³ ਤੇਜ਼ ਰੋ⁴ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਇਕਲੀਮੁ ਵਲ ਭੇਜਿਓ ਝਬਦੇ ਹੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਫਰਮਾਇਆ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਨੇ, “ਹੈ ਬਹਿਰਾਮ ਅਯਾਰ ।”
 ਝਬਦੇ ਸੱਦ ਮੰਗਾਇਆ, ਕੀਤਾ ਜਲਦ ਤਿਆਰ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ, “ਝਬਦੇ ਕਦਮ ਉਠਾ ।
 ਇਕਲੀਮੁ ਹਕੀਮ ਨੂੰ ਦੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਲਿਆ ।”
 ਟੁਰ ਵਗਿਆ ਬਹਿਰਾਮ ਤੇ ਉਮਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ।
 “ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਬਹਿਰਾਮ ਜੋ ਕੀ ਕੁਝ ਕਾਰ ਕਰੇ ।”
 ਮਗਰੇ ਉਸ ਦੇ ਆਪ ਭੀ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਗਇਆ ।
 ਵਾਂਗੂੰ ਹਵਾਇ ਬਹਾਰ ਦੇ ਮਾਰ ਉਡਾਰ ਗਇਆ ।
 ਪਹੁਤਾ ਵਕਤ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਚਾਹਿਆ ਹੇਠ ਦਰਖਤ ਦੇ ਸਾਇਤ⁵ ਕਰੇ ਅਰਾਮ ।
 ਸਕਲ ਬਣੀ ਚਰਵਾਲਿਆਂ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਰਾਸ ।
 ਬੈਠਾ ਜਾ ਬਹਿਰਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਜਾਨੂੰ⁶ ਹੋ ਪਾਸ ।
 ਮੇਵੇ ਕੱਢੇ ਤੋਬਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਕਲ ਕਰੇ ।
 ਮੇਵੇ ਦੇਹ ਚਰਵਾਲਿਆਂ ਕਾਸਿਦ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ।
 ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੇਵਦਾ ਦਾਰੂ ਵਿਚ ਰਲਾ ।
 ਜਾਂ ਖਾਧਾ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ ਹੋ ਬੇਹੋਸ਼ ਗਇਆ ।
 ਉਮਰ ਉਤਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਉਸ ਦੇ ਤਨੋਂ ਤਮਾਮ ।
 ਪਹਿਨ ਬਦਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਬਣਿਆ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਉਮਰ ਓਸ ਦਰਖਤ ।
 ਟੁਰਿਆ ਆਪ ਤਬੀਬ⁷ ਵਲ, ਕਸਦ⁸ ਉਠਾਇਆ ਸਖਤ ।
 ਅੰਦਰ ਇਕੋ ਘੜੀ ਦੇ ਜਾ ਵੜਿਆ ਦਰਬਾਰ ।
 ਦਰਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ, ‘ਝਬਦੇ ਕਹੋ ਪੁਕਾਰ ।
 ਇਹ ਕਾਸਿਦ⁹ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਬਹਿਰਾਮ ।”
 ਦਿੱਤਾ ਇਜ਼ਨ¹⁰ ਤਬੀਬ ਨੇ, ‘ਆਵੇ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਮ ।”

1. ਅਕਲ 2. ਪੂਰਾ 3. ਚਿੱਠੀ ਰੋਸਾਂ ਅਥਵਾ ਦੂਤ 4. ਤੇਜ਼ ਚਾਲ 5. ਘੜੀ, ਪਲ 6. ਘੁਟਨੇ
 7. ਹਕੀਮ, ਵੈਦ 8. ਇਰਾਦਾ 9. ਦੂਤ 10. ਹੁਕਮ ।

ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜਾਇਕੇ ਕਰਦਾ ਤਿੰਨ ਸਲਾਮ ।
 ਪੁੱਛਿਆ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੇ, ‘ਰਾਜ਼ੀ ਹਨ ਬਹਿਰਾਮ ?’
 ਕਹਿਆ, ‘ਹਾਜ਼ਿਰ ਪਾਸ ਹਾਂ, ਜੇਹਾ ਕੇਹਾ ਹਾਂ ।
 ਘੱਲਿਆ ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਨੇ, ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤਾਂ ।’
 ਪਈ ਮੁਸੀਬਤ ਜਿਸ ਤਰਹ ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਖਿਲਾਇਆ ਸੀ ।
 ਕਹਿਆ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੇ, ‘ਕਹਿ ਸੱਚੀ ਤਕਰੀਰ¹ ।
 ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਮਰ ਗਇਆ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ?’
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਮੈਂ ਆਂਵਦੇ ਤਾਈਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸੀ ।
 ਪਿੱਛੇ ਮੇਰੇ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਹਾਲਤ ਗੁਜ਼ਰੀ ਕੀ ।’
 ਕਹਿਆ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੇ, ‘ਝੂਠ ਨ ਕਹਿ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਜ਼ਹਿਰ ਹਲਾਹਲ ਦੇਂਵਦੀ ਸਾਇਤ² ਨਾ ਆਰਾਮ ।
 ਨੀ ਕੋ ਗੱਲਾਂ ਝੂਠੀਆਂ, ਨਾ ਲੱਗੇ ਦਿਲ ਬਾਤ ।
 ਜ਼ਹਿਰ ਹਲਾਹਲ ਖਾਇ ਕੇ ਕਿਉਂਕਰ ਰਹੇ ਹਯਾਤ³ ।’
 ਉਮਰ, ‘ਕਹੇ ਕੀ ਘਟਨਾ ਕਰਕੇ ਝੂਠ ਬਿਆਨ ।
 ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਛੋੜ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਅਰਬ ਜਵਾਨ ।’
 ਕਹਿਆ ਫੇਰ ਤਬੀਬ ਨੇ, ‘ਝੂਠਾ ਹੈਂ ਬਹਿਰਾਮ !
 ਮੈਨੂੰ ਮੂਲ ਨ ਭਾਂਵਦੀ ਤੇਰੀ ਝੂਠ ਕਲਾਮ ।
 ਜੇ ਕੁਝ ਨਾਹੀ ਇਤਬਾਰ, ਦਿਆਂ ਹੁਣੇ ਦਿਖਲਾ ।’
 ਥੋੜੀ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੇ ਜ਼ਹਿਰ ਲਈ ਮੰਗਵਾ ।
 ਪੱਥਰ ਉੱਪਰ ਪਾਂਵਦਾ ਓਹੋ ਜ਼ਹਿਰ ਨਿਸੰਗ ।
 ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਇਆ ਇਕ ਦਮ ਅੰਦਰ ਸੰਗ⁴ ।
 ਫਰਮਾਇਆ, ‘ਲੈ ਦੇਖ ਲੈ ਜ਼ਹਿਰ ਕਹਿਰ ਦਾ ਰੰਗ ।
 ਬਾਝ ਹਲਾਹਲ ਵੈਰੀਆਂ ਕੀਤਾ ਹੋਗੁ ਨ ਜੰਗ ।
 ਦਮ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਪਾੜਿਆ, ਦੇਖ ਨ ਰੱਖ ਜਨੂਨ⁵ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਹੋਗੁ ਨ ਜੀਂਵਦਾ, ‘ਕਹਿੰਦਾ ਇਕਲੀਮੂਨ ।
 ‘ਤੂੰ ਮੁੜ ਜਾਕੇ ਵੇਖ ਲੈ ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਬਿਆਨ ।
 ਤੇ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਜਾਵਣੋਂ ਕੀ ਹੈ ਨਫਾ ਅਯਾਨ⁶ ?’
 ਹਾਲ ਪੱਥਰ ਦਾ ਵੇਖਕੇ ਉਮਰ ਕਰੇਂਦਾ ਆਹ ।
 ਜਾਤਾ, ‘ਛੋੜ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਗਇਆ ਅਸਾਡਾ ਸ਼ਾਹ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਗਇਆ ਜਹਾਨੋਂ ਮਰਦ ।
 ਜਿਸਦੇ ਬਾਝੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨੀ ਉਮਰ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਦਰਦ ।

1. ਬਿਆਨ 2. ਘੜੀ, ਪਲ 3. ਜ਼ਿੰਦਗੀ 4. ਪੱਥਰ 5. ਪਾਰਲਪਣ 6. ਪ੍ਰਗਟ

ਗਸਤਮ ਜ਼ਾਲਿਮ ਜ਼ਾਦਿਆ ! ਕਿਹਾ ਕਮਾਇਆ ਧੋ¹ ।
 ਅੰਤ ਜਹੱਨਮ² ਜਾਵਸੇਂ ਤੂੰ ਭੀ ਫ਼ਾਨੀ* ਹੋ ।”
 ਆਹਾ ਅਜੇ ਨ ਉਮਰ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਕਰਾਰ ।
 ਇਕਲੀਮੂਨ ਤਬੀਬ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਕਰੇ ਤਿਆਰ ।
 ਅਰਜ਼ ਬਥੇਰਾ ਕਰ ਰਹਿਆ, ਟੁਰੇ ਨ ਇਕਲੀਮੂਨ ।
 ਪੋਸ਼ੀਦਾ³ ਖਦ ਰੋਵਦਾ ਉਮਰ ਅੱਖੀਂ ਭਰ ਖੂਨ ।
 ਉੜਕ ਕਹਿਆ ਅਮੀਰ ਨੇ, ‘ਯਾ ਹੁਣ ਮੈਥੀਂ ਚੱਲ ।
 ਯਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈ ਏਵੇਂ ਮੂਲ ਨ ਘੱਲ ।”
 ਉੜਕ ਹੋਈ ਹੱਦ ਜਾਂ, ਹੋਇਆ ਨਾ-ਉਮੈਦ ।
 ਉਮਰ ਕਜ਼ਈਆ⁴ ਕਰ ਰਹਿਆ, ਮੂਲ ਨ ਟੁਰਿਆ ਵੈਦ ।
 “ਜੇ ਖਾਲੀ ਮੁੜ ਜਾਵਸਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਕਤਲ ਕਰਨਗੇ ਪੜਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਯਾਰ ।
 ਯਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲ, ਯਾ ਤੇ ਪਾਸ ਰਹਾਂ ।
 ਮੈਂ ਖਾਲੀ ਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਆ ਜਵਾਬ ਕਹਾਂ ?”
 ਕਹਿਆ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੇ ‘ਜਿਉਂ ਖ਼ਾਹਿਸ਼⁵ ਤਿਉਂ ਕਹਿ ।
 ਮੈਂ ਤੇ ਮੂਲ ਨ ਜਾਵਸਾਂ, ਤੂੰ ਜਾਹ ਭਾਵੇਂ ਰਹਿ ।”
 ਉੜਕ ਏਥੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੀਤੀ ਉਮਰ ਸਲਾਹ ।
 ਇਕਲੀਮੂਨ ਉਤਾਵਦਾ ਨੁਕਲ⁶ ਸ਼ਰਾਬ ਮੁੱਬਾਹ⁷ ।
 ਪੀ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਉਮਰ ਨੇ ਮਸਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ।
 ਚੰਗ ਖ਼ਤਾਈ⁸ ਕੱਢ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਤਾਰ ਵਜਾ ।
 ਮੁਤਰਬ⁹ ਬਣਕੇ ਬਹਿ ਗਇਆ, ਕਰੇ ਸਰੋਦ¹⁰ ਅਗਾਜ਼¹¹ ।
 ਜੋਸ਼ ਪਇਆ ਵਿਚ ਮਜਲਿਸੇ ਸੁਣ ਮੌਜੂ¹² ਆਵਾਜ਼ ।
 ਏਡਕ¹³ ਸੋਹਣਾ ਗਾਵਿਆ, ਲੋਕ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ ।
 ਵਜਦ¹⁴ ਪਇਆ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਿਰਾਂ, ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਗਲਤਾਨ¹⁵ ।
 ਕਹਿਆ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੇ, ‘ਹਾਲਤ ਕਹਿ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਅੱਗੇ ਨਾ ਸੀ ਜਾਣਦਾ ਤੂੰ ਗਾਵਣ ਦਾ ਨਾਮ ।
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਸਿੱਖਿਓਂ, ਕੌਣ ਤੇਰਾ ਉਸਤਾਦ ?
 ਤੈਨੂੰ ਇਲਮ ਸਰੋਦ¹⁶ ਦਾ ਅੱਗੇ ਨਾ ਸੀ ਯਾਦ ।”
 ‘ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਨਾਮ ਹੈ “ਕਹਿਆ” ਨਾਲ ਅਮੀਰ ।
 ਇਹ ਉਸ ਥੀਂ ਮੈਂ ਸਿਖਿਆ, ਉਹ ਹੈ ਮੇਰਾ ਪੀਰ ।”
 ਏਵੇਂ ਰੋਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ, ਉਤੋਂ ਆਈ ਸ਼ਾਮ ।
 ਲੋਕ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਵਦੇ ਹੋ ਕੇ ਵਿਦਾ ਤਮਾਮ ।

1. ਧੋਹ, ਧੋਖਾ 2. ਨਰਕ, ਨਾਸ਼ 3. ਗੁਪਤ 4. ਬਗੜਾ 5. ਚਾਹ, ਲੋੜ 6. ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਦੋਰ ਸਮੇਂ
 ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਠਾਈ 7. ਵਾਜਿਬ 8. ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਾਜਾ 9. ਗਵੱਈਆ 10. ਗੀਤ
 11. ਮੁੱਢ 12. ਵਜ਼ਨਦਾਰ 13. ਇਤਨਾ 14. ਮਸਤੀ 15. ਮਸਤ, ਮਦਹੋਸ 16. ਸੰਗੀਤ ।

ਉਮਰ ਤਕੇ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਕਰ ਲਭੇ ਮੌਜੂਨ¹ ।
 ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ ਪਾਇ ਕੇ ਦਾਰੂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ।
 ਦੇਂਦਾ ਉਮਰ ਤਬੀਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੱਥ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਕਹਿਆ ਦੇਖ ਤਬੀਬ ਨੇ, 'ਮਕਰ ਨ ਕਰ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ ਪਾਇਓ ਦਾਰੂ ਅੰਦਰ ਜਾਮ² ।'
 ਉਮਰ ਕਹੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਮੇਰੀ ਕਿਆ ਮਜਾਲ ?
 ਮਕਰ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਕਉਣ ਹਾਂ, ਆਜਿਜ਼ ਹਾਲ ਕੰਗਾਲ ।'
 ਕਹਿਆ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੇ, "ਦਾਰੂ ਹੈ ਵਿਚ ਜਾਮ ।
 ਪੀ ਖੁਦ ਜਾਮ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਏਹੋ ਹੀ ਬਹਿਰਾਮ ।"
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜਾਮ ਲੈ, ਵੈਦੋਂ ਨਜ਼ਰ ਬਚਾ ।
 ਅੰਦਰ ਅਪਨੇ ਤੋਬਰੇ ਸਭ ਲਇਆ ਉਲਟਾ ।
 ਜਾਤਾ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੇ ਉਸ ਨੇ ਪੀਤਾ ਜਾਮ ।
 ਤੇ ਹੋਇਆ ਬੇਹੋਸ਼ ਨਾ, ਦਾਰੂ ਥੀਂ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਦਾਰੂ ਫੇਰ ਰਲਾਇਕੇ ਦੇਵੇ ਉਮਰ ਸ਼ਰਾਬ ।
 ਅੱਗੋਂ ਵਾਂਗੂੰ ਤਬੀਬ ਨੇ ਕੀਤੇ ਵੇਖ ਜਵਾਬ ।
 ਉਹ ਭੀ ਪਾਵੇ ਤੋਬਰੇ ਚੋਰੀ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਜਾਣੈ ਵੈਦ ਜੁ ਏਸ ਨੇ ਪੀਤਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ।
 ਫਿਰ ਹੈਰਾਨ, ਜੁ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਬੇਹੋਸ਼ ।
 ਦਾਰੂ ਨੇ ਵਿਚ ਬਦਨ ਦੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜੋਸ਼ ?
 ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਉਮਰ ਨੇ ਫਿਰ ਦਿੱਤਾ ਭਰ ਜਾਮ ।
 ਡਿੱਠਾ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੇ ਨਾਲ ਕਿਆਸ³ ਤਮਾਮ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਜ਼ਰੀ ਆਂਵਦੀ ਦਾਰੂ ਦੀ ਵਿਚ ਲਾਗ ।
 ਹੈਰਤ⁴ ਨਾਲ ਤਬੀਬ ਦੀ ਗਈ ਅਕਲ ਦੀ ਵਾਂਗ ।
 ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਪੀ ਗਇਆ ਦੋ ਛੰਨੇ ਬਹਿਰਾਮ ।
 ਫਿਰਦਾ ਟੁਰਦਾ ਹੋਸ਼ ਥੀਂ ਰਹਿਆ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ।
 'ਮੈਂ ਹੁਣ ਬੁੱਢਾ ਹੋਇਆ ਫਰਕ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਹੋਗ ।
 ਹੋਸੀ ਸਾਫ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਰੋਗ ।'
 ਪੜ੍ਹ ਬਿਸਮਿੱਲਾ ਵੈਦ ਨੇ ਜਾਮ ਲਇਆ ਕਰ ਨੋਸ਼ ।
 ਦਾਰੂ ਜੋਸ਼ ਖਿਲਾਰਿਆ, ਵੈਦ ਪਇਆ ਬੇਹੋਸ਼ ।
 ਬਸਤਰ ਉਮਰ ਲਪੇਟ ਕੇ ਗਠੜੀ ਖੂਬ ਕਰੇ ।
 ਇਕਲੀਮੂਨ ਤਬੀਬ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਪਕੜ ਧਰੇ ।
 ਲੈ ਧਾਇਆ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਅਇਆ ਅੰਦਰ ਰਾਹ ।
 ਜਿਥੇ ਸੀ ਬਹਿਰਾਮ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਗਇਆ ਦਿਲ-ਖਵਾਹ ।

1. ਢੁੱਕਵਾਂ 2. ਪਿਆਲਾ 3. ਅਨੁਮਾਨ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ 4. ਹੈਰਾਨੀ ।

ਸਿਰਕਾ ਕੁਹਨਾ¹ ਪਾਇਕੇ ਵਿਚ ਬੀਨੀ² ਬਹਿਰਾਮ ।

ਰਖੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਜਗਾਇਕੇ ਹਾਲਤ ਕਹੀ ਤਮਾਮ ।

ਆਂਦਾ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੂੰ ਕਿਲਿਓਂ ਅੰਦਰ ਵਾਰ ।

ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਸਿਰਕਾ ਪਾਇਕੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਬੇਦਾਰ ।

ਅੱਖੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ਤਬੀਬ ਨੇ ਕਹਿਆ, 'ਐ ਬਹਿਰਾਮ ।

ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ਸਿਹਰ³ ਹੈ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਮਾਮ ?'

ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਬਹਿਰਾਮ ਨੇ, 'ਮੇਰਾ ਕੀ ਮਕਦੂਰ⁴ ?

ਆਂਦਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਨਾਲ ਸੁਉਰ⁵ ।'

ਵੇਖ ਉਮਰ ਨੂੰ ਵੈਦ ਨੇ ਕਹਿਆ ਉਸ ਥੀਂ ਸੱਚ ।

“ਪੱਕੇ ਇਸ ਦੇ ਕੰਮ ਹਨ, ਜ਼ਰਾ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਕੱਚ ।”

ਫਿਰ ਹਮਜ਼ੇ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਇਕਲੀਮੂਨ ।

“ਜ਼ਿੰਦਾ ਅਜੇ ਅਮੀਰ ਹੈ, ਪਰ ਸੁੱਕਾ ਹੈ ਖੂਨ ।

ਜੇ ਸ਼ਾਹ ਮੁਹਰਾ ਹੋਂ ਵਦਾ, ਹੁੰਦਾ ਭਲਾ ਅਮੀਰ ।

ਸ਼ਾਹ ਮੁਹਰੇ ਬਿਨ ਹੋਰ ਦੀ ਨਾ ਹੋਸੀ ਤਾਸੀਰ ।”

ਸ਼ਾਹ ਮੁਹਰੇ ਦੀ ਆਖਦਾ ਸੁਣ ਮੁਕਬਿਲ ਤਕਰੀਰ ।

ਪਾਇਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਜਿਉਂ ਬਾਜ਼ੂ ਵਿਚ ਚੀਰ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾਂਵਦੇ ਹੁਕਮੋਂ ਰਲ ਮਿਲ ਯਾਰ ।

ਡਿੱਠਾ ਪਾਸਾ ਹੇਠ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਬੇ ਆਜ਼ਾਰ⁶ ।

ਆਹਾ ਰੰਗ ਅਮੀਰ ਦਾ ਸੀ ਜਿਉਂ ਸੁਰਖ ਅਯਾਨ⁷ ।

ਸ਼ਾਹ ਮੁਹਰੇ ਦੀ ਤਰਫ ਦਾ ਪਾਸਾ ਬੇ ਨੁਕਸਾਨ ।

ਤਾਸੀਰੋਂ ਸੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੂਜੀ ਤਰਫ ਸਿਆਹ ।

ਕਹਿੰਦੇ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਿਸ ਤੇ ਵਾਹ ਵਾਹ ।

ਕਹਿਆ ਇਕਲੀਮੂਨ ਨੇ, 'ਏਹੋ ਸੀ ਤਾਸੀਰ ।

ਸ਼ਾਹ ਮੁਹਰੇ ਦੇ ਅਸਰ ਥੀਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿਆ ਅਮੀਰ ।”

ਸ਼ਾਹ ਮੁਹਰਾ ਕੱਢ ਬਾਜ਼ੂਓ ਦਿੱਤਾ ਘੋਲ ਪਿਲਾ ।

ਕੈ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਅ ਵਈ ਪਲ ਪਲ ਜੋਸ ਉਠਾ ।

ਏਵੇਂ ਰਹੇ ਪਿਲਾਂਵਦੇ ਸ਼ਾਹ ਮੁਹਰਾ ਸਤ ਰੋਜ਼ ।

ਕੈ⁸ ਹਰਵਾਰੀ ਆਂਵਦੀ ਗਈ ਬਦਨ ਥੀਂ ਸੋਜ਼ ।

ਹੋਈ ਬਦਨ ਮੁਬਾਰਕੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਹਲਾਹਲ ਦੂਰ ।

ਰੰਗ ਸਿਆਹੋਂ ਕਰ ਗਇਆ ਅਸਲੀ ਰੰਗ ਜ਼ਹੂਰ ।

ਅੱਖੀ ਦਿਨ ਬਾਈਸਵੇਂ ਵੇਖੇ ਖੋਲ ਅਮੀਰ ।

ਪੁੱਛੇ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਤਾਂ, 'ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਹਾਲ ਜ਼ਹੀਰ ?'

ਅਜੇ ਜ਼ਬਾਨ ਮੁਬਾਰਕੋਂ ਬੋਲ ਨ ਸੱਕੇ ਮੂਲ ।

ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਤ ਪੁੱਛਿਆ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਕਬੂਲ⁹ ।

1. ਪੁਰਾਣਾ 2. ਨੱਕ 3. ਜਾਦੂ 4. ਭਾਵ-ਤਾਕਤ 5. ਸਿਆਣਪ 6. ਦੁੱਖ-ਤਕਲੀਫ ਤੋਂ ਰਹਿ
7. ਪ੍ਰਗਟ 8. ਉਲਟੀ 9. ਜੋ ਕਬੂਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਇਆ ।

ਇਕਲੀਮੂਨ ਤਬੀਬ ਨੇ ਕਹਿਆ ਜਵਾਬ ਵਿਚਾਰ ।
 ‘ਵਿਚ ਬੀਮਾਰੀ ਤਾਬ ਦੇ ਹਾਲ ਤੇਰਾ ਲਾਚਾਰ ।’
 ਏਹੋ ਹਾਲ ਅਮੀਰ ਦਾ ਰਹਿਆ ਚਾਲੀ ਰੋਜ਼ ।
 ਦਿਲ ਚਾਲੀਵੇਂ ਉੱਠ ਕੇ ਹੋਇਆ ਬਜ਼ਮ-ਅਫ਼ਰੋਜ਼¹ ।
 ਐਪਰ ਲਾਇਆ ਢਾਸਣਾ ਨਾਲ ਸੀ ਵੱਧ ਤਵਾਨ² ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਪਾਸ ਬਹਿ ਕਰਦਾ ਤਦੋਂ ਬਿਆਨ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਘੋਲ ਕਨੀਜ਼ਕਾਂ³ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਲਾਇਆ ਸੀ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹ ਤਬੀਬ ਨੂੰ ਆਪ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ।
 ਪੁੱਛਿਆ ‘ਕਿੱਥੇ ਗਇਆ ਹੈ ਹੁਣ ਗਸਤਮ ਮੁਰਦਾਰ ।’
 ਕਹਿੰਦੇ ‘ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਗਿਰਦ ਘੱਤੀ ਪੈਕਾਰ⁴ ।’
 ਪੁੱਛਿਆ ਫੇਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ‘ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਲੰਧੌਰ ?’
 ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਬੰਦੀ⁵ ਵਿਚ ਹੈ ਬਧਾ ਓਸੇ ਤੌਰ ।’
 ਤਦੋਂ ਅਮੀਰ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ।
 ‘ਕਹਿ ਲੰਧੌਰਾ ! ਇੱਕ ਹੈ ਮਾਲਿਕ ਮੁਲਕ ਖੁਦਾ ।
 ਸੱਚਾ ਦੀਨ ਖਲੀਲ⁶ ਦਾ ਝੂਠਾ ਕੁਫ਼ਰ ਤਮਾਮ ।’
 ਮੰਨ ਲਿਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ਆਇਆ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ।
 ਖਿਲਅਤ ਦੇਵੇ ਫ਼ਾਖਰਾ⁷ ਛੋੜ ਬੰਦੋਂ ਫ਼ਿਲਹਾਲ ।
 ਨਾਲੇ ਕਹਿਆ, ‘ਪਹਿਨ ਲੈ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਹਕਿਆਰ ।
 ਗਸਤਮ ਤਾਈਂ ਮਾਰ ਕੇ ਝੱਬ ਛੁੜਾਇ ਹਿਸਾਰ⁸ ।’
 ਸੁਣਕੇ ਹਿੰਦੀ ਤਾਜਵਰ⁹ ਮੁੱਛੀਂ ਦੇਵੇ ਤਾ ।
 ਬਾਹਿਰ ਨਿਕਲ ਕਿਲਾ ਥੀਂ ਪਿਆ ਯਲਾਂ¹⁰ ਵਿਚ ਧਾ ।
 ਭੀ ਹਮਰਾਹ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਸਭ ਅਰਬੀ ਮਰਦਾਨ¹¹ ।
 ਕਰਕੇ ਤੇਗਾਂ ਨੰਗੀਆਂ ਆਏ ਵਿਚ ਸੈਦਾਨ ।
 ਇੱਕੋ ਘਰ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਗੁਰਜ਼ ਫਤੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ।
 ਝੰਬ ਸੁਟੇ ਸਭ ਲਾਨਤੀ, ਜਾਂਦੇ ਆਹੂ ਲੱਥ ।
 ਨਾਅਰੇ ਕੀਤੇ ਯਤਾਂ ਨੇ ਸੋਰ ਗਇਆ ਅਸਮਾਨ ।
 ਹੜ੍ਹ ਵਗ ਚੱਲੇ ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਹੋਇਆ ਕਤਲ ਜਹਾਨ ।
 ਜਿੱਧਰ ਪੌਂਦਾ ਗੱਜ ਕੇ ਸੋਰ ਸਿਯਹ¹² ਲੰਧੌਰ ।
 ਭੇਡਾਂ ਵਾਂਗੂ ਨੱਸਦੇ, ਕਾਫ਼ਿਰ ਟੁੱਟੇ ਠੌਰ । ।
 ਦਿੱਤੀ ਫ਼ਤਿਹ ਖੁਦਾਇ ਨੇ ਪਏ ਬਹਾਦੁਰ ਵੱਗ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਇਕ ਧਿਰੇ ਲਾਂਬੂ ਲਾਏ ਅੱਗ ।

1. ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਰੋਣਕ ਦਿੱਤੀ 2. ਤਾਕਤ, ਬਲ 3 ਗੋਲੀਆਂ 4. ਲੜਾਈ 5. ਕੈਦ 6. ਹਜ਼ਰਤ
 ਇਬਰਾਹੀਮ 7. ਫ਼ਖ਼ਰ (ਮਾਣ) ਦਾ ਖਿਲਅਤ (ਪੁਸ਼ਾਕ) 8. ਕਿਲਾ 9. ਤਾਜਵਾਰ 10. ਜੋਧਿਆਂ 11.
 ਬਹਾਦੁਰ 12. ਸਿਆਹ, ਕਾਲਾ (ਰੰਗ ਦਾ) ।

ਅੱਗੇ ਗੁਰਜ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਕਾਫ਼ਿਰ ਪਵਨ¹ ਚੁਫਾਲ ।
 ਤਬਕ² ਜ਼ਿਮੀਂ ਦਾ ਤੋੜਿਆ ਸ਼ੇਰਾਂ ਗੁਰਜਾਂ ਨਾਲ ।
 ਇਕ ਧਿਰ ਪੁਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀਆਂ ਭੁੱਖਾ ਬਾਜ਼ ਪਇਆ ।
 ਚਿੜੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਤਾਈਂ ਝੱਪ ਲਇਆ ।
 ਨਾਅਰਾ ਸੁਣ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਹੱਲੇ ਬੰਦ ਜ਼ਿਮੀਨ ।
 ਗਸਤਮ ਮੁਹਰਾ ਮੋੜਿਆ ਹੋ ਕੇ ਹੈਰਤ ਗੀਨ³ ।
 ਸਣ ਪੁੱਤਾਂ ਖੁਦ ਦੋੜਿਆ, ਫੌਜ ਰਹੀ ਮੈਦਾਨ ।
 ਨਾ ਕੋ ਬਚਿਆ ਫੌਜ ਥੀਂ, ਮਿਲਿਆ ਨਾਹ ਅਮਾਨ⁴ ।
 ਗਸਤਮ ਨੇ ਸਣ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਲੀੜੇ ਲਏ ਉਤਾਰ ।
 ਭੇਸ ਵਟਾਏ ਜੋਗੀਆਂ ਨੱਸ ਟੁਰੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਹੋਈ ਫਤਿਹ ਅਮੀਰ ਦੀ ਕਾਫ਼ਿਰ ਹਾਰ ਗਇਆ ।
 ਕੁੱਲ ਲਸ਼ਕਰ ਮਰਵਾਇਕੇ ਨੱਸ ਮੁਰਦਾਰ ਗਇਆ ।
 ਮਾਲ ਮਤਾਹ ਕੁਫਾਰ⁵ ਦਾ ਅਰਬੀ ਲੈਂਦੇ ਲੁੱਟ ।
 ਘੋੜੇ ਉਠ ਹਜ਼ਾਰਹਾ ਤੰਬੂ ਖੜਦੇ ਪੁੱਟ ।
 ਓਧਰ ਗਸਤਮ ਦੋੜਿਆ, ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੁਰਤ ਜਹਾਜ਼ ।
 ਡੋਬ ਦਗੇ ਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਪਾਰ ਲਥਾ ਬੇ ਸਾਜ਼ ।
 ਆਇਆ ਮੰਗਦਾ ਖਾਂਵਦਾ, ਗਇਆ ਮਦਾਇਨ ਨੂੰ ।
 ਖੈਰ ਮੰਗੇਂਦਾ ਦਰਾਂ ਦੇ ਰੋੜ੍ਹ ਖਜ਼ਾਇਨ⁶ ਨੂੰ ।
 ਕਟਦਾ ਗਇਆ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਮੰਜ਼ਲ ਮੰਜ਼ਲ ਚੱਲ ।
 ਸਣ ਫਰਜ਼ਦਾਂ ਰੋਂਵਦਾ ਗਇਆ ਮਦਾਇਨ ਵਲ ।
 ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ।
 ਜੋਗੀ ਬਣਿਆਂ ਆਂਵਦਾ ਗਸਤਮ ਪੁੱਤਾਂ ਨਾਲ ।
 ਸੱਦ ਪੁੱਛੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਅਹਿਵਾਲ ।
 “ਦੱਸ ਪਿਆਰੇ ਮੇਰਿਆ ! ਕੀ ਕੀ ਪਇਆ ਵਬਾਲ⁷ ?
 ਕੀ ਕੀ ਹਾਲਾ ਗੁਜ਼ਰਿਆ, ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਇਓਂ ਫਕੀਰ ?
 ਮਾਰ ਲਇਆ ਯਾ ਜੀਂਵਦਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ?”
 ਜਿਉਂ ਕਰ ਹਾਲਾ⁸ ਗੁਜ਼ਰਿਆ, ਗਸਤਮ ਕਰੇ ਬਿਆਨ ।
 “ਜ਼ਿੰਦਾ ਪਕੜ ਅਮੀਰ ਨੇ ਲਿਆ ਲੰਧੌਰ ਜਵਾਨ ।
 ਜ਼ਹਿਰ ਦਿਤੀ ਮੈਂ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਲਸ਼ਕਰ ਲਇਆ ਦਬਾ ।
 ਨਿਕਲਿਆ ਲੰਧੌਰ ਤੇ ਪਇਆ ਅਸਾਂ ਪਰ ਧਾ ।
 ਮਾਰ ਗਵਾਈਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਮੈਂ ਬਚਿਆ ਸਣ ਪੁੱਤਰਾਂ ਆਇਆ ਸਰਗਰਦਾਨ⁹ ।

1. ਪੋਣ 2. ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ 3. ਅਸਰਰਜ 4. ਪਨਾਹ, ਸਹਾਰਾ 5. ਕਾਫ਼ਿਰ, ਬੇਈਮਾਨ
 7. ਕਸ਼ਟ 8. ਹੁਣ, ਇਸੇ ਸਮੇਂ 9. ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਾਲ ਦੌੜਕੇ ।

ਏਹੋ ਮੇਰਾ, ਮਾਜਰਾ¹ ਜੰਗਾਂ ਦੀ ਤਫਸੀਰ² ।
 ਤੇ ਮੈਂ ਏਸੇ ਠੋਕਰੋਂ ਹੋਇਆ ਹਾਲ ਫਕੀਰ ।
 ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਲੰਧੌਰ ਹੈ ਉਸ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪੀਰ³ ।
 ਉਸ ਦਾ ਪੀਰ ਅਮੀਰ ਹੈ ਹਮਜ਼ਾ ਆਲਿਮਗੀਰ⁴
 ਹਾਲ ਫਕੀਰੀ ਦੇਖ ਲੈ, ਤੈਂ ਦਰ ਆਇਆ ਹਾਂ ।
 ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਪਨਾਹ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਵੇ ਥਾਂ ।
 ਪਰ ਕੁਝ ਹਾਲ ਅਮੀਰ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਮਾਲੂਮ ।
 ‘ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੀਵਦਾ ਯਾ ਹੋਇਆ ਮਾਦੂਮ⁵ ।
 ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਰ⁶ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਯਾਰਾਂ ਖੜਿਆ⁷ ਚਾ ।
 ਕੀ ਜਾਣਾਂ, ਹੈ ਜੀਵਦਾ ਯਾ ਹੋ ਗਇਆ ਫਨਾ ।
 ਜੇ ਤੇ ਹਮਜ਼ਾ ਹੋਸੀਆ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ।
 ਮੇਰਾ ਏਥੇ ਵੱਸਣਾ ਤਾਂ ਹੋ ਗਇਆ ਮੁਹਾਲ⁸ ।
 ਜੇ ਉਹ ਹੋਸੀ ਮਰ ਗਇਆ, ਏਵੇਂ ਕਰੇ ਖੁਦਾ ।
 ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਤਾ ਮੈਂ ਰਹਾਂ ਸਦਾ ।”
 ਸੁਣ ਹਾਲਤ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਹੋ ਰਹਿਆ ਦਿਲਗੀਰ ।
 “ਹੋਵੇਗੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ, ਜੇ ਬਚ ਰਹਿਆ ਅਮੀਰ ।”
 ਤਾਹੀਂ ਫੇਰ ਜੋ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਆ ਖਬਰਾਂ ਫਿਲਫੌਰ⁹ ।
 “ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਫੜ ਆਂਦਾ ਲੰਧੌਰ ।”
 ਅੰਦਰ ਦਲਾਂ ਕੁਫਾਰ ਦੇ ਸੁਣ ਕੇ ਫਿਕਰ ਪਇਆ ।
 ਗਸਤਮ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਦੌੜ ਗਇਆ ।
 ਜਾਂਦੀ ਵਾਰੀ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਗਇਆ ਸਲਾਮ ।
 “ਜਿਤ ਕਿਤ¹⁰ ਹਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ, ਤੇਰਾ ਹਾਂ ਗੁਲਾਮ ।”
 “ਡਰਦਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਗਇਆ ਮਦਾਇਨ ਛੋੜ ।
 ਵੈਰੋਂ ਜੜਾਂ ਉਖੇੜੀਆਂ, ਗਇਆ ਮੁਹਾਰਾਂ ਮੋੜ ।
 ਝੁੰਗਾ ਚੌੜ ਹਰੀਫ¹¹ ਦਾ ਹੈਬਤ¹² ਗਈ ਨ ਘੋੜ¹³ ।
 ਕੀਤੇ ਅਮਲ ਤਬਾਹ ਤੇ ਗਰਦਨ ਗਈ ਮਰੋੜ ।
 ਤੇ ਦੋ ਨੈਣ ਦਿਖਾਂਵਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਖੂਨ ਨਿਚੋੜ ।
 ਵੈਰੀ ਨੇ ਖੋਹ ਛਾਣਕੇ ਦੰਦ ਦਬਾਏ ਰੋੜ ।
 ਹੁਣ ਦਮ ਕੱਟ ਨ ਸੱਕਦਾ, ਦਿਲ ਹੋਇਆ ਅਨਮੋੜ ।
 ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਚੁਗਲ ਦੀ ਹੁਣ ਕੋ ਧਰੇ ਨ ਲੋੜ ।
 ਅਮਲ ਵਗਾਏ ਤਾਲਿਆ¹⁴ ਲੈ ਡੋਬੂ ਵਿਚ ਬੋੜ ।
 ਨਾਲ ਹਰੀਫ ਬਹਾਦੁਰਾਂ ਕੌਣ ਘੱਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ।
 ਦਮ ਹਾਰੇ ਸਭ ਦਿਸਦੇ ਕਿਸ ਦੀ ਤੱਕੇ ਓੜ ।
 ਵੈਰ ਪਏ ਘੱਰ ਸੱਖਣੇ ਕਿਤਨੇ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ।

1. ਹਾਲ 2. ਵਿਆਖਿਆ 3. ਮੌਢੀ, ਭਾਵ-ਜਾਣ 4. ਵਿਸ਼ਵਵਿਜਈ 5. ਨਾਸ਼, ਫਨਾ 6. ਕਿਲਾ
 7. ਲਿਆਂਦਾ 8. ਔਖਾ 9. ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ 10. ਜਿਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ 11. ਪੇਸ਼ਾ 12. ਡਰ, ਡਿਮਾਰ
 13. ਨਿਘਾਰ 14. ਕਿਸਮਤ, ਨਸੀਬ ।

ਦੁਸ਼ਮਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੁੱਦਤਾਂ ਮਗਜ਼ ਗਵਾਇਆ ਫੋੜ ।
 ਗਸਤਮ ਤਾਜ ਮਦਾਇਨੋਂ ਗਇਆ ਉਮੈਦਾਂ ਛੋੜ ।
 ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਹੋਇਆ ਜਲਦ ਰਵਾਨ ।
 ਫੌਜ ਸਣੇ ਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਜਾਂਦਾ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ।
 ਸੀ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਲਕ ਅੰਦਰ ਤਾਤਾਰ ।
 ਨਾਮ ਜੁਪੀਨ ਕਾਉਸ ਤੇ ਕੁੱਵਤ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਸੁਣਿਆ ਗਸਤਮ ਆਂਵਦਾ ਇਤਵਲ¹ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਆਇਆ ਇਸਤਕਬਾਲ² ਨੂੰ, ਆ ਮਿਲਿਆ ਵਿਚ ਰਾਹ ।
 ਲੈ ਗਇਆ ਵਿਚ ਬਾਰਗਾਹ³, ਇੱਜ਼ਤ ਹੁਰਮਤ⁴ ਨਾਲ ।
 ਪੁੱਛਿਆ, “ਕਿਉਂ ਫਰਮਾਇਆ ਕਦਮ ਰੰਜਾ⁵ ਇਤ ਹਾਲ⁶ ?”
 ਗਸਤਮ ਗੱਲ ਅਮੀਰ ਦੀ ਕਰਦਾ ਕੁੱਲ ਬਿਆਨ ।
 ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਮੈਂ ਹਾਂ ਸਰਗਰਦਾਨ⁷ ।”
 ਉਸ ਕਹਿਆ, ‘ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਅਹਿਦ⁸ ਕਿਤਾਰ ਕਰੇ ।
 ਦੇਣੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਜੇ ਇਕਰਾਰ ਕਰੇ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਾਰਾਂ ਮੈਦਾਨ ।
 ਸੁਣ ਯਾਰਾਂ ਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਘੜੀ ਨ ਦਿਆਂ ਅਮਾਨ ।
 ਬੇ ਅਦਬਾਂ ਦੀ ਤੇਗ ਥੀਂ ਉਲਟੀ ਲਾਹਾਂ ਖੱਲ ।
 ਜੇ ਰੁੱਕਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਘੱਲੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ।”
 “ਮੇਰਾ ਜ਼ਿਮਾ” ਆਖਦਾ ਸੁਣ ਗਸਤਮ ਗਮਰਾਹ ।
 “ਅੰਦਰ ਘਰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਤੇਰਾ ਕਰਾਂ ਵਿਆਹ ।
 ਮਾਰ ਕਿਵੇਂ ਤੂੰ ਅਰਬ ਨੂੰ ਲੈ ਲੈ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਰਾਜ਼ੀ ਹੈ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਇਕਰਾਰ ।
 ਵਾਲੀ⁹ ਹਫ਼ਤ ਇਕਲੀਮ¹⁰ ਦੇ ਵੈਰੀ¹¹ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਹ ।
 ਘਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੋਇਆ ਜਾਣ ਵਿਆਹ ।”
 ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕਰਨੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਮੁਗਲ ਤਿਆਰ ।
 ਅੰਦਰ ਜੰਗ ਅਮੀਰ ਦੇ ਲੱਗਾ ਹੋਣ ਖੁਆਰ ।
 ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਜੰਗ ਮਚਾਵਣ ਨੂੰ ।
 ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤਾੜੀਆਂ ਰੀਸ¹² ਮੁਨਾਵਣ ਨੂੰ ।
 ਸ਼ਾਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਥੀਂ ਪਿਆ ਕਰਾਵਣ ਨੂੰ ।
 ਦੇਹ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਘਰ ਦਿਆਂ ਲੀਕ ਲਵਾਵਣ ਨੂੰ ।
 ਕਰ ਕਰ ਜੋਸ਼ ਪੁਕਾਰਿਆ, ‘ਸ਼ੇਰ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ।
 ਮਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਅਰਬ ਦਿਲਾਵਰ ਨੂੰ ।
 ਜਿਸ ਦਿਨ ਫੌਜਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਵਗੀਆਂ ਵਿਚ ਜੱਗ ।
 ਬਦ-ਖ਼ਾਹਾਂ¹³ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਅਲੰਬੇ ਲੱਗ ।

1. ਇਸ ਪਾਸੇ 2. ਸ਼ਾਗਤ 3. ਦਰਬਾਰ 4. ਪਤ 5. ਭਾਵ-ਤਸ਼ਰੀਫ ਲਿਆਏ, ਪਧਾਰੇ 6. ਇਸ ਵਿਚ 7. ਪਰੇਸ਼ਾਨ 8. ਇਕਰਾਰ 9. ਮਾਲਿਕ 10. ਹਫ਼ਤ (ਮੱਤ) ਇਕਲੀਮ (ਮੁਲਕ) 11. ਭਾਵ- 12. ਮੁੱਛ 13. ਅਸੁਭ ਚਿੰਤਕ ।

ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਵਗੇ ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ।
ਜਿਬਹ¹ ਹੋਇਆਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਖਿਲਨ ਵਿਚਕਾਰ ।
ਜਾਣ ਅਰਬ ਦੀਆਂ ਸ਼ੋਖੀਆਂ ਦੇਖ ਮੇਰੀ ਪੈਕਾਰ² ।
ਜਾਨਾਂ ਕਲਮਲ³ ਆਵਸਨ ਦੇਖ ਮੇਰੇ ਹਥਿਆਰ ।
ਖਾਕ ਉਤੇ ਮੈਦਾਨ ਦੀ, ਅਰਬ ਉਤੇ ਵਿਚ ਗਰਦ ।
ਮੈਂ ਜੂਪੀ ਕਾਉਸ ਹਾਂ ਸਿਰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦ ।
ਵਿਚ ਮਿਆਨ ਸਮਾਂਵਦੀ ਨਾ ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ।
ਹੋਣ ਲਗੇ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰਣ ਵਿਚ ਟੁਕੜੇ ਚਾਰ ।”
ਸੁਣ ਗਸਤਮ ਦਿਲ ਸ਼ਾਦ ਹੋ ਆਪ ਘਲੇ ਜਾਸੂਸ ।
ਝੂਠੇ ਮਕਰ ਸਿਖਾਇ ਕੇ ਵਲ ਜੂਪੀ ਕਾਉਸ ।
ਕਹਿਣ, ‘ਵਲੋਂ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਆਏ ਹਾਂ ਤੈਂ ਵਲ ।
ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਫੌਜ ਲੈ ਚੜ੍ਹਿਆ ਮੈਂ ਪਰ ਚਲ ।
ਫਰਜ਼ਦਾ ਮੁਗਲੋਟਿਆ ! ਸੁਣ ਮੇਰੇ ਔਸਾਫ਼⁴ ।
ਧਰੀ ਉਮੈਦ ਜੋ ਮਾਰਸੇਂ ਉਸਨੂੰ ਵਿਚ ਮੁਸਾਫ਼⁵ ।
ਕਟਕ ਖਲੋਤਾ ਤਾੜਦਾ ਮਾਰੋ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ।
ਲੈ ਫੌਜਾਂ ਚੜ੍ਹ ਆਵਣਾ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨੋਂ ਤੂੰ ।
ਤੂੰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਜਦਾਲ⁶ ।
ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ਨਿਘਾਰਨਾ ਤੂੰ ਅਰਬੀ ਦਾ ਲਾਲ ।
ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਸਵਾਰਨਾ ਤੂੰ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ਕਮਾਲ ।
ਸਿਰ ਤੇਰੇ ਥੀਂ ਵਾਰਨਾ ਮੈਂ ਦੌਲਤ ਤੇ ਮਾਲ ।
ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਵਿਚਾਰਨਾ ਤੂੰ ਦਾਨਾਈ⁷ ਨਾਲ ।
ਕਹਿ ਫਰਜ਼ਦ ਪੁਕਾਰਨਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲ ।”
ਸੁਣ ਜੂਪੀ ਕਾਉਸ ਦਾ ਸ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਦਿਲਜਾਨ ।
“ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਆ ਪਹੁਤਾ ਫਰਮਾਨ ।
ਫਰਜ਼ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਸਿਰੇ ਤੇ ਮਾਰਨ ਅਰਬੀ ਦਾ ।
ਲਾਜ਼ਿਮ⁸ ਪਇਆ ਵਜਾਵਣਾ ਤਬਲੇ ਹਰਬੀ⁹ ਦਾ ।
ਇਸ ਫਰਮਾਨੋਂ ਮਗਜ਼ ਦੀ ਹੋਰ ਵਧੀ ਕੁਝ ਵਾ ।
ਦੋ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਗਰੂਰ ਥੀਂ ਮਨ ਥੀਂ ਗਇਆ ਵਧਾ ।
ਜੋਸ਼ ਤਕੱਬਰ¹⁰ ਅੱਧ-ਪਾ ਹੋਇਆ ਧਣੀਆਂ ਚਾਰ ।
ਹੁਣ ਉਹ ਨਕਦ ਦਸਾਂਵਦਾ ਦਿਲ ਦਾ ਕਸਦ¹¹ ਉਧਾਰ ।
ਐਵੇਂ ਪੀਹੇ ਦੰਦੀਆਂ ਘਰ ਬੈਠਾ ਮੁਰਦਾਰ ।
ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਝਪ ਜਾਵਣਾ ਜਿਉਂ ਬਰਫੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ।

1. ਕਤਲ 2 ਲੜਾਈ 3. ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ 4. ਸਿਫਤਾਂ 5. ਜੰਗ 6. ਲੜਾਈ ਭਿੜਾਈ 7. ਅਕਲਮੰਦੀ 8. ਆਵੇਸ਼ਕ 9. ਜੋਰੀ 10. ਗੁਮਾਨ, ਅਭਿਮਾਨ 11. ਇਰਾਦਾ ।

ਤੇ ਅਜੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਨਾ ਡਿਠੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਪੁੱਛ ਨ ਲਇਆ ਨਸੀਬ ਥੀ ਜੀਤ ਮਿਲੇ ਯਾ ਹਾਰ ।
 ਵਾਂਗੂ ਕਮਲੀ ਮੱਕੜੀ ਚਾਹਿਆ ਬੜਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
 ਤਨ ਗਿਰਦੇ ਸ਼ਰਬਾਜ਼ ਦੇ ਤੋੜ ਗਵਾਈ ਤਾਰ ।
 ਨਦੀ ਵੁੜੀ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਕੰਬਲ ਸਮਝ ਵਿਚਾਰ ।
 ਲੱਗਾ ਜੱਫਾ ਪਾਵਣੇ ਡੁੱਬ ਮਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਵਲ ਬਾਰਗਾਹ¹ ਉਲਟ ਚਲੇ ਤਾਤਾਰ ।
 ਤੇ ਤਾਤਾਰੀ ਹਰਨ ਦੀ ਰਹੀ ਵਿਛੁੰਨੀ ਡਾਰ ।
 ਲੱਗਾ ਅਰਬ ਪਚਾਵਣੇ ਤੋੜ ਗਿਜ਼ਾਲੋ² ਮੁਸ਼ਕ³ ।
 ਕਾਣੇ ਪੰਜ ਨ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਲਾਫਾ⁴ ਖੁਸ਼ਕ ।
 ਗਿਣਤੀ ਗੁਜ਼ਰੀ ਹੱਦ ਥੀ ਇਸ ਮਗ਼ਰੂਰੀ ਦੀ ।
 ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦੋਂ⁵ ਪਾਵਣੀ ਬੂ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ।
 ਆਹੇ ਹਮਜ਼ਾ ਪਾਵਦਾ ਆਫ਼ਯਤ⁶ ਜਿਸ ਰੋਜ਼ ।
 ਸਦ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਬਜ਼ਮ ਫ਼ਰੋਜ਼⁷ ।
 ਲੰਧੌਰੋਂ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਅੱਧ ਵੰਡਾ ।
 ਆਪਸ ਅੰਦਰ ਦੁਹਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੁਲਹ ਸਫਾ ।
 ਦੋਵੇਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਇ ਕੇ ਰਲ ਬੈਠੇ ਇਕ ਜਾ ।
 ਅੰਦਰ ਹੱਕ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕਰਦੇ ਨੇਕ ਦੁਆ ।
 ਨਾਲ ਸੁਲਹ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਜਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਕੂਚ ਨਕਾਰਾ⁸ ਵੱਜਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਲੈ ਜੋਜਾ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਪਇਆ ਅੱਮ ਰਸੂਲ ਕਰੀਮ⁹ ।
 ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੀਨਤਾਂ¹⁰ ਲਸ਼ਕਰ ਸ਼ਾਨ ਅਜ਼ੀਮ¹¹ ।
 ਨਾਲ ਲਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਕਰ ਨਾਇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ।
 ਤੇ ਔਰੰਗ ਕੌਰੰਗ ਭੀ ਹੋ ਚੱਲੇ ਹਮਗਾਹ¹² ।
 ਮਾਲਿਕ ਅੱਧੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਹੋ ਰਹਿਆ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ।
 ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਚਪੂਲ ਭੀ ਟੁਰਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਲ ।
 ਜੰਬਿਸ਼¹³ ਕੀਤੀ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਚੜ੍ਹੇ ਜਹਾਜ਼ੀ ਆ ।
 ਖੁਸ਼ਕੀ ਲੱਗੇ ਆਇ ਕੇ ਉੱਤਰ ਵਗੇ ਸਿਧਾ ।
 ਦੋ ਮੰਜ਼ਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਸ਼ੌਕੇ ਦੇ ਗਲ ਪਾਵਣੇ ਜੁਲਫਾਂ ਦੇ ਜੰਜੀਰ ।
 ਦੁੱਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਮਦਾਇਨੋਂ ਓੜਕ ਆਣ ਕਰੀਬ ।
 ਜਿੱਥੇ ਦਿਲ ਬੀਮਾਰ ਦਾ ਵਾਕਿਫ ਦਿਸੇ ਤਬੀਬ ।

1. ਸ਼ਾਹੀ ਤੈਬੂ, ਕੋਪ 2. ਹਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ 3. ਕਸਤੂਰੀ 4. ਗੱਪਾਂ 5. ਅਮੀਰ ਹਮ
 6. ਆਰਾਮ 7. ਮਜਲਿਸ ਕੀਤੀ 8. ਵਾਜਾ 9. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚਾਚਾ 10. ਸ
 11. ਵੱਡੀ, -ਮਹਾਨ 12. ਸਾਥੀ 13 ਹਰਕਤ ।

ਆਹੇ ਵਿਚ ਮਦਾਇਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਫਸਾਦ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ¹ ਦਾ ਸੀ ਇਕ ਖ਼ਾਹਿਰ ਜ਼ਾਦ² ।
 ਏਹ ਨੈਸ਼ਤ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਮ ਇਸਦਾ ਔਲਾਦ ।
 ਸੁਣਿਆ ਇਸ ਔਲਾਦ ਨੇ ਮੋਇਆ ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ³ ।
 ਗਸਤਮ ਜ਼ਹਿਰ ਖਿਲਾਇਕੇ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ਦੀ ਆਇਆ ਜਾਨ ਗਵਾ ।
 ਏਵੇਂ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ਦੇ ਪਈ ਚੌਫੇਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਗਸਤਮ ਆਇਆ ਮਾਰ ।
 ਏਹ ਔਲਾਦ ਸਵਾਰ ਹੋ ਚੰਗੀ ਫਾਲ⁴ ਵਿਚਾਰ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ ਦੇ ਆ ਵੜਿਆ ਦਰਬਾਰ ।
 ਪੇਸ਼ਾਨੀ⁵ ਧਰ ਅਜਜ਼⁶ ਥੀਂ ਤਖਤ ਅੱਗੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਹੋਇਆ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ਤੇ ਚਾਹੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਬਖਤਕ ਬਖਤਿਆਰ ਅਰਜ਼ ਹਜ਼ੂਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 “ਸੁਲਤਾਨਾ ਏਹ ਭਾਣਜਾ ਹੋਂਦਾ ਮਿੰਨਤਦਾਰ ।
 ਇਸ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਕਬੂਲ ਕਰ ਇਸ ਵਿਚ ਨੰਗ ਨ ਆਰ⁷ ।
 ਆ ਢੁੱਕਾ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਮੌੜ ਨ ਹਾਲ ਖੁਆਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਥੀਂ ਇਕਰਾਰ ਸੀ ਸੋ ਹੈ ਗਇਆ ਫਨਾ ।
 ਗਸਤਮ ਜ਼ਹਿਰ ਖਿਲਾਇਕੇ ਆਇਆ ਸ਼ੋਰ ਮਿਟਾ ।
 ਪਿੱਛੋਂ ਉਸਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਨਾਲ ਲਇਆ ਲੰਧੌਰ ।
 ਲਸਕਰ ਗਸਤਮ ਸ਼ੋਰ ਦਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਰ ਜੋਰ⁸ ।”
 ਸੁਣ ਗਸਤਮ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਇਹ ਸੱਚੀ ਤਕਰੀਰ ।
 ਫੌਜ ਪਈ ਜਾਂ ਹੋ ਗਇਆ ਆਪ ਸ਼ਹੀਦ ਅਮੀਰ ।”
 ਬਖਤਕ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਮੁੜਕੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ।
 “ਅਰਬ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਜੀਂਵਦਾ, ਆ ਲੈਂਦਾ ਇਕਰਾਰ ।
 ਹੁਣ ਉਹ ਗਇਆ ਜਹਾਨ ਥੀਂ ਤੌੜ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ।
 ਦਰਬਾਰੋਂ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨ ਕਰੋ ਨਿਰਾਸ⁹ ।
 ਸੁਣ ਵਲ ਬੁਜ਼ਰਜਮਿਹਰ ਦੇ ਕਰਦਾ ਸ਼ਾਹ ਧਿਆਨ ।
 “ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਅਹਿਵਾਲ ਥੀਂ ਤੂੰ ਕੁਝ ਆਖ ਬਿਆਨ ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ਰਜਮਿਹਰ ਨੇ “ਜ਼ਿੰਦਾ ਅਜੇ ਅਮੀਰ ।
 ਅਜ ਕਲ ਦੇਖੋ ਆਵਸੀ ਲੈ ਕੇ ਫੌਜ ਕਸੀਰ⁹ ।
 ਫਿਰਨਾ ਕੌਲ ਕਰਾਰ ਥੀਂ, ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਵਾ¹⁰ ।
 ਮਤਾ ਰਕਬਿ¹¹ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਬੈਠੇ ਜਾਨ ਗਵਾ ।”

1. ਸ਼ਾਹ ਨੋਸ਼ੀਰਵਾਂ 2. ਭਾਣਜਾ 3. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ 4. ਸਗਨ 5. ਮੱਥਾ 6. ਅਪੀਨਗੀ 7. ਸ਼ਰਖ ਜਾਂ ਐਬ 8. ਲੜਾਈ 9. ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ 10. ਵਾਜ਼ਿਬ 11. ਇਕ ਆਸ਼ਿਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਆਸ਼ਿਕ ।

ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੂਲ ਨਾ ਜਿੰਦਾ ਅਜੇ ਅਮੀਰ ।
 ਜੇ ਜਿੰਦਾ ਬਿਲਫਰਜ਼ *ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਹੈ ਤਦਬੀਰ ।
 ਆਏ ਤਾਈਂ ਦਿਆਂਗੇ ਇਹ ਤਕਰੀਰ¹ ਸੁਣਾ ।
 ਸੁਣਿਆ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਗਸਤਮ ਜ਼ਹਿਰ ਖਿਲਾ ।
 ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਅਫਸੋਸ ਦੇ ਕੀਤੀ ਗਿਰੀਆ ਜ਼ਾਰ² ।
 ਮਾਤਮ³ ਤੇਰਾ ਰੱਖਿਆ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ।
 ਚਾਹਿਆ ਫਿਰ ਔਲਾਦ ਨੇ ਆਣ ਸਵਾਲੀ ਹੋ ।
 ਕੀਤਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਨਾਲ ਏਸ ਦੇ ਢੋ⁴ ।
 ਮੁਸਲਿਮ⁵ ਹੁੰਦਾ ਜੀਵਦਾ ਨਾ ਕਰਦੇ ਇਹ ਕਾਰ ।
 ਹੁਣ ਹੋਇਆ ਸੌ ਹੋ ਗਇਆ ਕਰਦ ਸੌ ਹੋ ਪਾਰ ।
 ਭੀ ਬਖਤਕ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਰਮਜ਼ ਰੱਖੀ ਇਕ ਹੋਰ ।
 ਅਰਬੀ ਅੰਤ ਨਾਚੀਜ਼ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ੋਰ ।
 ਯਾਦ ਰਹੇ ਵਿਚ ਜੱਗ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਇਹ ਨੰਗ ।
 ਸਾਕ ਗਇਆ ਲੈ ਸ਼ਾਹ ਥੀਂ ਅਰਬੀ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ।
 ਬਖਤਕ ਦੇ ਇਸ ਮੰਤਰੋਂ ਹੋਇਆ ਅਸਰ ਤਮਾਮ ।
 ਮੰਨ ਗਇਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹੋਵਣ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ।
 ਚਾਹਿਆ ਹੁਣ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਦੇਵੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਤੇ ਇਹ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਈ ਪੁਕਾਰ ।
 ਸੁਣ ਰੋਈ, ਕਿਉਂ ਬਾਪ ਨੇ ਡੋਬੇ ਕੌਲ ਕਰਾਰ ?
 ਲਾ ਲਾਰੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਦੇ ਬੈਠਾ ਖਾਰ⁶ ਖਿਲਾਰ ।
 ਕਿਉਂ ਹੁਣ ਲੱਗਾ ਪਾਵਣੇ ਨਾ ਮਹਿਰਮ ਦੇ ਵੱਸ ?
 ਕਿਉਂ ਲੱਗਾ ਦੁੱਖ ਚਾਵਣੇ ਕੌਲ ਕਰਾਰੋਂ ਨੱਸ ?”
 ਅੰਦਰ ਇਸ਼ਕ ਅਮੀਰ ਦੇ ਗਇਆ ਕਲੇਜਾ ਚੂਰ ।
 ਦਿਲਬਰ ਦਾ ਵਿਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਕਰਦਾ ਨੂਰ⁷ ਜ਼ਹੂਰ⁸ ।
 ਕਹੇ ਪੁਕਾਰਾਂ, ‘ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਕਿਤੇ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਆ ।
 ਕੂੰਜ ਪਈ ਵਸ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਚੰਗੁਲ⁹ ਘੱਤ ਛੁੜਾ ।
 ਚੋਰ ਪਇਆ ਲੈ ਚੱਲਿਆ ਅੱਜ ਇਮਾਨਤ ਨੂੰ ।
 ਬਹੁੜ ਇਮਾਨਤ ਵਾਲਿਆ ! ਖਬਰ ਲਵੀਂ ਝਬ ਤੂੰ ।
 ਨਾਲ ਦੁ ਚਸ਼ਮਾਂ¹⁰ ਤੇਰੀਆਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਈ ਪ੍ਰੀਤ ।
 ਮੈਂ ਰੋਂਦੀ ਨੂੰ ਜੁੱਗੜੇ ਗਏ ਗਮਾਂ ਦੇ ਬੀਤ ।
 ਪਹੁੰਚ ਮਿਆਨੋਂ ਕੰਢ ਕੇ ਤੇਜ਼ ਖੰਡਾ ਫੌਲਾਦ ।
 ਕਰ ਬਰਬਾਦ ਫਸਾਦ ਨੂੰ, ਜ਼ਾਲਿਮ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਾਦ¹¹ ।
 ਵੈਰੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਿਹਦਾ ਔਲਾਦ ।
 ਰਣ ਵਿਚ ਮਾਰ ਜੁ ਬਦਨ ਥੀਂ ਕਰ ਗਰਦਨ ਆਜ਼ਾਦ ।”

*ਫਰਜ਼ ਕਰੋ 1. ਬਿਆਨ 2. ਵਿਰਲਾਪ 3. ਸ਼ੋਕ-ਸਮਾਗਮ 4. ਸੰਬੰਧ 5. ਮੁਸਲਿਮ, ਪੱਕੇ ਤਰ ਤੇ
 6. ਕੰਡੇ 7. ਪੁਕਾਰ 8. ਪੂਰਟ 9. ਪੰਜਾ 10. ਦੋ ਅੱਖਾਂ 11. ਨਾ-ਖੁਸ਼ ।

ਆਹੇ ਜਾਂ ਔਲਾਦ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਹੋ ਤੱਯਾਰ ।
 ਲੈ ਕੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਜਾਵੇ ਤਰਫ ਦਿਆਰ¹ ।
 ਕਹਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ, ਹੋ ਆਜ਼ਾਦਹ² ਤਾਂ ।
 'ਮੁਹਲਤ ਛੁਇਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮੈਂ ਮੰਗਦੀ ਹਾਂ ।
 ਰੱਖ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਜੰਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਚੁੱਕ ਮੁਕਾਮ ।
 ਲੈ ਜਾ ਕੱਢ ਮਦਾਇਨੋਂ ਅਪਨੀ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।
 ਦਸਤ ਅੰਦਾਜ਼ੀ³ ਜੇ ਕਰੇਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵਲ ਆ ।
 ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਮਰਾਂ ਕਟਾਰੀ ਖਾ !'
 ਤਾਂ ਔਲਾਦ ਜ਼ਰੂਰਤੋਂ ਆਇਆ ਬਾਹਰਵਾਰ ।
 ਗਿਰਦ ਮਦਾਇਨ ਜੰਗਲੇ ਬੈਠਾ ਤੰਬੂ ਮਾਰ ।
 ਮੁਹਲਤ ਵਕਤ ਉਡੀਕਦਾ ਦਿਨ ਦਿਨ ਕਰੇ ਸੁਮਾਰ ।
 ਵਿੱਚ ਮਹੱਲਾਂ ਆਪਣੇ ਰਹਿੰਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਚ ਮੁਲਕ ਦੇ ਖਬਰ ਹੋਈ ਇਜ਼ਹਾਰ⁴ ।
 'ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਔਲਾਦ ਉਧਾਰ ।'
 ਤਦ ਨੂੰ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਭੀ ਨੇੜੇ ਚੁੱਕਾ ਆ ।
 ਦੋ ਤਿੰਨ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਘੱਲਿਆ, ਅੱਗੇ ਉਮਰ ਦੁੜਾ ।
 "ਜਾਕੇ ਵਿਚ ਮਦਾਇਨੇ ਮੇਰੀ ਖਬਰ ਸੁਣਾ ।
 ਸੁਖ ਸੁਨੇਹਾ ਯਾਰ ਦਾ ਲੈ ਮੇਰੇ ਵਲ ਆ ।
 ਗਿਰਦ ਨਵਾਹੀ⁵ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਹੁਤਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਡਿੱਠੇ ਗਿਰਦ ਮਦ ਇਨੇ ਤੰਬੂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਉਮਰ ਪੁੱਛੇ ਇਕ ਮਰਦ ਥੀਂ, 'ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਸਰਦਾਰ ?
 ਗਿਰਦ ਮਦਾਇਨ ਕਾਸ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਤੰਬੂ ਮਾਰ ?'
 ਕਹਿਆ, 'ਹੈ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਦਾਮਾਦ⁶ ।
 ਇਹ ਨੈਸ਼ਤ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਮ ਉਸਦਾ ਔਲਾਦ ।'
 ਪੁੱਛੇ, "ਧੀਆਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹਨ ਅੰਦਰ ਘਰ ਸ਼ਾਹ ।"
 ਕਹਿਆ "ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਹੈ ਇੱਕੋ ਵਾਂਗੂ ਮਾਹ⁷ ।
 ਉਸਦਾ ਅਕਦ⁸ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਸੀ ਅੱਗੇ ਦਿਲ ਖ਼ਾਰ⁹ ।
 ਜਾਂ ਹੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਮਰ ਗਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਲਈ ਵਿਆਹ ।"
 ਜਾਂ ਇਹ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੇ ਸੁਣੀ ਹਕੀਕਤ ਸਾਰ ।
 ਗੱਦਾਰਾਂ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਕਹੇ ਸੌ ਵਾਰ ।
 'ਜੇ ਹਮਜ਼ੇ ਬਿਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੈਠਾ ਸਾਕ ਸਹੇਤ ।
 ਸਕੇ ਪਿਆਰੇ ਸਾਕ ਦੀ ਮੈਂ ਜੜ ਲਵਾਂ ਉਖੇਤ ।

1. ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਵਲ 2. ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਕੇ 3. ਹੱਥੋਂ ਪਾਈ 4. ਮਸ਼ਹੂਰ 5. ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ. ਇਰਦ ਕਿ
 6. ਜਵਾਈ 7. ਚੰਦੂਮਾ 8. ਵਿਆਹ 9. ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ।

ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਛੇੜ ਚੜਾਏ ਛੇੜ ।
 ਇਕ ਪਲ ਕਰਦੇ ਹਾਕਮੀ ਲਵਾਂ ਨਿਆਉਂ ਨਿਖੇੜ ।
 ਜਾਵਾਂ ਕਲ੍ਹਾ ਮਕਾਇ ਕੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਰੜ ਖੇੜ ।
 ਲੌਂਦੀ¹ ਖਾਖ² ਨਕੀਬ³ ਦੀ, ਮੁੜ ਜੜ ਚਲਾਂ ਚੁਪੇੜ ।
 ਇਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਿਕਾਹ⁴ ਨੂੰ ਫਿਰ ਮੁੜ ਦਿਆਂ ਉਖੇੜ ।
 ਯਾਦ ਕਰੇ ਜਾਂ ਜੀਵਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਧਰਾਂ ਦਰੇੜ⁵ ।
 ਰਖਦਾ ਫਿਰਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾਮਾਦਾਂ⁶ ਦੀ ਹੇੜੁ ।
 ਜਲੇ ਰਕੀਬ ਜੱਹਨਮੀ⁷ ਫੂਕ ਜਲਾਏ ਫੇੜ ।
 ਮਗਰੋਂ ਮਰਦਾਂ ਗਇਆਂ ਦੇ ਜੋ ਪੈ ਗਈ ਤਰੇੜ ।
 ਦਰਜ਼⁸ ਮਿਲਾ ਦੁਖ ਪੂਰਸਾਂ ਰਵਾ ਰਵੀ ਵਿਚ ਭੇੜ ।
 ਢੋਲ ਲੱਗਾ ਹੱਥ ਉਮਰ ਨੂੰ, ਲਇਆ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ।
 ਘੱਤ ਕਹਾ ਧਰ ਡਗੇ ਦੀ, ਲਸਕਰ ਵੜਿਆ ਆ ।
 ਕਿਬਣ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਗੱਡਿਆ ਆ ਨੇਜ਼ਾ ਮੈਦਾਨ ।
 ਨੇਜ਼ੇ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਗਇਆ ਢੋਲ ਸਣੇ ਮਰਦਾਨ⁹ ।
 ਮਾਰ ਹੁਲਾਰੇ ਢੋਲ ਨੂੰ ਚਰਖ¹⁰ ਵਗਾਇਆ ਘੁੱਮ ।
 ਲਸਕਰ ਵਿਚ ਔਲਾਦ ਦੇ ਪਈ ਚੁਫੇਰੇ ਗੁੱਮ ।
 ਆ ਵੜਿਆ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਤੱਰਾਰ¹¹ ।
 ਫੌਜ ਢੱਕੀ ਔਲਾਦ ਦੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਛਾਲਾਂ ਲਾਈਆਂ ਉਮਰ ਨੇ ਉਡਿਆ ਵਿਚ ਹਵਾ ।
 ਕੱਲੇ ਨੇ ਸੌ ਮਰਦ ਥੀਂ ਘੱਤੀ ਵੱਧ ਕਹਾ¹² ।
 ਨੇਜ਼ੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵਦਾ ਸਿਰਿਓਂ ਮਾਰੇ ਛਾਲ ।
 ਚੜ੍ਹ ਨੌਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਵਾਹੇ ਚਰਖ¹³ ਕੁਲਾਲ¹⁴ ।
 ਤੜਫ ਤੜਫ ਕਰ ਫੁਰਤੀਆਂ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਤੱਰਾਰ ।
 ਤੰਦ ਕੱਚੀ ਪਰ ਖੇਲਿਆ ਸਰਿ ਅੰਗੁਸ਼ਤਾਂ¹⁵ ਭਾਰ ।
 ਤੰਦੋਂ ਪੈਰ ਨ ਡੋਲਦਾ ਮੂਲ ਨ ਡੋਲੇ ਤਾਨ ।
 ਪੈਰ ਸਿਰੋਂ ਸਿਰ ਪੈਰ ਥੀਂ ਕਰਨ ਨ ਲੋਕ ਪਛਾਨ ।
 ਵਗੇ ਵਰੋਲਾ ਵਾ ਦਾ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਘੁਮਘੇਰ ।
 ਘੁਮਘੇਰਾਂ ਦੇ ਹੇਰ ਫੇਰ ਜ਼ਬਰ ਦਿਸਨ ਦੁਝ ਜ਼ੋਰ¹⁶ ।
 ਛਾਲ ਲਗਾਵੇ ਲੋਟਨੀ, ਲੋਟ ਵਗੇ ਵਿਚ ਛਾਲ ।
 ਵੇਖ ਸਿਪਾਹ ਔਲਾਦ ਦੀ ਹੋ ਹੋ ਗਈ ਨਿਹਾਲ ।
 ਕਰਨ ਖਬਰ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਦੇ ਰੰਗ ।
 ਰੰਗ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਸਦੇ ਵਾਂਗੂੰ ਫਰੇਬ ਫਰੰਗ¹⁷ ।
 ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਔਲਾਦ ਨੇ ਲਇਆ ਬੁਲਾ ਨਿਸੰਗ ।
 ਉਮਰ ਵਿਖਾਈਆਂ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਵੇਖ ਹੋਇਆ ਦਿਲ ਦੰਗ ।

1. ਵਰਕਦੀ 2. ਗਲੁ 3. ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਆਸ਼ਕ 4. ਵਿਆਹ 5. ਦਬਾਉ 6. ਜਵਾਈਆਂ 7. ਨਰਕੀ
 8. ਤਰੇੜ 9. ਬਹਾਦੁਰ 10. ਚਰਖੀ ਵਾਂਗੂੰ 11. ਚਲਾਕ 12. ਸ਼ੌਰ 13. ਚਕਰ 14. ਘੁਮਾਰ
 15. ਉਂਗਲੀਆਂ (ਅੰਗੁਸ਼ਤਾਂ) ਦੇ ਸਰ (ਸਿਰਿਆਂ) ਦੇ ਭਾਰ ਤੇ 16. ਉਪਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ, ਉਚੇ ਨੀਵੇ
 17. ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ।

ਦੋਂਦਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੂੰ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ ਇਨਾਮ ।
 ਆਪ ਪੁਕਾਰੇ ਆਫਰੀ¹ ਤੇ ਤਾਰੀਫ ਤਮਾਮ ।
 “ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਬਹਾਦੁਰਾ ! ਸਿਹਰ² ਤੇਰਾ ਸਭ ਕਾਰ ।
 ਹੈਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਚੰਡਿਆ ਤੂੰ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ ।
 ਤੇਰੇ ਜੋਗ ਮੁਕਾਬਿਲੇ ਹੋਗੁ ਨ ਵਿਚ ਜਹਾਨ ।
 ਬਾਜ਼ੀਗਰੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਫਰਹਤ³ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆ ਅੱਗੇ ਅਉਲਾਦ ।
 “ਹੁਕਮ ਕਰੋ, ਦਿਖਲਾਵਸਾਂ ਬਾਜ਼ੀ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧ⁴ ।
 ਲੱਕੜ ਦਾ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਿਆਂ ਬਣਾ ਦਿਖਲਾ ।
 ਇਕ ਸੌਹ⁵ ਗਜ਼ ਓਸਦਾ ਹੋਸੀ ਕੱਦ ਉਚਾ ।
 ਫੇਰਾਂ ਘੇਰਾਂ ਓਸ ਨੂੰ ਉਪਰ ਹਟ⁶ ਤਮਾਮ ।
 ਜੇ ਆਖਾਂ ਤੇ ਉੱਠ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕਰੇ ਸਲਾਮ ।”
 ਫਰਮਾਇਆ, ਅਉਲਾਦ ਨੇ, “ਇਹ ਭੀ ਖੋਲ ਦਿਖਾ ।
 ਛੋੜ ਕਬੂਤਰ ਬਾਜ਼ੀਆਂ, ਬਾਜ਼ੀ ਬਾਜ਼ ਮਚਾ ।”
 ਅਪਨੇ ਲਸਕਰ ਮੁੜ ਗਇਆ, ਸੱਦ ਲਿਆ ਲੰਧੌਰ ।
 ਖਬਰ ਨ ਕੀਤੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੈ ਮੁੜਿਆ ਫਿਲਫੌਰ⁷ ।
 ਜੋ ਕੁਝ ਸੀ ਸਮਝਾਵਣਾ ਲਇਆ ਅੱਵਲ ਸਮਝਾ ।
 ਪਾ ਲੰਮਾ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਲਇਆ ਲਪੇਟ ਛੁਪਾ ।
 ਖੂਬ ਲਪੇਟ ਲਪਾਟ ਕੇ ਟੱਲੇ⁸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾ ।
 ਘੱਤ ਰੱਸਾ ਵਿਚ ਗਲੇ ਦੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆਵੇ ਧਾ ।
 ਖਿੱਚ ਖੜਿਆ⁹ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ ਲੱਕੜ ਵਾਂਗ ਲੰਧੌਰ ।
 ਹਿੱਲੇ ਜੁੱਲੇ ਮੂਲ ਨਾ, ਓਹ ਰਹਿਆ ਇਕ ਤੌਰ ।
 ਜਾ ਅੱਗੇ ਅਉਲਾਦ ਦੇ, ਬਾਜ਼ੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ ।
 ਫੜੇ ਕਦੀ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ, ਸਿਰ ਤੇ ਕਦੀ ਧਰੇ ।
 ਚੜ੍ਹੇ ਕਦੀ ਖੁਦ ਓਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਜਾ ।
 ਫੇਰ ਕਦੀ ਸਿਰ ਹੇਠ ਹੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਵੇ ਉਠਾ ।
 ਲੱਕੜ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋ ਰਹਿਆ ਭੀ ਲੰਧੌਰ ਕਬੂਲ ।
 ਬਾਝ ਹਿਲਾਏ ਉਮਰ ਦੇ ਜ਼ਰਾ ਨ ਹਿੱਲੇ ਮੂਲ ।
 “ਐ ਲੱਕੜ ਦੇ ਆਦਮੀ !” ਉਮਰ ਕਰੇ ਫਰਮਾਨ ।
 “ਚੁੱਮ ਕਦਮ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ, ਹੋ ਵਾਂਗੂੰ ਇਨਸਾਨ ।”
 ਉੱਠ ਲੱਕੜ ਦੇ ਆਦਮੀ, ਯਾਨੀ¹⁰ ਸ਼ਾਹ ਲੰਧੌਰ ।
 ਉੱਠ ਲੱਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਵੇ ਫਿਲਫੌਰ ।

1. ਸ਼ਾਬਾਸ਼, ਬਲਿਹਾਰ 2. ਜਾਦੂ ਦਾ ਖੋਲ 3. ਆਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ 4. ਅਪਰਾਹ (ਉਪਰਾਹ) ਅਰ
 ਉੱਪਰਲੀ 5. ਸੌ (hundred) 6. ਉਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਹੇਠਾਂ 7. ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ, ਛੇਤੀ ਹੀ 8. ਫੱਟੇ ਕੇ
 9. ਲਿਆਂਦਾ 10. ਅਰਥਾਤ ।

ਚੁੱਕ ਉਤਾਹਾਂ ਲੈ ਗਇਆ ਵਾਂਗੂੰ ਮਮੋਲੇ ਚਾ ।
 ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਉਲਾਦ ਦੀ ਚੱਲੀ ਜਾਨ ਹਵਾ ।
 ਹੋ ਬੇਦਿਲ ਅਉਲਾਦ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਐ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਕਾਮਲਾ ! ਝਬਦੇ ਲਈਂ ਉਤਾਰ ।
 ਡਿੱਠੀ ਬਾਜ਼ੀ ਤੁੱਧ ਦੀ, ਹੁਨਰ ਤੇਰੇ ਦੀ ਕਾਰ ।
 ਹੁਨਰ ਤੇਰੇ ਨੂੰ ਆਫ਼ਰੀ¹, ਤੇ ਤੂੰ ਖ਼ੂਬ ਤਰਾਰ² ।”
 ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ਅਯਾਰ ਨੇ, ਕੀਤੀ ਬੜੀ ਪੁਕਾਰ ।
 ‘ਰੋ ਜ਼ਾਲਿਮ’ ਮੈਂ ਉਮਰ ਹਾਂ, ਬਾਜ਼ੀ ਪਾਵਨਹਾਰ ।
 ਏਹ ਲੱਕੜ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸਰਨਦੀਪੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਇਸ ਲੰਧੌਰ ਜਵਾਨ ਹੈ ਹਿੰਦੀ ਤੇਗ ਗੁਜ਼ਾਰ³ ।
 ਰੋ ਉਮਰਾਂ ਕੱਟ ਦੁਖੜੇ, ਗਿਣ ਗੰਢਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ।
 ਮਰ ਜੰਜਾਂ ਦਿਆ ਲਾੜਿਆ, ਤੇਲ ਚੜ੍ਹਾਇਓ ਗਿਨ ।
 ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਕਰ ਰੋ ਰੋ ਤਾਰੀਫ਼ ।
 ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਸਿਧਾਰਿਓ ਗਾਲਿਬ⁴ ਪਇਆ ਹਰੀਫ਼⁵ ।
 ਰੱਬ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਕੰਗਨਾ, ਹੁਣ ਓਹੋ ਹੱਥ ਧੋ ।
 ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਫੜ ਟੰਗਿਆ, ਸੁਣ ਓਹੋ ਦੁਖ ਰੋ ।
 ਮਹਿੰਦੀ ਹੱਥੀਂ ਰੰਗਿਆਂ ਮਲ ਨੌਸ਼ਹ⁶ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ।
 ਅਸੀਂ ਨਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਟੰਗਣਾ ਸੀਖਾਂ ਵਿਚ ਪਿਰੋ ।
 ਹਜ਼⁷ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੰਗਨਾ ਤੂੰ ਨਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਹੋ ।
 ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਹੱਗਨਾ, ਗਰਦਨ ਪੈਰ ਅੜੋ ।
 ਖ਼ੂਨ ਤੇਰੇ ਥੀਂ ਰੰਗਨੇ ਹੱਥ ਤੇਰੇ ਹਰ ਦੋ⁸ ।
 ਸਿਹਰਾ ਸੋਨ ਕੁਮੰਦ ਦਾ ਗਰਦਨ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ।
 ਝੁੱਗਾ ਤੇਰਾ ਲੁੱਟਣਾ, ਕਰ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋ ।
 ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਵਿਆਹੁਣੀ ਜਗ ਸੌਖੇਰੇ⁹ ਹੋ ।
 ਉਮਰ ਦਾੜੀ ਆ ਪਇਓਂ, ਐ ਬਦਜ਼ਾਦ¹⁰ ਔਲਾਦ ।
 ਦੁੱਕੋ ਸਗਨ ਮਨਾਇ ਕੇ ਲੱਖ ਮੁਬਾਰਕ ਬਾਦ ।
 ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਮਾਰਨੀ ਨਿਤ ਸੌ ਸੌ ਪੈਜ਼ਾਰ¹¹ ।
 ਤੇ ਤੂੰ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਕਰ ਕਰ ਗਿਰੀਆਜ਼ਾਰ¹² ।
 ਆਪ ਔਲਾਦਾਂ ਮੰਗਿਆਂ ਪਿਉ ਦੀ ਗਈ ਔਲਾਦ ।
 ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਲੈ ਹੁਣ ਚੱਖ ਸਵਾਦ ।”
 ਆਹੇ ਨਾਮ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਸੁਣ ਨੱਸੇ ਕੁਫ਼ਾਰ¹³ ।
 ਇਕ ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਇਆ ਕਾਫ਼ਿਰ ਬਦ ਕਿਰਦਾਰ¹⁴ ।

1. ਸ਼ਾਬਾਸ਼ 2. ਚੁਸਤ, ਚਲਾਕ 3. ਤੇਗਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਧਨੀ 4. ਭਾਰੂ 5. ਭਾਵ-
 ਵਿਰੋਧੀ 6. ਲਾੜਾ 7. ਲਾਭ 8. ਦੋਵੇਂ 9. ਸੁਖਾਲੇ 10. ਬਦਮਾਸ਼, ਬਦ ਤੁਖਮ 11. ਜੁੱਤੀਆਂ 12. ਵਿਰ-
 ਲਾਪ 13. ਕਾਫ਼ਰ (ਬਹੁਵਚਨ) 14. ਭੈੜੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

ਫੌਜ ਨੱਸੀ ਅਉਲਾਦ ਦੀ, ਆਈ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਆ ਅੱਗੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕੀਤੀ ਹਾਲ ਪੁਕਾਰ ।
 'ਵਾਲੀ ਹਫ਼ਤ ਇਕਲੀਮ ਦਾ ਸੁਣ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 ਵਿੱਚ ਦਿਲੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਹਸਰਤ¹ ਅੰਦਰ ਜਾਨ ।
 ਕੀਤੇ ਥੀਂ ਪਛੁਤਾਂਵਦਾ, ਬੈਠਾ ਹੋ ਦਿਲਗੀਰ ।
 ਬਦਨਾਮੀ ਸਿਰ ਆ ਗਈ, ਵੈਰੀ ਥੀਆ² ਅਮੀਰ ।
 ਤੇ ਓਧਰ ਅਉਲਾਦ ਨੂੰ ਖੜਿਆ ਪਕੜ ਉਠਾ ।
 ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਧਰੇ ਲੰਧੇਰਾ ਜਾ ।
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਫ਼ਰਮਾਂਵਦਾ, "ਇਹ ਕੀ ਕਹਿਣ ਕਲਾਮ ?"
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਮਾਜਰਾ, ਦਸੇ ਫੌਲ ਤਮਾਮ ।
 ਕੀਤਾ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ਨੇ ਪੁਰ ਸੱਦਾਦੀ ਨੂੰ ।
 "ਲੈ ਇਸ ਨੂੰ ਯਲਆਦੀਆ ! ਰੱਖ ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਤੂੰ ।
 ਕੱਟ ਰਕੀਬਾ ਮੇਰਿਆ, ਬਣੀ ਜਿਵੇਂ ਤੈਂ ਭਾਹ ।
 ਅੰਦਰ ਖਾਸੇ ਖਾਨਦਾਨ, ਕੀਤੇ ਨਵਾਂ ਵਿਆਹ ।"
 ਤਰਫ਼ ਮਦਾਇਨ ਟੁਰ ਪਇਆ, ਹਮਜ਼ਾ ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ।
 ਖ਼ਬਰ ਸੁਣੀ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਆਇਆ ਇਸਤਕਬਾਲ³ ।
 ਗਲੀਂ ਮਿਲੇ ਜਿਉਂ ਮਿਲੀਦਾ ਰਲ ਮਿਲ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ।
 ਸ਼ਾਹ ਦੇਵੇ ਖ਼ੁਦ ਖ਼ਿਲਅਤਾਂ ਸਭ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ।
 ਫ਼ਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਗਸਤਮ ਆਇਆ ਸੀ ।
 ਮੈਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਆਖ ਸੁਣਾਈਆਂ ਸੀ ।
 "ਰਹੇ ਅਸੀਂ ਪਛੁਤਾਂਵਦੇ ਸੁਣ ਕੇ ਹਾਲ ਜਫ਼ਾ⁴ ।
 ਗਸਤਮ ਤਾਈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਦਿੱਤਾ ਅਸਾਂ ਕਢਾ ।
 ਆਏ ਅੰਦਰ ਬਾਰਗਾਹ⁵, ਕੀਤਾ ਜਸ਼ਨ⁶ ਤਮਾਮ ।
 ਚਾਲੀ ਰੋਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਏ ਵਿਚ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਆਰਾਮ ।
 ਬਖ਼ਤਕ ਨੂੰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋ ਦਿਲਗੀਰ ।
 "ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਰਤ ਅਮੀਰ ਥੀਂ, ਕੀ ਕਰੀਏ ਤਕਦੀਰ ?"
 ਕਰਕੇ ਅਰਜ਼ ਸੁਣਾਂਵਦਾ ਬਖ਼ਤਕ ਇਹ ਤਕਦੀਰ ।
 'ਚਾਹੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਹੁਣ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਕਹਿਣਾ ਸਿਰ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਸ਼ਰਤ ਹੋਇਆ ਇਕਰਾਰ ।
 ਸਿਰ ਦੇਹੋ ਲੰਧੌਰ ਦਾ, ਬਖ਼ਸ਼ਾਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਸਿਰ ਲੰਧੌਰ ਦਾ, ਕੱਟ ਨ ਦੇਸੀ ਮੂਲ ।
 ਸਾਕ ਤੁਸਾਂ ਥੀਂ ਸ਼ਰਤ ਬਿਨ ਹੋਸੀ ਨ ਵਸੂਲ ।"
 ਏਵੇਂ ਜਾਂ ਦਿਨ ਦੂਸਰੇ ਤਖ਼ਤ ਬਹੇ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਅਰਜ਼ ਕਰੇਂਦਾ ਉੱਠ ਕੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਜਵਾਨ ।

1. ਅਫ਼ਸੋਸ 2. ਹੋਇਆ 3. ਸ਼ਾਰਤ, 'ਜੀਉ ਆਇਆ ਨੂੰ' ਕਹਿਣਾ 4. ਦੁਲਮ ਸਿਤਮ 5. ਦਰਬਾਰ
 6. ਉਤਸਵ ।

“ਵਾਅਦੇ ਵਿਚ ਕਰੀਮ¹ ਦੇ ਹੋਂਦਾ ਰੰਗ ਦੁਆ² ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਫਰਜ਼ੀਦੀਓ³ ਕਰਨਾ ਫਖਰ⁴ ਅਤਾ⁵ ।”
 ਫਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ‘ਸੁਣ, ਐ ਉਮਰ ! ਕਬੂਲ ।
 ਕਰਨ ਅਸੀਰ⁶ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਸ਼ਰਤ ਨ ਮੂਲ ।
 ਦੇਹੋ ਸਿਰ ਲੰਧੌਰ ਦਾ, ਕਹਿਓ ਸ਼ਰਤ ਤਮਾਮ ।
 ਮੈਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਦੇਵਸਾਂ ਦੁਖਤਰ⁷ ਤੇ ਇੱਨਾਮ ”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਥੀਂ ਹੋ ਜ਼ੇਰ⁸ ।
 ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਆਖਿਆ, ‘ਕੱਟੋ ਲੈ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ।
 ਇਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਲੱਖ ਜਾਨ ਹਮਜ਼ੇ ਥੀਂ ਕੁਰਬਾਨ ।
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੈ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੈਂ ਆਜਿਜ਼⁹ ਦੀ ਜਾਨ ।”
 ਬਖਤਕ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ, ‘ਹੁਕਮ ਦਿਹੋ ਫਰਮਾ ।
 ਕਰੇ ਜਲਾਦ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਤੇਗੋਂ ਸੀਸ ਜੁਦਾ ।”
 ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਆਣ ਖੜਾ ਜੱਲਾਦ ।
 ਲੱਗਾ ਸੀਸ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਕਰਨ ਜੁਦਾ ਬਦਜ਼ਾਦ¹⁰ ।
 ਤੇਗ ਮੁਕਾਬਿਲ ਗਰਦਨੇ ਜਾਂ ਲੈ ਗਇਆ ਹਰਾਮ ।
 ਜੋਸ਼ ਪਇਆ ਵਿਚ ਅਰਬੀਆਂ, ਸੀਨੇ ਤਪੇ ਤਮਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕੁਰਸੀ ਉਪਰੋਂ ਕਰਕੇ ਜੋਸ਼ ਪਿਆ ।
 ਤੇਗ ਵਾਲਾ ਹੱਥ ਆਂਵਦਾ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪਕੜ ਲਿਆ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਜੱਲਾਦ ਥੀਂ ਖੋਹਿ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ।
 ਮੁੱਕੀ ਮਾਰੀ ਗਰਦਨੇ, ਓਹ ਮੋਇਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 “ਬਖਤਕ ਫੜਕੇ ਮਾਰ ਲੋ” ਹਮਜ਼ਾ ਹੁਕਮ ਕਰੇ ।
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਮਹਿਲੀਂ ਨੱਸ ਵੜੇ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਪਕੜਦਾ ਬਖਤਕ ਤਾਈਂ ਜਾ ।
 ਮਾਰੇ ਸੌ ਸੌ ਜੁੱਤੀਆਂ ਸਿਰ ਨੰਗਾ ਕਰਵਾ ।
 ਜਾ ਪਾਈ ਬੇਇਜ਼ਤੀ, ਬਖਤਕ ਰੋਂਦਾ ਜ਼ਾਰ ।
 ਸਾਹਿਬ¹¹ ਬਦਲੇ ਖਾਦਿਮਾਂ¹² ਪਈ ਛਿੱਤਰ ਦੀ ਮਾਰ ।
 ਵਾਲੀ¹³ ਦੀ ਵਿਚ ਮਸਲਹਤ¹⁴ ਸਿਰ ਪਰ ਚਾਇਆ ਭਾਰ ।
 ਹਾਕਿਮ ਕਰਨ ਕਵੱਲੀਆਂ, ਰੋਵਨ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਮਕਰ ਕਰਨ ਜੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੌਕਰ ਖਾਵਣ ਮਾਰ ।
 ਸਿਰ ਪਰ ਝੱਲਣ ਸ਼ਾਦ¹⁵ ਹੋ, ਦੋ ਲੱਰਣ ਯਾ ਚਾਰ ।
 ਨਮਕ ਹਲਾਲ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਮਗਜ਼ੋਂ ਗਇਆ ਬੁਖਾਰ ।
 ਨੰਗਾ ਟੋਟਰ ਠੋਟਿਆ ਮੂਹਲੀ ਨਾਲ ਅਯਾਰ ।

1. ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ 2. ਅਰਦਾਸ 3. ਪੁਤ੍ਰਪਣੇ ਤੋਂ ਅਰਥਾਤ-ਜਵਾਈ ਬਣਾ ਕੇ 4. ਮਾਣ 5. ਪ੍ਰਦਾਨ 6. ਕੈਦ
 7. ਬੇਟੀ, ਸੀ 8. ਹੇਠ 9. ਅਧੀਨ 10. ਬਦਤੁਖਮ 11. ਮਾਲਿਕ 12. ਨੌਕਰਾਂ 13. ਸ਼ਾਮੀ 14. ਸਲਾਹ
 15. ਖੁਸ਼ ।

ਉਠ ਅਪਨੀ ਵਲ ਬਾਰਗਾਹ¹ ਆਇਆ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਟੁਰ ਗਏ ਵਜ਼ੀਰ ।
 ਜਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹਸਰਤਾਂ, ਅੰਦਰ ਦਿਲਾਂ ਫ਼ਸਾਦ ।
 “ਸਿਰ ਪਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਵਦਾ, “ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਬੀ-ਜ਼ਾਦ² ।”
 ਆਵਨ ਜਾਵਨ ਜ਼ਾਹਿਰੀ ਸਾਰੇ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਆਪਸ ਅੰਦਰ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਵੱਟ ਨ ਗਏ ਬੁਖਾਰ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਉਮਰਾ³ ।
 ਬਾਝੋਂ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਦੇ ਸਭ ਵੈਰੀ ਹਰ ਜਾ⁴ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਿ ਗੋਸ਼ੇ ਵਿਚ ਫੇਰ ।
 “ਕਰ ਮਸਲਾਹਿਤ⁵ ਬਖਤਕਾ ! ਅਰਬੀ ਹੋਵਨ ਜ਼ੋਰ⁶ ।
 ਜ਼ੋਰਾ ਪਾਇਆ ਅਰਬੀਆਂ, ਹੋਏ ਹਾਂ ਨਾਸ਼ਾਦ⁷ ।
 ਜ਼ੋਰੋਂ ਦੁਖਤਰ⁸ ਚਾਂਹਵਦਾ ਸਾਥੋਂ ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ⁹ ।
 ਜੇ ਮੈਂ ਦੁਖਤਰ ਨਾ ਦਿਆਂ, ਅਰਬੀ ਕਰਸੀ ਜੰਗ ।
 ਜੇ ਦੇਵਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਲਕ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਨੰਗ¹⁰ ।
 ਸਿਰ ਧੁਖਦੇ ਸੁਣ ਬਖਤਕੇ ਹੋਰ ਦਸੀ ਤਦਬੀਰ ।
 “ਇਸ ਹੀਲੇ ਥੀਂ ਮਰੇਗਾ ਆਪੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਰੱਖੋ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਗੋਸ਼ੇ¹¹ ਕਿਤੇ ਟਿਕਾ ।
 ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਚਾ ਦੇਹੋ ਦਫ਼ਨਾ¹² ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਿਓ ਆਪ ਵਿਚ ਮੋਈ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਦਿਲ ਇਸ਼ਕ ਹੈ, ਸੁਣ ਮਰਪੀ ਲਾਚਾਰ ।”
 ਫ਼ਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ‘ਜੇ ਇਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ।
 ਆਖਾਂ ਕਿਆ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, ਇੱਜ਼ਤ ਰਹੇ ਨ ਕੋ ।
 ਚਾਇਆ ਜਾਸੀ ਏਤਬਾਰ, ਹੋਵਾਂਗੇ ਬਦਨਾਮ ।
 ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਨੰਗ ਹੈ, ਕਹਿਸਨ ਬੁਰਾ ਤਮਾਮ ।”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਚੰਗਾ ਇਕ ਜਵਾਬ ।”
 ਸ਼ਾਹ ਕਹੇ, ‘ਉਹ ਕਿਆ ਹੈ, ਆਖ ਜਵਾਬ ਸ਼ਿਤਾਬ ।”
 ਅਰਜ਼ ਕਰੇ, ‘ਜੇ ਕਹਾਂਗੇ ਹੀਲਾ ਚਾਇਆ ਸੀ ।
 ਇਸ ਹੀਲੇ ਥੀਂ ਤੁੱਧਦਾ ਇਸ਼ਕ ਅਜ਼ਮਾਇਆ ਸੀ ।”
 ਬਖਤਕ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਇਆ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਰਾਤੀਂ ਜ਼ਹਿਰ ਖਿਲਾਂਵਦੇ ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਨੂੰ ਆਨ ।
 ਬੁੱਢੀ ਮੋਈ ਜ਼ਹਿਰ ਥੀਂ, ਰੋਣਾ ਪਿਆ ਤਮਾਮ ।
 ਮਰਨੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਗਈ ਹੋ ਆਮ ।

1. ਰਿਹਾਇਸ਼ 2. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ 3. ਅਮੀਰ 4. ਹਰ ਥਾਵੇਂ 5. ਸਲਾਹਾਂ 6. ਅਧੀਨ 7. ਦੁੱਖੀ
 8. ਬੇਟੀ, ਧੀ 9. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ 10. ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ 11. ਕਿਨਾਰੇ, ਨੁਕਰ ਵਿਚ 12. ਦਬਵਾ ।

ਖੁਦ ਬੈਠਾ ਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਮਾਤਮ¹ ਸਫਾਂ ਵਿਛਾ ।
 ਤਾਜੀਯਤ² ਲਈ ਆਂਵਦੇ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਉਮਰਾ³ ।
 ਜਾਂ ਹਮਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਾਰਗਾਹ⁴, ਆਇਆ ਵਾਂਗੁ ਮੁਦਾਮ⁵ ।
 ਮਰਨੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੀ, ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਵਿੱਚ ਆਮ ।
 ਤਾਜ ਸਿਰੋਂ ਲਾਹ ਮਾਰਿਆ, ਹੋ ਡਿਗਿਆ ਬੇਹੋਸ਼ ।
 ਹੋਸ਼ ਪਈ ਦਿਲ ਦਰਦ ਨੇ, ਚ ਹਿਆ ਜੋਸ਼ ਖਰੋਸ਼⁶ ।
 ਵਿੱਚ ਫਿਰਾਕ⁷ ਅਮੀਰ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗੇ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਗਿਰਦ ਬਗਿਰਦ ਮਦਾਇਨੇ ਪਹੁਤੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ।
 ਡਿਗਦਾ ਉਠਦਾ ਬੈਠਦਾ, ਬਾਝੋਂ ਸਬਰ ਕਰਾਰ ।
 ਜਾਨ ਲੱਥੇ⁸, ਦਮ ਅਟਕਦਾ, ਹੋਸ਼ ਗਿਆ ਗਮ ਮਾਰ ।
 ਬੇ ਹੋਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਦਨ ਦੇ ਜਾਪੇ ਚੀਰੇ ਕੁੱਲ ।
 ਸਬਰ ਗਇਆ ਦੁਖ ਆ ਪਇਆ, ਗਈ ਮੁਸੀਬਤ ਝੁੱਲ ।
 ਹੋਸ਼ ਪਈ ਉਠ ਬੈਠਦਾ, ਮਾਤਮ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ।
 ਸਾਰੇ ਯਾਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਰੋਂਦੇ ਹੋ ਦਿਲਗੀਰ ।
 ਤਾਜ਼ਾ ਆਹੀਂ ਮਾਰਦਾ, ਯਾਰ ਕਰੇਂਦੇ ਜ਼ਾਰ⁹ ।
 ਪਰ ਲੰਧੋਰ ਨ ਰੋਂਵਦਾ, ਤਿਨਹਾ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਬਿਤਰ ਬਿਤਰ ਵਲ ਰੋਂਦਿਆਂ, ਦੇਖੇ ਹੋ ਹੈਰਾਨ ।
 ਨਾ ਬੋਲੇ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪ ਬੁਲਾਵੇ ਆਨ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਤਾੜਦਾ, ਦਰਦੋਂ ਉਸਦਾ ਹਾਲ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਂਵਦਾ, ਬੈਠਾ ਫ਼ਰਹਤ¹⁰ ਨਾਲ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, ਆ ਉਸਦੇ ਵਿੱਚ ਗੋਸ਼ ।
 “ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਅੰਧੇਰ ਤੇ ਹੋ ਰਹਿਆ ਖ਼ਾਮੋਸ਼¹¹ ?
 ਬੇਦਰਦਾ ਲਮ ਕੱਦਿਆ ਬੈਠੋਂ ਚੁੱਪ ਕਿਆ ?
 ਲੀੜਾ ਲੱਤਾ ਲਾਹਿਕੇ ਐਵੇਂ ਰਬਤ¹² ਪਇਆ ।
 ਦੇਖੀਂ ਅੱਖੀਂ ਮੇਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਪੁਰ ਆਬ¹³ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਵਲ ਵੇਖ ਲੈ ਹੋ ਰਹਿਆ ਬੇਤਾਬ¹⁴ ।
 ਤੈਂ ਦਿਲ ਦਰਦ ਨ ਆਂਵਦਾ, ਦੇਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ।
 ਬੈਠ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਦਾ, ਹੈਂ ਤੂੰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ।
 ਤੈਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮ¹⁵ ਮੂਲ ਨਾ, ਰਹੇਂ ਚੁਪਾਤਾ ਤੂੰ ।
 ਹੁਣ ਤੈਂ ਭੀ ਸੀ ਚਾਹੀਏ, ਹੋਂਵਦੋਂ ਹਾਲ ਜ਼ਬੂ¹⁶ ।
 ਮਰ ਜਾਣਾ, ਛੱਡ ਜਾਵਣੀ, ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਤੇ ਵਿੱਚ ਮਜਲਿਸੇ ਦਿਲ ਦਾ ਕੱਢ ਬੁਖਾਰ ।
 ਰੋਵਣ ਦਾ ਅੱਜ ਰੋਜ਼ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਰੋਵੇਂ ਘੱਟ ।
 ਇਤਨਾ ਰੋ ਜੋ ਰੋਂਦਿਆਂ ਹੋਵੇਂ ਚੋੜ ਚਪੱਟ ।

1. ਸ਼ੌਕ 2. ਮਾਤਮ ਪੁਰਸੀ 3. ਅਮੀਰ 4. ਦਰਬਾਰ 5. ਹਮੇਸ਼ਾ 6. ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ 7. ਵਿਜੋਗ
 8. ਬੁਲਾ ਉਤੇ 9. ਵਿਰਲਾਪ 10. ਖੁਸ਼ੀ, ਆਨੰਦ 11. ਚੁੱਪ 12. ਰਿਵਾਜ 13. ਹੰਜੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ
 14. ਨਿਢਾਲ 15. ਜ਼ਰੂਰਤ 16. ਬੁਰਾ ਹਾਲ ।

ਹਸ ਰਸ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਬੇਦਰਦਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ।
 ਰੋ ਜ਼ਾਲਿਮ ! ਦੁਖ ਪਏ ਤੇ, ਇਹ ਦੁਖ ਹੋਣ ਨ ਗਮ ।”
 ਫਰਮਾਇਆ ਲੰਧੌਰ ਨੇ, ‘ਸੁਣ, ਐ ਉਮਰ ਭਰਾ ।
 ਰੋਣਾ ਨਾਹੀਂ ਆਂਵਦਾ ਮੈਨੂੰ ਮੂਲ ਜ਼ਰਾ ।
 ਮੇਰਾ ਭੀ ਦਿਲ ਚਾਂਹਵਦਾ ਕਰਸਾਂ ਗਿਰੀਆ ਜ਼ਾਰ¹ ।
 ਅੱਖੀਂ ਦਾਦ ਨ ਦੇਂਦੀਆਂ ਮਜ਼ਲਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਮੈਨੂੰ ਵਲ ਨ ਰੋਣ ਦਾ, ਰੋਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਬਤਾ ?
 ਰੋਵਣ ਦੀ ਕੁਝ ਫੂਕ ਨ ਮੇਰੇ ਮਗਜ਼ ਦਵਾ ।
 ਦਰਦ ਭਰੀ ਕੋ ਜੰਗਲੋਂ ਬੂਟੀ ਪੁੱਟ ਸੁੰਘਾ ।
 ਯਾ ਅਪਨਾ ਦਿਲ ਕੱਢ ਕੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ ਡੰਡ ਘੱਤ ਦੇ², ਲੰਗਰ ਕੁੱਲ ਉਡਾ ।
 ਲੱਕੜ ਕਾਠ ਜੁ ਪਾਵਸੇਂ ਮਾਰ ਸਿਰੇ ਤੇ ਚਾ ।
 ਘੱਤ ਅਰਾਟ³ ਪਿਆਰਿਆ, ਹੋਕੇ ਖੜਾ ਅੜਾ⁴ ।
 ਸਿਰ ਤੇ ਮਾਰ ਦੁਹੱਥੜਾਂ, ਕਰਕੇ ਸ਼ੌਰ ਮਚਾ ।
 ਪੱਟ ਸਰੂ ਸਿਰ ਕੜਕ ਕੇ, ਤੇ ਮਜ਼ਲਿਸ ਕੜਕਾ ।
 ਬੇ ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਦਾਂ ਨੂੰ ਰੜਕਾ ।
 ਘੱਤ ਦੁਹਾਈਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਬਲਦੀ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ।
 ਢਾਹਾਂ ਮਾਰ ਬਬੇਰੀਆਂ, ਤੇ ਜਿਗਰੇ ਧੜਕਾ ।
 ਧਾ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਵੀਂ ਕਲਾ ਖੜਕਾ ।
 ਪਕੜ ਮਰੋੜ ਮਰਾੜ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਤਨ ਤੜਕਾ ।
 ਜੋ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਆਸੀਆ, ਤੋੜ ਸਿਰੇ ਕਰ ਤਾਨ ।
 ਏਹੋ ਤੇਰਾ ਰੋਵਣਾ, ਮਾਤਮ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ।”
 ਲੈ ਕੇ ਮੱਤ ਲੰਧੌਰ ਭੀ ਧਾ ਪਇਆ ਦਰਬਾਰ ।
 ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ ਘੱ ਤਿਆ, ਕੰਬ ਉਠੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਲੰਗਰ ਖਾਨੇ ਜਾ ਪਿਆ, ਕੀਤਾ ਚੌੜ ਚੁਪੱਟ ।
 ਭਰੇ ਕਲਾਵੇ⁵ ਲੰਗਰੋਂ ਮਾਰੇ ਕੁੱਲ ਉਲੱਟ ।
 ਬਦਖ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਕੂਕ ਵਗਾਈ ਸੱਟ ।
 ਬੇ ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਖੋਲ ਵਿਖਾਏ ਫੱਟ ।
 ਬਹੁਤ ਅੜਾਇਆ ਪਿੱਟਿਆ, ਦਿੱਤੀ ਘੱਤ ਕਹਾ⁶ ।
 ਬੜੀਆਂ ਢਾਹਾਂ ਮਾਰੀਆਂ, ਸ਼ਹਿਰੀਂ ਪਈ ਸਦਾ⁷ ।
 ਕਈਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋੜਦਾ, ਨੱਕ ਕਈਆਂ ਦੇ ਲੱਕ ।
 ਜਾਨ ਗਵਾਈ ਬਾਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿੱਚ ਧੱਕੋ ਧੱਕ ।
 ਲੋਕਾਂ ਤਾਈਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹਾਸਾ ਖੁਲ੍ਹ ਪਇਆ ।
 ਸਾਰੀ ਮਜ਼ਲਿਸ ਹੱਸਦੀ, ਰੋਣਾ ਭੁੱਲ ਗਇਆ ।

1. ਵਿਰਲਾਪ 2. ਡੰਡ ਘੱਤ ਦੇਣੀ, ਰੋਲਾ ਜਾਂ ਸ਼ੌਰ ਪਾਉਣਾ 3. ਉਚੀ ਚੀਕ ਕੇ ਸ਼ੌਰ ਪਾਉਣਾ 4. ਮੂਹ
 268 ਅੱਡ ਕੇ ਉੱਚੀ ਰੋਣਾ 5. ਬੁੱਕਾ, ਹੁੱਗ 6. ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜਾ 7. ਅਵਾਜ਼ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਬਾਝੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਹਾਸਾ ਬੰਦ ਨ ਹੋ ।
 ਏਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ਕੇ ਰੋ ਨਾ ਸੱਕੇ ਕੋ ।
 ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਉਮਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਅਰਬੀ ਸ਼ੇਰ ।
 “ਵਕਤ ਕੁਵਕਤ ਨ ਦੇਖਦੋਂ ਹੋਇਓਂ ਏਡ ਦਲੇਰ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਕਿਨ ਆਖਿਆ, ਮਾਤਮ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ?
 ਵਿੱਚ ਮਹੱਲਾਂ ਜੀਵਦੀ ਆਹੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਹ ।
 ਮੈਨੂੰ ਏਹ ਮਾਲੂਮ ਹੈ ਵਲਾਂ ਛਲਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ।
 ਤੈਥੀਂ ਮਕਰ ਬਣਾਂਵਦੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਦ ਇੱਛਆਲ¹ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਕੀਤਾ ਕੁੱਝ ਕਰਾਰ ।
 ਸ਼ੱਕ ਰਹੇ ਵਿੱਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਪਰ ਹੁਣ ਨਾ ਇਤਬਾਰ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਚਾ ਤਬੂਤ² ਨੂੰ ਆਂਦਾ ਬਾਹਰਵਾਰ ।
 ਜਾਂ ਦਫਨਾਵਣ ਮਕਬਰੇ ਸ਼ਾਹ ਸਣੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਕਰਕੇ ਆਏ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਖਤਾ³ ਕਬਰ ਤਿਆਰ ।
 ਮਰਮਰ ਸੰਗ⁴ ਲਗਾਇ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜ਼ੋਬ⁵ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਦੋਸਤਾਂ ਆਇਆ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਮਰਨੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਇਤਬਾਰ ।
 ਰੋਵਣ ਸਬਰ ਨ ਆਂਵਦਾ, ਰੋਂਦਾ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 ਸਾਇਤ⁶ ਬਾਦ ਬੁਲਾਇਆ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਅਯਾਰ⁷ ।
 'ਕਿਉਂ ਕਰ ਜਾਤੋ ਜੀਵਦੀ ਆਹੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ?
 ਤੇ ਇਹ ਕਿਸਦਾ ਮਕਬਰਾ ਬਣਿਆ ਜੀਨਤਦਾਰ⁸ ?”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਮੈਂ ਕਬਰ ਥੀਂ ਲੈ ਆਵਾਂ ਤਾਬੂਤ ।
 ਆਪੇ ਅੱਖੀਂ ਆਪਣੀ ਮੁਰਦਾ ਕਰੇਂ ਸਬੂਤ ।”
 ਆਹਾ ਵੇਲਾ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਧਾਇਆ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਜਾਂਦੀ ਡਿੱਠੀ ਕਬਰ ਵੱਲ ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਆਹੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੀ ਏਹੋ ਦਾਈ ਸੀ ।
 ਕੁੱਟ ਕਬਰ ਵਲ ਚੂਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ ।
 ਆਣ, ਮੁਕਾਬਿਲ ਉਮਰ ਨੇ ਗਲੋਂ ਫੜੀ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਤਾਹੀਂ ਛੱਡੀ ਹੋ ਗਈ ਜਾਨ ਵਲੋਂ ਜਦ ਪਾਰ ।
 ਲੀੜੇ ਲਾਹੇ ਓਸ ਦੇ ਖੁਦ ਪਹਿਲੇ ਅਯਾਰ ।
 ਪਕੜ ਓਹੋ ਹੱਥ ਚੂਰੀਆਂ ਕਬਰੇ ਗਿਆ ਤਰਾਰ⁹ ।
 ਆਹੇ ਉੱਪਰ ਕਬਰ ਦੇ ਰਾਖੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ।
 ਦਾਈ ਜਾਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਕਰਨ ਅਦਬ ਸੌ ਵਾਰ ।

1. ਬਦ ਕਰਮੀ, ਬਦਮਾਸ਼ 2. ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਸੰਦੂਕ, ਸਿੜੀ 3. ਪੱਕੀ 4. ਸੰਗਮਰਮਰ, ਸਫ਼ੇਦ ਪੱਥਰ
 5. ਬਣਾਉ, ਠਣਾਉ 6. ਘੜੀ, ਪਲ 7. ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ 8. ਸਜਪਜ ਵਾਲਾ 9. ਚੁਸਤ ਚਲਾਕ ।

ਦਰਦੋਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਰੋਵੇ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 ਰਾਖੇ ਗਿਰਦੇ ਓਸ ਦੇ ਆ ਬੈਠੇ ਰੋ ਰੋ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਹੁਣ ਬਚੜਿਓ ! ਰੋਣੋ ਸਬਰ ਕਰੋ ।”
 ਪਾ ਦਾਰੂ ਵਿਚ ਚੂਰੀਆਂ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਾ ।
 ਪਕੜ ਡੰਗੋਰੀ ਹੁੰਘਦਾ ਲਾਂਭੇ ਗਿਆ ਚਿਲਾ ।
 ਸਭ ਰਾਖੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਪਏ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਆ ।
 “ਖਾ ਘੀ ਹਾਰੀ ਬੁੱਢੀਏ ! ਗਈਓਂ ਕਿਆ ਖਿਲਾ ?”
 ਉਮਰ ਕਹੀ ਲੈ ਜਾ ਪਇਆ, ਪੱਟੀ ਕਬਰ ਸਬੂਤ ।
 ਖੜਿਆ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕੱਢ ਕਬਰੋਂ ਤਾਬੂਤ ।
 ਖੋਲ੍ਹ ਡਿਠਾ ਤਾਬੂਤ ਨੂੰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਹੱਥ ਪਾ ।
 ਹੱਡ ਪੁਰਾਣੇ ਖੜਕਦੇ ਮਗਜ਼ੋਂ ਸਫਨ ਸਫਾ¹ ।
 ਬਾਹਾਂ ਵਿੰਗ ਤੜਿੰਗੀਆਂ, ਦੋ ਡੋਈਆਂ ਹੱਥ ਦੋ ।
 ਲਟਕਣ ਜੋਕਾਂ ਸੁੱਕੀਆਂ, ਸੰਗਲੀਆਂ ਬਦਰੋ ।
 ਕਿੱਕਰ ਦੇ ਸੱਕ ਵੀਣੀਆਂ, ਡੌਲੇ ਦੋ ਅਣਡੌਲ ।
 ਚਿਹਰਾ ਜਿਉਂ ਇਬਲੀਸ² ਦਾ, ਵੇਖ ਪੜੇ ਲਾਹੌਲ ।
 ਟੋਏ ਵਿਚ ਰੁਖਸਾਰਿਆਂ³ ਨੱਕ ਦੋ ਨਾਸਾਂ ਤੰਗ ।
 ਮੱਥੇ ਚਮਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਦੋਜ਼ਖੀਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ।
 ਹੂਰਾਂ ਭਵਾਂ ਕਮਾਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਬਰੂ⁴ ਤੀਰ ।
 ਸੜੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਨੂਰੋਂ ਬੇ-ਤਾਸੀਰ ।
 ਰੰਗ ਬੁਢੇਪੇ ਲੁੱਟਿਆ, ਮਰਗ ਲਇਆ ਲੁਟ ਨੂਰ ।
 ਮੂੰਹ ਖੁਲ੍ਹਾ ਮੁਰਦਾਰ ਦਾ ਭਰਿਆ ਦਰਦ ਤਨੂਰ ।
 ਕੰਨ ਕੋਹਨ ਦੋ ਸੁੱਕੜੇ, ਕਿਸ਼ਰ⁵ ਤੁਰੰਜ⁶ ਮਿਸਾਲ⁷ ।
 ਤੂੰਬੇ ਬੇਖ⁸ ਉਡਾਂਵਦੇ ਵਾਹ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਲਾਲ ।
 ਜੁਲਫਾ ਦੇ ਜ਼ੰਜੀਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਵਗੀ ਤਕਦੀਰ ।
 ਪਇਆ ਕਮੰਦ ਜੁ ਮਰਗ ਦਾ, ਕੀਤੀ ਲਹਦ⁹ ਅਸੀਰ¹⁰ ।
 ਨਾ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਚੀਰਨੀ, ਨਾ ਉਹ ਰੰਗ ਸਿਆਹ ।
 ਜਾਂ ਤੇ ਚੋਗ ਨਿਖੁੱਟੜੀ, ਕੰਘੀ ਗਈ ਨ ਵਾਹ ।
 ਤੇ ਉਹ ਬਾਝ ਪਰਾਂਦਿਆਂ, ਵਾਂਗੂ ਛਤੇ¹¹ ਦੀ ਜੱਤ ।
 ਇਸ ਅਨਕਤਰੀ ਉਨ ਨੂੰ ਚਰਖੀ ਗਈ ਨ ਕੱਤ ।
 ਤੇ ਰੋਗਨ ਦੇ ਰੰਗ ਥੀਂ ਕਦੇ ਨ ਪਾਵੇ ਬੂ ।
 ਜਾਂ ਤੇ ਢਿੱਲੀ ਜੁਆਨੀਓਂ, ਕਦੇ ਨ ਡਿੱਠਾ ਧੂ ।

1. ਭਾਵ-ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਸਫਾ ਚੱਟ 2. ਸ਼ੈਤਾਨ 3. ਗਲ੍ਹਾਂ 4. ਭਵਾਂ, ਭੌਂਹਾਂ 5. ਢਿੱਲ 6
 7. ਵਾਂਗ 8. ਜੜ੍ਹ 9. ਕਬਰ 10. ਕੈਦ 11. ਮੀਢਾ ।

ਗੁੰਦ ਨ ਧਰੀਆਂ ਮੀਢੀਆਂ, ਗੁੱਤ ਨ ਲਟਕੇ ਜ਼ੇਰ¹ ।
 ਹਵਾਨ² ਖੋਪੜ ਠੋਰਿਆ, ਵਾਲ ਸੁਟਾਏ ਕੇਰ ।
 ਮੱਥੇ ਵੱਲੋਂ ਉੱਲਰੇ ਵਾਲ ਪਏ ਬੇ ਬੱਸ ।
 ਨਹੁੰ ਸੁੱਕੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ, ਵਲਾਂ ਛਲਾਂ ਦੀ ਸੱਸ ।
 ਸੌਕਣ ਦਰਦ ਫਿਰਾਕ ਦੀ, ਬੇਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਮਾਂ ।
 ਬਦਰੋਈ³ ਦੀ ਢਪ ਤੂੰ ਦਾਦ ਤਪੀ ਦੀ ਛਾਂ ।
 ਹਮ ਦਮ⁴ ਦੁਮ ਬੇਕਦਰ ਦੀ ਗਈ ਅਦਮ ਥੀਂ ਪਾਰ ।
 ਆਫਤ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਦੀ ਉਹ ਹੈਸੀ ਬਦਕਾਰ ।
 ਦੋ ਸ਼ਾਨੋ⁵ ਦੋ ਕੰਘੀਆਂ ਦੰਦੀ ਹੜੇ ਪਏ ।
 ਜੋ ਪਿਸਤਾਨ⁶ ਟਿਕਾਣਿਓਂ ਦੋ ਹੱਥ ਉਰੇ ਪਏ ।
 ਜੋੜ ਅਨਜੋੜ ਪਲੀਦ ਦੇ ਹੋਏ ਸਿਰੇ ਪਏ ।
 ਵਿਚ ਮਿਆਨ ਦੋ ਰਾਨ⁷ ਦੇ ਹੱਡ ਦੇ ਛੁਰੇ ਪਏ ।
 ਸੂਰਤ ਸ਼ਕਲ ਡਰਾਵਣੀ ਡਿਠੀ ਅੱਮ ਨਬੀ ।
 ਆਹੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਥੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸਬਤ⁸ ਕੀ ।
 ਮਾਰ ਦਬਾਈ ਬਾਂਦਰੀ, ਲਇਆ ਪਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ।
 ਮਕਰ ਫਰੇਬ ਤਮਾਮ ਹੈ, ਇਹ ਬਖਤਕ ਦਾ ਕਾਮ ।
 ਦੂਜੇ ਰੋਜ਼ ਅਮੀਰ ਜਾਂ ਆਇਆ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਸਬ ਸੁਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਹੇ ਅਮੀਰ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਕੀਤਾ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰ ਹੈ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਇਕਰਾਰ ।
 ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਬਹਾਂਵਦੇ ਮਕਰ ਜਗਾ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਏਹ ਮੇਰੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਇਜ਼ਹਾਰ⁹ ।
 ਹੁਣ ਨਾਲਾਇਕ ਹੋਵਨਾ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਦਰਕਾਰ¹⁰ ।
 ਸਿਰੋਂ ਪਰੇ ਕਦ ਖੂਨ ਹੈ, ਘਰੋਂ ਪਰੇ ਕਦ ਵੰਨ ।
 ਜੋ ਕਹਿਆ ਸੁਲਤਾਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਧਰਿਆ ਸਿਰ ਮੰਨ ।
 ਬਖਤਕ ਮਕਰ ਜਗਾਂਵਦਾ, ਕਰੇ ਫਸਾਦ ਤਿਆਰ ।
 ਮੈਂ ਰਹਿਸਾਂ ਯਾ ਰਹੇਗਾ, ਏਹ ਬਖਤਕ ਮੁਰਦਾਰ ।”
 ਇਹ ਗਲ ਆਖ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਆਲੀ ਜਾਹ¹¹ ।
 “ਬਖਤਕ ਤਾਈਂ ਪਕੜਕੇ ਮਰਦੋ ! ਕਰੋ ਫਨਾਹ ।”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉੱਠ ਪਏ ਅਯਾਰ ।
 ਹੱਥ ਖਲੋਤਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬਖਤਕ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 “ਮੈਂ ਨਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੁਸਾਂ ਦਾ, ਮੁਫਤ ਨ ਕਰੋ ਖੁਆਰ ।
 ਸੀ ਅਜ਼ਮਾਵਨ ਵਾਸਤੇ ਏਹ ਸਿਰ ਚਾਇਆ ਕਾਰ ।”

1. ਹੇਠਾਂ 2. ਖੁਆਰੀ, ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ 3. ਬਦਰਲਨੀ 4. ਸ਼੍ਰਿਤ 5. ਸੌਢੇ 6. ਮੀਮੇ 7. ਜੰਘ, ਪੱਟ 8. ਲਗਾਉ, ਮੰਬਧ 9. ਪ੍ਰਗਟ 10. ਲੋੜੀਂਦਾ 11. ਵੱਡੇ ਰੁਤਬੇ ਵਾਲਾ ।

ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੂੰ ਹਮਜ਼ੇ ਮਾਰ ਇਸ਼ਾਰ ।
 “ਲੈ ਟਕਾ ਸੈਂ ਦਿਆਂਗਾ, ਫੁੰ ਨ ਸੈਨੂੰ ਮਾਰ ।”
 ਨਾਲ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਉਮਰ ਨੇ ਕਰ ਗੱਲਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਹੱਥ ਲਇਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਦਿਨ ਅਗਲੇ ਬਹਿ ਖਿਲਵਤੇ, ਟਕੇ ਗਿਣਾਇ ਲਏ ।
 ਰਿਸ਼ਵਤ ਖੁਆਰ ਅਯਾਰ ਦੇ ਸਭ ਕੰਮ ਸੌਰ ਗਏ । 25।

ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਾ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨ, ਰੂਮ ਤੇ ਮਿਸਰ ਦਾ
 ਖਿਰਾਜ ਵਸੂਲਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਭੇਜਣਾ ਤੇ ਕਾਰਨ ਦੇਵ ਬੰਦ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਨਾਲ
 ਰਵਾਨਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਦੇਵ ਬੰਦ ਦਾ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ ।

ਕਰ ਥੱਕਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹੀਲਾ ਤੇ ਤਦਬੀਰ ।
 ਦਿਨ ਦਿਨ ਨਜ਼ਰੀ ਆਵਦਾ ਗਾਲਿਬ¹ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਬਖਤਕ ਨੂੰ ਲੈ ਬਹਿ ਗਇਆ ਵਿਚ ਗੋਜੇ² ਸੁਲਤਾਨ ।
 “ਇਸ ਹੀਲੇ ਥੀਂ ਬਖਤਕਾ ! ਪਾਇਆ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਨ³ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਗਵਾਓ ਜਾਨ ।
 ਜਿਸ ਦਾ ਮੇਰਾ ਹੱਵਣਾ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ।
 ਬਹਿ ਬਖਤਕ ਵਿਚ ਮਸਲਹਤ ਕਹਿੰਦਾ, “ਪਈ ਵਿਚਾਰ ।
 ਜਾਂ ਹੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਆਵਸੀ ਭਲਕੇ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਰੂਮ, ਮਿਸਰ, ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਦਫਤਰ ਕਰਾਂ ਸੁਮਾਰ ।
 ਪਏ ਕਸੂਰ ਖਿਰਾਜ ਦੀ ਹਾਲ ਕਰਾਂ ਇਜ਼ਹਾਰ ।
 ਐਜੀ ਕਰਾਂ ਕਲਾਮ ਜੋ ਹੋਵੇ ਅਰਬ ਸਵਾਰ ।
 ਜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲਾਇਤਾਂ ਜੰਗ ਘੱਤੇ ਪੈਕਾਰ⁴ ।
 ਅੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲਾਇਤਾਂ, ਅੱਗੇ ਬੜੇ ਜਵਾਨ ।
 ਜਾਂਦੇ ਦਾ ਸਿਰ ਤੋੜਸਨ, ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ ਸੈਦਾਨ ।
 ਫੌਜ ਤਮਾਮੀ ਅਰਬ ਦੀ ਕਰਸਨ ਤਹਿ ਤਲਵਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਮਰੇ ਜਹਾਨ ਥੀਂ ਸੁਖ ਪਾਵੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਭੀ ਅਵੱਲ ਲਿਖ ਘੱਲੀਏ ਰੂਮ ਮਿਸਰ ਯੂਨਾਨ ।
 ਮਰਦੋ ! ਅਰਬੀਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰੋ ਵਿੱਚ ਸੈਦਾਨ ।
 ਨਾਲੋਂ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੀ ਫੌਜ ਕਰੇ ਕੁਤਲਾਮ ।
 ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਚਾ ਮਾਰਿਓ, ਇਸ ਦੇ ਯਾਰ ਤਮਾਮ ।”
 ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਸੁਣਕੇ ਇਹ ਤਦਬੀਰ ।
 “ਵੇਖਾਂ ਏਸ ਫ਼ਰੋਬ ਦੀ ਕੀ ਹੋਸੀ ਤਾਸੀਰ ।”
 ਤਰਫੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲਾਇਤਾਂ ਲਿਖ ਘੱਲੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 “ਮਾਰੋ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਮਰਦੋ ਵਿੱਚ ਸੈਦਾਨ ।

1. ਭਾਰੂ, ਜੇਤੂ 2. ਨੁੱਕਰ 3. ਨੁਕਸਾਨ 4. ਲੜਾਈ ।

ਆਹੇ ਜਾਂ ਓਹ ਬਾਰਗਾਹ¹, ਫਜ਼ਰੇ ਗਏ ਤਮਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਭੀ ਆ ਬੈਠਿਆ ਉਪਰ ਕੁਰਸੀ ਸਾਮ² ।
 ਬਖਤਕ ਨੇ ਹਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢ ਲਏ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਟਕੇ ਖਿਰਾਜ ਦੇ ਸਭ ਥੀਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ।
 ਪਰ ਇਕ ਤਰਫ਼ ਕਸੂਰ ਹੈ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ।
 ਰੂਮ, ਮਿਸਰ, ਯੂਨਾਨ ਥੀਂ ਆਇਆ ਨਾਹੀਂ ਮਾਲ ।”
 ਫਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ‘ਇਸ ਦਾ ਕਿਆ ਸਬੱਬ ?
 ਮਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੁਦੀਮ ਦੇ ਦੇਸ ਰਹੇ ਇਹ ਸੱਬ ।”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਹੋਂਵਦਾ ਅੱਗੇ ਬਖਤਕ ਸ਼ੇਰ ।
 ਮਾਲ ਖਿਰਾਜ ਲਿਆਂਵਦਾ ਬਾਗੀ ਨੂੰ ਕਰ ਜ਼ੇਰ³” ।
 ਹੁਣ ਸੁਣ ਬੈਠੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਗਸਤਮ ਹੋਇਆ ਦੂਰ ।
 ਖੌਫ਼ ਗਇਆ ਚੁਕ ਜੰਗ ਦਾ, ਹੋ ਬੈਠੇ ਮਗਰੂਰ⁴ ।
 ਇਹ ਨਾ ਜਾਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿਲ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ।
 ਕੀ ਕੁਝ ਹਾਲਾ ਕਰੇਗਾ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਡੋਬ ਗਵਾਏ ਬਖਤ⁵ ਨੇ, ਅਕਲੋਂ ਹਾਰ ਗਏ ।
 ਹੁਣ ਜਾਣੋ ਕੌ ਰੋਜ਼ ਨੂੰ ਤਹਿ ਤਲਵਾਰ ਗਏ ।
 ਜੇ ਇਕ ਗਸਤਮ ਪਹਿਲਵਾਂ⁶ ਨਾਹੀਂ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਵਿੱਚ ਬਾਰਗਾਹ⁷ ਉਹ ਨਾਹੀਂ ਦਰਕਾਰ ।
 ‘ਤੁਲ ਨਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਗਸਤਮ ਕਿਹਾ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਇਕ ਮੁਲਕ ਤੇ ਤਿਨਹਾ⁸ ਅਰਬ ਸਵਾਰ ।
 ਗਸਤਮ ਵਾਰੇ ਮਾਲ ਜੇ ਨਾ ਪੈ ਗਇਆ ਕਸੂਰ ।
 ਵਾਰੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕਿਸਦਾ ਹੈ ਗਰੂਰ ।”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਸੋਗੰਦ ।
 ‘ਜਾਂ ਲਗ ਕਰਾਂ ਮੁਹਿੰਮ ਨਾ ਸ਼ਾਦੀ ਰੱਖਾਂ ਬੰਦ ।
 ਮੈਂ ਗਸਤਮ ਦੇ ਥਾਉਂ ਤੇ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਜਾਗੀਰ ।
 ਮੇਰੇ ਵ ਰੇ ਕਿਉਂ ਰਹੇ ਮਾਲ ਅੰਦਰ ਤਕਸੀਰ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਅੱਗੇ ਤਖਤ ਖਲੋ ।
 ‘ਵਾਕਿਫ਼ ਕੋਈ ਰਾਹ ਦਾ ਸਾਥੀ ਰਵਾਂ ਕਰੋ⁹ ।
 ਹੁਕਮ ਕਰੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ‘ਹੈ ਕਾਰਨ ਦੇਉ ਬੰਦ ।
 ਹਰ ਹਰ ਮੁਲਕ ਮੁਕਾਮ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਲੁਮ ਪੰਧ ।
 ਰਹਿਬਰ¹⁰ ਕਰਕੇ ਲੈ ਟੁਰੋ ਕਾਰਨ ਤਾਈਂ ਨਾਲ ।
 ਮਾਰ ਗਵਾਓ ਬਾਗੀਆਂ, ਤੋੜ ਪੁਚਾਓ ਮਾਲ ।”

1. ਦਰਬਾਰ 2. ਸੌਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ 3. ਅਧੀਨ 4. ਅਭਿਮਾਨੀ 5. ਕਿਸਮਤ 6. ਘੁਲਾਰਾ, ਮੱਲ
 7. ਦਰਬਾਰ 8. ਇਕੱਲਾ 9. ਰਵਾਨਾ ਕਰਨਾ, ਤੌਰਨਾ 10. ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ।

ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾ ।
 ਖਿਦਮਤ ਅੰਦਰ ਰਹਨੁਮਾ¹ ਦਿੱਤਾ ਪੇਸ਼² ਝੁਕਾ ।
 ਕੀਤਾ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ਨੇ ਪੁਰ ਸੱਦਾਦੀ ਨੂੰ ।
 ‘ਚੜ੍ਹ ਮਰਦੋ ! ਚਲ ਤਹਿ ਕਰੋ, ਹਾਇਲ³ ਵਾਦੀ ਨੂੰ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰੋ ਜਹਾਨ ਤੇ ‘ਫ਼ਰਹਤ⁴ ਸ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ।
 ਸਫ਼ਰ ਝਲੋ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ⁵ ਮੰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ।
 ਝਬਦੇ ਕਰੋ ਸਵਾਰੀਆਂ, ਚਲ ਮਾਰੋ ਯੂਨਾਨ ।
 ਸਿਰ ਸਾਡੇ ਪਰ ਕੂਕਦਾ ਵੈਰੀ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਯਲ ਆਦੀ ਨੇ ਕੂਚ ਦੀ ਧਰੀ ਨਕਾਰੇ ਜ਼ਰਬ⁶ ।
 ਲੈ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ ਉਮਰ ਮਿਆਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ।
 ਚੜ੍ਹੇ ਬਹਾਦਰ ਅਰਬ ਦੇ, ਅਰਬੀ⁷ ਦੇ ਅਰਕਾਨ⁸ ।
 ਖਾਸੇ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ਭੀ, ਨਾਲ ਲੰਧੌਰ ਜਵਾਨ ।
 ਬੰਨ੍ਹ ਕੁਤਾਰਾਂ⁹ ਹਾਥੀਆਂ ਧਰਤਿ ਧਰੀ ਧਮਕਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪ ਸਵਾਰ ।
 ਤੇ ਗੋਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਇਆ ਬਖ਼ਤਕ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ।
 ‘ਜ਼ਹਿਰ ਹਲਾਹਲ’ ਆਖਦਾ, ‘ਲੈ ਦੋ ਤੋਲੇ ਤੂੰ ।
 ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹਨ ਦੋ ਰਾਹ ।
 ਇਕ ਨੇੜੇ ਇਕ ਦੂਰ ਹੈ, ਨੇੜੇ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਤਿੰਨ-ਮੰਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਓਸਦੇ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇ ਨ ਮੂਲ ।
 ਇਹ ਰਾਹੇ ਲੈ ਜਾਵਣਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਹਰ ਸੂਲ¹⁰ ।
 ਰੱਖੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਤੂੰ ਹਰ ਦਮ ਆਬ¹¹ ਜ਼ਲਾਲ¹² ।
 ਦੇਵੀਂ ਵਕਤ ਪਿਆਸ ਦੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲ ।
 ਅੰਦਰ ਜ਼ਹਿਰ ਰਲਾਇਕੇ ਦੇਵੀਂ ਆਬ ਪਿਲਾ ।
 ਪਾ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਬਲਾ ।”
 ਪਹੁੰਚ ਦੁਰਾਹੇ ਹੋਂਵਦਾ, ਕਾਰਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 “ਰਾਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇ ਦੂਰ ਦਾ ਹਾਲ ਕਰੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ।
 ਅੰਦਰ ਰਾਹ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੇ ਇਕ ਮੰਜ਼ਲ ਬੇਆਬ¹³ ।
 ਜਿਤ ਵਲ ਹੁਕਮ ਹਜ਼ਰ ਦਾ ਉਤਵਲ ਚਲਾ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਸੁਣ ਅਪਨੀ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਕਰਦਾ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ।
 ਪਰ ਕਾਰਨ ਖੁਦ ਲਿਆ ਸੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਆਬ ।
 ਖ਼ਬਰ ਨ ਦੇਂਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੂਜ਼ੀ ਹਾਲ ਖ਼ਰਾਬ ।

1. ਆਗੂ 2. ਸਾਮੁਣੇ 3. ਰੋਕ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ 4. ਖੁਸ਼ੀ 5. ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ 6. ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਚੋਟ ਲਗਾਈ
 7. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ 8. ਕਾਰਕੁਨ, ਕਾਰਿੰਦੇ 9. ਪਾਲਾਂ 10. ਹਰ ਹਾਲ 11. ਪਾਣੀ 12. ਮਿੱਠਾ ਸਰਬਤ
 ਵਟਗਾ ਪਾਣੀ 13. ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ।

ਇਕ ਸੌ ਆਹਾ ਆਦਮੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਵਾਨਾ ।
 ਭੀ ਨ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥੀਂ ਹਰਗਿਜ਼ ਭੇਦ ਅਯਾਨ¹ ।
 ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਲ ਖਰਚਿਆ ਸਭਨਾ ਆਬ ਤਮਾਮ ।
 ਦੂਜੀ ਮੰਜ਼ਲ ਜਾ ਕਰਨ ਦੂਜੇ ਰੋਜ਼ ਮੁਕਾਮ ।
 ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੁਝ ਨਾਮ ਨ ਓਥੇ ਲੱਭੇ ਮੂਲ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਕਹਿਆ, 'ਕਰਨਾ ! ਪਾਣੀ ਕਰੋ ਵਸੂਲ ।'
 "ਛੱਪੜ ਟੋਏ ਦੱਸਦਾ 'ਕਾਰਨ, 'ਖੁਸ਼ਕ ਪਏ ।'
 ਪਸ² ਓਥੇ ਨਾ ਉਤਰੇ ਮੰਜ਼ਲ ਪੇਸ਼³ ਗਏ ।
 ਨਾਲੇ ਕਾਰਨ ਆਖਦਾ, ਸੀ ਉਮੈਦ ਤਮਾਮ ।
 ਪਾਣੀ ਹੋਸੀ ਛੱਪੜਾਂ ਅੰਦਰ ਏਸ ਮੁਕਾਮ ।
 ਜੇ ਹੁੰਦੇ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਆਬ ਨ ਮਿਲੇ ਜਲਾਲ⁴ ।
 ਦੋ ਦਿਨ ਰਾਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਲੈਂਦੇ ਨਾਲ ।
 ਹੁਣ ਅਗਲੇ ਸਿਰ ਮੰਜ਼ਲੇ ਕਰੀਏ ਚੱਲ ਮੁਕਾਮ ।
 ਪਾਣੀ ਓਥੇ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਪਾਵਾਂਗੇ ਆਰਾਮ ।"
 ਕਰ ਦੂਜੇ ਸਿਰ ਮੰਜ਼ਲੇ ਕਰਨ ਤਲਾਸ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਛੱਪੜ ਖੁਸ਼ਕ ਵਿਖਾਂਵਦਾ ਓਵੇਂ ਫੇਰ ਹਰਾਮ ।
 ਹੋਇਆ ਲਸ਼ਕਰ ਅਰਬ ਦਾ ਬੇ-ਤਾਕਤ ਬੇਆਬ ।
 ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਆਦਮੀ ਤਿਹਾਏ ਬੇ ਤਾਬ ।
 ਅੰਦਰ ਲਾਟ ਪਿਆਸ ਦੀ ਦਿਲ ਹੋਏ ਕਬਾਬ ।
 ਏਥੇ ਭੀ ਨਾ ਉਤਰੇ ਚਲ ਵਗ ਟੁਰੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਤੀਜੀ ਮੰਜ਼ਲ ਲਸ਼ਕਰੀ ਪਹੁੰਚੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆਸ ।
 ਤੇ ਹੁਣ ਰਹਿਣੇ ਜਾਣ ਥੀਂ ਤੋੜ ਹਟਾਵਣ ਆਸ ।
 ਗਾਲਿਬ ਹੋਈ ਤਿਸ਼ਨਗੀ⁵ ਹੋਏ ਕੁੰਦ ਹਵਾਸ ।
 ਤਾਲੂ ਦੇ ਵਿਚ ਚੰਬੜੇ ਖੁਸ਼ਕ ਜਬਾਨੋਂ ਮਾਸ ।
 ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਏ ਤਨ ਯਲਾਂ⁶ ਦੇ ਹੋਈ ਜਾਨ ਉਦਾਸ ।
 ਅਸਪ ਪਏ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੁਣ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਬਿਨ ਘਾਸ ।
 ਡਿਗ ਡਿਗ ਮਰਨ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਹੋ ਅਸਵਾਰ ਨਿਰਾਸ ।
 ਅੰਦਰ ਦਿਲਾਂ ਪਿਆਸ ਦੀ ਲਾਟ ਛਿੜਾਵੇ ਲਾਸ ।
 ਪਛੁਤਾਵਣ ਭੁਲ ਦਈਂ ਕਰ ਬੈਠੇ ਨਿਗਲ ਕਪਾਸ ।
 ਵੈਰੀ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ਤੇ ਨਾ ਕਰ ਲਇਆ ਕਿਆਸ ।
 ਲਸ਼ਕਰ ਮਰਦਾ ਜਾਂਵਦਾ, ਸਭਨਾ ਪਿਆ ਹਰਾਸ⁷ ।
 ਪਾਣੀ ਥੱਕੇ ਲੱਭ ਕੇ ਕੰਮ ਨ ਬੈਠਾ ਰਾਸ ।

1. ਪ੍ਰਗਟ- ਜ਼ਾਹਿਰ 2. ਬਸ 3. ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਭਾਵ ਅਗਲੀ 4. ਮਿੱਠਾ ਪਾਣੀ 5. ਤ੍ਰੇਹ. ਪਿਆਸ
 6. ਜੌਧਿਆਂ 7. ਡਰ ।

ਫੁਰੀ ਵਗੀ ਚੜ੍ਹ ਗਰਮੀਓਂ, ਨਾ ਦਮਾਂ ਵਿਚ ਨਾਸ ।
 ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਾਤਾ ਸਾਰਿਆਂ ਅੱਜ ਕਜ਼ਾ¹ ਵਿੱਚ ਵਾਸ ।
 ਸਾੜ ਗਇਆ ਦਿਲ ਜਿਗਰ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ।
 ਆਤਿਸ਼² ਜਾਮੇ ਦੋਜ਼ਖੋਂ³ ਉਪਰ ਤਿਨਾਂ ਲਿਬਾਸ ।
 ਬਾਜ਼ ਹਵਾਸ ਪਿਆਸ ਥੀਂ ਤਨ ਮਨ ਸੁਸਤ ਅਸਾਸ⁴ ।
 ਹੋਰ ਪਿਆਸੇ ਤੜਫਦੇ ਪਾਣੀ ਵੈਰੀ ਪਾਸ ।
 ਗਲਬਾ⁵ ਕੀਤਾ ਤਿਸਨਗੀ⁶ ਮਰਦ ਪਏ ਬੇਹਾਲ ।
 ਆ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਰੁੱਖ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਪਿਆ ਨਿਢਾਲ ।
 ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਂਵਦਾ, ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨੂੰ ।
 ‘ਹਾਲ ਮੇਰਾ ਹੁਣ ਵੇਖ ਲੈ ਬਹਿ ਗਮ ਖਵਾਰਾ ! ਤੂੰ ।
 ਕਰ ਯਾਰਾ ! ਹੁਣ ਮਰਦਮੀ ਕਿਤਿਓਂ, ਆਬ ਪਿਲਾ ।
 ਪਾਣੀ ਬਾਝੋਂ ਵੇਖ ਲੈ ਮੈਂ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਿਆ ।”
 ਸੁਣ ਫਰਮਾਨ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹੋਇਆ ਉਮਰ ਰਵਾਨ ।
 ਵਿੱਚ ਉਜਾੜਾਂ ਲੱਭਦਾ ਆਬੋਂ⁷ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪਿਛੇ ਉਮਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਸਦਵਾ
 ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਇਕ ਘੁੱਟ ਆਬ ਦੇਹ, ਚਲੀ ਜਾਨ ਹਵਾ ।”
 ਕਾਰਨ ਪਾਇਆ ਢਿੱਲ ਕੁਝ, ਓੜਕ ਭਰਿਆ ਜਾਮ⁸ ।
 ਅੰਦਰ ਜ਼ਹਿਰ ਰਲਾਇਕੇ ਤੇ ਆਇਆ ਬਦਨਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਾ ਦੇ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਧਿਆਨ ।
 ਪਕੜ ਪਿਆਲਾ ਆਬ ਦਾ ਆਣ ਖੜਾ ਸ਼ੈਤਾਨ ।
 ਆਣ ਪਿਆਲਾ ਦੇਂਵਦਾ ਕਾਰਨ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਸੌ ਆਦਾਬ ਥੀਂ ਕਰਕੇ ਸੀਸ ਨਿਗੂੰ⁹ ।
 ਜਦੋਂ ਪਿਆਲਾ ਪਕੜਿਆ ਹੱਥ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ਫੇਰ ਓਵੇਂ ਦਿਲ ਕੰਬਿਆ ਵੇਖ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਵਿੱਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਰਮਜ਼ ਲਈ ਸਭ ਪਾ ।
 ਵੈਰੀ ਨੇ ਵਿੱਚ ਆਬ ਦੇ ਆਂਦੀ ਘੋਲ ਬਲਾ ।
 ਹੱਥ ਕੰਬੇ ਅੱਜ ਫੇਰ ਜੋ ਬਾਝੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ।
 ਐ ਦਿਲ ! ਐਸੇ ਪਾਣੀਓਂ ਤਿਸਨਾ¹⁰ ਬੈਠ ਰਹੀਂ ।”
 ਕਾਰਨ ਵੇਖ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਦਗਾ ਨਾ ਏਹ ।
 ਹੱਥ ਤੁਸਾਡਾ ਕੰਬਦਾ ਬਾਇਸ¹¹ ਜ਼ੋਫ¹² ਤ੍ਰੇਹ ।
 ਪੀ ਪਾਣੀ ਦਿਲ ਜਾਨ ਤੂੰ ਸਬਰ ਤਸੱਲੀ ਦੇਹ ।”
 ਤਦ ਨੂੰ ਪਹੁਤਾ ਉਮਰ ਭੀ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਿਰ ਖੇਹ ।

1. ਮੌਤ 2. ਅੱਗ 3. ਨਰਕੋਂ 4. ਜੜ, ਨਿਤ੍ਰੇਂ. ਮੁੱਢ 5. ਜ਼ੋਰ 6. ਪਿਆਸੀ 7. ਪਾਣੀ ਦੇ
 9. ਨੀਵਾਂ ਸਿਰ ਕਰਕੇ 10. ਪਿਆਸ 11. ਕਾਰਣ 12. ਕਮਜ਼ੋਰੀ ।

ਦੂਰੋਂ ਡਿੱਠਾ ਉਮਰ ਨੇ ਇਹ ਅਹਿਵਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਲੱਗਾ ਪਾਣੀ ਪੀਵਣੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਮਾਰ ਅਵਾਜ਼ ਪੁਕਾਰਿਆ, “ਹਜ਼ਰਤ ! ਸ਼ਬਰ ਕਰੀਂ ।
 ਇਸ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਘੁੱਟ ਨ ਮੂਲ ਭਰੀਂ ।
 ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕ ਲੈ ਆ ਪਹੁਤਾ ਹਾਂ ਵੇਖ ।
 ਕਾਰਨ ਦੇ ਚਾ ਰੋਹੜਨੇ ਕਤਲ ਕਦੀ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ।”
 ਉਮਰ ਪਿਲਾਵੇ ਆਣ ਕੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਭਰ ਜਾਮ ।
 ਪੀਂਦੇ ਸਾਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਇਆ ਆਰਾਮ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੇ ਲੱਭ ਥੱਕਾ ਮੈਂ ਆਬ ।
 ਆਸ ਟੁੱਟੀ ਫਿਰ ਰੋਂਵਦਾ ਮੁੜਿਆ ਹਾਲ ਖਰਾਬ ।
 ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜੰਗਲੇ ਬੁੱਢਾ ਮਿਲਿਆ ਖੂਬ ।
 ਹਾਲ ਪੁੱਛੇ ਕਹਿ ਬਚਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਮਤਲੂਬ¹ ।
 ਮੈਂ ਕਹਿਆ ਵਿੱਚ ਤਿਸ਼ਨਗੀ ਹਮਜ਼ਾ ਹੈ ਬੇਹਾਲ ।
 ਪਾਣੀ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਥੱਕਾ ਮੈਂ ਭਾਲ ।
 ਸੁਣ ਬੁੱਢੇ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਆਸਾ ਧਰਤ ਉਠਾ ।
 ਬਹੁਤ ਅਜਾਇਬ ਜ਼ਿਮੀਂ ਥੀਂ ਪਾਣੀ ਚੱਲ ਪਇਆ ।
 ਮੁਸ਼ਕ ਭਰੀ ਮੈਂ ਪਾਣੀਓਂ ਹੋਇਆ ਜਲਦ ਰਵਾਨ ।
 ਬੁੱਢਾ ਪਿੱਛੇ ਆਇ ਕੇ ਫੇਰ ਕਰੇ ਫਰਮਾਨ ।
 ਖਬਰ ਲਈ ਝਟ ਜਾਇਕੇ ਹਜ਼ਰਤ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ।
 ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਘੋਲ ਕੇ ਕਾਰਨ ਦੇਂਦਾ ਹੀ ।
 ਉਸ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੀਣ ਤੋਂ ਜਾਂ ਕੇ ਝੱਬ ਹਟਾ ।
 ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਮੈਂ ਦੇੜਿਆ ਤੁਸਾਂ ਹਟਾਇਆ ਆ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਕਾਰਨਾ, ਜੁਲਮ ਕਮਾਇਆ ਕੀ ?
 ਪਾਣੀ ਏਹ ਹਰਾਮੀਆ, ਪਕੜ ਪਿਆਲਾ ਪੀ ।”
 ਗੁੱਬੋਂ ਜਾਮ ਅਮੀਰ ਦੇ ਪਕੜ ਕਹੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
 “ਉੱਪਰ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਾਨਤ ਲੱਖ ਹਜ਼ਾਰ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਮਾਰਿਆ ਚਾ ਧਰਤੀ ਪਰ ਜਾਮ ।
 ਭੱਜ ਪਿਆਲਾ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਡੁਲ੍ਹਾ ਆਬ ਤਮਾਮ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਵੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, “ਐ ਮਲਅੰਨ² ।
 ਨਾ ਕਰ ਮਕਰ ਹਰਾਮੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਜਾਤੋ ਕਉਣ ?
 ਗਿੱਲੀ ਮਿੱਟੀ ਘੁੱਟ ਕੇ ਉੱਮਰ ਨਿਚੋੜੇ ਆਬ³ ।
 ਕਾਰਿੰਦੇ⁴ ਇਕ ਨਫਰ⁵ ਨੂੰ ਦੇਵੇ ਆਬ⁶ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਨਫਰ ਮੋਇਆ ਘੁੱਟ ਪੀਇਕੇ ਫੱਟ ਗਇਆ ਅੰਦਾਮ⁷ ।
 ਦੇਰ ਨ ਲੱਗੀ ਘੜੀ ਭੀ ਝੜਿਆ ਬਦਨ ਤਮਾਮ ।

1. ਲੋੜ 2. ਮਲਊਨ, ਲਾਨਤੀ 3. ਪਾਣੀ 4. ਕਰਮਚਾਰੀ 5. ਸੇਵਾਦਾਰ 6. ਪਾਣੀ 7. ਸਰੀਰ ।

ਯਲਆਦੀ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਤੰਗ ਪਇਆ ਲੈ ਧਾ ।
 ਕਾਰਨ ਕਹੇ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, 'ਮੇਰਾ ਬਖਸ਼ ਗੁਨਾਹ¹ ।'
 ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ ਅਮੀਰ ਦੇ, ਕਹਿੰਦਾ, 'ਬਖਸ਼ ਖਤਾ ।'
 ਪੁਰ ਸੱਦਾਦੀ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਹਮਜ਼ੇ ਵਰਜ ਲਇਆ ।
 ਫਰਮਾਇਆ, 'ਇਹ ਕਾਰਨਾ ! ਬਖਸ਼ੀ ਅਸਾਂ ਖਤਾ ।
 ਅੱਗੇ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲਣੀ, ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਦਗਾ ।'
 ਕਾਰਨ ਰੋ ਰੋ ਆਖਦਾ, 'ਤੇਰੇ ਲੇਖ ਬੜੇ ।
 ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਇਕਬਾਲ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੌਣ ਲੜੇ ?
 ਦੇਖ ਲਇਆ ਅਜ਼ਮਾਇਕੇ ਕਰਮ² ਤੇਰਾ ਇਕ ਵਾਰ ।
 ਸੱਟ ਕਰਾਂ ਜੇ ਦੂਸਰੀ ਹੋਵਾਂ ਸੂਰ ਦੀ ਮਾਰ ।
 ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਮਸ਼ਕ ਦੇ ਬਰਕਤ ਕੀਤੀ ਰੱਬ ।
 ਲਸ਼ਕਰ ਅੰਦਰ ਵਰਤਿਆ, ਤਾਜ਼ੇ ਹੋਏ ਸਬ ।
 ਪਰ ਜੋ ਇਕ ਸੌ ਮਰਦ ਸੀ, ਕਾਰਨ ਦੋ ਹਮਰਾਹ ।
 ਆਬ ਨ ਮਿਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਹ ਮੌਏ ਗੁਮਰਾਹ ।
 ਪਾਣੀ ਕਾਰਨ ਪਾਸ ਸੀ, ਉਹ ਬਚਿਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਫੇਰ ਟੁਰੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਵਲ ਯੂਨਾਨ ਦਯਾਰ³ ।
 ਚਹੂੰ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਕੀਤਾ ਆਣ ਮੁਕਾਮ ।
 ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਹੈਬਤ⁴ ਪਈ ਤਮਾਮ ।
 ਮਾਰ ਨਕਾਰਾ ਜੰਗ ਦਾ ਆਇਆ ਅਰਬ ਇਮਾਮ⁵ ।
 ਕੀ ਜਾਣਾ ਕੀ ਹੋਸੀਆ ਜੰਗਾਂ ਦੇ ਹੰਗਾਮ⁶ ।
 ਸੀ ਯੂਨਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਰੀਸ ।
 ਅੰਦਰ ਸ਼ੌਕਤ⁷ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਕੌਣ ਕਰੇ ਤਿਸ ਰੀਸ ?
 ਦੋ ਭਤਰੀਜੇ ਓਸ ਦੇ ਖਾਸ ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ⁸ ।
 ਇਕ ਇਕ ਦੀ ਵਿੱਚ ਤਾਬਿਆ ਆਦਮ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਛੱਤੀ ਛੱਤੀ ਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਕੱਦ ਬੁਲੰਦ ।
 ਜ਼ੌਰੀ⁹ ਕੁਰਸੀ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਅੱਗੇ ਬਹਿਨ ਪਸੰਦ ।
 ਨਾਮ ਸਦਸ ਤਫਨੂਸ ਤੇ ਇਕ ਇਸਤਫਾਨੂਸ ।
 ਮਾਰੇ ਹੈਬਤ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਅੰਦਰ ਤੇ ਰੂਸ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹੇ ਅਬਾਸ ਨੂੰ ਲਿਖ ਘੱਲੋ ਮਕਤੂਬ¹⁰ ।
 ਮਿਲੇ ਵਰੀਸ ਜੁ ਸੁਲਹ ਥੀਂ, ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਮਤਲੂਬ¹¹ ।
 ਜੇ ਇਨਕਾਰ ਲਿਆਵਸੀ ਫਜ਼ਰੇ¹² ਮਾਰਾਂ ਜੰਗ ।
 ਜ਼ਖਮ ਖੁਲ੍ਹਣ ਬਦ-ਖਵਾਹ¹³ ਦੇ ਜਿਗਰ ਗੁਲਾਂ¹⁴ ਦੇ ਰੰਗ ।

1. ਗੁਨਾਹ 2. ਕ੍ਰਿਪਾਭਾਵ 3. ਦੇਸ 4. ਘਬਰਾਹਟ 5. ਆਗੂ, ਮੌਢੀ 6. ਸਮੇਂ 7. ਸਜਧਜ 8.
 ਦੇ ਮੁਖੀ 9. ਸੁਨਹਿਰੀ 10. ਖਤ, ਪਤ੍ਰ 11. ਲੌੜੀਂਦਾ 12. ਸਵੇਰ ਹੀ 13. ਅਸੁਭ ਚਿੰਤਕ 14. ਫੁੱਲ

ਲਈ ਕਲਮ ਅੱਥਾਸ ਨੇ ਕਿਲਕ¹ ਈਰਾਨੀ ਦੀ ।
 ਧਰੀ ਅਸਾਸ² ਕਲਾਮ ਥੀਂ ਨਗਜ਼ ਕਿਆਨੀ³ ਦੀ ।
 ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਤੇ ਵਗੀ ਕਲਮ ਦੀ ਨੋਕ ।
 ਮਾਅਨੇ ਅੰਦਰ ਲਫਜ਼⁴ ਦੇ ਰਸਾ ਜਿਵੇਂ ਵਿੱਚ ਫੋਕ । 26 ।

ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ਯੂਨਾਨ ਵਲ ਪਤ੍ਰ

“ਅੱਵਲ ਹਮਦ⁵ ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ ਜਿਸਦਾ ਕੁੱਲ ਜਹਾਨ ।
 ਵਾਹਿਦ⁶ ਹਈ⁷ ਕਦੀਮ⁸ ਹੈ, ਖਾਲਿਕ⁹ ਮਾਲਿਕ ਜਾਨ ।
 ਅੰਦਰ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਨਾਹੀਂ ਹੋਰ ਸ਼ਰੀਕ ।
 ਇਨਦ¹⁰ ਜਿਨਸ¹¹ ਦੀ ਸੁਹਬਤੋਂ ਪਾਕ¹² ਹਮੇਸ਼ਾ ਠੀਕ ।
 ਖਾਲਿਕ ਖੈਰ¹³ ਸ਼ਰੂਰ ਦਾ ਖਲਾ¹⁴ ਹਲੂਲੋਂ¹⁵ ਪਾਕ ।
 ਜਨ¹⁶ ਫਰਜ਼ਦੋਂ¹⁷ ਪਾਕ ਹੈ ਨਾ ਕੋ ਉਸ ਦਾ ਸਾਕ ।
 ਅਦਮ¹⁸ ਵਜੂਦ¹⁹ ਜਹਾਨ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਡ ।
 ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੋਚ²⁰ ਹੈ ਜੇ ਕਾ ਕਦਰੋਂ ਕੇਡ ।
 ਉਹ ਮਕਬੂਲ ਬਹੱਕ²¹ ਹੈ ਗੈਰ ਸਭੇ ਨਾ-ਹੱਕ ।
 ਚਾਇਆ ਜੈਂ ਨਾਹੱਕ ਨੂੰ ਹੱਨ²² ਜਿਗਰ ਦੋ ਸ਼ੱਕ²³ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ²⁴ ਨੂੰ ਭਰਦਾ ਸੀ ਖਿਰਾਜ ।
 ਹੁਣ ਹੋਏ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹਨ ਕੀਤੋ ਬੰਦ ਖਿਰਾਜ ।
 ਮੈਨੂੰ ਕਰਕੇ ਨਾਮਜ਼ਦ²⁵ ਘੱਲ ਦਿੱਤਾ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਲੈ ਹੱਥੀਂ ਵਲ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਰਾਂ ਖਿਰਾਜ ਰਵਾਨ ।
 ਜਾਂ ਦੇਖੋ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਵੇ ਆ ।
 ਮੰਨੇਂ ਦੀਨ ਖਲੀਲ ਦਾ, ਹਾਲਾ ਕਰੇਂ ਅਦਾ ।
 ਬਖਸ਼ਾਂ ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਤੇ ਓਵੇਂ ਰਾਜ਼ ਕਰੇਂ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ ਦੇ ਦਰੇ ਖਿਰਾਜ ਭਰੇਂ ।
 ਜੇ ਇਨਕਾਰ ਲਿਆਵਸੇਂ ਫਿਰ ਵਿੱਚ ਮਗਜ਼ ਹਵਾ ।
 ਚੋ ਲਸਕਰ ਸਿਰ ਚਾੜ੍ਹਸਾਂ, ਦੇਵਾਂ ਮਗਜ਼ ਉਡਾ ।
 ਇਕ ਇਕ ਤੇਰੇ ਕੋਟ ਦੀ ਇਟ ਇਟ ਕਰਾਂ ਜੁਦਾ ।
 ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਪਕੜ ਕੇ ਸੂਲੀ ਦਿਆਂ ਚੜ੍ਹਾ ।
 ਕਾਫੀ ਏਹੋ ਸਮਝ ਲੈ ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗੁ ।
 ਬਸ ਇਸ਼ਾਰ ਇਰਾਕੀਆ ਤੇ ਸੱਦੇ ਨੂੰ ਡਾਂਗ ।”

-
1. ਕਾਮੀ, ਕਾਮਾ 2. ਜੜ੍ਹ, ਬੁਨਿਆਦ 3. ਦੁਰਲਭ ਚੀਜ਼ 4. ਸ਼ਬਦ 5. ਸਿਫਤ, ਉਪਮਾ 6. ਇਕ
 7. ਜ਼ਿੰਦਾ 8. ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ 9. ਕਰਤਾਰ 10. ਨਜ਼ਦੀਕ, ਨੇੜੇ 11. ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ
 ਹਨ 12. ਪਵਿਤ੍ਰ 13. ਬੰਦੀ, ਸ਼ਰਾਰਤ 14. ਖਾਲੀ ਥਾਂ, ਆਕਾਸ਼ 15. ਹੱਲ ਹੋਣਾ 16. ਔਰਤ 17. ਪੁਤਰ
 18. ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੋਣਾ 19. ਹਸਤੀ, ਹੋਂਦ 20. ਨੀਵਾਂ 21. ਦਰੁਸਤ, ਵਾਜਿਬ, ਰੱਬ 22. ਰੋਣ
 23. ਟੁਕੜੇ 24. ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ 25. ਨਿਯਤ ।

ਜਦ ਮੁਰਤਿਬ¹ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹ ਮਕਤੂਬ² ਤਮਾਮ ।
 'ਲੈ ਜਾਵੇ ਕੋ ਖਤ ਨੂੰ,' ਕਹਿੰਦਾ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਕਾਰਨ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ, ਮੈਂ ਖੜਸਾਂ³ ਮਕਤੂਬ ।
 ਸ਼ਾਹ ਅਦੀਸ ਖਬੀਸ ਨੂੰ ਜਾ ਸਮਝਾਵਾਂ ਖੂਬ ।
 ਕਾਰਨ ਤਾਈਂ ਦੇਂਦਾ ਖਤ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ਨਾਲੇ ਇਕ ਸੌ ਆਦਮੀ ਕੀਤੇ ਝਬ ਰਵਾਨ ।
 ਅੱਗੇ ਸ਼ਾਹ ਅਦੀਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਗਇਆ ।
 ਭੀ ਜੋ ਇਕ ਸੌ ਆਦਮੀ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਲਇਆ ।
 ਕਾਰਨ ਤਾਈਂ ਵੇਖਕੇ ਤਖਤੋਂ ਲਹੇ ਅਦੀਸ ।
 ਪਕੜੇ ਵਿੱਚ ਕਿਨਾਰ⁴ ਦੇ ਸ਼ਫਕਤ⁵ ਕਰੇ ਖਬੀਸ⁶ ।
 ਜਾ ਬੈਠਾ ਮਿਲ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਏਹ ਕਾਰਨ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਤਾਜ ਸਿਰੋਂ ਲਾਹ ਮਾਰਿਆ ਕਰ ਫਰਿਯਾਦ ਪੁਕਾਰ ।
 ਕਹਿਆ ਦੇਖ ਅਦੀਸ ਨੇ, ਐ ਕਾਰਨ ਦੇਉਬੰਦ ।
 ਏਹ ਕੇਹੀ ਫਰਿਯਾਦ ਹੈ, ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ਬੁਲੰਦ ?
 ਕਿਨ ਤੈਨੂੰ ਰੰਜਾਣਿਆ⁷ ਕਿਸ ਥੀਂ ਪਾਇਉ ਦੁੱਖ ?
 ਕਿਸ ਆਫਤ ਨੇ ਮਾਰਿਓ, ਕਿਸ ਰੁਤਬੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ?"
 ਕਹਿਆ, ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਹੈ ਫਰਿਯਾਦ ਰਸਾਂ⁸ ।
 ਛੁਟ ਜਿਸਦੇ ਮੈਂ ਪੰਜਿਓਂ ਬਚਿਆ ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ।
 ਗੁਫਲ ਹੋਇਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੱਖੀਂ ਮੀਟ ਅੰਜਾਮ⁹ ।
 ਅਰਬੀ ਜੋਰਾ ਪਾ ਗਇਆ, ਹਰ ਹਰ ਮੁਲਕ ਤਮਾਮ ।
 ਕੀਤਾ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਨਾਮ ।
 ਸਾਹਿਬ ਇੱਜ਼ਤ ਆਦਮੀ ਕੀਤੇ ਬੇ-ਆਰਾਮ ।
 ਮੁਫਲਿਸ¹⁰ ਦੀ ਵਿੱਚ ਜੱਗ ਦੇ ਹੁਣ ਵਡਿਆਈ ਦਾਮ¹¹ ।
 ਗਸਤਮ ਮੁਲਕੋਂ ਕੱਢਿਆ, ਮੱਲੀ ਕੁਰਸੀ ਸਾਮ ।
 ਜੋਰੋਂ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੋਣ ਲਗਾ ਦਾਮਾਦ ।
 ਪਾ ਬੈਠਾ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਇਨਾਦ¹² ਫਸਾਦ ।
 ਸਾਹਿਬ ਕਦਰ ਜਹਾਨ ਦੇ ਝਾੜ ਬਹਾਏ ਸੌ ।
 ਲੁੱਟੇ ਝੱਗੇ ਯਲਾ¹³ ਦੇ ਫੌਜ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਦੋ ।
 ਖਾਦਿਮ¹⁴ ਕੀਤੇ ਪਹਿਲਵਾਂ¹⁵ ਕਰ ਰਣ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਦੋ ।
 ਚੜ੍ਹ ਵਗਿਆ ਵਿੱਚ ਜੱਗ ਦੇ ਜਿਉਂ ਨਾਫੇ¹⁶ ਦੀ ਬੋ ।
 ਉਸ ਥੀਂ ਵਿੱਚ ਘਰਾਣਿਆਂ ਮੱਧਮ ਹੋਈ ਲੋ ।
 ਬੰਦੀ ਕੀਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੱਕ ਨਕੇਲ ਪਰੋ ।

1. ਤਿਆਰ 2. ਖਤ. ਪਤ੍ਰ 3. ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ 4. ਕੁੱੜ 5. ਮਿਹਰਬਾਨੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ 6. ਨਾਪਾਕ,
 7. ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ 8. ਫਰਿਆਦੀ 9. ਨਤੀਜੇ ਤੋਂ 10. ਕੰਗਾਲ 11. ਫੰਦੇ ਵਾਂਗੂ ਫੈਲੀ ਹੋਈ 12.
 ਵਿਰੋਧ 13. ਜੋਧਿਆਂ 14. ਟਹਿਲੀਏ 15. ਘੁਲਾਟੇ, ਮੱਲ 16, ਕਸਤੂਰੀ ਦਾ ਨਾਫਾ ।

ਹਰਦਮ ਜੁਲਮ ਕਮਾਵਣਾ ਹੈ ਅਰਬੀ ਦੀ ਖੋ¹ ।
 ਵਿੱਚ ਮਹੱਲਾਂ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਇਆ ਅਲੰਬਾ ਹੋ ।
 ਜਾ ਹੁਣ ਓਧਰ ਨ ਰਹਿਆ ਮਰਦ ਮੁਕਾਬਿਲ ਕੋ ।
 ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਦੁਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਪਇਆ ਹੱਥ ਧੋ ।
 ਪਿਛਾ ਹਾਰਿਆ ਕਿਸਮਤੇ, ਰਹੇ ਨਸੀਬ ਖਲੋ ।
 ਮਗਰ ਪਈ ਬਦ ਕਿਸਮਤੀ, ਲੈ ਪੱਛੀਵੀ² ਲੋ ।
 ਜਾਂ ਹੁਣ ਭਲਕੇ ਦੁੱਧ ਥੀਂ ਤੇਗ ਵਜਾਵੇਗਾ ।
 ਗਾਲਿਬ ਹੈ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਖਾਕ ਉਡਾਵੇਗਾ ।
 ਬਿਜਲੀ ਪਈ ਅਚਾਣਕੇ ਤੈਂ ਮੈਂ ਦੇ ਸਿਰ ਆਂ ।
 ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਭੀ ਆਖ ਸੁਣਾ ।
 ਜੇ ਕੁਝ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੋਸਲਾ ਕਦਮ ਧਰੀਂ ਮੈਦਾਨ ।
 ਜੇ ਡਰਦੇ ਨਸ ਆਵਣਾ, “ਚੜ੍ਹਾਂ ਨ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ।”
 ਸੁਣ ਕਹਿਆ ਅਦੀਸ ਨੇ, ਐ ਕਾਰਨ ਦੇਉ ਬੰਦ ।
 ਸੁੰਬਾਂ ਹੇਠ ਲਤਾੜਸਾਂ ਅਰਬੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ਦ³ ।
 ਭਾਵੇਂ ਹਮਜਾ ਲੱਖ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੱਢਾਂ ਤਲਵਾਰ ।
 ਇਕ ਨ ਜ਼ਿੰਦਾ ਜਾਵਸੀ ਲਸਕਰ ਥੀਂ ਅਸਵਾਰ ।
 ਮਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਯਲ⁴ ਅਰਬੀ ਦੀ ਜਾਨ ।
 ਮੇਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰੀ ਸੁਹਰਤ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਭਲਕੇ ਦੇਖ ਮੁਕਾਬਿਲਾ ਤੇਗ ਮੇਰੀ ਦੀ ਜੇਤ ।
 ਲੈ ਕੇ ਲਸਕਰ ਕਾਹਿਰਾ⁵ ਹੋਕੇ ਪਵਾਂ ਸੁਚੇਤ ।
 ਵੇਖ ਜੁ ਮੇਰੀ ਮਰਦੁਮੀ⁶ ਕਿਸ ਹਿਕਮਤ ਦਾ ਭੇਤ ।
 ਨਦੀਆਂ ਕੰਬਣ ਖੌਫ ਥੀਂ ਸੁਣ ਸੰਸਾਰ ਪਰੇਤ ।
 ਖੌਫਵੰਦੀ ਬਦਖਵਾਹ ਦੀ ਪਰ ਪਰ ਝਾੜੇ ਰੇਤ ।
 ਮੇਰੇ ਇੱਕੋ ਹਮਲਿਓਂ ਅਰਬ ਆਹੇ ਵਿੱਚ ਖੇਤ ।
 ਹੁਣ ਦੱਸ ਭਾਈ ਕਾਰਨਾ ! ਇਹ ਕਿਸ ਦੇ ਅਸਵਾਰ ?
 ਤੇਰੇ ਹਨ ਯਾ ਅਰਬ ਦੇ, ਯਾ ਕੋ ਚੋਰ ਚਕਾਰ ?”
 ਕਹਿਆ, ‘ਖਾਦਿਮ⁷ ਅਰਬ ਦੇ ਅਏ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ।
 ਘੱਲੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਲੈਣ ਹਕੀਕਤ ਹਾਲ ।”
 ਕਹਿਆ ਸ਼ਾਹ ਅਦੀਸ ਨੇ, ‘ਇਹ ਭੀ ਆਖ ਸੁਣਾ ।
 ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਵਰਤੀਏ ਵਰਤਾਰਾ ਫਰਮਾ ?”
 ਕਾਰਨ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਕਤਲ ਥੀਂ ਜਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੱਡ ।
 ਨੱਕ ਸਣੇ ਕੰਨ ਵੱਢ ਕੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰੋਂ ਕੱਢ ।”

1. ਖਸਲਤ, ਸੁਭਾਓ 2. ਮਕਾਰੀ, ਦਗ਼ਾਬਾਜ਼ੀ 3. ਭਾਵ-ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ 4. ਜੋੜੇ 5. ਕਹਿਰੀ 6. ਬਹਾਦੁਰੀ 7. ਨੌਕਰ ।

ਸੁਣ ਇਸਤ ਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਕਹਿਆ ਹੋ ਖਫਾ¹ ।
 'ਕਿਸ ਸ਼ੇਖੀ ਤੇ ਕਾਰਨਾ ! ਕਰਦੇਂ ਏਡ ਜਫਾ² ?
 ਨਰਮੀ ਵੇਖ ਅਮੀਰ ਦੀ, ਬਖਸ਼ੀ ਤੇਰੀ ਜਾਨ ।
 ਨਾਲੇ ਇਕ ਸੌ ਆਦਮੀ ਕੀਤਾ ਨਾਲ ਰਵਾਨ ।
 ਹੱਕ ਅਦਾਈ³ ਲੁਤਫ⁴ ਦੀ ਹੁਕਮ ਚੜ੍ਹਾਵੇਂ ਸਖਤ ।
 ਕੌਣ ਕੌਈ ਬੇਸ਼ਰਮ ਹੈ, ਤੈਂ ਜੇਹਾ ਬਦ ਬਖਤ⁵ ?"
 ਜਾਂ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਆਖੀ ਏਹ ਕਲਾਮ ।
 ਕਾਰਨ ਤੇ ਆਦੀਸ ਭੀ ਹੋਏ ਚੁਪ ਤਮਾਮ ।
 ਫੇਰ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਕਹਿਆ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ।
 "ਖਿਲਅਤ ਦੇਹੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਏਹ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ।"
 ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਅਦੀਸ ਨੇ ਦੇ ਖਿਲਅਤ ਇਨਾਮ ।
 ਘੱਲੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਮੌੜ ਸਵਾਰ ਤਮਾਮ ।
 ਖਿਲਅਤ ਲੈ ਕੇ ਆਂਵਦੇ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਸਵਾਰ ।
 ਕਹਿੰਦੇ ਆ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਹਕੀਕਤ⁶ ਸਾਰ ।
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, 'ਵਾਹ ਵਾ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ।
 ਐਸੇ ਮਰਦ ਨ ਹੋਵਣੇ, ਰਹਿਮਤ⁷ ਥੀਂ ਮਾਯੂਸ⁸ ।
 ਨਾਲੇ ਕਸਮ ਅਲਾਹ ਦੀ ਕਹੇ ਅਮੀਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਗਸਤਮ ਕਾਰਨ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਾਂ ਬੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਹਥਿਆਰੋਂ ਹੈ ਮਰਦ ਦੀ ਨਾਲ ਅਸਾਂ ਪੈਕਾਰ⁹ ।
 ਨਾ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਰਕਾਰ¹⁰ ।
 ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਲਿਖਿਆ ਰੁੱਕਾ ਹੋਰ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਦਿੱਤਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੂੰ, 'ਲੈ ਜਾ, ਲਿਆ ਜਵਾਬ ।"
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਖਤ ਲੈ, ਤੇ ਸਤ ਛਾਲਾਂ ਲਾ ।
 ਉੱਪਰ ਦਰੇ ਅਦੀਸ ਦੇ ਕਰਦਾ ਆਣ ਨਿਦਾ¹¹ ।
 'ਜਾ ਕੇ ਕਹੋ ਅਦੀਸ ਨੂੰ ਦਰਬਾਨੋ ! ਝਬ ਜਾ ।
 ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ¹² ਨੂੰ ਆਂਦਾ ਸੱਦ ਬੁਲਾ ।"
 ਕਰਦੇ ਖਬਰ ਅਦੀਸ ਨੂੰ ਜਾ ਓਵੇਂ ਦਰਬਾਨ ।
 "ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਆਵਨ ਦਾ ਫਰਮਾਨ¹³ ।
 ਸ਼ਾਹ ਪੁੱਛੇ, 'ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ ?' ਕਾਰਨ ਕਹਿੰਦਾ ਰੋ ।
 'ਉਮਰ ਨ ਹੁੰਦਾ, ਹਮਜ਼ਿਓਂ ਖੋਫ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋ ।
 ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰੋਂਵਦੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਆਫਤ ਹੈ, ਦੁਖ ਦਰਦ ਹੈ, ਜ਼ਾਲਿਮ ਹੈ ਅੱਯਾਰ ।

1. ਗੁੱਸੇ 2. ਜੁਲਮ, ਸਿਤਮ 3. ਹੱਕ ਅਦਾ ਕਰਨਾ, ਹੱਕ ਦੇਣਾ 4. ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਾਵ 5. ਮੰਦ ਭਾਗ
 6. ਹਾਲ, ਸਮਾਚਾਰ 7. ਬਖਸ਼ਿਸ਼ 8. ਨਿਰਾਸ 9. ਲੜਾਈ 10. ਲੋੜ 11. ਆਵਾਜ਼ 12. ਚੁਸਤ
 ਚਾਲਾਕ 13. ਪਰਵਾਨਗੀ ।

ਝਗੜਾ ਹੈ ਯਾ ਜੰਗ ਹੈ, ਚੋਰੀ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ।
 ਠੂਹਾਂ ਹੈ ਯਾ ਸੱਪ ਹੈ, ਲੰਬੜ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
 ਚੋਰ ਉਚੱਕਾ ਧਾੜਵੀ ਮਸਖਰਿਆ ਦਾ ਭੰਡ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਦਿਲ ਜਾਨ ਹੈ, ਦੁੱਧ ਤਤੇ ਵਿੱਚ ਖੰਡ ।
 ਦਿੱਤਾ ਇਜ਼ਨ¹ ਅਦੀਸ ਨੇ, ਘਲੋ, ਅੰਦਰ ਵਾਰ ।
 ਕਿਉਂਕਿ ਹੈ ਜਿਸ ਆਖਦੇ ਲੰਬੜ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
 ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਾਂ ਉਮਰ ਨੂੰ, ਉਮਰ ਰਹੇ ਦਿਨ ਚਾਰ ।
 ਯਾ ਤੇ ਮਾਰਾਂ ਜਾਨ ਥੀਂ ਇਹ ਵੈਰੀ ਦਾ ਯਾਰ ।”
 ਪਾਇਆ ਇਜ਼ਨ ਅਯਾਰ ਨੇ, ਆਇਆ ਅੰਦਰਵਾਰ ।
 ਜਾਇ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੂੰ ਕਹੇ ਸਲਾਮ ਪੁਕਾਰ ।
 ਵੇਖ ਅਦੀਸ ਖਸੀਸ² ਨੂੰ ਭਰਿਆ ਜੋਸ਼ ਹਜ਼ਾਰ ।
 “ਕਿਉਂ ਬੇ ਅਦਬਾ ਅਰਬੀਆ ! ਦਿੱਤੇ ਅਦਬ ਵਿਸਾਰ ?
 ਕੀਤੇ ਮੇਰੇ ਪਹਿਲਵਾਂ ਤਾਈਂ ਆਣ ਸਲਾਮ ?
 ਕਿਉਂ ਮੇਰੀ ਤਾਜ਼ੀਮ³ ਨਾ ਕੀਤੀ ਆਣ ਗੁਲਾਮ ?”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ਹੈ ਮਰਦ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਸਲਾਮ ਕਦੀਮ⁴ ।
 ਨਾਮਰਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੀ ਨਾਂਹ ਕਰੇ ਤਾਜ਼ੀਮ ।”
 ਲੱਗੀ ਅੱਗ ਅਦੀਸ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਭੁੱਜ ਕਬਾਬ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਮਾਰੋ ਮਸਖਰੇ ਤਾਈਂ ਪਕੜ ਸ਼ਿਤਾਬ ।”
 ਚਹੁ ਤਰਫਾਂ ਥੀਂ ਪਹਿਲਵਾਂ ਪਏ ਉਮਰ ਤੇ ਧਾ ।
 ਤੇਗ ਲਈ ਹੱਥ ਉਮਰ ਨੇ ਕੀਤੇ ਬਹੁਤ ਫਨਾ ।
 ਜਾਂ ਜਾਤਾ ਜੋ ਆਂਵਦੇ ਬਾਜ ਨਹੀਂ ਗੁਮਰਾਹ ।
 ਮਾਰੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਨਫਤ⁵ ਦਾ ਕੀਤੇ ਕਈ ਸਵਾਹ ।
 ਮਰਦ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾਰ⁶ ।
 ਰਹਿੰਦੇ ‘ਦੇਓ ਦੇਉ ਆਖਦੇ ਨੱਸ ਟੁਰੇ ਮੁਰਦਾਰ’ ।
 ਫੇਰ ਉਮਰ ਨੇ ਸੁੱਟਿਆ ਰੁੱਕਾ ਤਰਫ ਅਦੀਸ ।
 ਕਹਿਆ ਜਵਾਨ ਅਦੀਸ ਨੇ, ‘ਜਾਹ, ਐ ਉਮਰ ਰਈਸ !
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਰਾਂਗਾ ਭਲਕੇ ਤੈਂਥੀ ਜੰਗ ।
 ਸੁਲਹ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਚਾਂਹਵਦਾ, ਹੈ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਨੰਗ ।”
 ਲਿਆ ਜਵਾਬ ਅਦੀਸ ਦਾ ਟੁਰਿਆ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।
 ਕੀਤਾ ਸਾਰਾ ਆਇਕੇ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਬਿਆਨ ।
 ਫਜ਼ਰੇ ਉਠ ਅਦੀਸ ਨੇ ਲਸਕਰ ਨਾਲ ਲਇਆ ।
 ਤਬਲ ਵਜਾਏ ਜੰਗ ਦੇ, ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਗਇਆ ।
 ਏਧਰ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਹੋਇਆ ਦੇਖ ਤਿਆਰ ।
 ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਦੀ ਹੋ ਆਈ ਅਸਵਾਰ ।

1. ਹੁਕਮ 2. ਨਾਲਾਇਕ 3. ਮਾਣ ਸਤਕਾਰ 4. ਪੁਰਾਤਨ 5. ਜਾਦੂ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ 6. ਅੱਗ ।

ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਅਮੀਰ ਦੀ ਫੌਜ ਜਿਵੇਂ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ।
 ਜਾਲੀ ਜਾਨ ਹਸੂਦ¹ ਦੀ ਜੀਨਤ ਜ਼ੇਬ² ਸਿੰਗਾਰ ।
 ਕਰਨ ਸਫਾਂ ਆਰਾਸਤਾ³, ਸਾਫ ਕਰਨ ਮੈਦਾਨ ।
 ਤਬਲ ਵਜਾਏ ਜੰਗ ਦੇ ਕਰਦੇ ਜੋਸ਼ ਜਵਾਨ ।
 ਰਣ ਅੰਦਰ ਕੁਫਾਰ⁴ ਥੀਂ ਆਇਆ ਇਕ ਸਵਾਰ ।
 ਵਿਚ ਮੈਦਾਨੇ ਆਇਕੇ ਉੱਚੀ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ।
 ਮੈਂ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਹਾਂ ਦੋਸਤ ਖਾਸ ਅਵਾਮ ।
 ਵਾਕਿਫ ਤੇ ਨਾਵਾਕਿਫਾਂ ਤਾਂਈਂ ਦੱਸਾਂ ਨਾਮ ।
 ਘੱਲ, ਅਰਬ ਦੇ ਵਾਲੀਆ ! ਮਰਦ ਜਵਾਨ ਲੜੇ ।
 ਯਾ ਨੱਸੇ, ਯਾ ਜ਼ਖਮ ਥੀਂ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਝੜੇ ।
 ਸ਼ੇਰ ਸਿਯਹ⁵ ਤਨ ਹਿੰਦ ਦੇ ਸ਼ਰਨ ਦੀਪੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਸੁਣ ਆਵਾਜ਼, ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਹੋਇਆ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ‘ਜੁਗ ਜੁਗ ਤੇਰੇ ਤਾਲਿਆ⁶ ਜੁਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਜਵਾਨ ।
 ਰੁਖਸਤ ਦਿਹੋ ਸਵਾਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਉਸ ਯੂਨਾਨੀ ਮਰਦ ਥੀਂ ਕਰਾਂ ਲੜਾਈ ਜਾ ।
 ਖੰਡਾ ਜ਼ਰਾ ਵਜਾਇਕੇ ਦੋ ਹੱਥ ਦਿਆਂ ਦਿਖਾ ।”
 ਸੌਂਪ ਖਦਾ ਨੂੰ ਟੋਰਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਲੰਧੌਰ ।
 ਹਾਥੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਖੂਨੀ ਤੌਰ ।
 ਗੁਰਜ਼ ਲਈ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਦੇ ਨਿਕਲ ਖੜਾ ਮੈਦਾਨ ।
 ਯੂਨਾਨੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ‘ਹੈਂ ਤੂੰ ਕੌਣ ਜਵਾਨ ?’³
 ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਕੀ, ਕੌਣ ਹੈਂ, ਸੱਚ ਸੁਣਾ, ਮਕਬੂਲ ?
 ਬਾਝ ਦਸਾਏ ਨਾਮ ਦੇ ਮਤ ਹੋਵੇਂ ਮਕਤੂਲ⁷ ।”
 ਕਹਿਆ, ‘ਮੈਂ ਲੰਧੌਰ ਹਾਂ, ਬਾਪ ਮੇਰਾ ਸਾਦਾਨ ।
 ਵਿੱਚ ਜਜ਼ਾਇਰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਰਵਾਨ⁸ ।
 ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਜਜ਼ੀਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ।
 ਸਰਕਸ਼⁹ ਹਰ ਹਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਮੇਰਾ ਭਰਨ ਖਿਰਾਜ ।
 ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਦੀ ਧੁੱਮ ਹੈ ਸੁਣ ਲੈ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਧਰਤਿ ਕਦਮ ਥੀਂ ਡੋਲਦੀ ਤੋਂ ਹਮਾਰੀ ਸ਼ਾਨ ।”
 ਸੁਣ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਗੁਰਜ਼ ਲਈ ਹੱਥ ਚਾ ।
 ਪੂਰੇ ਸੱਤ ਸੌ ਮਣਾਂ ਦੀ ਰਖਦਾ ਗੁਰਜ਼ ਸਦਾ ।
 ਚਾ ਮਾਰੀ ਲੰਧੌਰ ਨੂੰ ਆਣ ਵਜੀ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ।
 ਸੁਅਲੇ ਆਤਿਸ਼ ਨਿਕਲੇ ਢਾਲੋਂ ਤੁਰਤ ਨਾਲ ।
 ਫੇਰ ਮਾਰੀ ਲੰਧੌਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਜ਼ ਉਠਾ ।
 ਵਿੱਚ ਲਸਕਰ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਗੁਰਜ਼ੋਂ ਗਈ ਸਦਾ¹⁰ ।

1. ਹਸਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਵਿਰੋਧੀ) ਦੀ 2. ਸਜਾਵਟ ਤੇ ਸਜਪਜ 3. ਸੰਵਾਰੀ 4. ਕਾਫਰ
 5. ਸਿਆਹ, ਕਾਲਾ 6. ਰੱਥ ਕਰੇ 7. ਕਤਲ 8. ਚਲਦਾ, ਜਾਰੀ 9. ਬਾਰੀ 10. ਅਵਾਜ਼ ।

ਕਹਿੰਦੇ, “ਸਦ ਸਿਕੰਦਰੀ ਜੇ ਇਸਤ ਫਤਾਨੂਸ ।”
 ਤਾਂ ਭੀ ਤਨ ਥੀਂ ਜਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰਜ ਗਈ ਲੈ ਚੂਸ ।
 ਪਰ ਯੂਨਾਨੀ ਰਹਿਆ ਸੀ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਹੱਸ ਲੰਧੋਰ ਨੂੰ, ਐ ਲੰਧੋਰ ਜਵਾਨ !
 ਤੈਨੂੰ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ਦੇ ਸੁਣਿਆ ਕੁੱਵਤ ਮੰਦ ।
 ਪਰ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰੋਂ ਤੁੱਧ ਥੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ ਦੋ ਚੰਦ¹ ।
 ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਖੂਬ ਚਲਾਏ ਵਾਰ ।
 ਰਾਤ ਗਈ ਪੈ ਲੜਦਿਆਂ, ਕਿਨੇ ਨ ਖਾਧੀ ਹਾਰ ।
 ਮੁੜ ਆਏ ਵਲ ਲਸਕਰਾਂ ਮੈਦਾਨੋਂ ਮਰਦਾਨ ।
 ਫੇਰ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਭੀ ਸੁਬਹ² ਗਇਆ ਮੈਦਾਨ ।
 ਪੁਰ ਸ਼ੱਦਾਦੀ ਏਧਰੋਂ ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੇ ਪਹਿਨ ਲਏ ਹਥਿਆਰ ।
 ਉੱਠ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਯੂਨਾਨੀ ਦੀ ਜਾਇ ਕੇ ਗਰਦ ਉਡਾਵਾਂ ਵਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, ‘ਜਾਹ, ਐ ਉਮਰ ਜਹਾਨ ।
 ਮਦਦ ਤੇਰੀ ਜਾ ਹੋਸੀਆ ਖਾਲਿਕ³ ਰੱਬ ਰਹਮਾਨ ।”
 ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਮਰਦਾ ! ਦੱਸ ਲੈ, ਹਮਜ਼ਾ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ ?
 ਯਲਆਦੀ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, ‘ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਹੀਂ ਮੈਂ ।
 ਮੈਂ ਸਿਰ ਲਸਕਰ ਅਰਬ ਦਾ ਖਾਸਾ⁴ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਹਾਂ ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ।’
 ਯੂਨਾਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ‘ਲੜਿਆ ਕਲ ਲੰਧੋਰ ।
 ਜਿਸ ਦਾ ਕੱਦ ਅਜ਼ੀਮ⁵ ਹੈ, ਹੋਇਆ ਮੰਦਾ ਤੌਰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਤਾਕਤ ਲੜਨ ਦੀ ਕਦੋਂ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ?
 ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛ ਲੰਧੋਰ ਨੂੰ ਕੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਯੂਨਾਨੀਆਂ ! ਲਾਫਾਂ⁶ ਮੂਲ ਨ ਮਾਰ ।
 ਆਪੇ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਵਸੀ, ਕਰ ਲੈ ਪਹਿਲਾ ਵਾਰ ।”
 ਯੂਨਾਨੀ ਨੇ ਗੁਰਜ ਥੀਂ ਵਾਰ ਚਲਾਇਆ ਕਾਰ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੇ ਢਾਲ ਤੇ ਲਿਆ ਸਮਾਲ ਸਹਾਰ ।
 ਗੁਰਜ ਵੱਜੀ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦੇ ਫੌਜੀਂ ਸੋਰ ਪਿਆ ।
 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਉਮਰ ਦਾ ਘੋੜਾ ਧੱਸ ਗਇਆ ।
 ਘੋੜਾ ਆਇਆ ਛਾਲ ਥੀਂ ਧਰਤੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ।
 ਵਾਰ ਚਲਾਇਆ ਉਮਰ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਨ ਆਇਆ ਕਾਰ ।
 ਗੁਰਜਾਂ ਬਾਦ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੁੱਟ ਲੇਵਨ ਤਲਵਾਰ ।
 ਏਵੇਂ ਦੋਹਾਂ ਲੜਦਿਆਂ ਦਿੱਤਾ ਰੋਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ।

1. ਦੁੱਗਣਾ, ਵੱਧ 2. ਸਵੇਰੇ 3. ਖਲਕਤ (ਦੁਨੀਆਂ) ਦਾ ਮਾਲਿਕ 4. ਖਾਸ ਸਭ ਤੋਂ ਦੰਗਾ 5.
 6. ਗੱਪਾਂ ।

ਦੋਵੇਂ ਮੁੜ ਕੇ ਫੌਜ ਵਲ ਆਏ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਮ ।
 ਫੇਰ ਯੂਨਾਨੀ ਫਜ਼ਰ ਨੂੰ ਆਇਆ ਛੋੜ ਮੁਕਾਮ ।
 ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰਿਆ, ਰਣ ਵਿੱਚ ਘੱਤ ਕਹਾ¹ ।
 ‘ਹੋਰਾਂ ਘੱਲ ਨ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਖੁਦ ਮੇਰੇ ਵਲ ਆ ।
 ਤੇਰੀ ਵੀ ਅੱਜ ਮਰਦੁਮੀ ਵੇਖ ਲਵਾਂ ਅਜਮਾ ।
 ਕੇਡਕੁ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ੋਰ ਹੈਂ, ਆ ਜਾ ਹੱਥ ਵਿਖਾ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਹਮਜ਼ਾ ਆਖਦਾ, ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਨੂੰ ।
 ‘ਘੋੜਾ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਸਭ ਮੇਰੇ ਲੈ ਆ ਤੂੰ ।”
 ਮੁਕਬਿਲ ਝੱਬ ਲਿਆਂਵਦਾ ਘੋੜਾ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਪਹਿਨ ਅਮੀਰੁਲ ਮੋਮਨੀ² ਹੋ ਬਹਿੰਦਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉਪਰ ਖਿੰਗ³ ਦੇ ਖਿੰਗ ਯਲਕ³ ਤਵਾਨ⁴ ।
 ਆਇਆ ਜੌਲ⁵ ਮਾਰਦਾ, ਆ ਵੜਿਆ ਮੈਦਾਨ ।
 ਯੂਨਾਨੀ ਨੇ ਵੇਖ ਕੇ ਕਹਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਵੱਲ ।
 ‘ਕਿਹੜਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਆਂਵਦਾ⁴ ਜਾਹ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਘੱਲ ।
 ਇਹ ਹੈ ਜੰਗ ਬਹਾਦੁਰੀ, ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਆਸਾਨ ।
 ਕਿਉਂ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਘੱਲਦਾ, ਆਪ ਬਚਾਵੇਂ ਜਾਨ !”
 ਕਹੇ ਅਮੀਰੁਲ ਮੋਮਨੀ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਕਲਾਮ ।
 ‘ਹਮਜ਼ਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ, ਹੈ ਮੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ।”
 ਸੁਣ ਯੂਨਾਨੀ ਰਹਿ ਗਇਆ ਹੈਰਤ⁶ ਵਿੱਚ ਖਾਮੋਸ਼⁷ ।
 ਸ਼ੇਰ ਬੜਾ ਸੂ ਸ਼ੇਰ ਥੀਂ, ਕੱਦ ਸਹੇ ਦਾ ਗੋਸ਼⁸ ।
 “ਮੈਂ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ੇਰ ਹਾਂ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਖਾ ਜਾਵਾਂ ਖਰਗੋਸ਼ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ।
 ਗੁਲ¹⁰ ਰੁਖਸੀਰਾ¹¹ ਅਰਬੀਆ, ਨਰਮ ਤੇਰੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਕਰ ਲੈ ਪਹਿਲਾ ਵਾਰ ਤੇ, ਲਾਹ ਲੈ ਦਿਲੋਂ ਬੁਖਾਰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਸਾਬਤ ਦਿਆਂ ਨਿਘਾਰ ।
 ਮਗਜ਼ ਤੇਰੇ ਥੀਂ ਕਿਬਰ¹² ਦਾ ਦੇਵਾਂ ਅਸਰ ਉਤਾਰ ।
 ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਲਡਿੱਕੜੀ, ਹੋ ਆਇਓਂ ਅਸਵਾਰ ।
 ਵਾਰ ਚਲਾ, ਫਿਰ ਦੇਖ ਲੈ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਪੈਕਾਰ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਕਦੇ ਨਾ ਅੱਵਲ ਵਾਰ ਕਰਾਂ¹³ ।
 ਏਹੋ ਰਸਮ ਕਦੀਮ ਹੈ, ਜਾਂ ਪੈਕਾਰ ਕਰਾਂ¹⁴ ।”
 ਚਾ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਗੁਰਜੋਂ ਕੀਤਾ ਵਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਕੁਝ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਉਪੱਰ ਢਾਲ ਸਹਾਰ ।

1. ਰੋਲਾ, ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਰਾਬਾ 2. ਘੋੜਾ 3. ਖਿੰਗ (ਘੋੜਿਆਂ) ਦਾ ਯਲਕ (ਸਿਰਤਾਜ) 4. ਤਾਕਤਵਰ 5. ਹੈਰਾਨਗੀ 6. ਚੁੱਪ 7. ਕੰਨ 8. ਸਹੇ 9. ਫੁੱਲ 10. ਬੁਲ੍ਹ 11. ਹੰਕਾਰ 12. ਪਹਿਲਾਂ 13. ਲੜਾਈ 14. ਤੇਜ਼-ਤਲਵਾਰ ।

ਫੇਰ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਕਹਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।
 “ਹੁਣ ਸੇਰਾ ਫੋਲਾਦੀਆ । ਵਾਰ ਚਲਾ ਲੈ ਤੂੰ ।”
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ਐ ਯਾਰ !
 ਪੈ ਦਰ ਪੈ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਤੂੰ ਹੁਣ ਕਰ ਲੈ ਇਕਵਾਰ ।”
 ਸੁਣ ਯੂਨਾਨੀ ਮਾਰੀਆਂ ਭੀ ਦੋ ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਹੋਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਬਰ ਨਾ ਯੂਨਾਨੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ।
 ਚਾਈ ਗੁਰਜ਼ ਹੁਸ਼ਾਮ ਦੀ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਮਾਰੀ ਲੱਗੀ ਢਾਲ ਤੇ ਹੋਇਆ ਸ਼ੋਰ ਤਮਾਮ ।
 ਤੇ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਦਾ ਅਸਪ ਹੋਇਆ ਟੁਟ ਦੋ ।
 ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਂ ਝੜ ਮਰਦ ਭੀ ਪਿਆ ਅਪੁੱਠਾ ਹੋ ।
 ਡਿਗਦੇ ਸਰ ਜਵਾਨ ਨੇ ਧੂਹ ਲਈ ਸਮਸਾਮ¹ ।
 ਚਾਹਿਆ ਖਿੰਗ² ਅਮੀਰ ਦੇ ਕਦਮ³ ਕਰਾਂ ਕਤਲਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉਤੋਂ ਘੋੜਿਓਂ ਖੜਾ ਪਿਆਦਾ ਆ ।
 ਹੋਇਆ ਆਪ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਦਿੱਤਾ ਅਸਪ⁴ ਹਟਾ ।
 ਮਾਰੀ ਤੇਗ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀ ਦਿਲਗੀਰ ।
 ਤੇਗ ਧਸੀ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦੇ, ਤੋੜੀ ਫੇਰ ਅਮੀਰ ।
 ਯੂਨਾਨੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਕਬਜ਼ਾ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ।
 ਕੀਤਾ ਰੱਦ ਅਮੀਰ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਂ ਪਿਆ ਫਿਲਹਾਲ⁵ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਏ ਦੌੜ ਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਲਿਆ ਉਠਾ ।
 ਲੈ ਪਾਇਆ ਵਿੱਚ ਤੋਬਰੇ, ਟੁਰਿਆ ਲਸ਼ਕਰ⁶ ਦਾ ।
 ਯੂਨਾਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ‘ਤੂੰ’ ਜ਼ਾਲਮ ਹੈਂ ਕੌਣ ?
 ਲੈ ਟੁਰਿਆ ਹੈ ਵੇਖਦੇ ਕਬਜ਼ਾ ਆਵਾਗੌਣ ।
 ਕਹਿਆ, ‘ਪੁਛ ਜਹਾਨ ਥੀਂ ਮੇਰਾ ਏਹੋ ਕੰਮ ।
 ਜੁ ਕੁਝ ਗਿਰੇ ਸੈਦਾਨ ਮੇਂ ਉਸ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਹਮ ।
 ਗਿਰਾ ਯਹੀਂ ਸੌ ਲੀਆ ਹਮ, ਕਮਲੇ ! ਬਕੇਂ ਕਿਆ ?
 ਮਤ ਬੋਲੋ ਰੇ ਬਾਵਰੇ⁷ ! ਗਿਆ ਸੌ ਅੰਤ ਗਿਆ ।
 ਤੁਮਰੀ ਸੂਝਾ ਨਿਰਧਨੀ, ਹਮਰੀ ਚਤੁਰ ਸੁਜਾਨ ।
 ਕਬ ਸੁਨਿਆ ਤੈਂ ਜੀਉੜਾ, ਹਮਰਾ ਸੂਝ ਗਿਆਨ ?
 ਨਾਹੀਂ ਮਾਲਿਕ ਮੁਲਕ ਦਾ ਨਾਹੀਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਖਵਾਰ ।
 ਤੇ ਨਾ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੇਰਾ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ।
 ਸੈਦਾਨਾਂ ਦੀ ਖਾਂਵਦਾ ਖੱਟੀ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ।
 ਮੁੱਦਤ ਦਾ ਮੈਂ ਕਾਰ ਇਹ, ਵਰਜਿਆ ਨਾ ਕਿਸੇ ।
 ਸਾਨੂੰ ਸੁਖਾਂ ਸੁਖਦਿਆਂ ਏਹ ਦਿਨ ਘੱਲੇ ਰੱਬ ।
 ਕੁਝ ਨ ਕਹਿ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ! ਲੜ ਹਮਜ਼ੇ ਥੀਂ ਝੰਬ ।”

1. ਤੇਜ਼ ਤਲਵਾਰ 2. ਘੋੜੇ 3. ਵੇਰ 4. ਘੋੜਾ 5. ਹੁਣ, ਤੁਰਤ ਹੀ 6. ਵਲ 7. ਪਾਗਲ ।

ਸੁਣ ਯੂਨਾਨੀ ਖਫਾ ਹੋ ਸਿਸਤੇ ਰੱਖੇ ਤੀਰ ।

'ਮਾਰ ਗਵਾਵਾਂ ਅਰਬੀਆਂ ! ਤਨ ਮਨ ਜਾਸੀ ਚੀਰ ।

ਕਬਜ਼ਾ ਮੇਰਾ ਸੱਟ ਦੇ, ਹੋਰ ਨ ਕਰ ਤਕਰਾਰ ।

ਜੇ ਤੇਰੀ ਅੱਜ ਮੌਤ ਹੈ, ਜੋ ਖਵਾਹਿਸ਼ ਕਰ ਯਾਰ ।

ਮੁਨਕਿਰ¹ ਹੈਂ ਜੇ ਹੱਕ ਥੀਂ, ਬੈਠੋਂ ਘੱਤ ਅੰਧੇਰ ।

ਹੱਕ ਮੇਰੇ ਤੇ ਝਗੜਦੋਂ, ਹੈਂ ਤੂੰ ਕੌਣ ਦਲੇਰ ?"

ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਸਾਮੁਣੇ ਕਰੇ ਜਵਾਬ ਖਲੋ ।

ਢਾਲ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕਾਗਜ਼ੀ ਖੜਾ ਮੁਕਾ ਬਿਲ ਹੋ ।

ਵੇਖ ਟੁੱਟੇ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਹਸ ਹਸ ਮਰਦ ਕਹੇ ।

'ਰਹੇ ਨ ਮਾਲਿਕ ਢਾਲ ਦਾ, ਨਾ ਏਹ ਢਾਲ ਰਹੇ ।"

ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਤੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਮੁਫਤ ਨ ਵਕਤ ਗਵਾ ।

ਸ਼ੇਰ ਵਸ਼ਾਂ² ਯੂਨਾਨੀਆਂ ! ਤੀਰ ਚਲਾ ਦਿਖਲਾ ।"

ਸਣ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਤੀਰ ਰਿਹਾ³ ।

ਉਮਰ ਲਗਾਈ ਢਾਲ ਤੇ ਝੜਿਆ ਤੀਰ ਖਤਾ⁴ ।

ਉਮਰ ਪੱਤਰ ਚਕ ਮਾਰਿਆ, ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਭੱਜ ਗਿਆ ।

ਯੂਨਾਨੀ ਡਿਗ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਹੋ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਿਆ ।

ਹੋਸ਼ ਪਈ ਲੈ ਮਾਰਿਆ ਹੋਰ ਉਮਰ ਨੂੰ ਤੀਰ ।

ਉਹੋ ਹਾਲਾ ਦੇਖਿਆ ਖੜਾ ਰਹਿਆ ਦਿਲਗੀਰ ।

'ਐ ਮਰਦਾ ! ਯੂਨਾਨੀਆ !" ਕਹਿੰਦਾ ਅੱਮ ਰਸੂਲ⁵ ।

ਉਮਰ ਬਲਾਇ ਅਜ਼ੀਮ⁶ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਛੇੜ ਨ ਮੂਲ ।

ਸ਼ੀਸ਼ ਮਹਲ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਅੱਵਲ ਸੰਗ ਨ ਮਾਰ ।

ਇਕੋ ਸੰਗ⁷ ਹਰੀਫ ਦਾ ਖਾਨਾ ਕਰੇ ਖੁਆਰ ।

ਅੱਗੇ ਵਾਰੇ ਉਮਰ ਦੇ ਕਦੇ ਨ ਆਇਆ ਕੋ ।

ਤੇ ਤੂੰ ਕਦੀ ਨ ਆਵਸੇਂ, ਮੁਫਤ ਖੁਆਰ ਨਾ ਹੋ ।"

ਯੂਨਾਨੀ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, 'ਇਹ ਸੱਚੀ ਹੈ ਗੱਲ ।

ਇਸ ਆਫਤ ਨੂੰ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਮੌੜ ਪਿਛਾਂਹਾ ਘੱਲ ।

ਕਬਜ਼ਾ ਇਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਬੇ-ਮਿੱਨਤ ਅਹਿਸਾਨ ।"

ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਫੌਜ ਵਲ, ਆਇਆ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।

ਫਿਰ ਯੂਨਾਨੀ ਜੋਸ਼ ਕਰ ਪੌਂਦਾ ਤਰਫ ਅਮੀਰ ।

ਤੇਗੋਂ ਢਾਲ ਅਮੀਰ ਦਾ ਗੋਸ਼ਾ⁸ ਸੁੱਟੇ ਚੀਰ ।

ਥੋੜਾ ਜ਼ਖਮ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਬੇ-ਮਾਲੂਮ ।

ਚਾਹਿਆ ਪਕੜ ਹਰੀਫ⁹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕਰੇ ਮਾਦੂਮ¹⁰ ।

1. ਇਨਕਾਰੀ 2. ਸ਼ਕਲ, ਸ਼ਬੀਹ 3. ਤੀਰ ਛੱਡਿਆ 4. ਅਜ਼ਾਈਂ ਗਿਆ 5. ਅਮੀਰ ਹ
6. ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ 7. ਵਿਰੋਧੀ 8. ਨੁਕਰ, ਇਕ ਕਿਨਾਰਾ 9. ਵਿਰੋਧੀ 10. ਨਾਸ਼ ।

ਯੂਨਾਨੀ ਦੀ ਕਮਰ ਥੀਂ ਹਮਜ਼ਾ ਪਕੜ ਦੁਵਾਲ¹ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, 'ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਸਾਂ ਰੱਖੀਂ ਸੁਰਤ ਸਮੁਾਲ ।'
 ਯੂਨਾਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਤਿਫਲ² ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਮੂਲ ।
 ਜੋ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਅਰਿਓਂ ਹੋਵਾਂ ਹਾਲ ਮਲੂਲ³ ।'
 ਉਮਰ ਉਤਾਹਾਂ ਸੁੱਟਦਾ ਸਿਰ ਥੀਂ ਟੋਪ ਉਤਾਰ ।
 ਅਪਨਾ ਆਪ ਸਮੁਾਲਦੇ ਅਰਬੀ ਸਮਝ ਇਸ਼ਾਰ⁴ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਸ਼ੋਰ ਗਿਆ ਅਸਮਾਨ ।
 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦੇ ਥਰ ਥਰ ਕਰੇ ਜਹਾਨ ।
 ਸ਼ੋਰ ਬਘੇਲੇ ਜੰਗਲੋਂ ਨੱਸੇ ਛੋੜ ਮੁਕਾਮ ।
 ਲਸਕਰ ਵਿਚ ਅਦੀਸ ਦੇ ਪਿਆ ਤਜ਼ਲਜ਼ਲ⁵ ਆਮ ।
 ਭੀ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਦੇ ਸੁਸਤ ਪਏ ਐਜ਼ਾ⁶ ।
 ਕਮਰੋਂ ਪਕੜ ਅਮੀਰ ਨੇ ਲਇਆ ਜਵਾਨ ਉਠਾ ।
 ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਫੇਰ ਕੇ ਧਰਤ ਸੁੱਟੇ ਪਟਕਾ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੌੜਿਆ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ।
 ਦੂਜਾ ਭਾਈ ਓਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਦਸ ਤਫਤੂਸ ।
 ਜਾਂ ਉਸ ਡਿੱਠਾ ਪਕੜਿਆ ਵੀਰ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ।
 ਰਣ ਵਿੱਚ ਘੋੜਾ ਫੇਰ ਕੇ ਆਣ ਚਲਾਇਆ ਵਾਰ ।
 ਕਮਰੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਮੱਕੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਫੇਰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਸੁੱਟਿਆ ਹੋ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਿਆ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਲੈ ਕੇ ਦੌੜ ਗਿਆ ।
 ਫੇਰ ਨ ਆਇਆ ਸਾਮੁਣੇ ਮਰਦ ਕੋਈ ਮੈਦਾਨ ।
 ਆ ਲੱਥਾ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਅਰਬੀ ਸ਼ੋਰ ਜਵਾਨ ।
 ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਵਾਂਵਦਾ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਜਵਾਨ ।
 'ਕਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ, ਮੈਂ ਮਰਦੋ ! ਮੈਦਾਨ ?'
 ਕਹਿੰਦੇ, 'ਸਾਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ ।
 ਉਮਰ ਤੇਰੀ ਮਰਦੁਮੀ⁷ ਜਾਨ ਅਸਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ।'
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਆਖਦੇ ਆਲਿਮ⁸ ਦੇ ਦਾਨਾ⁹ ।
 ਮਰਦ ਹੋਵੇ ਯਾ ਮਰਦ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ।
 ਦੋਹਾਂ ਤਾਈਂ ਪਕੜਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਿਨਾਰ ।
 ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਂਵਦਾ ਖਿਲਅਤ¹⁰ ਜ਼ੀਨਤ ਦਾਰ¹¹ ।
 ਉੱਪਰ ਜ਼ੋਰੀ¹² ਕੁਰਸੀਆਂ ਪਕੜ ਬਹਾਏ ਜਾਰ ।

1. ਚਮੜੇ ਦੀ ਪੇਟੀ 2. ਬੱਚਾ 3. ਰੰਜ 4. ਇਸ਼ਾਰਾ, ਇੰਗਤ 5. ਭੁਚਾਲ 6. ਅੰਗ 7. ਬਹਾਦੁਰੀ
 8. ਦੁਨੀਆਂ 9. ਅਕਲਮੰਦ 10. ਸਿਰਪਾਉ 11. ਮੋਭਨੀਕ 12. ਸੁਨਹਿਰੀ ।

ਬਾਅਦ ਕੁਆਸੇ¹ ਆਖਦਾ ਮੱਕੇ ਚਾ ਸਰਦਾਰ ।
 'ਮੈਂ ਸਰਦੇ ! ਯੂਨਾਨੀਓ ! ਰੱਸੋ ਬਰਖੁਰਦਾਰ² ।
 ਦੱਸੋ, ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਸ਼ਾਹ ਅਦੀਸ ਦਲੇਰ ?
 ਸੁਲਹ ਕਰੇ ਯਾ ਕਰੇਗਾ ਜੰਗ ਅਸਾਂ ਥੀ³ ਫੇਰ ?"
 ਕਹਿੰਦੇ, 'ਸਾਡੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਲੜਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸ਼ਾਹ ।
 ਸੁਲਹ ਕਰੇਗਾ ਹੁਸਾਂ ਥੀ⁴ ਹੁਣ ਉਹ ਬਵਾਹ ਮਖਵਾਹ⁵ ।
 ਉਧਰ ਜਾਂ ਮੈਦਾਨ ਥੀ⁶ ਨੱਸ ਅਦੀਸ ਗਿਆ ।
 ਕਾਰਨ ਭਾਈ⁷ ਆਖਦਾ, 'ਹੁਣ ਤਦਬੀਰ ਕਿਆ ?
 ਮੇਰੇ ਦੰਵੇ⁸ ਪਹਿਲਵਾਂ⁹ ਹਮਜੇ ਪਕੜ ਲਏ ।
 ਹੁਣ ਉਹ ਦੰਵੇ¹⁰ ਉਸ ਦੇ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਪਏ ।
 ਸੀ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਜੰਗ ਤਮਾਮ ।
 ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਪਰ ਆਵਸੀ ਗਾਲਿਬ ਅਰਬ ਇਮਾਮ¹¹ ।"
 ਕਾਰਨ ਅਰਜ ਗੁਜਾਰਦਾ, ਬਦ ਬਾਤਨ¹² ਬਦਜਾਤ¹³ ।
 ਸਤ ਖੂਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ।
 ਪੜਲੀ ਛੱਤ ਪਵਾਇ ਕੇ, ਉਪਰ ਖਾਕ ਪਵਾ¹⁴ ।
 ਇੱਕੋ ਜੇਹੀ ਜਿਮੀ ਥੀ ਜਾਗਾ ਦਿਓ ਰਲਾ ।
 ਫਜ਼ਰੇ ਮੈ¹⁵ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵਸਾਂ, ਕਹਿਸਾਂ ਹਮਜੇ ਨੂੰ ।
 ਆ ਖੁਦ ਹਮਜਾ ਅਰਬੀਆ ! ਮੈਥੀ¹⁶ ਲੜ ਲੈ ਤੂੰ ।
 ਜਾਂ ਹਮਜਾ ਚੜ੍ਹ ਆਵਸੀ ਪੋਜੀ ਖੂਹੇ ਵਿੱਚ ।
 ਹੁਕਮ ਕਰੀ ਤੂੰ ਫੋਜ ਨੂੰ ਖਾਕ ਸੁਟਣ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚ ।
 ਭਰ ਦੇਵਣ ਉਸ ਖੂਹ ਨੂੰ ਵਿੱਚੇ ਦੇਣ ਦਬਾ ।
 ਅਰਬੀਜਾਦ ਜਿਮੀਨ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੋਗੁ ਫਨਾ ।
 ਜਾਨ ਜਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਦੇਵਣ ਮੁਫਤ ਗਵਾ ।
 ਖਾਕੀ ਲਸਕਰ ਓਸ ਦਾ ਮੁੜੇ ਪਿਛਾੜੀ ਦਾ ।"
 ਕਾਰਨ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ਨੂੰ ਕਰੇ ਅਦੀਸ ਪਸੰਦ ।
 'ਤੂੰ ਹੈ ਭਾਈ ਕਾਰਨਾਂ ! ਕਾਮਿਲ¹⁷ ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ¹⁸ ।"
 ਖੂਹੇ ਸਤ ਕਢਵਾਂਵਦਾ, ਰਾਤੋ ਰਾਤੀਂ ਸ਼ਾਹ ।
 ਫਜ਼ਰੇ ਫੇਰ ਵਜਾਵਦਾ ਜੰਗੀ ਤਬਲ ਤਬਾਹ ।
 ਸੁਣਕੇ ਸ਼ੋਰ ਨਕਾਰਿਆਂ ਹੋ ਹਮਜਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਵੇਖੇ ਆ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰਨ ਹੈ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਜਾਂ ਸੋਗੰਦ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਈ ਇਕ ਵਾਰ ।
 ਬਦਨ ਮੁਬਾਰਕ ਉੱਪਰੋਂ, ਲਾਹ ਸੁੱਟੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਢਾਲ ਲਈ ਹੱਥ ਕੋਰੜਾ, ਗਇਆ ਸਵਾਰ ਅਮੀਰ ।
 ਸਤ ਖੂਹਾਂ ਥੀ ਪਾਰ ਸੀ ਅੱਗੇ ਖੜਾ ਸਰੀਰ¹⁹ ।

1. ਰੋਟੀ ਤੋਂ 2. ਵਧਦੇ ਫੁਲਦੇ ਰਹੇ (ਛੋਟਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਦੁਆ) 3. ਮੱਲੋਰੀ 4. ਘੁਲਾਟਾ,
 ਯਾ 5. ਅਮੀਰ ਹਮਜਾ 6. ਦੁਸ਼ਟ-ਆਤਮਾ 7. ਬਦ ਤੁਖਮ 8. ਮਿੱਟੀ 9. ਪੂਰਾ 10. ਅਕਲਮੰਦ
 1. ਚਲਾਕ, ਬਦਮਾਸ਼ ।

ਪਹਿਲੇ ਜਿਸ ਦਮ ਖੂਹ ਦੇ ਘੋੜਾ ਪਾਸ ਗਇਆ ।
 ਅੱਗੇ ਮੂਲ ਨ ਲਹਿਆ ਰਖ, ਮੋੜ ਪਿਛਾਂਹ ਲਇਆ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਚਲਾਂਵਦਾ ਘੋੜਾ ਟੁਰੇ ਨ ਮੂਲ ।
 ਮਾਰ ਬਥੇਰਾ ਕੋਰੜੇ ਰਹਿਆ ਅੱਮ ਰਸੂਲ¹ ।
 ਤਾਜ਼ਿਆਨਾ² ਇਕ ਮਾਰਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ।
 ‘ਕੀ ਅੱਜ ਹੋਇਆ ਘੋੜਿਆ ! ਕਿਉਂ ਅੜ ਰਹਿਓਂ ਖਲੋ ?’
 ਕਾਰੀ³ ਲੱਗਾ ਕੋਰੜਾ, ਅਸਪ ਲਗਾਈ ਛਾਲ ।
 ਛੇ ਖੂਹੇ ਟੱਪ ਲੈ ਗਇਆ ਕਾਮਲ ਕੁਵਤ ਨਾਲ ।
 ਅਗਲੇ ਕਦਮ ਦੋ ਅਸਪ⁴ ਦੇ, ਗਏ ਸਤਾਂ ਥੀਂ ਪਾਰ ।
 ਪਿੱਛਲੇ ਕਦਮ ਦੋ ਰਹਿ ਗਏ, ਖੂਹ ਸੱਤਵੇਂ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਉੱਤਰ ਹਮਜ਼ਾ ਘੋੜਿਓਂ ਖੂਹੇ ਵਿੱਚ ਪਇਆ ।
 ਕੋਈ ਤਕੱਬਰ⁵ ਬੋਲਿਆ ਅੱਗੇ ਆ ਗਇਆ ।
 ਪਰ ਕੁਝ ਜ਼ਰਬ⁶ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਮੂਲ ਨ ਆਈ ਕਾਰ ।
 ਢਾਲ ਸਿਰੇ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਜਾਦਾ ਹੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਖੰਜਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਮੀਨ ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਲਿਆ ਇਕ ਵੱਲ ।
 ਕੀਤਾ ਹੁਕਮ ਅਦੀਸ ਨੇ, ਕਾਫ਼ਿਰ ਪੌਂਦੇ ਚੱਲ ।
 ਪਾ ਮਿੱਟੀ ਕੁਫ਼ਾਰ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਖੂਹ ਦਬਾ ।
 ਜਾਤਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਗੁ ਫ਼ਨਾ ।
 ਪਰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਏਸ ਥੀਂ ਜ਼ੱਤਰ⁷ ਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ।
 ਇਕ ਵਲ ਨਕ਼ਬ⁸ ਲਗਾਂਵਦਾ ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ ਨਬੀ⁹ ।
 ਜਿਸ ਦਮ ਡਿੱਠਾ ਅਰਬੀਆਂ ਹੋਇਆ ਇਹ ਅਹਿਵਾਲ ।
 ਸਾਰੇ ਉੱਪਰ ਘੋੜਿਆਂ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੇ ਫਿਲਹਾਲ¹⁰ ।
 ਨਾਅਰੇ ਕਰਕੇ ਜਾ ਪਏ ਜਿਉਂ ਭੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ।
 ਲਈ ਅਦੀਸ ਖ਼ਬੀਸ¹¹ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਚੁਤਰਫੋਂ ਘੇਰ ।
 ਜਾਂ ਮਰਦਾਂ ਕਰ ਤੇਜ਼ੀਆਂ ਧੂਹ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ।
 ਤਾਬ ਨਾ ਆਂਦੀ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ, ਨੱਸ ਗਏ ਖਾ ਹਾਰ ।
 ਫ਼ੌਜ ਵੜੀ ਵਿੱਚ ਕਿਲੇ ਦੇ ਸਣ ਕਾਰਨ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਬੰਨ੍ਹ ਦਰੇ ਵਿੱਚ ਖੰਦਕੇ ਕੀਤਾ ਆਬ¹² ਰਵਾਨ¹³ ।
 ਜਾਂ ਅਰਬੀ ਧਾਹ ਪਏ ਸੀ ਉੱਪਰ ਫ਼ੌਜ ਕੁਫ਼ਾਰ ।
 ਸੰਨ੍ਹ ਲਗਾ ਵਿੱਚ ਖੂਹ ਦੇ, ਵੜਿਆ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਅੰਦਰ ਖੂਹ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਹੀਂ ਮੂਲ ।
 ਕਿੱਧਰ ਗਾਇਬ¹⁴ ਹੋ ਗਿਆ ਰਹਿਆ ਉਮਰ ਮਲੂਲ¹⁵ ।

1. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ 2. ਕੋਰੜਾ 3. ਡਾਢਾ 4. ਘੋੜੇ 5. ਹੋਕਾਰ ਦਾ ਵਚਨ 6. ਚੋਟ 7. ਦੁੱਖ 8. ਸੰਨ੍ਹ, ਪਾੜ 9. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ 10. ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ 11. ਪਲੀਦ, ਨਾਪਾਕ 12. ਪਾਣੀ 13. ਚਾਲੂ 14. ਗੁੱਪਤ 15. ਫੌਜ ।

ਤੈਜ ਨਜ਼ਰ ਧਰ ਇਕ ਸਿਰੇ ਦੇਖੇ ਹੈਰਤ ਗੀਨ¹ ॥
 ਪੁਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖਿਆ ਖੰਜਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਮੀਨ ।
 ਵਿੱਚ ਅੰਧੇਰੇ ਉਮਰ ਭੀ ਲੱਭ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਠੀਕ ।
 ਪੈਰ ਦਬਾਏ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ।
 ਸੂਆ ਕੱਢ ਅਮੀਰ ਦੇ ਚੋਭੇ ਅੰਦਰ ਕੰਨ ।
 ਕਿਸ ਆਫ਼ਤ ਨੇ ਡੰਗਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਜ਼ੰਨ² ।
 ਚਕਮਕ³ ਕੱਢ ਅਮੀਰ ਨੇ ਲੋ⁴ ਕਰ ਡਿੱਠਾ ਫੇਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੇਖਿਆ ਪਿੱਛੇ ਖੜਾ ਦਲੇਰ ।
 ਕਹਿਆ ਹੱਸ ਅਮੀਰ ਨੇ, 'ਵਾਹ ! ਚੋਰਾ ! ਤੈਂ ਚਾਲ ।
 ਬਾਜ਼ੀ ਦੇਣੋਂ ਨਾ ਰਹਿਓਂ ਤੂੰ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਹਾਲ ।"
 ਉਮਰ ਪੁੱਛੇ, 'ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ? 'ਕਿਹਾ, 'ਲਾਵਾਂ ਸੰਨ੍ਹ ।
 ਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਲੇ ਅਦੀਸ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਲੈਸਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ।
 ਏਥੋਂ ਸ਼ਾਹ ਅਦੀਸ ਦਾ ਆਹਾ ਕਿਲਾ ਕਰੀਬ ।"
 ਇਹ ਤਦਬੀਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤਦਾਂ ਅਜੀਬ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, 'ਏਹ ਅਸਾਡਾ ਕਾਮ ।
 ਵੱਲ ਚੰਗੇਰਾ ਸੰਨ੍ਹ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਤਮਾਮ ।"
 ਖੁੱਟਣ ਲੱਗਾ ਜ਼ਿਮੀਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਚਲਾਕ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਗਇਆ ਹਟਾਂਵਦਾ ਧੱਕ ਪਿਛਾੜੀ ਖਾਕ ।
 ਤਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਵਿੱਚ ਕਿਲੇ ਦੇ ਖੋਜ ਬਨਾਵਣ ਨੂੰ ।
 ਜਾਂਦੇ ਹੇਠ ਜ਼ਿਮੀਨ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਅਦੀਸੇ ਨੂੰ ।
 ਪੁੱਟ ਜ਼ਿਮੀਂ ਜਾਂ ਆਂਵਦੇ ਉੱਪਰ ਤਰਫ਼ ਜਵਾਨ ।
 ਆਏ ਹੇਠਾਂ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਅੱਗੇ ਕਾਰਨ ਫ਼ਖ਼ਰ ਕਰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਮੁਰਦਾਰ ।
 'ਸੁਲਤਾਨਾ ! ਏਹ ਅਕੁਲ ਥੀਂ ਦੇਖ ਅਸਾਡੀ ਕਾਰ ।
 ਕੇਹਾ ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਮਾਰ ਗਵਾਇਆ ਮੈਂ ।
 ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ਜ਼ਿਮੀਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਬਾਇਆ ਮੈਂ ।"
 ਕਿਵੇਂ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮਾਰਿਆ ਬਿਨ ਮਾਰੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਸੁਣਦੇ ਹੇਠਾਂ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਕਾਰਨ ਫ਼ਖ਼ਰ ਚਿਤਾਰਦਾ ਕਰ ਕਰ ਬੜੀ ਪੁਕਾਰ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਦੋਨੋਂ ਮਾਰਦੇ ਹੇਠੋਂ ਤਖ਼ਤ ਉਲਾਰ ।
 ਖਏ ਬਹਾਦੁਰ ਧਾ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਹੈਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਜਾਨ ਚਲੀ ਵਿੱਚ ਨਾਰ⁵ ।
 ਹੋਸ਼ਾਂ ਗਈਆਂ ਗੁਮ ਹੋ ਬਦਨੋਂ ਗਏ ਤਵਾਨ⁶ ।
 ਦਿਲ ਬਾਝੋਂ ਸੁਖ ਦਿਲੇ ਥੀਂ ਉਡ ਹੋ ਗਏ ਰਵਾਨ ।

1. ਹੈਰਾਨ 2. ਗੁਮਾਨ, ਵਹਿਮ 3. ਚਕਮਕ, ਉਹ ਪਥਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ 4. ਚਾਨਣ
 5. ਦੋਸ਼ ਦੀ ਅੱਗ 6. ਥਲ, ਜ਼ੋਰ ।

ਬਾਜ਼ੇ ਨੱਸੇ ਵੇਖਕੇ ਬਾਜ਼ੇ ਰਹੇ ਮੈਦਾਨ ।

ਪਹਿਲੇ ਕਿਲਿਓਂ ਦੌੜਿਆ ਕਾਰਨ ਸਰਗਰਦਾਨ¹ ।

ਲਾਫ਼ਾਂ² ਫ਼ਖਰ ਚਿਤਾਰੀਆਂ, ਚਾ ਧਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਕ ।

ਹੁਣ ਦਿਲ ਥੀਂ ਯੂਨਾਨ ਨੂੰ, ਤਨ ਕਹਿ ਗਿਆ ਤਲਾਕ ।

ਪਾ ਨੱਸਾ ਹੁਣ ਪੂਰੀਆਂ ਅਕਲ ਸਣੇ ਮੱਕਾਰ ।

ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਦਾ ਕਰ ਗਿਆ ਚੌੜ ਝੁੱਗਾ ਸੌ ਵਾਰ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, 'ਜਾਹ ਨਹੀਂ ਬਦ ਬਖਤ³ !'

ਬਦਲੇ ਤੇਰੇ ਕੇਤਿਆਂ ਦਿਆ ਸ਼ਜ਼ਾਈਂ ਸਖਤ ।"

ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਅਦੀਸੁ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਮਾਰੇ ਚਾ ।

ਕਰਦਾ ਕੈਦ ਪਲੀਦ⁴ ਨੂੰ ਜ਼ਜ਼ੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ।

ਬਾਹਰਵਾਰੋਂ ਅਰਬੀਆਂ ਕਰ ਗਲਬਾ⁵ ਇਕ ਵਾਰ ।

ਦਰਾ⁶ ਹਿਸਾਰੋਂ⁷ ਤੌੜਿਆ, ਮਾਰੇ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰ ।

ਨਾਅਰਾ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ਦਾ ਸੁਣਦੀ ਅਰਬ ਸਿਪਾਹ ।

ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਿਲ ਉੱਛਲੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਪਏ ਤਬਾਹ ।

ਹਮਜ਼ਾ ਉੱਪਰ ਖਿੰਗ⁸ ਦੇ ਆ ਹੋਇਆ ਅਸਵਾਰ ।

ਜਿੱਧਰ ਕਾਰਨ ਗਿਆ ਸੀ ਮਗਰ ਗਿਆ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।

ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਭੀ ਗਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਹਮਰਾਹ⁹ ।

ਦੌਵੇਂ ਦੌੜੇ ਜਾਂਵਦੇ ਵੇਖਣ ਅੰਦਰ ਰਾਹ ।

ਪਾਲੀ ਡੰਗਰ ਚਾਰਦਾ ਦੋਹਾਂ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ।

ਜਾਂ ਉਸ ਡਿੱਠਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰਦਾ ਦੌੜ ਗਿਆ !

ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਪਾਲੀਆ ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਡਰਦਾ ਹੈਂ ?

ਤੇਰੇ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਨਾਹੀਂ ਮੈਂ ।"

ਪਾਲੀ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਜਾਣ ਦੇਹ ਮੈਂ ਨਾਤਾਣੇ ਨੂੰ ।

ਨੱਸੇ ਵੱਧੀ ਅੱਗ ਵੀ ਵੇਖ ਟਟਾਣੇ ਨੂੰ ।

ਗਿਆ ਅੱਗੇ ਇਕ ਦੌੜਿਆ, ਮਰਦ ਕੋਈ ਨਾ-ਮਰਦ ।

ਜੀਭ ਤੱਤੀ ਦਿਲ ਸੁਲਗਦਾ, ਗਰਮ ਜਿਗਰ, ਦਮ ਸਰਦ ।

ਦੋ ਸੌ ਚਾਬਕ ਮਾਰਿਆ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਚਾ ।

ਪਾਸ ਮੇਰੇ ਸੀ ਰੋਟੀਆਂ, ਖੋਹ ਗਿਆ ਲੈ ਧਾ ।"

ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਪਾਲੀਆ ! ਆ ਜਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ।

ਉਹ ਕਾਰਨ ਬਦ ਬਖਤ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ।

ਬਦਲਾ ਤੇਰਾ ਓਸ ਥੀਂ ਚਲੀਂ, ਦਿਵਾਵਾਂਗਾ ।

ਉਸ ਜ਼ਾਲਿਮ ਮੁਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਗਵਾਂਵਾਂਗਾ ।"

ਆਹਾ ਕਾਰਨ ਦੌੜਿਆ, ਦਸ ਕੋਹ ਚਲਾ ਗਿਆ ।

ਜਾਤਾ ਹੁਣ ਕਦ ਆਵਸੀ ਹਮਜ਼ਾ ਮਗਰ ਪਿਆ ।

1. ਪਰੇਸ਼ਾਨ 2. ਗੱਪਾਂ 3. ਮੰਦਭਾਗ 4. ਨਾਪਾਕ 5. ਦਬਾਉ ਪਾ ਕੇ 6. ਲਾਂਘਾ 7. ਕਿਲੇ ਤੋਂ 8. ਘੋੜੇ
9. ਨਾਲ ।

ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਇਕ ਹੌਜ਼ ਸੀ ਓਥੇ ਲੱਥਾ ਜਾ ।
 ਅਟਕ ਗਿਆ ਇਕ ਘੜੀ ਭਰ ਦਿਲ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਹਟਾ ।
 ਧੌਵਨ ਲੱਗਾ ਲਾਹ ਕੇ ਜਾਮਾ ਬਦਨ ਤਮਾਮ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਆਇਆ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਕਹਿਆ ਦੇਖ ਅਮੀਰ ਨੇ, 'ਐ ਜ਼ਾਲਿਮ ਮਲਕੂਨ ।
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਲੀੜੇ ਆਪਣੇ ਧੋ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਖ਼ੂਨ ।'
 ਹੁਣ ਕਾਰਨ ਲਾਚਾਰ ਹੋ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
 'ਹਜ਼ਰਤ ! ਸਾਇਤ¹ ਖੜਾ ਹੋ, ਪਹਿਨ ਲਵਾਂ ਹਥਿਆਰ ।'
 ਫ਼ਰਮਾਇਆ, 'ਐ ਦੁਸ਼ਮਨਾ ! ਨਾ ਦੇਵਾਂ ਆਰਾਮ ।
 ਦੋਸ਼ਖ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਜਾ, ਪਹਿਨ ਬਦਨ ਬਦਨਾਮ ।'
 ਲੈ ਤਲਵਾਰ ਅਮੀਰ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰੇ ਹਰਾਮ ।
 ਲਾਹ ਹਥਿਆਰ ਅਮੀਰ ਭੀ ਰਹਿਆ ਓਸ ਮੁਕਾਮ ।
 ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਤਾਰੇ ਤੇਗ ਉਠਾ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਹੱਥ ਆਂਵਦਾ ਫੜਿਆ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ।
 ਖੌਹਲ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਤੇ, ਟੁਕੜੇ ਕੀਤੇ ਦੋ ।
 ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਛੋੜ ਕੇ ਗਿਆ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਹੋ ।
 ਜਾਨ ਜਹਾਨੋਂ ਕੂਕਦੀ ਗਈ ਮੁਰਾਂਦਾ ਤੋੜ ।
 ਆਸਾਂ ਅੰਦਰ ਦਿਲੇ ਦੇ ਗਿਆ ਤੜਫਦੀਆਂ ਛੋੜ ।
 ਓੜਕ ਅਪਨੀ ਬਦੀ ਦਾ ਬਦਲਾ ਪਾਇ ਗਿਆ ।
 ਜਿਸ ਕੀਤਾ ਤਿਸ ਪਾਇਆ, ਨਾਹੀਂ ਖਤਾ ਗਿਆ ।
 ਮੁਨਇਮ² ਵਕਤ ਚਲਾਇਆ ਤਿਨਹਾ³ ਹੋਇ ਗਿਆ ।
 ਕਾਫ਼ੀ ਰੋਜ਼ ਜਹਾਨ ਤੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇ ਗਿਆ ।
 ਹੋਰਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਖਿਲਾਂਵਦਾ ਆਪੇ ਖਾਇ ਗਿਆ ।
 ਦਿਨ ਕੋਈ ਵਿੱਚ ਗਫ਼ਲਤਾਂ ਜਸ਼ਨ⁴ ਉਡਾਇ ਗਿਆ ।
 ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਨ ਥਾਉਂ ਦਾ ਪਤਾ ਬਤਾ ਗਿਆ ।
 ਜੇ ਵਿੱਚ ਏਸ ਜਹਾਨ ਦੇ ਦੁਆ ਕਮਾ ਗਿਆ ।
 ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਗਿਆ ।
 ਵਿੱਚ ਤਰਾਜ਼ੂ ਅਮਲ ਨੂੰ ਤੋਲ ਟਿਕਾਇ ਗਿਆ ।
 ਚੰਗਾ ਪੂਰਾ ਤੋਲਿਆ, ਆਪ ਤੁਲਾਇ ਗਿਆ ।
 ਆਕੜ ਦੇ ਸਿਰ ਖਾਕ ਤੇ ਝਾੜੂ ਝੜਾ ਗਿਆ ।
 ਗਾਲਿਬ ਦੇਖ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਧੂਆਂ ਨਵਾ ਗਿਆ ।
 ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲ ਤੇ ਰੋ ਫ਼ਰਮਾ ਗਿਆ ।
 ਜੋ ਆਇਆ ਪਿੜ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪੁਸ਼ਤ⁵ ਲਵਾ ਗਿਆ ।

1. ਘੜੀ, ਪਲ 2. ਮਾਲਦਾਰ, ਨਿਆਮਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ 3. ਇਕੱਲਾ 4. ਮੌਜ਼ ਮੇਲੇ | 5. ਪਿੱਠ

ਨਦੀ ਫਨਾ ਵਿਚ ਬੇੜੀਆਂ ਪੂਰ ਰੁੜ੍ਹਾ ਗਿਆ ।
 ਤੇ ਨਾ ਕਿਸਤੀ ਦਗੇ ਦੀ ਬੰਨੇ ਲਾ ਗਿਆ ।
 ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਥੀਂ ਦਖਲ ਉਠਾ ਗਿਆ ।
 ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਢੇਰ ਲੁਟਾ ਗਿਆ ।
 ਰਾਇ ਕਜ਼ਈਆ¹ ਜੁਲਮ ਦਾ ਢੇਰੀ ਢਾਇ ਗਿਆ ।
 ਗਮ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲਦਾ ਵਕਤ ਨਿਭਾਇ ਗਿਆ ।
 ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਬੇਹੁਦਗੀ ਠਾਠ ਚੜ੍ਹਾ ਗਿਆ ।
 ਕਹਿਣ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਨੂੰ ਹੋ ਸੌਦਾ ਗਿਆ ।
 ਐ ਦਿਲ, ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਫਲ ਮਿਲਦੇ ਵਲ ਦੇਖ ।
 ਰਮਜ਼ੋਂ ਮਤਲਬ ਕੱਢ ਲੈ ਜੇ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ।
 ਜੋ ਬੀਜੇਂ ਸੋ ਵੱਢਣਾ, ਰਸਮ ਰਮੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ।
 ਕੰਡਾ ਬੀਜ ਨ ਵੱਢਣਾ ਚੰਬਾ ਕਿਨੇ ਕਟੀ ।
 ਕਾਰਨ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਨਾਲੇ ਘੋੜਾ ਮਾਲ ।
 ਪਾਲੀ ਤਾਈਂ ਦੇਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰੁੱਖ² ਫਾਲ ।
 ਬਦਲਾ ਤੇਰੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ, ਨਾਲੇ ਤੇਰੀ ਮਾਰ ।
 ਹਨ ਇਹ ਵੱਡੇ ਕੀਮਤੀ ਕਾਰਨ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਲੈ ਪਾਲੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਵਦਾ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਿਆ ਅਰਾਮ ।
 ਨਾਲੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਸਾਬਤ ਅਜੇ ਤਮਾਮ ।
 ਨਾਲੇ ਮਾਲ ਜੁ ਕਾਰਨੇ ਆਂਦਾ ਖਰਚ ਸਬੀਲ³ ।
 ਉਹ ਭੀ ਪਾਲੀ ਲੈਂਵਦਾ ਮੋਇਆ ਜਦੋਂ ਜਲੀਲ⁴ ।
 ਕਾਰਨ ਤਾਈਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮੜਿਆ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਲਸਕਰ ਦੇ ਵਲ ਚੱਲਿਆ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਆਲਿਮਗੀਰ⁵ ।
 ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਪਾਲੀ ਪੁੱਛਦਾ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨੂੰ ।
 “ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ, ਦੱਸ ਹਕੀਕਤ ਤੂੰ ?”
 ਕਹਿਆ, ‘ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ।
 ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁਣੀਂਦਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਮਾਮ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਨਾਮ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹੋ ਪਾਲੀ ਦਿਲ ਸ਼ਾਦ⁶ ।
 ਬਾਦ ਦੁਆ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ਫਰਿਯਦ ।
 “ਸੁਣਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਤੇ ਆਸਿਕ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਵਿੱਚ ਕਮੰਦਾਂ ਜੁਲਫ ਦੇ ਸਾਦਿਕ⁷ ਦਿਲੋਂ ਅਸੀਰ⁸ ।
 ਸ਼ਖਸ⁹ ਮੁਕੱਦਮ¹⁰ ਏਸ ਥਾਂ ਘਰ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਧੀ ।
 ਮੈਂ ਭੀ ਆਸ਼ਿਕ ਉਸ ਦੀ, ਸਿਫਤ ਕਹਾਂ ਹੁਣ ਕੀ ?
 ਜੁਲਫ ਉਸ ਦੀ ਉਨ ਲੇਲਿਆਂ, ਘੱਟ ਵਸਾਂਦੀ ਰੁੱਤ ।
 ਵਾਲ ਸਿਆਹ ਮਨ ਭਾਵਣੇ, ਦਿਲ ਲੈ ਗਈ ਅਛੁੱਤ ।

1. ਬਗੜਾ 2. ਖੁਸ਼ ਕਿਸਮਤ 3. ਰਾਹ ਦਾ, ਰਸਤੇ ਦਾ (ਸਫਰ ਖਰਚ) 4. ਭੋੜਾ 5. ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਜਯੀ
 6. ਖੁਸ਼ੀ, ਆਨੰਦ 7. ਸੱਚਾ 8. ਕੈਦੀ 9. ਇਕ ਆਦਮੀ 10. ਚੌਧਰੀ ।

ਜਿਉਂ ਦੁਮ¹ ਕਾਲੀ ਭੇਡ ਦੀ, ਮਹਬੂਬਾ² ਦੀ ਗੁੱਤ ।
 ਭੇਡੀ ਪੁੱਛੇ ਗੱਦੀਆਂ ਰਹੇ ਅੜੱਤ ਖੜੁੱਤ ।
 ਤੀਰ ਅੱਖੀਂ ਹਰਨੋਟਿਆਂ, ਨਰਮ ਦਿਸੰਦੇ ਲਿੰਗ³ ।
 ਭਵਾਂ ਕਮਾਨਾਂ ਵਿੰਗੀਆਂ ਜਿਉਂ ਮੀਢੇ ਦੇ ਸਿੰਗ ।
 ਮੱਥਾ ਸਾਫ ਸਫਾਈਓਂ ਧਰਿਆ ਸੀਨਾ ਗੁਰਗ⁴ ।
 ਮੈਂ ਪਰ ਉਸਦੇ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਸਦਮਾ⁵ ਪਿਆ ਬੁਜੁਰਗ⁶ ।
 ਦੁੱਖੋਂ ਚਿੱਟੇ ਦੰਦ ਤੇ ਨਰਮ ਮੱਖਣ ਰੁਖਸ਼ਾਰ⁷ ।
 ਬਦਨ ਮਲਾਈਓਂ ਚੀਕਣਾ, ਰੌਗਨ ਧਰੇ ਨਿਤਾਰ ।
 ਵਾਂਗੂੰ ਹਵਾਨੇ⁸ ਬੱਕਰੀ ਸੀਨੇ ਵਿੱਚ ਉਭਾਰ ।
 ਪਰ ਕੁਝ ਓਸ ਉਭਾਰ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਸਾਰ ।
 ਸੇਕ ਨ ਦਿੱਤਾ ਇੱਟ ਦਾ ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵਾਸ ।
 ਭੇਡ ਪਛੰਡਾ ਮਾਰਿਆ, ਮਾਰ ਉਭਾਰੀ ਲਾਸ ।
 ਕਮਰ ਚਿਤੇ ਦੇ ਹਾਨ ਦੀ ਯਾ ਕੁਝ ਵੱਧ ਮਹੀਨ ।
 ਦੋ ਦੁੱਬੇ ਦੀਆਂ ਚੱਕੀਆਂ, ਦੋ ਸੀਮੀਂ⁹ ਸੁਰਰੀਨ¹⁰ ।
 ਫਿਰੇ ਦੁੜੰਗੇ ਮਾਰਦੀ ਮਸਤ ਪਠੋਰੇ ਵਾਂਗ ।
 ਦਿਲ ਦਰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹਦੀ ਹੁਸਨ ਨਦੀ ਦੀ ਕਾਂਗ ।
 ਇਹ ਜ਼ਬਾਈ¹¹ ਓਸ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਪਈ ਪਸੰਦ ।
 ਪਾਈ ਉਸਦੇ ਇਸ਼ਕ ਨੇ ਜਾਨ ਮੇਰੀ ਵਿੱਚ ਬੰਦ¹² ।
 ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਦੁੱਖ ਦੇਵਦਾ ਫੁਰਕ¹³ ਸਨਮ¹⁴ ਦਾ ਗਮ ।
 ਜਿਗਰ ਬਿਰੋਂ ਨੇ ਭੁੰਨਿਆਂ ਨਾਰ ਨਾ ਸਮਝੇ ਕੰਮ ।
 ਮੈਂ ਪਰ ਨਾਜੁਕ¹⁵ ਚਸਮ¹⁶ ਦਾ ਨਾਜੁਕ ਚੱਲ ਗਿਆ ।
 ਜਿਗਰ ਪਰੋ ਤਨ ਚੀਰ ਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸੱਲ ਗਿਆ ।
 ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਜੀ ਜਾਨ ਤੇ ਪਈ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਸੱਟ ।
 ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਬਿਰਹੋਂ ਚੌੜ ਚੁਪੱਟ ।
 ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਦੇਖਣਾ ਦਰਦੋਂ ਮਿਸਲ¹⁷ ਦਵਾ ।
 ਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਲੈਂਦੀ ਨੈਣ ਛੁਪਾ ।
 ਵਿੱਚ ਮਹੱਲੇ ਓਸਦੇ ਜਾਵਾਂ ਕਦੀ ਕਦੀ ।
 ਛੋੜਨ ਨੈਣ ਫਿਰਾਕ¹⁸ ਦੀ ਖੂਨੋਂ ਨਦੀ ਨਦੀ ।
 ਭੇਤ ਮੇਰਾ ਇਹ ਪਰਦਿਓਂ ਬਾਹਰ ਆ ਪਿਆ ।
 ਰੌਲਾ ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁਕਾਰ ਪਿਆ ।

1. ਪੂਛ 2. ਪ੍ਰੇਮਕਾ 3. ਅੰਗ 4. ਬਘਿਆੜ 5. ਦੁੱਖ 6. ਵੱਡਾ 7. ਬੁੱਲ੍ਹ 8. ਵੁੱਠ 9. ਟੋ
 10. ਨਾਫ, ਤੁੰਨ 11. ਜ਼ੀਨਤ, ਸਜਧਜ, 12. ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ, ਕੈਦ ਖਾਨੇ 13. ਵਿਛੋੜਾ 14. ਮਾ
 15. ਨਰਮ 16. ਅੱਖ 17. ਵਾਂਗੂੰ 18. ਵਿਛੋੜਾ ।

ਘਰ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ਦਰਦ ਮੇਰੇ ਦਾ ਦਾਗ ।
 ਮਾਰੇ ਮਾਰੇ ਛਿੱਤਰਾਂ ਪੋਲਾ ਕਰਨ ਦਿਮਾਗ ।
 ਦੇਖ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਮੈਨੂੰ ਕਿਤਨੀ ਵਾਰ ।
 ਮੇਰਾ ਗੰਜ ਉਘੋੜਿਆ ਦੇਹ ਛਿੱਤਰ ਦੀ ਮਾਰ ।
 ਨਾਮ ਖੁਦਾ ਦੇ ਰਹਿਮ ਕਰ ਮੇਰਾ ਮੰਨ ਸਵਾਲ ।
 ਲੈ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਰਨੀ ਚਲ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ।
 ਤੂੰ ਜਾਣੇ ਗਮ ਹਿਜਰ¹ ਦਾ, ਕੇਡਕੁ ਸਖਤ ਬਲਾ ।
 ਕੰਮ ਕਰੇਂ ਜੇ ਅਸਾਂ ਦਾ, ਤੇਰਾ ਕਰੇ ਖੁਦਾ ।”
 ਆਇਆ ਰਹਿਮ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਸੁਣਿਆ ਅਹਿਵਾਲ ।
 ਕਹੇ, ‘ਮੁਕੱਦਮਾ ਪਾਸ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਚਲ ਨਾਲ ।
 ਦੁਖਤਰ² ਉਸ ਦੀ ਲੈ ਦਿਆਂ, ਚਲ ਤੈਨੂੰ ਫਿਲ ਹਾਲ³ ।
 ਦੇਖ ਮੁਕੱਦਮ ਹੋਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਥੀਂ ਕੁਰਬਾਨ ।
 ਖਿਦਮਤ ਕਰੇ ਅਮੀਰ ਦੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਦਿਲੋਂ ਬਜਾਨ⁴ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹੇ ‘ਮੁਕੱਦਮਾ⁵ ! ਪਾਲੀ ਨੂੰ ਦੇ ਧੀ ।”
 ਉਸਨੇ ਹੁਕਮ ਕਬੂਲਿਆ, ਬੱਧਾ ਅਕਦ⁶ ਸਹੀ ।
 ਪਾਲੀ ਤਾਈਂ ਦੇਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਹੋਰ ਇਨਾਮ ।
 ਬਾਦ ਤਮਾਮ ਇਸ ਕਾਰ ਦੇ ਆਇਆ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਮ ।
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਤਦੋਂ ਅਦੀਸ ਨੂੰ ਆਂਦਾ ਪੇਸ਼⁷ ਅਮੀਰ ।
 ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਸੰਗਲੀ ਗਲ ਵਿੱਚ ਤੋਕ⁸ ਅਸੀਰ⁹ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, ‘ਮੰਨ ਲੈ ਇਕ ਖੁਦਾ ।
 ਮੰਨੀਂ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਕਰਾਂ ਰਿਹਾ ।”
 ਕਹੇ ਅਦੀਸ ਜੋ, ‘ਨਾ ਕਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਕਤਲ ਕਰਾ ।
 ਬੁਤ ਪੂਜਾਂ, ਬੁਤ ਮੰਨਸਾਂ, ਮੰਨਾਂ ਨਾਂਹ ਖੁਦਾ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਰ ਬਾਰ, ਮੰਨੇ ਨਾ ਅਦੀਸ ।
 ਤਾਂ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਕਤਲ ਖਬੀਸ¹⁰ ।
 ਮਾਲ ਲਿਆ ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਸੁਤਰਾਂ¹¹ ਤੇ ਲਦਵਾ ।
 ਫਜ਼ਰੇ¹² ਕੂਚ ਮੁਕਾਮ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਫਰਮਾ ।
 ਕੂਚ ਨਕਾਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਸਣੇ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਤੇ ਭਾਈ ਬੰਦ ਤਮਾਮ ।
 ਤਰਫ ਵਿਲਾਇਤ ਰੂਮ ਦੀ ਢੋਈ ਫੌਜ ਅਮੀਰ ।
 ਕੱਟ ਮਨਾਜ਼ਿਲ¹³ ਪਹੁੰਚਿਆ ਨੇੜੇ ਆਲਿਮ ਗੀਰ¹⁴ ।
 ਕੀਤਾ ਨੇੜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਫੌਜਾਂ ਆਣ ਮੁਕਾਮ ।
 ਸੁਣਿਆ ਕੈਸਰ ਰੂਮ ਨੇ ਆਇਆ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਕੀਤਾ ਹੁਕਮ ਅਸੀਰ ਨੇ ਖਤ ਲਿਖ ਦੇਹੋ ਘੱਲ ।
 ਲਿਖਿਆ ਖਤ ਅਬਾਸ ਨੇ ਕੈਸਰ ਰੂਮੀ ਵੱਲ । 27 ॥

1. ਜੁਦਾਈ (ਪ੍ਰੇਮਕਾ ਦੀ) 2. ਧੀ, ਬੇਟੀ 3. ਹੁਣੇ, ਤੁਰਤ ਫੁਰਤ 4. ਦਿਲ ਜਾਨ ਤੋਂ, ਤਨੇ ਮਨੋਂ
 5. ਚੌਧਰੀ 6. ਨਿਕਾਹ 7. ਸਾਮੁਣੇ 8. ਪਟਾ 9. ਕੈਦੀ 10. ਪਲੀਦ, ਨਾਪਾਕ 11. ਉਠਾਂ 12. ਸਵੇ
 13. ਮੰਜ਼ਲਾਂ 14. ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਜਈ ।

ਕੈਸਰ ਰੂਮ ਵਲ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਪਤ੍ਰ ।

ਅੱਵਲ ਹਮਦ ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ, ਦਾਇਮ¹ ਹਰ ਹਰ ਹਾਲ ।
ਮਾਲਿਕ ਜਾਨ ਜਹਾਨ ਦਾ, ਕਾਦਿਰ² ਜੱਲ ਜਲਾਲ³ ।
ਬਾਝ ਖੁਦਾ ਦੇ ਜਾਣਿਆ ਹੋਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਬੂਦ⁴ ।
ਰਹਿਮ⁵ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਥੀਂ ਸੋ ਹੋਏ ਮਰਦੂਦ⁶ ।

ਤੈਂ ਵਲ ਕੈਸਰ ਰੂਮੀਆ ! ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ।
ਜਿਸ ਦੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰੀ, ਜਾਣੇ ਕੁੱਲ ਜਹਾਨ ।
ਮੈਂ ਹਮਜ਼ਾ, ਐ ਰੂਮੀਆ ! ਅਰਬੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ਦ⁷ ।
ਮੈਨੂੰ ਜਗ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਨੇ, ਕੀਤਾ ਨੁਸਰਤ⁸ ਮੰਦ ।

ਤਿਹੂੰ ਮੁਲਕਾਂ ਪਰ ਟੋਰਿਆ, ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਫਰਮਾਨ ।
ਸੁਣਿਆ ਹੋਸੀ ਤੁੱਧ ਭੀ ਮਾਰ ਲਇਆ ਯੂਨਾਨ ।
ਵਾਰੀ ਆਈ ਤੁੱਧ ਦੀ ਤੈਂ ਪਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੂੰ ।
ਨਰਮੀ ਗਰਮੀ ਦੋਹਾਂ ਥੀਂ ਹੁਣ ਜੋ ਚਾਹੇਂ ਤੂੰ ।

ਦੇਖ ਮੇਰੇ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਵੀਂ ਆ ।
ਮੰਨੀ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਤੇ ਹਾਲਾ ਕਰੀਂ ਅਦਾ ।
ਤੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਆਬਰੂ ਰਹੇ ਸਲਾਮਤ ਨਾਂ ।
ਲਸਕਰ ਲੈ ਕੇ ਆ ਪਵਾਂ ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਵੇਂ⁹ ਜਾਂ ।

ਸ਼ਹਿਰ ਤੇਰੇ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਕਰਸਾਂ ਦੇਸ ਫਨਾ ।
ਤੈਨੂੰ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਸਾਂ, ਦਿਆਂ ਹਿਸਾਰ¹⁰ ਉਡਾ ।
ਨਾਮਾ ਲਿਖ ਲਪੇਟਿਆ ਕੈਸਰ ਤੇ ਫਰਮਾਨ ।
ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਖਤ ਲੈ ਹੋਇਆ ਜਲਦ ਰਵਾਨ ।

ਕੈਸਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਆਣ ਪੁਕਾਰ ।
“ਜਾ ਦਰਬਾਨੋ ! ਆਖਿਓ ਉਮਰ ਖੜਾ ਦਰਬਾਰ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਵਾਲਾ ਆਇਆ ਨਾਮਾ¹¹ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ।
ਦਖਲ ਖੜਾ ਹੈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਝੱਰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਘੱਲ ।”

ਸਣਕੇ ਕੈਸਰ ਰੂਮ ਨੇ ਅੰਦਰ ਲਿਆ ਬੁਲਾ ।
ਉਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸੇ ਸਭ ਉਮਰਾ¹² ।

“ਵਾਹਵਾ ਪੈਕ¹³ ਅਮੀਰ ਦਾ, ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਈ ਖੂਬ ।
ਟੋਪੀ ਦੇ ਸਿਰ ਦੁੰਬ¹⁴ ਹੈ ਲੁੰਬੜ ਦੀ ਮਰਗੂਬ¹⁵ ।”

ਉਮਰ ਦੇਵੇ ਖਤ ਜਾਇ ਕੇ, ਕੈਸਰ ਪਤ੍ਰੇ ਤਮਾਮ ।
ਗੁੱਸੇ ਤਨ ਮਨ ਸਾੜਿਆ, ਹੋਇਆ ਬੇ ਆਰਾਮ ।

ਅੱਗ ਲਈ, ਖਤ ਚੀਰਿਆ, ਪੁਰਜੇ ਦਏ ਉਡਾ ।

“ਏਡ ਦਿਲਾਵਰ ਕਿੱਧਰੋਂ. ਅਰਜ਼ੀ ਕਿਆ ਬਲਾ ?”

1. ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ 2. ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਵਾਲੀ 3. ਪੁਰਖ ਪੁਰਸ਼ੋਤੱਮ 4. ਪੁਜਣ ਜੋਗ, ਰੱਬ 5. ਟੱਬੀ
ਬਖਸ਼ਿਸ਼ 6. ਜਲੀਲ, ਬੇਇੱਜ਼ਤ 7. ਪੁਤ੍ਰ 8. ਫ਼ਤਹਿ 9. ਇਨਕਾਰ 10. ਕਿਲ੍ਹਾ 11. ਹੁਕਮ ਨਾਮਾ,
ਫ਼ਰਮਾਨ, ਸ਼ਾਹੀ ਖਤ 12. ਅਮੀਰ 13. ਦੂਤ 14. ਪੂਛ 15. ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ।

ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਐ ਕੁੱਤਿਆ ! ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ।
ਕੌਣ ਹੋਵੇਂ, ਕਿਉਂ ਚੀਰਿਆ, ਤੈਂ ਦਿਲ ਕਿਹਾ ਗੁਮਾਨ ?”
ਸੁਣ ਕੈਸਰ ਵਿੱਚ ਕਹਿਰ ਦੇ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ।
“ਮਾਰ ਗਵਾਇਓ ਏਸ ਨੂੰ, ਏਹ ਬੇਅਦਬ ਅਯਾਰ¹ ।”
ਪਏ ਚੁਤਰਫੋਂ ਲਸਕਰੀ ਲੈ ਹੱਥੀਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ।
ਕਰ ਗਲਬਾ² ਇਕ ਬਾਰਗੀ ਲਿਆ ਉਮਰ ਨੂੰ ਘੇਰ ।
ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਡੱਬ ਥੀਂ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਨਫਤ³ ਨਿਕਾਲ ।
ਛਾਲ ਲਗਾ ਦਰਬਾਰ ਥੀਂ ਗਿਆ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ।
ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਆਣ ਸੁਣਾਇਆ ਹਾਲ ।
ਜਾਤਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਹੋਸੀ ਜੰਗ ਜਦਾਲ⁴ ।
ਫਜ਼ਰੇ⁵ ਹਮਜ਼ਾ ਜੰਗ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਸਫਾਂ ਤਿਆਰ ।
ਕੈਸਰ ਰੂਮੀ ਓਧਰੋਂ ਹੋ ਆਇਆ ਅਸਵਾਰ ।
ਕੈਸਰ ਦਾ ਇਕ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਨਾਮੋਂ ਅਸਕੀਲਾਨ ।
ਸ਼ਾਹ ਕੈਸਰ ਦਾ ਭਾਣਜਾ ਆਇਆ ਵਿੱਚ ਸੈਦਾਨ ।
ਉੱਠ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਦੇਖ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਅਰਜ਼ ।
ਅੱਗੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਆਖ ਸੁਣਾਈ ਗਰਜ਼ ।
“ਦੇਹੁ ਰੁਖਸਤ ਸੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਲੜਾਂ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਲ ।”
ਹਮਜ਼ਾ ਸੌਂਪ ਖੁਦਾਇ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰੇ ਫਿਲਹਾਲ⁶ ।
ਆਇਆ ਵਿੱਚ ਸੈਦਾਨ ਦੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ਜਵਾਨ ।
ਦੇਖ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਅਸਕੀਲਾਨ ।
“ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੋ ਮਾਰਿਆ ਅਪਨਾ ਚਾਚਾ ਤੂੰ ।
ਮੁਫਲਿਸ⁷ ਅਰਬੀ ਨਾਲ ਰਲ ਹੋਸੇਂ ਹਾਲ ਜ਼ਬੂੰ⁸ ।
ਵਾਲਾ ਕੰਨੀਂ ਪਾਇਆ, ਉਸਦਾ ਬੰਦਾ ਹੋ ।
ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਰ⁹ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਕਹੇ ਨ ਕੋ ।”
ਸੁਣ ਇਸਤਫਤ ਨੂਸ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, “ਐ ਯਾਰ ।
ਖਾਦਿਮ¹⁰ ਹੋਣ ਅਮੀਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਰ ।
ਤਖਤਾ ਦਾਤੇ ਤਾਜਦਾਰ ਉਸ ਦੇ ਖਿੰਦਮਤਗਾਰ ।
ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਤੂੰ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਸੁਮਾਰ¹¹ ?
ਜੇ ਤੇ ਚਾਚਾ ਆਪਣਾ ਮਾਰ ਗਵਾਇਆ ਮੈਂ ।
ਇਹ ਭੀ ਜਾਣੀਂ ਮੂਲ ਨਾ, ਜੁਲਮ ਕਮਾਇਆ ਮੈਂ ।
ਕਾਫਿਰ ਦਾ ਅੱਗ ਕੁਫਰ ਦੀ ਤਨ ਮਨ ਗਈ ਜਲਾ ।
ਤੇ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਕੁਫਰ ਦੀ ਦੇਣੀ ਗਰਦ ਉਡਾ ।”

1 ਚਲਾਕ 2. ਦਬਾਉ ਪਾਕੇ 3. ਜਾਦੂ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ 4. ਲੜਾਈ, ਝਗੜਾ 5. ਸਵੇਰੇ ਹੀ 6. ਤੁਰਤ-
ਤੁਰਤ 7. ਗ਼ਰੀਬ, ਕੰਗਾਲ 8. ਮੰਦਾ ਹਾਲ, ਬੁਰਾ ਹਾਲ 9. ਐਬ ਸ਼ਰਮ 10. ਸੇਵਾਦਾਰ 11. ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰਜ ਲੈ ਮਾਰੇ ਅਸਕੀਲਾਨ ।
 ਝੱਲ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਵਾਰ ਅਯਾਰ¹ ।
 ਏਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਲੜਦਿਆਂ ਰੋਜ਼² ਵਿਹਾ ਗਇਆ ।
 ਕੋਈ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਫਤਿਹ ਨ ਪਾ ਗਇਆ ।
 ਰਾਤ ਪਈ ਮੁੜ ਆਂਵਦੇ ਦੋਵੇਂ ਫੌਜਾਂ ਵੱਲ ।
 ਰਾਤ ਸਿਧਾਈ ਸੁੱਤਿਆਂ, ਸੁਬਹ ਵਜਾਏ ਟੱਲ ।
 ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਸਕੀਲਾਨ ।
 ਓਧਰ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪ ਰਵਾਨ ।
 ਅਸਕੀਲਾਨ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਖ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਕੌਣ ਕੋਈ, ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਕਰੇਂ ਪੈਕਾਰ³ ?
 ਤੇਰਾ ਛੋਟਾ ਕੱਦ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਆਇਓਂ ਮੈਦਾਨ ?
 ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਕੀ ਤੇਰਾ ਇਮਕਾਨ⁴ ?
 ਕਹਿਆ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ, “ਹਮਜ਼ਾ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ।
 ਜਿਸਦੀ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਖਲਕ⁵ ਤਮਾਮ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਨਾਮ ਅਮੀਰ ਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਅਸਕੀਲਾਨ ।
 “ਮਰਦਾ ! ਤੇਰੇ ਸੁਖਨ⁶ ਥੀਂ ਰਹਿਆ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ।
 ਅੰਤ ਤੇਰਾ ਇਹ ਕੱਦ ਹੈ ਕੇਡਕੁ ਜ਼ੋਰ ਕਮਾਲ ?
 ਪਕੜੇ ਹੋਸਨ ਪਹਿਲਵਾਨ ਮਕਰਾਂ ਜਾਦੂ ਨਾਲ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਆਖਦਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਸਵਾਰ ।
 “ਜਾਦੂ ਕਟਨੇ ਵਾਲਿਆ ਲਾਨਤ ਲੱਖ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਮਾਰਨ ਕਾਰਨ ਮੁਜ਼ੀਆਂ ਤਾਈਂ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਮੁਨਕਿਰ⁷ ਰੱਬ ਰਹੀਮ ਥੀਂ ਜੋ ਹੋਵੇ ਗੁਮਰਾਹ⁸ ।
 ਉਸਨੂੰ ਰਣ ਵਿੱਚ ਮਾਰਸਾਂ ਕਰਕੇ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਅਸਕੀਲਾਨ ਨੇ ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ ਉਠਾ ।
 ਆ ਲੱਗੀ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ਦੇ ਜੰਗਲ ਗੂੰਜ ਗਿਆ ।
 ਅਰਬੀ ਦੇ ਕੰਨ ਆਖਦਾ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਣ ।
 “ਦੋ ਲੱਖ ਮਰਦ ਸਵਾਰ ਹੈ ਕੈਸਰ ਨਾਲ ਜਵਾਨ ।
 ਜੇ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਮਰਦ ਥੀਂ, ਦੋ ਦੋ ਰੋਜ਼ ਲੜੇਂ ।
 ਮੈਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੂਮ ਨੂੰ ਫਤਿਹ ਨ ਮੂਲ ਕਰੇਂ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ “ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਕਰੀਂ ਨਗਾਹ ।
 ਬਦ ਖਵਾਹ⁹ ਦਾ ਦੇਖ ਲੈ ਹੁੰਦਾ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।”
 ਪਕੜ ਦੁਵਾਲ¹⁰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਸੁਟਿਆ ਅਸਕੀਲਾਨ ।
 ਤੋੜ ਤਰਾਨ¹¹ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਰੁਮੀ ਪਿਆ ਜਵਾਨ ।

1. ਪ੍ਰਗਟ 2. ਦਿਨ 3. ਲੜਾਈ 4. ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੰਭਵ 5. ਜਗਤ 6. ਵਚਨ 7.
 ਭੁਲੜ 9. ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਣ ਵਾਲਿਆ 10. ਚਮੜੇ ਦੀ ਪੇਟੀ 11. ਤਾਕਤ ।

ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਗਰਦਨੋਂ ਆ ਪਕੜੇ ਅਯਾਰ¹ ।
 ਉੱਪਰ ਅਸਕੀਲਾਨ ਦੇ ਹੋ ਬੈਠਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਮਾਰ ਵੱਖੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡੀਆਂ ਘੋੜੇ ਵਾਂਗ ਦੁੜਾ ।
 ਆ ਵੜਿਆ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਕੀਤੁਸੁ ਕੈਦ ਲਿਆ ।
 ਦੂਜਾ ਭਾਈ ਓਸਦਾ ਆਇਆ ਤੇਗ ਉਠਾ ।
 ਉਹ ਵੀ ਹਮਜ਼ੇ ਪਕੜਿਆ, ਉਮਰ ਲਿਆਇਆ ਚਾ ।
 ਜਾਂ ਕੈਸਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਕਹਿਆ ਲਸਕਰ ਨੂੰ ।
 “ਧਾ ਪਵੋ ਇਕ ਬਾਰ ਹੀ ਅਰਬੀ ਹੋਣ ਜ਼ਬੂ² ।
 ਪਏ ਸਵਾਰ ਹਜ਼ਾਰਹਾਂ³ ਹਮਜ਼ੇ ਤੇ ਕਰ ਧਾ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਡਿਗ ਡਿਗ ਹੋਣ ਫਨਾ ।
 ਅੰਦਰ ਦੋ ਲਖ ਫੌਜ ਦੇ ਪਇਆ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ਖ਼ੂਨ ਯਲਾਂ⁴ ਥੀਂ ਰੰਗਿਆ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰੋਂ⁵ ਮੈਦਾਨ ।
 ਜਿਤ ਵਲ ਪਇਆ ਉਲਾਰੀਆਂ ਸਫਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਾਂ⁶ ।
 ਜਿੱਧਰ ਵਗਿਆ ਮਾਰੀਆਂ, ਫੌਜਾਂ ਤੇਗ ਉਠਾ ।
 ਧਾਇਆ ਲਸਕਰ ਅਰਬ ਦਾ ਪਕੜ ਹੱਥੀਂ ਤਲਵਾਰ ।
 ਆਣ ਵੜੇ ਵਿੱਚ ਰੂਮੀਆਂ ਕੀਤੇ ਕਤਲ ਕੁਫਾਰ ।
 ਦੋਵੇਂ ਲਸਕਰ ਮਿਲ ਪਏ ਹੋਇਆ ਧੰਧੂ ਕਾਰ ।
 ਨਾਅਰੇ ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਦੇ, ਪਏ ਚੁਤਰਫ ਪੁਕਾਰ ।
 ਬਰਕ⁷ ਦਰੱਖਸ਼ਾਂ⁸ ਤੇਗ ਦੀ ਚਮਕ ਗਈ ਅਸਮਾਨ ।
 ਸ਼ੇਰ ਦਲਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਥੀਂ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਮੈਦਾਨ ।
 ਤੀਰੀਂ ਨਾਜ਼ ਵਿਖਾਂਵਦੇ, ਰਮਜ਼ੋਂ ਜਿਗਰ ਪਰੋ ।
 ਨਾਜ਼ੁਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਤਨਾਂ ਥੀਂ ਗੁਰਜ਼ ਚਲਨ ਮੁਖ ਧੋ ।
 ਤੇਗ ਦਰੇਗ ਨ ਰੱਖਦੀ, ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋ ।
 ਗੁਰਜ਼ ਅਲ ਬੁਰਜ਼⁹ ਨਿਘਾਰਦੀ, ਹੇਠ ਜ਼ਿਮੀਂ ਹੱਥ ਦੋ ।
 ਫੰਦ ਕਮੰਦ ਚਲਾਂਵਦਾ ਅਰ ਬੰਦ ਧਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਛੁਰਾ ਬੁਰਾ ਤਨ ਚੀਰਦਾ, ਕਰਦਾ ਜਾਨ ਫਿਗਾਰ¹⁰ ।
 ਚਾਇਆ ਜੋਸ਼ ਦਿਲਾਵਰਾਂ, ਥਰ ਥਰ ਕਰੇ ਜ਼ਿਮੀਨ ।
 ਵਗਦੇ ਚਸਮੇ¹¹ ਖ਼ੂਨ ਦੇ, ਧਰਤਿ ਹੋਈ ਰੰਗੀਨ ।
 ਤੀਰ ਚਲਣ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ, ਮੀਂਹ ਵਾਂਗੂ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ।
 ਮਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਚੁਤਰਫੀਂ ਮੌਜ ।
 ਹੜ੍ਹ ਵਗ ਤੁਰਿਆ ਰੱਤ ਦੀ, ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਸੀਸ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਕਤਲ ਜੋ ਨਾਹੀਂ ਕੁਝ ਸੁਮਾਰ ।

1. ਚਲਾਕ, ਫਿਰਤੂ 2. ਖ਼ੁਆਰ 3. ਹਜ਼ਾਰਾਂ 4. ਜੋਧਿਆਂ 5. ਤਲਵਾਰੋਂ 6. ਹੀ 7. ਚਮਕ ਬਿਜਲੀ
 8. ਜਗ ਮਗ ਕਰਦੀ ਹੋਈ 9. ਮਾਜ਼ਿਦਰਾਂ (ਈਰਾਨ) ਦੇ ਪਹਾੜ-ਭਾਵ-ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਉੱਚੇ ਲੀਮੇ ਜੋਧੇ
 10. ਜ਼ਖ਼ਮੀ 11. ਨਾਲੇ ।

ਫਸਰੋ ਲਾ ਦੋਪਹਿਰ ਤੀਕ ਖੂਬ ਵਗੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਕੈਸਰ ਵਾਲੀ ਰੂਮ ਦਾ ਅੰਤ ਗਇਆ ਖਾ ਹਾਰ ।
 ਰੂਮੀ ਮੁਹਰਾ ਮੌੜਿਆ, ਲਸ਼ਕਰ ਦੌੜ ਗਇਆ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਮਗਰ ਪਇਆ ।
 ਅੱਗੇ ਲਸ਼ਕਰ ਰੂਮ ਦਾ ਜਾਂਦਾ ਵਾਹੋ ਦਾਹ ।
 ਪਿਛੇ ਲਸ਼ਕਰ ਅਰਬ ਦਾ ਮਿਲ ਮਿਲ ਕਰੇ ਫ਼ਨਾਹ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਭੀ ਮਗਰ ਸਿਧਾਰ ਗਇਆ ।
 ਕੈਸਰ ਰੂਮੀ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆ ਗਇਆ ।
 ਘੱਤ ਕਮੰਦ ਲਿਆਂਵਦਾ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ਰਹਿੰਦੇ ਕਾਫ਼ਿਰ ਦੋੜ ਕੇ ਵੜੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਆਨ ।
 ਮੁੜਿਆ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਲੱਥਾ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਕੈਸਰ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾਇਆ, ਨਾਲੇ ਅਸਕੀਲਾਨ ।
 ਸੱਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕਿਉਂਕਰ ਫੜਿਆ ਸੈਂ ?”
 ਕਹਿੰਦੇ, “ਕਰ ਮਰਦਾਨਗੀ ਸਾਨੂੰ ਫੜਿਆ ਤੈਂ ।”
 ਹੋਇਆ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਕੈਸਰ ਸ਼ਬ¹ ਮਿਹਮਾਨ ।
 ਖਿਲਅਤ ਦੇਂਦਾ ਰੂਮੀਆਂ, ਹਮਜ਼ਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ।
 ਮਾਲ ਖ਼ਿਰਾਜ ਜੁ ਰੂਮ ਦਾ ਲੈ ਕਰ ਕੁੱਲ ਅਦਾ ।
 ਕਹਿ ਘਲਿਆ ਵਲ ਸ਼ਾਹ ਦੇ, “ਮੁਕਬਿਲ ਨਾਲ ਪੁਚਾ ।”
 ਜ਼ੋਰਾ ਕਹਕੇ ਮਾਰਿਆ, ਰੂਮ ਅਤੇ ਯੂਨਾਨ ।
 ਇਹ ਲੈ ਹਾਲਾ ਦੁਹਾਂ ਦਾ, ਆਇਆ ਬੇ ਨੁਕਸਾਨ ।
 ਤਰਫ਼ ਮਦਾਇਨ ਆਂਵਦਾ ਮੁਕਬਿਲ ਲੈਕੇ ਮਾਲ ।
 ਟੁਰਿਆ ਤਰਫ਼ੇ ਮਿਸਰ ਦੀ ਹਮਜ਼ਾ ਫ਼ਰੁੱਖ² ਫਾਲ³ ।
 ਕੈਸਰ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਰੂਮ ਦੇ ਛੋੜ ਗਿਆ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਖ਼ਿਦਮਤ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਦੇ ਰਹਿਆ ਅਸਕੀਲਾਨ । 28 ।

ਮਿਸਰ ਦਾ ਜੁੱਧ ਤੇ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਫ਼ਤਹਿ

ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਰਫ਼ੇ ਮਿਸਰ ਦੀ ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ।
 ਖਲਕ ਪੁਕਾਰੇ, “ਹੋਵਣੇ ਮਿਸਰੀ ਲੋਕ ਅਮੀਰ⁴ ।”
 ਅੱਮ⁵ ਨਬੀ⁶ ਕੱਟ ਮੰਜ਼ਲਾਂ, ਪਹੁਤਾ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਮ ।
 ਚਹੁੰ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਮਿਸਰ ਥੀਂ ਕੀਤਾ ਆਣ ਮੁਕਾਮ ।
 ਵਾਲੀ ਮਿਸਰ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੇ ਪਾਈ ਖ਼ਬਰ ਤਮਾਮ !
 “ਮਾਰ ਨਕਾਰਾ ਜੰਗ ਦਾ ਆਇਆ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।”
 ਸੱਦ ਅਕਾਬਰ⁷ ਆਪਣੇ ਰਾਤ ਕਰੇ ਤਦਬੀਰ ।
 “ਕੀ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤੀਏ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਕਬੀਰ ?

1. ਰਾਤਾ 2. ਮੁਬਾਰਕ 3. ਸਗਨ 4. ਕੈਦ 5. ਚਾਚਾ 6. ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ 7. ਕਬੀ
 (ਵੱਡੇ) ਰਾਜ ਦਰਬਾਰੀ ।

ਗਾਲਿਬ¹ ਹੈ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਅਰਬੀ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਮੁਸਕਿਲ ਹੈ ਪੈਕਾਰ² ।
 ਉਸ ਦਾ ਕਰੇ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਮਾਈ ਜਾਇਆ ਕੌਣ ?
 ਬਣੇ ਹਰੀਫ ਅਮੀਰ ਦਾ ਜਗ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕੌਣ ?
 ਉਸ ਜ਼ੋਗਵਰ ਮਰਦ ਦੀ ਕੌਣ ਝੱਲੇ ਸਿਰ ਝਾਲ ?
 ਜਿਤ ਵਲ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਮਾਰਿਆ ਪਾ ਪਾ ਕਹਿਰ³ ਵਬਾਲ³ ।
 ਮਜ਼ਾ ਲਇਆ ਯੂਨਾਨ ਨੇ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਜਦਾਲ⁵ ।
 ਰੂਮੀ ਦਾ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਦੇ ਕੀ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਹਾਲ ?
 ਖ਼ਾਕ ਉਡੇ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਜਾਂ ਕੱਢੇ ਤਲਵਾਰ ।
 ਨਦੀ ਵਗਾਏ ਖੂਨ ਦੀ ਰਣ ਵਿੱਚ ਕਰ ਪੈਕਾਰ ।
 ਲਾਹ ਅਸਪਾਂ⁶ ਥੀਂ ਯਲਾਂ⁷ ਨੂੰ ਦੇਵੇ ਧਰਤਿ ਨਿਘਾਰ ।
 ਉਸਦੇ ਵਾਰੇ ਆਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿਸਦੀ ਕਾਰ ?
 ਕਿਹੜਾ ਉਸ ਥੀਂ ਲੜੇਗਾ ? ਕਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਮਤ ਆ ?
 ਸੁਣਕੇ ਮੇਰੀ ਸਰਕਸ਼ੀ⁸ ਕਰਸੀ ਮਿਸਰ ਫ਼ਨਾ ।
 ਕਰੇ ਜਲੀਲ⁹ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਤਾੜ ਦਬਾ ।
 ਆਣ ਅਚਾਣਕ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਅਰਬੀ ਪਏ ਬਲਾ ।
 ਦਿੱਤਾ ਇਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕੇਹਾ ਕੁਜ਼ੀਆ¹⁰ ਪਾ ।
 ਆਪ ਨਹੀਂ ਲੜ ਸੱਕਦਾ, ਵੇਖੋ ਹੋਰ ਲੜਾ ।
 ਅਰਬੀ ਤਾਈਂ ਮਾਰਨਾ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਆਸਾਨ ।
 ਸ਼ੇਰ ਅਰਬ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਆਪ ਮਰੇ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਸ਼ਾਹ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਸਾਰੇ ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ¹¹ ।
 “ਕਰਕੇ ਫ਼ੰਦ¹² ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਚਾ ਪਾਓ ਵਿੱਚ ਬੰਦ¹³ ।
 ਨਾਲ ਸੁਲਹ ਦੇ ਚੱਲ ਮਿਲੋ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ਬੁਲਾ ।
 ਵਿੱਚ ਤੁਆਮ¹⁴ ਰਲਾਇਕੇ ਦਾਰੂ ਦੇਹੋ ਖਿਲਾ ।”
 ਕਰਦੇ ਏਹੋ ਮਸਲਹਤ¹⁵ ਰਾਤੀਂ ਮਿਸਰੀ ਸ਼ਾਹ ।
 ਫ਼ਜ਼ਰੇ ਤੁਹਫੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆ ਮਿਲਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਹ ।
 ਹੱਥ ਖਲੋਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ ਥੀਂ, “ਹਾਂ ਮੈਂ ਖ਼ਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਮਾਰ ਤੇਗਾ ਤੇ ਜਾਨ ਭੀ, ਅਹਿਲ¹⁶ ਅਯਾਲ¹⁷ ਤਮਾਮ ।
 ਚਾਹੋਂ ਹਜ਼ਰਤ ! ਰੱਖ ਤੇ ਚਾਹੋਂ ਕਰ ਕੁਤਲਾਮ ।”
 ਮਿਸਰੀ ਦੀ ਇਹ ਆਜਿਜ਼ੀ ਕਰੇ ਅਮੀਰ ਕਬੂਲ ।
 ਦੇਵੇ ਖ਼ਿਲਅਤ ਫ਼ਾਖ਼ਰਾ¹⁸ ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ ਰਸੂਲ ।

-
1. ਭਾਰ, ਦਬਾਉ 2. ਲੜਾਈ 3. ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ 4. ਲੜਾਈ ਬਗ਼ੜਾ 5. ਘੋੜਿਆਂ 6. ਜੋਧਿਆਂ
 7. ਰਾਜ ਧੌਹ 8. ਬਗ਼ਾਵਤ 9. ਖ਼ੁਆਰ 10. ਬਗ਼ੜਾ 11. ਅਕਲ ਵਾਲੇ 12. ਫ਼ਰੋਬ 13. ਕੇਦ ਵਿੱਚ
 14. ਭੋਜਨ 15. ਸਲਾਹ 16. ਘਰ ਦੇ ਲੋਕ 17. ਔਰਤ ਦੇ ਬੱਚੇ 18. ਸਨਮਾਨ ਭਰਿਆ ਸਿਰੋਪਾਉ ।

ਮਿਸਰੀ ਪੇਸ਼ ਅਮੀਰ ਦੇ ਹੋਇਆ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 'ਮੇਰਾ ਕਦਮ ਮੁਬਾਰਕੋਂ ਕਰ ਖਾਨਾ¹ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ।
 ਘਰ ਮੇਰੇ ਮਿਹਮਾਨ ਚਲ ²ਕਦਮ ਰੰਜਾ ਫਰਮਾ² ।
 ਮੈਨੂੰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਆਲਮਾਂ³ ਕਰਿਓਂ ਫਖਰ⁴ ਅਤਾ⁵ ।
 ਸਣੇ ਜਵਾਨਾਂ ਅਰਬੀਆਂ ਟੁਰਿਆ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ।
 ਤੇ ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਦਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪਕੜਨ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ।
 ਇਕ ਗਰੋਹ⁶ ਕੁੱਝ ਅਰਬ ਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਲ ਲਿਆ ।
 ਯੂਨਾਨੀ ਤੇ ਰੂਮੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਛੋੜ ਗਇਆ ।
 ਆਇਆ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਖਿਦਮਤ ਕਹੇ ਅਮੀਰ ਦੀ ਮਿਸਰੀ ਜ਼ਾਹਿਰਦਾਰ⁷ ।
 ਫਿਰਦਾ ਵਾਂਗੂੰ ਬਰਦਿਆਂ⁸ ਖਿਦਮਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪ ।
 ਲਫਜ਼ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਆਜਿਜ਼ੀ, ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਭਰਿਆ ਪਾਪ ।
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਖੁਰਸ਼⁹ ਲਿਆਂਵਦਾ ਦਾਰੂ ਵਿੱਚ ਰਲਾ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਜਾਤਾ ਨਾਂਹ ਦਗਾ ।
 ਖਾਧਾ ਰਲ ਸਭ ਅਰਬੀਆਂ ਚਾਏ ¹⁰ਦਸਤਰ ਖਵਾਨ¹⁰ ।
 ਕੀਤਾ ਮਜਲਿਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮਿਸਰੀ ਨੇ ਸਾਮਾਨ ।
 ਜਾਂ ਮਜਲਿਸ ਲਾ ਬੈਠਦੇ ਜੁਬਿਸ¹¹ ਖਾ ਲੰਧੌਰ ।
 ਹੋ ਬੇਹੋਸ਼ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਡਿਗਿਆ ਮੰਦੇ ਤੌਰ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਪਇਆ ਲੰਧੌਰ ਚੁਫਾਲ ।
 ਹੱਸ ਪਇਆ ਤੇ ਡਿਗ ਪਇਆ, ਡਿਗ ਹੋਇਆ ਬੇਹਾਲ ।
 ਹੁਣ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਮਿਸਰੀ ਕੀਤਾ ਧੌਹ¹² ।
 ਲਾਟ ਬਲੀਂ ਦਿਲ ਕਹਿਰ ਦੀ ਤੇ ਮਿਸਰੀ ਪਰ ਰੋਹ¹³ ।
 ਕਹਿਆ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੂੰ, 'ਮਿਸਰੀ ਨੂੰ ਫੜ ਤੂੰ ।
 ਦਗਾ ਕਮਾਇਆ ਅਸਾਂ ਥੀਂ, ਮਾਰ ਹਰਾਮੀ ਨੂੰ ।'
 ਉਮਰ ਗਇਆ ਜਾਂ ਪਕੜਨੇ, ਡਿਗਿਆ ਹੋਸ਼ ਗਵਾ ।
 ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਡਿਗ ਪਏ ਅਰਬੀ ਜੁਬਿਸ¹⁴ ਖਾ ।
 ਪਰ ਇਕ ਹਮਜ਼ਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਦਮ ।
 ਮਿਸਰੀ ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਖਕੇ, 'ਮੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕੰਮ ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਹਾ ਪਕੜਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਗਈ ਨ ਹੋਸ਼ ।'
 ਕਿਹਾ ਹਕੀਮਾਂ, 'ਹਲਿਆ, ਅਜੇ ਨ ਕਰਕੇ ਜੋਸ਼ ।
 ਜਾਂ ਹਿਲੇ ਤੇ ਡਿਗੇਗਾ, ਕਰੋ ਕੋਈ ਤਦਬੀਰ ।
 ਜਿਸ ਥੀਂ ਅੰਦਰ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਧਰਤੀ ਝੜੇ ਅਮੀਰ ।'

1. ਘਰ 2. ਭਾਵ-ਚਰਨ ਪਾਓ 3. ਲੋਕ ਪਰਲੋਕੀ ਦੇ ਆਲਮ (ਲੋਕ) ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਹਨ । (1) ਆਲਮਿ ਗੈਬ ਅਤੇ (2) ਆਲਮਿ ਸ਼ਹਾਦਤ । ਆਲਮਿ ਗੈਬ ਦਾ ਨਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਹੈ । ਤੇ ਆਲਮਿ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਨਾਂ ਆਲਮਿ ਅਜਿਸਾਮ ਅਥਵਾ ਆਲਮਿ ਜਿਸਮਾਨੀ । (ਕਾਲੀਦ ਦਾਨਿਸ਼) 4. ਮਾਣ 5. ਪ੍ਰਦਾਨ 6. ਟੋਲੀ 7. ਪ੍ਰਗਟ ਤੌਰ ਤੇ 8. ਗੁਲਾਮਾਂ 9. ਭੋਜਨ 10. ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਦਾ ਕਪੜਾ 11. ਚਕ੍ਰ, ਭੁਆਟਣੀ 12. ਧੌਹ, ਧੌਖਾ 13. ਗੁੱਸੇ 14. ਚਕ੍ਰ, ਭਵਾਟਣੀ ।

ਘੱਲੇ ਮਿਸਰੀ ਪਹਿਲਵਾਂ ਚਾ ਹੱਥੀਂ ਤਲਵਾਰ ।
 ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਅਮੀਰ ਤੇ ਮੂਜ਼ੀ ਨਾ-ਹਮਵਾਰ¹ ।
 ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਵਲ ਆਂਵਦੇ, ਹਮਜ਼ਾ ਕਰਦਾ ਜੋਸ਼ ।
 ਲੈ ਉਠਿਆ ਤਲਵਾਰ ਤੇ, ਹੋ ਡਿਗਿਆ ਬੇਹੋਸ਼ ।
 ਤਾਂ ਫਿਰ ਸ਼ਾਹ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੇ ਮੰਗਵਾਏ ਜ਼ਜੀਰ ।
 ਕੀਤਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਯਾਰਾਂ ਸਣੇ ਅਸੀਰ² ।
 ਵਿੱਚ ਜ਼ਜੀਰੇ ਹਲਬ ਦੇ, ਜੋ ਸੀ ਅੰਦਰ ਨੀਲ ।
 ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਘੱਲਦਾ, ਕਰਦਾ ਕੈਦ ਜ਼ਲੀਲ³ ।
 ਫਿਰ ਲਿਖਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਤਾਈਂ ਏਹ ਮਰਗੂਬ⁴ ।
 “ਫੜਿਆ ਅਸੀਂ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਕਰ ਮਸਲਾਹਤ⁵ ਖ਼ੂਬ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਬੰਦੀਵਾਨ⁶ ਹੈ ਯਾਰਾਂ ਸਣੇ ਤਮਾਮ ।
 ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕਰਾਂ ਕਤਲਾਮ ?”
 ਜਾਂ ਅੱਗੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਤਹਰੀਰ⁷ ।
 “ਕਿਉਂ ਕਰ ਕਰੀਏ ? ਬਖਤਕਾ !” ਸ਼ਾਹ ਪੁੱਛੇ ਤਦਬੀਰ ।
 ਕਹਿਆ, “ਲਿਖੋ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਿਰ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਲਾਹ ।
 ਧਾਸ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਭੇਜਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਦਰਗਾਹ⁸ ।
 ਫਿਰ ਵਲ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਕਰਦਾ ਸ਼ਾਹ ਧਿਆਨ ।
 “ਤੇਰੀ ਕੀ ਹੈ ਮਸਲਹਤ⁹ ਅੰਦਰ ਏਸ ਬਿਆਨ ?”
 ਖ਼ੁਆਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਜੀਂਵਦਾ ਰਹਿਸੀ ਅਰਬ ਇਮਾਸ਼ ।
 ਇਕ ਸੌ ਬਰਸ ਪੰਚਾਨਵੇਂ ਅੱਧਾ ਰੋਜ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਇਤਨੀ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ ਪੂਰੀ ਸਭ ਕਰੇ ।
 ਅਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਂਹ ਮਰੇ ।
 ਲਿਖ ਨ ਲਿਖ ਵਲ ਮਿਸਰੀਆਂ ਹੁਕਮ ਚੜ੍ਹਾ ਖਤ ਖਾਸ
 ਅੱਗੇ ਜਾਣੇ ਖਤ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਹੋਗੁ ਖ਼ਲਾਸ¹⁰ ।”
 ਬਖਤਕ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਕਹੇ ਜਵਾਬ ਸ਼ਰੀਰ¹¹ ।
 ਸੱਕ ਰਹੀ ਕੀ ਦੱਸ ਖਾਂ, ਅੰਦਰ ਮਰਗ¹² ਅਮੀਰ ?
 ਉਮਰ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ਦਾ ਜਾਮ¹³ ਹੋਇਆ ਲਬਰੇਜ਼¹⁴ ।
 ਅੰਦਰ ਲਫਜ਼ ਤਰਾਜ਼ੀਆਂ ਅਕਲ ਤੇਰੀ ਹੈ ਤੇਜ਼ ।
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, “ਲੱਖ ਕਰੋ ਤਦਬੀਰ ।
 ਅਜੇ ਨਾ ਜਾਸੀ ਮਾਰਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਦੇਵੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਅੱਲਾ ਪਾਕ ਅਮਾਨ¹⁵ ।
 ਕੀਤੀ ਹੋਂਦੀ ਰੱਬ ਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਰੇ ਜਹਾਨ ।”
 ਸੋਚ ਕਰੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਖ਼ੁਆਜ਼ਾ ਸੱਚ ਕਹੇ ।
 ਜੇ ਹੁਣ ਮੰਦਾ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੈਫ¹⁶ ਰਹੇ ।

1. ਨਾਲਾਇਕ, ਅਜੋਗ । 2. ਕੈਦ । 3. ਖ਼ੁਆਰ, ਖ਼ਜ਼ਲ । 4. ਮਨ ਭਾਉਂਣਾ । 5. ਸਲਾਹ, ਮਸ਼ਵਰਾ । 6. ਕੈਦੀ । 7. ਲਿਖਤ । 8. ਦਰਬਾਰ । 9. ਸਲਾਹ, ਰਾਇ । 10. ਆਜ਼ਾਦ । 11. ਭੈੜਾ, ਬੁਰਾ । 12. ਮੌਤ । 13. ਪਿਆਲਾ । 14. ਭਰਪੂਰ । 15. ਲਫਜ਼ੀ ਹੋਰਾਫੇਰੀ. ਸ਼ਬਦਾਡੰਬਰ । 16. ਪਨਾਹ, ਸਹਾਰਾ । 17. ਅਫਸੋਸ ।

ਤਰਫ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਲਿਖ ਘੱਲੇ ਮਕਤੂਬ¹ ।
 “ਹਮਜ਼ਾ ਫੜਿਓ ਮਿਸਰੀਆਂ ! ਚਾਚਾ ਕੀਤੋ ਖੂਬ ।
 ਰੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਦੇ ਅਜੇ ਨ ਮਾਰੀਂ ਮੂਲ ।
 ਆਪੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਆਵਸਾਂ ਕਰਸਾਂ, ਮਿਸਰ ਨਜ਼ੂਲ² ।
 ਹਖਜ਼ ਨੂੰ ਸੱਦ ਰੂਬਰੂ ਆਪੇ ਕਰਾਂ ਸਜ਼ਾ ।
 ਲਾਇਕ ਉਸਦੇ ਅਮਲ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਆਂ ਜਜ਼ਾ³ ॥”
 ਖਹੁਤਾ ਖਤ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਦੋਸੁ ਹੁਕਮ ਬਜ਼ਾ ।
 ਖਰ ਚਾਹੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦੇਵੇ ਕਤਲ ਕਰਾ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਮਾਲ ਦੇ, ਆਹਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ।
 ਰਾਹ ਮਿਸਰ ਦਾ ਓਸਨੇ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਲਿਆ ।
 ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਵਿਚ ਰਾਹ ਦੇ ਹੋਇਆ ਕੈਦ ਅਮੀਰ ।
 ਨਾਲ ਦਗੇ ਦੇ ਮਿਸਰੀਆਂ ਅਰਬੀ ਫੜੇ ਅਸੀਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਸਣ ਹਮਰਾਹੀਆਂ⁴ ਬਾਝੋਂ ਸਬਰ ਕਰਾਰ ।
 ਨੱਸਾ ਜਾਂਦਾ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਗਿਰੀਆ ਜ਼ਾਰ⁵ ।
 ਦਿਨ ਰਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਵਗਿਆ ਗਿਆ ਜਵਾਨ ।
 ਆ ਵੜਿਆ ਵਿੱਚ ਮਿਸਰ ਦੇ ਰੋਂਦਾ ਸਰਗਰਦਾਨ⁶ ।
 ਆ ਵੇਖੇ ਵਿੱਚ ਮਿਸਰ ਦੇ ਜ਼ਾਰੀ ਹੈ ਪੈਕਾਰ⁷ ।
 ਆਹਾ ਵਾਲੀ ਮਿਸਰ ਦਾ ਕਿਲਿਓ ਅੰਦਰਵਾਰ ।
 ਕਰ ਖੰਦਕ ਪੁਰ ਪਾਣੀਓਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਰੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਅੰਦਰ ਵਾਰ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਸਫ ਕਾਫ਼ਿਰ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਤੇ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਫੜਿਆ ਗਿਰਦ ਹਿਸ ਰ⁸ ।
 ਰੂਮੀ ਅਸਕੀਲਾਨ ਭੀ ਫੌਜ ਸਣੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਕਰਦੇ ਨਾਲ ਕੁਫਾਰ ਦੇ ਜੰਗ ਦਿਲਾਵਰ ਹੋ ।
 ਤੇ ਗਾਲਿਬ⁹ ਮਗਲੂਬ¹⁰ ਨਾ, ਅਜੇ ਦੁਹਾਂ ਥੀਂ ਕੋ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ, ਹਨਜ਼ੇ ਦਾ ਅਹਿਵਾਲ ।
 ਵਿੱਚ ਜਜ਼ੀਰੇ ਹਲਬ ਦੇ ਸੁਣਿਆ ਹਾਲ ਮਲਾਲ¹¹ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਬਣਿਆ ਕਾ ਵਾਂ¹² ਭਰਿਆ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ।
 ਵਿੱਚ ਜਜ਼ੀਰੇ ਹਲਬ ਦੇ ਲੱਥਾ ਆਣ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਬਣਾਇ ਕੇ ਬੈਠਾ ਸੌਦਾ ਪਾ ।
 ਕਰ ਕੇ ਪੱਜ ਸੁਦਾਗਰੀ ਕਿਵੇਂ ਲਗੇ ਕੁਝ ਦਾ
 ਜਾਂਦਾ ਵਲ ਜ਼ਿੰਦਾਨੀਆਂ¹³ ਨਿਤ ਮਕਬਿਲ ਗਮਖਵਾਰ¹⁴ ।
 ਕਰਦਾ ਨਾਲ ਮੁਵੱਕਲਾ¹⁵ ਦਿਨ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ।
 ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ ਹਾਕਮੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵਸ ਤਮਾਮ ।
 ਸੀ ਦਾਮਾਦ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦਾ ਦਿਲ ਸੰਗੀਨ¹⁶ ਹਰਾਮ ।

1. ਖਤ, ਪਤ੍ਰ । 2. ਉਤਾਰਾ । 3. ਬਦਲਾ, ਇਵਜ਼ । 4. ਸਾਥੀਆਂ । 5. ਵਿਰਲਾਪ । 6. ਪਰੇਸ਼ਾਨ । 7. ਲੜਾਈ । 8. ਕਿਲਾ । 9. ਜੇਤੂ । 10. ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ । 11. ਰੰਜ । 12. ਕਾਫ਼ਲਾ ਲੱਦਿਆ । 13. ਕੈਦੀਆਂ । 14. ਹਮਦਰਦ । 15. ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ । 16. ਵਜ਼ਨੀ, ਭਾਰੀ ।

ਬੇਟੀ ਸ਼ਾਹ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦੀ ਜ਼ੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਨਾਮ ।
 ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਡਿਠੁਸੁ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਮ ।
 ਆਹਾ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮਣੇ ਪਾਟ ਗਇਆ ਅਸਮਾਨ ।
 ਤਖ਼ਤ ਬਹਿਸ਼ਤੀ¹ ਉਪਰੋਂ ਨਾਜ਼ੂਲ ਹੋਏ ਆਨ ।
 ਪੀਰ² ਮਰਦ ਇਕ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਦਾੜੀ ਬਰਸੇ ਨੂਰ³ ।
 ਜ਼ੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਪਾਸ ਆ ਹੋਇਆ ਤਖ਼ਤ ਜ਼ਹੂਰ ।
 ਜ਼ੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਪੁੱਛਦੀ, “ਕੀ ਹਜ਼ਰਤ ! ਤੈਂ ਨਾਮ ?”
 ਕਹਿਆ, “ਇਬਰਾਹੀਮ ਹਾਂ, ਨਬੀ ਅਲੈ ਇਸਲਾਮ ।”
 ਕਹਿਆ ਨਬੀ ਖਲੀਲ ਨੇ, ਜ਼ੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਨੂੰ ।
 “ਵਿੱਚ ਦਰਗਾਹਿ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਫਜ਼ਲ⁵ ਹੋਈਓਂ ਤੂੰ ।
 ਵਿੱਚ ਤੁਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੇਰਾ ਹੈ ਫਰਜ਼ਦ⁶ ।
 ਕਾਫ਼ਿਰ ਖਾਵਿੰਦ⁷ ਛੋੜ ਕੇ ਕਰ ਉਸ ਥੀਂ ਪੈਵੰਦ⁸ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਉਹ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਯਾਰ ।
 ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੌਦਾਗਰੀ ਏਥੇ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਵਿੱਚ ਫਲਾਨੇ ਥਾਉਂ ਦੇ ਫਜ਼ਰੇ ਲੱਭ ਦੁਕਾਨ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਤਖ਼ਤ ਰਵਾਨ ।
 ਫਜ਼ਰੇ ਉੱਠੀ ਖਵਾਬ⁸ ਥੀਂ ਜ਼ੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਸ਼ਾਦ¹⁰ ।
 ਜਾਗਾ ਕੁੱਲ ਫਰਾਸ਼¹¹ ਦੀ ਕਰ ਖੁਸ਼ੀਓਂ ਆਬਾਦ ।
 ਕਰ ਕੇ ਪੱਜ ਖਰੀਦ ਦਾ ਆਪ ਗਈ ਬਾਜ਼ਾਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਤਾਈਂ ਲੱਭ ਕੇ ਖਵਾਬ ਕਰੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ।
 ਨਾਲੇ ਕਹਿੰਦੀ, “ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਿਲੀਂ ਫਲਾਨੀ ਜਾ¹² ।
 ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ¹³ ਜਾਇ ਕੇ ਬੰਦੀ¹⁴ ਦਿਆਂ ਛੁੜਾ ।”
 ਜ਼ੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਮੁੜ ਗਈ ਏਹ ਗੱਲ ਆਖ ਤਮਾਮ ।
 ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੁਕਬਿਲ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਮ ।
 ਜ਼ੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਜਾਂਵਦੀ ਮੁਕਬਿਲ ਨੂੰ ਲੈ ਨਾਲ ।
 ਆਈ ਪਾਸ ਮੁਵੱਕਲਾਂ¹⁵ ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ ਹਾਲ ।
 “ਜੇ ਛੋੜੋ ਜ਼ਿੰਦਾਨੀਆਂ¹⁶, ਦੇਵਾਂਗੀ ਇਨਾਮ ।
 ਹੋਰ ਹਕੂਮਤ ਹਲਬ ਦੀ ਦੇਸੀ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਅੱਗੇ ਮੁਕਬਿਲ ਨਾਲ ਸੀ ਰਲੇ ਮੁਵੱਕਲ ਸੱਭ ।
 ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਮੰਨ ਖਲੋਤੇ ਝੱਬ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਨਾਲ ਚਰਾਗ ਲੈ, ਨਾਲੈ ਲੈ ਸੂਹਾਨ¹⁷ ।
 ਆਇਆ ਨਾਲ ਕਮੰਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਰ ਜਵਾਨ ।

1. ਸੁਰਗੀ, ਸਵਰਗ ਦਾ । 2. ਬੁੱਢਾ ਆਦਮੀ । 3. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ । 4. ਅਲੈ (ਬੁਲੰਦ ਰੁਤਬੇ ਵਾਲੇ)
 ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਨਬੀ (ਅਵਤਾਰ) 5. ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ । 6. ਪੁਤ੍ਰ । 7. ਖਸਮ, ਮਾਲਿਕ । 8. ਸੰਬੰਧ ਜੋੜ
 9. ਸੁਪਨੇ । 10. ਖੁਸ਼ । 11. ਫਰਸ਼ ਵਿਛਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨੈਕਰ । 12. ਥਾਵੇਂ । 13. ਜੇਲ । 14.
 ਕੈਦੀ । 15. ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ । 16. ਕੈਦੀਆਂ । 17. ਲੋਹੇ ਦਾ ਔਜ਼ਾਰ, ਰੇਤੀ ।

ਅੱਵਲ ਆਨ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਮੁਕਬਿਲ ਕਹੇ ਸਲਾਮ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਤਾਈਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਏ ਸ਼ਾਦ ਤਮਾਮ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਅੱਗੇ ਅਰਬੀਆਂ ਹਾਲ ਅਹਵਾਲ ਸੁਣਾ ।
 ਅੱਵਲ ਬੰਦ ਅਮੀਰ ਦੇ ਲੱਗਾ ਕਰਨ ਜੁਦਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਦੋਸਤਾਂ ਅੱਵਲ ਬੰਦ ਉਤਾਰ ।
 ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਵਲ ਆਵਨਾ, ਐ ਮੇਰੇ ਗਮ ਖਵਾਰ ।”
 ਮੁਕਬਿਲ ਨੇ ਸੂਹਾਨ ਥੀਂ ਰਗੜ ਕੱਟੀ ਜੰਜੀਰ ।
 ਬੰਦੋਂ ਤੁਰਤ ਛੁੜਾ ਲਏ ਅਰਬੀ ਯਾਰ ਅਸੀਰ¹ ।
 ਕੀਤਾ ਜ਼ੋਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਆਪ ਤੁੜਾਏ ਬੰਦ ।
 ਅਰਬੀ ਵੇਖ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਪੁਛਦੇ ਹੈਰਤਮੰਦ² ।
 ਅੱਗੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਪਣੇ ਤੂੰ ਤੋੜੇ ਜੰਜੀਰ ?”
 “ਅੱਗੇ ਜ਼ੋਰ ਨ ਚੱਲਿਆ”, ਕਹਿੰਦਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 “ਤੋੜ ਰਹਿਆ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਕਰ, ਜ਼ੋਰ ਨ ਆਇਆ ਕਾਮ ।
 ਵਕਤ ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਟੁੱਟੇ ਬੰਦ ਤਮਾਮ ।”
 ਅ ਏ ਫਿਰ ਜ਼ਿੰਦਾਨ³ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਨਾਲ ਕਮੰਦ ।
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਖੜੀ ਸੀ ਅੱਗੇ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਉਸ ਦੇ ਹਾਲ ਤੇ ਸੌ ਸੌ⁴ ਲੁਤਫ ਕਰੇ ।
 “ਤੇਰਾ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ਦੇ ਜਲ ਬਦ-ਖਵਾਰ⁵ ਮਰੇ ।”
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਆਖਦੀ, “ਸੁਹਰਤ⁶ ਹੋਈ ਆਮ ।
 ਬਾਪ ਮੇਰੇ ਨੇ ਆਵਣਾ ਕਰਨ ਤੁਸਾਂ ਕਤਲਾਮ ।
 ਉਸ ਜ਼ਾਲਿਮ ਬਦਦੀਨੈ⁷ ਨੂੰ ਅੱਲਾ ਕਰੇ ਫਨਾਹ ।
 ਜਿਹੜਾ ਚਾਹੇ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਰਲ ਮਿਲ ਕਰਦੇ ਮਸਲਹਤ⁸, “ਕੀ ਕੁਝ ਕਰੀਏ ਕਾਰ ?
 ਅੱਵਲ ਕਿਸ ਥੀਂ ਚਾਹੀਏ, ਹੁਣ ਕਰੀਏ ਪੈਕਾਰ ?”
 ਯਲਆਦੀ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, “ਐ ਦੁਖਤਰ⁹ ਖੁਸ਼ਖੋ¹¹ ।
 ਮੈਨੂੰ ਓਥੇ ਲੈ ਚਲੀਂ ਜਿੱਥੇ¹² ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 ਭੁੱਖੇਂ ਭਖਦਾ ਕਾਲਜਾ ਟੁਕਵਾ ਚੱਲ ਖਵਾ ।
 ਕਦੀ ਨਾ ਖਾਧਾ ਰੱਜ ਕੇ, ਮੁੱਦਤ ਗਈ ਵਿਹਾ ।”
 ਸਭਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਆਂਵਦੀ ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਨਾਲ ।
 ਖ਼ਾਵਿੰਦ¹³ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਤਬਖੇ¹⁴ ਦੇਵੇ ਆਣ ਬਹਾਲ ।
 ਆਹੇ ਰਾਖੇ ਜਾਗਦੇ, ਦੇਖ ਕੰਬੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਡਰਦੇ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ ਲੱਤਾਂ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ।

1. ਕੈਦੀ । 2. ਹੈਰਾਨਗੀ ਵਿਚ । 3. ਕੈਦ ਖਾਨੇ । 4. ਮਿਹਰਬਾਨੀ । 5. ਬੁਰਾ ਚਿਤਵਨ ਵਾਲਾ ।
 6. ਮਸ਼ਹੂਰੀ । 7. ਬੇ-ਧਰਮੀ । 8. ਸਲਾਹ, ਮਸ਼ਵਰਾ । 9. ਲੜਾਈ । 10. ਬੇਟੀ । 11. ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ
 ਵਾਲੀ । 12. ਰੋਟੀ । 13. ਪਤੀ, ਖਸਮ । 14. ਰਸੋਈ ਖਾਨੇ ।

ਹੋਏ ਵਾਂਗੂ ਸੁੱਤਿਆਂ, ਮੂੰਹੋਂ ਸਿਰ ਲਏ ਲੁਕਾ ।
 ਜਾਤਾ ਸਾਡੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਏਹ ਆਂ ਪਈ ਬਲਾ ।
 ਖੌਫੋਂ ਸੀਨੇ ਧੜਕਦੇ ਕੰਬਣ ਜਿਗਰ ਹਰਾਮ ।
 ਮਾਰ ਘੁਰਾੜੇ ਝੂਠ ਦੇ ਪਾਈ ਗੁੰਜ ਤਮਾਮ ।
 ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਖਿਸਕਦੇ ਖਿਸਕ ਗਏ ਹਰ ਕੋ ।
 ਨੀਵੇਂ ਨੀਵੇਂ ਤਿਲਕ ਕੇ ਗਏ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ।
 ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਦਾਮਾਦ ਨੂੰ ਆਣ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ।
 ਅਰਬੀ ਛੁੱਟੇ ਬੰਦੀਓਂ ਆਏ ਮਤਬਖ਼¹ ਵੱਲ ।
 ਏਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਦਾਮਾਦ ਨੇ ਕਰ ਸਾਸਾਨ ਤਿਆਰ ।
 ਚਾਹਿਆ ਜਾਨ ਬਚਾਇਕੇ ਜਾਵਨ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰ ।
 ਓਧਰ ਖਾਣਾ ਖਾਂਵਦੇ ਅਰਬੀ ਰੱਜ ਤਮਾਮ ।
 ਯਲਆਦੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਮ² ਨੂੰ ਆਇਆ ਸਬਰ ਤਮਾਮ ।
 ਕੀਤਾ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ।
 “ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਦਾਮਾਦ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆਵੇ ਕੋ ।”
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਆਖਦੀ, “ਮੈਂ ਇਹ ਕਰਸਾਂ ਕਾਮ ।”
 ਖਾਵਿੰਦ ਦੇ ਵਲ ਜਾਂਵਦੀ, ਲੈ ਹਥਿਆਰ ਤਮਾਮ ।
 ਅੱਗੇ ਖਾਵਿੰਦ ਜਾਗਦਾ, ਨਾਲੇ ਗਿਰਦ ਸਿਪਾਹ ।
 ਖਾਵਿੰਦ ਨੂੰ ਜਾ ਆਖਦੀ, “ਐ ਬਦ ਬਖ਼ਤ ਤਬਾਹ³ ।
 ਚਲ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਸੱਦਿਓਂ, ਚੱਲ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਜਾਨ ਬਚਾਵਣੀ ਦੇਰ ਨ ਲਾਵੀਂ ਕਾ⁴ ।
 ਖਾਵਿੰਦ ਸਿਰ ਤੇ ਖੌਦ⁵ ਧਰ, ਕਹਿੰਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ।
 “ਮਰਦੋ ! ਮਾਰ ਗਵਾਵਣੀ, ਇਹ ਔਰਤ ਬੁਰਿਆਰ ।”
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਮਾਰਦੀ ਖਾਵਿੰਦ ਨੂੰ ਡਲਵਾਰ ।
 ਸ਼ੌਰ ਕਰੇਂਦੇ ਖ਼ਸਮ ਦੀ ਮੁੰਦੀ ਲਈ ਉਡਾਰ ।
 ਕਿਤਾ ਕਿਸੇ ਨ ਹੌਸਲਾ, ਸੱਕੇ ਨਾਹ ਛੁੜਾ ।
 ਚਲਦਾ ਖੂਨ ਲਿਆਂਵਦੀ ਸਿਰ ਖਾਵਿੰਦ ਦਾ ਚਾ ।
 ਧਰਿਆ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸੀਸ ਲਿਆ ।
 ਅਰਬੀ ਕਰਦੇ ਆਫ਼ਰੀਨ⁶, “ਔਰਤ ਸ਼ੋਖ⁷ ਕਿਆ ?”
 ਯਾਰ ਕਰੇਂਦੇ ਮਸਲਹਤ⁸, “ਮਾਰੋ ਚੱਲ ਹਿਸਾਰ⁹ ।
 ਰਾਤੀਂ ਹਮਲਾ ਮਾਰ ਕੇ ਲਓ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਅਸਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹਥਿਆਰ ।
 ਬਿਨ ਹਥਿਆਰੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾ ਕਰੀਏ ਪੈਕਾਰ¹⁰ ?”
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਆਖਦੀ, “ਹੁਜਰਾ¹¹ ਹੈ ਨਜ਼ਦੀਕ ।
 ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਹਨ ਉਸ ਹਜ਼ਰੇ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ।

1. ਕਿਚਨ, ਲੰਗਰ । 2. ਪੇਟ । 3. ਬਦ ਕਿਸਮਤ ਤੇ ਤਬਾਹ ਹਾਲ । 4. ਕੋਈ । 5. ਲੋਹੇ ਦੀ ਟੋਪੀ ।
 6. ਸ਼ਾਬਾਸ਼ । 7. ਦਲੇਰ, ਬੇਬਾਕ । 8. ਮਸ਼ਵਰਾ, ਸਲਾਹ । 9. ਕਿਲਾ । 10. ਲੜਾਈ । 11. ਕੋਠੜੀ ।

ਸਾਮ ਨਰੀਮਾਂ ਵਰਤਦਾ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰਜ ਜਵਾਨ ।
 ਯਾਰਾਂ ਸੌ ਮਣ ਵਜ਼ਨ ਹੈ, ਚੱਲ ਕੇ ਲੈ ਮਰਦਾਨ¹ ।”
 ਹੁਜਰੇ ਦੇ ਵਲ ਆਂਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਤੇ ਸਭ ਯਾਰ ।
 ਸਭ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਓਸ ਥਾਂ ਆ ਡਿੱਠੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਲੈਂਦੇ ਯਾਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਸਭ ਹਥਿਆਰ ਨਿਤਾਰ ।
 ਭਾਰੀ ਗੁਰਜ ਜੋ ਸਾਮ ਦੀ ਲੈਂਦਾ ਅਰਬ ਸਵਾਰ² ।
 ਗੁਰਜ ਮੁਆਫ਼ਿਕ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਕਰੇ ਪਸੰਦ ।
 ਆਏ ਤਰਫੇ ਮਿਸਰ ਦੀ ਸਭ ਅਰਬੀ ਖੁਰਸੰਦ³ ।
 ਫੌਜ ਡਿਠੀ ਯੂਨਾਨ ਦੀ ਕਿਲਿਓਂ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ।
 ਸੱਭੇ ਫੌਜਾਂ ਸੁੱਤੀਆਂ, ਨਾਂ ਕੋਈ ਬੇਦਾਰ⁴ ।
 ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਵਣੋਂ ਕਿਨੇ ਨ ਪਾਈ ਸਾਰ ।
 ਉਪੱਰ ਦੌਰੇ⁵ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਗੁਰਜ ਅਮੀਰ ।
 ਦਰਾ ਪਇਆ ਝੜ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਜ਼ਰਬੋਂ ਬੇ-ਤਾਖੀਰ⁶ ।
 ਜਿੱਧਰ ਹਮਜ਼ਾ ਮਾਰਦਾ ਇੱਕੋ ਗੁਰਜ ਉਠਾ ।
 ਸਭ ਦੀਵਾਰ⁷ ਹਿਸਾਰ ਦੀ ਡਿਗਦੀ ਜੁੰਬਿਸ਼⁸ ਖਾ ।
 ਰਾਹ ਗਇਆ ਹੈ ਸਾਫ਼ ਜਾਂ ਅਰਬੀ ਰਹੇ ਖੜੇ ।
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਤੇਗ ਲੈ ਅੰਦਰ ਵਾਰ ਵੜੇ ।
 ਜਾਂ ਫਰਮਾਵੇ ਬਾਪ ਨੂੰ, ਆਈਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਹੋ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਤਾਬਿਆ, ਨ ਹੋ ਹਾਲ ਖਰਾਬ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਕਹਿਆ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਨੇ, “ਐ ਲੜਕੀ ਗੱਦਾਰ
 ਮਰਦੋਂ ! ਗਰਦਨ ਏਸ ਦੀ ਲਾਹੋ ਲੈ ਤਲਵਾਰ ।”
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋ ਮਾਰਦੀ ਪਿਉ ਨੂੰ ਤੇਗ ਉਠਾ ।
 ਵਗਦਾ ਖੂਨ ਲਿਆਂਵਦੀ ਸਿਰ ਹਮਜ਼ੇ ਥੀਂ ਚਾ ।
 ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਏਸ ਦੀ ਦੇਖੀ ਇਹ ਅਮੀਰ !
 ਕਹਿੰਦਾ ਸੌ ਸੌ ਆਫ਼ਰੀਨ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਆਲਿਮਗੀਰ⁹ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਹੋਈ ਸੁਬਹ ਭੀ, ਹਈ ਸੁਹਰਤ ਆਮ ।
 ਰੂਮੀ ਤੇ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਪਾਈ ਖਬਰ ਤਮਾਮ ।
 ਮਿਲਦੇ ਆਣ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਨਿਉਂ ਨਿਉਂ ਕਰਨ ਸਲਾਮ ।
 ਕਹੇ ਅਮੀਰ ਜੁ, “ਮਿਸਰ ਦੀ ਫੌਜ ਕਰੋ ਕਤਲਾਮ ।”
 ਧਾਇ ਪਏ ਵਿੱਚ ਕਿਲੇ ਦੇ, ਲੈ ਅਰਬੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਕਾਫ਼ਿਰ ਫੌਜ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਮਾਰ ਨਿਘਾਰ ।
 ਆਹਾ ਵੀਰ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦਾ ਨਾਸਿਰ ਸ਼ਾਹ ਤਿਸ ਨਾਮ ।
 ਆਇਆ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕਰ ਕੇ ਆਜ਼ੀਜ਼¹⁰ ਤਮਾਮ ।

1. ਬਹਾਦੁਰ । 2. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ । 3. ਖੁਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ । 4. ਜਾਗਦਾ । 5. ਬੂਹੇ । 6. ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ । 7. ਕੰਧ । 8. ਚਕ੍ਰ, ਗੋੜਾ । 9. ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਜਈ ਜਗਤ-ਜੇਤੂ । 10. ਆਜ਼ੀਜ਼ੀ, ਅਧੀਨਗੀ ।

“ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖ ਲੈ, ਐ ਸੱਯਦ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਉੱਪਰ ਰੱਬ ਰਹੀਮ ਦੇ ਮੈਂ ਰਖਦਾ ਈਮਾਨ ।”
 ਨਾਸਿਰ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਂਵਦਾ ਖਿਲਅਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਤਖਤ ਮਿਸਰ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰ ਤਦਬੀਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਰੱਖਦਾ, ਨਾਸਿਰ ਘਰ ਮਿਹਮ ਨ ।
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਅੰਦਰ ਖਿਦਮਤੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਮਣ ਜਾਨ ।
 ਰਹਿੰਦੇ ਅੰਦਰ ਮਿਸਰ ਦੇ ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ।
 ਚਾਲੀ ਰੋਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਅੰਦਰ ਜਸ਼ਨ¹ ਤਮਾਮ ।
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋਂ ਸ਼ੋਖ² ਦਾ ਕਰਦੇ ਖੂਬ ਸਲਾਹ³ ।
 ਮੁੱਦਤ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਾਂਵਦੇ ਮੁਕਬਿਲ ਨਾਲ ਨਿਕਾਹ ।
 ਆਹੇ ਨਾਸਿਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦੁਖਤਰ ਮਰੀਅਮ⁴ ਨਾਮ ।
 ਸੂਰਤ ਫਾਇਕ⁵ ਪਰੀ ਥੀਂ ਹੂਰਾਂ ਵਾਂਗੁ ਤਮਾਮ ।
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋਂ ਪਾਸ ਆ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾਸਿਰ ਸ਼ਾਹ ।
 “ਕਹਿ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਰੇ ਪਿਆਹ ।”
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋਂ ਆਇਕੇ ਹੋਈ ਅਰਚ ਗਜ਼ਾਰ ।
 ਨਾਸਿਰ ਕਰਦਾ ਆਜ਼ਿਜ਼ੀ, “ਮੰਨੀ ਐ ਸਤਦਾਰ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਅਹਿਦ⁶ ਹੈ ਕੀਤਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਹੈ ਚਾਂਹਵਦਾ ਅਹਿਦ ਨਿਭਾਵਾਂ ਪਾਰ ।”
 ਜੁਹਰਾ ਬਾਨੋਂ ਆਖਦੀ, “ਕੀਤੇ ਕੌਲ ਨਿਭਾ ।
 ਫੇਰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਵੀਂ ਉਸ ਦੀ ਨਾਲ ਰਜ਼ਾ ।
 ਪਰ ਇਕ ਹੋਰ ਸਲਾਹ ਹੈ, ਕਰ ਲੈ ਅਕਦ ਅਮੀਰ ।
 ਇਹ ਰਹਿਸੀ ਘਰ ਬਾਪ ਦੇ, ਚੰਗੀ ਹੈ ਤਦਬੀਰ ।”
 ਇਹ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਮੰਨਿਆਂ, ਲਇਆ ਨਕਾਹ ਕਰਵਾ ।
 ਕਹਿਆ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਾਪ ਦੇ ਮਰੀਅਮ ਰਹੇ ਸਦਾ ।”
 ਕਿਤਨੇ ਰੋਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਮਿਸਰੇ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਮਰੀਅਮ ਥੀਂ ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਬਾਝੋਂ ਸੁੱਕੇ ਨਾਮ ।
 ਇਕ ਸ਼ਬ⁷ ਹੋਇਆ ਮੁਹਤਲਿਮ⁸ ਹਮਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਮ ।
 ਸਾਫੇ ਨਾਲ ਉਠ ਖਵਾਬ ਥੀਂ ਸਾਫ ਕਰੇ ਅੰਦਾਮ⁹ ।
 ਆਪ ਗਇਆ ਉਦ ਨੁਾਵਣੇ ਸਾਫ਼ਾ ਰੱਖ ਮੁਕਾਮ ।
 ਪਿਛੋਂ ਮਰੀਅਮ ਆਂਵਦੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਤਮਾਮ ।
 ਖਾਵਿੰਦ ਨਾਲ ਲਡਿੱਕੜੇ, ਚਾਹੇ ਕਰੇ ਵਸਾਲ¹⁰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਫਰਸ਼ ਅਮੀਰ ਦਾ ਆ ਖਾਲੀ ਇਤਹਾਲ¹¹ ।

1. ਉਤਸਵ । 2. ਦਲੇਰ । 3. ਜਸ਼, ਸਿਫਤ, ਸਲਾਹ । 4. ਧੀ, ਬੇਟੀ । 5. ਉੱਚੀ, ਬੁਨੈਦ । 6. ਵਚਨ, ਇਕਰਾਰ । 7. ਰਾਤ । 8. ਵੀਰਜ-ਪਾਤ, ਸਵਪਨ ਦੋਸ਼, ਇਹਤਲਾਮ । 9. ਬਦਨ । 10. ਮਿਲਾਪ ।
 11. ਇਸ ਹਾਲਤ-ਵਿੱਚ ।

ਖਵਾਹਿਸ਼¹ ਅੰਦਰ ਪੈ ਗਈ ਉੱਪਰ ਫਰਸ਼ ਦਰਾਜ਼² ।
 ਨੀਂਦਰ ਆਈ ਸੌਂ ਗਈ ਅੰਦਰ ਤਲਬ ਨਿਆਜ਼³ ।
 ਫਿਰ ਮਰੀਅਮ ਨੂੰ ਇਹਤਲਾਮ⁴ ਹੋਇਆ ਨਾਲ ਕਜ਼ਾ⁵ ।
 ਸਾਫੇ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕੀਤੁਸੁ ਬਦਨ ਸਫਾ ।
 ਆਬ ਮਨੀ⁶ ਜੋ ਓਸ ਤੇ ਜਮਾ ਪਿਆ ਇਕ⁷ ਦਾ ।
 ਲੁਤਫਾ⁸ ਕੁਦਰਤ ਹੱਕ⁹ ਥੀਂ ਪਇਆ ਰਹਮ¹⁰ ਵਿੱਚ ਜਾ ।
 ਮਰੀਅਮ ਤਾਂਈ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹ ਮਾਲੂਮ ਕੁਝ ਹਾਲ ।
 ਏਸੇ ਖਾਤਿਰ ਲੈ ਗਈ ਸਾਫਾ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ।
 ਫਜ਼ਰੇ ਸਾਫਾ ਲੱਭਦਾ ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ ਰਸੂਲ¹¹ ।
 ਸਭਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਦਾ, ਪਤਾ ਨ ਮਿਲਿਆ ਮੂਲ ।
 ਇਹ ਭੀ ਨਾਸਿਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ, ਕੰਨੀਂ ਗਈ ਗਵਾ ।
 ਸਾਫਾ ਰਾਤ ਅਮੀਰ ਦਾ, ਖੜਿਆ¹² ਕਿਸੇ ਚੁਰਾ ।
 ਦਿਨ ਕਿਤਨੇ ਵਿੱਚ ਮਿਸਰ ਦੇ, ਕਰ ਹਮਜ਼ਾ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ।
 ਲੈ ਕੇ ਹਾਲਾ ਮਿਸਰ ਦਾ ਮੁੜ ਹੋ ਗਇਆ ਰਵਾਨ !
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਲਸਕਰ ਅਰਬ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਮਦਾਇਨ ਵੱਲ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਹਮਜ਼ਾ ਆਂਵਦਾ, ਮੰਜ਼ਲ ਮੰਜ਼ਲ ਚੱਲ ।
 ਬੱਸ, ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਹੁਣ ਏਥੇ ਛੋੜ ਬਿਆਨ ।
 ਪਿਛਲਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾ ਤੂੰ ਕਰਕੇ ਰਕਮ¹³ ਅਯਾਨ¹⁴ ।੨੯।

ਗਸਤਮ ਦਾ ਹਾਲ

ਜਾਸੂਸਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂ ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਜਾ ।
 “ਹਮਜ਼ਾ ਹੁਣ ਸਰਨਦੀਪ ਥੀਂ ਗਿਆ ਮਦਾਇਨ ਆ ।”
 ਸੁਣ ਜੂਪੀਨ ਕਾਉਸ ਨੂੰ ਗਸਤਮ ਕਹੇ ਹਰਾਮ ।
 “ਜੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਰਸੇਂ ਪਾਵੇਂ ਕਦਰ ਤਮਾਮ ।
 ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਾ ਕਰਸਾਂ ਦਾਮਦ¹⁵ ।
 ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਵਿਆਹ ਲੈ, ਹੋ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਲ¹⁶ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਗਸਤਮਾ ! ਅਰਬ ਬੇਚਾਰਾ ਕੀ ?
 ਤੇ ਅਰਬੀ ਦੇ ਸ਼ੌਰ ਦਾ ਸ਼ੌਰ ਪੁਕਾਰਾ ਕੀ ?
 ਇਹ ਕੁਝ ਬੜੀ ਨ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹਟਾ ।
 ਮੇਰਾ ਜ਼ਿੱਮਾਂ ਅਰਬ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਮਾਰ ਫਨਾ ।
 ਪਰ ਤੂੰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਮੈਥੀਂ ਅਕਦ¹⁷ ਬੰਨ੍ਹਾ¹⁸ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਸ਼ਾਹਨ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਮਾਰ ਵਿਖਾ ।”

1. ਚਾਹ, ਲੋੜ । 2. ਲੰਮੀ । 3. ਪੇਸ਼ ਦੀ ਚਾਹ ਵਿੱਚ । 4. ਵੀਰਜਪਾਤ, ਸੁਪਨ ਦੋਸ਼ । 5. ਸਬੱਬ ਨਾਲ, ਇਤਫਾਕੀਆ । 6. ਵੀਰਜ ਦਾ ਪਾਣੀ । 7. ਪਾਸੇ, ਵੰਨੇ । 8. ਬੀਜ, ਵੀਰਜ । 9. ਰੱਬ ਦੀ । 10. ਰਿਹਮ, ਬੱਚੇਦਾਨੀ । 11. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ । 12. ਲਇਆ । 13. ਲਿਖਤ । 14. ਪ੍ਰਗਟ । 15. ਜਵਾਈ । 16. ਖੁਸ਼, ਪ੍ਰਸੰਨ । 17. ਸ਼ਾਦੀ, ਵਿਆਹ । 18. ਚਰਵਾ ।

ਗਸਤਮ ਕਹਿੰਦਾ, “ਫੌਜ ਲੈ ਤਰਫ ਮਦਾਇਨ ਧਾ ।
 ਮਾਰ ਨ ਮਾਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, ਦੇਵਾਂ ਅਕਦ ਕਰਾ ।
 ਚਲ ਮਿਲ ਨਾਹਨ ਸਾਹ ਨੂੰ ਅੱਵਲ ਹੋ ਅਸਵਾਰ ।
 ਵੇਖ ਤੇਰੀ ਇਸ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਸ਼ਾਦਸ਼ਾਹ ਜੇ ਅਹਿਸਾਨ ਕਰੇ ।
 ਮੈਰੀ ਇਸ ਪੇਵੰਦ¹ ਥੀਂ ਭਾਰੀ ਸ਼ਾਨ ਕਰੇ ।
 ਕਿਉਂ ਨਾਹੀਂ ਅਹਿਸਾਨ ਦਾ ਹੱਕ ਗੁਜ਼ਾਰਾਂ ਗਾ ?
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਾਰਾਂਗਾ ?
 ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਮਨਾਤ² ਦੀ ਉਜ਼ੀ³ ਦੀ ਸੋਗੰਦ ।
 ਮਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਅਰਬੀ ਦਾ ਫਰਜੰਦ⁴ ।
 ਜਾ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਅਸਪ ਕੁਦਾਵਾਂ ਗਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ਦੀ ਗਰਦ ਉਡਾਵਾਂਗਾ ।
 ਲੰਧੋਰ ਯਲਆਦੀਆਂ ਕਰਸਾਂ ਖੂਨੋ ਖੂਨ ।
 ਪੁਰਜੇ ਪੁਰਜੇ ਕਰਾਂਗਾ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨੂੰ ।
 ਯਾਰ ਪਿਆਰਾ ਅਰਬ⁵ ਦਾ ਇੱਕ ਨ ਛੋੜਾਂਗਾ ।
 ਹਰ ਇਕ ਤਾਈਂ ਗਰਦਨੋਂ ਪਕੜ ਮਰੋੜਾਂਗਾ ।”
 ਇਹੋ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਲਸਕਰਾਂ ਮੁਗਲ ਕਤੇ ਫਰਮਾਨ ।
 “ਤਰਫ ਅਦਾਇਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸਭ ਹੋ ਚਲੋ ਰਵਾਨ ।”
 ਸੱਟ ਨਗਾਰੇ ਮੁਗਲ ਦੇ ਪਈ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ।
 ਜੁਬਿਸ਼⁶ ਕੀਤੀ ਲਸਕਰਾਂ, ਧਰਤਿ ਹਿਲੀ ਇਕਬਾਰ ।
 ਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਅੰਤ ਨ ਕੁਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਰਲ ਮਿਲ ਤੁਰਕ ਬਹਾਦਰਾਂ ਚਾਈ⁷ ਤੁੰਦ ਮੁਹਾਰ ।
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਲਕਕਰ ਕਾਹਿਰਾ⁸, ਸ਼ੋਰ ਪਇਆ ਵਿੱਚ ਜੱਗ ।
 ਮਾਰ ਗਵਾਸਨ ਖਲਕ ਨੂੰ, ਜਿਤ ਵਲ ਪੋਸਨ⁹ ਵੱਗ ।
 ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ, ਤੁਰਕ ਬਹਾਦੁਰ ਮਰਦ ।
 ਹੁਣ ਵੈਰੀ ਦਾ ਕਾਲਜਾ, ਵੇਖ ਜਲੋ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ।
 ਦਿਨ ਕਾਈ ਹੁਣ ਰੋ ਲਓ, ਭਰ ਭਰ ਆਹੀਂ ਸਰਦ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਨੂੰ ਉਡ ਜਾਵਣੀ, ਲਾਜ਼ ਯਲਾਂ¹⁰ ਦੀ ਗਰਦ ।
 ਲਸਕਰ ਭਾਰਾ ਮੁਗਲ ਦਾ, ਟੁੱਟੇ ਰਾਹਿ ਮੁਕਾਮ ।
 ਨੱਵੇਂ ਕੋਹ ਵਿੱਚ ਉਤਰੇ ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।
 ਤੀਹ ਤੀਹ ਗਜ਼ਾਂ ਜ਼ਿਮੀਨ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਵਿੱਚ ਨਿਘਾਰ ।
 ਭਾਰ ਜੁ ਇਕ ਇਕ ਮੁਗਲ ਦਾ ਆਹਾ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ ।

1. ਸੰਬੰਧ, ਰਿਸ਼ਤਾ । 2. ਅਰਬ ਦਾ ਇਕ ਬੁਤ, ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਮੂਰਤੀ । 3. ਅਰਬੀ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਇਕ ਬੁਤ ਅਥਵਾ ਦੇਵਤਾ । 4. ਪੁਤ੍ਰ (ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ) । 5. ਭਾਵ-ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ । 6. ਹਰਕਤ । 7. ਤੇਜ਼, ਸਖਤ ਤੇ ਗੁੱਸੇ-ਵਾਲੀ । 8. ਕਹਿਰੀ, ਕਹਿਰ ਦਾ । 9. ਪੈਣਗੇ । 10. ਜੋਧਿਆਂ ।

ਜਿੰਨ੍ਹੀਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂਵਦਾ, ਹੋਂਦੀ ਖਲਕ ਤਬਾਹ ।
 ਥਾਣਾ ਦਾਣਾ ਦੇਸ ਦਾ, ਮੁੱਕਾ ਪੱਠਾ ਘਾਹ ।
 ਤੁਰਕਾਂ ਢੋਇਆ ਕਟਕ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਮਦਾਇਨ ਦਾ ।
 ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਈ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੌਰ ਕਹਾ¹ ।
 ਜੁਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਗਸਤਮਾ ! ਲਿਖ ਵਲ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ।
 ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਵਲ ਆਵਨਾਂ, ਲੈ ਬੇਅੰਤ ਸਿਪਾਹ ।
 ਵੈਰੀ ਤੇਰੇ ਮੁਲਕ ਥੀਂ ਮਾਰ ਗਵਾਵਨ ਨੂੰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ ਥੀਂ ਜੰਗ ਮਚਾਵਨ ਨੂੰ ।”
 ਗਸਤਮ ਵਲ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਲਿਖਦਾ ਕੁੱਲ ਬਿਆਨ ।
 ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਤੁਰਕਸਤਾਨ ਥੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਮੁਗਲ ਜਵਾਨ ।
 “ਇਹ ਜੁਪੀਂ ਕਾਉਸ ਹੈ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਜਿਸ ਨੇ ਅਰਬੀ ਮਾਰਨਾ, ਘੇਰ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਗਸਤਮ ਦਾ ਮਕਤੂਬ² ।
 ਫਰਮਾਵੇ, “ਬਦਬਖ਼ਤ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਨਾ ਖੂਬ ।
 ਇਹ ਗਸਤਮ ਮਰਦੂਦ³ ਨੇ ਆਂਦਾ ਮੁਗਲ ਚੜ੍ਹਾ ।
 ਚਾੜ੍ਹੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਤੇ ਕਹਿਰ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਵਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ! ਹਰਬੀਜ਼ਾਦ ਹੈ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਲੱਗੇ ਹੋਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਏਹ ਫ਼ਸਾਦ ਨਾ ਹੱਕ⁴ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਸੰਦ ;
 ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਵੇ ਮੁਲਕ ਗਜ਼ਦ⁵ ।”
 ਬਖ਼ਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਲਖ ਲਖ ਸੁਕਰ ਮਨਾ ।
 ਸਿਰ ਤੇਰੇ ਥੀਂ ਮਰੇਗਾ ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ ਬਲਾ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਮਾਰਸੀ ਮੁਗਲ ਦਿਲਾਵਰ ਮਰਦ ।
 ਫੌਜਾਂ ਘੱਤ ਉਡਾਵਸੀ⁶ ਯਲਅਰਬੀ ਦੀ ਗਰਦ ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ, ‘ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾ ।
 ਕੱਲਾ ਹਮਜ਼ਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇਸੀ ਕਤਲ ਸਜਾ ।
 ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਦਬੁਈਓ ਮੁਲਕ ਪਵੇਂ ਵੀਰਾਨ ।
 ਮਰਸਨ ਘੋੜੇ, ਆਦਮੀ, ਹੋਰ ਕਈ ਹੈਵਾਨ⁷ ।
 ਹੱਨੇ ਅਸਪਾਂ ਕਾਠੀਆਂ ਬਾਲਣ ਸਾਲਾਂ ਹੋਗੁ⁸ ।
 ਖੁਦ ਜੋਪੀਂ ਕਾਉਸ ਭੀ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰੀ ਰੋਗੁ⁹ ।
 ਜਦੋਂ ਮਿਆਨੋਂ ਕੱਢਣੀ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ।
 ਮਕਤੂਲਾਂ ਦੇ ਹੋਵਨੇ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਅੰਬਾਰ ।
 ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਅਰਬ ਦਾ ਜਦੋਂ ਪਵੇਸੀ ਧਾ ।
 ਲਸਕਰ ਤੁਰਕਸਤਾਨ ਦਾ, ਕਰਨਾ ਮਾਰ ਫ਼ਨਾ ।”

1. ਪੁਕਾਰ । 2. ਖ਼ਤ । 3. ਕੁਪੱਤਾ, ਕੱਟਿਆ, ਵੱਢਿਆ । 4. ਹੱਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ । 5. ਤਕਲੀਫ਼ । 6. ਜੋਧਾ । 7. ਪਸ਼ੂ । 8. ਹੋਵੇਗਾ । 9. ਰੋਵੇਗਾ ।

ਫਿਰ ਕਹਿੰਦਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, 'ਹੁਣ ਜ਼ੂਪੀਂ ਕਾਉਸ ।
 ਜੇ ਉਤਰੇ ਈਰਾਨ ਵਿਚ, ਯਾ ਉਤਰੇ ਵਿੱਚ ਰੂਸ ।
 ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਵੇਗਾ ਰਿਜ਼ਕੋਂ ਕਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਮੈਂ ਜ਼ੂਪੀਂ ਕਾਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਲਿੱਖਾਂ ਪੈਜ਼ਾਮ¹ ?
 ਜੰਗ ਕਰਾਂ ਜੇ ਮੁਲਕ ਥੀ ਹੋਸੀ ਖਲਕ ਫ਼ਨਾ ।
 ਸਭਨਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾਵਸੀ ਧਰਤੀ ਗਰਦ ਹਵਾ ।
 ਜਿੱਥੇ ਪਵੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਦੇਸ ਪਵੇ ਵੀਰਾਨ ।
 ਆਖਿਰ ਤਾਈਂ ਮੁਲਕ ਤੇ ਰਹਿਸੀ ਖ਼ੂਨ ਨਿਸ਼ਾਨ ।"
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, 'ਮੇਰੀ ਹੈ ਤਦਬੀਰ ।
 ਜੇ ਹੁਣ ਝਬਦੇ ਆਵਨਾਂ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਖਤ ਲਿਖ ਉਸ ਨੂੰ ਘੱਲ ਦੇਹ, ਆਣ ਕਰੇਸੀ ਜੰਗ ।
 ਉਹ ਜ਼ੂਪੀਂ ਕਾਉਸ ਨੂੰ ਤਿਨਹ² ਕਰਸੀ ਤੰਗ ।"
 ਸੁਣ ਕੇ ਬਖਤਕ ਹੱਸਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, "ਕਸਮ³ ਪਨਾਤ⁴ ।
 ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਕੀ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਬਾਤ ?
 ਅੰਦਰ ਕੈਦੇ ਮਿਸਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਸੀ ਜਾਨ ।
 ਜੇ ਉਹ ਫ਼ਰਜ਼ਨ⁵ ਜੀਵਦਾ ਤਾ ਭੀ ਕੀ ਇਮਕਾਨ⁶ ?
 ਵੇਖ ਨ ਸੱਕੇ ਮੁਗਲ ਦੇ ਲਸਕਰ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਾਨ ।
 ਕਿਉਂ ਕਰ ਸੱਕੇ ਜਾਵਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ?"
 ਬਖਤਕ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਅੱਗੇ ਤਖਤ ਖਲੋ ।
 'ਅਰਜ਼ ਮੇਰੀ ਹੈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਜੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਹੋ ।
 ਸੁਲਹ ਰਖੋ ਜੇ ਮੁਗਲ ਥੀਂ ਹੈ ਉਹ ਤਾਬੇਦਾਰ ।
 ਮਾਰੇ ਤੇਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਤਾਈਂ ਕਰ ਪੈਕਾਰ⁷ ।
 ਵਿੱਚ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਹੋਸੀ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰਸੀ ਹੋ ਫ਼ਰਮਾਂਬਰਦਾਰ⁸ ।
 ਤੇ ਜੇ ਜੰਗ ਕਰਾਵਸੋਂ ਖੁਦ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ਢੋ ।
 ਉਹ ਅਰਬੀ ਦੇ ਕਰੇਗਾ ਰਣ ਵਿੱਚ ਟੁਕੜੇ ਦੋ ।
 ਮਗਰੋਂ ਕਟਕ ਚੜਾਵਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਮਦਾਇਨ ਨੂੰ ।
 ਪਲ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟ ਲੈ ਜਾਵਸੀ ਮਾਲ ਖਜ਼ਾਇਨ⁹ ਨੂੰ ।
 ਕਰਸੀ ਕੌਣ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ?
 ਹੋਵੇਗੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਸਾਨੂੰ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਮੇਰੀ ਇਹ ਤਦਬੀਰ ਹੈ, ਰੱਖੋ ਸੁਲਹ ਸਫਾ ।
 ਨਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮਦਾਇਨੋਂ ਰੱਖੋਂ ਦੂਰ ਹਟਾ ।
 ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਵਲ ਗਸਤਮੇਂ ਲਿਖ ਘੱਲਾਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ।
 ਚੰਗਾ ਕਰ ਦਿਖਲਾਵਸਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ।"

1. ਸੰਦੇਸ਼ । 2. ਇਕੱਲਾ । 3. ਸਹੀ, ਸੋਰੰਦ । 4. ਅਰਬ ਦਾ ਇਕ ਦੇਵਤਾ । 5. ਫ਼ਰਜ਼ ਕਰੋ । 6. ਸੰਭਵ, ਮੁਮਕਿਨ । 7. ਲੜਾਈ । 8. ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ । 9. ਆਗਿਆਕਾਰ, ਹੁਕਮ ਦਾ ਪਾਬੰਦ । 10. ਖਜ਼ਾਨੇ ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਦੇਵੇ ਇਜ਼ਨ¹ ਰਜ਼ਾ² ।
 “ਜਿਉਂ ਚਾਹੇਂ ਤਿਉਂ ਮੁਗਲ ਨੂੰ ਰੱਖੀ ਦੂਰ ਹਟਾ ।”
 ਪਸ³ ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਬਖਤਕ ਨੇ ਫਰਮਾਨ ।
 ‘ਰਾਜੀ ਤੈਂ ਪਰ ਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਐ ਗਸਤਮ ਮਰਦਾਨ⁴ ।
 ਚੰਗਾ ਕੀਤੋ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਆਂਦੋ ਮੁਗਲ ਜਵਾਨ ।
 ਵੈਰੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਮਾਰੋ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਦਸਤਿ ਅਖਜ਼ਰ⁵ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਦਾ ਲਸਕਰ ਦਿਓ ਉਤਾਰ ।
 ਤਰਫ ਮਦਾਇਨ ਆਵਣਾ ਮੂਲ ਨਹੀਂ ਦਰਕਾਰ⁶ ।”
 ਦੇਖੇ ਖ਼ਤ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਜਾਣੇ ਦਗਾ ਨ ਪਾਪ ।
 ਦਸਤਿ ਅਖਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਨੂੰ ਆਣ ਮਿਲੇਗਾ ਆਪ ।
 ਅਹਿਦੋ ਸ਼ੈਕਤ⁷ ਲਿਖ ਕੇ ਮੁਗਲ ਘੱਲੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਮਾਰਨ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਕਰਦਾ ਘੱਲ ਇਕਰਾਰ ।
 ਇਹ ਬਖਤਕ ਦਾ ਲਿਖਿਆ, ਪਹੁਤਾ ਗਸਤਮ ਕੋਲ ।
 ਵਿੱਚ ਖ਼ਸੀ ਦੇ ਫੱਲ ਕੇ ਗਸਤਬ ਹੋਇਆ ਢੋਲ ।
 ਜਾ ਜੂਪੀਂ ਕਾਉਸ ਨੂੰ ਕਹੇ ਮੁਬਾਰਕ ਬਾਦ ।
 ‘ਸ਼ਾਹ ਤੈਂ ਵਲ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਾਹ ਜ ਇਬਨ ਕਬਾਦ ।
 ਦਸਤਿ ਅਖਜ਼ਰ ਵਿਚ ਉਤਰੋ ਸਣੇ ਤਮਾਮ ਸਿਪਾਹ ।
 ਅਹਿਦੋ ਸ਼ੈਕਤ ਚਾਂਹਵਦਾ ਤੈਂ ਥੀਂ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ।
 ਅਹਿਦੋ ਸ਼ੈਕਤ ਲਿਖ ਕੇ ਝਬਦੇ ਦਿਹੋ ਪਹੁੰਚਾ ।
 ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਆਨ ਮਿਲੇਗਾ ਆ ।
 ਜਾਂ ਉਹ ਮਿਲਸੀ ਤੁੱਧ ਨੂੰ, ਵੇਖੀ ਤੇਰੀ ਸ਼ਾਨ ।
 ਜਾਣੇਗਾ ਕੁਝ ਮੁਰਦ ਹੈ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਤੈਨੂੰ ਰਾਜੀ ਹੋਇ ਕੇ ਬਖਸ਼ੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਕਰ ਫਰਜ਼ਦ ਬੁਲਾਵਸੀ ਤੈਨੂੰ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਰਹਿਸੀ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇਰਾ ਭੀ ਯਾਦ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫ਼ਤ ਇਕਲੀਮ ਦਾ ਸਦਵਾਵੇਂ ਦਾਮਾਦ ।
 ਅੰਦਰ ਤਬਕ⁸ ਜ਼ਿਮੀਨ ਦੇ ਪਾਵੇਂ ਕਦਰ ਵਧੇਰ ।”
 ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਮੁਗਲ ਭੀ ਹੋਇਆ ਫੱਲ ਸੁਨੇਰ⁹ ।
 ਜਪੀਂ ਸੌ ਆਦਾਬ ਥੀਂ ਲਿਖਦਾ ਅਰਜ਼ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਸੌ ਸੌ ਅਜਜ਼ ਨਿਆਜ਼¹⁰ ਥੀਂ ਕੁਰਨਸ਼¹¹ ਤੇ ਆਦਾਬ¹² ।
 ਸਿਫਤ ਸਨਾ¹³ ਜ਼ਰਤੁਸ਼ਤ¹⁴ ਦੀ, ਆਤਿਸ਼¹⁵ ਦਾ ਸੌਗੰਧ ।
 ‘ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਐ ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਫਰਮਾਂਬਰ¹⁶ ਫਰਜ਼ਦ¹⁷ ।

1. ਹੁਕਮ । 2. ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ । 3. ਬਸ । 4. ਬਹਾਦੁਰ । 5. ਮਦਾਇਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਰੋਹੀ । 6. ਲੋੜ । 7. ਇਕਰਾਰ ਨਾਮਾ । 8. ਟੁਕੜਾ । 9. ਪਹਾੜ । 10. ਅਧੀਨਗੀ ਤੇ ਤਾਬੇਦਾਰੀ । 11. ਨਮਸਕਾਰ । 12. ਨਿਮੂਤਾ । 13. ਉਪਮਾ । 14. ਪਾਰਸੀਆਂ ਦਾ ਪੈਗੰਬਰ । 15. ਅਗਨੀ । 16. ਆਗਿਆਕਾਰ । 17. ਪੁਤ੍ਰ ।

ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਰਜ਼ੂ¹, ਕਦਮ ਤੇਰੇ ਦੀ ਖਾਕ²
 ਕਰ ਸੁਰਮਾ ਵਿੱਚ ਅੱਖੀਆਂ, ਪਾਵਾਂ ਫਰਹਤ ਨਾਕ³ ।
 ਜਾਣਾਂ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇਰਾ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਤੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਬੰਦਾ⁴ ਹੱਕ ਗੁਜ਼ਾਰ⁵ ।
 ਜਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਸਿਰ ਅਪਨੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਤੂੰ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ ਲ ਖਾਦਿਮ⁶ ਜਾਨ ਨਿਸਾਰ⁷ ।
 ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਤਾਜ ਸਿਰੇ ਦਾ ਪਾਕ⁸ ।
 ਤੂੰ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈ ਕਦਮ⁹ ਅਪਨੇ ਦੀ ਖਾਕ ।
 ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਬੇਅਦਬ ਹੈ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਨਾਮ ।
 ਸੁਣਕੇ ਨਾ ਰਹਿ ਸੱਕਿਆ ਮੈਂ ਮਹਜੂਰ¹⁰ ਗੁਲਾਮ ।
 ਮੁਲਕੋਂ ਆਇਆ ਕਸਦ¹¹ ਕਰ ਹੱਕ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਨੂੰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸਣ ਅਰਬੀਆਂ ਰਣ ਵਿੱਚ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜੋ ਹੋਵੇ ਵਿੱਚ ਜੱਗ ।
 ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਫੌਜ ਲੈ ਉਤਵਲ ਜਾਵਾਂ ਵੱਗ ।
 ਜਾਨ ਤੇਰੇ ਪਰ ਵਾਰਨੀ ਕਰ ਆਦਾਬ¹² ਤਮਾਮ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਜੜ ਮਾਰਨੀ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਕਤਲਾਮ ।”
 ਇਹ ਖਤ ਲਿਖ ਪਹੁੰਚਾਇਆ, ਸੁਲਤਾਨਾਂ ਦਰਬਾਰ ।
 ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕੀਤੀ ਸੁਖੀ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਤੀਹ ਲੱਖ ਨਾਲ ਸਵਾਰ ਲੈ ਹੋਇਆ ਜਲਦ ਰਵਾਨ ।
 ਦਸਤਿ ਅਖਜ਼ਰ ਵਲ ਟੁਰ ਪਿਆ ਕਰਕੇ ਸ਼ੌਕਤ¹³ ਸ਼ਾਨ ।
 ਖਬਰਾਂ ਗਈਆਂ ਮੁਗਲ ਨੂੰ, ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ‘ਖਵਾਹਿਸ਼ ਤੇਰੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਵਲ ਅਖਜ਼ਰ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਸੁਣ ਜੂਪੀਨ ਕਾਊਸ ਦਾ ਦਿਲ ਹੋ ਰਹਿਆ ਸ਼ਾਦ ।
 ਵਾਹ ਵਾ ਮੇਰੇ ਤਾਲਿਆ¹⁴ ! ਦਿਲ ਦੀ ਮਿਲੀ ਮੁਰਾਦ ।
 ਅੰਦਰ ਅਪਨੇ ਲਸਕਰਾਂ ਲੱਗਾ ਕਰਨ ਸਿੰਗਾਰ ।
 ਸੱਠ ਕੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਥੀਂ ਕਰਦਾ ਸਫਾਂ ਤਿਆਰ ।
 ਦੁਹਾਂ ਸਫਾਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕੀਤਾ ਰਾਹ ਫੱਰਾਖ¹⁵ ।
 ਫੌਜ ਲੰਘੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੀ ਗੁਸਤਾਖ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ ਦਾ ਤਦ ਨੂੰ ਪਹੁੰਤਾ ਜਾ ।
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਗਸਤਮਾ ! ਚੱਲ ਫੌਜਾਂ ਦਿਖਲਾ ।”
 ਲੈ ਕੇ ਗਸਤਮ ਮੁਗਲ ਨੂੰ ਆ ਪਹੁੰਤਾ ਵਿੱਚ ਰਾਹ ।
 ਫੌਜਾਂ ਆਈਆਂ ਸਾਮਣੇ ਜੂਪੀਂ ਕਰੇ ਨਿਗਾਹ ।

1. ਚਾਹ, ਇੱਛਾ । 2. ਧੂੜ, ਮਿੱਟੀ । 3. ਸੁਖਦਾਇਕ । 4. ਦਾਸ, ਸੇਵਾਦਾਰ । 5. ਹੱਕ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 6. ਸੇਵਕ । 7. ਜਾਨ ਵਾਰਨ ਵਾਲਾ । 8. ਪਵਿਤ੍ਰ । 9. ਪੈਰ । 10. ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲੇ ਵਚਨ । 11. ਇਰਾਦਾ । 12. ਸਨਮਾਨ । 13. ਤੇਜ਼ੀ । 14. ਨਸੀਬ, ਕਿਸਮਤ । 15. ਚੋੜਾ, ਖੁੱਲ੍ਹਾ ।

ਅੱਵਲ ਲਸਕਰ ਰਾਇ ਦਾ ਆ ਹੋਇਆ ਇਜ਼ਹਾਰ¹ ।
 ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰਾਇ ਦੇ ਤਾਜ ਜਵਾਹਰ ਦਾਰ ।
 ਜੂਪੀਂ ਪੁੱਛੇ, 'ਗਸਤਮਾ ! ਏਹੋ ਹੈ ਸੁਲਤਾਨ ?'
 ਗਸਤਮ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਓਸ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਖਾਦਿਮ ਜਾਨ ।
 ਇਹ ਨਾਚੀਜ਼ ਗੁਲਾਮ ਹੈ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਰਾਇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਫੌਜ ਦਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਇਜ਼ਹਾਰ ।"
 ਸੁਣ ਜੂਪੀਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਏਹ ਗੁਲਾਮ ।
 ਓਹ ਖੁਦ ਕੇਡਕੁ ਹੋਵਸੀ ਅੰਦਰ ਸਮਨ ਤਮਾਮ ।
 ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਆਇਆ ਖਾਸ ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ² ।
 ਪੁੱਛਿਆ 'ਏਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ?' ਕਹਿਆ, 'ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।'
 ਏਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਓਸਦੇ ਸੀ ਚੀਨੀ ਫਗਫੂਰ³ ।
 ਖਾਕਾਂ⁴ ਤੇ ਗੁਰਗੀਨ⁵ ਦਾ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਜ਼ਹੂਰ⁶ ।
 ਬਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਰਦ ਜੰਗ ਤੇ ਫਿਰ ਆਯਾ ਕੁਰੰਗ ।
 ਜੀਨਤ⁷ ਦੇਖ ਅਫਵਾਜ਼⁸ ਦੀ ਮੁਗਲ ਰਹੇ ਦਿਲ ਤੰਗ ।
 ਫੇਰ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਪੋਸ਼ ਪੋਸ਼⁹ ਦੂਰੋਂ ਕੰਨ ਪਇਆ ।
 ਜੋਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਗਸਤਮਾ ! ਇਹ ਹੈ ਸੋਰ ਕਿਹਾ ?"
 ਸੱਤ ਸੌ ਹਾਥੀ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਏ ਚੱਲ ।
 ਸੇਤ ਸੌ ਪਿੱਛੇ ਆਂਵਦਾ ਸੱਤ ਸੱਤ ਸੌ ਹਰ ਵੱਲ ।
 ਤੇ ਖਿਤਮਤ ਵਿੱਚ ਆਂਵਦੇ ਸੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਲਾਮ ।
 ਜ਼ਰੀਂ ਪੋਸ਼¹⁰ ਗੁਲਾਮ ਹੈ, ਅਤਲਸ ਪੋਸ਼¹¹ ਤਮਾਮ ।
 ਮੁਗਲਾਂ ਦੂਰੋਂ ਦੇਖਿਆ, ਨਜ਼ਰ ਪਇਆ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਜੀਨਤ ਥੀ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ ਮੁਗਲ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ ।
 ਡਿੱਠਾ ਸੱਜੀ ਤਰਫ ਹੈ ਬੁਜੁਰਜਮਿਹਰ ਵਜ਼ੀਰ ।
 ਜਿਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨ ਅਕਲ ਹੈ ਵਾਂਗੂ ਬਦਰ¹² ਮੁਕੀਰ¹³ ।
 ਖੱਬੇ ਬਖਤਕ ਬਖਤਿਆਰ ਖਾਸ ਵਜ਼ੀਰ ਸ਼ਰੀਰ¹⁴ ।
 ਜਿਸ ਦੀ ਅਕਲ ਚਿਤਾਰਦੀ ਮਕਰ ਅਤੇ ਤਜਵੀਰ¹⁵ ।
 ਜੂਪੀਂ ਉੱਤਰ ਘੋੜਿਓਂ ਗਇਆ ਪਿਆਦਾ ਹੋ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ ਦੀ ਡਿੱਠੀ ਸ਼ਾਨ ਖਲੋ ।
 ਸਿਰ ਨਾਵਾਂ ਕਰ ਚੱਲਿਆ, ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਤਾਜੀਮ¹⁶ ।
 ਅਜਜ਼¹⁷ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ, ਡਿੱਠਾ ਕਦਰ ਅਜੀਮ¹⁸ ।
 ਨਜ਼ਰ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨ ਜੋ ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਲ ਸੋ ।
 ਡਿੱਠਾ ਮਿਲਣੇ ਆਂਵਦਾ, ਮੁਗਲ ਪਿਆਦਾ ਹੋ ।
 ਜੂਪੀਂ ਪੈਦਲ ਆਂਵਦਾ, ਫਰਮਾਵੇ ਸੁਲਤਾਨ ।
 'ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਾਂ ਮੈਂ ਬਖਤਕਾਂ ! ਇਹ ਭੀ ਆਖ ਬਿਆਨ ?

1. ਪ੍ਰਗਟ, ਜ਼ਾਹਿਰ । 2. ਫੌਜ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਮੋਢੀ, (Commander in Chief) । 3. ਚੀਫ਼ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ । 4. ਦੀਨੀ ਦੇ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਔਲ । 5. ਇਕ ਈਰਾਨੀ ਪਹਿਲਵਾਨ । 6. ਪ੍ਰਗਟਾਉ । 7. ਸਜਧਜ । 8. ਫੌਜਾਂ । 9. ਪਰੇ ਹੋ ਜਾਓ, ਅਲਗ ਹੋ ਜਾਓ । 10. ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ । 11. ਨਰਮ ਰੋਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜਾ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ । 12. ਚੌਧਵੀ, ਰਾਤ ਦਾ ਚੰਨ । 13. ਰੋਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ । 14. ਸ਼ਰਾਰਤੀ । 15. ਝੂਠਾ । 16. ਮਾਣ ਸਤਕਾਰ । 17. ਆਜਿਜ਼ੀ । 18. ਵੱਡਾ ।

ਮਿਲਾਂ ਪਿਆਦਾ ਹੋਇ ਕੇ ਯਾ ਤੇ ਰਾਹਾਂ ਸਵਾਰ ?
 ਮੈਨੂੰ ਲਾਇਕ ਕਿਸਤਰਹ, ਝਬਦੇ ਕਰ ਇਜ਼ਹਾਰ ?”
 ‘ਜੂਪੀਂ ਸ਼ਾਹ ! ਬੁਜ਼ਰਗ ਹੈ, ‘ਬਖਤਕ ਕਹੇ ਹਰਾਮ ।
 “ਤੂੰ ਭੀ ਪੈਦਲ ਹੋਇ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੰਨ ਸਲਾਮ ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ਰਜਮਿਹਰ ਨੇ, ‘ਅਪਨਾ ਕਦਰ ਪਛਾਣ ।
 ਤੁੱਧ ਪਿਆਦਾ ਹੋਵਣਾ, ਨਾਹੀਂ ਲਾਇਕ ਸ਼ਾਨ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ¹ ਦਾ, ਤੂੰ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ।
 ਇਹ ਸਭ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਮਿਸਲ² ਸਿਪਾਹ ।
 ਤੇਰੀ ਜਦੋਂ ਰਕਾਬ ਨੂੰ ਜੂਪੀਂ ਪਕੜੇ ਆ ।
 ਪੈਰ ਪਿਆਦਾ ਹੋਵਣਾ ਤੈਨੂੰ ਖਤਰ³ ਨ ਕਾ ।
 ਲੱਥਾ ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਮਿਲੇ ਪਿਆਦਾ ਹੋ ।
 ਰਹਿਆ ਅੱਗੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੁਗਲ ਫਤਾਦਾ⁴ ਹੋ ।
 ਜੂਪਾਂ ਨੂੰ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਪਕੜੇ ਵਿੱਚ ਕਿਨਾਰ⁵ ।
 ਲੁੱਤਫ ਕਰੇ ਤੇ ਸ਼ਫਕਤਾਂ⁶ ਕਰਦਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ।
 ਸਣ ਭਾਈਆਂ ਸ਼ਾਹ ਮੁਗਲ ਨੂੰ ਖਿਲਅਤ ਕਰੇ ਅਤਾ⁷ ।
 ਖਿਲਅਤ ਦੇਖ ਈਰਾਨੀਆਂ ਰੋਂਦੇ ਮੁਗਲ ਫਿਦਾ⁸ ।
 ਫਿਰ ਤੰਬੂ ਗਡਵਾਂਵਦਾ ਸਭ ਅਤਲਸ ਜ਼ਰ⁹ ਕਾਰ ।
 ਰਸਤੇ ਰੇਸ਼ਮਦਾਰ ਤੇ ਜ਼ੌਰੀਂ ਮੇਖ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਵੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਮੁਗਲ ਰਹੇ ਸਰਮਾ ।
 ਐਸਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਾਨ¹⁰ ਕੋ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਨ ਆ ।
 ਤਖਤ ਉਤੇ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਜਲੂਸ ।
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਇਆ ਅਦਬ ਥੀਂ ਆ ਜੂਪੀਂ ਕਾਊਸ ।
 ਜ਼ੌਰੀਂ¹¹ ਕੁਰਸੀ ਦੇਂਦਾ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸ਼ਾਹ ।
 ਇਕ ਵਲ ਜੂਪੀਂ ਬੈਠਦਾ, ਇਕ ਵਲ ਗਸਤਮ ਚਾਹ ।
 ਫਿਰ ਖਾਣੇ ਮੰਗਵਾਂਵਦੇ ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਤੁਆਮ¹² ।
 ਗੌਸ਼ਤ ਕਿਸਮ ਕਬਾਬ ਦੇ ਮਾਹੀ¹³ ਮੁਰਗ¹⁴ ਤਮਾਮ ।
 ਹਰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਤੁਆਮ ਦੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਜੋ ਕੁਝ ਮੁਗਲਾਂ ਉਮਰ ਸਿਰ, ਸੁਣਿਆ ਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਹਾਜ਼ਿਰ ਕਰਦੇ ਨਿਅਮਤਾਂ¹⁵ ਬਾਝ ਹਿਸਾਬ ਸੁਮਾਰ¹⁶ ।
 ਭਾਂਡੇ ਸੁਰਖ¹⁷ ਅਕੀਕ ਤੇ ਹੋਰ ਅਕਸਾਮ¹⁸ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਦਸਤਰ ਖਵਾਨ ਤੁਆਮ ਦੇ ਕਈ ਵਿਛਾਵਨ ਨੂੰ ।
 ਸਰਬਤ ਭਰੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਖੜੇ ਪਿਲਾਵਨ ਨੂੰ ।

1. ਸੱਤਾਂ ਵਿਲਾਇਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ । 2. ਵਾਂਗੂ । 3. ਡਰ । 4. ਡਿਗਿਆ, ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ ।
 5. ਬੁੱਕਲ, ਜਫੀ । 6. ਕ੍ਰਿਪਾਭਾਵ । 7. ਪਦਾਨ । 8. ਕੁਰਬਾਨ । 9. ਸੋਨਾ, ਸੁਨਹਿਰੀ । 10. ਸ਼ਾਨ ਦਾ
 ਸਾਹਿਬ (ਮਾਲਿਕ) । 11. ਸੁਨਹਿਰੀ । 12. ਭੋਜਨ । 13. ਮੱਛੀ । 14. ਮੁਰਗੇ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰ । 15.
 ਪਦਾਰਥ । 16. ਗਿਣਤੀ । 17. ਲਾਲ । 18. ਕਿਸਮਾਂ ।

ਖਿਦਮਤਗਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾ ਖੁਰਸ਼¹ ਲਿਆਵਨ ਨੂੰ ।
 ਬਾਜ਼ੇ² ਕੂਜ਼ੇ ਪਕੜ ਕੇ ਹੱਥ ਧੁਆਵਨ ਨੂੰ ।
 ਦੇਖ ਅਜਾਇਬ ਸਾਜ਼ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ ।
 ਐਸਾ ਸਾਹਿਬ ਤਾਲਿਆ⁴ ਹੋਗ ਨ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਸਭ ਉਮਰਾਵਾਂ ਹਾਜ਼ਿਰਾਂ ਖਾਧਾ ਰੱਜ ਤੁਆਮ ।
 ਫੇਰ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਤੀਆਂ ਹੋਏ ਮਸਤ ਤਮਾਮ ।
 ਕਿਤਨੇ ਰੋਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਅੰਦਰ ਐਸ਼ ਖੁਸ਼ੀ ।
 ਮੁਗਲੇਟੇ ਵਿੱਚ ਮਸਤੀਆਂ ਚਾਹੁਣ ਖੂਨ ਕਸ਼ੀ⁶ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਗੱਲ ਟੋਰਦੇ, ਕਰਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਅਜ਼ਕਾਰ⁷ ।
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਬਖਤਕਾ ! ਹਾਲ ਕਰੀਂ ਇਜ਼ਹਾਰ ।
 ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਹੁਣ ਅਰਬ ਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ?
 ਸੁਣਿਆ ਬਾਹਰ ਕਦਰ ਥੀਂ ਕਰਦਾ ਕਾਰ ਤਮਾਮ ।"
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਮਿਸਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਪਇਆ ।
 ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਮਰ ਗਿਆ ਸਾਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਕਾ ।"
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਉਂ ਮੂੰਹ ਲਾਇਆ ਸੀ ?
 ਮੂੰਹ ਲਾਇਆ ਤੇ ਹੱਦ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ ?
 ਕਦਰ ਨ ਦੇਖੇ ਆਪਣਾ, ਹੈ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਬਲਾ ?
 ਮੂਲੀ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ ਦੀ ਥੀਏ ਬਰਾਬਰ ਆ ?
 ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੇ ਨਾ ਕਰੇ ਬੁਲੰਦ ।
 ਗਿੱਦੜ ਨੂੰ ਘਰ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨਾਹੀਂ ਮੂਲ ਪਸੰਦ ।
 ਕਾਉਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਆਹਲਣੇ, ਵਿੱਠ ਕਰੇ ਮਤ ਵੇਹ⁸ ।
 ਕੁੱਕੜ ਤਖਤ ਬਹਾਲਿਆ, ਅੰਤ ਖਿਲਾਰੇ ਖੇਹ ।
 ਬਾਹਰ ਗਇਆ ਟਿਕਾਣਿਓਂ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ⁹ ।
 ਅੰਤ ਪਛਾਣਨ ਮਰਤਬਾ¹⁰ ਆਲੀ¹¹ ਨਸਬ¹² ਨਜ਼ਾਦ¹³ ।
 ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਸਰਵਰੀ¹⁴ ਸੀ ਕਦ ਲਾਇਕ ਗੱਲ ?
 ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਹੋ ਗਇਆ ਛਿੰਜਾਂ¹⁵ ਦਾ ਭੜਮੱਲ ?
 ਹਾਲੀ ਪਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਬਣਿਆ ਥਾਣੇਦਾਰ ।
 ਦੋ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ ਸਦਾ ਗਿਆ ਸ਼ੇਰ ਅਰਬ ਸਰਦਾਰ ।
 ਵੇਖੋ ਕੇਡ ਅੰਧੇਰ ਹੈ ਹਾਕਿਮ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ?
 ਟਿੰਡਾਂ ਪੱਥ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੱਘੀਆਂ ਦਾ ਉਸਤਾਦ ।
 ਛੇ ਸੱਤ ਖੋਲ੍ਹ¹⁶ ਨਾਲ ਲੈ ਆ ਵੜਿਆ ਦਰਬਾਰ ।
 ਵੇਖੋ ਸੂਬੇਦਾਰ ਹੈ ਮੱਕੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ

1. ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ । 2. ਕਈ । 3. ਕੂਜ਼ੇ, ਲੋਟੇ । 4. ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਧਨੀ । 5. ਖੂਨ (ਕਤਲ) ਕਰਨਾ । 6. ਜ਼ਿਕਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ । 7. ਦੇਖ । 8. ਅਰਬੀ ਦਾ ਖੁੜ੍ਹ । 9. ਪਦਵੀ । 10. ਉਚੇ । 11. ਵੰਸ਼, ਖਾਨਦਾਨ । 12. ਅਸਲ, ਭਾਵ-ਜੰਮੇ ਜਾਏ । 13. ਸਰਕਾਰੀ । 14. ਘੋਲਾਂ । 15. ਅਵਾਰਾਗਰਦ ।

ਚੰਗਾ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾ ਗਇਆ, ਲੀਕ ਲਵਾ ਗਇਆ ।
 ਪਹਿਰੂ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ, ਚੋਰ ਸਦਾ ਗਇਆ ।
 ਝਾੜ ਨਮਕ ਸਿਰ ਜ਼ਖਮ ਤੇ ਗਇਆ ਪਸਿੱਤਾ ਹੋ ।
 ਵਾਹਵਾ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ਨੇ ਹੱਕ ਨ ਜਾਤਾ ਕੋ ।
 ਕਿਉਂ ਕਰ ਹੱਕ ਪਛਾਣਦਾ ਅੰਤ ਨਾਲਾਇਕ ਸੀ ।
 ਨਾਕਿਸ¹ ਜਿਸਦੀ ਤਬਾ² ਹੈ ਹੱਕ ਪਛਾਣੇ ਕੀ ?
 ਨਾਗ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਪਾਲਿਆ, ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਕੇ ਆਪ ।
 ਪਾ ਅਸਤੀਨ³ ਸਿਲਾ ਲਇਆ ਜ਼ਹਿਰੋਂ ਭਰਿਆ ਸਾਂਪ⁴ ।
 ਬਘਿਆੜਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਚੰਗਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋ ।
 ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਟੁੱਕ ਪਾਇਕੇ ਕੱਕੜ ਥੀਂ ਹੱਥ ਧੋ ।
 ਲੈ ਭਾਈ ਹੁਣ ਬਖਤਕਾ । ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੈ ਸਾਮਾਨ ।
 ਜੇ ਅਰਬੀਂ ਬੇ ਅਦਬ ਹੈ, ਅਦਬ ਕਰਾਂ ਮੈਦਾਨ ।
 ਬੇ ਅਦਬਾਂ ਦੀ ਛੋੜਨੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜੜ ਮੇਖ ।
 ਤੈ ਅਸਾਂ ਪਕੜ ਮਰੋੜਨੀ ਸੂਲ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਖ⁵ ।
 ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਬਚ ਜਾਵਸੀ, ਬਚ ਮੈਥੀਂ ਲੈ ਜਾਨ ?
 ਨਾਵਕ⁶ ਮਾਰ ਪਰੋਵਸਾਂ, ਜੇ ਜਾਵੇ ਅਸਮਾਨ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਲਾਫਾਂ⁷ ਮਾਰੀਆਂ ਕਦਰੋਂ ਵੱਧ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਪੈਕਾਰ⁸ ਦੀ ਅਜੇ ਨ ਪਾਈ ਸਾਰ ।
 ਅਜੇ ਨਲਾਇਕ ਲਾਇਕੋਂ ਡਿੱਠਾ ਨਾਂਹ ਨਿਤਾਰ ।
 ਬਾਝ ਲੜਾਈ ਅਰਬ ਨੂੰ ਲਇਆ ਜ਼ਬਾਨੀ ਮਾਰ ।
 ਤੇ ਅਰਬੀ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਸਿਰ ਚਾ ਬੈਠਾ ਭਾਰ ।
 ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਪਾਰ ਨਿਭਾਵਨਾ ਮਤ ਸੁੱਟ ਬਹੇ ਉਰਾਰ ।
 ਬਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਪਿੱਦੜੀ ਉਡਣ ਲੱਗੀ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਪਰ⁹ ਉਸਦੇ ਖੁਸ਼ ਜਾਵਣੇ ਪਹਿਲੀ ਵਿੱਚ ਉਡਾਰ ।
 ਸੁਣ ਜੂਪੀਂ ਦੀ ਲਾਫ ਨੂੰ ਸ਼ਾਦ¹⁰ ਹੋਏ ਉਮਰਾ¹¹ ।
 ਹੁਣ ਅਰਬੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾਂ ਮਰਦਾਂ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹਾ ।
 ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਆਂਵਦਾ ਹੋ ਕੇ ਮੁਗਲ ਵਿਦਾ ।
 ਆ ਅਪਨੀ ਵਿੱਚ ਬਾਰਗਾਹ¹² ਸਣੇ ਸਰੋਦ ਸਮਾ¹³ ।
 ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਆਖਦਾ ਗਸਤਸ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ‘ਮੈਥੀਂ ਅੱਗੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਾਕੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ¹⁴ ।
 ਕਰਮ¹⁵ ਕਮਾਵੇ ਅਸਾਂ ਤੇ ਬਖਸ਼ੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦਿਖਲਾਵਾਂ ਮਾਰ ।”
 ਗਸਤਮ ਵਲ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਉਠ ਟੁਰਿਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਵਾਲੀ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ ਦੇ ਆ ਵੜਿਆ ਦਰਬਾਰ ।

1. ਅਧੂਰੀ । 2. ਤਬੀਅਤ । 3. ਕੁੜਤੇ ਜਾਂ ਅੰਗਰੱਖੀ ਦੀ ਬਾਂਹ 4. ਸੱਪ । 5. ਜੜ । 6. ਤੀਰ ।
 7. ਗੱਪਾਂ । 8. ਲੜਾਈ । 9. ਖੰਭ । 10. ਖੁਸ਼ । 11. ਅਮੀਰ । 12. ਡੇਰਾ । 13. ਰਾਗ, ਰੰਗ,
 ਗੀਤ । 14. ਬੇਨਤੀ ਕਰ । 15. ਮਿਹਰ, ਕ੍ਰਿਪਾ-ਭਾਵ ।

ਤੇ ਅੱਗੇ ਆ ਤਖਤ ਦੇ ਧਰਦਾ ਸੀਸ ਹਰਾਮ ।
 ਕਦੇ ਦੁਆ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, “ਰਹਿਸੋਂ ਸ਼ਾਹ ! ਮੁਦਾਮ¹ ।
 ਅਰਜ਼ ਕਰਾਂ ਸ਼ਰਮਾਂਵਦਾ, ਜੂਪੀਂ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ।
 ਮੁਗਲ ਬਹਾਦੁਰ ਆਰਜੂ² ਰਖਦਾ ਦਿਲੋਂ ਤਮਾਮ ।
 ਫਰਜ਼ਦੀ³ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕਰੀਓ ਫਖਰ⁴ ਅਤਾ⁵ ।
 ਤੇ ਉਹ ਵਾਂਗੂ ਬਰਦਿਆਂ⁶ ਖਾਦਿਮ⁷ ਰਹੇ ਸਦਾ ।
 ਬਾਗੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮਾਰਸਾਂ, ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਕਰਾਰ ।
 ਰਹਾਂ ਗੁਲਾਮ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਹਰਦਮ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਅੰਦਰ ਹਫਤ⁸ ਇਕਲੀਮ⁹ ਦੇ ਵੈਰੀ ਰਹੇ ਨ ਕੋ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਂ ਦਿਲਾਵਰ ਹੋ ।
 ਤੇ ਤੇਰੀ ਹੈ ਆਰਜੂ, ਇਹ ਨਿਸਬਤ ਹੈ ਖੂਬ ।
 ਹੋਰ ਰਜ਼ਾ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਹਰਦਮ ਹੈ ਮਤਲੂਬ¹⁰ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਤਪ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ।
 ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, “ਮੁਰਦਾਰ ! ਹਟ ਜਾ ।
 ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਫਿਰ ਮੁੜ ਕਹੀਂ ਨ ਮੂਲ ।
 ਤੇਰੀ ਅਰਜ਼ ਹਰਾਮੀਆ ! ਇਹ ਨ ਕਰਾਂ ਕਬੂਲ ।”
 ਦੇਖ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਠ ਬਖਤਕ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਹੱਥ ਖਲੋਤਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹੋਇਆ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 “ਜੁਗ ਜੁਗ ਰਾਜ ਜਹਾਨ ਤੇ ਨਿੱਤ ਸਵਾਇਆ ਹੋ ।
 ਵੈਰੀ ਇਸ ਜੁਨਾਬ ਦਾ ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਹੋ ।
 ਅੰਤ ਧੀਆਂ ਘਰ ਜੰਮੀਆਂ, ਘਰੀਂ ਸਮਾਵਣ ਨਾ ।
 ਮਾਰਨੀਆਂ ਨਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਰਵਾ¹¹ ਹਟਾਵਣ ਨਾ ।
 ਓੜਕ ਕਿਤੇ ਵਿਆਹੁਣੀ ਦੁਖਤਰ¹² ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਫਿਰ ਦੇਖੋ ਹੁਣ ਮੁਗਲ ਦੀ ਖੜਾ ਹੈ ਲਾਇਕਦਾਰ ।
 ਹੋਇ ਬੰਦਾ ਫਰਮਾਨ ਦਾ ਓਹ ਸਿਰ ਪੇਸ਼ ਧਰੇ ।
 ਲਾਇਕ ਸ਼ਾਹਿਨ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਹੁਣ ਨਾਂ ਰੱਦ ਕਰੇ ।
 ਗਸਤਮ ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ ਹੈ ਸਮਝੇ ਅਰਜ਼ ਧਰੇ ।
 ਲਾਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਬਹਾਵਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਝਾੜ ਪਰੇ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕਰੇ ਵਿਚਾਰ ।
 “ਏਹ ਸਾਰੇ ਇਕ ਜਾਨ ਹੋ ਰਲ ਬੈਠੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਹੁਣ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦਣਾ ਬਾਝ ਫਸਾਦ ਨਹੀਂ ।
 ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਇਸ ਨਿਸਬ¹³ ਤੋਂ ਹਰਗਿਜ਼ ਸ਼ਾਦ¹⁴ ਨਹੀਂ ।”

1. ਹਮੇਸ਼ਾਂ ; 2. ਇੱਛਾ, ਚਾਹ । 3. ਪੁਤ੍ਰਪਣਾ । 4. ਮਾਣ । 5. ਪ੍ਰਦਾਨ । 6. ਟਹਿਲੂਆ । 7. ਸੇਵਕ ।
 8. ਸੱਤ । 9. ਵਿਲਾਇਤਾਂ । 10. ਲੋੜੀਂਦੀ । 11. ਵਾਜ਼ਿਬ । 12. ਬੇਟੀ । 13. ਸੰਬੰਧ, ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ।
 14. ਖੂਬ ।

ਆਹਿਸਤਾ¹ ਫਰਮਾਂਵਦਾ ਗੁਸਤਮ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ।
 “ਭਲਕੇ ਕਰ ਕੇ ਮਸਲਹਤ² ਦੱਸਾਂ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ, ਤਾਜ਼ੀਮਕਰ³ ਗੁਸਤਮ ਚਲਾ ਗਿਆ ।
 ਜੂਪੀਂ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸਦਾ ਜਿਵੇਂ ਜਵਾਬ ਲਇਆ ।
 “ਨਾਲੇ ਤੇਰਾ ਹੋਵਸੀ ਭਲਕੇ ਕੰਮ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਕਦਰ ਤੇਰਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕਰਸੀ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ।”
 ਰਾਤੀਂ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੂੰ ਲੈ ਖਿਲਵਤ⁴ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਕੀ ਤਦਬੀਰ ਹੈ ? ਹੋਇਆ ਕੰਮ ਤਬਾਹ ।
 ਗੁਸਤਮ ਦਗਾ ਕਮਾਇਆ, ਫਸੀ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਜਾਨ ।
 ਆਣੀ ਇਥਾਈਂ ਹੋਇਆ, ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ।
 ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਾਕ ਨ ਹੋਰ ਨੂੰ, ਦੇਣਾ ਚਾਹਾਂ ਮੂਲ ।
 ਜਾਂ ਲਗ ਹਮਜ਼ਾ ਜੀਵਦਾ, ਕੌਲ⁵ ਨ ਕਰਾਂ ਅਦੂਲ⁶ ।
 ਜ ਗੁਸਤਮ ਦਾ ਆਖਿਆ, ਨਾਹੀਂ ਕਰਾਂ ਕਬੂਲ ।
 ਓਵੇਂ ਜੰਗ ਮਚਾਵਸਨ, ਰਲ ਸਾਰੇ ਮਜਹੂਲ⁷ ।
 ਫੌਜ ਮੁਗਲ ਦੀ ਅਸਾਂ ਥੀਂ ਹਿੱਸੇ ਕਈ ਵਧੇਰ ।
 ਪਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਨੂੰ, ਕਰਨ ਜ਼ਬਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰ⁸ ।
 ਇਹ ਹੁਣ ਸਿਰ ਪਰ ਅਸਾਂ ਦੇ, ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਭਾਰ ਪਿਆ ।
 ਤੂੰ ਮਸਲਾਹਿਤ⁹ ਦੱਸ ਖਾਂ, ਹੈ ਤਦਬੀਰ ਕਿਆ ?”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਨੇ, “ਪਿਆ ਕੁਵੱਲਾ ਕਾਮ ।
 ਗੁਸਤਮ ਬਖਤਕ ਰਲ ਗਏ, ਜੂਪੀਂ ਨਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਜੇ ਨਾ ਮੰਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਕਰਨ ਜ਼ਰੂਰ ਫਸਾਦ ।
 ਤੇ ਵਿੱਚ ਏਸ ਫਸਾਦ ਦੇ, ਹੋਗੁ ਇਜ਼ਤ ਬਰਬਾਦ ।
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਹਿਆ ਮੰਨ ਲੈ ਫਿਰ ਜੋ ਚਾਹੇ ਰੱਬ ।
 ਜਿਸ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਹੋਸੀਆ ਉਸਦਾ ਹੈ ਸਬੱਬ ।”
 ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜਮਿਹਰ ਦਾ ਕਰਦਾ ਸ਼ਾਹ ਕਬੂਲ ।
 ਫਜ਼ਰੇ¹⁰ ਗੁਸਤਮ ਆਂਵਦਾ ਸਣ ਜੂਪੀਂ ਮਜਹੂਲ ।
 ਬੈਠੇ ਉੱਪਰ ਕੁਰਸੀਆਂ, ਦੇਣ ਕਲਾਮ ਚਲਾ ।
 ਗੁਸਤਮ ਫੇਰ ਸਵਾਲ ਦੀ ਦੇਵੇ ਗੱਲ ਹਲਾ ।
 ਚੁੰਮੇ ਪਾਵੇ ਤਖਤ ਦੇ, ਨਿਉਂ ਨਿਉਂ ਕਰੇ ਸਲਾਮ ।
 ਮੰਨ ਗਇਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਉਸ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਸੁਣ ਜੂਪੀਂ ਉਠ ਕੁਰਸੀਓਂ ਕਦਮੀ ਡਿਗਿਆ ਆ ।
 ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਨਾਂਹ ਸਮਾਂਵਦਾ, ਧਰਤਿ ਨ ਲੱਭੇ ਪਾ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰਦਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦਾ ਸ਼ਾਹ ਪਿਆਰ ।
 ਕਦਮਾਂ ਥੀਂ ਚਾ ਮੁਗਲ ਨੂੰ ਪਕੜੇ ਵਿੱਚ ਕਿਨਾਰ¹¹ ।

1. ਹੌਲੀ । 2. ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ । 3. ਅਦਬ, ਸਤਕਾਰ । 4. ਇਕਾਂਤ, ਇਕੱਲ । 5. ਵਚਨ, ਇਕਰਾਰ । 6. ਅਦੂਲ ਕਰਨਾ, ਮੋੜਨਾ । 7. ਮੂਰਖ, ਜਾਹਿਲ । 8. ਉੱਪਰ ਹੇਠਾਂ । 9. ਮਸ਼ਵਰਾ । 10. ਸਵੇਰੇ । 11. ਗੋਦੀ ।

ਫਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, “ਫੁਰਸਤ ਚਾਹੀਏ ਭੀ ।
 ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਜੁ ਮਿਲੇਗੀ ਤੈਨੂੰ ਸਚ ਸਹੀ ।”
 ਬਖਤਕ ਜ਼ੂਪੀਂ ਆ ਖੜੇ ਤਖਤ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ।
 ਮੁੜ ਮੁੜ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਖੰਫ ਸਿਆਸਤ¹ ਤੋੜ ।
 “ਹੁਣ ਝਬਦੇ ਮੰਗਵਾ ਲਓ ਏਥੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਮੁਹਲਤ ਥੀਂ ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕੀ ਕੁਝ ਗੁਜ਼ਰੇ ਕਾਰ ?
 ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਬਾਨ ਮੁਬਾਰਕੋਂ ਕੱਰ ਚੱਲੋਂ ਇਕਰਾਰ ।
 ਤੇ ਹੁਣ ਪਾਰ ਲੰਘਾਵਣਾ ਫ਼ਜ਼ਲ ਕਰਮ² ਦੀ ਕਾਰ ।
 ਉਜ਼ਰ ਧਰੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਹੀਲਾਂ ਧਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਗਸਤਮ ਬਖਤਕ ਪਾਂਵਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੋਵੇਂ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਓੜਕ ਨੂੰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋ ਲਾਚਾਰ ।
 “ਲੈ ਆਵੇ ਕੋ ਜਾਇਕੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।”
 ਗਸਤਮ ਘੱਲੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਬਾਦ ।
 ਤਰਫ ਮਦਾਇਨ ਆਇਆ, ਲੈ ਫੌਜਾਂ ਬਦਜ਼ਾਦੀਂ ।
 ਆ ਵੜਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ, ਆਹਾ ਵੇਲਾ ਸ਼ਾਮ ।
 ਵਿੱਚ ਮਦਾਇਨ ਹੋ ਗਈ ਇਹ ਸਭ ਸੁਹਰਤ ਆਮ ।
 ਆਇਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ, ਲੈਣ ਕਬਾਦ ਹਰੂੰ⁴ ।
 ਮੰਗਵਾਈ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਦੇਣੀ ਜ਼ੂਪੀਂ ਨੂੰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹ ਕੇ ਕੀਤਾ ਮੁਗਲ ਪਸੰਦ ।
 ਓੜਕ ਘੱਟ ਨ ਕਰੇਗਾ ਅਰਬੀ ਦਾ ਫ਼ਰਜੰਦ ।
 ਜਾਂ ਮੁਗਲਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਰਦਾਨ ।
 ਸਣ ਸੁਲਤਾਨ ਹਰੀਫ⁵ ਨੂੰ ਚਾ ਕਰਸੀ ਵੀਰਾਨ⁶ ।
 ਕਾਫ਼ਿਰ ਆਏ ਲੈਣ ਨੂੰ, ਪਈ ਚੁਤਰਫ ਪੁਕਾਰ ।
 ਸੁਣਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ, ਰੋਈ ਜ਼ਾਰੋਂ ਜ਼ਾਰ ।
 “ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਬਾਪ ਨੇ ਡੋਬੇ ਕੱਲ ਕਰਾਰ ।
 ਇੱਕੋ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਤੇ ਖਾਵਿੰਦ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਬਾਪ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਵਗ ਗਈ ਕਿਵੇਂ ਅਕਲ ਦੀ ਮਾਰ ?
 ਮੈਨੂੰ ਲੀਕਾਂ ਲਾਂਵਦਾ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਸੌ ਸੌ ਵਾਰ ।
 ਲਾਰੇ ਲਾਵੇ ਕਿਸੇ ਦੇ, ਫੇਰ ਸਹੇੜੇ ਹੋਰ ।
 ਮੈਨੂੰ ਲਸਣ ਖੁਲਾਂਵਦਾ ਹਲਵੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਭੋਰ ।
 ਸਿਰ ਮੇਰੇ ਪਰ ਜੁਲਮ ਦਾ ਇਹ ਕੀ ਜ਼ੋਰ ਪਇਆ ?
 ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਨਾਹੱਕ ਦਾ ਇਹ ਕੀ ਸ਼ੋਰ ਪਇਆ ?
 ਕਰਨੇ ਲੱਗਾ ਆਖਦੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁਗਲ ਹਰਾਮ⁷ ।
 ਲੱਗਾ ਅਕਦ ਕਰਾਵਣੇ ਪਾਈ ਧੁੱਮ ਤਮਾਮ ।

1. ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ, ਪ੍ਰਾਣ ਦੀੜ । 2. ਰੱਬੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ । 3. ਬਦਤੁਖਮ । 4. ਸਰਕਸ਼
 ਵਿਰੋਧੀ, 6. ਤਬਾਹ । 7. ਭਾਵ-ਵਿਆਹੁਣ । 8. ਸ਼ਾਦੀ ।

ਏਹ ਕਹੋ ਨਾ ਜ਼ਾਲਿਮੋ ! ਮੈਂ ਦੀਵਾਨੀ ਨੂੰ ।
 ਮੁਗਲ ਕਰੇ ਮਾਂ ਭੈਣ ਨੂੰ ਯਾ ਪੜਨਾਨੀ ਨੂੰ ।
 ਮੈਂ ਜਨ¹ ਨਾਹੀ ਮੁਗਲ ਦੀ, ਝੂਠ ਨ ਕਰੋ ਪੁਕਾਰ ।
 ਮੈਂ ਰੋਂਦੀ ਮਰ ਜਾਵਣਾ ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਇਸ਼ਕ ਅਲੰਬਾ ਅੱਗ ਦਾ, ਸ਼ੇਰਿ ਅਰਬ² ਦੀ ਤਾਂਘ ।
 ਸੀਨਾ ਮੇਰਾ ਦਮਕਦਾ ਲਾਟ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਵਾਂਗ ।
 ਹੋਰ ਨ ਮੇਰਾ ਹੋਵਣਾ ਖਾਵਿੰਦ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਖਾਵਿੰਦ ਇਕ ਅਮੀਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ³ ।
 ਜੋ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਗਾਲਿਬ ਮੈਦਾਨ ।
 ਕੰਬਣ ਜਿਸਦੇ ਨਾਹਰਿਓਂ ਜ਼ਿਮੀਆਂ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ।
 ਫੌਜਾਂ ਮੇਰੇ ਲੈਣ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਵੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ?
 ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵਸਨ, ਮਾਂ ਖਾ ਮਰਸਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ।
 ਅੱਜ ਕਿੱਥੇ ਹੁਣ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਖਾਲੀ ਹੈ ਮਦਾਨ ?
 ਚੌੜ ਝੁੰਗਾ ਹੋ ਚੱਲਿਆ, ਪਹੁੰਚ ਕਿਥਾਈਓਂ ਆਨ ।
 ਹੋਰ ਪਏ ਘਰ ਸੱਖਣਾ ਕਰ ਚਲੇ, ਆ ਵੇਖ ।
 ਨਾ ਮਿਲਿਓਂ ਆ ਵਿਦਾ ਤੇ, ਵਾਹ ਵਾ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ।
 ਵਾਂਗ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਮਾਰ ਤੇ “ਪਏ ਅਜ਼ਗੈਬੋਂ⁴ ਆ ।
 ਆਣ ਇਮਾਨਤ ਆਪਣੀ, ਝਬ ਝਬ ਲਈਂ ਛੁਡਾ ।
 ਮੈਂ ਰੋਂਦੀ ਮਰ ਜਾਵਸਾਂ ਤੇਰੀ ਵਿੱਚ ਉਡੀਕ ।
 ਤੂੰ ਨਾਹੀਂ, ਮੁੜ ਆਵਣਾ ਕਬਰ ਤਪੇਂਦੀ ਤੀਕ ।
 ਮੈਂ ਘਾਇਲ ਹੋ ਜਾਵਣਾ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰਾਕ⁵ ।
 ਤੇ ਤੂੰ ਕਦਰ ਨ ਪਾਵਣਾ, ਐ ਮੇਰੇ ਮੁਸ਼ਤਾਕ⁶ ।
 ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਗਵਾਵਨਾਂ ਜਿਸ ਦਿਆਂ ਵਿਰਦਾਂ ਨੇ ।
 ਕਬਰ ਨ ਫੇਰਾ ਪਾਵਣਾ ਓਨ੍ਹਾਂ ਮਰਦਾਂ ਨੇ ।
 ਛੇਕੜ ਵਾਰੀ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਦੀਦਾਰ ।
 ਨਕਦ ਹੋਇਆ ਅੱਜ ਜਾਵਣਾ, ਮੁਹਲਤ ਗਈ ਉਗਾਰ ।”
 ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰਦੀ ਅੰਬਰ ਗਿਰੀਆ ਜ਼ਾਰ ।
 ਵਕਤਿ ਸਹਰ⁷ ਵਿੱਚ ਖਵਾਬ⁸ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਅੰਦਰ ਖਵਾਬ ਦੇ ਉਹ ਦਿਲ ਦਾ ਮਕਸੂਦ⁹ ।
 ਚਿਹਰਾ ਭਰਿਆ ਨੂਰ ਥੀਂ, ਹਾਜ਼ਿਰ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ।
 ਰੋਂਦੀ ਰੋਂਦੀ ਖਵਾਬ ਵਿੱਚ ਪੈਰੀਂ ਆਣ ਪਈ ।
 ਕਹਿੰਦੀ, “ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਥੀਂ ਮੈਂ ਕੁਰਬਾਨ ਗਈ ।
 ਕਿੱਥੇ ਰਹਿਓਂ ਮੁੱਦਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰ ?
 ਆਇਓ ਕਿਸ ਮਹਬੂਬ ਥੀਂ ਇਤਨਾ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ?

1. ਔਰਤ । 2. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ । 3. ਉਚੀ । 4. ਅਦਿਸ਼ਟ ਵਲੋਂ । 5. ਵਿਜੋਗ । 6. ਚਾਹਵਾਨ
 7. ਰਾਤ ਦੇ—ਪਿੱਛਲੇ ਪਹਿਰ, ਅਰਥਾਤ—ਵੱਡੇ ਤੜਕੇ । 8. ਨੀਂਦ । 9. ਮਕਸਦ (ਇਰਾਦਾ) ਪੂਰਨ
 ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ) ।

ਮੈਂ ਦੀਦਾਰ ਉਡੀਕਦੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਬੇਤਾਬ ।
 ਤੇ ਤੂੰ ਨਾਂ ਮੁੜ ਆਇਓਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਤੇਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਮੈਂ ਸਿਰ ਜੁਲਮ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਬਾਪ ਮੇਰਾ ਇਕਰਾਰ ਥੀਂ ਕਰ ਬੈਠਾ ਇਨਕਾਰ ।
 ਫ਼ੌਜ ਘੱਲੀ ਹੈ ਲੈਣ ਨੂੰ, ਜ਼ਾਲਿਮ ਜੁਲਮ ਕਰਨ ।
 ਚਾਰਾ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਂਵਦਾ ਮੈਨੂੰ ਬਾਝ ਮਰਨ ।
 ਭਲਾ ਹੋਇਓਂ ਤੂੰ ਆਇਓਂ ਸੁੱਖਾਂ ਸੁਖਦੀ ਨੂੰ ।
 ਆਣ ਬੁਝਾਈਓਂ ਦਰਦ ਦੀ ਧੁਣੀ ਧੁਖਦੀ ਨੂੰ ।”
 ਓਵੇਂ ਫੇਰ ਅਚਾਣਕੋਂ ਅੱਖੀਂ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਂਵਦਾ, ਹੋ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਈ ।
 ਰੋਂਦੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰੋਜ਼ ਜਾਂ ਸੁਣਿਆ ਸ਼ੋਰ ਪਇਆ ।
 ਕੋਹਾਂ ਚਾਰ ਮਦਾਇਨੋਂ ਹਮਜ਼ਾ ਆ ਗਇਆ ।
 ਚਹੁੰ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਲੱਥਾ ਅਰਬ ਜਵਾਨ ।
 ਦਿਸਦੇ ਝੰਡੇ ਝੁਲਦੇ, ਤੰਬੂ ਲਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਰੂਮ, ਮਿਸਰ, ਯੂਨਾਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਫ਼ਹਿਤ ਤਮਾਮ ।
 ਵਿੱਚ ਮਦਾਇਨ ਆਵਸੀ ਫ਼ਜ਼ਰੇ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਵਿੱਚ ਮਦਾਇਨ ਪੈ ਗਇਆ ਇਹ ਸਭ ਸ਼ੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ।
 ਪਾਈ ਖ਼ਬਰ ਕਬਾਦ ਨੇ ਨੱਸ ਗਇਆ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਫ਼ੌਜਾਂ ਕੱਢ ਮਦਾਇਨੋਂ ਲੈ ਹੋ ਗਇਆ ਹਵਾ ।
 ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਖ਼ੌਫ਼ ਅਮੀਰ ਦਾ ਗਾਲਿਬ ਹੋਇਆ ਆ ।
 ਸੁਣ ਕੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਲੂੰ ਲੂੰ ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਦ ।
 ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਰੱਬ ਨੇ ਦਿਲ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮੁਰਾਦ ।
 ਸੁਣਿਆ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਆਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਬਾਦ ।
 ਬਾਝ ਮੁਰਾਦਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਥੀਂ ਦੌੜ ਗਇਆ ਬਦਜ਼ਾਦ ।
 ਦੂਜੇ ਰੋਜ਼ ਅਮੀਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਆਣ ਮੁਕਾਮ ।
 ਸੁਣ ਕੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਹੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਤਮਾਮ ।
 ਮਹਿਲੀਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਵੜਿਆ ਆ ।
 ਡਿੱਠਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ ਦਿਲ ਥੀਂ ਹੋਈ ਫ਼ਿਦਾ ।
 ਬੇਖੁਦ ਹੋ ਅਮੀਰ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਆਣ ਪਈ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਚਾ ਕਦਮ ਥੀਂ ਸੀਨੇ ਲਾਇ ਲਈ ।
 ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੋ ਰੋ ਆਖਣ ਹਾਲ ।
 ਵਿੱਚ ਵਿਛੋੜੇ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਜੋ ਜੋ ਸਿਰੀ ਵਬਾਲ² ।
 ਦਰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ਿਰਾਕ³ ਦੇ ਮੁੱਦਤ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ ।
 ਦੋਹਾਂ ਚਿਰੀਂ ਵਿਛੁੰਨਿਆਂ ਬਾਤ ਨਸੀਬ ਪਈ ।
 ਬਾਦ ਤਮਾਮ ਕਲਾਮ⁴ ਤੇ ਯਾਰਾਂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਸੱਦ ਸਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ।

1. ਕੁਰਬਾਨ । 2. ਦੁੱਖ, ਕਸ਼ਟ । 3. ਪੀਆ-ਵਿਛੋੜੇ । 4. ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ।

“ਸੱਦੇ ਕੁੱਲ ਮਦਾਇਨੋਂ ਆਜਿਜ਼ ਤੇ ਫੁਕਰਾ¹ ।
 ਦੌਲਤ ਮਾਲ ਤਮਾਮ ਨੂੰ ਚਾਇ ਦਿਹੋ ਵਰਤਾ ।”
 ਸੱਦ ਫਕੀਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਦੌਲਤ ਮਾਲ ।
 ਉਮਰ ਤਮਾਮੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰੀ ਖੁਜ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ।
 ਫਿਰ ਫਰਮਾਇਆ, “ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲੁੱਟ ਲਓ ਅਸਬਾਬ ।
 ਸਭ ਅਸਤਬਲ² ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰੋ ਸ਼ਿਤਾਬ ।”
 ਫਿਰ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਜੁ, “ਆਦਮੀ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਫੜੋ ਨ ਕੋ ।
 ਨਾ ਰੰਜਾਣੋਂ³ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਨਾ ਕੇ ਦੁਖੀਆ ਹੋ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ਦਾ ਲਸ਼ਕਰ ਧਾ ਪਇਆ ।
 ਮਾਲ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁੱਟ ਲਇਆ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਸੀ ਗਸਤਮ ਦੀ ਇਕ ਧੀ ।
 ਸ਼ਕਲ ਅਜਾਇਬ ਸੋਹਣੀ ਹੈਸੀ ਵਾਂਗੁ ਪਰੀ ।
 ਗਸਤਮ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਪਇਆ, ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ।
 ਜਾ ਖੜਕਾਈ ਗੁਰਜ਼ ਤੇ ਪਈ ਦਰੇ ਤੇ ਜ਼ਰਬ ।
 ਧੀ ਗਸਤਮ ਦੀ ਨਾਜ਼ਨੀਨ⁴ ਪਕੜ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ।
 ਅੰਦਰ ਡੇਰੇ ਆਪਣੇ ਰੱਖੀ ਆਣ ਛੁਪਾ ।
 ਘਰ ਬਖਤਕ ਦੇ ਆਇਕੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਪਇਆ ।
 ਬਖਤਕ ਦੀ ਧੀ ਦੇਖ ਕੇ ਆਸ਼ਿਕ ਹੋ ਗਇਆ ।
 ਪਕੜ ਲਿਆਇਆ ਓਸ ਨੂੰ ਪਰਦੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਰ⁵ ।
 ਓੜਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਪਾਵੇ ਖਬਰ ਅਮੀਰ ।
 ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਵਾਇਕੇ ਕਹਿੰਦ ਅੱਮ ਨਬੀ ।
 “ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਯਲਆਦੀਆ ! ਧੁੱਮ ਮਚਾਈ ਕੀ ?
 ਹੁਕਮ ਮੇਰੇ ਬਿਨ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਸੋਰ ਮਚਾਇਆ ਕਿਉਂ ?
 ਵਿੱਚ ਘਰਾਂ ਦੇ ਜਾਇਕੇ, ਜੁਲਮ ਕਮਾਇਆ ਕਿਉਂ ?”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, “ਜੁਲਮ ਨ ਕਰੀਏ ਮੂਲ ।
 ਜੇ ਤੇ ਖਵਾਹਿਸ਼⁶ ਦੋਹਾਂ ਦੀ, ਸਾਨੂੰ ਕਰਨ ਕਬੂਲ ।
 ਜੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ।
 ਬੰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਛੋੜੀਏ ਏਸੇ ਵਕਤ ਜ਼ਰੂਰ ।”
 ਕੀਤਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਨ ।
 “ਮਰਜ਼ੀ ਪੁੱਛੋ ਦੋਹਾਂ ਦੀ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਆਖ ਬਿਆਨ ।”
 ਬਖਤਕ ਦੀ ਧੀ ਸੱਦ ਕੇ ਪੁੱਛੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 “ਮਰਜ਼ੀ ਤੇਰੀ ਕਿਆ ਹੈ ਝੱਬਦੇ ਕਰ ਇਜ਼ਹਾਰ⁷ ।”
 ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, “ਸੈਂ ਝੱਲਿਆ ਸਿਰ ਪਰ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਭਾਵੇਂ ਚੋਰ ਚਕਾਰ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ।”

1. ਨਿਮਾਣੇ ਤੇ ਫਕੀਰ । 2. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਤਬੇਲਾ । 3. ਦੁੱਖੀ ਨਾ ਕਰੋ । 4. ਕੇਮਲ ਜਿਸਮ ਵਾਲਾ
 5. ਕੈਦ ਕਰਕੇ । 6. ਇੱਛਾ । 7. ਪ੍ਰਗਟ ।

ਫਿਰ ਗਸਤਮ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਪੁਛਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਉਸ ਨੇ ਮੂਲ ਨ ਮੰਨਿਆਂ, ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਇਨਕਾਰ ।
 “ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਨਾਂ ਕਰਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਸੌਗੰਦ ।
 ਮਰ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਨਾ ਕਰਾ ਮੈਂ ਇਸ ਥੀਂ ਪੈਵੰਦ¹ ।
 ਲੱਖ ਪਨਾਹ² ਇਸ ਆਫਤੋਂ, ਨਾ ਸਿਰ ਭਰੰਸਾਂ ਮੂਲ ।
 ਇਹ ਪਹਾੜ ਵਿਲਾਇਤੀ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਬੂਲ ।
 ਦੇਉ ਦਾਨੋ ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ ਇਹ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਪਿਉ ।
 ਸੂਰਤ ਇਸਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਡਰ ਮਰ ਜਾਵੇ ਦਿਉ ।
 ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲਾ ਘੋਲ ਕੇ ਪੀ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ ।
 ਤੇ ਯਲਆਦੀ ਪਾਸ ਮੈਂ ਮੂਲ ਨ ਆਵਾਂਗੀ ।
 ਅਕਦ ਮੇਰਾ ਕਰ ਹੋਰ ਥੀਂ ਜੇ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਸਲਾਹ ।
 ਕਰਨਾ ਨਾਲ ਬਲਾਇ ਦੇ ਮੈਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਾਹ ।”
 ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ, “ਸੁਣ ਲੈ ਤੂੰ ।
 ਬਖਤਕ ਦੀ ਧੀ ਮੰਨਦੀ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨੂੰ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਨਾ ਕਰੇ ਗਸਤਮ ਦੀ ਧੀ ਮੂਲ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਸੁਣ, ਹੋਇਆ ਹਾਲ ਮਲੂਲ ।”
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਜੇ ਤੇ ਨਾ ਦਿਹੋ ਮੈਥੀਂ ਅਕਦ ਬੰਨ੍ਹਾ ।
 ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਮਰਾਂ ਕਟਾਰੀ ਖਾ ।
 ਮੁੱਦਤ ਦਾ ਮੈਂ ਏਸ ਤੇ ਆਸ਼ਿਕ ਸੀ ਤੇ ਜ਼ਾਰ³ ।
 ਹੱਥ ਲੱਗੀ ਤੇ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂ ਮੈਥੀਂ ਬੇਜ਼ਾਰ⁴ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਹਮਜ਼ਾ ਹੱਸਿਆ ਯਲਆਦੀ ਦੀ ਬਾਤ ।
 ਗਸਤਮ ਦੀ ਧੀ ਸੱਦ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਆਲੀ ਜ਼ਾਤ⁵ ।
 “ਕਿਉਂ ਬੀਬੀ ! ਤੂੰ ਨਾ ਕਰੇਂ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ਕਬੂਲ ?
 ਉਹ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਖੂਬ ਹੋ, ਨਾ ਹੋ ਹਾਲ ਮਲੂਲ⁶ ।”
 ਗਸਤਮ ਦੀ ਧੀ ਆਖਦੀ, “ਏਹ ਨਾ ਅਸਾਂ ਕਬੂਲ ।
 ਇਹ ਹੈ ਬੱਚਾ ਦੇਉ ਦਾ ਕਿਉਂ ਕਰ ਕਰਾਂ ਕਬੂਲ ।
 ਸੁਣ ਕੇ ਹਮਜ਼ਾ ਹੱਸਿਆ, ਕਰਦਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ।
 ਨਾਲੇ ਰਗਬਤ⁷ ਦੇਵਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਯਲਆਦੀ ਦੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ ਕਰ ਕਰ ਬਹੁਤ ਬਿਆਨ ।
 ਰਾਗਬ⁸ ਕੀਤਾ ਓਸ ਨੂੰ, ਮੰਨ ਗਈ ਫਰਮਾਨ ।
 ਕਹੇ, “ਤੁਸਾਡੇ ਹੁਕਮ ਥੀਂ, ਚਾਰਾ ਹੋਰ ਕਿਆ ?
 ਲਿਖਿਆ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਦਾ ਪੱਲੇ ਆਣ ਪਇਆ ।
 ਤੁਸੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਪਕੜ ਕੇ, ਕਿੱਥੋਂ ਇਹ ਬਲਾ ।
 ਜੇ ਤੇ ਖਵਾਹਿਸ਼ ਤੁਸਾਂ ਦੀ, ਦਿਹੋ ਮੇਰੇ ਗਲ ਪਾ ।”

1. ਸੰਬੰਧ, ਰਿਸ਼ਤਾ । 2. ਭਾਵ ਤੋਬਾ । 3. ਖੁਆਰ, ਖੱਜਲ । 4. ਦੁੱਖੀ । 5. ਉੱਚੀ ਪੱਦਵੀ ਵਾਲਾ । 6. ਰੀਜੀਦਾ, ਦੁਖੀ । 7. ਦਿਲੀ ਚਾਹ, ਧਿਆਨ । 8. ਚਾਹਵਾਨ, ਖਵਾਹਿਸ਼ਮੰਦ ।

ਰਾਤ ਪਈ ਤੇ ਦੁਹਾਂ ਦਾ, ਦਿੱਤਾ ਅੱਕਦ ਕਰਾ ।
 ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ, ਧਰਤਿ ਨ ਲੱਗੇ ਪਾ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਹੋ ਗਇਆ, ਬਖਤਕ ਦਾ ਦਾਮਾਦ ।
 ਚੰਗਾ ਸਾਕ ਸਹੇੜਿਆ, ਕਹੋ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ।
 ਗਸਤਮ ਦਾ ਦਾਮਾਦ ਸੀ, ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ।
 ਜਿਸ ਦੀ ਸੱਸ ਇਸ ਸਾਕ ਥੀਂ, ਰੋਂਦੀ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 “ਪਇਆ ਕਜ਼ੀਆ ਉਮਰ ਦਾ, ਰੱਬ ਨਿਭਾਵੇਗਾ ।
 ਠਰਦਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆਂ, ਕੌਣ ਛੁਡਾਵੇਗਾ ?”
 ਇਕ ਜਾ ਰਹਿੰਦੇ ਬੈਠਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਰਹਿੰਦੇ ਵਿੱਚ ਪਰਹੇਜ਼ ਦੇ ਕਰਨ ਜਮਾਓਂ¹ ਆਰ² ।
 ਭਾਵੇਂ ਉੱਪਰ ਨਫ਼ਸ³ ਦੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਮੁਖਤਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਚਾਹੇ ਸ਼ਾਦ ਦਾ ਇਜ਼ਨ⁴ ਮਿਲੇ ਇਕਵਾਰ ।
 ਜਦੋਂ ਮਦਾਇਨ ਲੁੱਟਿਆ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਦਸਤਿ ਅਖ਼ਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਾਈ ਖਬਰ ਤਮਾਮ ।
 ਸੁਣ ਸੁਣ ਰੋਇਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਤੇ ਹੋਇਆ ਗ਼ਮਗੀਨ ।
 ਅੱਜ ਅਸਾਡਾ ਲੁੱਟਿਆ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਤਮਕੀਨ⁵ ।
 ਬਖਤਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੰਨ ਦੇ ਭੀ ਇਹ ਗੱਲ ਗਈ ।
 ਗਸਤਮ ਦੀ ਧੀ ਉਮਰ ਨੇ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਲੁੱਟ ਲਈ ।
 ਖੜਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ ਰਸੂਲ⁶ ।
 ਚੋਰਾਂ ਝੁੱਗਾ ਲੁੱਟਿਆ, ਘਰ ਦੀ ਖਬਰ ਨ ਮੂਲ ।
 ਬਖਤਕ ਸੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੌ ਸੌ ਵਾਰ ।
 “ਭਲਾ ਹੋਇਆ ਘਰ ਅਸਾਂ ਦੇ ਗਇਆ ਨ ਚੋਰ ਚਗਾਰ ।
 ਹੋਰਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਘਰ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਖੈਰ⁷ ।
 ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਅਰਬੀਆਂ ਜ਼ਰਾ ਨ ਕੀਤਾ ਵੈਰ ।
 ਬਦ ਬਾਤਨ⁸ ਵਿੱਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਹਸਦਾ ਹੋ ਮਜ਼ਹੂਰ⁹ ।
 ਜਾਂ ਹੁਣ ਗਸਤਮ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਨਾ ਕਰਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ।”
 ਗਸਤਮ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਆਇਆ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਆਹਾ ਮਾਲੂਮ ਓਸ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਕਿਸਾ ਦਿਲਖਵਾਸ¹⁰ ।
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਗਸਤਮਾ । ਤੁੱਧ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਹੈ ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਦਾਮਾਦ ।”
 ਗਸਤਮ ਕਹਿੰਦਾ, “ਕੁੱਤਿਆ ! ਉਮਰ ਉਮਈਆ ਚੋਰ ।
 ਅੱਜ ਤੇਰਾ ਦਾਮਾਦ ਹੈ, ਕਹਿ ਕੀ ਚਾਹੇਂ ਹੋਰ ?
 ਚੋਰ ਪਇਆ ਲੁਟ ਲੈ ਗਇਆ, ਘਰ ਤੇਰੇ ਦਾ ਮਾਲ ।
 ਨਵੀਂ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲਿਆ ! ਸਮਝ ਵਿਚਾਰੀਂ ਹਾਲ ।”

1. ਫੋਗ-ਬਿਲਾਤ ਤੋਂ । 2. ਸਰਮ, ਐਬ । 3. ਦਿਲ ਦੀ ਚਾਹ । 4. ਹੁਕਮ । 5. ਰੁਤਬਾ, ਪਦਵੀ । 6. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ । 7. ਸੁਖ, ਅਨੰਦ । 8. ਅੰਦਰੋਂ ਭੈੜਾ, ਮਲੀਨ-ਆਤਮਾ । 9. ਖੁਸ਼ । 10. ਮਨ ਇੱਛਿਤ ਹਾਲ ।

ਸੁਣ ਬਖਤਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ, ਕਹੇ “ਜ਼ਬਾਨ ਸਮੁਾਲ ।
 ਝੂਠ ਨ ਤੁਹਮਤ ਲਾਇਕੇ ਤਨ ਮਨ ਮੇਰਾ ਜਾਲ ।”
 ਦੇਣ ਗਵਾਹੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਆਦਲ ਕਈ ਗਵਾਹ ।
 ਸੁਣ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਰਹਿਆ, ਬਖਤਕ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਸਾਰੀ ਮਜਲਿਸ ਹੱਸਦੀ, ਸੁਣ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ।
 ਤੇ ਇਹ ਕੁਝ ਨਾ ਖਾਂਵਦੇ, ਰੋਂਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਰਾਤ ।
 ਵਿੱਚ ਗਮੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਬੈਠਾ ਛੋੜ ਤੁਆਮ ।
 ਏਹ ਜੂਪੀਂ ਕਾਊਸ ਨੇ ਸੁਟਿਆ ਹਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਆ ਕਹਿੰਦਾ, “ਐ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਤੂੰ ਦਿਲ ਫਿਕਰ ਹਟਾ ।
 ਕਰਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਅਰਬ ਤੇ ਕਰਸਾਂ ਮਾਰ ਫਨਾ ।
 ਬਦਲੇ ਸਾਰੇ ਲਵਾਂਗਾ, ਬੰਦੀ ਲਵਾਂ ਛੁੜਾ ।
 ਨਾਲ ਸੁੰਬਾਂ ਦੇ ਅਰਬ ਦੀ ਦੇਵਾਂ ਧਰਤਿ ਉਡਾ ।”
 ਕਹੇ ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ ਨੂੰ ਖਾਸ ਪਿਆਰਾ ਯਾਰ ।
 ਤਰਫ ਲੜਾਈ ਮੁਗਲ ਦੀ ਕਦੀ ਤੇ ਮੌੜ ਮੁਹਾਰ । ੩੦ ।

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੀ ਹੋਰ ਔਰਤਾਂ ਸਮੇਤ ਮੱਕੇ ਵਲ ਰਵਾਨਗੀ

ਜਦੋਂ ਅਮੀਰੁਲ ਮੌਮਕੀਨ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।
 ਲੁੱਟ ਅਸਤਬਲ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਕਰਦਾ ਸਰਫ¹ ਤਮਾਮ ।
 ਅੰਦਰ ਜਸ਼ਨ² ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਏਵੇਂ ਚਾਲੀ ਰੋਜ਼ ।
 ਫਿਰ ਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਜਲਿਸ ਦਿਲ ਅਫਰੋਜ਼³ ।
 ਉਮਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੀ ਕਰੀਏ ਤਦਬੀਰ ?”
 ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸਭੇ ਅਮੀਰ ਵਜ਼ੀਰ ।
 “ਹਜ਼ਰਤ ! ਤੇਰੀ ਫਤਿਹ ਹੈ, ਕੀਤਾ ਫਜ਼ਲ ਖੁਟਾ ।
 ਉਪਰ ਤਖਤ ਮਦਾਇਨੇ ਬੈਠਾ ਹੁਕਮ ਚਲਾ ।
 ਤੈਨੂੰ ਏਹ ਖੁਦਾਇ ਨੇ ਕੀਤਾ ਬਾਉਂ ਅਤਾ ।
 ਵਾਲੀ⁴ ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ⁵ ਦੀ ਮਿਲੀ ਮੁਅੱਲਾ⁶ ਜਾ⁷ ।
 ਜੂਪੀਂ ਤੇ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਜੇ ਆ ਜੰਗ ਕਰਨ ।
 ਵਾਰੇ ਮੂਲ ਨ ਆਵਸਨ, ਹੋਕੇ ਤੰਗ ਮਰਨ ।
 ਕਿਲਾ ਮਦਾਇਨ ਅਸਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਆਇ ਗਇਆ ।
 ਜੂਪੀਂ ਤੇ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਦਾ ਕੀ ਖੌਫ ਪਇਆ ?
 ਲਸ਼ਕਰ ਸਾਡਾ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਲਾਖਾਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਜੇ ਉਹ ਆਵਨ ਜੰਗ ਨੂੰ, ਮਾਰਾਂਗੇ ਤਲਵਾਰ ।
 ਸਭ ਕਬਾਇਲ⁸ ਆਪਣੇ, ਏਸੇ ਲਈਂ ਬੁਲਾ ।
 ਮੱਕਾ ਛੋੜ ਮਦਾਇਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਡੇਰਾ ਲਾ ।

1. ਖਰਚ । 2. ਉਤਸਵ । 3. ਦਿਲ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ । 4. ਮਾਲਿਕ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ । 5. ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ । 6. ਬੁਲੰਦ, ਉੱਚੀ । 7. ਜਗਾ । 8. ਕਬੀਲੇ, ਟੱਬਰ ਟੀਅਰ ।

ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਆਵਸੀ ਜਾਂ ਏਥੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਵਿੱਚ ਨਿਕਾਹ ਲਿਆਵਸੀਂ ਝਬ ਦੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਦੁਖਤਰ ਨਾਸਿਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਿਸਰੀ ਮਰੀਅਮ ਨੂੰ ।
 ਬਾਦ ਜਮੀਅਤ¹ ਏਸ ਥਾਂ ਸੱਦ ਬੁਲਾਵੀਂ ਤੂੰ ।
 ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਜਹਾਨ ਤੇ ਨਿੱਤ ਸਵਾਇਆ ਹੋਗੁ ।
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੇਰਾ ਮਰੇਗਾ, ਦਰਦ ਮੁਸੀਬਤ ਭੋਗ ।”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, “ਏਹ ਨਾਹੀਂ ਤਦਬੀਰ ।
 ਅਕਲੋਂ ਹਾਰੇ ਜਾਂਵਦੇ ਮੇਰੇ, ਤੁਸੀਂ ਵਜ਼ੀਰ ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਤੁਸਾਂ ਦੇ, ਪੌਂਦਾ ਨਹੀਂ ਔਸਾਨ² ।
 ਜ਼ਪੀਂ ਤੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਰਲ, ਬੈਠੇ ਇਕ ਥਾਨ ।
 ਡਰਦੇ ਤੁਸਾਂ ਲੜਾਈਓਂ, ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਦਬੀਰ ।
 ਕੋਟ ਮਦਾਇਨ ਦੇ ਕੇ, ਧਰੀ ਪਨਾਹ³ ਕਬੀਰ⁴ ।
 ਜੇ ਕਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਬਹਾਂ, ਕਹਿਸੀ ਖਲਕ⁵ ਕਿਆ ?
 ਹਮਜ਼ਾ ਡਰਦਾ ਮੁਗਲ ਥੀਂ, ਅੰਦਰ ਛਪ ਗਇਆ ।
 ਚਾਹੇ ਕਰੇ ਦਿਲਾਵਰੀ, ਹੋਵੇ ਝੱਬ ਤਿਆਰ ।
 ਦਸਤਿ ਅਖਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਥੀਂ ਚਲ ਕਰੀਏ ਪੈਕਾਰ⁶ ।
 ਧੀ ਬਖਤਕ ਤੇ ਗਸਤਮੇ, ਨਾਲੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਮੱਕੇ ਦੀ ਵਲ ਟੋਰ ਕੇ ਹੋਵੋ ਆਪ ਤਿਆਰ ।
 ਮੱਕਾ ਜਾਇ⁷ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਪਾਕ⁸ ਮਕਾਨ ਕਬੂਲ ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਰ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਫ਼ਤਿਹ ਨ ਪਾਈ ਮੂਲ ।
 ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦੇ ਥਾਉਂ ਨਾਂ ਛੱਡਾਂ ਜਿਤ ਕਿਤ ਹਾਲ ।
 ਮੱਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਫ਼ਖਰਕਮਾਲ⁹ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹੋਏ ਸਭ ਤਿਆਰ ।
 ਜ਼ੀਨ ਕਸਾਏ ਤਾਜ਼ੀਆਂ,¹⁰ ਪਹਿਨ ਲਏ ਹਥਿਆਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਸੱਦਿਆ, ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਖੁਦ ਕੋਲ ।
 ਕਹਿਆ, “ਲਸ਼ਕਰ ਗਿਣ ਲਇਆ, ਕਿਤਨਾ ਹੈ ਝਬ ਬੋਲ ?”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਉੱਠ ਕੇ ਲੱਗਾ ਕਰਨ ਸੁਮਾਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਮੁਨਜ਼ਿਰ ਤੌਕ ਦਾ, ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਸੁਣ ਭਾਈਆਂ, ਬਾਰਾਂ ਕੁੱਲ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਸੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ਲੰਧੌਰ ਦਾ, ਨਾਲ ਚਪਲ ਸੁਮਾਰ ।
 ਚੌਦਾਂ ਸੌ ਲੰਧੌਰ ਦਾ, ਆਹਾ ਫ਼ੀਲ¹¹ ਕਵੀ¹² ।
 ਔਰੰਗ ਅਤੇ ਕੁਰੰਗ ਦਾ, ਪੰਜ ਸੌ ਹਾਥੀ ਸੀ ।
 ਸੀ ਔਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ਦਾ, ਪੰਝੀ ਸਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ।
 ਕੱਲ ਸਵਾਰ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਆਹੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ।

1. ਜਮਾ ਹੋਣਾ ਕੁੱਲ ਫੌਜ ਦਾ । 2. ਸੁਰਤ, ਸਮਝ, ਸੋਚ । 3. ਆਸਰਾ । 4. ਵੱਡੀ । 5. ਦੁਨੀਆਂ, ਲੁਕਾਈ । 6. ਲੜਾਈ । 7. ਜਗ੍ਹਾ, ਸਥਾਨ । 8. ਪਵਿਤ੍ਰ । 9. ਮਾਣ । 10. ਘੋੜਿਆਂ । 11. ਹਾਥੀ । 12. ਤਾਕਤਵਰ ।

ਤੇ ਮੱਕੇ ਦੀ ਫੌਜ ਸੀ, ਤਹੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤਮਾਮ ।
 ਹੋਰ ਸਵਾਰ ਅਮੀਰ ਦੇ, ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਲਾਮ ।
 ਬਾਰਾਂ ਕੁੱਲ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ, ਖੁਦ ਉਸ ਦੇ ਅਯਾਰ¹ ।
 ਆਇਆ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕਰਕੇ ਸਭ ਸੁਮਾਰ ।
 ਕਹਿਆ ਸਮਝ ਅਮੀਰ ਨੇ, “ਖੜੋ² ਨਾ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।
 ਤਰਫੇ ਆਜਿਜ਼³ ਮੁਗਲ ਦੀ ਕਰਨੇ ਨੂੰ ਕਤਲਾਮ ।
 ਖਿਦਮਤ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੀ ਚਿਹਲ⁴ ਹਜ਼ਾਰ ਸਵਾਰ ।
 ਹੋਰ ਪਿਆਦੇ ਨਾਲ ਤਿਸ ਦੇਵੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਯ ਲਆਦੀ ਤੇ ਉਮਰ ਦੀ ਔਰਤ ਟੋਰੀ ਨਾਲ ।
 ਦੋਵੇਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਹਰ ਹਾਲ ।
 ਸਿਰ ਲਸਕਰ ਕਰ ਟੋਰਿਆ ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਨੂੰ ।
 ਕਹਿਆ, “ਮੱਕੇ ਜਾਇਕੇ ਰਹਿ ਖਿਦਮਤ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਖੁਦ ਆਇ ਕੇ ਦਰਦ ਮੁਹੱਬਤ ਸਾਥ ।
 ਫੜਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਰੁਖਸਤ ਵੇਲੇ ਹਾਥ ।
 ਆਖਿਆ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ “ਐ ਮੇਰੇ ਅੱਲਾਹ ।
 ਤੇਰੇ ਏਹ ਸਿਪੁਰਦ ਹੈ, ਫਜ਼ਲੋਂ ਰੱਖ ਨਿਗਾਹ ।
 ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਏਸ ਨੂੰ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਪੁਚਾ ।
 ਬਦ ਖਵਾਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜਿਓਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲਈਂ ਬਚਾ ।”
 ਕਹਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ ਡਿਗ ਕਦਮੀਂ ਇਕ ਬਾਰ ।
 “ਤੇਰੇ ਬਦਲੇ ਪਿਆਰਿਆ ! ਮੈਂ ਛੱਡੇ ਘਰ ਬਾਰ ।
 ਛੋੜ ਹਕੂਮਤ ਬਾਪ ਦੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਟੁਰੀ ।
 ਸਦਵਾਇਆ ਵਿੱਚ ਜੱਗ ਦੇ ਸਭ ਥੀਂ ਬੁਰੀ ਬੁਰੀ ।
 ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਦੇ ਥਾਉਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅੱਜ ਛੱਡ ਚਲੀ ।
 ਮੇਰੀ ਵਿੱਚ ਪਰਦੇਸ ਦੇ ਹੋਸੀ ਖਾਕ⁵ ਰਲੀ ।
 ਡੋਬ ਗਵਾਈਆਂ ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਖਾਤਿਰ ਕੁੱਲ ।
 ਉਧੱਲ ਗਈ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਜਗ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਗੁਲ⁶ ।
 ਛੋੜ ਚਲੀ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਹੋਕੇ ਤੇਰੀ ਨਾਰ ।
 ਨਾਹੀਂ ਮਨੋਂ ਵਿਸਾਰ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਐ ਸਰਦਾਰ ।
 ਅੱਜ ਉਧਾਲ ਲੈ ਚਲਿਓਂ, ਸਮਝਾਂ ਨਹੀਂ ਉਧਾਲ ।
 ਤੇ ਨਾਂ ਹਾਰੀਂ ਕੌਲ⁷ ਥੀਂ, ਰੱਖੀਂ ਕੌਲ ਸਮੂਲ ।
 ਮੇਰਾ ਮਰਨਾ ਜੀਵਣਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਤੈਂ ਨਾਲ ।
 ਅੰਦਰ ਦਰਦ ਵਿਛੋੜਿਆਂ ਜਾਨ ਨ ਛੱਡੀਂ ਗਾਲ ।
 ਆਣ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਦਿਲਬਰਾ ! ਦਿਖਲਾਵੀਂ ਦੀਦਾਰ ।
 ਪਾਕ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਛੱਡੀਂ ਨਾਂਹ ਵਿਸਾਰ ।

1. ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਦਾ । 2. ਲਿਜਾਓ । 3. ਨਿਮਾਣਾ । 4. ਚਾਲੀ । 5. ਮਿੱਟੀ (ਜਿਸਮ)
 6. ਰੋਲਾ, ਸ਼ੋਰ । 7. ਵਚਨ ।

ਸਾਕ ਛੱਡੇ ਤੈਂ ਕਾਰਣੇ ਮਾਂ-ਪਿਉ, ਭਾਈ-ਭੈਣ ।
 ਇਹੋ ਗੱਲ ਅਖੀਰ ਦੀ ਯਾਦ ਰੱਖੀਂ ਦਿਨ ਰੈਣ ।
 ਇਸ਼ਕ ਮੁਹੱਬਤ ਉਲਫ਼ਤਾਂ¹ ਅਹਿਦ ਅਤੇ ਪੈਮਾਨ ।
 ਮਰਦਾਂ ਓੜ ਨਿਭਾਵਨੇ ਕੀਤੇ ਕੌਲ ਜ਼ਬਾਨ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, “ਕੀ ਕਹਿਣੇ ਦੀ ਗੱਲ ।
 ਬਾਝ ਤਕੱਲੁਫ਼² ਰਜ਼ਾ³ ਹੈ, ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਤੈਂ ਵੱਲ ।”
 ਫੇਰ ਮੱਕੇ ਵਲ ਹੋ ਗਈ ਰੁਖਸਤ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਦਸ਼ਤਿ ਅਖਜ਼ਰ ਵਲ ਚਲ ਪਇਆ, ਸ਼ੇਰ ਅਰਬ ਸਰਦਾਰ ।
 ਮੰਜ਼ਲ ਮੰਜ਼ਲ ਜਾਂਵਦੇ, ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਨੂੰ, “ਜਾਹ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਤੀਕ ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, “ਹਾਂ ਫ਼ਰਮਾਂ ਬਰਦਾਰ⁴ ।
 ਖ਼ਤ ਲਿਖ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਲੈ ਟੁਰਾਂ ਉਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਇਨਕਾਰ ।”
 ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ ਰਸੂਲ ਨੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਬਾਸ ।
 ਲਿਖਿਆ ਵਲ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ, ਹਮਜ਼ਾ ਥੀਂ ਖ਼ਤ ਰਾਸ⁵ । ੩੧ ।

ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤ

ਹਮਦ ਸਨਾਇ⁶ ਖ਼ੁਦਾਇ ਨੂੰ, ਹਰ ਹਰ ਹਾਲ ਕਦੀਮ⁷ ।
 ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰੱਬ ਰਹੀਮ⁸ ਕਰੀਮ⁹ ।
 ਕੁਦਰਤ ਜਿਸਦੀ ਕਾਮਿਲਾ,¹⁰ ਨੁਕਸੋਂ ਪਾਕ ਮੁਦਾਮ¹¹ ।
 ਵਾਹਿਦ¹² ਲਾ ਸ਼ਰੀਕ¹³ ਹੈ ਮਾਲਿਕ ਮੁਲਕ ਤਮਾਮ ।
 ਸੁਣ, ਐ ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ! ਹਾਂ ਮੈਂ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ¹⁴ ।
 ਇਬਰਾਹੀਮ ਖਲੀਲ ਦੀ ਆਲੀ¹⁵ ਨਸਬ¹⁶ ਨਜ਼ਾਦ¹⁷ ।
 ਹੈਂ ਆਦਿਲ¹⁸ ਸਦਵਾਂਵਦਾ, ਐ ਆਦਿਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ।
 ਤੈਂ ਪਰ ਵਾਜ਼ਿਆ¹⁹ ਹੋਇਆ ਸ਼ੌਕੋਂ ਕਰੀਂ ਨਿਗਾਹ ।
 ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਦਾਮਾਦੀਓਂ ਨੰਗ ਕਰੇਂ ਤੇ ਆਰ²⁰ ।
 ਹੀਲੇ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇਂ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਅੱਵਲ ਸਿਰ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਕੀਤੋ ਸ਼ਰਤ ਵਿਆਹ ।
 ਜ਼ਹਿਰ ਦਿਵਾਈ ਗਸਤਮੋਂ ਜੋ ਮੇਰਾ ਬਦਖਵਾਹ²¹ ।
 ਬਾਦ ਮੇਰੇ ਅਉਲਾਦ ਨੂੰ ਸੱਦ ਬੁਲਾਇਆ ਤੂੰ ।
 ਹੱਕ ਬਚਾਇਆ ਰੱਬ ਨੇ, ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਬੂ²² ।
 ਸ਼ੌਰ ਉਠਾਇਓ ਝੂਠ ਦਾ, ਮੌਈ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਕਰ ਘੱਲਿਆ ਮੁਲਕਾਂ ਤੇ ਅਸਵਾਰ ।

1. ਪਿਆਰ । 2. ਤਕਲੀਫ਼ । 3. ਫਿਰਿਆ, ਬੁਕਿਆ । 4. ਆਗਿਆਕਾਰ । 5. ਸਰ ਬੁਲ
 (ਜ਼ਹਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) । 6. ਤਾਰੀਫ਼, ਉਪਮਾ । 7. ਪੁਰਾਤਨ । 8. ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 9.
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ । 10. ਪੂਰੀ । 11. ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ । 12. ਇਕੋ । 13. ਸ਼ਰੀਕੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ । 14. ਅਰਬੀ
 ਪੂੜ । 15. ਉੱਚਾ । 16. ਨਸਲ । 17. ਖ਼ਾਨਦਾਨ । 18. ਇਨਸਾਫ਼ । 19. ਪ੍ਰਗਟ । 20. ਸ਼ਰਮ
 21. ਬੁਰਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ । 22. ਬੁਰੇ ਹਾਲ ।

ਕਾਰਨ ਤਾਈਂ ਨਾਲ ਕਰ ਕੀਤੋ ਦਗਾ ਤਮਾਮ ।
 ਕੇਦ ਕਰਾਇਓ ਮਕਰ ਥੀਂ ਅੰਦਰ ਮਿਸਰ ਮੁਕਾਮ ।
 ਪਿੱਛੇ ਮੇਰੇ ਮੁਗਲ ਨੂੰ, ਲਾਨਤ ਤਿਸ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਦਿੱਤੀ ਐ ਅਹਿਦੀਆ ! ਬੇਟੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਸੈਨੂੰ ਰੱਬ ਪੁਚਾਇਆ, ਪਿਆ ਪਿਛਾੜੀ ਧਾ ।
 ਸ਼ਹਿਰ ਤੇਰੇ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਅਰਬ ਪੁਚਾ ।
 ਗਸਤਮ ਬਖਤਕ ਦੁਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਧੀ ਪੁਰਕਾਰ¹ ।
 ਕੱਢ ਮੱਕੇ ਵਲ ਘੱਲੀਆਂ, ਨਾਲੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਜੇ ਤੇਰੀਆਂ ਬਦ ਅਹਿਦੀਆਂ ਇਕ ਇਕ ਕਰਾਂ ਸੁਮਾਰ ।
 ਦਫਤਰ ਚਾਹੀਏ ਲਿਖਣ ਨੂੰ, ਕਾਗਜ਼ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਹੁਣ ਮੈਂ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਆਇਆ ਉਤਵਲ ਟੋਰ ।
 ਖਾਕ ਪਈ ਸਿਰ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਟੁੱਟੇ ਸਭਨਾਂ ਜ਼ੋਰ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਹੁਣ ਬਦ ਅਹਿਦੀਓਂ ਆਵੇਂ ਬਾਜ਼ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਸਾਕ ਕਰੇਂ ਖੁਦ ਖੁਸ਼ੀ ਥੀਂ, ਅਦਾ ਕਰਾਂ ਆਦਾਬ ।
 ਵਿੱਚ ਮਦਾਇਨ ਆਇ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਤਾਜ ਧਰੀਂ ।
 ਤੇ ਮਿਹਮਾਨੀ ਮੈਂ ਕਰਾਂ, ਤੇ ਤੂੰ ਰਾਜ ਕਰੀਂ ।
 ਜੇ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਕਹੇਂਗਾ ਕਰਸਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ।
 ਗਸਤਮ ਬਖਤਕ ਨਾਲ ਰਲ ਮੁਫਤ ਨ ਪਾਵੀਂ ਸ਼ੋਰ ।
 ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਵਸਦੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਗਾ ਵੀਰਾਨ³ ?
 ਕਹੇ ਕਹਾਏ ਵੈਰੀਆਂ, ਨਾ ਹੋਵੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ।
 ਚਲ ਬਖਤਕ ਦੇ ਕਹੇ ਤੇ ਡੋਬ ਨ ਅਪਨੀ ਲਾਜ ।
 ਵੇਲਾ ਅਜੇ ਸਮੁਾਲ ਲੈ, ਕਰ ਮੁਲਕਾਂ ਤੇ ਰਾਜ ।
 ਦਿਲ ਅਪਨੇ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਦਾ ਜੇ ਕੁਝ ਕਰੇਂ ਗੁਮਾਨ ।
 ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਰਲ ਮਰੇਗਾ, ਉਹ ਭੀ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਤੇ ਅਜੇ ਬੇਰਾਂ ਡੁਲੀਆਂ ਗਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਾ⁴ ।
 ਆ ਜਾ ਅਜੇ ਸਮੁਾਲ ਲੈ, ਚੁਣ ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ।
 ਜੇ ਇਹ ਮੇਰਾ ਆਖਿਆ ਪਵੇ ਨ ਮੂਲ ਪਸੰਦ ।
 ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਉਹ ਸ਼ੋਰ ਹਾਂ ਕਾਮਿਲ⁵ ਨੁਸਰਤ⁶ ਮੰਦ ।
 ਤੂੰ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਦੇਂ ਹਾਂ ਮੈਂ ਕਿਆ ਬਲਾ ?
 ਹੜ ਵਗ ਪੈਸੀ ਖੂਨ⁷ ਦਾ ਜਾਂ ਮੈਂ ਪੈਸਾਂ⁸ ਧਾ ।
 ਮੈਂ ਔਲਾਦ ਖਲੀਲ ਦੀ, ਮੱਦਦ ਕਰੇ ਖੁਦਾ ।
 ਰਣ ਵਿੱਚ ਤੇਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕਰਸਾਂ ਮਾਰ ਫਨਾ ।
 ਯਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਝੱਲ ਲੈ ਖਾਦਿਮ⁹ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ।
 ਯਾ ਤੇ ਨੇਜ਼ਾਂ ਅਸਾਂ ਦਾ ਸੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।”

1. ਕੰਮ ਵਿਚ ਪੂਰੀ । 2. ਸਨਮਾਨ ਕਰਾਂ । 3. ਉਜਾੜ । 4. ਕੁਝ । 5. ਪੂਰਾ । 6. ਫੜ
 7. ਪਵੇਗਾ । 8. ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ । 9. ਸੇਵਾਦਾਰ ।

ਨਾਮਾ¹ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਖਤਮ ਬਨਾਮ² ਖੁਦਾ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਚਾ ਸਿਰੇ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਮੁਹਰ ਲਗਾ ।
 ਜਾਂ ਇਹ ਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਹਜ਼ਰਤ ਸ਼ਾਹ ਅਬਾਸ ।
 ਕਰ ਤੂਮਾਰ³ ਪੁਚਾਇਆ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਪਾਸ ।
 ਅਸਰ⁴ ਵੇਲਾ ਸੀ ਰੋਜ਼⁵ ਦਾ, ਹੋਇਆ ਉਮਰ ਰਵਾਨ ।
 ਵਲ ਲਸ਼ਕਰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਕਰਦਾ ਕਸਦ⁶ ਜਵਾਨ ।
 ਹੇਠ ਪਹਾੜ ਕੁਫਾਰ ਦਾ ਅੱਗੇ ਲਸ਼ਕਰ ਸੀ ।
 ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾਇ ਪਹਾੜ ਤੇ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਸੀ ।
 ਡਿੱਠਾ ਜਾਂ ਵਲ ਫੌਜ ਦੇ, ਸਿਰਾ ਨ ਨਜ਼ਰ ਪਇਆ ।
 ਅੰਦਰ ਕਈਆਂ ਕੋਹਾਂ ਦੇ, ਅੰਤ ਨ ਮੂਲ ਲਇਆ ।
 ਮਰਦ ਇਕ ਡਿੱਠਾ ਉਮਰ ਨੇ, ਉਪੱਰ ਕੋਹ⁷ ਬੁਲੰਦ⁸ ।
 ਉਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੋ ਕੇ ਹੈਰਤ ਮੰਦ ।
 “ਇਹ ਸਭ ਕਿਸਦੀ ਫੌਜ ਹੈ, ਮਨੂੰ ਦੇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ?”
 ਕਹਿਉਸੁ, “ਹੈ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਜੂਪੀਂ ਨਾਲ ਜਵਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਚਲੇ ਮਾਰ ਨਕਾਰਾ ਜੰਗ ।
 ਭਲਕੇ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਉਡਣ ਰੁਖਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ।
 ਸੁੰਬਾਂ ਥੀਂ ਉਡ ਜਾਵਣੇ, ਭਲਕੇ ਤੱਬਕ ਜ਼ਿਮੀਨ ।
 ਅਰਬ ਮਾਰ ਗਵਾਵਣੇ ਅੰਦਰ ਦਿਲਾਂ ਯਕੀਨ ।”
 ਫੇਰ ਉਮਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਚੜ੍ਹੇ ਜੁ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਹ ।
 ਕੀਤਾ ਆਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਕਿਆ ਗੁਨਾਹ ?”
 ਕਹਿਉਸੁ, “ਹਮਜ਼ੇ ਲੁੱਟਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਮਦਾਇਨ ਨੂੰ ।
 ਨਾਲੇ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹਾਲ ਜ਼ਬੂ¹⁰ ।
 ਜ਼ਨ¹¹ ਜੂਪੀਂ ਕਾਉਸ ਦੀ ਜੋ ਸੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਉਹ ਭੀ ਹਮਜ਼ਾ ਲੈ ਗਇਆ ਤਾਹੀਂ ਹੈ ਪੈਕਾਰ¹² ।
 ਗਸਤਮ ਦੀ ਧੀ ਲੈ ਗਿਆ ਯਲਆਦੀ ਕਰ ਜ਼ੋਰ ।
 ਬਖਤਕ ਤੇ ਹੱਥ ਕਰ ਗਿਆ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ।
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਕਰਨਾ ਮਾਰ ਫਨਾਹ ।
 ਪੁਰਜੇ ਪੁਰਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਣੇ ਤੌੜ ਉਡਾ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ਦੀ ਸਭ ਥੀਂ ਵੱਧ ਪੁਕਾਰ ।
 ਉਸੇ ਦੀ ਗਰਦ ਉਡਾਵਣੀ, ਜੀ ਜੀ ਕਹੇ ਨਿਤਾਰ ।”
 ਫੇਰ ਉਮਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਐ ਮਰਦਾ ! ਫਰਮਾ ।
 ਹੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਕਿਸ ਥਾਉਂ ਹੈ ਪਏ ਜਿਹਦੇ ਸਿਰ ਧਾ ?
 ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, “ਹੁਣ ਆ ਰਹਿਆ ਉਹ ਭੀ ਹੈ ਨਜ਼ਦੀਕ ।
 ਵੇਲਾ ਉਸ ਦੇ ਮਰਦ ਨਾ ਆਣ ਢੁਕਾ ਹੁਣ ਠੀਕ ।”

1. ਖਤ । 2. ਨਾਂ ਉਤੇ । 3. ਵੱਡਾ ਖਤ । 4. ਲੋਫਾ ਵੇਲਾ । 5. ਦਿਨ । 6. ਇਗਦਾ । 7. ਪਹਾੜ ।
 8. ਉਚਾ । 9. ਹੈਰਾਨ, ਅਸਚਰਜ । 10. ਖਰਾਬ ਹਾਲ । ਔਰਤ, ਬੀਵੀ । 12. ਲੜਾਈ । ਜੰਗ ।

ਉਮਰ ਕਰੇ, “ਕਹਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਤਨਾ ਲਸਕਰ ਸਭ ।”
ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, “ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਬਾਝੋਂ ਰੱਬ ।
ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ¹ ਮਾਲੂਮ ਹੈ, ਤੀਹ ਲੱਖ ਕੁੱਲ ਸਵਾਰ ।
ਨਾਲੇ ਨਾਲ ਨੌਜ਼ਰੀਵਾਂ ਹਾਥੀ ਨੌਦ² ਹਜ਼ਾਰ ।
ਤੇ ਜੂਪੀ³ ਕਾਉਸ ਦੀ ਕਰਨੀ ਫੌਜ ਸੁਮਾਰ ।
ਚਿਹਲ⁴ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ ।
ਹਰ ਇਕ ਪਾਸ ਸਵਾਰ ਹੈ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਤਮਾਮ ।
ਅੱਸੀ⁵ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜ਼ੋਰੀਮਰ⁶ ਗੁਲਾਮ ।
ਨੌਦ⁴ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਹਿਲਵਾਂ ਪੁਰ ਕੁਵਤ⁷ ਤਰਾਰ⁸ ।
ਹੋਰ ਮਸੱਲਹ ਆਦਮੀ ਖਾਸੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ।”
ਇਹ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸੁਣਿਆ ਹੱਦ ਸੁਮਾਰ ।
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਇਹ ਕਿਸਤਰਾਂ ਕੀਤਾ ਕਟਕ ਤਿਆਰ ?
ਦੇਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਤਮਾਮ ।
ਜੰਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਖੌਫ ਥੀਂ ਨੱਸੇ ਛੋੜ ਮੁਕਾਮ ।
ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਜੰਗ ?
ਅੰਦਰ ਇਤਨੀ ਫੌਜ ਦੇ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲੜੇ ਨਿਸੰਗ ?
ਆਇਆ ਜਾਨ ਗਵਾਵਨੇ ਅਰਬੀ ਦਾ ਫਰਜੰਦ ।
ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਲੈ ਜਾਵਣਾ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਘੱਤ ਕਮੰਦ ।
ਜਾਂ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਉਮਰ ਨੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਸੋਚ ।
ਜੇ ਜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਹ ਦੇ ਲੈਣ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬੋਚ ।
ਜੀ ਜੀ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੈ ਮੁਰਦਾਰ ।
ਸਾਇਆਂ ਕੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨੱਸਣਾ ਫੌਜੋਂ ਮੁਸਕਿਲ ਕਾਰ ।
ਵਿੱਚ ਦਰੇ ਨੌਜ਼ਰੀਵਾਂ ਜੇ ਮੈਂ ਚਲਾ ਗਇਆ ।
ਫਿਰ ਮੁੜ ਜਿੰਦਾ ਆਵਣਾ ਚੈ ਉਮੀਦ ਕਿਆ ?
ਬਖਤਕ ਜੇਹੇ ਓਸ ਥਾਂ ਵੈਰੀ ਲੱਖ ਹਜ਼ਾਰ ।
ਵਿੱਚ ਕਰੋੜਾਂ ਕਰਾਂਗਾ ਕੀ ਤਿਨਹਾ⁹ ਪੈਕਾਰ¹⁰ ।?
ਬਖਤਕ ਦਾ ਘਾਹ ਸੱਸਰਾ ਜ਼ਖਮ ਮੇਰੇ ਥੀਂ ਅੱਜ ।
ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਦੇ ਲਾਹ ਗਵਾਈ ਲੱਜ ।
ਮਾਂ ਬਖਤਕ ਦੇ ਕਾਲਜੇ ਹੱਥੀਂ ਮਲਿਆ ਲੂਨ ।
ਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਜ਼ਖਮ ਤੇ ਲਾਵੇ ਕਦੋਂ ਸਬੂਨ ?
ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਪਕੜ ਕੇ ਕਾਫਿਰ ਹਾਲ ਖਰਾਬ ।
ਕਿਹੜਾ ਫੇਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਆਣ ਜਵਾਬ ?”
ਇਹ ਗਲ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੋਚ ਕੇ ਮੁੜਿਆ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।
ਆਇਆ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕੀਤਾ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ।

1. ਨੌਵੇ, 90 । 2. ਚਾਲੀ, 40 । 3. ਸੁਨਹਿਰੀ । 4. ਨੌਵੇਂ 5. ਤਾਕਤਵਰ । 6. ਦੁਸਤ
ਲਾਕ । 7. ਹਥਿਆਰ ਬੰਦ । 8. ਪੁੜ । 9. ਇਕੱਲਾ । 10. ਲੜਾਈ ।

ਦੇਖ ਉਮਰ ਦੀ ਕਮ ਦਿਲੀ ਕਹਿੰਦਾ ਅਰਬੀ ਸ਼ੇਰ ।
 “ਵਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਗੁਜ਼ਰੇ ਕੇਡ ਦਲੇਰ ।
 ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ ਥੀਂ ਖੌਫ ਨ ਕੀਤਾ ਕਾ ।
 ਦਿੱਤਾ ਡਰਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਤਾਈ ਇਹ ਫਰਮਾਂ ।
 ਸੌ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਾਫੀ ਹੈ ਇਕ ਕਰਦ ।
 ਇਕ ਛੁੱਰੀ ਸੌ ਖੱਲ, ਦੀ ਚੀਰ ਉਡਾਵੇ ਗਰਦ ।
 ਸੌ ਨਾਮਰਦਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਾਫੀ ਇੱਕੋ ਮਰਦ ।
 ਤੇ ਤੇਰਾ ਕਿਸ ਖੌਫ ਥੀਂ ਰੰਗ ਗਿਆ ਹੋ ਜ਼ਰਦ ?
 ਜੇ ਡਰ ਆਇਓਂ ਮਰਗ¹ ਥੀਂ, ਮਰਨਾ ਹੈ ਇਕਵਾਰ ।
 ਲੈ ਅਪਨਾ ਖਤ ਜਾਵਸਾਂ, ਮੈਂ ਹੋ ਆਪ ਸਵਾਰ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਚੜ੍ਹ ਖਿੰਗ² ਤੇ ਖੁਦ ਚਲਿਆ ਸਰਦਾਰ ।
 ਆ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਲਇਆ ਅਗੋਂ ਖਲਾਰ ।
 ਤੈਥੀਂ ਮੇਰੇ ਸੱਯਦਾ ! ਜਾਨ ਮੇਰੀ ਕੁਰਬਾਨ ।
 ਦੇਹ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵਸਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਫਰਮਾਨ ।
 ਨਾਹੀ ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣ ਰਵਾ³
 ਛੇੜ ਗੁਲਾਮਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖੁਦ ਕਦ ਜਾਣ ਸਿਧਾ ?”
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, “ਜਿੱਥੋਂ ਉਮਰ ਡਰੇ ।
 ਕੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਹੋਰ ਦੀ ਉਤਵਲ ਕਦਮ ਧਰੇ ।
 ਬਹਿ ਜਾ ਤੂੰ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ! ਆਪੇ ਜਾਵਾਂ ਮੈਂ ।
 ਖਤ ਅਪਨਾ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਪਾਸ ਪੁਚਾਵਾਂ ਮੈਂ ।”
 ਯੂਨਾਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾ ।
 ਜਾਵਣ ਦਿਆਂ ਨ ਤੁੱਧ ਨੂੰ, ਜਾਵਾਂ ਵਾਗ ਉਠਾ ।
 ਡਰਦਾ ਮੁੜਿਆ ਉਮਰ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਸੀ ।
 ਮੈਂ ਉਸ ਵਾਂਗੂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੱਢ ਨ ਆਂਦੀ ਧੀ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਰੁੱਕਾ ਦੇਂਦਾ ਓੜਕ ਹੋ ਲਾਚਾਰ ।
 ਖੁਦ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨਾਵੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਜੀਨਤਦਾਰ⁴ ਲਿਬਾਸ ਥੀਂ ਕਰਕੇ ਜ਼ੇਬ⁵ ਉਰੂਸ⁶ ।
 ਟੁਰਿਆ ਵਲ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਚੜ੍ਹ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ।
 ਅੰਦਰ ਲਸ਼ਕਰ ਮੁਗਲ ਦੇ, ਜੋ ਜੂਪੀਂ ਕਾਉਸ ।
 ਵੜਿਆ ਅੱਵਲ ਸੁਬਹ ਥੀਂ ਵੇਲੇ ਬਾਂਗ ਖੁਰੂਸ⁷ ।
 ਘੋੜਾ ਗਇਆ ਦੁੜਾਂਵਦਾ, ਦੇਰ ਨ ਲਾਈ ਕਾ ।
 ਫਜ਼ਰੋਂ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਾਮ ਤੀਕ ਇਹ ਸੀ ਇਕ ਸਿਰਾ ।
 ਅਜੇ ਨ ਨੇੜੇ ਬਾਰਗਾਹ, ਆਹਾ ਦੂਰ ਮੁਕਾਮ ।
 ਆਹਾ ਵੇਲਾ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਚਲਣ ਮੁਹਾਲ⁸ ਤਮਾਮ ।
 ਖੜਾ ਰਹਿਆ ਵਿੱਚ ਫਿਕਰ ਦੇ ਕਿੱਥੇ ਕਰਾਂ ਅਰਾਮ ?
 ਨਜ਼ਰ ਪਈ ਵਿੱਚ ਬਾਰਗਾਹ, ਆਲੀ ਬੜਾ ਮੁਕਾਮ ।

1. ਮੌਤ । 2. ਘੋੜੇ । 3. ਵਾਜਿਬ, ਠੀਕ । 4. ਸੁਹੱਪਣਦਾਰ । 5. ਸਜਪਜ । 6. ਲਾੜੇ ਵਾਂਗ ।
 7. ਕੁੱਕੜ. ਮੁਰਗਾ । 8. ਔਖਾ ।

ਲਹਿਰਾਸਪ ਦੇ ਆਇਆ ਯੂਨਾਨੀ ਦਰਬਾਰ ।
 ਦਰਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇ ਕੇ ਕਹੇ ਬੁਲੰਦ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਲਹਿਰਾਸਪ ਨੂੰ ਜਾ ਕਹੋ, ਦਰ ਤੇ ਖੜਾ ਜਵਾਨ ।
 ਕੀਤਾ ਵੱਲ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਓਹ ਰਵਾਨ ।”
 ਲਹਿਰਾਸਪ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂ ਦਰਬਾਨਾਂ ਜਾ ।
 ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਦੌੜਿਆ, ਦਰ ਤੇ ਮਿੱਠਿਆ ਆ ।
 ਯੂਨਾਨੀ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ਹੱਥੋਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ।
 ਸਫਕਤ¹ ਕਰਦਾ ਲੈ ਗਿਆ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਲਹਿਰਾਸਪ ਸੁਣ ਆਖਦਾ, “ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾ²
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਫਿਦਾ ।
 ਆਸ਼ਿਕ ਹਾਂ ਅਣ ਦੇਖਿਆ, ਦੇਖ ਲਵਾਂ ਇਕਵਾਰ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹੋਵਾਂ ਖਿਦਮਤਗਾਰ ।
 ਤੇ ਤੂੰ ਹੁਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਕੁਝ ਨਾਂ ਖੋਫ ਧਰੀਂ ।
 ਬਦ ਖਵਾਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਲਮ ਥੀਂ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਾਂਹ ਡਰੀਂ ।
 ਘੋੜਾ ਮੇਰੀ ਤਾਬਿਆ ਹੈ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਫੌਜ ਇਰਕ³ ਫੌਲਾਦ ਹੈ ਮੇਰੀ ਤਾਬਿਆਦਾਰ ।
 ਵੈਰੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਜੇ ਕੁਝ ਕਰਨ ਜ਼ਿਆਨ⁴ ।
 ਮੈਂ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਮ ਥੀਂ ਜਾਨ ਕਰਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ।”
 ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਐਸ਼ ਥੀਂ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀ ਬਹਾਰ ।
 ਉੱਠ ਯੂਨਾਨੀ ਸੁਬਹ ਨੂੰ ਟੁਰਿਆ ਵਲ ਦਰਬਾਰ ।
 ਦਿਨ ਸਾਰੇ ਸੌ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ੋਂ ਨਜ਼ਰ ਮਕਾਨ ਪਇਆ ।
 ਲਹਿਰਾਸਪ ਭੀ ਫੌਜ ਲੈ ਮਗਰੇ ਮਗਰ ਗਇਆ ।
 ਜਾਂ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਨੇ ਜਾ ਡਿੱਠਾ ਦਰਬਾਰ ।
 ਨੇਜ਼ਾ ਮਾਰ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਅਸਪ ਦਿੱਤਾ ਖਲਿਹਾਰ ।
 ਦਰਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ, “ਜਾਓ ਅੰਦਰਵਾਰ ।
 ਜਾ ਅੱਗੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਕਹੇ ਹਕੀਕਤ ਸਾਰ⁵ ।
 ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਕਾਸਦਿ⁶ ਆਇਆ ਚੱਲ ।
 ਆਵੇ ਤੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਝੱਬ ਇਜਾਜ਼ਤ ਘੱਲ ।”
 ਦਰਬਾਨਾਂ ਨੇ ਜਾਇ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਜਾ ।
 ਆਵਣ ਦਾ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇ ਫਰਮਾਂ ।
 ਸੁਣ ਯੂਨਾਨੀ ਪਹਿਲਵਾਂ ਅੰਦਰਵਾਰ ਗਿਆ ।
 ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਖੋਫ ਨ ਰੱਖਦਾ, ਹੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਗਿਆ ।
 ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਅਯਾਨ⁷ ।
 ਕਹੇ ਅਲੈਕ ਸਲਾਮ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀਨ ਇਮਾਨ ।

1. ਪ੍ਰੇਮ । 2. ਕੁਰਬਾਨ । 3. ਸਜੀ ਹੋਈ, । 4. ਨੁਕਸਾਨ । 5. ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ
 ਦਾ । 6. ਦੂਤ । 7. ਪ੍ਰਗਟ ।

ਸੁਣ ਕੇ ਬਖਤਕ ਆਖਦਾ, “ਰਾਜ਼ੀ ਆਇਆ ਠੀਕ ।
ਪਰ ਜੇ ਰਾਜ਼ੀ ਜਾਵਸੀ ਘੱਲਣ ਵਾਲੇ ਤੀਕ ।”

ਕਹਿਆ ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ, “ਨਾ ਕਰ ਬੋਲ ਬੜੇ¹ ।
ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ਼ੀ ਘੱਲਿਆ, ਰਾਜ਼ੀ ਮੋੜ ਖੜੇ ।”

ਫਰਮਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, “ਐ ਕਾਸਿਦ ਤੱਰਾਰ² ।
ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਮਕਤੂਬ³ ਜੇ ਆਂਦਾ ਪੋਸ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ⁴ ।

ਯੂਨਾਨੀ ਖਤ ਚੁੱਖ ਕੇ ਅੱਗੇ ਧਰੇ ਲਿਜਾ ।
ਆਪ ਪੜ੍ਹੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਅੰਦਰ ਹੱਥ ਉਠਾ ।

ਯੂਨਾਨੀ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਧੂਹ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ।

ਖੜਾ ਜਵਾਬ ਉਡੀਕਦਾ ਤਖਤ ਅੱਗੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।

ਜੂਪੀਂ ਹੌਲੀ ਪੁੱਛਦਾ ਬਖਤਕ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਗੋਸ਼⁵ ।

“ਇਹ ਕਾਸਿਦ ਬੇ ਅਦਬ ਹੈ, ਯਾ ਤੇ ਹੈ ਬੇਹੋਸ਼ ।”

ਬਖਤਕ ਕਹੇ, “ਅਮੀਰ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅੰਤ ਗੁਲਾਮ ।

ਜਾਹਿਲ⁶ ਅਦਬ ਨ ਜਾਣਦੇ ਅਰਬੀ ਲੋਕ ਤਮਾਮ ।”

ਜੂਪੀਂ ਤਾਈਂ ਆਖਦਾ ਫਿਰ ਬਖਤਕ ਮੁਰਦਾਰ ।

“ਕਹਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਏਸ ਨੂੰ ਝਬ ਮਾਰੇ ਤਲਵਾਰ ।”

ਜੂਪੀਂ ਨੇ ਇਕ ਮੁਗਲ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰ ।

“ਪਿੱਛੋਂ ਚੋਰੀ ਏਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਲਈ ਉਤਾਰ ।”

ਮੁਗਲ ਜਵਾਨ ਦਲੇਰ ਸੀ ਬਗਲੇ⁷ ਤੇਗ ਛੁਪਾ ।

ਆਇਆ ਪਿੱਛੇ ਮਰਦ ਦੇ ਚੋਰੀ ਪੈਰ ਦਬਾ ।

ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚਾਹਿਆ ਚਾ ਮਾਰੇ ਤਲਵਾਰ ।

ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰ ।

ਮੁੜ ਯੂਨਾਨੀ ਮੁਗਲ ਦੇ ਸਿਰ ਮਾਰੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ।

ਓਹ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋਏ ਕੇ ਪਇਆ ਦੁਤਰਫੇ ਜ਼ੋਰ⁸ ।

ਜੂਪੀਂ ਨਾਹਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹੇ ਬੁਲੰਦ ਪੁਕਾਰ ।

“ਮਰਦੋ ! ਏਸ ਤਰਾਰ⁹ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਿਓ ਚਾਰ ।”

ਪਏ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਮੁਗਲ ਭੀ ਲੈ ਹੱਥੀਂ ਹਥਿਆਰ ।

ਵਾਰੋ ਵਾਰ ਜਵਾਨ ਨੇ ਮਾਰ ਰਖੇ ਵਿਚਕਾਰ ।

ਇਕ ਮਰਦੇ ਇਕ ਆਂਵਦੇ, ਝੜਦੇ ਵਾਰੋਵਾਰ ।

ਜੋ ਆਇਆ ਸੋ ਮਰਦ ਥੀਂ ਮੁੜ ਬਚ ਗਇਆ ਨ ਪਾਰ ।

ਨਾਹਰੇ ਪਏ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਆਣ ਤਏ ਕੱਫਾਰ¹⁰ ।

ਤੇਗ ਹੁਲਾਰਾ-ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਸ਼ੋਰ ਪਇਆ ਦਰਬਾਰ ।

ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਰਹਿਆ ਬਹੁਤ ਹਟਾ ।

ਕਾਫ਼ਿਰ ਬਾਜ਼ ਨ ਆਂਵਦੇ, ਮਰਨ ਵਧੇਰੇ ਆ ।

1. ਲਿਜਾਵੇ । 2. ਚੁਸਤ ਚਾਲਾਕ ਦੂਤ । 3. ਖਤ । 4. ਸਾਮਣੇ ਰੱਖ । 5. ਕੰਨ ਵਿੱਚ । 6. ਅਨਪੜ੍ਹ, ਮੂਰਖ । 7. ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ । 8. ਹੱਠਾਂ, ਨੀਚੇ । 9. ਚਲਾਕ (ਆਦਮੀ) ਦੇ । 10. ਕਾਫ਼ਿਰ ।

ਲਹਿਰਾਸਪ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜਾ ਦਲੇਰ ।
 ਡਿੱਠਾ ਜਦੋਂ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਧੂਹ ਪਇਆ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ।
 ਵਿੱਚ ਵੜੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਫੌਜ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਤੇ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਖੂਬ ਵਜੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨੇ ਸਿਰ ਧੜ ਧਰੇ ਅੰਬਾਰ¹ ।
 ਸ਼ੇਰ ਪਇਆ ਵਿੱਚ ਯਲਾਂ² ਦੇ, ਕੰਬ ਗਏ ਸਰਦਾਰ ।
 ਲਹਿਰਾਸਪ ਖੁਦ ਫੌਜ ਲੈ ਯੂਨਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ।
 ਨਿਕਲ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਚਲਾ ਗਇਆ ਫਿਲਹਾਲ ।
 ਇਸ ਦਾ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕਿਉਂ ਕਰ ਹੈ ਇਤਫਾਕ ?
 ਬਿਨ ਮਿਲਿਆਂ ਬਿਨ ਦੇਖਿਆਂ, ਹੋਇਆ ਕਿਵੇਂ ਵਿਫਾਕ³ ?
 ਨੇੜੇ ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਦੀ ਗਏ ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨ ।
 ਪਾਈ ਖਬਰ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਸੁਣਿਆ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ।
 ਹੋ ਆਇਆ ਅਸਵਾਰ ਤੇ ਆ ਮਿਲਿਆ ਵਿੱਚ ਰਾਹ ।
 ਵੇਖ ਅਦਾਬ ਗੁਜ਼ਾਰਦੀ ਫੌਜ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜਾਹ ।
 ਲਹਿਰਾਸਪ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਲੂੰ ਲੂੰ ਹਮਦ ਪੁਕਾਰਦਾ ਫਰਹਤ⁴ ਵਿੱਚ ਕਸੀਰ⁵ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਥੀਂ ਹੋ ਰਹਿਆ ਕੁਰਬਾਨ ।
 ਜੇਡਕੁ ਸੁਣਿਆ ਵੇਖਿਆ ਵੇਖ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 ਆ ਪੈਦਲ ਹੋ ਰੱਖਿਆ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਚਾ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਸੀਨੇ ਲਇਆ ਲਗਾ ।
 ਤੇ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ਤੇ ਲੁਤਫ⁶ ਕਰੇ ਬੇਹੱਦ ।
 ਲਹਿਰਾਸਪ ਥਾਂ ਆਇਕੇ ਪਾਸ ਬਹਾਇਆ ਸੱਦ ।
 ਬਾਦ ਤਮਾਮ ਕਲਾਮ ਦੇ ਖੋਰਸ਼⁷ ਤੁਆਮ⁸ ਕਲਾਮ ।
 ਦੇ ਇਨਾਮ ਇਕਰਾਮ ਫਿਰ, ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਖੁਸ਼ ਨਾਮ । ੩੧ ।

ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਤੇ ਮੁਗਲੇਈ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ

ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਥੀਂ ਅੰਦਰ ਜਸ਼ਨ⁹ ਤਮਾਮ ।
 ਫਜ਼ਰੇ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਐਲਾਮ¹⁰ ।
 “ਤਬਲ ਵਜਾਓ ਗਾਜ਼ੀਓ ! ਹੋ ਬੈਠੋ ਅਸਵਾਰ ।
 ਧਾ ਪਓ ਵਲ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਵਕਤ ਇਹੀ ਪੈਕਾਰ ।”
 ਸੁਣਿਆ ਹੁਕਮ ਅਮੀਰ ਦਾ ਪਈ ਦਮਾਮੇ ਸੱਟ ।
 ਚੜ੍ਹ ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਤੇ ਬਾਜ਼ ਚਲੇ ਕਰ ਝੱਟ ।
 ਕਰ ਬਿਸਮਿੱਲਾ¹¹ ਗਾਜ਼ੀਆਂ ਦਿੱਤੀ ਲੱਤ ਰਕਾਬ ।
 ਜੁੰਬਿਸ਼¹² ਗਈ ਜ਼ਿਮੀਨ ਨੂੰ, ਝਲ ਨ ਸੱਕੀ ਦਾਬ ।

1. ਢੋਰ । 2. ਜੋਧਿਆਂ । 3. ਮੇਲ ਜੋਲ, ਸਾਜ਼ਦਾਰੀ । 4. ਖੁਸ਼ੀ । 5. ਵਧੇਰੇ । 6. ਖੁਸ਼ੀ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ । 7. ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ । 8. ਰੋਟੀ । 9. ਉਤਸਵ । 10. ਲੜਾਈ ਦਾ ਝੰਡਾ । 11. ਮੈਂ ਰੋਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । 12. ਹਰਕਤ, ਖੱਰਾਹਟ ।

ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੱਯਦ ਅਰਬ ਦਾ ਕੌਣ ਲੜੇਗਾ ਅੱਜ ?
 ਸੁਣ ਜੂਪੀਂ ਦੇ ਕਾਲਜੇ ਗਇਆ ਦੁਗਾੜਾ ਵੱਜ ।
 ਬਖਤਕ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਦਾ, “ਏਹੁ ਕਿਵੇਹਾ¹ ਸ਼ੋਰ ?
 ਤਬਲ ਨਗਾਰੇ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਜਦੇ ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰ ?”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਆਇਆ ਹਮਜ਼ਾ ਤਬਲ ਵਜਾ ।
 ਕਰਕੇ ਫੌਜ ਮੁਕਾਬਿਲੇ ਦੇਸੀ² ਜੰਗ ਮਚਾ ।
 ਮਰਦਾ ! ਹੋਸ਼ ਸਮੁਾਲ ਲੈ, ਦਿਲ ਦੇ ਕੰਨ ਉਘਾੜ ।
 ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਨੀਵੀਂ ਜਾਣ ਨ ਵਾੜ ।
 ਤੇ ਨਾ ਕਹੀਂ ਜੋ ਜਾਵਸਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਤ ਲਤਾੜ ।
 ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਅਰਬ ਥੀਂ ਥਰ ਥਰ ਕਰਨ ਪਹਾੜ ।
 ਪਰਬਤ ਟੱਕਰ ਮਾਰਨੀ ਸ਼ੋਰ ਅਰਬ ਦਾ ਜੰਗ ।
 ਤੇ ਅਰਬੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਦਿਲ ਦੰਗ ।
 ਅਰਬੀ ਟੁਰਿਆ ਆਂਵਦਾ, ਫੌਜ ਮੁਕਾਬਿਲ ਦੋ ।
 ਚੁਟਕੀ ਭੁਟਕੀ ਹੋਵਣੀ ਰਣ ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਖਲੋ ।
 ਸੂਰਤ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ਦੀ ਚੰਦ ਜਿਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ।
 ਦੌੜੀ ਫਿਰਦੀ ਵੇਖਸੇਂ ਬਿਜਲੀ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਬਖਤਕਾ ! ਚਲ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਲਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕੇਡਕੁ ਮਰਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਏਡ ਕਹਾ³ ?
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਚੱਲ ਖਾਂ, ਤੈਨੂੰ ਦਿਆਂ ਦਿਖਾ ।
 ਜਿਹੜੀ ਉੱਪਰ ਅਸਾਂ ਦੇ ਅਰਬੀ ਪਈ ਬਲਾ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਨੇ ਭੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਫਰਮਾ ।
 “ਕਰੋ ਤਿਆਰੀ ਜੰਗ ਦੀ, ਦੇਹੋ ਤਬਲ ਵਜਾ ।”
 ਤਬਲ ਵਜਾਏ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ, ਉੱਠੀ ਬੋਲ ਜ਼ਿਮੀਨ ।
 ਗੋਇਆ⁴ ਹੈ ਦਿਨ ਹਸਰ⁵ ਦਾ, ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਯਕੀਨ ।
 ਮੁਗਲ ਬਹਾਦੁਰ ਹਿਲਿਆ, ਧਰਤੀ ਹਿੱਲੇ ਬੰਦ ।
 ਧਮਕੋਂ ਕੋਹਿਸਤਾਨ⁶ ਦੇ ਟੁੱਟ ਗਏ ਪੈਵੰਦ⁷ ।
 ਅੰਦਰ ਤਬਕ ਜ਼ਿਮੀਨ ਦੇ ਜੁੰਬਿਸ⁸ ਗਈ ਤਮਾਮ ।
 ਧਰਤ ਚੁਕੀ ਜਿਸ ਬਲਦ ਨੇ ਹੋਇਆ ਬੇਆਰਾਮ ।
 ਸੁੰਬਾਂ ਦੀ ਲਤ ਛੇੜ ਥੀਂ ਉਡਿਆ ਤਖਤ ਜ਼ਿਮੀਨ ।
 ਚਾੜ੍ਹ ਹਵਾਇ ਰੋਹੜਿਆ ਕਰ ਕੇ ਗਰਦ ਮਹੀਨ ।
 ਤਾਜ਼ੀ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦੇ ਸੁਣ ਤੁਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ।
 ਸੂਰਜ ਤਪਿਆ ਤਾਪ ਥੀਂ, ਚੰਦ ਰਹਿਆ ਹੋ ਕੋਰ⁹ ।
 ਧਰਤਿ ਨ ਦਿੱਸੇ ਆਸਮਾਂ¹⁰, ਗਰਦ ਦਿਸੇ ਇਕ ਰੰਗ ।
 ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਬਲਾਇ ਦੇ ਗੱਜੇ ਢੋਲ ਨਿਸੰਗ ।

1. ਕੈਸਾ । 2. ਦੇਵੇਗਾ । 3. ਸ਼ੋਰ, ਰੌਲਾ ਰੋਪਾ । 4. ਜਾਣੇ, ਮਾਣੇ । 5. ਕਿਆਮਤ, ਪੁਲੋ । 6. ਮਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ । 7. ਜੋੜ, ਟੁਕੜੇ । 8. ਹਰਕਤ । 9. ਅੰਨ੍ਹਾ । 10. ਆਕਾਸ਼ ।

ਜਦੋਂ ਨਗਾਰੇ ਜੰਗ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਘੱਤ ਕਹਾ ।
 ਲੋਹ ਮਹਫੂਜ਼¹ ਉਡ ਗਏ ਨਕਸ਼ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਾ ।
 ਬਖਤਕ ਜੂਪੀ² ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਉੱਪਰ ਇਕ ਪਹਾੜ ।
 ਨਾਲੇ ਗਸਤਮ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਜੋ ਘਰ ਗਇਆ ਉਜਾੜ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਲਸਕਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ।
 ਦੁੱਕ ਅਗਾੜੀ ਵੇਖਦੇ ਕੇਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ।

ਦੂਰੋਂ ਉਡਦਾ ਆਂਵਦਾ ਡਿੱਠਾ ਗਰਦ ਗਬਾਰ ।
 ਮੋਹਰਾ ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਦਾ ਆ ਹੋਇਆ ਇਜ਼ਹਾਰ ।
 ਜਾਂ ਉਹ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਿਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਬਹੁਤ ਬੁਲੰਦ ਅਜ਼ੀਮ³ ਤੇ ਆਹਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ।
 ਹੇਠਾਂ ਓਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਕੱਦ ਚੁੰਨੀ ਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਚੌੜਾ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਲੰਘ ਕੰਨਾਂ ਥੀਂ ਅਸਪ ਦੇ ਵਧਿਆ ਸ਼ਿਕਮ⁴ ਅਗੇਰ⁴ ।
 ਦੋਵੇਂ ਗੋਡੇ ਕਾਠੀਆਂ ਉੱਚੇ ਬਹੁਤ ਵਧੇਰ ।
 ਸ਼ਾਹਾਨਾ⁵ ਗਲ ਪੈਰਹਨ⁶ ਸੀਸ ਮੁਰੱਸਾ⁷ ਭਾਜ ।
 ਜਿਸਦੀ ਅੰਦਰ ਜੜਤ ਦੇ ਹੋਇਆ ਸਰਫ਼⁸ ਖਿਰਾਜ⁹ ।
 ਗਿਰਦ ਬਗਿਰਦੇ ਆਂਵਦਾ ਲਸਕਰ ਜੀਨਤਦਾਰ¹⁰ ।
 ਵਾਂਗੂ ਗੁਲਾਂ ਬਹਾਰ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਖੁਲੇ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ।
 ਜੂਪੀਂ ਵੇਖ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਰਹਿਆ ਹੈਰਤਮੰਦ¹¹ ।
 ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਜ਼ਰੀ ਆਂਵਦਾ ਉਸ ਦਾ ਕਦਰ ਬੁਲੰਦ ।
 ਵੇਖ ਪੁਕਾਰੇ, “ਬਖਤਕਾ, ਏਹੋ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਓਸ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਇਕ ਗੁਲਾਮ ।
 ਯਲਆਦੀ ਸਫਦਾਰ ਹੈ ਪੂਰ ਸੱਦਾਦੀ ਸ਼ੇਰ ।
 ਉਮਰ ਮਿਆਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਹੈ ਜੋ ਗਾਲਿਬ ਸਮਸ਼ੇਰ ।
 ਮੋਹਰੀ ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਦਾ, ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਮੁਖਤਾਰ ।
 ਸਣ ਚੌਤਾਲੀ ਭਾਈਆਂ, ਏਹ ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ ।
 ਸਾਬਿਤ ਕਿਤਨੇ ਬੱਕਰੇ, ਇਸ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਗਿਜ਼ਾ¹² ।
 ਕਿਤਨੇ ਮੱਟ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲਵੇ ਨਿਘਾਰ ਪਚਾ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਬਖਤਕਾ ! ਇਹ ਹੈ ਬੜਾ ਜਵਾਨ ।
 ਫੜਿਆ ਕਿਵੇਂ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਇਸ ਦਾ ਆਖ ਬਿਆਨ ?”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਏਸ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਬਿਨ ਹਥਿਆਰ ।
 ਅਸਪ ਸਣੇ ਚਾ ਮਾਰਿਆ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਮੀਨ ਉਲਾਰ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਜੂਪੀਂ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 “ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ।”

1. ਲੋਹ ਮਹਫੂਜ਼ ਤੋਂ, ਅਰਥਾਤ-ਜ਼ਿਮੀਂ ਆਸਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰੋਂ 2. ਵੱਡਾ, ਮਹਾਨ । 3. ਪੇਟ ।
 4. ਅੱਗੇ । 5. ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ 6. ਲਿਬਾਸ, ਪੁਸ਼ਾਕ । 7. ਰਤਨ ਜੜਿਤ । 8. ਖਰਚ । 9. ਮਹਸੂਲ ਜ਼ਿਮੀਨ
 ਦਾ ਹਾਲੀ ਮੁਆਮਲਾ ।

ਪਿਛੋਂ ਅਰਜਦ ਆਂਵਦਾ ਦੂਰੋਂ ਪਇਆ ਨਿਗਾਹ ।
 ਕੀਤਾ ਹਾਲ ਅਹਿਵਾਲ ਥੀਂ ਬਖਤਕ ਨੇ ਆਗਾਹ¹ ।
 ਅਸਵਦ ਜੁਲ ਹੱਮਾਰ ਭੀ ਸਾਦ ਯਮਾਨੀ ਸੋਰ ।
 ਏਹ ਚੌਤਾਲੀ ਆਂਵਦੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ਦਲੇਰ ।
 ਹਰ ਹਰ ਤਾਈਂ ਵੇਖ ਕੇ ਜੂਪੀਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਲ ।
 ਬਖਤਕ ਆਖ ਸੁਣਾਵਦਾ ਸੱਚ ਸਫਾਈ ਨਾਲ ।
 ਫਿਰ ਜੂਪੀਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਸੱਤ ਸੌ ਹਾਥੀ ਹੋਹ ।
 ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹਰ ਤਰਫ ਕਰਦੇ ਆਵਨ ਸੋਰ ।
 ਵਿੱਚ ਸਿਆਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਅਸਵਾਰ ।
 ਇਕ ਸੌ ਕਰ² ਗਜ਼ ਕੱਦ ਹੈ, ਲਸਕਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਸੱਤਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਓਸਦੇ ਗਿਰਦ ਬਗਿਰਦ ਸਿਪਾਹ ।
 ਜੂਪੀਂ ਵੇਖ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕੰਬੇ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਏਹੋ ਹੋਸੀਆ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਵੇ ਤੌਰ ।
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮਰਦ ਹੈ ਸ਼ੇਰਹਿੰਦੀ ਲੰਧੌਰ ।
 ਵਿੱਚ ਜਜ਼ਾਇਰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਇਸਦਾ ਹੁਕਮ ਰਵਾਨ ।
 ਏਹ ਬੇਟਾ ਸਾਦਾਨ ਦਾ ਸਾਹਿਬ ਜੋਰ ਜਵਾਨ ।
 ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਸੌ ਮਣਾਂ ਦੀ ਗੁਰਜੋ ਕਰਦਾ ਕਾਰ ।
 ਗਰਦ ਉਡਾਵੇ ਮਰਦ ਦੀ ਕਰੇ ਜਦਾਈਂ ਵਾਰ ।
 ਇਕ ਤੇ ਜ਼ਰਬੋਂ ਧਰਤਿ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਗਰਕ ਹਿਸਾਰ³ ।
 ਜੋਰਾਵਰ ਯਲ⁴ ਹਿੰਦ ਦੀ, ਧੁੱਮ ਜਿਹਦੀ ਸੰਸਾਰ ।
 ਜੂਪੀਂ ਪੁੱਛੇ, “ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ ਪਕੜ ਲਇਆ ?
 ਅੰਦਰ ਵਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਕਿਉਂ ਕਰ ਆਣ ਪਇਆ ?”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਏਸ ਦੀ ਕਮਰੋਂ ਫੜੀ ਦੁਵਾਲ⁵ ।
 ਚੁੱਕ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਮਾਰਿਆ, ਬੰਨ੍ਹ ਲਇਆ ਫਿਲਹਾਲ⁶ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਕਹੇ, “ਹਰਾਮੀਆਂ ! ਐ ਗਸਤਮ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬ ਸਵਾਰ
 ਏਹ ਜਿਸਦੇ ਵਿੱਚ ਖੂਬੀਆਂ, ਪਕੜੇ ਏਡ ਜਵਾਨ ।
 ਕਿਉਂਕਰ ਕਹੀਏ ਹੋਵਸੀ ਆਜਿਜ਼⁷ ਸਰਗਰਦਾਨ⁸ ।”
 ਗਸਤਮ ਕਹਿੰਦਾ, “ਜਾਣਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਜਾਦੂ ਕਾਰ ।
 ਜਾਦੂ ਕਰਕੇ ਓਸ ਨੇ ਪਕੜ ਲਏ ਸਰਦਾਰ ।
 ਏਹ ਤਜੱਮੁਲ⁹ ਓਸਦਾ ਜੋ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਪਇਆ ।
 ਸਭ ਸਾਡਾ ਅਸਬਾਬ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵਿੱਚ ਕਿਆ ?

1. ਜਾਣੂ, ਪਰਿਚਿਤ । 2. ਡਸ 3. ਕਿਲੇ । 4. ਬਹਾਦਰ, ਜੋਧੇ, ਪਹਿਲਵਾਨ । 5. ਪੇਟੀ । 6. ਬੱਟਪੱਟ, ਉਸੇ ਵਕਤ । 7. ਨਿਤਾਣਾ ਲਾਚਾਰ । 8. ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹਾਲ । 9. ਆਨਸ਼ਾਨ, ਦੁਆਬ ਦਾਬ ।

ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਰਦਮੀ¹ ਤੇ ਕੀ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ² ।
 ਮਾਲ ਅਸਾਡਾ ਲੁੱਟ ਕੇ ਸ਼ਾਨ ਚਿਖਾਈ ਆਏ ।³
 ਸੁਣ ਕੇ ਜੂਪੀਂ ਹੱਸਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, “ਬੱਸ, ਲਈਨ⁴ ।
 ਕਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਿਆ ਜੇ ਉਹ ਮਰਦ ਨਹੀਂ ।⁵
 ਏਹ ਜਾਦੂਗਰ ਅਰਬ ਥੀਂ ਪਇਆ ਤੁਸਾਂ ਪਰ ਆ ।
 ਪੱਸਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁੱਧ ਭੀ ਜਾਦੂ ਲਇਆ ਕਰਾ ।
 ਤੋੜ ਗਵਾਈਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਪੱਸਲੀਆਂ ਚੋਂ ਲੀਕ ।
 ਤਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਤੂੰ ਜਾਣਿਆ ਏਹ ਜਾਦੂ ਬਾਰੀਕ ।
 ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆਂਦੋ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਕੋਂ ਆਵਾਗੋਣ ।
 ਹੁਣ ਜਾਦੂਗਰ ਮਰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜੇਗਾ ਕੌਣ ।⁶
 ਸੁਣ ਗਸਤਮ ਖਾਮੋਸ਼⁷ ਹੋ ਗਰਦਨ ਗਇਆ ਨਿਵਾ ।
 ਲਸਕਰ ਵੇਖ ਅਮੀਰ ਦਾ ਮੁਗਲ ਗਏ ਗਮ ਖਾ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਲਸਕਰ ਅਰਬ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਰ ਪਦੀਚ⁸ ।
 “ਹਾਕਿਮ ਇਸ ਦਾ ਕੌਣ ਹੈ ?” ਜੂਪੀਂ ਕਹੇ ਪਲੀਚ⁹ ।
 ਬਖਤਕ ਆਖ ਸੁਣਾਂਵਦਾ ਦੂਰੋਂ ਦੇਖ ਖਲੋ ।
 “ਲਖਨੌਤੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਏਹ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਚੋਂ ।
 ਇਹ ਅਗਲਾ ਔਰੰਗ ਹੈ ਦੁਜਾ ਹੈ ਕੌਰੰਗ ।
 ਖੁਸਰ ਪੁਰੀ¹⁰ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਏਹ ਚੋਂ ਗਾਲਿਬ¹¹ ਜੰਗ ।¹²
 ਹੋਰ ਸਵਾਰੀ ਆਂਵਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਜੀਨਤਦਾਰ¹³ ।
 ਸੱਤਰ ਗਜ ਦਾ ਕੱਚ ਹੈ ਵਿੱਚ ਸਿਪਰ ਸਾਲਾਰ¹⁴ ।
 ਪੁਛਿਆ, “ਕਿਹੜੇ ਥਾਉਂ ਦਾ ਇਹ ਫਰਮਾਨ ਰਵਾ¹⁵ ?
 ਦੇਖ ਅਜੇਹਾ ਦਬਦਬਾ ਚੱਲੀ ਜਾਨ ਰਵਾ ।¹⁶
 “ਬੇਟਾ ਹੈ ਸ਼ਹਿਪਾਲ ਦਾ, “ਕਹਿਆ, “ਨਾਮ ਚਪੂਲ ।
 ਭਾਈ ਹੈ ਲੰਧੌਰ ਦਾ ਸਰਨਦੀਪੀ ਮਕਬੂਲ ।¹⁷
 ਚੋਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਆਂਵਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪਏ ਧਿਆਨ ।
 ਤਾਜ ਮੁਰੱਸੀ¹⁸ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਚੌਵੇਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ¹⁹ ।
 ਪੁਛਿਆ, “ਇਹ ਚੋਂ ਕੌਣ ਹਨ ਲਸਕਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ?²⁰
 ਕਹਿਆ, “ਸ਼ਾਹ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਹੈਨ ਸਿਪਰ ਸਾਲਾਰ ।
 ਇਕ ਜੋ ਆਇਆ ਖਤ ਲੈ, ਬਚਿਆ ਫੇਰ ਗਇਆ ।
 ਜਿਹੜਾ ਵਿੱਚ ਦਰਦਾਰ ਚੋਂ ਪੂਰ ਤਲਵਾਰ ਪਇਆ ।
 ਨਾਮ ਪੁੱਛੋਂ ਜੋ ਏਸ ਦਾ, ਹੈ ਇਸਤਫਤਾਨੂਸ ।
 ਦੂਜਾ ਭਾਈ ਵੇਖ ਲੈ ਨਾਮ ਵਰਸਤਫਤਾਨੂਸ ।²¹
 ਪਿੱਛੋਂ ਆਏ ਹੋਰ ਚੋਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ।
 ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਅਫਵਾਜ਼²² ਥੀਂ, ਸ਼ਾਹਿਬ ਜੋਰ ਕਮਾਲ ।

1. ਬਹਾਦੁਰੀ । 2. ਲਾਨਤੀਆ । 3. ਚੁੱਪ । 4. ਗਹਿਰ, ਪੁੱਠ । 5. ਅਪਵਿਤ੍ਰ, ਨਾਪਾਕ । 6. ਸਾਲੇ । 7. ਵਿਜਈ । 8. ਸਜਪਜ ਵਾਲੀ । 9. ਫੌਜ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਮੈਂਬਰੀ । 10. ਹਾਕਿਮ । 11. ਪੁਰਾਨਿਤ । 12. ਜੜਾਉ । 13. ਬੁਲੰਦ ਸ਼ਾਨ ਵਾਲੇ ।

ਪੁੱਛਿਆ, “ਇਹ ਦੋ ਕੌਣ ਹਨ ?” ਕਹਿਆ, “ਅਸਕਲਾਨ ।
 ਦੂਜਾ ਅਸਕੀਬਾਨ ਹੈ, ਰੂਮੀ ਮਰਦ ਜਵਾਨ ।”
 ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼ ਆਇਆ ਜੂਪੀਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੋਸ਼¹ ।
 ਹੁੰਦਾ ਆਵੇ ਪੋਸ਼ ਪੋਸ਼² ਸੁਣ ਉਡ ਚੱਲੇ ਹੋਸ਼ ।
 ਜੂਪੀਂ ਪੁੱਛੇ. “ਬਖਤਕਾ ! ਆਇਆ ਹੋਗੁ ਅਮੀਰ ।”
 ਸੁਣ ਬਖਤਕ ਦੀ ਚਸਮ³ ਥੀਂ ਵਗੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨੀਰ ।
 ਰੋ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੈਂ ਏਸ ਥਾਂ ਦੱਸਾਂ ਨਾਮ ਕਿਆ ?
 ਝੁੱਗਾ ਝਾਹਾ ਅਸਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਲੁਟ ਲਇਆ ।
 ਆ ਅੱਗੇ ਅਉਲਾਦ ਦੇ ਬਾਜ਼ੀ ਪਾਈ ਜਿਨ ।
 ਖੂਹੇ ਵਿੱਚ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਸੰਨ੍ਹ ਲਗਾਈ ਜਿਨ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ਹੈ ਕਹਿਰੀ ਜ਼ਹਿਰੀ ਨਾਗ ।
 ਵਕਤ ਨਵਕਤ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਨਾਚ ਦਿਖਾਵੇ ਰਾਗ ।
 ਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਦੇ ਦਰਦ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਵਾਗ ।
 ਜਿਹੜਾ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮ ਦਾ ਮੈਥੀਂ ਰਖਦਾ ਲਾਗ ।
 ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਅਯਾਰ ਹਨ ਕਰਦੇ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਆਹੇ ਇਸਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬਾਰਾਂ ਕੁੱਲ ਹਜ਼ਾਰ ।”
 ਜਾਂ ਜੂਪੀਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਰਕੇ ਖੂਬ ਧਿਆਨ ।
 ਤੇਰਾਂ ਗਜ਼ ਦਾ ਕੱਦ ਹੈ ਪੈਦਲ ਇਕ ਜਵਾਨ ।
 ਰੰਗ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਨੀਲ ਦੇ ਧੌਇਆ ਸਤ ਸਤ ਵਾਰ ।
 ਭੂਰਾ ਸੁਰਖ ਲਿਬਾਸ ਤੇ ਤਨ ਸਾਰੇ ਪੁਰ ਕਾਰ ।
 ਟੋਪ ਸਿਰੇ ਤੇ ਪੰਜ ਗਜ਼, ਲੂਬੜ ਦੀ ਵਿੱਚ ਦੁੱਮ ।
 ਬਗਲੇ ਮੈਲਾ ਤੋਬਰਾ ਕਦੀ ਨ ਧਰਿਆ ਖੁੱਮ
 ਜੂਪੀਂ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਕੇ ਹੱਸ ਪਾਇਆ ਮੁਰਦਾਰ
 “ਵਾਹ ! ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਯਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹਸਾਵਨ ਹਾਰ ।”
 ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਓਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮਰਦ ਗੁਲਾਮ ।
 ਤਾਜ ਮੁਰੱਸਾ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਜ਼ੱਰੀਂ ਕਮਰ ਤਮਾਮ ।
 ਘੋੜੇ ਅੰਦਰ ਹੱਥ ਦੇ ਸਭਨਾਂ ਫੜੇ ਤਿਆਰ ।
 ਜ਼ੀਨਤ ਜ਼ੇਬ⁶ ਸੁਮਾਰ ਨਾ, ਸਾਰੇ ਜ਼ੱਰੀਂ ਕਾਰ ।
 ਪਰ ਕੋਈ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਨਹੀਂ ਅਸਵਾਰ ।
 ਟੁਰੇ ਪਿਆਦੇ ਆਂਵਦੇ ਘੋੜੇ ਪਕੜ ਤਿਆਰ ।
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਅਸਵਾਰ ?”
 ਕਹਿਆ “ਪੈਦਲ ਆਂਵਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।”
 ਦੇਖ ਮੁਗਲ ਵਲ ਉਮਰ ਦੇ ਹਸਦਾ ਸੀ ਮਜਹੂਲ⁷ ।
 ਬਖਤਕ ਰੋ ਰੋ ਆਖਦਾ, “ਭਾਈ ! ਹੱਸ ਨ ਮੂਲ ।

1. ਕੰਨ । 2. ਹਟੋ, ਹਟੋ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋਵੋ । 3. ਔਖਾਂ । 4. ਜੜਾਊ । 5. ਸੁਨਹਿਰੀ । 6.

ਸਜਧਜ । 7. ਜਾਹਿਲ ਮੁਰਖ ।

ਆਫ਼ਤ* ਦੀ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਨਾ ਹੋਵੀਂ ਦਿਲ ਸ਼ਾਦ¹ ।
 ਏਸੇ ਨੇ ਕਰ ਜਾਵਣੇ ਫੇਰ ਕਦੀ ਬਰਬਾਦ ।
 ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਜਲੇ ।
 ਤੇ ਮੀਨੇ ਵਿੱਚ ਵੇਖਕੇ ਦੋ ਗਿਠ ਲਾਟ ਬਲੇ ।
 “ਹਮਜ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਪੰਜ ਸੈ ਏਹ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਚੋਰ ।
 ਸਾਨੂੰ ਖੌਫ਼ ਨ ਜ਼ਰਾ ਸੀ, ਕੁਝ ਨ ਹੁੰਦਾ ਸੋਰ ।
 ਏਹ ਬਲਾਇ ਅਜ਼ੀਮ² ਹੈ, ਹੱਸ ਨ ਭਾਈ ! ਤੂੰ ।
 ਇਕ ਦਿਨ ਰੋਣਾ ਪਾਵਸੀ ਏਹੋ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ।
 ਇਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰੋਂਵਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਏਹੋ ਮੁੱਢ ਫ਼ਸਾਦ ਦਾ ਕਰਦਾ ਮਕਰ ਹਜ਼ਾਰ ।”
 ਇਹ ਆਹੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ, ਹੋਇਆ ਸੋਰ ਬੁਲੰਦ ।
 ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਅਕਲ ਦੇ ਟੁੱਟ ਗਏ ਪੈਵੰਦ³ ।
 ਇਹ ਕੀ ਆਫ਼ਤ ਆਂਵਦੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੇਤ ਕਿਆ ?
 ਸੁਣ ਜੂਪੀਂ ਇਸ ਸੋਰ ਨੂੰ ਹੋ ਬੇਹੋਸ਼ ਗਇਆ ।
 ਬਖ਼ਤਕ ਪਕੜ ਉਠਾਂਵਦਾ ਜੂਪੀਂ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੁਗਲਾ ! ਹੋਸ਼ਕਰ ਕੇਡਕੁ ਬੜੀ ਪੁਕਾਰ ।
 ਝੰਡੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਸੋਰ ਹੋਇਆ ਇਜ਼ਹਾਰ⁴ ।
 ਵੇਲਾ ਹੈ ਹੁਣ ਵੇਖ ਲੈ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ।
 ਜਿਸਦੇ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਓ ਕਸਦ⁵ ਉਠਾ ।
 ਹੋਸ਼ ਸਮੁਾਲ ਨਿਗਾਹ ਕਰ ਇਹ ਹੈ ਵਕਤ ਲਿਕਾ⁶ ।
 ਵੇਖ ਜੁ ਅਰਬੀ ਆਫ਼ਤਾਬ⁷ ਲੱਗਾ ਹੋਣ ਨਮੂਦ⁸ ।
 ਮਰਦਾ ! ਸ਼ਕਲ ਹਰੀਫ਼ ਦੀ ਵੇਖ ਹੋਸੇਂ ਖੁਸ਼ਨੂਦ⁹ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਹੋਸ਼ ਸਮੁਾਲ ਕੇ, ਪੁਛਦਾ ਹੋ ਹੈਰਾਨ ।
 “ਕਿਸ ਨੇ ਏਹੁ ਬਣਾਇਆ ਝੰਡਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ?”
 ਕਹਿਆ, “ਬੁਜ਼ੁਰਜ਼ਮਿਹਰ ਨੇ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ।
 ਅੰਦਰ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁਚਾਇਆ ਸੀ ।”
 ਫੇਰ ਸਵਾਰੀ ਆਂਵਦੀ, ਮਲਕਾਂ¹⁰ ਵਰਗੀ ਫੌਜ ।
 ਜ਼ੀਨਤ ਜੇਬ¹¹ ਸਿਪਾਹ ਦੀ ਹਰ ਥਾ ਮਾਥੇ ਮੌਜ ।
 ਜੂਪੀਂ ਵੇਖੇ ਆਂਵਦਾ ਲਸ਼ਕਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
 ਕੱਦ ਅਠਾਰਾਂ ਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪੰਜ ਗਜ਼ ਅਰਜ਼ ਸੁਮਾਰ¹² ।
 ਸੁਰਖ ਤਮਾਮੀ ਰੰਗ ਸੀ ਚਿਹਰਾ ਖੂਬ ਕੁਸ਼ਾਦ¹³ ।
 ਖ਼ਾਲ¹⁴ ਸਬਜ਼ ਵਿੱਚ ਅਬਰੂਆਂ,¹⁵ ਚਿਹਰਾ ਖੰਦਾ¹⁶ ਸ਼ਾਦ¹⁷ ।
 ਚੰਦੋਂ ਸੂਰਤ ਸੋਹਣੀ, ਬਹੁਤ ਅਜੀਬ ਜਮਾਲ¹⁸ ।
 ਖੂਨੀ ਸ਼ਕਲ ਲਡਿੱਕਦੀ ਦਲਕੇ ਲਾਲੋ ਲਾਲ ।

* ਵਿਪਤਾ । 1. ਖੁਸ਼ । 2. ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ । 3. ਜੋੜ । 4. ਪ੍ਰਗਟ । 5. ਇਰਾਦਾ । 6. ਦੀਦਾਰ । 7. ਸੂਰਜ । 8. ਚੜ੍ਹਨ । 9. ਪ੍ਰਸੰਨ, ਖੁਸ਼ । 10. ਦੇਵਤੇ, ਫਰਿਸ਼ਤੇ । 11. ਸਜਪਜ ਚੌੜਾਈ ਦੀ ਗਿਣਤੀ । 13. ਖੁਲ੍ਹਾ ਚੌੜਾ । 14. ਤਿਲ, ਮਹੁਕੇ । 15. ਭੋਹਾਂ । 16. ਹਸਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ । 18. ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ, ਰੂਪ ਰੰਗ ।

ਖਿੰਗ ਨਬੀ ਇਸਹਾਕ ਦੇ ਉੱਪਰ ਹੈ ਅਸਵਾਰ ।
 ਲਾਲ ਕਮਾਨ ਇਸਹਾਕ ਦੀ ਅੰਦਰ ਹੱਥ ਤਿਆਰ ।
 ਯਾਰਾਂ ਭਾਈ ਆਂਵਦੇ ਪਿੱਛੇ ਖੂਬ ਜਵਾਨ ।
 ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਲਾਮ ਭੀ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਰਵਾਨ ।
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ, “ਏਹੋ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਜਿਸ ਨੇ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕੀਤੇ ਮਰਦ ਅਸੀਰ¹ ।”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਵੇਖ ਲੈ, ਏਹੋ ਓਹ ਬਲਾ ।
 ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੁੱਧ ਨੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਣੀ ਕਹਾ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਕੱਦ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਗਲ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 “ਕਿਉਂਕਰ ਪਕੜੇ ਏਸ ਨੇ ਵਡੇ ਮਰਦ ਜਵਾਨ ?
 ਕੱਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਸ ਥੀਂ ਆਹੇ ਬਹੁਤ ਵਧੇਰ ।
 ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਣ ਵਿੱਚ ਪਕੜਦਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਲੇਰ ?”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਵੇਖਸੈਂ ਤੂੰ ਭੀ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵਸੀ ਜ਼ਿਮੀਓਂ ਵਲ ਅਸਮਾਨ ।”
 ਉੱਤਰ ਗਏ ਪਹਾੜ ਥੀਂ ਲਸਕਰ ਵਲ ਸਰਦਾਰ ।
 ਆ ਅਪਣੀ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਕਰਦੇ ਸਫਾਂ ਤਿਆਰ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਫੌਜ ਦਿਤੀ ਖਲਿਹਾਰ ।
 ਕਰਕੇ ਸਫਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ ਪੈਕਾਰ² ।
 ਜਾਂ ਹੋਈਆਂ ਆਰਾਸਤਾ³ ਫੌਜਾਂ ਦੋਵੇਂ ਦਾ ।
 ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਨਕੀਬ⁴ ਨੇ ਕੀਤੀ ਆਣ ਨਿਦਾ⁵ ।
 “ਕੋਈ ਮਰਦ ਬਹਾਦੁਰੋ ! ਆਵੇ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਆਣ ਕਰੇ ਮਰਦਾਨਗੀ ਮਰਦਾਂ ਨਾਲ ਅਯਾਨ⁶ ।
 ਲਾਖਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮਵਰ ਕੌਣ ਕੋਈ ਅੱਜ ਹੋ ।
 ਚਾਲਾ ਕਰਕੇ ਚਾਬੁਕੀ ਹੱਥ ਦਿਖਾਵੇ ਦੋ ।
 ਫੌਲਾਦੀ ਤਨ ਜ਼ੋਰਵਰ ਕੌਣ ਕੋਈ ਮਰਦਾਨ ?
 ਆਣ ਨਿਤਾਰੇ ਮਰਦੁਮੀ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਖੁਦ ਹੋਇਆ ਅਸਵਾਰ ।
 ਖਿੰਗ ਦਬੀ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਆ ਵੜਿਆ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਖਿੰਗ ਦਿਲਾਵਰ ਅਰਬ ਦਾ, ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਮੁਸ਼ਤਾਕ⁷ ।
 ਚਾਰ ਵਜਣ ਸੁਮਬਾਲੀਆਂ ਧਰਤੀ ਖੜਕ ਤੜਾਕ ।
 ਦੋ ਦੋ ਨੇਜੇ ਉੱਛਲੇ ਭਵੇਂ ਹਵਾਈ ਹੋ ।
 ਬਰਕ⁸ ਦਰਖਸਾਂ⁹ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਗੁਲਰੁਖ¹⁰ ਤੇ ਖੁਸ਼ਰੋ¹¹ ।
 ਦੁਮਚੀ ਨੂੰ ਵਲ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਗਿਰਦ ਘੁਮੇ ਮੈਦਾਨ ।
 ਡਿੱਠੀ ਸ਼ਾਨ ਜਵਾਨ ਦੀ ਮੁਗਲ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ ।

1. ਕੈਦੀ । 2. ਜੰਗ । 3. ਸਜ਼ੀਆਂ । 4. ਬੰਦੀਜਨ. ਚਾਰਣ, ਢਾਢੀ । 5. ਅਵਾਜ਼ । 6. ਪ੍ਰਗਟ । 7. ਚਾਹਵਾਨ । 8. ਬਿਜਲੀ । 9. ਚਮਕਦਾਰ । 10. ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ । 11 ਚੰਗੀ ਚਾਲ ਵਾਲਾ ।

ਸੰਭਲ ਖਿੰਗ ਅਮੀਰ ਤੇ ਹੋਕੇ ਖੜਾ ਸਫਾ ।
 ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਪੁਕਾਰਿਆ, ਸੁਣਦੀ ਖਲਕ ਖੁਦਾ ।
 “ਮੈਂ ਹਮਜ਼ਾ, ਐ ਕਾਫਿਰੋ ! ਅਰਬੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ੰਦ ।
 ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਕਾਰ ਬੁਲੰਦ ।
 ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਦੇਸ ਤੇ, ਵਾਹਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਮੈਂ ਅਰਬੀ ਦਾ ਲਾਡਲਾ, ਮੱਕੇ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ।
 ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਜੰਗ ਨੂੰ, ਕੱਢੋ ਮਰਦ ਨਿਤਾਰ ।
 ਜਿਸ ਦੀ ਖਵਾਹਿਸ਼¹ ਆਇਕੇ ਹੱਥ ਕਰੇ ਦੋ ਚਾਰ ।”
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨੱਸ ਨੱਸ ਪਈ ਸਿਪਾਹ ।
 ਦੂਰੋਂ ਸਿਰੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਗੁਮਰਾਹ ।
 ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਆਇਆ ਆਪ ਸਵਾਰ ।
 ਨਾਜ਼ੀਂ ਭਰੇ ਜਵਾਨ ਦਾ ਵੇਖ ਲਓ ਦੀਦਾਰ ।
 ਧਾਈ ਜਿਸ ਦੀ ਤੇਗ ਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਝਲਕਾਰ ।
 ਦੂਰੋਂ ਦੇਖਣ ਆਂਵਦੇ ਨਸ ਨਸ ਕੇ ਕੁੱਫਾਰ ।
 ਅਮ ਰਸੂਲ ਕਰੀਮ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿਸੇ ਖੂੰ ਖਵਾਰ² ।
 ਨਾ ਆਵੇ ਪਰ ਜੰਗ ਨੂੰ ਕੋ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਸੂਰਤ ਦੇਖ ਜਵਾਨ ਦੀ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬੇ ਜੁਆਨ ।
 ਓੜਕ ਕਰ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਜੂਪੀਂ ਤਰਫ ਧਿਆਨ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਲੜਨੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਘੱਲ ਜਵਾਨ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਅਗੇ ਸਾਹ ਦੇ ਕਰਦਾ ਅਰਜ਼ ਸ਼ਕੀ³ ।
 “ਅਸੀਂ ਨ ਹੱਥ ਅਮੀਰ ਦੇ ਡਿੱਠੇ ਮੂਲ ਕਦੀ ।
 ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਅੱਜ ਪਹਿਲਵਾਨ ਘੱਲੋ, ਜੰਗ ਕਰੇ ।
 ਮਾਰੇ ਅਰਬੀ ਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਯਾ ਤੇ ਆਪ ਮਰੇ ।
 ਅੱਜ ਵੇਖਾਂ ਹੱਥ ਅਰਬ ਦੇ, ਭਲਕੇ ਆਪ ਲੜਾਂ ।
 ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਮਨਾਤ⁴ ਦੀ ਫਿਰ ਨਾ ਮੂਲ ਡਰਾਂ ।”
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਅਸਾਂ ਵਿੱਚ ਗਸਤਮ ਬਾਝ ਨ ਕੋ ।
 ਜਿਹੜਾ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਲੜੇ ਮੁਕਾਬਿਲ ਹੋ ।
 ਈਰਾਨੀ ਤੂਰਾਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਕਿਹੜਾ ਹੋਰ ?
 ਜੋ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾ ਦਿਖਲਾਵੇ ਜ਼ੋਰ ।
 ਗਸਤਮ ਜੇਹਾ ਪਹਿਲਵਾਨ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਮੂਲ ।
 ਇਹੋ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਦੇ ਲੜਨਾ ਕਰੇ ਕਬੂਲ ।
 ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ, ਸਭ ਥੀਂ ਨਾਮੀ ਹੈ ।
 ਗਸਤਮ ਰੁਸਤਮ ਵਾਂਗੁ ਹੈ, ਨਾਮ ਗਿਰਾਮੀ⁵ ਹੈ ।

1. ਇੱਛਾ, ਚਾਹ । 2. ਕਾਤਿਲ, ਡਰਾਉਣੀ । 3. ਸੰਗ-ਦਿਲ । ਕਠੋਰ-ਚਿੱਤ । 4. ਇਕ ਦੇਵਤਾ ।

5. ਬਜ਼ੁਰਗ ।

ਫੰਦ ਬੁਲੰਦ ਅਸਫੰਦ ਦਾ ਯਾਦ ਤਮਾਸ਼ੀ ਹੈ ।
 ਗਸਤਮ ਪੁਖਤਾਕਾਰ¹ ਹੈ, ਜ਼ਰਾ ਨ ਖਾਮੀ² ਹੈ ।”
 ਸੁਣ ਗਸਤਮ ਨੇ ਜਾਣਿਆ, “ਆਈ ਮਰਗ³ ਜ਼ਰੂਰ ।
 ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਦਾ ਤੋੜਸੀ ਹਮਜ਼ਾਂ ਅੱਜ ਗਰੂਰ ।
 ਜੇ ਹੁਣ ਜੰਗ ਨ ਕਰਾਂ ਮੈਂ, ਲਾਣਤ ਕਰੇ ਜਹਾਨ ।
 ਤੇ ਜੇ ਜਾਵਾਂ ਜੰਗ ਨੂੰ ਮਰਾਂ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।
 ਏਹੋ ਭਲਾ ਜੋ ਲੜ ਮਰਾਂ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਿਰ ਖਾਕ ।
 ਬਦਨਾਮੀ ਦੇ ਜੀਵਨੋਂ ਹੋਵਣ ਭਲਾ ਹਲਾਕ ।
 ਕਿਤਨੀ ਵਾਰੀ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾ ਬੈਠਾ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ।
 ਤੇ ਅੱਜ ਮਰਦਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਿਰੋਂ ਲਹਾਵਾਂ ਪੱਗ ।
 ਦੋੜ ਕੁਦਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਢੇਰ ।
 ਜਾਨ ਬਚਾਵਣ ਵਾਸਤੇ ਫਿਰਿਆ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰ ।
 ਮਰਨ ਨ ਪਿੱਛਾ ਛੋੜਦੀ, ਓੜਕ ਦੇਖ ਲਇਆ ।
 ਖਾਵਾਂ ਰਲਿਆ ਆਪਣਾ, ਤੇ ਅੱਜ ਚੁੱਕ ਗਇਆ ।
 ਸਿਰ ਪਰ ਆਈ ਆਵਣੀ, “ਗਸਤਮ ਕਰੇ ਵਿਚਾਰ ।
 ਵਿੱਚ ਬੁਰੂਜ⁴ ਮੁਸੱਯਦਾ⁵ ਡਰ ਡਰ ਬਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਚੋਗ ਨਿਖੁੱਟੀ ਦੁਨੀਂ ਥੀਂ, ਮੈਂ ਚੁਗ ਚੁੱਕਾ ਢੇਰ ।
 ਸਿਰ ਤੇ ਪਿਆ ਦਿਸਾਵਦਾ ਆਫਿਤ ਦਾ ਘੁਮਘੇਰ ।
 ਅੱਜ ਉਧਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੰਗੀ ਮਿਲੇ ਨ ਮੂਲ ।
 ਐ ਦੁਨੀਆਂ ! ਮੈਂ ਚੱਲਿਆ ਤੈਥੀਂ ਹਾਲ ਮਲੂਲ⁶ ।
 ਪੇਸ਼ ਪਈਆਂ ਅੱਜ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਮਲਾਂ ਦੀ ਤਾਜ਼ੀਰ⁷ ।
 ਐ ਦਿਲ ! ਕਰਮਾਂ ਮਾਰਿਆ ! ਤੈਂ ਅੱਜ ਕੁਝ ਨਾ ਧੀਰ ।”
 ਗਸਤਮ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਰੋਂਵਦਾ ਬਖਤਕ ਥੀਂ ਬੇਜ਼ਾਰ⁸ ।
 “ਗਿੱਟੇ ਲਾਇਓ ਵੈਰੀਆ ! ਕੀਤੇ ਵੈਰ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਜੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਮੈਦਾਨ ਥੀਂ ਮੁੜ ਕਰ ਆਵਾਂ ਮੈਂ ।
 ਇਸ ਬਖਤਕ ਬਦਬਖਤ⁹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਗਵਾਵਾਂ ਮੈਂ ।
 ਅਪਨੇ ਵਾਂਗੂ ਏਸ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਪਾਵਾਂ ਮੈਂ ।
 ਵਿੱਚੇ ਰਹਿਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂ ਮੈਂ ।
 ਹੱਥੀਂ ਇਸ ਬੇਦਰਦ ਨੇ ਵੈਰ ਕੀਤਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ।
 ਤੇ ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਮਰਗ ਦਾ ਚਾਰਾ ਕੀਤਾ ਪੱਕ ।
 ਵਾਏ ਦਤੇਗ ਕੁਵੇਲੜੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ।
 ਜਾਨ ਚਲੀ ਪਰ ਦਰਦ ਥੀਂ ਜਾਸੀ ਜਲੀ ਬਲੀ ।
 ਆਪ ਮੂਏ ਜਗ ਮਰ ਗਇਆ, ਰਹੀ ਨ ਬੁਰੀ ਭਲੀ ।
 ਅੱਜ ਮਾਤਮ¹⁰ ਦਿਸ ਆਂਵਦਾ, ਘਰ ਘਰ ਗਲੀ ਗਲੀ ।

1. ਪੱਕਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 2. ਪੱਕਿਆਈ । 3. ਮੌਤ । 4. ਬੁਰਜ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ । 5. ਪੱਕਾ, ਪੁਖਤਾ । 6. ਰੰਜੀਦਾ, ਦੁਖੀ । 7. ਸਜ਼ਾ, ਦੰਡ । 8. ਦੁਖੀ । 9. ਬਦ-ਕਿਸਮਤ । 10. ਸੋਗ ।

ਉਠ ਟੁਰਿਆ ਮੈਦਾਨ ਵਲ ਗਸਤਨ ਹੇ ਲਾਚਾਰ ।
ਡਿੱਠਾ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ਨੇ ਲਾਹ ਸੁੱਟੇ ਹਥਿਆਰ ।
ਦੇਖ ਅੱਗੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਜੂਪੀਂ ਅਰਜ਼ ਕਰੇ ।
‘ਕਿਉਂ ਹਥਿਆਰ ਅਮੀਰ ਨੇ ਸੁੱਟੇ ਲਾਹ ਪਰੇ ?’
ਕਹਿਆ, ‘‘ਖਾਧੀ ਏਸ ਨੇ ਸੀ ਸੌਗੰਦ ਅਯਾਨ¹ ।
ਮਰਾਂ ਬੇ ਹਥਿਆਰ ਮੈਂ ਗਸਤਮ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ।’’
ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ‘‘ਮਾਰਸੀ, ਕਿਵੇਂ ਬਿਨਾ ਹਥਿਆਰ ?’’
ਸ਼ਾਹ ਕਹੇ, ‘‘ਹੁਣ ਦੇਖ ਲੈ ਅਰਬੀ ਦੀ ਪੈਕਾਰ² ।’’
ਜਾਂ ਗਸਤਮ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਹਮਜ਼ਾ ਬੇ ਹਥਿਆਰ ।
ਪਇਆ ਹਰਾਮੀ ਦੇਖ ਕੇ, ਜਾ ਮਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ।
ਹਮਜ਼ੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ।
ਹੱਥ ਘੁੱਟੇ ਤੇ ਡਿਗ ਪਈ, ਤੇਗ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਆ ।
ਹਮਜ਼ੇ ਮਾਰੀ ਓਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ।
ਹੋਇ ਮੁਕਾਬਿਲ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਢਾਲ ਰੱਖੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
ਜਾਂ ਲੱਗੀ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ਦੇ, ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ।
ਘੋੜੇ ਸਣੇ ਪਲੀਦ³ ਨੂੰ ਸੁੱਟੇ ਚੀਰ ਦਲੇਰ ।
ਅੱਧਾ ਸੱਜੇ ਜਾ ਪਇਆ, ਅੱਧਾ ਖੱਬੇ ਜਾ ।
ਜਾਨ ਜਹਾਨੋਂ ਕੂਚ ਕਰ, ਵੜੀ ਜਹੱਨੁਮ⁴ ਜਾ ।
ਦੁੱਖੀਂ ਪੂਰੇ ਕਰ ਗਇਆ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਚਾਰ ।
ਦਰਦੀਂ ! ਵਕਤ ਨਿਭਾ ਗਇਆ ਹੋ ਵਿੱਚ ਖਲਕ ਖਵਾਰ ।
ਵੈਰੀ ਦੀ ਵਿੱਚ ਜੱਗ ਦੇ ਜੜ ਨਾ ਮੇਖ ਰਹੀ ।
ਹੱਥੀਂ ਅਮਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮਾਰੀ ਪੈਰ ਕਹੀ ।
ਜਾਂ ਗਸਤਮ ਦੋ ਹੋਇ ਕੇ ਝੜਿਆ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
ਪਈ ਕਹਾ⁵ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ, ਹੋਏ ਖਤਾ ਔਸਾਨ⁶ ।
ਸਭ ਲਸਕਰ ਕੁਫ਼ਾਰ ਦਾ ਖੌਫੋਂ ਕੰਬ ਗਇਆ ।
ਰੋਵਣ ਜਾਰ ਜੁ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਬਾ ਮਾਰ ਲਇਆ ।
ਗਸਤਮ ਦੇ ਪੁਤ ਦੇਖ ਕੇ ਲਸਕਰ ਸਣੇ ਹਰਾਮ ।
ਹਮਜ਼ੇ ਉਤੇ ਆ ਪਏ ਕਰਕੇ ਜੋਸ਼ ਤਮਾਮ ।
ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕਰ ਆਵਾਜ਼ ਖਲੋ ।
‘‘ਮੱਦਦ ਮੇਰੀ ਦੋਸਤੋ ! ਮਰਦ ਨ ਆਵੇ ਕੋ ।
ਮੇਰੀ ਮੱਦਦ ਵਾਸਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਰਹਮਾਨ⁷ ।
ਦੇਖੋ ਕਤਲ ਕੁਫ਼ਾਰ ਥੀ ਕਿਵੇਂ ਭਰਾਂ ਮੈਦਾਨ ।’’
ਇਹ ਗੱਲ ਠਹਿ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗੁ ਪਇਆ ।
ਤੇਗ ਦੋ ਦਸਤੀ⁸ ਮਾਰਦਾ ਸਫਾ ਨਿਘਾਰ ਗਇਆ ।

1. ਮਸ਼ਹੂਰ । 2. ਲੜਾਈ, ਜੰਗ । 3. ਗੰਦਾ, ਨਾਪਾਕ । 4. ਨਰਕ । 5. ਰੋਲਾ, ਸ਼ੇਰ । 6. ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ । 7. ਰੱਬ ਰਹੀਮ । 8. ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ।

ਤਲਵਾਰੋਂ ਕੁੱਫਾਰ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਫੌਜ ਉਡਾ ।
 ਮੁੜ ਨੱਸਿਆ, ਦਲ ਮਾਰਿਆ, ਜਾਣ ਨ ਦਿੱਤਾ ਕਾ ।
 ਧਰਤਿ ਰੱਤੋਂ ਰੰਗ ਰੱਤੜੀ, ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ।
 ਵਾਰੋਵਾਰ ਦੋ ਦਸਤ ਦੀ ਤੇਗ ਨ ਬੰਨ੍ਹੇ ਵਾਰ ।
 ਸਭ ਮੂਜ਼ੀ ਉਲਟਾਇ ਕੇ ਲਏ ਦਬਾ ਮਰੋੜ ।
 ਤਿਨਹਾ¹ ਤੇਗ ਗੁਜ਼ਾਰ² ਨੇ ਸਫ ਦਿਖਾਈ ਤੌੜ ।
 ਗਸਤਮ ਦਾ ਪੁੱਤ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਬਾਦ ।
 ਮਾਰੀ ਤੇਗ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਚਾ ਕੀਤਾ ਬਰਬਾਦ ।
 ਗਸਤਮ ਦਾ ਪੁੱਤ ਦੂਸਰਾ, ਕਾਰਨ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ।
 ਆਇਆ ਨਜ਼ਰ ਅਮੀਰ ਦੀ, ਚਾ ਕੀਤਾ ਕਤਲਾਮ ।
 ਗਸਤਮ ਦਾ ਪੁੱਤ ਤੀਸਰਾ, ਰਾਸ਼ਕ ਨਾਮ ਹਰਾਮ ।
 ਭਾਈਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ, ਲੈ ਡਿਗਿਆ ਇਨੱਮ ।
 ਬਾਕੀ ਡਰਦੇ, ਜਾਨ ਲੈ, ਛੋੜ ਗਏ ਮੈਦਾਨ ।
 ਨੱਸ ਵੜੇ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਰੋਂਦੇ ਸਰਗਰਦਾਨ³ ।
 ਸ਼ੇਰ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਖੜਾ ।
 ਮੁਗਲਾਂ ਵਾਲੀ⁴ ਅਰਬ ਦਾ ਡਿੱਠਾ ਸ਼ੋਖ⁵ ਬੜਾ ।
 ਵਿੱਚ ਦਿਲਾਂ ਹੈਰਾਨੀਆਂ, ਜਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਦੇਹ⁶ ।
 ਜਿਸਦੀ ਮਗਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਅੰਗ ਕਰੇਸੀ ਓਹ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਖੜਾ ਪੁਕਾਰਦਾ ਰਣ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਕੋ ।
 ਸਾਰੇ ਜਾਨ ਬਚਾਇਕੇ ਗਏ ਗਏ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋ ।
 ਨਾ ਤਕਦਾ ਮੈਦਾਨ ਵਲ ਕੋਈ ਮਰਦ ਦਲੇਰ ।
 ਕਰੇ ਪੁਕਾਰਾ ਜੰਗ ਨੂੰ ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਸ਼ੇਰ ।
 ਜੂਪੀਂ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਆਖਦਾ, “ਥੱਕਾ ਅੱਜ ਅਮੀਰ ।
 ਭਲਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰੀਏ, ਏਹੋ ਤੈ ਤਦਬੀਰ ।”
 ਕਹੇ ਅੱਗੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਅੱਜ ਜੰਗ ।
 ਭਲਕੇ ਉੱਪਰ ਅਰਬੀਆਂ ਮੈਦਾਂ⁷ ਹੋਸੀ ਤੰਗ ।
 ਮਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਅਰਬੀ ਦਾ ਫਰਜੰਦ ।
 ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੱਟ ਲਵੇ ਖੁਰਸੰਦ⁸ ।
 ਵਜਵਾਵੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਬਾਜ਼ ਗਸਤ⁹ ਦਾ ਢੋਲ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਸੁਣ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਆਇਆ ਯਾਰਾਂ ਕੋਲ ।
 ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਐਸ਼ ਥੀਂ ਜਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਫੇਰ ।
 ਸੁਣ ਆਵਾਜ਼ ਨਕੀਬ ਦੀ ਰਣ ਵਿੱਚ ਗਇਆ ਦਲੇਰ ।
 ਕਰਕੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਆਸਮਾਂ¹⁰ ਕਹੇ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ‘ਮਦਦ ਤੇਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਐ ਵਾਲੀ ਅਸਮਾਨ ।

1. ਇਕੱਲੇ 2. ਤੇਗ (ਤਲਵਾਰ) ਗੁਜ਼ਾਰ (ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ) ਜੋਧੇ ਨੇ । 3. ਪਰਸ਼ਾਨ ਹਾਲ । 4. ਮਾਲਿਕ । 5. ਦਲੇਰ, ਚਲਾਕ । 6. ਗ਼ਮ, ਚਿੰਤਾ । 7. ਮੈਦਾਨਿਜੰਗ, ਰਣਭੂਮੀ । 8. ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ । 9. ਵਾਪਿਸ ਮੁੜਨਾ । 10. ਅਕਾਸ਼ ।

ਮੈਂ ਆਜਿਜ਼ ਨੂੰ ਖਾਲਿਕਾ¹ ! ਕਰ ਤੂੰ ਫਤਹਿ ਨਸੀਬ ।
 ਤੇਰੀ ਯਾਰੀ ਚਾਂਹਵਦਾ, ਤੇਰਾ ਅਬਦ² ਗਰੀਬ ।”
 ਫਿਰ ਕਰਦਾ ਵਲ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਮੂੰਹ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਆਓ, ਕਾਫ਼ਿਰੋ ! ਕੋਈ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਸਦੀ ਰੋਜ਼ੀ ਮੁੱਕ ਗਈ ।
 ਉਹ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਜਹਾਨ ਥੀਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੁੱਕ ਗਈ ।
 ਆ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਮੈਥੀਂ ਜੰਗ ਕਰੇ ।
 ਖਾਵੇ ਗੁਰਜ਼ ਕਪਾਲ ਤੇ, ਹੋ ਬੇਹਾਲ ਮਰੇ ।”
 ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਅਮੀਰ ਦੀ, ਆਹਾ ਇਕ ਸਵਾਰ ।
 ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਬੜਾ ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ ।
 ਧਾ ਪਇਆ ਵਲ ਸ਼ੇਰ ਦੇ, ਘੋੜਾ ਦੱਬ ਜਵਾਨ ।
 “ਲਾਫ਼ਾਂ³ ਮਾਰ ਨ ਹਮਜ਼ਿਆ ਦੇਖ ਜ਼ਰਾ ਮੈਦਾਨ ।
 ਗਸਤਮ ਵਾਂਗੁ ਨ ਜਾਣ ਲੈ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹਾਣ ।
 ਨਾ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁਫਤ ਨ ਲਾਫ਼ਾਂ ਛਾਣ ।
 ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਖ ਕੇ, ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਪੈਕਾਰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਰਣ ਵਿੱਚ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਟੁਕੜੇ ਕਰਸਾਂ ਚਾਰ ।
 ਮੇਰੀ ਭੀ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਦੇ ਆਹੀ ਬੜੀ ਕਹਾ ।
 ਤਿਨਹਾ⁴ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਪਵਾਂ, ਲਸਕਰ ਦਿਆਂ ਉਡਾ ।
 ਕੇਹੜਾ ਮੇਰੇ ਸਾਮੁਣੇ ਕਰੇ ਤਕੱਬਰ⁵ ਆਣ ।
 ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਮੈਂ ਮਾਰੇ ਮੈਦਾਨ ।
 ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ, ਤੈਨੂੰ ਕਰਾਂ ਫਨਾਹ ।
 ਲਾਫ਼ਤੇਰੀ ਉਡ ਜਾਵਣੀ, ਸਾਫ਼ ਗਮਾਂ ਦੀ ਵਾ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੁੱਛੇ, “ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਕੀ ਹੈ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ?
 ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆ, ਦੱਸੀਂ ਹਾਲ ਤਮਾਮ ।”
 ਕਹੇ, “ਜ਼ਈਲੀ ਸ਼ੇਰ ਹਾਂ, ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਨ⁶ ਹਾਂ ਮੈਂ ।
 ਨਾਮ ਪੁੱਛੋਂ ਤੇ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਹਾਂ ਮੈਂ ।
 ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਹਿਲਵਾਨ ਮੇਰਾ ਤਾਬਿਆਦਾਰ ।
 ਰਹਿਣ ਪਿਆਦੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਹੋਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰ ।
 ਘੋੜੇ ਹਰਗਿਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੱਲ ਨ ਸਕਦੇ ਭਾਰ ।
 ਦੇਵਣ ਲੱਤ ਰਕਾਬ ਤੇ ਅਸਪ ਮਰਨ ਲਾਚਾਰ ।
 ਪੂਰੇ ਦੋ ਸੌ ਮਣਾਂ ਦੀ ਹਰ ਹਰ ਦੇ ਹਥ ਗੁਰਜ਼ ।
 ਮਾਰ ਧਸਾਵਨ ਕਹਿਰ ਥੀਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਮੀਂ ਅਲਬੁਰਜ਼⁷ ।
 ਖਾਸ ਮੇਰੀ ਇਹ ਗੁਰਜ਼ ਹੈ ਸੱਤ ਸੌ ਮਣਾਂ ਤਮਾਮ ।
 ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਯਲਾਂ⁸ ਦਾ ਮਾਰ ਗਵਾਂਵਾਂ ਨਾਮ ।

1. ਰੱਬਾ, ਸਿਰਜਨਹਾਰ । 2. ਗੁਲਾਮ, ਸ਼ੇਵਕ । 3. ਗੱਪਾਂ । 4. ਇਕੱਲਾ । 5. ਅਭਿਮਾਨ, ਘਮੰਡ । 6. ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ (ਮਾਰਨ) ਵਾਲਾ । 7. ਮਾਜ਼ਿਦਰਾਂ (ਈਰਾਨ) ਦਾ ਇਕ ਉੱਚਾ ਪਹਾੜ । 8. ਜੋਧਿਆਂ ।

ਤੇ ਇਹ ਮੇਰਾ ਕੱਦ ਹੈ ਬੱਤੀ ਗਜ਼ਾਂ ਦਰਾਜ਼¹
 ਖਲਕਤ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦੀ ਦੇਖ ਅਸਾਡਾ ਸਾਜ਼ ।
 ਮੇਰੀ ਅੱਗੇ ਹਮਜ਼ਿਆ ! ਤੂੰ ਲੁਕਮੇ² ਮਾਨਿੰਦ³ ।
 ਕਦ ਮਥੀਂ ਲ ਜਾਵਸੇਂ ਅੱਜ ਮੈਦਾਨੋਂ ਜਿੰਦ ?
 ਜੇ ਤੇ ਜਾਨ ਬਚਾਵਣੀ ਮੰਨ ਮੇਰਾ ਫਰਮਾਨ ।
 ਚੱਲ ਅੱਗੇ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਝਬ ਦੇ ਮੰਗ ਅਮਾਨ⁴ ।
 ਹੇਠਾਂ ਮੇਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਦੇ ਮੁਫਤ ਨ ਜਾਨ ਗਵਾ ।
 ਨਾਮਵਰਾ ! ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਹੀਂ ਨ ਲਾਜ਼ ਲਵਾ ।”
 ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਸੁਣਕੇ ਅੱਮ ਰਸੂਲ ।
 “ਕਰ ਲੈ ਵਾਰ ਜ਼ਈਲੀਆਂ ! ਬੋਲ ਨ ਬਹੁਤ ਫਜ਼ੂਲ ।”
 ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਨੇ ਗੁਰਜ਼ ਥੀਂ ਤਦਾਂ ਚਲਾਇਆ ਵਾਰ ।
 ਰੱਖੀ ਢਾਲ ਅਮੀਰ ਨੇ ਜ਼ਰਬ⁵ ਨ ਆਈ ਕਾਰ ।
 ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਦੇ ਦੇਖਿਆ ਜਿੰਦਾ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।
 ਦੇਖ ਕੈਹੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ, “ਕੀ ਆਫਿਤ ਹੈ ਤੂੰ ?
 ਮਾਰਾਂ ਗੁਰਜ਼ ਪਹਾੜ ਤੇ ਦੇਵਾਂ ਗਰਦ ਉਡਾ ।
 ਲੋਹੇ ਤਾਂਈਂ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁਰਮਾ ਦਿਆਂ ਬਣਾ ।
 ਮੈਂ ਜਾਤਾ ਤੂੰ ਮਰ ਗਿਆ, ਜਿੰਦਾ ਹੈਂ ਮਰਦਾਨ⁶ ।
 ਵਾਲ ਬਰਾਬਰ ਤੁੱਧ ਦਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਜ਼ਿਆਨ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਰਹਿ ਗਏ ਹੋਰ ਤੇਰੇ ਦੋ ਵਾਰ ।
 ਕਰ ਲੈ ਵਾਰ ਜ਼ਈਲੀਆ ! ਅੱਲਾ ਰੱਖਣਹਾਰ ।”
 ਕਰੇ ਜ਼ਈਲੀ ਵਾਰ ਦੋ ਹਮਜ਼ਾ ਗਿਆ ਸਹਾਰ ।
 ਫਿਰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਓਸ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਉਲਾਰ ।
 ਗੁਰਜ਼ ਲਗੀ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦੇ ਜੰਗਲ ਪਈ ਸਦਾ⁸ ।
 ਘੋੜੇ ਦਾ ਲੱਕ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪਿਆ ਜ਼ਈਲੀਆ ।
 ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਵਿੱਚ ਧਰਤਿ ਦੇ ਰੁਲਦਾ ਹਾਲ ਤਬਾਹ ।
 ਖੜਾ ਅਮੀਰ ਪੁਕਾਰਦਾ, “ਮਰਦਾ ! ਹੋ ਅਗਾਹ⁹ ।”
 ਮਾਰੀ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਨੇ ਦੂਜੀ ਗੁਰਜ਼ ਉਠਾ ।
 ਬੰਦ ਟੁਟੇ ਪਰ ਅਜੇ ਭੀ ਮਰਦ ਨ ਹੋਇਆ ਫਨਾ ।
 ਤੀਜੀ ਮਾਰੀ ਗੁਰਜ਼ ਜਾਂ ਦਿਲ ਦਾ ਗਿਆ ਕਰਾਰ ।
 ਮਰਦ ਜ਼ਈਲੀ ਕੰਬਦਾ ਰੋਂਦਾ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 ਗੁਰਜ਼ੋਂ ਗੁਰਜ਼ੀ ਹੋਂਵਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਅੰਤ ਜ਼ਈਲੀ ਥੱਕ ਕੇ ਨੇਜ਼ਾ ਲਵੇ ਜਵਾਨ ।
 ਜਾਂ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਨੇਜ਼ਾਂ ਕਰ ਤਦਬੀਰ ।
 ਅਗੋਂ ਨੇਜ਼ਾ ਆਂਵਦਾ ਪਕੜੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।

1. ਲੰਬਾ । 2. ਥਰਕੀ । 3. ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਂਤਿ । 4. ਪਨਾਹ, ਆਸਰਾ । 5. ਦੋਟ । 6. ਬਹਾਦੁਰਾ !
 7. ਨੁਕਸਾਨ । 8. ਆਵਾਜ਼, ਗੂੰਜ । 9. ਜਾਣੂ, ਭਾਵ-ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।

ਮਰਦਾ ਫਿਗਨ ਥੀਂ ਖੋਹ ਕੇ ਕੀਤੀ ਮੁਖੀ ਫਨਾਹ ।
 ਲਾਠੀ ਵਾਂਗੁ ਜਵਾਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਕਮਰ ਉਤਾਂਹ ।
 ਤੇ ਨੇਜੇ ਦੀ ਜ਼ਰਬ ਥੀਂ, ਟੁਕੜੇ ਹੋਏ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਨਾ ਡਿਗਿਆ ਪਰ ਧਰਤਿ ਤੇ ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਅਸਵਾਰ
 ਪਕੜ ਜ਼ਈਲੀ ਤੇਗ ਥੀਂ ਅੱਵਲ ਵਾਰ ਕਰੇ ।
 ਢਾਲੋਂ ਰੋਕ ਅਮੀਰ ਭੀ ਤੇਗ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰੇ ।
 ਤੇਗਾਂ ਢਾਲੀਂ ਵੱਜ ਕੇ ਗਈਆਂ ਪੁਰਜੇ ਹੋ ।
 ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮ ਨ ਪਹੁਤਾ ਕੋ ।
 ਫਿਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪਾਂਵਦੇ ਅੰਦਰ ਗਲਾਂ ਕਮੰਦ ।
 ਟੁੱਟੇ ਦੋਹਾਂ ਕਮੰਦ ਭੀ, ਦੋਵੇਂ ਕੁੱਤਵ ਮੰਦ ।
 ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਨੇ ਆਇਆ ਓੜਕ ਹੋ ਲਾਚਾਰ ।
 “ਹੱਥੀਂ ਕਰੋ ਮੁਕਾਬਲਾ, ਐ ਅਰਬੀ ਸਰਦਾਰ ।”
 ਹੋ ਪਿਆਦਾ ਦੁਹਾਂ ਨੇ ਕਮਰੋਂ ਫੜੀ ਦੁਵਾਲ¹ ।
 ਜ਼ੋਰਾ ਕਰਕੇ ਖਿੱਚਿਆ ਦੋਹਾਂ ਕੁੱਤਵ ਨਾਲ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹੇ, “ਸ਼ਈਲੀਆ ! ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਾਂ ਮੈਂ ।”
 ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੈਂ ਖੋਫ ਕੀ, ਕਰ ਜੋ ਕਰਨਾ ਤੈਂ ।”
 ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਅਮੀਰ ਨੇ ਉਮਰ ਦਿੱਤਾ ਸਮਝਾ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਸੁੱਟਦਾ ਟੋਪੀ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ।
 ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਕੰਨੀ ਪਾਰੇ ਰੂੰ ।
 ਤੇ ਕਾਫ਼ਿਰ ਬੇ-ਖਤਰ ਸਨ, ਹੋਸਨ ਹਾਲ ਜ਼ਕੂ³ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਉੱਠੀ ਬੋਲ ਜ਼ਿਮੀਨ ।
 ਹਜ਼ਰਤ⁴ ਆਈ ਖਲਕ *ਤੇ, ਜਾਤਾ ਨਾਲ ਯਕੀਨ ।
 ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਜ਼ਿਮੀਓਂ ਅਰਬ ਸਵਾਰ ।
 ਗਰਦਸ⁵ ਦੇ ਕੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਹੌਲੀ ਲਿਆ ਉਤਾਰ ।
 ਸੁੱਟ ਦਰਾਜ਼⁶ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਕਰੇ ਅਮੀਰ ਅਸੀਰ⁷ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੁੱਕ ਕੇ ਖੜਦਾ⁸ ਬੇ ਤਾਖੀਰ⁹ ।
 ਨਾਅਰਾ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ਦਾ ਸੁਣਿਆ ਵਿੱਚ ਕੁਫ਼ਾਰ¹⁰ ।
 ਸਫ ਲਸਕਰ ਦੀ ਟੁੱਟਕੇ ਹੋਇਆ ਹਾਲ ਖਵਾਰ ।
 ਸੱਜੇ ਵਲ ਦੇ ਆਦਮੀ ਖੱਬੀ ਤਰਫ ਗਏ ।
 ਜ਼ਿਮੀਂ ਅਸਮਾਨ ਨ ਸੁੱਝਦਾ ਰੋਵਣ ਜ਼ਾਰ ਪਏ ।
 ਅਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਘੋੜੇ ਦੋੜ ਗਏ ।
 ਅਯਾਰਾਂ¹¹ ਨੇ ਜੰਗਲੋਂ ਸਾਰੇ ਪਕੜ ਲਏ ।

1. ਪੋਟੀ । 2. ਇਸ਼ਾਰਾ । 3. ਬੁਰਾ ਹਾਲ । 4. ਪੁਲੋਂ । * ਦੁਨੀਆਂ । 5. ਚਕ੍ਰ । 6. ਲੰਬਾ ।
 7. ਕੈਦੀ । 8. ਲੈ ਜਾਂਦਾ । 9. ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ । 10. ਕਾਫ਼ਿਰ । 11. ਚਲਾਕ ਲੋਕਾਂ ।

ਜੂਪੀਂ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਕੰਬਿਆ, ਮੱਤ ਨੱਸ ਜਾਵੇ ਫੌਜ ।
 ਡਿੱਠਾ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦਾ ਬੜਾ ਮਰਾਤਬ¹ ਔਜ² ।
 ਤਬਲ ਵਜਾਏ ਮੁੜਨ ਦੇ, ਜੰਗਲ ਪਈ ਸਦਾ³ ।
 ਮੁੜ ਹਮਜ਼ਾ ਐਸ ਵਲ ਫੌਜ ਦੇ ਰਣ ਥੀਂ ਗਿਆ ਸਿਧਾ ।
 ਰਾਤੀ ਐਸ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ, ਫਤਿਹ ਦਿੱਤੀ ਰਹਮਾਨ⁴ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਪੁੱਛੇ ਇਕ ਜਵਾਨ ।
 “ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਨੂੰ ਦੇਖਿਓ ਮਰਦ ਕਿਵੇਂ ਫਰਮਾ ?”
 ਕਹਿਆ, “ਬਿਨ ਲੰਧੌਰ ਦੇ ਸਭ ਥੀਂ ਜ਼ੋਰ ਅਜਮਾ ।”
 ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ, ਫਿਰ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਪਾਸ ।
 “ਕਿਉਂ ਕਰ ਤੈਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ?” ਫਰਮਾਇਆ, “ਕਹਿ ਰਾਸ⁵ ।”
 ਕਹੇਸੁ, “ਜਿਉਂ ਕਰ ਪਕੜਦੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾਨ⁶ ।
 ਓਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਪਕੜਿਆ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਪੁੱਛ, “ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦਾ ਗਇਆ ਯਾ ਨਹੀਂ ਗਰੂਰ ?”
 ਕਹੇਸੁ, “ਬੂ ਗਰੂਰ ਦੀ ਗਈ ਦਿਮਾਗੋਂ ਦੂਰ ।”
 ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਦਾ ਵੀਰ ਸੀ, ਸ਼ੇਰ ਫਿਗਨ ਤਿਘ ਨਾਮ ।
 ਆਇਆ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕਰਦਾ ਜੋਸ਼ ਤਮਾਮ ।
 “ਮਰਦ ਫਿਗਨ ਨੂੰ ਪਦੜਿਓ ਜੇ ਮਰਦਾ ! ਕਰ ਜ਼ੋਰ ।
 ਸ਼ੇਰ ਫਿਗਨ ਨੇ ਟੋਰਨਾ ਚਾ ਤੈਨੂੰ ਵਿੱਚ ਗੋਰ ।”
 ਸ਼ੇਰ ਫਿਗਨ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਅਜੇ ਕਰੇਂਦਾ ਸ਼ੋਰ⁷ ।
 ਨਾਲੇ ਅਸ਼ੀਰ ਤੇ ਕੀਤੁਸੁ ਕਰਕੇ ਜ਼ੋਰ ।
 ਕਮਰੋਂ ਪਕੜ ਅਮੀਰ ਨੇ ਜ਼ੀਨੋਂ ਲਿਆ ਉਤਾਰ ।
 ਫੇਰ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਖੜਿਆ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਤੀਜਾ ਭਾਈ ਓਸ ਦਾ ਪੀਲ ਫਿਗਨ ਤੱਰਾਰ ।
 ਰਣ ਵਿੱਚ ਵਾਜ ਚਲਾਇਕੇ ਆਣ ਕਰੇਂਦਾ ਵਾਰ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਅੱਮ ਰਸੂਲ ਨੇ ਕਮਰੋਂ ਫੜੀ ਦੁਵਾਲ ।
 ਚਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਾਰਿਆ, ਉਮਰ ਖੜੇ ਫਿਲਹਾਲ⁸ ।
 ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਪਕੜੇ ਸੱਤ ਭਰਾ ।
 ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਉਮਰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਚਾ ।
 ਤਬਲ ਵਜਾਏ ਮੁੜਨ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਆਈ ਰਾਂਤ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਬਾਰਗਾਹ¹⁰ ਆਇਆ ਆਲੀ ਜ਼ਾਤ¹¹ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਸੱਦ ਜ਼ਈਲੀਆਂ ਤਾਈਂ ਪਾਸ ਬਹਾ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਈਲੀਓ ! ਮੰਨੋ ਇਕ ਖੁਦਾ ।”
 ਬੰਦ ਖੁਲਾਏ ਤਿਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਅਤ ਕਰੇ ਅਤਾ¹² ।
 ਮਿਲੀਆਂ ਜ਼ੱਰੀ¹³ ਕਰਸੀਆਂ, ਬੈਠੇ ਸੱਭ ਭਰਾ ।

1. ਮਰਤਬਾ, ਪਦਵੀ । 2. ਉਚਾ, ਬੁਲੰਦ । 3. ਗੂੰਜ, ਆਵਾਜ਼ । 4. ਰੱਬ ਨੇ । 5. ਸਿਰੇ ਤੋਂ ।
 6. ਭਾਵ—ਜੋਧੇ । 7. ਕਬਰ । 8. ਕਾਠੀਓਂ । 9. ਬਟਪਟ । 10. ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਾਲੀ ਥਾਂ । 11. ਉਚੀ
 ਪਦਵੀ ਵਾਲਾ । 12. ਪ੍ਰਦਾਨ । 13. ਸੁਨਹਿਰੀ ।

ਵਾਲੇ ਕੰਨੀਂ ਪਾਂਵਦਾ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦਾ ।
 ਮਰਦ ਜ਼ਈਲੀਆਂਸ਼ੇਰ ਨੇ ਲਏ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ।
 ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਜ਼ਈਲੀਆਂ ਘੱਲ ਦਿੱਤੇ ਪੈਗਾਮ¹ ।
 ਲਿਖਿਆ ਅਪਨੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਹਾਲ ਤਮਾਮ ।
 ਮਿਲਦੇ ਪਾਸ ਜ਼ਈਲੀਆਂ ਰਾਤੋ ਰਾਤੀਂ ਆ ।
 ਫਜ਼ਰੇ ਜ਼ੂਪੀਂ ਖਬਰ ਸੁਣ ਰਹਿਆ ਜਾਨ ਜਲਾ ।
 ਗੁੱਸੇ ਅੰਦਰ ਆਇਕੇ ਕਰਦਾ ਹੁਕਮ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ‘ਤਬਲ ਵਜਾਓ ਜੰਗ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਲੱਤ ਰਕਾਬ ।’
 ਤਬਲ ਵਜੇ ਜਾਂ ਜੰਗ ਦੇ ਰਣ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਅਮੀਰ ।
 ਕਰ ਅਸਵਾਰੀ ਓਧਰੋਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਮੁਗਲ ਸ਼ਰੀਰ² ।
 ਜਾਂਦੀ ਵਾਰੀ ਕਰ ਗਇਆ ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਫਰਮਾਨ ।
 ਮੈਂ ਹੁਣ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਹੱਥ ਕਰਾਂ ਮੈਦਾਨ ।
 ਜੇ ਜਾਤਾ ਮੈਂ ਜੰਗ ਦੀ ਮੈਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਵਤ ਹੋ ।
 ਕਰਸਾਂ ਕਤਲ ਅਮੀਰ ਨੂੰ, ਤੁਸੀਂ ਨ ਆਇਓ ਕੋ ।
 ਅਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵੇਖਸਾਂ ਜੇ ਕੁੱਵਤ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ।
 ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਤ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਰਣ ਵਿੱਚ ਲੈਸਾਂ ਸੱਦ ।
 ਚਾ ਤਲਵਾਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਿਓ ਚਾਰ ।
 ਬਾਕੀ ਲਸ਼ਕਰ ਅਰਬ ਦਾ ਮਰਸੀ ਵਿੱਚ ਪੈਕਾਰ³ ।’
 ਇਹ ਗਲ ਕਹਿਕੇ ਆਇਆ ਜ਼ੂਪੀਂ ਵਿਚ ਮੈਦਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਪੁੱਛੇ, ਕੌਣ ਹੈਂ, ਦੱਸੀ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ?’
 ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਮੈਂ ਸ਼ੇਰ ਹਾਂ, ਸ਼ੇਰ ਵਸ਼ਾਂ⁴ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ।
 ਸਰਵਰ⁵ ਹਾਂ ਮੈਦਾਨ ਹਾਂ, ਸਰਵਰ ਤਖਤ ਕੁਲਾਹ⁶ ।
 ਤੇਗ ਗੁਜ਼ਾਰ, ਦਲੇਰ ਦਿਲ, ਪੀਲ ਦਮਾਂ⁷ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ⁸ ।
 ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ ਮੈਂ ਬਿਨ ਕਿਹੜਾ ਹੋਰ ?
 ਆਲੀਸ਼ਾਨ⁹ ਜਵਾਨ ਹਾਂ, ਸਾਹਿਬ ਨੰਗ ਨਮੂਸ¹⁰ ।
 ਵਾਲੀ ਮੁਗਲਿਸਤਾਨ¹¹ ਦਾ ਹਾਂ ਜ਼ੂਪੀਂ ਕਾਉਸ ।
 ਕਟਕ ਮੇਰੇ ਦੀ ਸ਼ੋਰਸ਼ਾਂ¹² ਜਲ ਬਲ ਮਰੇ ਹਸੂਦ¹³ ।
 ਤੇਗ ਮੇਰੀ ਤਨ ਯਲਾਂ ਦਾ¹⁴ ਚੀਰ ਕਰੇ ਨਾ ਬੂਦ¹⁵ ।
 ਮੇਰਾ ਹੈ ਬਤ¹⁶ ਦਬਦਬਾ ਦਲ ਨੂੰ ਕਰੇ ਤਬਾਹ ।
 ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦੇ ਮੇਰੀ ਦੇਖ ਸਿਪਾਹ ।
 ਜਾਂ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਪਵਾਂ ਕਦਾਈਂ ਆ ।
 ਪੀਲ ਤਨਾਂ¹⁷ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਖੜਾਂ ਧੜਾਂ ਥੀਂ ਲਾਹ ।
 ਮੇਰੀ ਗਰਜ਼ ਪਹਾੜ ਦੀ ਦੇਵੇ ਗਰਦ ਉਡਾ ।
 ਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਹੋ ਜਾਵਣਾ ਰਣ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਤਬਾਹ ।

1. ਸੰਦੇਸ਼ । 2. ਭੈੜਾ, ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 3. ਜੰਗ, ਜੁੱਧ । 4. ਤੁਰਕਿਸਾਨ ਦਾ ਇਕ ਨਗਰ ।
 5. ਸਰਦਾਰ 6. ਤਖਤ ਤਾਜ ਦਾ ਮਾਲਿਕ । 7. ਹਾਥੀ ਵਰਗਾ ਸਾਹ ਸਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । 8. ਤਾਕਤਵਰ ।
 9. ਉਚੀ ਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ । 10. ਸ਼ਰਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ, ਪਤਵੰਤਾ ਵਿਅਕਤੀ । 11. ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ । 12.
 ਹਾਸਦ, ਹਸਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ. ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ । 14. ਜੋਧਿਆਂ । 15. ਨਾਸ਼, ਖਤਮ । 16. ਡਰ,
 ਭੈ । 17. ਹਾਥੀ ਵਰਗੇ ਕੱਦਾਵਰ ਸੂਰਮੇ ।

ਅੱਜ ਤੇਰਾ ਹੋ ਚੱਲਿਆ ਜਗ ਥੀਂ ਜ਼ੋਰ ਤਮਾਮ ।
 ਤੈਨੂੰ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਮਾਰ ਕਰਾਂ ਕਤਲਾਮ ।
 ਬਣੀ ਮੁਸੀਬਤ ਸਿਰੇ ਤੇ ਲੈ ਮਰਦਾ ! ਹੁਣ ਕੱਟ ।
 ਸਿਰ ਤੇਰੇ ਪਰ ਵੱਜਣੀ ਕਹਿਰ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਸੱਟ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਵਾਰ ਕਰ ਐ ਜੂਪੀਂ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਲਾਫਾਂ ਮਾਰ ਹਰਾਮੀਆਂ ! ਮੁਫਤ ਨ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਕੇਡਕੁ ਤੇਰਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਕੇਡਕੁ ਤੇਰੀ ਸ਼ਾਨ ?
 ਯਾ ਮਰਸੇਂ ਯਾ ਜਾਨ ਲੈ ਨੱਸੇਂ ਛੋੜ ਮੈਦਾਨ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਗੁਰਜ਼ ਉਠਾਇਕੇ ਮਾਰੇ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ।
 “ਲੈ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਵੈਰੀਆ ! ਮਰੇਂ ਜਹਾਨੋਂ ਤੂੰ ।”
 ਜਾਂ ਜੂਪੀਂ ਦੀ ਗੁਰਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰਬ ਵੱਜੀ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ।
 ਖਿੰਗ ਨ ਗਹਰਗਿਜ਼ ਸੱਕਿਆ ਉਸ ਦਾ ਭਾਰ ਸਮੂਲ ।
 ਗੋਡਿਆ ਪਰਨੇ ਡਿਗ ਪਇਆ ਖਿੰਗ ਜੁ ਗਰਦਸ² ਖਾ ।
 ਕੀਤੀ ਤੇਜ਼ ਅਮੀਰ ਨੇ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਖੜਾ ।
 ਤੇ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, ‘ਦੋ ਹਮਲੇ ਕਰ ਹੋਰ ।
 ਰਹੇ ਗਰੂਰ ਨ ਦਿਲੇ ਦਾ ਲਾ ਲੈ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ।”
 ਫਿਰ ਜੂਪੀਂ ਕਾਉਸ ਨੇ ਚਾ ਮਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਰੱਖੀ ਢਾਲ ਅਮੀਰ ਨੇ ਫੌਲਾਦੀ ਪੁਰ ਕਾਰ ।
 ਤੇਗ ਧਸੀ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ਦੇ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਕਦਾਰ³ ।
 ਫੇਰੀ ਢਾਲ ਅਮੀਰ ਨੇ, ਤੇਗ ਟੁਟੀ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਤੇਗ ਲਈ ਹੱਥ ਦੂਸਰੀ, ਜੂਪੀਂ ਵਾਰ ਕਰੇ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਢਾਲੋ ਫੇਰ ਭੀ ਟੁਕੜੇ ਚਾਰ ਕਰੇ ।
 ਫਿਰ ਜੂਪੀਂ ਇਕ ਤਰਫ ਹੋ ਕਹਿੰਦਾ ਖੜਾ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਜੇ ਮੈਂ ਸਖਤ ਪਹਾੜ ਤੇ ਗੁਰਜ਼ ਕਰੇਂਦਾ ਵਾਰ ।
 ਸੁਰਮਾ ਰੋਂਦਾ ਗੁਰਜ਼ ਥੀਂ ਸੰਗਿਸਤਾਨ⁴ ਤਮਾਮ ।
 ਝੱਲ ਗਇਓਂ ਸਿਰ ਜ਼ਰਬ ਤੂੰ, ਐ ਅਰਬੀ ਇਮਾਮ ।
 ਜੇ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਂਵਦਾ ਮੈਂ ਉਪਰ ਫੌਲਾਦ ।
 ਸੌ ਗਜ਼ ਕੰਧ ਫੌਲਾਦ ਦੀ ਵੱਢ ਕਰਦਾ ਬਰਬਾਦ ।
 ਤੇਗ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਅਰਬੀਆ ! ਜ਼ਰਾ ਨ ਆਈ ਕਾਰ ।
 ਤੋੜ ਗਵਾਈਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਤੂੰ ਤੇਗਾਂ ਪੁਰਕਾਰ⁵ ।
 ਆ ਹੁਣ ਤੂੰ ਭੀ ਵਾਰ ਕਰ, ਤੇ ਕੁੱਵਤ ਦਿਖਲਾ ।
 ਕੇਡਕੁ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ੋਰ ਹੈਂ ਖੁਦ ਲੈਸਾਂ ਅਜ਼ਮਾ ।”
 ਸਿਰ ਜੂਪੀਂ ਦੇ ਮਾਰਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਗੁਰਜ਼ ਉਠਾ ।
 ਲੱਗੀ ਉਪੱਲ ਢਾਲ ਦੇ ਜੰਗਲ ਪਈ ਸਦਾ ।

1. ਸੱਟ । 2 ਚਕ੍ਰ, ਭਵਾਟਣੀ । 3. ਅੰਦਾਜ਼ਾ, ਅਨੁਮਾਨ । 4. ਪੱਥਰ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਭਾਵ-ਪਹਾੜ ।
 ਬੜੀਆਂ, ਕਾਰ ਆਮਦ ।

ਅੰਦਰ ਦੋਹਾਂ ਲਸਕਰਾਂ ਗੁਰਜੋਂ ਗਈ ਨਿਦਾ¹ ।
 ਗੋਇਆ² ਕੋਹ³ ਇਕ ਕੋਹ ਤੇ ਪਿਆ ਫਲਕ⁴ ਥੀਂ ਆ ।
 ਘੋੜਾ ਜੂਪੀਂ ਮੁਗਲ ਦਾ ਵਿੱਚੋਂ ਟੁਟ ਗਿਆ ।
 ਜੂਪੀਂ ਉੱਪਰ ਧਰਤਿ ਦੇ ਹੋ ਬੇਹਾਲ ਪਿਆ ।
 ਨੌਕਰ ਅਸਪ ਲਿਵਾਂਵਦਾ ਜੂਪੀਂ ਤਾਈਂ ਹੋਰ ।
 ਤੇ ਜੂਪੀਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬ ਜੋਰ ।
 ਕਾਫਿਰ ਕਰੇ ਸਿਪਾਹ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਇਸ਼ਾਰਤ⁵ ਨਾਲ ।
 'ਮਾਰੋ ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ⁶ ਨੂੰ ਆਣ ਪਵੇ ਫਿਲਹਾਲ⁷ ।
 ਮੁਗਲ ਤਮਾਮ ਸਵਾਰ ਹੋ ਧਾ ਪਏ ਯਕਬਾਰ⁸ ।
 ਲੈਂਦੇ ਘੋਰ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਚਹੁੰ ਤਰਫੋਂ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਕੁਫਾਰ ਦੀ ਹੋ ਪਈ ਅਸਵਾਰ ।
 ਏਧਰ ਅਰਬੀ ਲੋਕ ਭੀ ਪਹਿਨ ਪਏ ਹਥਿਆਰ ।
 ਕਰ ਬਿਸਮਿੱਲਾ ਦੇਂ ਵਦੇ ਗਾਜ਼ੀ ਲੱਤ ਰਕਾਬ ।
 ਧੂਹ ਤਲਵਾਰਾਂ ਜਾ ਪਏ ਵਿੱਚ ਕੁਫਾਰ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਕਾਫਿਰ ਮੋਮਿਨ ਰਲ ਪਏ, ਹੋਇਆ ਧੁੰਦੂਕਾਰ ।
 ਸੋਰ ਤੰਬੂਰ ਨਕਾਰਿਆਂ ਮੂਲ ਨ ਸੁਣੇ ਪੁਕਾਰ ।
 ਗੁਰਜਾਂ ਜੋਰੋ ਜੋਰ ਸੀ, ਪਈ ਵਗੇ ਤਲਵਾਰ ।
 ਨੇਜੇ, ਬਰਛੀ, ਕਾਤੀਆਂ, ਤੀਰ, ਖੁਦੰਗ⁹ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਗਲਾਂ ਕਮੰਦਾਂ ਪੇਚ ਪਾ ਸਾਹ ਕਰਾਏ ਬੰਦ ।
 ਸੁੰਬਾਂ ਤਲੇ ਇਰਾਕੀਆਂ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ਦ¹⁰ ।
 ਘੱਟੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਮੀਨ ਦੇ ਇਕ ਹੋਇਆ ਅਸਮਾਨ ।
 ਕਈ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਂਵਦਾ, ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਜਹਾਨ ।
 ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਹ ਤਲਵਾਰ ।
 ਅਪਨਾ ਹੋਰ ਪਰਾਇਆ, ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਵਣ ਯਾਰ ।
 ਖੌਫ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਚੁਕ ਗਏ, ਲੱਥਾ ਅਜ਼ਰਾਈਲ¹¹ ।
 ਰੂਹਾਂ ਉਡ ਉਡ ਜਾਂਦੀਆਂ ਆਪੇ ਵਲ ਕੰਦੀਲ¹² ।
 ਸੁਣ ਕੇ ਸੋਰ ਬਹਾਦੁਰਾਂ ਜ਼ਿਮੀਓਂ ਨੱਸੇ ਦੇਵ ।
 ਅੰਦਰ ਤਬਕੇ ਧਰਤਿ ਦੇ ਹੋਇਆ ਸਖਤ ਗਰੇਵ¹³ ।
 ਖੂਨ ਵਗੇ ਵਿੱਚ ਦਸਤ¹⁴ ਦੇ ਨਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਰਵਾਨ¹⁵ ।
 ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਸੀਸ ਦਿਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਰਵਾਨ ।
 ਦਸਤਿ ਅਖਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਦਾਂ ਲਾਲੋ ਲਾਲ ।
 ਨਦੀਆਂ ਵਗੀਆਂ ਖੂਨ ਥੀਂ, ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਬਾਲ¹⁶ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਕਾਫਿਰ ਪਏ ਚੁਫਾਲ ।
 ਜੂਪੀਂ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਿਆ, 'ਇਹ ਕੀ ਪਿਆ ਭੁਚਾਲ ?'

1. ਅਵਾਜ਼ । 2. ਜਾਣੋ. ਮਾਨੋ । 3. ਪਹਾੜ । 4. ਅਸਮਾਨ । 5. ਇਸ਼ਾਰੇ । 6. ਅਰਬ ਦਾ ਜੀਮਪਲ ।
 7. ਖੱਟ ਪਟ । 8 ਇਕੋ ਵੇਰ । 9. ਖੁਦੰਗ ਇਕ ਲੱਕੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੀਰ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ-ਛੋਟੇ
 ਤੇ ਤਿਖੇ ਤੀਰ । 10. ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ । 11. ਮੌਤ ਦਾ ਫਰਿਸ਼ਤਾ, ਧਰਮ ਰਾਜ । 12. ਫਾਨੂਸ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੀਵੇ
 ਜਲਾਈ ਦੇ ਹਨ । 13. ਰੋਲਾ, ਸੋਰ । 14. ਜੰਗਲ । 15. ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ । 16. ਅਜ਼ਾਬ, ਕਸ਼ਟ ਦਾ
 ਭਾਰ ।

ਜਿੱਧਰ ਹਮਜ਼ਾ ਜਾ ਪਵੇ, ਦੇਵੇ ਸਫਾ ਨਿਘਾਰ ।
 ਤਬਕ ਹਿਲਾਵੇ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦਾ ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਧਮਕਾਰ ।
 ਇਕ ਧਿਰ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿਆ ਸ਼ੋਰ ਲੰਧੌਰ ।
 ਸੁਣ ਨਾਅਰਾ ਕਫਾਰ ਦੇ ਗਏ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਠੌਰ ।
 ਦੂਜੀ ਤਰਫੇ ਜਾ ਪਿਆ ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ।
 ਰਲ ਚੌਤਾਲੀ ਭਾਈਆਂ ਗਾਲਿਬ¹ ਕੀਤੀ ਹਰਬ² ।
 ਯੂਨਾਨੀ ਤੇ ਰੂਮੀਆਂ ਇਕ ਧਿਰ ਘੱਤ ਕਹਾ ।
 ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਲਸਕਰ ਮੁਗਲ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਮਾਰ ਉਡਾ ।
 ਭਾਈਆਂ ਸੱਤ ਜ਼ਈਲੀਆਂ ਜਾ ਪਕੜੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਮਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਕਾਫ਼ਿਰ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਗੁਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਧਮਕਾਰ ਥੀਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਗੋਸ਼³ ।
 ਨਾਅਰੇ ਕੀਤੇ ਯਲਾਂ⁴ ਨੇ, ਮੁਗਲ ਪਏ ਬੇਹੋਸ਼ ।
 ਬੱਦਲ ਗਰਦ ਗੁਬਾਰ ਦਾ ਬਰਕ⁵ ਚਮਕੇ ਤੇਗ ।
 ਬਾਰਾਂ⁶ ਤੇਜ਼ ਰੁੜ੍ਹਾਂਵਦਾ ਮਰਦਾਂ ਬਾਝ ਦਰੇਗ ।
 ਢਹਿ ਢਹਿ ਪੌਂਦੇ ਸੂਰਮੇ ਹੇਠ ਸੁਮਾਂ ਚੌਫਾਲ ।
 ਗੁਰਜ਼ ਯਲਾਂ ਦੀ ਤੌੜਦੀ ਗਰਦਸ਼ ਦੋਸ਼⁷ ਕੁਪਾਲ⁸ ।
 ਧਸ ਨੇਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀਨਿਆਂ ਪੁਸ਼ਤੋਂ⁹ ਪਾਰ ਚਲੰਨ ।
 ਜ਼ਖਮ ਯਲਾਂ ਦੇ ਤਨਾਂ ਤੇ ਲਾਟਾਂ ਵਾਂਗੁ ਬਲੰਨ ।
 ਨਾਅਰੇ ਮਰਦੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਉੱਠਣ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ।
 ਇਕ ਇਕ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਵਦੇ ਟੁਕੜੇ ਚਾਰੋ ਚਾਰ ।
 ਹੋ ਘਾਇਲ ਸੁਖ ਜੀਉੜੇ ਰੋਵਣ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 ਹਰ ਹਰ ਤਰਫੇ ਹੋਂਵਦਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰੋ ਮਾਰ ।
 ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਮ¹⁰ ਅਫ਼ਵਾਜ਼¹¹ ਦੇ ਫਸ ਟੁਟਦੇ ਅੰਦਾਮ¹² ।
 ਵਾਹ ਰੁਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੇਜ਼ਾ ਤੀਰ ਤਮਾਮ ।
 ਫਸਣ-ਬਾਜ਼ੂ¹³ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ੂਆਂ, ਸੀਨਾ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ।
 ਵਿੱਚ ਅਖਾੜੇ ਕਤਲ ਦੇ, ਕੁਸ਼ਤੀ ਬਣੀ ਮਿਸਾਲ ।
 ਤੇ ਪੰਜੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਿਆਂ, ਫਸੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ।
 ਚਿੱਲੇ ਢਿੱਲੇ ਘੋਟ ਥੀਂ ਪਏ ਕਮਾਨਾਂ ਦੇ ।
 ਧਸ ਅਸਪਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਦਨਾਂ ਦੋ ਬਾਜ਼ੂ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਚਾ ਮਾਰਨ ਉਲਟਾਇ ਕੇ ਜ਼ੀਨਾਂ¹⁴ ਥੀਂ ਅਸਵਾਰ ।
 ਜਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕੰਜਿਆਂ, ਕਲਮਲ ਆਏ ਜੀ ।
 ਮਰਦ ਚਲੇਂਦੇ ਸੂਰਮੇ, ਮਰਗ¹⁵ ਪਿਆਲਾ ਪੀ ।
 ਅੰਦਰ ਏਡ ਹਜ਼ੂਮ ਦੇ ਮਰਦ ਤਿਲਾਵਰ ਸ਼ੋਰ ।
 ਢਾ ਢਾਹ ਸਫਾਂ ਵਿਛਾਂਵਦੇ ਧੱਕ ਸੁੱਮਾਂ ਥੀਂ ਜੋਰ ।

1. ਤਾਕਤਵਰ, । 2. ਲੜਾਈ, ਜੰਗ । 3. ਕੰਨ । 4. ਜੋਧਿਆ । 5. ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ । 6. ਬਾਰਿਸ਼
 ਮੀਂਹ । 7. ਮੇਢੇ । 8. ਲੋਹੇ ਦੀ ਗਰਜ਼ । 9. ਪਿੱਠ ਤੋਂ । 10. ਇਕਠਾ । 11. ਫੌਜਾਂ । 12. ਜਿਸਮ
 ਸ਼ਰੀਰ । 13. ਬਾਹਾਂ । 14. ਕਾਠੀਆਂ । 15. ਮੌਤ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਵਰਗੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਜਾਨ ਲਿਤਾੜ ਦਬਾ ।
 ਹਰ ਹਰ ਤਰਫ ਸੁਣੀਂਦੀਆਂ ਚੀਖਾਂ ਕਹਿਰ ਕਹਾ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਨੂੰ, “ਪਿੱਛਾਂ ਰੱਖ ਨਿਗਾਹ ।
 ਪਿੱਛੇ ਮੇਰੇ ਜੋ ਪਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰੀਂ ਫਨਾਹ ।
 ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਕਤਲਾਮ ।
 ਮੇਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰੀ ਜਾਣੇ ਖਲਕ ਤਮਾਮ ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, “ਆਈ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ।
 ਲਸਕਰ ਕਿਉਂ ਕਰ ਜਾਣਸੀ, ਜਿੰਦਾ ਹੈ ਸਰਦਾਰ ।
 ਇਕ ਇਕ ਮੌਮਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਾਫ਼ਿਰ ਗਿਰਦ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਕਿਉਂ ਕਰ ਜਾਣਨ ਜੀਵਦਾ ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ।
 ਮਤ ਜਾਣੇ ਕੋ ਹੋ ਗਇਆ ਆਪ ਅਮੀਰ ਸ਼ਹੀਦ ।
 ਫੇਜ ਨਸੇ ਮੈਦਾਨ ਥੀਂ ਪਾਵਨ ਫਤਿਹ ਪਲੀਦ¹ ।”
 ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਮਾਰਸਾਂ ਨਾਅਰਾ ਸੁਬਹ² ਵ ਸ਼ਾਮ³ ।
 ਤਾਂ ਸਭ ਜਾਣਨ ਜੀਵਦਾ ਰਣ ਵਿੱਚ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।”
 ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਉਮਰ ਪਸੰਦ ।
 ਕਹਿਆ ਫੇਰ ਅਮੀਰ ਨੇ, “ਸੁਣ ਐ ਦਾਨਿਸ਼ਮੰਦ⁴ ।
 ਜਾ ਕੇ ਝੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਤਾਈਂ ਰੱਖ ਅਯਾਨ⁵ ।
 ਉੱਪਰ ਕੋਹ⁶ ਬੁਲੰਦ⁷ ਦੇ ਪਕੜਨ ਝੱਬ ਮਕਾਨ ।
 ਝਬਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਪਹਾੜ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਹੱਥ ਨਿਸ਼ਾਨ ।
 ਖੜਾ ਅਲਮ⁸ ਕਰ ਕੋਹ ਤੇ, ਰਹਿਣ ਦਲੇਰ ਜਵਾਨ ।
 ਜ਼ਖਮ ਲਗੇ ਜਿਸ ਮਰਦ ਨੂੰ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਚਲੇ ।
 ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਦਰ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਫੇਰ ਨ ਮੂਲ ਰਲੇ ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜਾਇ ਕੇ ਸੱਦ ਅਲਮ ਬਰਦਾਰ⁹ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, “ਚਲੋ ਪਹਾੜ ਤੇ, ਬੈਠੋ ਹੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਕੋਈ ਵਿੱਚੋਂ ਅਹਿਲ ਈਮਾਨ¹⁰ ।
 ਹੇਠ ਅਲਮ ਦੇ ਜਾਇਕੇ ਪਾਵੇ ਓਹ ਅਮਾਨ¹¹ ।
 ਹਜ਼ਰਤ ਹਮਜ਼ਾ ਮਾਰਸੀ ਨਾਅਰਾ ਸੁਬਹ ਵ ਸ਼ਾਮ ।
 ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਾਣਿਓਂ ਜਿੰਦਾ ਅਰਬ ਇਮਾਮ ।”
 ਸੁਣਕੇ ਅਰਬੀ ਮਸਲਹਤ¹² ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਇਜ਼ਹਾਰ ।
 ਗਇਆ ਪਹਾੜ ਬੁਲੰਦ ਤੇ ਤੁਰਤ ਅਲਮ ਬਰਦਾਰ ।
 ਜੋ ਮੌਮਨ ਹੋ ਜਾਵਦੇ ਜ਼ਖਮੀ ਤੇ ਲਾਚਾਰ ।
 ਕੋਹ ਉੱਤੇ ਜਾ ਪਕੜਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਕਰਾਰ ।
 ਹੋਇਆ ਲੜਦੇ ਲੜਦਿਆਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵੇਲਾ ਸ਼ਾਮ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰਿਆ ਪਇਆ ਤਜ਼ਲਜ਼ਲ¹³ ਆਮ ।

1. ਨਾ ਪਾਕ, ਗੰਦੇ (ਦੁਸ਼ਮਨ) । 2. ਸਵੇਰੇ । 3. ਆਥਣੇ । 4. ਅਕਲਮੰਦ । 5. ਜ਼ਾਹਿਰ । 6. ਪਹਾੜ । 7. ਉਚੇ । 8. ਝੰਡਾ । 9. ਝੰਡਾ ਬਰਦਾਰ ਝੰਡੇ ਵਾਲਾ । 10. ਈਮਾਨ (ਧਰਮ) ਵਾਲਿਆਂ, ਭਾਵ ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਹਾਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ । 11. ਪਨਾਹ, ਆਸਰਾ । 12. ਮਸ਼ਵਰਾ । 13. ਹਲਚਲ, ਖਲਬਲੀ ।

ਫੌਜ ਅਰਬ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਨਾਅਰੇ ਨਾਲ ਦਲੇਰ ।
 ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਭੁਲਾਇ ਕੇ ਜੰਗ ਕਰੇਂਦੇ ਫੇਰ ।
 ਪਿੱਛੇ ਅੱਮ ਰਸੂਲ¹ ਦੇ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਸੀ ।
 ਮਾਰੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਨਫਤ² ਦਾ ਜਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕੀ³ ।
 ਜਿਧਰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਮਾਰਦਾ, ਦੇਂਦਾ ਅੱਗ ਲਗਾ ।
 ਘੋੜੇ ਸਣੇ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਕਰੇ ਸੁਆਹ ਫਨਾਹ ।
 ਪਿੱਛੇ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਨਾ ਆਵਣ ਕੁੱਫਾਰ ।
 ਜੇ ਆਵਣ ਤੇ ਸਾੜਦਾ ਦੂਰੋਂ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਸੁਬਹ ਹੋਈ ਫਿਰ ਮਾਰਦਾ ਨਾਅਰਾ ਹਮਜ਼ਾ ਸ਼ੇਰ ।
 ਸੁਣ ਅਰਬੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਹੋਏ ਫੇਰ ਦਲੇਰ ।
 ਸਿਰ ਧੜ ਰੁਲਦੇ ਖਾਕ ਵਿਚ ਖੂਨ ਆਲੂਦ⁴ ਤਮਾਮ ।
 ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਉਠ ਭੀ ਬਹੁਤ ਹੋਏ ਕਤਲਾਮ ।
 ਗੁਜ਼ਰੇ ਕਤਲ ਹਿਸਾਬ ਥੀਂ, ਰਹਿਆ ਨ ਕੁਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਸਿਰੋਂ ਧੜੋਂ ਅੰਬਾਰ⁴ ਸੀ ਲੱਗੇ ਪਏ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਵਗਦੀ ਤੇਗ ਦਿਲਾਵਰਾਂ, ਹੋਂਦੇ ਕਤਲ ਜਵਾਨ ।
 ਮਕਤੂਲਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਥੀਂ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਮੈਦਾਨ ।
 ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਤਕ ਹੋਇਆ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਜੰਗ ।
 ਹਰਗਿਜ਼ ਆਬ ਤੁਆਮ⁶ ਦਾ, ਕਿੰਨ੍ਹੇ ਨ ਡਿੱਠਾ ਰੰਗ ।
 ਓੜਕ ਘੋੜੇ ਰਹਿ ਗਏ, ਹਿੱਲ ਨ ਸੱਕਣ ਮੂਲ ।
 ਬਾਜੂ ਸੁੱਜੇ ਯਲਾਂ⁸ ਦੇ, ਹੋਏ ਹਾਲ ਮਲੂਲ⁸ ।
 ਸ਼ਮਸੇਰਾਂ ਦੀ ਰਾਹ ਥੀਂ ਬਾਹੀਂ ਹੱਥੀਂ ਵਰਮ⁹ ।
 ਤੇ ਵਿੱਚ ਦਿਲਾਂ ਦਿਲਾਵਰਾਂ ਲਾਟ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਗਰਮ ।
 ਜੰਗ ਅਜੇਹਾ ਕਦੀ ਨਾ ਸੁਣਿਆ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਦਸਤਿ ਅਖਜ਼ਰ ਰੰਗ ਅਹਿਮਰੀ¹⁰ ਖੂਨੋ ਖੂਨ ਰਵਾਨ ।
 ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਸੀ ਹੋਇਆ ਜੰਗ ਅਜ਼ੀਮ¹¹ ।
 ਦਿਨ ਆਇਆ ਹੁਣ ਤੇਰੁਵਾਂ ਹੋਏ ਮਰਦ ਮੁਕੀਮ¹² ।
 ਬਖਤਕ ਜੂਪੀਂ ਹੋਂਦੇ ਜਮਾ ਜੁ ਇੱਕ ਮੁਕਾਮ ।
 ਜ਼ਖਮੀ ਲਸ਼ਕਰ ਆਪਣਾ ਇਕ ਜਾ¹³ ਕਰਨ ਤਮਾਮ ।
 ਆਹੇ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਮਤ ਸ਼ਰੀਰ¹⁴ ।
 ਮਰਦੋ ! ਕਰੋ ਬਹਾਦੁਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੋਣ ਅਸੀਰ¹⁵ ।
 ਜਾਣ ਨ ਅਰਬੀ ਜੀਵਦੇ ਮਾਰੋ ਹੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਹਿੱਮਤ ਨਾਹੀਂ ਹਾਰਨੀ, ਖੂਬ ਕਰੋ ਪੈਕਾਰ¹⁶ ।
 ਆਹੇ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹਮਜ਼ਾ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ।
 ਜਾਂ ਜੂਪੀਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਦਿਲੋਂ ਕਰਾਰ ਗਿਆ ।

1. ਅਮੀਰ ਹਮਜ਼ੇ । 2. ਜਾਦੂ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ । 3. ਪੱਥਰ ਦਿਲ (ਦੁਸ਼ਮਨ) 4. ਲਿੱਬੜੇ ਹੋਏ । 5. ਢੇਰ ।
 6. ਪਾਣੀ ਤੇ ਰੋਟੀ । 7. ਜੋਧਿਆਂ । 8. ਰੰਜ । 9. ਸੋਜ । 10. ਬਹੁਤਾ ਲਾਲ । 11. ਮਹਾਂ ਜੁੱਧ । 12.
 ਸਥਾਪਿਤ । 13. ਜਗ੍ਹਾਂ, ਥਾਂ । 14. ਭੈੜੇ, ਬਦਨਾਮ । 15. ਕੈਦ । 16. ਜੰਗ ।

ਬਦਰ¹ ਮੁਨੱਵਰ² ਅਰਬ ਦਾ ਖਿੰਗ³ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰ ।
 ਉੱਪਰ ਹੱਠੇ ਜ਼ੀਨ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਪਈ ਦਸਤਾਰ ।
 ਸੀਸ ਮੁਬਾਰਕ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨੰਗਾ ਹੈ ਦਿਲ ਖਾਹ⁴ ।
 ਜੁਲਫਾਂ ਸਿਰੋਂ ਪਲਮਦੀਆਂ ਰੁਖ⁵ ਹਾਇ ਵਿੱਚ ਮਾਹ⁶ ।
 ਮੂੰਹੋਂ ਜਾਂਦੀ ਝੰਗ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਬਦਨ ਦੀ ਹੋਸ਼ ।
 ਪਿਆ ਚਪਾਤਾ⁷ ਮਾਰਦਾ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਖਰੋਸ਼⁸ ।
 ਕਰੇ ਧਿਆਨ ਨ ਕਿਸੇ ਵਲ, ਐਵੇਂ ਮਾਰੇ ਤੇਗ ।
 ਵੱਢ ਵੱਢ ਸੁੱਟੇ ਤੇਗ ਥੀਂ ਲਸਕਰ ਬਾਝ ਦਰੇਗ ।
 ਅੱਗੇ ਤੇਗ ਅਮੀਰ ਦੀ ਢਹਿ ਢਹਿ ਪੌਨ ਕੁਫਾਰ ।
 ਰਣ ਵਿੱਚ ਖੂਨੋਂ ਖੂਨ ਤੇ ਸਿਰ ਧੜ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਆਹੇ ਲਿਖਿਆ ਰਾਵੀਆਂ⁹ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬ ਬਿਆਨ ।
 ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਜਾਂ ਜੰਗ ਕਰੇ ਮੈਦਾਨ ।
 ਹੋਸ਼ ਨ ਰਹਿੰਦੀ ਬਦਨ ਦੀ ਮਸਤਾਨਾ ਅਹਿਵਾਲ ।
 ਖਬਰ ਨ ਸੀ ਦਸਤਾਰ ਦੀ, ਨੰਗਾ ਸੀਸ ਕਮਾਲ ।
 ਜੂਪੀਂ ਪੁੱਛੇ, “ਬਖਤਕਾ ! ਇਹ ਹੈ ਕੌਣ ਜਵਾਨ ?
 ਫਿਰਦਾ ਵਾਂਗੁ ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਕਰੇ ਫਨਾਹ ਜਹਾਨ ।
 ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਮਾਰਦਾ ਦੋ ਦਸਤੀ¹⁰ ਸਮਸ਼ੇਰ ।
 ਮਕਤੂਲਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਦਾ ਰਣ ਵਿੱਚ ਢੇਰੋ ਢੇਰ ।
 ਇਹ ਖੂੰ ਖਵਾਰ ਨ ਆਦਮੀ, ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਅਜ਼ੀਮ¹¹ ।
 ਹੋਇ ਕੋਈ ਪਰੀਜ਼ਾਦ¹² ਯਾ ਤੇ ਹੋ ਮਲਿਕ¹³ ਕਰੀਮ¹⁴ ।”
 ਬਖਤਕ ਕਹੇ, “ਨਿਗਾਹ ਕਰ, ਮੁਗਲਾ ! ਹੋਸ਼ ਸਮੁਾਲ ।
 ਝੜੀ ਸਿਰੋਂ ਦਸਤਾਰ ਕਿਉਂ ਪਏ ਲਟਕਦੇ ਵਾਲ ?
 ਜਦ ਕਦ ਹੋਵੇ ਹੋਂਵਦਾ ਅੰਦਰ ਜੰਗ ਜਦਾਲ¹⁵ ।
 ਏਵੇਂ ਹਾਲ ਅਮੀਰ ਦਾ ਮਸਤਾਨਾ ਅਹਿਵਾਲ ।”
 ਮੁੜ ਬਖਤਕ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਏਹ ਜੂਪੀਂ ਮੁਰਦਾਰ ।
 “ਜੇ ਕੋ ਹੁਣ ਸਿਰ ਏਸ ਦੇ ਚਾ ਮਾਰੇ ਤਲਵਾਰ ।
 ਸੱਕ ਨਹੀਂ ਜੋ ਏਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋਵਣ ਦੋ ।
 ਫਤਹਿ ਸਭੀ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਨਾਮ ਹਮਾਰੇ ਹੋ ।”
 ਬਖਤਕ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਆਖਦਾ, “ਐ ਜੂਪੀਂ ਪੁਰ ਜ਼ੋਰ¹⁶ ।
 ਕੌਣ ਕਰੇ ਇਹ ਹੋਸਲਾ ਤੇਰੇ ਬਾਝੋਂ ਹੋਰ ?
 ਮਾਰ ਜਵਾਨਾਂ ! ਏਸ ਦੇ ਸਿਰ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ।
 ਵੈਰੀ ਦਾ ਤਨ ਫੇਰ ਕੇ ਕਰ ਟੁਕੜੇ ਦੋ ਚਾਰ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਓਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋਰ ਬਲਾ ।
 ਦੁਰੋਂ ਸੀਸਾ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਮਰਦ ਜਲਾ ।

1. ਚੰਦਮਾਂ । 2. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ । 3. ਘੋਰਾ । 4. ਮਨਭਾਉਂਦਾ । 5. ਮੂੰਹ । 6. ਚੰਦਮਾ । 7. ਤਮਾ
 ਚਪੇੜ । 8. ਸ਼ੇਰ ਰੋਲਾ । 9. ਕਹਾਣੀਕਾਰ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ । 10. ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ । 11. ਮਹਾਨ ਵਡੀ
 12. ਪਰੀ ਦਾ ਜਮਪਲ । 13. ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ । 14. ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ । 15. ਲੜਾਈ । 16. ਫੌਰ (ਤਾਕਤ) ਦੇ ਪੂਰੇ

ਜੇ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਏਸ ਨੂੰ ਦੇਹੋ ਤੁਸੀਂ ਹਟਾ ।
ਸਿਰ ਤੇ ਤਦਾਂ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮਾਰਾਂ ਤੇਗ ਉਠਾ ।”
ਬਖਤਕ ਘੱਲੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਵਲ ।
ਕਾਫ਼ਿਰ ਜਾਕੇ ਉਮਰ ਥਾਂ ਦੇਵਣ ਘੱਤ ਖਲਲ¹ ।
ਸੀਸਾ ਮਾਰ ਕੁਫ਼ਾਰ ਨੂੰ ਉਮਰ ਜੁ ਦੇਂਦਾ ਜਾਲ ।
ਮਰਦੇ ਅਗਲੇ ਆਂਵਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਤੇ ਹਾਲ² ।
ਗਲਬਾ³ ਅੰਤ ਕੁਫ਼ਾਰ ਦਾ ਆਣ ਚੌਫੇਰ ਪਿਆ ।
ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਕੁਫ਼ਾਰ ਨੇ ਗਿਰਦੋਂ ਘੇਰ ਲਿਆ ।
ਪੁਸ਼ਤ⁴ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ਦੀ ਖਾਲੀ ਰਹੀ ਜਦੋਂ ।
ਛਪ ਕੇ ਜੂਪੀਂ ਆਂਵਦਾ ਪਿੱਛਲੀ ਤਰਫ ਤਦੋਂ ।
ਉਪੱਰ ਨੰਗੇ ਸੀਸ ਦੇ ਆ ਮਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ।
ਉਂਗਲ ਚਾਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਹੋਇਆ ਪੁਰਕਾਰ⁵ ।
ਜ਼ਖਮ ਲਗਾ ਤੇ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
ਤਦ ਨੂੰ ਜੂਪੀਂ ਲੁਕ ਗਿਆ ਧਸ ਅੰਦਰ ਕੁਫ਼ਾਰ⁶ ।
ਥੱਕਾ ਲੱਭ ਹਰੀਫ⁷ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
ਵੈਰੀ ਹੱਥ ਨ ਆਇਆ ਬਚਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਰੀਰ ।
ਦੂਰ ਅਮੀਰ ਕਬੀਰ⁸ ਥੀਂ ਘੋੜਾ ਗਿਆ ਦੁੜਾ ।
ਉਪੱਰ ਕੋਹ ਬਲੰਦ⁹ ਦੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ।
ਉੱਚਾ ਨਾਅਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ਪਇਆ ।
“ਤਕੜੇ ਰਹੋ ਬਹਾਦੁਰੋ ! ਹਮਜ਼ਾ ਮਾਰ ਲਇਆ ।
ਸਿਰ ਮਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ਮੈਂ ਉਪਰ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
ਸੁਣ ਘੋੜੇ ਮੈਂ ਸੁੱਟਿਆ ਹਮਜ਼ੇ ਤਾਈਂ ਚੀਰ ।
ਹਮਜ਼ਾ ਅਰਬੀ ਮਾਰਿਆ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ।
ਹੁਣ ਨਾ ਛੋੜੇ ਜੀਵਦਾ ਅਰਬੀ ਇਕ ਸਵਾਰ ।”
ਲਸਕਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਗਈ ਇਹ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ।
ਕਾਫ਼ਿਰ ਅੰਦਰ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਨਾਜ਼ ।
ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਪਈ ਨਿਦਾ¹⁰ ।
ਨਾਅਰੇ ਛੁੱਟੇ ਦਿਲੇ ਥੀਂ ਸਬਰੋਂ ਪਇਆ ਜੁਦਾ ।
ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਰ ਅਮੀਰ ਦੀ ਫੌਜ ਹੋਈ ਲਾਚਾਰ ।
ਸਾਰੇ ਯਾਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਰੋਂਦੇ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
ਪਰ ਕੋ ਤੇਗ ਵਗਾਵਨੋਂ ਅਜੇ ਨ ਹਟਿਆ ਮੂਲ ।
ਜਾਨ ਫਿਦਾ¹¹ ਮਹਬੂਬ ਥੀਂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਮਕਤੂਲ¹² ।
ਆਹੋ ਜਦੋਂ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਪਹੁੰਤਾ ਜ਼ਖਮ ਕਮਾਲ ।
ਨਹਿਰ ਵਗੇ ਤਨ ਖੂਨ ਥੀਂ ਤਨ ਮਨ ਲਾਲੋ ਲਾਲ ।

1. ਫ਼ਤੂਰ । 2. ਉਸੇ, ਓਕਣ ਹੀ । 3. ਦਬਾਉ । 4. ਪਿੱਠ । 5. ਕਾਰੀ, ਡੂੰਘਾ । 6. ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ
ਚ । 7. ਵਿਰੋਧੀ । 8. ਵੱਡੀ । 9. ਉੱਚੇ ਪਹਾੜ ਪਰ । 10. ਆਵਾਜ਼ । 11. ਕੁਰਬਾਨੀ । 12.
ਲ ।

ਠਾਠ ਵਗੇਂਦੀ ਦਰਦ ਦੀ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਆਜਿਜ਼ ਰਹਿਆ ਜੰਗ ਥੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਲਾਚਾਰ ।
 ਹੰਨੇ ਉਤੇ ਰੱਬ ਕੇ ਜ਼ਖਮੀ ਸੀਸ ਟਿਕਾ ।
 ਘੋੜੇ ਦੇ ਕੰਗ ਆਖਿਆ, “ਮੱਕੇ ਚੱਲ ਪੁਚਾ ।”
 ਜਾਂ ਘੋੜੇ ਨੇ ਜਾਣਿਆ, ਪਿਆ ਅਮੀਰ ਨਿਢਾਲ ।
 ਨੱਸਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਕਰਕੇ ਜੋਸ਼ ਕਮਾਲ ।
 ਘੋੜੇ ਤਾਈਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮਗਰ ਪਏ ਕੁੱਫਾਰ ।
 ਲੱਤਾਂ ਮੂੰਹ ਥੀਂ ਅਸਪ ਨੇ ਮਾਰੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਲੈ ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਦੌੜਿਆ ਘੋੜਾ ਪੱਕੇ ਦਾ¹ ।
 ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਖਿੰਗ² ਲੈ ਮੱਕੇ ਵੜਿਆ ਆ ।
 ਨਾਂ ਕੁਝ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਹੋਸ਼ ਤਵਾਨ³ ।
 ਕਾਠੀ ਉੱਪਰ ਪਿਆ ਸੀ ਬੇਖੁਦ⁴ ਹੋਇ ਜਵਾਨ ।
 ਅੰਦਰ ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਗੌਗਾ⁵ ਪਇਆ ਕਸੀਰ⁶ ।
 ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ ਆਇਆ ਹਜ਼ਰਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਮਿਲਿਆ ਰੋਂਵਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਰ ਆ ।
 ਅਬਦੁਲ ਮੁਤਲਿਬ ਹਾਲ ਸੁਣ ਰੋਂਦਾ ਜ਼ਾਰ ਪਿਆ ।
 ਮੱਕੇ ਦੇ ਸਭ ਆਂਦਮੀ ਰੋਂਦੇ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ
 ਖਬਰ ਨ ਕਿੱਥੋਂ ਕਹਿਰ ਦੀ ਸਿਰ ਵੱਜੀ ਤਲਵਾਰ ?
 ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਰ⁷ ਲਿਆਇਕੇ ਪਾਇਆ ਉੱਪਰ ਫਰਸ਼ ।
 ਸੁਣ ਸੁਣ ਜ਼ਾਰ ਕਬਾਇਲੋਂ⁸ ਚਰਖ⁹ ਕੰਬੇ ਤੇ ਅਰਸ਼ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਸ਼ ਨਾ ਜਾਨ ਜਹਾਨੋਂ ਮੂਲ ।
 ਗਿਰਦੇ ਬੈਠੇ ਰੋਂਵਦੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਮਲੂਲ¹⁰ ।
 ਰੋਂਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਗਿਆ ਕਰਾਰ ।
 ਬੈਠ ਸਿਰੁਾਣੇ ਦਰਦ ਥੀਂ ਕਰਦੀ ਗਿਰੀਆ ਜ਼ਾਰ¹¹ ।
 ਏਧਰ ਅੰਦਰ ਫੌਜ ਦੇ ਪਈ ਚੁਫੇਰ ਕਹਾ¹² ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਰੋਂਵਦਾ ਫਿਰਦਾ ਵਾਹੋਂ ਦਾਹ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਂਵਦਾ, ਜਾਤਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਹੀਦ ।
 ਲੱਭੇ ਅੰਦਰ ਮੁਰਦਿਆਂ ਲੋਥ ਸ਼ਰੀਫ¹³ ਰਸ਼ੀਦ¹⁴ ।
 ਦਿਸਦਾ ਨਾਂਹ ਅਮੀਰ ਭੀ ਲੋਥ ਨ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆ ।
 ਪਰ ਜਾਤਾ ਜੋ ਦੁਨੀ ਥੀਂ ਹਮਜ਼ਾ ਗਿਆ ਸਿਧਾ ।
 ਨਾਅਰਾ ਯਾਰ ਉਡੀਕਦੇ, ਉਤਵਲ ਆਈ ਸ਼ਾਮ ।
 ਨਾਅਰਾ ਸੁਣਿਆ ਮੂਲ ਨਾ, ਰੋਂਦੀ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।
 ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਜਾਤਾ ਸਾਰਿਆਂ ਖੈਰ ਨਹੀਂ ਓ ਮੂਲ ।
 ਕੀਤਾ ਠੀਕ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ਿਰ ਨੇ ਮਕਤੂਲ¹⁵ ।

1. ਵਲ, ਤਰਫ । 2. ਘੋੜਾ । 3. ਬਲ, ਜ਼ੋਰ । ਬੇਸੁੱਧ । 5. ਰੋਲਾ । 6. ਬਹੁਤਾ । 6. ਕਿਲੇ ।
 ਕਬੀਲੇ ਦਾ । 9. ਆਕਾਸ਼ । 10. ਰੰਜ ਦੁਖੀ । 11. ਵਿਰਲਾਪ । 12. ਸ਼ੌਰ । 13. ਵੱਡੇ ਰੁਤਬੇ ਵਾਲਾ ।
 14. ਸੱਚਾ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ । 15. ਕੱਤਲ ।

ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਇਕ ਧਿਰੇ ਫੌਜੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ।
 ਖੋਜ ਪਛਾਣੇ ਖਿੰਗ ਚਾ ਸੁੰਬ ਲੱਗੇ ਜਿਸ ਦਾ ।
 ਨਾਲੇ ਇੱਕੋ ਤਾਰ ਸੀ ਲੋਹੂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਮੀਨ ।
 ਮੱਕੇ ਦੇ ਵੱਲ ਜਾਂਵਦਾ ਸੀ ਇਹ ਖੋਜ ਮਤੀਨ¹ ।
 ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਲ ਆਇਆ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਧਾ ।
 ਸਾਇਤ² ਬਾਦ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮੱਕੇ ਵੜਿਆ ਆ ।

ਅਜੇ ਨ ਉੱਪਰ ਫਰਸ਼ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਖੂਬ ਪਿਆ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਭੀ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਰ ਗਿਆ ।
 ਵੇਖ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕਟਾਵੇ ਵਾਲ
 ਦਾਰੂ ਲਾ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਮੁਹਕੱਮ³ ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਉਠ ਮੁਕਬਿਲਾ ! ਝਬਦੇ ਹੋ ਅਸਵਾਰ ।
 ਲੈ ਲੈ ਅਸਪ⁴ ਅਮੀਰ ਦਾ, ਨਾਲੇ ਸਭ ਹਥਿਆਰ ।
 ਲੜਾਏ ਚੱਲ ਕੁਫਾਰ⁵ ਥੀਂ ਨੱਸ ਜਾਵੇ ਫੌਜ ।
 ਹੋ ਚਲ ਭੇਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਨੇ ਔਜ⁶ ।”
 ਪਹਿਲ ਲਿਬਾਸ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹੋ ਮੁਕਬਿਲ ਅਸਵਾਰ ।
 ਦਸਤਿ ਅਖਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਨਾਲ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ ।
 ਅੱਗੇ ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਦੀ ਹੋਈ ਸੀ ਮਗਲੂਬ⁷ ।
 ਤਾਕਤ ਸਜਨਾਂ ਬਦਨ ਥੀਂ ਹੋਈ ਸੀ ਮਜਜੂਬ⁸ ।
 ਵਿੱਚ ਫਿਰਾਕ⁹ ਅਮੀਰ ਦੇ ਰੋਂਦੇ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 ਮੌਮਨ ਬਹੁਤ ਕੁਫਾਰ ਨੇ ਕੀਤੇ ਤਹਿ ਤਲਵਾਰ¹⁰ ।
 ਗਲਬਾ¹¹ ਪਾਇਆ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਉੱਪਰ ਫੌਜ ਅਸੀਰ ।
 ਗਾਜ਼ੀ ਮਰਦ ਅਮੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਮਾਂ ਅਮੀਰ¹² ।
 ਪੁਸ਼ਤ ਪਨਾਹ¹³ ਪਹਾੜ ਤੇ ਗਾਜ਼ੀ ਖੜੇ ਤਮਾਮ ।
 ਕਾਫ਼ਿਰ ਅੰਦਰ ਸੋਖੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਤਲਾਮ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਭੇਖ ਅਮੀਰ ਦੇ ਮੁਕਬਿਲ ਆਣ ਪਿਆ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੂਸਰਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗਿਆ ।
 ਨਾਲ ਬੁਲੰਦ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਮੁਕਬਿਲ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਮੈਂ ਹਮਜ਼ਾ ਐ ਕਾਫ਼ਿਰੋ ! ਹਾਂ ਗਾਲਿਬ ਤਲਵਾਰ ।
 ਲੈਸਾਂ ਮਾਰ ਹਰਾਮੀਓਂ ! ਸੁਖ ਨ ਦੇਸਾਂ ਸੌਣ ।
 ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਤਲਵਾਰ ਥੀਂ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ ਕੌਣ ?”
 ਸੁਣਕੇ ਨਾਮ ਅਮੀਰ ਦਾ ਕਾਫ਼ਿਰ ਦੌੜ ਗਏ ।
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਦਿਲੀਂ ਹਿਰਾਸ¹⁴ ਗਏ ।
 ਝੂਠਾ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਦਿਲਾਂ ਵਧਾਵਣ ਨੂੰ ।
 ਯਾ ਅਰਬੀ ਥੀਂ ਅਸਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਵਣ ਨੂੰ ।

1. ਪੱਕਾ । 2. ਘੜੀ । 3. ਮਜ਼ਬੂਤ । 4. ਖਿੰਗ, ਘੋੜਾ । 5. ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ । 6. ਉੱਚੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ
 7. ਹਾਰ ਗਈ । 8. ਖਿੱਚੀ ਗਈ । 9. ਵਿਛੋੜਾ । 10. ਤਹਿ ਤਲਵਾਰ ਕਰਨਾ, ਕਤਲ ਕਰਨਾ ।
 ਦਬਾਉ । 12. ਫਸੇ ਹੋਏ, ਕੈਦ । 13. ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ । 14. ਡਰ ।

ਮਰਣਾ ਰਹਿਆ ਇਕ ਵਲ ਇਸ ਨੂੰ ਜਖਮ ਨ ਕਾ ।
 ਅੱਗੇ ਥੀ ਦੋ ਚੰਦ¹ ਹੈ, ਤਾਜ਼ਾ ਤੇਜ਼ ਅਦਾ ।
 ਪਈ ਸ਼ਿਕਸਤ² ਕੁਫ਼ਾਰ ਨੂੰ ਨੱਸ ਗਏ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਅਰਬੀਜ਼ਾਦ ਦਲੇਰ ਥੀ ਕੌਣ ਕਰੇ ਪੈਕਾਰ³ ।
 ਅੱਗੇ ਲਾਵੇ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਸ਼ੇਰ ।
 ਗਾਜ਼ੀ ਮੌਮਨ ਅਰਬ ਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਦਲੇਰ ।
 ਜਾਂ ਮੁਕਬਿਲ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀਆਂ ਦਾਖਿਲ ਹੋਇਆ ਆ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਜਾਤਾ ਅਰਬੀਆਂ ਕੰਬ ਗਏ ਗਮ ਖਾ ।
 ਸਾਰੇ ਯਾਰ ਅਮੀਰ ਦੇ ਰੋਂਦੇ ਮਰਦ ਰਸੀਦ ।
 ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਜੋ ਹੋ ਗਿਆ ਹਮਜ਼ਾ ਹੋਗ ਸ਼ਹੀਦ ।
 ਤਾਹੀਂ ਘੋੜਾ ਉਸ ਦਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਪਹਿਨ ਕੇ ਹੋ ਆਇਆ ਅਸਵਾਰ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਐ ਭਾਈਓ ! ਨਾ ਹੋਵੇ ਦਿਲਗੀਰ ।
 ਲੱਗਾ ਥੋੜਾ ਜਖਮ ਹੈ, ਅੱਛਾ ਹੋਗੁ ਅਮੀਰ ।'
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਅਰਬੀਆਂ ਫੇਰ ਪਈ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਤਾਈਂ ਤਦਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ਿਰ ਲੈਣ ਪਛਾਣ ।
 ਬਖਤਕ ਜੂਪੀਂ ਫੌਜ ਨੂੰ ਕਰਨ ਬੁਲੰਦ ਪੁਕਾਰ ।
 "ਨੱਸੋ ਨਹੀਂ ਹਰਾਮੀਓਂ ! ਮੁੜ ਕਰਿਓ ਪੈਕਾਰ ।
 ਇਹ ਤੇ ਮੁਕਬਿਲ ਨਾਲ ਲੈ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ।
 ਬਾਦ ਵਫ਼ਾਤ⁴ ਅਮੀਰ ਦੇ ਝੂਠ ਕਰੇਂਦਾ ਸ਼ੋਰ ।
 ਹਮਜ਼ਾ ਨਾਹੀਂ ਜੀਵਦਾ ਉਹ ਤੇ ਮਾਰ ਲਇਆ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਭੇਸ ਵਟਾਇਕੇ ਹੋ ਅਸਵਾਰ ਪਇਆ ।'
 ਕਾਫ਼ਿਰ ਮੁੜਕੇ ਆ ਪਏ, ਆਣ ਮਚਾਇਆ ਜੰਗ ।
 ਮੌਮਿਨ ਥੱਕ ਜੰਗ ਥੀਂ ਹੋ ਆਏ ਦਿਲ ਤੰਗ ।
 ਮੁਕਬਿਲ ਹਲਬੀ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਪਕੜ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ।
 ਜਾ ਵਾੜਿਆ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਮਾਰੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਜਾਨ ਵਲੋਂ ਹੱਥ ਧੋਇ ਕੇ ਅਰਬੀ ਪਏ ਤਮਾਮ ।
 ਸਫ਼ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦੀ ਮਾਰ ਕਰਨ ਕਤਲਾਮ ।
 ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਤੇਗ ਵੱਜੀ ਪੁਰਕਾਰ ।
 ਗਲਬਾ ਕੀਤਾ ਗਾਜ਼ੀਆਂ, ਹੋਏ ਕਤਲ ਕੁਫ਼ਾਰ ।
 ਰਲ ਜੂਪੀਂ ਦਾ ਫੌਜ ਨੇ ਕੀਤਾ ਮਤਾ ਤਮਾਮ ।
 "ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਕਰਾਂਵਦਾ ਬਖਤਕ ਹੈ ਕਤਲਾਮ ।
 ਲੜਨਾ ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਥੀਂ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ।
 ਨਾਲ ਅਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਬਖਤਕ ਕਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ।

1. ਚੁਗੁਣੀ । 2. ਹਾਰ, ਭਾਜ । 3. ਲੜਾਈ । 4. ਮਿ੍ਤੂ ।

ਸਚੇ ਮੈਦਾਨ ਥੀਂ, ਲੜਸਨ ਆਪ ਪਏ ।”
 ਹ ਮਸਲਾਹਤ¹ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਾਫ਼ਿਰ ਦੌੜ ਗਏ ।
 ਖਤਕ ਜੂਪੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਨਾਅਰੇ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਕਾਫ਼ਿਰ ਡਰਦੇ ਕਤਲ ਥੀਂ ਨਾਂ ਮੁੜਦੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਜੂਪੀਂ ਨੇ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਦੇ ਧੂਹ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ।
 ਘੋਰ ਖਲੋਤਾ ਫੌਜ ਨੂੰ, ਕਹਿੰਦਾ ਬਦ ਕਿਰਦਾਰ² ।
 ‘ਜੇ ਕੋ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਨੱਸੇਗਾ ਬਦਕਾਰ ।
 ਉਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਾਂਗਾ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰੋਂ ਦੇ ਚਾਰ ।
 ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੋ ! ਕਿਉਂ ਤੁਸੀਂ ਛੋੜ ਚਲੇ ਮੈਦਾਨ ?
 ਜਾਨ ਨ ਦੇਵਾਂ ਜੀਵਦਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਇਕ ਜਵਾਨ ।
 ਮੁੜ ਮਾਰੋ ਇਹ ਹਿੰਦੀਆਂ ਤਾਈਂ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ।
 ਡੇਰਾ ਨਾਲ ਅਰਾਮ ਦੇ ਲਾਇਓ ਫੇਰ ਨਿਸੰਗ ।”
 ਰੋ ਰੋ ਮੁਗਲਾਂ ਆਖਿਆ, ‘ਐ ਸਾਡੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ।
 ਬਖਤਕ ਹੈ ਕਰਵਾਂਵਦਾ ਤੇਰੀ ਫੌਜ ਤਬਾਹ ।
 ਮੁੱਦਤ ਹੋਈ ਲੜਦਿਆਂ, ਏਹ ਨਾ ਮੋਏ ਮੂਲ ।
 ਲਸਕਰ ਤੇਰਾ ਰਹਿ ਗਇਆ ਅੱਧਾ, ਹਾਲ ਮਲੂਲ³ ।
 ਸੋ ਭੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜ਼ਖਮੀ ਤੇ ਲਾਚਾਰ ।
 ਆਜਿਜ਼ ਕੀਤੇ ਜੰਗ ਨੇ, ਕੀ ਮਾਰਨ ਤਲਵਾਰ ?
 ਸੁਣਕੇ ਜੂਪੀਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾਮਾਕੂਲ ।
 ‘ਅੱਜ ਕਰੋ ਆਰਾਮ ਤੇ ਭਲਕੇ ਹਟੋ ਨ ਮੂਲ
 ਸਭ ਲਸਕਰ ਨੇ ਮੰਨਿਆ, ਦਿੱਤੇ ਤਬਲ⁴ ਵਜਾ ।
 ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ, ਬੈਠੇ ਜੰਗ ਹਟਾ ।
 ਇਕ ਜਾਗਾ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ, ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਮੁਕਾਮ ।
 ਦੂਜੀ ਤਰਫੇ ਉੱਤਰੇ ਅਰਬੀ ਮਰਦ ਤਮਾਮ ।
 ਰਾਤ ਪਈ ਤੇ ਅਰਬੀਆਂ ਬਹਿ ਕੀਤੀ ਤਦਬੀਰ ।
 “ਵੇਖਣ ਕਾਫ਼ਿਰ ਫੌਜਰ⁵ ਨੂੰ ਨਾਹੀਂ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ।
 ਮਰਾਨ ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹੋ ਬੇ ਖੌਫ਼ ਹਰਾਮ ।
 ਕਿਵੇਂ ਸਲਾਹ ਬਣਾਈਏ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਆਰਾਮ ?”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, ‘ਹੋਵੇ ਝੱਬ ਸਵਾਰ ।
 ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਵੜੋ, ਕਰਿਓ ਬੰਦ ਹਿਸਾਰ⁶ ।
 ਓਥੇ ਫਤਿਹਰ ਨ ਹੋਵਸੀ ਕੁੱਫ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ।
 ਮੱਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਕਦੀਮ ਥੀਂ ਰਹਿਆ ਹੈ ਮਕਬੂਲ ।”
 ਸੁਣ ਅਰਬੀ ਸਭ ਚੜ੍ਹ ਗਏ, ਆਏ ਵਾਹੋਦਾਹ ।
 ਕਤ⁷ ਮੁਸਾਫ਼ਿਤ⁸ ਕਰਦਿਆਂ ਵੜੇ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਆ ।

1. ਸਲਾਹ, ਮਸ਼ਵਰਾ । 2. ਬਦ ਕਰਮੀ, ਭੈੜੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । 3. ਰੰਜੀਦਾ, ਗ਼ਮਗੀਨ । 4. ਢੋਲਾ । 5. ਸਵੇਰ, ਪ੍ਰਾਤ : ਕਾਲ । 6. ਕਿਲਾ, ਗੜ੍ਹ । 7. ਟੁਕੜੇ । 8. ਦੂਰੀ ਭਾਵ-ਸਫਰ-ਮੁਕਾਉਂਦਿਆਂ ।

ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਅਮੀਰ ਦੀ ਆਈ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਰ¹ ।
 ਖੰਦਕ ਆਬ² ਭਰਾਇ ਕੇ ਹੋ ਬੈਠੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ।
 ਖਾਲੀ ਡਿੱਠਾ ਫਜ਼ਰ³ ਨੂੰ ਕੁੱਫਾਰਾਂ ਮੈਦਾਨ⁴ ।
 ਜਾਤਾ ਹੋਇਆ ਕਤਲ ਹੈ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ਡਰਦੀ ਫੌਜ ਲੜਾਈਂ-ਓਂ ਵੜੀ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ।
 ਮੱਕੇ ਦੇ ਵਲ ਆਂਵਦੇ ਕਾਫ਼ਿਰ ਵਾਂਗ ਉਠਾ ।
 ਆਣ ਚੁਫੇਰੋਂ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਮੱਕਾ ਘੇਰ ਲਿਆ ।
 ਹੈਬਤ⁵ ਅੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਰ ਪਿਆ ।
 ਬਾਜੂ ਪਕੜ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਹਮਜ਼ਾ ਦੇ ਮਰਦਾਨ ।
 ਤੀਰ ਚਲਾਵਣ ਗੋਲੀਆਂ, ਕਰਦੇ ਜੰਗ ਜਵਾਨ ।
 ਸੱਤ ਦਿਨ ਤਾਈਂ ਰਹਿਆ ਸੀ ਹਮਜ਼ਾ ਹੋ ਬੇਹੋਸ਼ ।
 ਖਾਵਣ ਪੀਵਣ ਯਾਦ ਨਾਂ, ਪਿਆ ਰਹਿਆ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ।
 ਹੋਸ਼ ਪਈ ਦਿਨ ਅੱਠਵੇਂ, ਡਿੱਠਾ ਅੱਖੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ।
 ਬੈਠੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਹੈ, ਡਿੱਠਾ ਅਪਨੇ ਕੋਲ ।
 ‘ਇਹ ਕੀ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਹੈ ?’ ਕਹੇ ਅਮੀਰ ਜਵਾਨ ।
 ਰੋ ਰੋ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ।
 ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, ‘ਹਾਜ਼ਿਰ ਕਰੋ ਤੁਆਮ⁶ ।
 ਖਾਵਾਂ ਕੁਝ ਤੁਆਮ ਤੇ ਹੋਣ ਤਵਾਨ⁷ ਤਮਾਮ ।
 ਅੱਗੇ ਗੱਲਾਂ⁸ ਕੋਟ⁹ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨਾ ਆਹਾ ਕੁੱਲ ।
 ਦਿੱਤਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਬੇ ਮੁੱਲ ।
 ਮੱਕਾ ਛੋਟਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ, ਲਸ਼ਕਰ ਬਾਝ ਸੁਮਾਰ ।
 ਮੁੱਕਾ ਗੱਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ, ਭੁੱਖੇ ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਤੁਆਮ ਦੀ ਕਰੇ ਤਲਾਸ਼ ਤਮਾਮ ।
 ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਮੂਲ ਨਾ ਆਇਆ ਹੱਥ ਤੁਆਮ ।
 ਸੱਦ ਕਨੀਜ਼ਕ¹⁰ ਦੇ ਦੇਵਦੀ ਭਰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਥਾਲ ।
 ਫਰਮਾਇਆ, ‘ਲੈ ਜਾਹ ਤੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰੇ ਫਿਲਹਾਲ¹¹ ।
 ਏਸ ਬਰਾਬਰ ਕਿੱਧਰੋਂ ਆਟਾ ਲਿਆ ਵਟਾ ।
 ਭੁੱਖਾ ਵਾਲੀ ਅਰਬ ਦਾ ਦਿਆਂ ਤੁਆਮ ਪਕਾ ।’
 ਗਈ ਕਨੀਜ਼ਕ ਥਾਲ ਲੈ ਤੁਰਤ ਅੰਦਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ।
 ‘ਆਟਾ ਦੇਹੋ ਸੋਹਣਿਓਂ ! ‘ਹਰ¹² ਜਾ ਕਰੇ ਪੁਕਾਰ ।
 ਓੜਕ ਖਾਲੀ ਮੁੜ ਗਈ, ਮਿਲੀ ਨ ਮੂਲ ਮੁਰਾਦ ।
 ਸੁਣਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੋਈ ਨਾਸ਼ਾਦ¹³ ।
 ਰੋ ਰੋ ਪਾਸ ਅਮੀਰ ਦੇ ਆਣ ਸੁਣਾਇਆ ਹਾਲ ।
 “ਖਾਣਾ ਨਾਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ਮੁਫਤ ਨ ਕੀਮਤ ਨਾਲ ।”

1. ਕਿਲੇ ਵਿਚ । 2. ਪਾਣੀ ਨਾਲ । 3. ਸਵੇਰੇ । ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ । 5. ਡਰ. ਭੈ । 6. ਖਾਣਾ, ਭੋਜਨ
 7. ਤਾਕਤਵਰ । 8. ਅਨਾਜ । 9. ਕਿਲੇ । 10. ਗੋਲੀ । 11. ਤੁਰੰਤ, ਫੁਰਤ, ਬੱਟਪੱਟ । 12. ਰੋ
 ਥਾਵੇਂ । 13. ਨਾਰਾਜ਼ ।

ਸੁਣ ਹਮਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਬਰ ਦੇ ਲੈਂਦਾ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ।
 ਪਰ ਕੁਝ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਰਹਿਆ ਨ ਸਬਰ ਕਰਾਰ ।
 “ਰਵਾ¹ ਨਹੀਂ ਜੋ ਯਾਰ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਕਰੇ ਲਾਚਾਰ ।
 ਤੇ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿਖਲਾਵਾਂ ਵਾਰ ।”
 ਆਹਾ² ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ, ਖਲਕ ਪਈ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਬ³ ।
 ਭੁੱਖਾ ਵਾਲੀ⁴ ਅਰਬ ਦਾ, ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੀ ਬੇਤਾਬ ।
 ਕੀਤੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ।
 ਜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਫ਼ਾਰ ਦੇ ਖੁਦ ਹੋ ਕੇ ਅਸਵਾਰ ।
 ਵਿੱਚ ਮਤਬਖ਼⁵ ਸੁਲਤਾਨ⁶ ਦੇ ਹੋਗੁ ਤੁਆਮ ਤਿਆਰ ।
 ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਤੁਆਮ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਵਾਂ ਭਾਰ ।
 ਯਾ ਖਾਣਾ ਲੈ ਆਵਸਾਂ, ਦਿਆਂ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ।
 ਜਾਨ ਫਿਦਾ ਯਾਰ ਕਰ ਚਲਾਂ ਛੋੜ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ ।
 ਮੋਈ ਗਈ ਨੂੰ ਕਹੇਗਾ ਪਿੱਛੋਂ ਅੰਤ ਜਹਾਨ ।
 ਜਾਨ ਪਿਆਰੇ ਯਾਰ ਥੀਂ ਕਰ ਛੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨ ।
 ਪਾ ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਕੱਪੜੇ, ਚੱਲੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਤਰਕਸ਼⁸ ਹੱਥ ਕਮਾਨ ਲੈ ਟਰਦੀ ਹੋ ਅਯਾਰ⁹ ।
 ਦਰੇ¹⁰ ਉਪਰ ਸੀ ਕੋਟ¹¹ ਦੇ ਯਲਆਦੀ ਦਰਬਾਨ ।
 ਜਾ ਕਹਿਆ, “ਦਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇ, ਝਬਦੇ ਐ ਮਰਦਾਨ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, “ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਆਇਓਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ?
 ਬਾਹਰ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਓਂ ? ਆਖ ਸੁਣਾਵੀਂ ਬਾਤ ।
 ਕਹਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ, “ਹਾਂ ਮੈਂ ਫ਼ਤਿਹ ਅਯਾਰ ।
 ਐ ਭਾਈ ! ਮਾਂ ਚਲਿਆ ਅੰਦਰ ਫੌਜ ਕੁਫ਼ਾਰ ।
 ਕੀਤਾ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨੇ ਬੇ ਤਾਕਤ ਲਾਚਾਰ ।
 ਕੁਝ ਤੁਆਮ ਚੁਰਾਇ ਕੇ ਖਾਵਾਂ, ਪਵੇ ਕਰਾਰ ।”
 ਆਹਾ ਮੱਦੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਦਿਸਦਾ ਫ਼ਤਿਹ ਅਯਾਰ ।
 ਚੋਰ ਬੜਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ਤੇ ਗਾਲਿਬ¹² ਪੈਕਾਰ¹³ ।
 ਯਲਆਦੀ ਸੱਚ ਜਾਣਿਆ ਕੀਤਾ ਨਾ ਪਹਿਚਾਨ ।
 ਕਰਦਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪੱਕੇ ਪੈਮਾਨ¹⁴ ।
 “ਫ਼ਤਿਹ ਅਯਾਰ ! ਚੱਲਿਓਂ ਤੂੰ ਜੇ ਲੈਣ ਤੁਆਮ ।
 ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਕੁਝ ਦੇਵਸੇਂ ਸੱਚੀ ਆਖ ਕਲਾਮ ?
 ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਚਾ ਭੁੱਖ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਲਾਚਾਰ ।
 ਸ਼ਿਕਮ¹⁵ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖ ਲੈ ਖਾਲੀ ਬਾਝ ਕਰਾਰ ।
 ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਦੁੱਖ ਭੁੱਖ ਦਾ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਇਕ ਦਮ ।
 ਰੁੱਖ ਘਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖ ਦੇ ਭੁੱਖ ਹੋਵੇ ਜੇ ਕਮ ।

1 ਵਾਜਬ । 2. ਸੀ । 3. ਨੀਂਦ । 4. ਮਾਲਿਕ । 5. ਲੰਗਰ, ਰਸੋਈਖਾਨਾ । 6. ਬਾਦਸ਼ਾਹ
 (ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ) । 7. ਕੁਰਬਾਨ । 8. ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭੁੱਬਾ । 9. ਘੁੱਮਕੜ । 10. ਪ੍ਰਮੁਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ । 11. ਕਿਲਾ
 12. ਭਾਰੂ । 13. ਲੜਾਈ ਵਿਚ । 14. ਅਹਿਦ । 15. ਪੈਟ ।

ਹਿੱਸਾ ਕੁਝ ਤੁਆਮ ਦਾ ਕਰ ਲੈ ਸਾਫ਼ ਬਿਆਨ ।
ਕਰ ਕੇ ਕਸਮ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਕਰ ਪੱਕਾ ਪੈਮਾਨ ।
ਜੇ ਨਾਹੀਂ ਕੁਝ ਦੇਵਣਾ, ਦਰਹ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹਾਂ ਮੂਲ ।
ਮੇਰੇ ਵਾਂਗੂ ਮਰ ਰਹੇ ਭੁੱਖਾ ਹਾਲ ਮਲੂਲ¹ ।”
ਕਹਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ, “ਹਿੱਸਾ ਘੱਟ ਨ ਵੱਧ ।
ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ ਚੋਬਰਾ ! ਹਿੱਸਾ ਅੱਧੋ ਅੱਧ ।

ਬਠਾ ਬਰਾਬਰ ਅਸਾਂ ਥੀਂ ਲਈ ਤੁਆਮ ਵੰਡਾ ।
ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਝੱਬ ਖੋਲ ਦੇ, ਜਾਵਾਂ ਤੁਰਤ ਸਿਧਾ ।
ਚੋਬਰ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ, ਫਰਹਤ² ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ।
ਵਿੱਚ ਹੱਕ ਫਤਿਹ ਅਯਾਰ ਦੇ ਸੌ ਸੌ ਕਰੇ ਦਵਾ ।
ਯਲਆਦੀ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ।
“ਜਾ ਮਰਦਾ ! ਮੈਂ ਤੁਧ ਦੀ ਕਰਾਂ ਉਡੀਕ ਖਲੋ ।
ਝਬਦੇ ਖੋਰਸ਼³ ਲਿਆਵਨੀ, ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਹੱਥ ਧੋ ।
ਝਬਦੇ ਕੁਝ ਖਿਲਾਵਣਾ, ਤੈਂ ਆਵੇ ਹੱਥ ਜੋ ।”
ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਲੇਰ ਹੋ ਆਈ ਬਾਹਰਵਾਰ ।
ਵੜੀ ਦਿਲਾਵਰ ਹੋਇ ਕੇ ਅੰਦਰ ਫੌਜ ਕੁੱਫਾਰ ।
ਅੱਗੇ ਫੌਜ ਕੁਫਾਰ ਦੀ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਕੁੱਲ ।
ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਨਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਗੁੱਲ⁴ ।
ਵੇਲਾ ਮਿੱਠੀ ਖ਼ਾਬ⁵ ਦਾ ਸੁੱਤੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ।
ਜੂਪੀਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਤਬਖ਼ੇ⁶ ਜਾਂਦੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
ਡਿੱਠਾ ਅੰਦਰ ਮਤਬਖ਼ੇ ਪਇਆ ਤੁਆਮ⁷ ਤਿਆਰ ।
ਬੱਧੀ ਪੰਡ ਤੁਆਮ ਦੀ ਚੁੱਕ ਮੁੜਦੀ ਤਗਾਰ ।
ਫਸਿਆ ਪੈਰ ਅਚਾਣਕੋਂ ਤੰਬੂ ਦੀ ਵਿੱਚ ਲਾਸ ।
ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਰ ਤੁਆਮ ਦਾ, ਨਾਲੇ ਦਿਲੇ ਹਰਾਸ⁸ ।
ਸਣੇ ਤੁਆਮ ਜ਼ਿਮੀਨ ਤੇ ਡਿੱਗੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
ਖੜਕ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਾਗਦੇ ਸੁਣਕੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ।
ਸ਼ੋਰ ਪਿਆ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ ਹੋਇਆ ਚੋਰੋ ਚੋਰ ।
ਜਾਗੀ ਫੌਜ ਕੁਫਾਰ ਦੀ ਸਾਰੇ ਸੁਣ ਸੁਣ ਸ਼ੋਰ ।
ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੋਂ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਘੇਰੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਮਸ਼ਅਲਾਂ, ਖੁਦ ਜੂਪੀਂ ਮੁਰਦਾਰ ।
ਕਹਿੰਦਾ, “ਬਾਝੋਂ ਉਮਰ ਦੇ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਹੋਰ ।
ਇਹ ਦਲੇਰੀ ਉਮਰ ਬਿਨ ਕਦੋਂ ਕਰੇਂਦਾ ਹੋਰ ।”
ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਘੇਰਿਆ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤਗਾਰ ।

1. ਰੀਜ । 2. ਖੁਸ਼ੀ । 3. ਰੋਟੀ । 4. ਸ਼ੋਰ. ਹੌਲਾ । 5. ਨਾਂਦ । 6. ਲੰਗਰ. ਰਸੋਈਖਾ
ਵੋਜਨ । 8. ਭਰ. ਸੌਫ

ਖਾਸ ਵਜ਼ੀਰ ਅਮੀਰ ਦਾ ਜ਼ਾਲਿਮ ਚੋਰ ਚਗਾਰ ।
 ਕਾਬੂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਰਹਿਜ਼ਨ¹ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।”
 ਸੁਣਿਆ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਮਰ ਦਾ ਨਾਮ ।
 ਕਰਦੀ ਤਰਜ਼ਿ ਅਦਾਇ² ਨੂੰ ਵਾਂਗੂ ਉਮਰ ਤਮਾਮ ।
 ਵਾਂਗੂ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਦੇ ਲੈਂਦੀ ਹੱਥ ਕਮਾਨ ।
 ਓਸੇ ਵਾਂਗੂ ਢਾਲ ਰੱਖ, ਬਣਿਆ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।
 ਤੀਰ ਧਰੇ ਵਿੱਚ ਸਿਸਤ ਦੇ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਵਾਂਗੂ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ਦਾ ਠੀਕ ਬਣਾਇਆ ਸਾਂਗ ।
 ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰ ਤਮਾਮ ।
 ਧਰਦੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨਾਮ ।
 ਡਿੱਠੇ ਹੋਏ ਸਾਰਿਆ ਹੱਥ ਉਮਰ ਦੇ ਸੀ ।
 ਇਕ ਦੋ ਜ਼ਖਮ ਤਮਾਮੀਆਂ ਖਾਧੇ ਹੋਏ ਸੀ ।
 ਮਾਰੇ ਹੈਬਤ³ ਉਮਰ ਦੀ ਦੂਰੋਂ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰ ।
 ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਦਿਖਾਂਵਦੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੁਫਾਰ ।
 ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਨ ਆਂਵਦਾ, ਕਰਨ ਦੁਰਾਡੇ ਸ਼ੋਰ ।
 ਕਹਿੰਦੇ, “ਚੰਗਾ ਘੇਰਿਆ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ।”
 ਅੱਲਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਅਜਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰ⁴ ।
 ਹੋ ਮਰਦਾਨਾ ਖੜੀ ਸੀ ਅੰਦਰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਕਿਲੇ ਥੀਂ ਸੁਣਦਾ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
 “ਕਾਫ਼ਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਘੇਰਿਆ ਚੰਗਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਮੈਂ ਤੇ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਲੇ ਦੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਇਆ ?
 ਮਤਾਂ ਅਸਾਡਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ ਕਿਤੇ ਗਇਆ ।”
 ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਵਲ ਵੇਖਦਾ, ਹਾਜ਼ਿਰ ਯਾਰ ਤਮਾਮ ।
 ਪਰ ਇਕ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦਾ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਮੁਕਾਮ⁵ ।
 ਜ਼ੱਨ⁶ ਇਹੋ ਵਿੱਚ ਦਿਲੇ ਦੇ ਕਰਦਾ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਖਾਣਾ ਮੰਗਿਆ, ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਕੁਰਬਾਨ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਪੁੱਛਦਾ ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਜਾ ।
 “ਐ ਭਾਈ ਢਿੱਡ ਵਾਲਿਆ ! ਕਿਲਿਓਂ ਕੌਣ ਗਿਆ ?”
 ਕਹੇਸੁ, “ਚੋਰਾ ! ਗਿਆ ਹੈ ਅੱਗੇ ਫਤਿਹ ਅਯਾਰ ।
 ਖਾਣਾ ਕੁਝ ਲਿਆਵਸੀ ਕਰ ਚੋਰੀ ਤਰਾਰ⁷ ।”
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਆਖਦਾ, “ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ।
 ਮੈਂ ਭੀ ਚੋਰ ਚਗਾਰ ਦੀ ਦੌੜ ਰਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਲ⁸ ।”
 ਯਲਆਦੀ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਫਿਲਹਾਲ ।
 ਦਿੱਤਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦਰੋਂ ਨਿਕਾਲ ।

1. ਮਸਾਲਾਂ । 2. ਰਾਹ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਧਾੜਵੀ । 3. ਤਰਜ (ਢੰਗ) ਅਦਾਇ (ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ) ਅਰਥਾਤ-ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ । 4. ਡਰ. ਭੈ । 5. ਅਧੀਨਗੀ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ । 6. ਸਥਾਨ । 7. ਗੁਮਾਨ, ਵਹਿਮ । 8. ਹੱਥ ਫੇਰੀ, ਚਾਲਾਕੀ । 9. ਬੇਸ਼ਰਮੀ, ਸ਼ਰਾਰਤ ।

ਮੁਗਲਾਂ ਵਾਂਗੂ ਅਯਾਰ ਨੇ ਪਾਇਆ ਬਦਨ ਲਿਬਾਸ ।
 ਅੰਦਰ ਫੌਜ ਕੁਫਾਰ ਦੇ ਵੜਿਆ ਤੋੜ ਹਰਾਸ¹ ।
 ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਜਾਇ ਕੇ ਘੇਰੀ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਢਾਲ ਲਈ ਮੂੰਹ ਖੜੀ ਹੈ, ਹੱਥ ਕਮਾਨ ਤਿਆਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 ਵਾਹ ਔਰਤ ਦੀ ਮਰਦੁਮੀ,² ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ।
 ਜੂਪੀਂ ਕੋਲੋਂ ਜਾਇ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 “ਨਾਮ ਕਿਆ ਇਸ ਚੋਰ ਦਾ ? ਐ ਮੇਰੇ ਸਰਦਾਰ ।”
 ‘ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ਹੈ, ‘ਜੂਪੀਂ ਮੁਗਲ ਕਹੇ ।
 “ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਹਰਦਮ ਖੰਫ ਰਹੇ ।
 ਖੁਦ ਅਪਰਾਧੀ ਧਾੜਵੀ, ਹਮਜੇ ਦਾ ਇਹ ਯਾਰ ।
 ਜਿਸਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰੋਂਵਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ।
 ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਮੁਗਲ ਦੀ ਨਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੀ ਖਬਰ ।
 ਇਹ ਅੱਜ ਪੈਰੀਂ ਆਪਣੇ ਆ ਵੜਿਆ ਵਿੱਚ ਕਬਰ ।
 ਹੁਣ ਘੇਰੇ ਥੀਂ ਅਸਾਂ ਦੇ ਕਿਤ ਵਲ ਜਾਸੀ ਨੱਸ ?
 ਦੁਸ਼ਮਨ ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਦਾ ਪਿਆ ਅਸਾਡੇ ਵੱਸ ।
 ਮੈਂ ਹੁਣ ਮਾਰ ਗਵਾਵਣਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਅਜ਼ਾਬ ।
 ਬਦਲੇ ਅਮਲ ਖਰਾਬ ਦੇ ਕਰਨਾ ਹਾਲ ਖਰਾਬ ।
 ਮਾਰ ਲਇਆ ਜਾਂ ਏਸ ਨੂੰ ਹੋਈ ਫਤਿਹ ਤਮਾਮ ।
 ਹਮਜੇ ਨੂੰ ਸਣ ਅਰਬੀਆਂ ਚਾ ਕਰਨਾਂ ਕਤਲਾਮ ।
 ਹਮਜਾ ਇਸਦੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਦੋ ਦਿਨ ਖੇਲ ਗਇਆ ।
 ਹੁਣ ਦੀਵਾ ਬੁਝ ਜਾਵਣਾ ਜਾਂ ਜਲ ਤੇਲ ਗਇਆ ।”
 ਆਹੇ ਮੁਗਲ ਪੁਕਾਰਦਾ ਖੜਾ ਨਿਦਾਈ³ ਨਾਲ ।
 “ਮਰਦੋ ! ਕੋਈ ਏਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰੋ ਫਿਲਹਾਲ⁴ ।
 ਯਾ ਤੇ ਜਿੰਦਾ ਪਕੜ ਕੇ ਕਰੋ ਅਮੀਰ⁵ ਸ਼ਿਤਾਬ ।
 ਦਿਨ ਕਾਈ ਫਿਰ ਏਸ ਨੂੰ ਰੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜ਼ਾਬ ।”
 ਸੁਣ ਕੇ ਲਸਕਰ ਮੁਗਲ ਦਾ ਸਭ ਰਹਿਆ ਦਮ ਵੱਟ ।
 ਟੱਲੇ ਕਿਹੜਾ ਦਿਲੇ ਤੇ ਕਹਿਰ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਸੱਟ ।
 ਸੈ ਸੈ ਵਾਰੀ ਹੋਰਨਾਂ ਮੁਗਲ ਪੁਕਾਰ ਕਰੇ ।
 ਹੋਰਾਂ ਕਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਖੁਦ ਹਟੇ ਪਰੇ ।
 ਬਲਦੀ ਬੂਥੀ⁶ ਦੇਂਵਦਾ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਤੇ ਖੁਦ ਲਾਗੇ ਆਵਣੋਂ ਫੜੇ ਪਨਾਹ ਸੌ ਵਾਰ ।
 ਸਭਨਾਂ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਦੇ ਮਾਲੁਮ ਸੀ ਹੱਥ ਠੀਕ ।
 ਕੋਈ ਡਰਦਾ ਚੋਰ ਦੇ ਨਾ ਆਵੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ।

1. ਡਰ, ਭੈ । 2. ਬਹਾਦੁਰੀ । 3. ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ । 4. ਬੱਟਪਟ, ਫੌਰਨ । 5. ਕੈਦ । 6. ਬਲਦੀ ਦੇ ਮੂੰਹ

ਓੜਕ ਜਾਤਾ ਮੁਗਲ ਨੇ ਹੋਸੀ ਕੰਮ ਖੁਆਰ ।
 ਕਰਦੇ ਸਭ ਅਯਾਰ ਥੀਂ ਖੰਫ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰ ।
 ਘੇਰੇ ਥੀਂ ਨੱਸ ਜਾਵਸੀ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਫਨਾਹ ।
 ਐਵੇਂ ਮੇਰੀ ਜਾਵਸੀ ਜਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨ ਗਵਾ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਮੁਗਲ ਥੀਂ ਤਦ ਨੂੰ ਕਰੇ ਸਵਾਲ ।
 ‘ਸੁਲਤਾਨਾ ! ਜੱਗ ਜੀਵਸੇਂ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਹਿ ਫਿਲਹਾਲ ।
 ਜੇ ਇਸ ਤੇਰੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪਕੜ ਦਿਆਂ ।
 ਤੇ ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜ਼ੋਰੋਂ ਜਕੜ ਦਿਆਂ ।
 ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਂ ਮਿਸਕੀਨ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਵੇਂ ਇਨਾਮ ?
 ਕੇਡ ਬਣਾਵੇਂ ਮਰਤਬਾ, ਕੇਡਕੁ ਬਖਸੇਂ ਨਾਮ ?’
 ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜ਼ੂਪੀਂ ਆਖਦਾ, ‘ਵਾਹ ਮਰਦਾ ! ਕੁਰਬਾਨ ।
 ਜੇ ਤੂੰ ਪਕੜੇਂ ਚੋਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਮੁਰਤਬਾ¹ ਸ਼ਾਨ ।
 ਕਰਸਾਂ ਤੇਰਾ ਮਰਤਬਾ, ਮੁਲਕ ਦਿਆਂ ਇੱਨਾਮ ।
 ਤੇ ਤੇਰਾ ਵਿੱਚ ਖਲਕ ਦੇ ਮਰਦ ਰਖਾਵਾਂ ਨਾਮ ।’
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਚਾਵਾਂ ਕਿਉਂ ?
 ਇਸ ਇਤਨੇ ਇਨਾਮ ਤੇ ਜਾਨ ਗਵਾਵਾਂ ਕਿਉਂ ?
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਚੋਰ ਹੈ, ਕਾਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ।
 ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਬਾਝੋਂ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ।
 ਇਕੇ² ਤੇ ਪਾਇਆ ਮਰਤਬਾ, ਇਕੇ ਤੇ ਜਾਨ ਗਈ ।
 ਇਕੇ ਤੇ ਫੜਿਆ ਚੋਰ ਨੂੰ, ਇਕੇ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਗਈ ।
 ਮਾਂ ਭੀ ਅੱਗੇ ਮਰਦ ਹਾਂ, ਨਾਮੀ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ।
 ਭੀ ਇਸ ਤੇਰ ਚੋਰ ਦੀ ਬੜੀ ਸੁਣੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ।
 ਹੁਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਆਂਰਜ਼ੂ,³ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਕਰ ਮੇਰਾ ਇਸ ਕਾਰ ਤੇ ਜਗ ਵਿੱਚ ਫਖਰ⁴ ਹਜ਼ਾਰ ।’
 ਸੁਣਕੇ ਜ਼ੂਪੀਂ ਆਖਦਾ, ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਨੂੰ ।
 ‘ਮਰਦਾ ! ਏਸ ਅਯਾਰ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲਵੇ ਜੇ ਤੂੰ ।
 ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਮਨਾਤ⁵ ਦੀ ਲਾਤ⁶ ਉਜ਼ਾ⁷ ਦੇ ਨਾਲ ।
 ਸਾਕ ਦਿਆਂ ਮੈਂ ਭੈਣ ਦਾ ਨਾਲੇ ਦੌਲਤ ਮਾਲ ।
 ਕਦਰ ਤੇਰਾ ਵਿੱਚ ਦੇਸ ਦੇ ਏਡਕੁ ਕਰਾਂ ਬੁਲੰਦ ।
 ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਤੂੰ ਪਾਵੇਂ ਪੈਵੰਦ⁸ ।’
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਸ਼ਾਦ ਹੋ ਵਧਿਆ ਕਦਮ ਅਗੇਰ ।
 ਚਲਿਆ ਪਕੜਨ ਚੋਰ ਨੂੰ ਹੋ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਦਲੇਰ ।
 ਦੂਰੋਂ ਲਸਕਰ ਉਮਰ ਦਾ ਦੇਖ ਕਰੇ ਤਾਰੀਫ ।
 ‘ਵਾਹ ਮਰਦਾ ! ਤੂੰ ਉਮਰ ਦਾ ਲੱਗੋਂ ਹੋਣ ਹਰੀਫ ।’

1. ਪਦਵੀ, ਆਹੁਦਾ । 2. ਜਾਂ, ਅਥਵਾ । 3. ਇੱਛਾ, ਚਾਹ । 4. ਮਾਣ ਇਜ਼ੱਤ । 5, 6, ਤੇ
 ਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਨਾਮ ।, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਕੀਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੂਜਦੇ ਸਨ । 8. ਜੋੜ. ਸੰਬੰਧ

ਆਹਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਉਮਰ ਢੁੱਕਾ ਨਜ਼ਦੀਕ ।
ਮੁਗਲ ਕੋਈ ਉਸ ਜਾਇਆ ਪਕੜਨ ਆਇਆ ਠੀਕ ।
ਤੀਰ ਕਮਾਨੇ ਰੱਖਕੇ ਮਾਰੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
ਮਾਰੀ ਉਮਰ ਟਪੂਸ਼ਨੀ, ਲਾਂਭੇ ਪਿਆ ਅਯਾਰ ।
ਤੀਰ ਗਿਆ ਇਕ ਲਾਂਭ ਤੇ, ਜ਼ਖਮ ਨ ਆਇਆ ਕਾਰ ।
ਜਾਤਾ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੇ, 'ਮੈਂ ਹੋ ਚੱਲੀ ਖਵਾਰ ।'
ਉਮਰ ਲਗਾਈ ਛਾਲ ਤੇ ਬਖਤਕ ਲਏ ਪਛਾਣ ।
ਕਹੇ ਅੱਗੇ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਬਖਤਕ ਸਰਗਦਾਨ¹ ।
'ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਨ ਚੋਰ ਦੀ, ਹੈ ਇਹ ਕੌਣ ਤਰਾਰ² ?
ਪਰ ਜੋ ਪਕੜਨ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ ਦੀ ਗੁੱਝੀ ਰਹੇ ਨ ਛਾਲ ।
ਕੀ ਜਾਣਾ, ਕੀ ਮਕਰ ਹੈ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਇਤ ਹਾਲ³ ?'
ਤਦ ਨੂੰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਗਇਆ ਅਯਾਰ ।
ਅਰਬੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ, 'ਮੈਂ ਹਾਂ ਉਮਰ ਤਰਾਰ ।'
ਸਿਰ ਤੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਚੁੱਕ ਬਹਾ ।
ਹੋ ਖੜਾ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ ਉੱਚੀ ਕਹੇ ਸੁਣਾ ।
'ਦੇਖ ਲਓ ਮੈਂ ਕਾਫ਼ਿਰੋ ! ਮੈਂ ਹਾਂ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
ਜਿਹੜਾ ਪਕੜਨ ਚੋਰ ਨੂੰ ਕਰ ਆਇਆ ਇਕਰਾਰ ।
ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੋਰ ਸਿੰਜਾਣਿਆ, ਉਹ ਹੈ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
ਕੀਤਾ ਤਲਬ ਤੁਆਮ ਸੀ ਹਮਜ਼ੇ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ।
ਅੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੁਆਮ ਦਾ ਨਾਮ ਨ ਕਾਈ ਸੀ ।
ਕਰਨ ਤਸੱਦੁਕ⁴ ਜਾਨ ਇਹ ਏਥੇ ਆਈ ਸੀ ।
ਅੰਨੇ, ਹੋਏ ਚਸਮ⁵ ਥੀਂ ਤੁਸੀਂ ਸਭੇ ਮੁਰਦਾਰ ।
ਨਾਂਹ ਪਕਾਣੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਹਰਗਿਜ਼ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਲੈ ਚੱਲਿਆ, ਪਿੱਛੋਂ ਕਰਸੋਂ ਸ਼ੋਰ ।
ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਆ ਖੋਹ ਲਵੋ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ।'
ਇਸ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਮਾਰਦਾ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਛਾਲ ।
ਆਇਆ ਵਾਂਗੂ ਹਵਾਇ ਦੇ ਕਾਫ਼ਿਰ ਥੱਕੇ ਭਾਲ ।
ਸੁਣ ਜੂਪੀਂ ਇਸ ਹਾਲ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਬੇਹੋਸ਼ ।
ਰੋਂਦਾ ਥੀ ਅਫਸੋਸ ਥੀਂ, ਕਰਦਾ ਜੋਸ਼ ਖਰੋਸ਼ ।
'ਵਾਹ ਕਿਸਮਤ ! ਜਿਸ ਕਾਰਣੇ ਹੋਂਦੇ ਆਹੇ ਜੰਗ ।
ਹੋਏ ਜਿਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਲੱਖ ਬਹਾਦੁਰ ਤੰਗ ।

1. ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਕੇ । 2. ਚੁਸਤ ਚਾਲਾਕ । 3. ਇਸ ਸਮੇਂ । 4. ਟੁਰਬਾਨ । 5. ਅੱਖਾਂ ।

ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਇਕੇ ਚਲੀ ਗਈ ਤੱਰਾਰ¹ ।
 ਮੰਦੇ ਮੇਰੇ ਤਾਲਿਆ,² ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ।
 ਜਿਸਦੀ ਕਾਰਣ ਅਸਾਂ ਨੇ ਚਾਏ ਵੱਡੇ ਭਾਰ ।
 ਸਾਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕਰ ਗਈ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਵਾ ਵੇਲਾ ਕਰ ਰੋਂਵਦਾ ਮਲਦਾ ਹੱਥ ਪਇਆ ।
 ਫਿਰ ਰੋਵਣ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੱਥੋਂ ਵਕਤ ਗਇਆ ?
 ਇਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਦੇਖ ਹੋਇਆ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ।
 ਕਰਦਾ ਸੌ ਸੌ ਆਫਰੀਨ,³ ਬਹੁਤ ਤਅੱਜੁਬ⁴ ਨਾਲ ।
 ਏਧਰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਉਮਰ ਲਿਆਇਆ ਚਾ ।
 ਯਲਆਦੀ ਨੂੰ ਆਇ ਕੇ, ਦਰ ਤੇ ਕਰੇ ਨਿਦਾ⁴ ।
 ‘ਖੋਲ੍ਹ ਕੁੰਡਾ ਯਲਆਦੀਆ ! ਆਇਆ ਫਤਹਿ ਅਯਾਰ ।
 ਅੱਧ ਵੰਡਾ ਕੱਢ ਤੱਕੜੀਂ ਜੋ ਕੀਤਾ ਇਕਰਾਰ ।’
 ਪੁਰ ਸੱਦਾ ਦੀ ਹੋਂਵਦਾ ਸੁਣ ਦਿਲ ਅੰਦਰ⁶ ਸ਼ਾਦ ।
 ਝਬਦੇ ਕੁੰਡਾ ਖੋਲਦਾ, ਕਹੇ ਮੁਬਾਰਕ-ਬਾਦ ।
 ਅੱਗੇ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਨੂੰ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਟੋਰ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਥੀਂ ਗੱਲ ਪੁਛੇਂਦਾ ਹੋਰ ।
 ‘ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਰਵਾਜ਼ਿਓਂ ਤੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਾਣ ?’
 ਕਹੇ ਸੁ, ‘ਫਤਿਹ ਅਯਾਰ ਬਿਨ ਨਾ ਕੋ ਗਿਆ ਜਵਾਨ ।’
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਥੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਮਰ ਜਵਾਨ ।
 ਮਾਰ ਮੁੱਕੀ ਵਿੱਚ ਰਗਾਂ ਦੇ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਵਾਹ ਪਛਾਣ !’
 ਇਕ ਦਿਨ ਤੇਰਾ ਸਿਕਮ⁷ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਕਰਗੁ ਖੁਆਰ ।
 ਜਿਸ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਛੱਡਿਆ ਦਰ ਥੀਂ ਫਤਹਿ ਅਯਾਰ ।
 ਅੱਧ ਲੈਣਾ ਕਰ ਘੱਲਿਆ ਜਾਂ ਤੂੰ ਫਤਿਹ ਅਯਾਰ ।
 ਤੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਇਆ, ਸੀ ਉਹ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।’
 ਸਾਰੀ ਅੱਵਲ ਆਖਰੋਂ ਆਖ ਸੁਣਾਈ ਬਾਤ ।
 ਸੁਣ ਯਲਆਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਮਲੇ ਬੇਤਾਬ ।
 ਕਰਦਾ ਸੁਕਾਰ ਖੁਦਾਇ ਦਾ, ਇੱਜ਼ਤ ਰੱਖੀ ਰੱਬ ।
 ਹੁਰਮਤ⁸ ਰਹਿਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਸਬੱਬ ।
 ਬੈਠਾ ਵਿੱਚ ਆਰਾਮ ਦੇ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਅਯਾਰ ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਫੌਜ ਕੁਫਾਰ⁹ ਦਾ ਹਟਿਆ ਸ਼ੋਰ ਪੁਕਾਰ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜਾਂਵਦਾ ਮੁੜ ਅੰਦਰ ਕੁਫਾਰ ।
 ਵਿੱਚ ਮਤਬਖ਼¹⁰ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਪਿਆ ਤੁਆਮ¹¹ ਤਿਆਰ ।
 ਚੋਰੀ ਬੰਨ੍ਹ ਤੁਆਮ ਦੀ ਲੈ ਇਕ ਪੰਡ ਗਿਆ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਦੇ ਸੁੱਟੇ ਪਾਸ ਲਿਆ ।

1. ਚੁਸਤ ਚਾਲਾਕ । 2. ਭਾਗ । 3. ਵਾਹਵਾ, ਸ਼ਾਬਾਬ, । 4. ਹੈਰਾਨੀ । 5. ਆਵਾਜ਼ । 6. ਖੁਸ਼, ਪ੍ਰਸੰਨ । 7. ਪੇਟ. ਢਿੱਡ । 8. ਪਤ, ਇੱਜ਼ਤ । 9. ਕਾਫ਼ਿਰਾਂ । 10. ਲੰਗਰ. ਰਸੋਈ ਖਾਨਾ । 11. ਭੋਜਨ ।

'ਇਹ ਰੱਖੀਂ ਯਲਆਦੀਆ ! ਹੋਰ ਲਿਆਵਾਂ ਜਾ ।
 ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵਸੀ ਦੇਵਾਂਗੇ ਵਰਤਾ ।"
 ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਕੇ ਜਾਂਵਦਾ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਸ਼ੇਰ ।
 ਚੋਰੀ ਪੰਡ ਤੁਆਮ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਇਆ ਫੇਰ ।
 ਪਿਛਲਾ ਖਾਣਾ ਦੇਖਿਆ ਜ਼ਰਾ ਨ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ ।
 ਯਲਆਦੀ ਭੁੱਖ ਮਾਰਿਆ ਸਾਰਾ ਨਿਗਲ ਗਿਆ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਪੁਛਦਾ, "ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਤੁਆਮ ?
 ਦੱਸੀਂ ਪਰ ਸੱਦਾਦੀਆਂ ! ਖਾਧਾ ਕਿਸ ਤੁਆਮ ?"
 ਯਲਆਦੀ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, 'ਮੈਂ ਡਿੱਠਾ ਸੀ ਚੱਖ ।
 ਨੁਕਲ ਕਰਾਂ, ਦਿਲ ਚਾਹਿਆ, ਇਨ੍ਹੂੰ ਨ ਛੱਡਾਂ ਰੱਖ ।"
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਲੈ ਹੁਣ ਰੱਖ ।
 ਅਗਲੇ ਵਾਂਗੂ ਏਸ ਨੂੰ ਛੱਡੀ ਨਾਹੀਂ ਚੱਖ ।"
 ਮੁੜ ਅੰਦਰ ਕੁਫ਼ਾਰ ਦੇ ਆਇਆ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ।
 ਤੀਜੀ ਵੰਡ ਤੁਆਮ ਦੀ ਲੈ ਆਇਆ ਅਯਾਰ ।
 ਅੱਗੇ ਦੇਖੇ ਆਇ ਕੇ ਨਾਂਹ ਤੁਆਮ ਪਿਆ ।
 ਉਮਰ ਮਿਅਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਨੇ ਉਹ ਭੀ ਝੱਪ ਪਿਆ ।
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਯਲਆਦੀਆ ! ਖਾਧੋ ਸੱਭ ਤੁਆਮ ।
 ਹਿਸਾ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦਾ ਲੱਗਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ।
 ਜਿਤਨਾ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇਣਾ ਸੀ ਵਰਤਾ ।
 ਸ਼ਿਕਮ ਬੁਜ਼ੁਰਗਾ¹ ਕਹਿਰੀਆ ! ਨਿਗਲ ਗਇਓਂ ਤਿਨਹਾ² ।"
 ਯਲਆਦੀ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, 'ਮੈਨੂੰ ਸਬਰ ਨ ਮੂਲ ।
 ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਮਰ ਚੱਲਿਆ, ਕਰੀਂ ਤੁਆਮ ਵਸੂਲ ।
 ਉਠ ਟੱਟੂ ਕੁਝ ਭੁਨ ਕੇ ਮਿਰਚਾਂ ਲੂਣ ਲਗਾ ।
 ਵਾਹ ਲਗਦੀ ਤੇ ਦੋਸਤਾ ! ਸ਼ਿਕਮ ਮੇਰ ਵਿੱਚ ਪਾ ।"
 ਉਮਰ ਕਹੇ, 'ਇਸ ਸ਼ਿਕਮ ਦਾ ਝਬਦੇ ਕਰੀਂ ਇਲਾਜ ।
 ਖਾ ਹਿੱਸਾ ਸਭ ਫੌਜ ਦਾ ਅਜੇ ਰਹਿਓਂ ਮੁਹਤਾਜ ।
 ਲੈ ਫੜ ਇਹ ਭੀ ਪੰਡ ਤੂੰ ਖਾਈਂ ਲੈ ਆਰਾਮ ।
 ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਮਤ ਖਾ ਲਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਵਾਂਗੂ ਤੁਆਮ ।"
 ਉਹ ਭੀ ਖਾਧਾ ਉਮਰ ਨੇ ਫੇਰ ਗਇਆ ਅਯਾਰ ।
 ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਜਾਂਵਦਾ ਜੂਪੀਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ।
 ਅੱਗੇ ਰੋਂਦਾ ਸੌਂ ਗਇਆ ਸੀ ਜੂਪੀਂ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਹੌਲੀ ਪੈਰ ਦਬਾਇਕੇ ਪਾਸ ਗਇਆ ਅਯਾਰ ।
 ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦਾ ਪਾਂਵਦਾ ਦਾਰੂ ਉਸ ਦੇ ਨੱਕ ।
 ਦਾਰੂ ਤਰਫ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸਾਹ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਧੱਕ ।

1. ਵੱਡੇ ਢਿੱਡ ਵਾਲਿਆ । 2. ਇੱਕਲਾ ਹੀ ।

ਛਿੱਕ ਆਈ ਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਬੇਖੁਦ¹ ਮੁਗਲ ਸ਼ਕੀ² ।
ਉਮਰ ਲਪੇਟ ਲਪਾਟ ਕੇ ਚੁਕ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ ।
ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਧਰੇ ਲਿਆ ।

“ਜੇ ਅਜੇ ਰਹਿੰਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਲੈ ਇਹ ਗੋਸ਼ਤ ਖਾ ।”

ਯਲਆਦੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਫੋਲ ਜਦੋਂ ਇਹ ਹਾਲ ।

ਹਸ ਹਸ ਕੇ ਫਰਮਾਂਵਦਾ, ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ।

“ਕੱਚਾ ਗੋਸ਼ਤ ਖਾਵਣਾ, ਨਾਹੀਂ ਮਜ਼ਾ ਤੁਆਮ ।

ਤੇ ਇਹ ਆਪ ਹਰਾਮ ਹੈ ਮਿਸਲ ਸ਼ਕੀ ਬਦਨਾਮ ।

ਜੇ ਇਹ ਕਾਬੂ ਆਗਿਆ, ਹੁਣ ਨਾਹੀਂ ਪਰਵਾਹ ।

ਖਾਣਾ ਦਾਣਾ ਤੱਜਵਾਂ ਦੇਵੇਗਾ ਮੰਗਵਾ ।

ਯਾ ਇਸ ਤਾਈਂ ਮਾਰੀਏ ਜਾਵੇ ਫੌਜ ਤਮਾਮ ।

ਫੇਰ ਬਥੇਰਾ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਤੁਆਮ ।”

ਜਾਂਦਾ ਵਾਰੀ ਪੰਜਵੀਂ ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਫੇਰ ।

ਆ ਆਇਆ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਤਾਈਂ ਓਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ।

ਛੇਵੀਂ ਵਾਰ ਕੁਫਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਸੀ ।

ਬਖ਼ਤਕ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ।

ਤਦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਰੋਜ਼ ਤੇ, ਜਾਂਦੀ ਰਾਤ ਵਿਹਾ ।

ਹਮਜ਼ੇ ਪਾਸ ਲਿਆਂਵਦਾ ਉਮਰ ਤਿਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾ ।

ਹਮਜ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ, ‘ਕੀ ਕੀਤਾ ਤਰਾਰ ?

ਚੋਰੀ ਪਕੜ ਲਿਆਇਓਂ, ਸਾਨੂੰ ਕਰੇਂ ਖੁਆਰ ।

ਸਾਰਾ ਆਲਿਮ³ ਕਹੇਗਾ ਹਮਜ਼ੇ ਦਾ ਅਯਾਰ ।

ਚੋਰੀ ਪਕੜ ਲੈ ਜਾਂਵਦਾ ਨਾਲ ਦਗੇ ਪੈਕਾਰ⁴ !

ਕੀ ਹਮਜ਼ੇ ਦੀ ਮਰਦੁਮੀ, ਕਰਦਾ ਦਗਾਂ ਤਮਾਮ ।

ਮੈਂ ਤੇ ਵਿੱਚ ਜਹਾਨ ਦੇ ਹੋਵਾਂਗਾ ਬਦਨਾਮ ।

ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ! ਛੋੜ ਦਿਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ ।

ਪਵੇ ਨ ਅੰਦਰ ਆਬਟੂ ਤਾਂ ਵਿੱਚ ਖਲਕ ਜ਼ਵਾਲ⁵ ।

ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੈ ਮਰਦੁਮੀ ਸੁਤੇ ਕਰੇਂ ਅਸੀਰ ?

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਹਾਂ ਨੂੰ ਛੋੜ ਦੇਹ, ‘ਕਹਿੰਦਾ ਪਿਆ ਅਮੀਰ ।

ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਨਾ ਰਜਦਾ ਸੀ ਯਲਆਦੀ ਮੂਲ ।

ਬੰਨ੍ਹ ਆਂਦਾ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਤੁਆਮ ਵਸੂਲ ।

“ਬਾਝੇਂ ਲਏ ਤੁਆਮ ਦੇ ‘ਕਹਿੰਦਾ ਉਮਰ ਕਬੂਲ ।

“ਮੈਨੂੰ ਕਸਮ ਖੁਦਾਇ ਦੀ, ਨਾਂ ਛੱਡਾਂਗਾ ਮੂਲ ।”

ਹਜ਼ਰਤ ਹਮਜ਼ਾ ਖਫਾ ਹੋ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਐ ਅਯਾਰ ।

ਛੋੜ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨ ਕਰ ਤਕਰਾਰ ।”

1. ਬੇਹੋਸ਼ । 2. ਪੱਥਰ ਦਿਲ । 3. ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ । 4. ਦਗੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕਰ ਕੇ । 5. ਉਤਰਾਉ

ਛੋੜਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਉਮਰ ਲਿਆਇਆ ਚਾ ।
 ਉਮਰ ਮਿਆਦੀ ਬਿਨ ਕਰਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਧਰੇ ਲਿਆ ।
 “ਖਾਹ ਤੇਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਸੁਣ ਹੱਡਾਂ ਚੱਬ ਜਾ ।
 ਤੂੰ ਭੁੱਖਾ ਯਲਆਦੀਆ ! ਫੜ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਖਾ ।”
 ਪੁਰ ਸੱਦਾਦੀ ਹੱਸਦਾ ਸੁਣ ਗੁਫ਼ਤਾਰਾਂ¹ ਨੂੰ ।
 ਕੀਤਾ ਅੱਗੇ ਹੱਟ ਦੇ ਤਿਹੂੰ ਮੁਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ।
 ਸਿਰਕਾ ਕੁਹਨਾ² ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਤੇ ਰੋਗਨ³ ਬਾਦਾਮ ।
 ਉਮਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਂਵਦਾ, ਆਈ ਛਿੱਕ ਤਮਾਮ⁴ ।
 ਹੱਸ ਪਈ ਜਾਂ ਤਿਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਹੋਰ ਮਕਾਨ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਪਾਸ ਹੈ, ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ ।
 “ਅਸੀਂ ਸੁੱਤੇ ਵਿੱਚ ਬਾਰਗਾਹ⁵, ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ।
 ਕਿਸ ਜਾਦੂ ਥੀਂ ਪਕੜ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ਅਯਾਰ ।”
 ਤਿੰਨੇ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦੇ ਚੁਪ ਚੁਪਾਤੇ ਹੋ ।
 ਤੌੜ ਉਮੈਦਾਂ ਜਾਨ ਥੀਂ, ਰਹੇ ਦਿਲੇ ਵਿੱਚ ਰੋ ।
 ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਅਯਾਰ ਨੇ ਤੇਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰ ਤੰਗ ।
 ਲੋਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇਖਦੇ ਮਕਰ ਚਕਰ ਦੇ ਰੰਗ ।
 ਗਿਰਦ ਤਮਾਸ਼ਾ ਖਲਕ ਦਾ, ਤੇਜ਼ ਹੋਇਆ ਅਯਾਰ ।
 ਉਹ ਤਿੰਨੇ ਵਿੱਚ ਖੋਫ਼ ਦੇ ਰੋਂਦੇ ਜ਼ਾਰੋਜ਼ਾਰ ।
 ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਗੁਲਾਮ ਨੂੰ ਚਾ ਕਰਦਾ ਫਰਮਾਨ ।
 “ਤਿੰਨ ਗਡਾਓ ਸੂਲੀਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਆਨ ।
 ਤੇਹਾਂ ਤਾਈਂ ਪਕੜ ਕੇ ਸੂਲੀ ਦੇਹੋ ਚੜ੍ਹਾ ।
 ਰਹੇ ਨ ਕੁਝ ਮੁਕਾਬਿਲਾ, ਹੋਵੇ ਦੂਰ ਬਲਾ ।”
 ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਆ ਹੈਰਾਨ ।
 ਜਾਤਾ ਚੱਲੀ ਅਸਾਂ ਦੀ ਅੱਜ ਅਜਾਈਂ ਜਾਨ ।
 ਬਖਤਕ ਜੂਪੀਂ ਰੋਂਵਦੇ ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਾਰੋ ਜ਼ਾਰ ।
 ਮਿੱਨਤ ਕਰਦੇ ਆਜਿਜ਼ੀ ਅੱਗੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 “ਸਾਨੂੰ ਕਸਮ ਮਨਾਤ⁶ ਦੀ ਉਜ਼ਾ⁷ ਦੀ ਸੌਗੰਦ ।
 ਛੋੜ ਖੁਦਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਫਜ਼ਰ⁸ ਪਾਈਏ ਪੰਧ ।
 ਨਾ ਮੁੜ ਏਧਰ ਦੇਖੀਏ, ਲੜਾਂ ਨ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ।
 ਫਜ਼ਰੇ ਜਾਈਏ ਵਤਨ ਨੂੰ, ਬਖਸ਼ ਸਾਡੀ ਤਕਸੀਰ ।
 ਏਦੂੰ ਅੱਗੇ ਕਸਮ ਹੈ, ਕਰੀਏ ਨਾਹ ਫਸਾਦ ।
 ਜਾ ਲਗਾ ਤਨ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਹੈ ਵਕਤ ਕਹੇ ਇਹ ਯਾਦ ।”
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ, ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ ।
 “ਯਲਆਦੀ ਸਰਦਾਰ ਥੀਂ ਮੇਰਾ ਹੈ ਇਕਰਾਰ ।

1. ਬਾਤ, ਚੀਤ । 2. ਪੁਰਾਣਾ । 3. ਤੇਲ । 4. ਪੂਰੀ (ਜ਼ੋਰ ਦੀ) । 5. ਸ਼ਾਹੀ ਡੇਰ
 ਮਕਾਨ । 6. 7. ਮਨਾਤ ਤੇ ਉੱਜਾ ਦੋਵੇਂ ਦੇਵਤੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਰਬ ਤੇ ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਲੋਕ
 ਸਨ । 8. ਸਵੇਰੇ ।

ਤੈਨੂੰ ਖਾਣਾ ਰੱਜਕੇ ਦੇਵਾਂ ਅੱਜ ਖਵਾ ।
 ਛੋੜ ਦੇਹਾਂ ਮੈਂ ਤਿਹਾਂ ਨੂੰ, ਦੇਵੋ ਸ਼ਰਤ ਬੰਨ੍ਹਾ ।
 ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਮੰਗਵਾ ਦਿਓ ਗੰਦਮ¹ ਸੁਤਰ² ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਨਾਲੇ ਇਕ ਇਕ ਦੇ ਦਿਓ, ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀਨਾਰ³ ।”
 ਜੂਪੀਂ ਘੱਲੇ ਆਦਮੀ ਵਲ ਅਪਨੇ ਉਮਰਾ⁴ ।
 ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿਆ ਉਮਰ ਨੇ, ਦਿੱਤਾ ਸਭ ਮੰਗਵਾ ।
 ਆਹਾ ਭਰਿਆ ਕਣਕ ਦਾ, ਸੁਤਰ ਜੋ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਤੇ ਦੀਨਾਰ ਮੰਗਾਂਵਦਾ, ਬਾਰਾਂ ਕੁੱਲ ਹਜ਼ਾਰ ।
 ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚ ਧਰੇ ।
 “ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਤੂੰ ਛੋੜ ਦੇਹ”, ਸੌ ਸੌ ਅਜਜ਼⁵ ਕਰੇ ।
 ਦੋ ਸੌ ਮਾਰੇ ਕੋਰੜਾ ਜੂਪੀਂ ਨੂੰ ਅੱਯਾਰ ।
 ਖੰਦਕ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਮੁਰਦਾਰ ।
 ਤਿੰਨ ਸੌ ਦੁੱਰਾ⁶ ਮਾਰਿਆ ਫਿਰ ਬਖਤਕ ਨੂੰ ਚਾ ।
 ਖਾਈ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੋੜ੍ਹਿਆ, ਉਤੋਂ ਦਏ ਧਸਾ ।
 ਵਾਰੀ ਹੁਣ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਦੀ ਭੀ ਆ ਗਈ ।
 ਪਰ ਇਹ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਖਬਰ ਪਈ ।
 ਮਿੰਨਤ ਕਰਕੇ ਘੱਲਿਆ ਉਮਰ ਅੱਗੇ ਪੈਗਾਮ⁷ ।
 ‘ਨਾ ਕਰ ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਬਦਨਾਮ ।”
 ਬਚ ਰਹਿਆ ਨੌਸ਼ੀਰਵਾਂ, ਕਰਦਾ ਸੁਕਰ ਖੁਦਾ ।
 ਪਰ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਰੋਂਵਦੇ ਦਿੱਤਾ ਬਦਨ⁸ ਉਡਾ ।
 ਉਮਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਖੰਦਕ ਵਿੱਚੋਂ ਫੇਰ ।
 ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਹਾਲਾ ਦੇ ਦਿਓ, ਮੂਲ ਨ ਲਾਇਓ ਦੇਰ ।
 ਹਮਜ਼ੇ ਨਾਲ ਜੁ ਜੰਗ ਹੈ ਉਹ ਤੇ ਰਹਿਆ ਜੁਦਾ ।
 ਮੇਰਾ ਲੇਖਾ ਜੁਦਾ ਹੈ, ਕਰੋ ਖਿਰਾਜ ਅਦਾ ।
 ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਖਿਦਮਤ ਕੀਤੀ ਕਾ ।
 ਅੱਜ ਫਸਿਆ ਆ ਪੰਜਿਓਂ, ਕਰਾਂ ਨ ਮੂਲ ਰਿਹਾ ।”
 ਸੁਣ ਤੇਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਬਣੀ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ।
 ਬੈਠਾ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਹੁਣ ਨਵਾਂ ਹੀ ਕਜ਼ੀਆ ਪਾ ।
 ਰੋ ਰੋ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ, ਜੇ ਹੁਣ ਕਰੋ ਰਿਹਾ ।
 ਜਾਂ ਜਾਈਏ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਦੇ, ਦੇਈਏ ਮਾਲ ਪੁਚਾ ।”
 ਉਮਰ ਕਹੇ, ‘ਨਾ ਛੋੜਸਾਂ, ਏਥੇ ਕਰੋ ਅਦਾ ।
 ਪਾਸ ਮੇਰੇ ਹੈ ਉਸਤਰਾ, ਦਾੜ੍ਹੀ ਲਓ ਮੁਨਾ ।
 ਮੈਂ ਏਹੋ ਹਾਂ ਮੰਗਦਾ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਖਿਰਾਜ ।
 ਤੇ ਮੈਂ ਦੌਲਤ ਮਾਲ ਦਾ ਮੂਲ ਨਹੀਂ ਮੁਹਤਾਜ ।”

1. ਕਣਕ । 2. ਉਠ । 3. ਇਕ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਢਾਈ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । (ਕਰਮਿ ਲੁਗਾਤ) ।
 ਅਮੀਰਾਂ । 5. ਅਧੀਨਗੀ, ਮਿੰਨਤ । 6. ਕੋਹੜਾ । 7. ਸੰਦੇਸ਼ । 8. ਉਸ ਵੇਲੇ. ਝੱਟ ਪੱਟ ।

ਸੁਣ ਕੇ ਗੱਲ ਅਯਾਰ ਦੀ ਉਹ ਲਾਚਾਰ ਰਹ ।
 ਉਮਰ ਲਵੇ ਹੱਥ ਉਸਤਰਾ, ਹੋ ਤੱਯਾਰ ਬਹੇ ।
 ਅੱਧਾ ਸਿਰ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਮੂੰਨ ਲਇਆ ਫਿਲਹਾਲ¹ ।
 ਅੱਧੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਮੂੰਨਦਾ ਇੱਕ ਨ ਛੱਡੇ ਵਾਲ ।
 ਮੁੱਛ ਮੂੰਨੀ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਰੱਖੀ ਇਕ ਬਚਾ ।
 ਅੱਧੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਅੱਧੀ ਸਫ ਨ ਸਫਾ ।
 ਬਖਤਕ ਜੂਪੀਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹਾਲ ਖੁਆਰ ।
 ਛੱਡ ਲਇਆ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਖਾਤਿਰ ਮਿਹਰ ਨਿਗਾਰ ।
 ਮਗਰੋਂ ਦੋ ਦੋ ਲਾਇ ਕੇ, ਦੋਵੇਂ ਦਿੱਤੇ ਕੱਢ ।
 ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਸ਼ਰਿਵਾਂ ਤਾਈਂ ਦਿੱਤਾ ਛੱਡ ।
 ਅੰਦਰ ਗਮ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਆਏ ਵਿੱਚ ਕੁਫਾਰ² ।
 ਬਖਤਕ ਜੂਪੀਂ ਰੋਂਵਦੇ, ਲੁੱਟੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ।
 ਜੂਪੀਂ ਬਖਤਕ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਨਿਗਾਹ ।
 ਲਗਦੀ ਸ਼ਕਲ ਡਰਾਵਣੀ, ਹਸਦੀ ਦੇਖ ਸਿਪਾਹ³ ।
 ਲੈ ਪੱਲਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਕੇ ਫੌਜ ਹਸੇ ਹਰ ਜਾ⁴ ।
 ਉਮਰ ਉਮੱਈਆ ਜ਼ਮਰਿਆ⁵ ! ਛੱਡੇ ਹੱਥ ਵਿਖਾ ।
 ਜੂਪੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਬਖਤਕਾ ! ਫੌਜਾਂ ਖੜਾਂ ਉਠਾ ।
 ਫਿਰ ਮੁੜ ਵੇਖਾਂ ਮੂਲ ਨਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਮੱਕੇ ਦਾ⁶ ।
 ਅੱਜ ਜਿੰਦਾ ਫੜ ਛੱਡਿਆ, ਭਲਕੇ ਕਰਗੁ ਫਨਾਹ ।
 ਡੁੱਬੀ ਸਾਡੀ ਆਬਰੂ, ਉਹ ਹੈ ਬੁਰੀ ਬਲਾ ।
 ਭਲਕੇ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਸੀ ਜੇ ਅੱਜ ਕਰਾਂ ਮੁਕਾਮ ।
 ਦਿਲ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਦੀ ਹੈਬਤ⁷ ਪਈ ਤਮਾਮ ।"
 ਬਖਤਕ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਮੁਗਲ ਜੀ ! ਇਹ ਮੰਦੀ ਤਦਬੀਰ ।
 ਲੋਕ ਕਹਿਣਗੇ, ਹੋਇਆ ਗਾਲਿਬ⁸ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ।
 ਵਾਲ ਕੱਟੇ ਫਿਰ ਉਗੱਸਨ, ਨਾਂ ਹੋ ਹਾਲ ਮਲੂਲ⁹ ।
 ਬਾਝੋਂ ਮਿਹਰ ਮਿਗਾਰ ਦੇ ਖਾਲੀ ਮੁੜੀਂ ਨ ਮੂਲ
 ਜੇ ਫੜ ਸਾਨੂੰ ਖੜੇਗਾ ਕਰਕੇ ਉਮਰ ਅਸੀਰ¹⁰ ।
 ਬਦਨਾਮੀ ਦੇ ਖੌਫ ਥੀਂ ਕਰੇ ਖਲਾਸ ਅਮੀਰ ।"
 ਸੁਣਕੇ ਜੂਪੀਂ ਮੰਨਦਾ ਬਖਤਕ ਦੀ ਤਦਬੀਰ ।
 ਬੇਸ਼ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਾ, ਅਜੇ ਨ ਗਏ ਸ਼ਰੀਰ¹¹ ।
 ਕੋਟ¹² ਮੱਕੇ ਦਾ ਘੋਰ ਕੇ ਕਰਦੇ ਸੀ ਪੈਕਾਰ¹³ ।
 ਡਰਦੇ ਉਮਰ ਅਯਾਰ ਥੀਂ ਰਾਤ ਰਹਿਣ ਬੇਦਾਰ¹⁴ ।
 ਓਧਰ ਸੁਤਰ¹⁴ ਜੋ ਕਣਕ ਦੇ ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਤੇ ਆ ।
 ਮਿਲੀ ਤਸੱਲੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਆਂਦਾ ਸੁਕਰ ਬਜਾ ।

1. ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਝੱਟ ਪੱਟ । 2. ਕਾਫਿਰਾਂ । 3. ਫੌਜ । 4. ਥਾਵੇਂ । 5. ਗਰੋਹ ਜਾਂ ਟੋਲੀ ਦਾ ਮੋਢੀ
 6. ਵਲ । 7. ਡਰ, ਭੈ । 8. ਭਾਰ । 9. ਰੰਜ, ਦਖੀ । 10. ਕੈਦ । 11. ਬੁਰਾ: ਭੈੜਾ, ਸ਼ਰਾਰਤੀ
 12. ਕਿਲਾ । 13. ਜੰਗ ਜੁੱਧ । 14. ਜਾਗਦੇ । 15. ਅਨਾਜ ।

ਦਿੱਤਾ ਅੰਦਰ ਸਾਰਿਆ ਉਹ ਗੱਲਾ¹ ਵਰਤਾ ।
 ਹੱਕ ਅਯਾਰ ਤਰਾਰ ਦੇ ਕਰਦੇ ਯਾਰ ਦੁਆ² ।
 ਤਦ ਨੂੰ ਅਰਬ ਅਮੀਰ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸ਼ਿਫਾ³ ।
 ਆਵੇ ਜਾਵੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ, ਕਰਦਾ ਐਸ਼ ਸਦਾ ।
 ਖਾਨੇ ਕਾਬੇ ਜਾਂਵਦਾ, ਕਰੇ ਇਬਾਦਤ⁴ ਨਿੱਤ ।
 ਗੋਗਾ ਸ਼ੋਰ⁵ ਕੁਫਾਰ⁶ ਦਾ ਮੂਲ ਨ ਰਖਦਾ ਚਿੱਤ ।
 ਸਭਨਾਂ ਧਰੀ ਉਮੀਦ ਜੋ ਹਮਫਾ ਪੌਸੀ ਧਾ ।
 ਅੱਜ ਕਿ ਭਲਕ ਕੁਫਾਰ ਨੂੰ ਕਰਸੀ ਮਾਰ ਫਨਾ । ੩੨ ।

1. ਅਨਾਜ । 2. ਅਰਦਾਸ । 3. ਸਿਹਤ, ਤੰਦਰੁਸਤੀ. ਅਰੋਗਤਾ । 4. ਭਜਨ, ਬੰਦਗੀ । 5. ਰੋਲਾ
 ਰੱਖਾ । 6. ਕਾਫ਼ਰਾਂ